Bibl. Jag.

5353

t. 1-2

N. Inw. 5353.

1

Cech barchanników (textores)

Przywilej Władysława IV d. 14 Februar. 1637 Varsaviae in Convent. Regni dany Cechowi Barchanników powiada: Roboty rzemiosła tego barchanickiego jako białe, czerwone, czarne, pstre i wszelakiej inszej barwy, byle na ospowaniu (osnowaniu?) przędzionem robione wełną i bawełną, mają być na Smatruzie na miejscu ich dawnem uprzywilejowanem przez tychże mistrzów przedawane, wczem ich nikt robotami takiemiż przeszkadzać nie ma, i gdzie by kto tak potrzebach jako i inszych miejscach przy Krakowie przeszkadzał, mają być te roboty zabrane. — Jeżeli by kto zkąd inąd przywiózł robotę barchanicką alias tkacką do Krakowa, takową może na samym tylko Smatruzie sztuką całą, jaką z warsztatu wyłoży przedać.

Dekret Zygmunta III Varsaviae fer. 3a in Vigilia f. S. Andreae Apost. 1616 inter Contubernium Textorum Cracov. et fam. Franciscum Rogocka, Josephum Radziej Seniores aliosque juniores Confratres Smeterhaus latum

1666 d. 2 Octobr. – Rajcy krakowscy godząc nieporozu=mienia w Cechu barchanniczym Krak. polecają aby dla rozróżnienia roboty fałszywej i partackiej, były ko=czyki na łokieć wzdłuż i wszerz. kosmow na pół łok=cia a szlaków także na pół łokcia

Cech tkaczy i barchanników (w Krakowie) i farbiarzy.

Stephanus rex Polon. Varsoviae in comitiis regni generalibus d. 1 Februar. 1588 potwierdza następujące ustawy Textorum et Barchanistarum civitatis Cracov. dany przez Rajców Krakow. Cracoviae fer. 4a infra octavas Solennis Paschae 1548. Nos Consules.... moderando veteres constitutiones novis ordinationibus Contubernii Barchanistarum statuimus:

Kto chce mistrzem zostać ma mieć list dobrego urodzenia, nauki i być żonatym i przyjąć prawo miejskie i zapłacić do cechu na zbroję groszy 16 a jeśli pojmie mistrzównę (filiam magistri) gr. 12.

Jeden majster ma mieć najwięcej 4 warsztaty (officinas) tkackie in quibus mensalia, manutergia, Barchanum, Cwilichi et telam texere possint.

Mistrz towarzyszowi od roboty postawu (petia) zapłaci 4 gr. a szwaczce (netrici) od kamienia wełny (lanae alias bawełny) 3 ternarios (trojaków). Towarzysz mistrzowi u którego robi będzie płacił (a mensa [od stołu]) (za wikt?) 7 groszy jeżeli czasy nie będą droższe. Gdy towarzysz będzie robił alienum laborem tum tunc occasione officinae powinien dać majstrowi trzeci grosz.

Wolno każdemu mistrzowi ~~[illegible]~~ płótno na sprzedaż w jakim kolwiek kolorze farbować.

Każdy mistrz wyrobiwszy sztukę (petiam) barchanu, ręczników lub obrusów powinien ją pokazać starszym przysięgłym, czy dobra; gdyby była zła mają ją przez środek przerznąć i za karę ma ów mistrz zapłacić kamień wosku. Barchanu sztuka ma mieć 26 łokci (ulnas) i pół. Obrusów 15 łokci, Ręczników 30 łokci

Któryby mistrz odmawiał drugiemu towarzysza lub szwaczkę lub innych ~~[illegible]~~ sług zapłaci 1 kamień wosku.

Niewolno mistrzom ea filamenta quibus pro artificio exercendo utitur kupować na sprzedaż lub wywożenie pod karą zabrania

niewolno też innym mieszczanom kupować filamenta tylko na potrzeb domową.
U którego mistrza kobieta nie cnotliwego życia znaleziona będzie ma być mistrz karany, a towarzysz który by o takiej kobiecie nie doniósł równie karze podpadnie.
Kary za słowa łżywe w cechu; i co nieprzyjdą na schadzkę płacą kary 6 gr.
Wdowie gdyby niecnotliwe życie prowadziła ma być odebrane rzemiosło.
Gdyby mistrz nie zapłacił towarzyszowi ma go w cechu zaskar-żyć a gdy mu w 15 dni nie zapłaci mają go w rzemiośle zawrz-eć póki nie zapłaci.
Mistrz który by pracował za towarzysza u innego mistrza niechcąc sam być mistrzem po opłacie 4 groszy do skrzynki towarzyszy wolny od innych opłat
Kto się z towarzyszy w ~~szynku tak~~ gospodzie tak spije izbę womitował zapłaci funt wosku, także i ten który w kostki przegra sukni
Kto ~~się~~ z mistrzy lub towarzyszy imię P. Boga nadaremnie wzywa i bez potrzeby często by się przysięgał ma być karany
Od roboty rozpoczętego postawu (stamen) czyli sztuk (petia) niewolno odchodzić pod karą 4 funtów wosku.
niewolno towarzyszom w dnie powszechne odchodzić od roboty tylko tempore quadragesimali poczęwszy a pulsu vesperarum seu completorii. (oprócz poniedziałka w pośród tych dni skoro zadzwonią na nieszpór może przestać)
Uczeń ma się 3 lat uczyć przy wstępie na naukę złoży do cechu 8 gr. potem w ciągu 3 kwartału złożyć uczniowy rodowód lub 2 mężów wiarogodnych postawi. Gdyby uczeń odszedł w przeciągu 3 lat samowolnie od mistrza ma się na nowo uczyć 3 lat i zapłacić.
Parchanistom wolno sprzedawać in Schmeterhausz wyroby białe czarne i kolorowe (versicolores)
Na Boże ciało mają sobie sprawić świecę mistrz woskowe wagi i kamienia a towarzysze wagi pół kamienia. — mają bywać na exekwiach i pogrzebach pod winą i grosz.
Gdy kto mistrzem zostaje ma dać pro armis 4 flor. a gdyby był magistri filius alias ojczowicz ma dać 2 flor. lub gdy pojmie majstrowną 2 flor.
Partacze i stolarze w Krakowie i na Kazimierzu mają być karani

In locum solitum alias na Szatrusz non licet praecedere praefectis magistris sua mercimonia exponere et vendere. Magistris concessum est in 4 vel 5 officinis alias na kramnicach artem textoriam exercere.

Oryginał na perg. z pieczęcią majest. na sznurku niebiesko-zielono-czerwono-żółtym.

Barchannicy robili Barchany, Dirdumdeje (sprzedawali w Smatruzie na górze sukiennic)
Smatruzianie (czyli Kupcy) mieli osobne bractwo
R. 1633. Barchannicy Krakowscy zabrali Kleparskim towar chcąc ich wzbronić sprzedaży w Smatruzie.

Sigismundus I rex Polon. Cracoviae in convent. gener. feria 5a post dominicam Palmarum proxima 1523. ad petitionem circumspectorum virorum textorum barchani et telae videlicet Martinus Weyser, Thomas Ungarus, Joannes Morcz, Klemens Lenczkowski, Stanislaus Beher, Joannes Wesołowski, Michael Zeydel, Joannes Vithchen, Matias Voyner suo et suorum fratrum absentium nomine – skarżyli się iż nonnulli subditi nostri przeszkadzali owym tkaczom w rzemiośle, Król więc uznaje iż należą do rzędu mechanicorum absque omni infamiae nota, i że im te prawa służą co innym rzemieślnikom w Krakowie (ustanawia cech tkaczy)

Orygin. na pergam. bez pieczęci.

In contubernio cracoviensi fer. 3a in festo sanctor. Simonis et Judae 1539. Stanislaus Dobrieski, Martinus Szlowik, Martinus Kleparski, Stanislaus Droszdzal, magistri seniores et juniores totumque Contubernium Barchanicorum civitatis Kleparz, – Gregorius Sroka, Klemens Lenczkowski, Joannes Murcz, et Joannes Szwanczar magistri seniores contubernii Barchanicorum extra valvam S. Nicolai civitatis Cracov. – Bartholomaeus Szmyczel, Mathias Rayz, Joannes Loscharz et Joannes Piekarski magistri seniores Contubernii artis Barchanicorum civitatis Casimiriensis – z powodu wielkiego prozniactwa towarzyszy, że gdy się którenu nie podoba robić u mistrza porzuciwszy rozpoczętą robotę wędruje i drugich od roboty odmawia stosownie do rozkazu rajców miasta Krakowa stanowią:

Aby towarzysz rozpocząwszy u jakiego mistrza postaw nie śmiał odejść od mistrza poki postawu nie dokończy pod karą 4 kamieni (talentorum) wosku, tak jak to jest w zwyczaju u majstrow w Wrocławiu i Nisie. Od roboty sine legitima causa niewolno odejść towarzyszowi nisi feria 2a ad ~~pulsu~~ pulsum vesperorum tempore quadragesimae na nieszpory pod karą i kamienia wosku.

Oryginał na pergam. na którym dawniej były 3 pieczęcie cechowe

Dopis: Anno 1662 d. 14 maji stała się ugoda między 3 cechami Krakowskim, Kazimirskim i Kleparskim aby uczniowie przez 3 lata się uczyli.

Cech tkaczy i Barchanników i Farbiarzy

Actum feria 4a post Dominicam Judica 1574 Rajcy krak. w sprawie pomiędzy kupcami sprzedającemi płótna różne (telas varias) w Smaterhauzie a pomiędzy Baltazarem farbierzem miejskim krak. (tinctorem) zakazują temuż Baltazarowi kupować płótna takowe farbować i przedawać, zaś kupcom niewolno płócien gdzie indziej farbować tylko u Baltazara.

(na papierze odpis pieczątka mała pierścieniowa wytłoczona przedstawia herb miasta bramę z 3 wieżami)

Spory między tkaczami a innemi kupcami o sprzedawanie płócien w Smatruzie wolno było tylko przywiezione innym sprzedawać.

Cracoviae fer. 5a in festo S. Thomae apost. 1564 Starsi 3 cechów barchanniczego i tkackiego w Krakowie, Kazimierzu i Kleparzu (Barchanistarum et Telae textorum) stanowią aby każdy towarzysz tygodniowo za wikt (pro mensa) płacił 7 groszy z powodu drożyzny (a nie 6 groszy jak dawniej)

R. 1616 w sprawie inter Seniores et Juniores de Smaterhaus pozwanymi a Seniores et Juniores Barchanistarum seu Textorum Cracov. aktorami o zabranie farbowanych płócien i wzbronienie miejsca do sprzedaży w Smatruzie aktorom Komissia wyznaczona przez Króla wydaje 1617 wyrok: Zważywszy iż Barchannicy pełnią obowiązki miasta i oddzielną mają basztę, zważywszy iż nie są w stanie mieć własnej farbiarni, i gdy Barchannicy wełnę sobie farbowali i z niej Dirdundeje i Barchany robili a nie zaś płótna – przeto Komissia zakazuje płótna farbowane w Smatruzie sprzedawać jeżeli są obcego wyrobu, własnego zaś wyrobu mogą sprzedawać.

August II król pol. Cracoviae 19 Decembr. 1697 potwierdza a) przywilej Władysława IV Wazow. in comitiis generalibus 14 Februarii 1637 w którym potwierdza następujące Ustawy Contubernii Barchanariorum Cracoviensium dane przez Burmistrza i rajców Krak. D. 6. Września 1636. następne: (Zbiór p. 1. i p. 5)

Cech barchanniczy Krakowski według potrzeby zmienił niektóre artykuły jakoto:

Mistrz wstępujący do cechu ma dać ~~2 zł.~~ starszym wstępnego 2 zł. i na kolacyą achtel piwa dobrego dwurażnego, parę gęsi, parę pieczeni i parę kapłonów, a na potrzeby cechu do skrzynki cechowej 10 grzywien w przeciągu 2 lat. Mistrzowie lub któryby pojął majstkowną zapłaci połowę. Wdowie powinni starsi dać czeladnika, uczniowie pozostali po mistrzu zmarłym mają być niedouczeni przed wyzwoleniem dani do innego mistrza.

Roboty rzemiosła barchaniczego jako białe czerwone czarne pstre i wszelakiej inszej barwy byle na osnowaniu przędzą nym robione wełną i bawełną mają być na Smatruzie na miejscu dawnym uprzywilejowanym sprzedawane. Gdyby kto innych do cechu nienależący podobne roboty po ~~tret~~ [illegible] i innych miejscach przy Krakowie sprzedawał – mają być zabierane i do urzędu oddawane.

Niewolno towaru drugiego mistrza ganić lub kupującego odmawiać pod karą 1 grzywn.

W święta w które Smatruz zamykają wolno tylko pod Smatruzem przedawać 3 koleją, a w uroczyste święta P. Jezusa, P. Maryi i Apostolskie całkiem niewolno przedawać.

Partaczom i Stularzom w Krakowie na Kazimierzu Kleparzu i innych przedmieściach stosownie do ugody z cechami Kazimierskim i Kleparskim wolno zabierać roboty i takowe oddać do szpitala.

Sukiennicy Krakowscy, Kleparscy i Kazimierscy nie mają przeszkadzać barchannikom i ręczy w których by była osnowa albo wątek z przędze ma im być zabrano.

Nikomu w Krakowie niewolno przędzę kupować prócz mieszczan na własną potrzebę.

Uczeń będzie się uczył 3 lat u mistrza nieodchodząc dopiero wywiodłszy genealogią ma być wyzwolony. Tylko wtedy gdy uczeń 2 lata przebędzie wolno drugiego świeżego przyjąć do nauki.

Na mszą żałobną Suchodniową bracką która ma być śpiewana i na pogrzeby mają chodzić mistrze pod winą 12 gr. a towarzysz 6 gr.
Kto czeladnika odmówi mistrzowi zapłaci winy i kamień wosku i ma wrócić czeladnika.
Towarzysz robiący u mistrza da połowicę zarobku swego od stołu mistrzowi na tydzień podług drogości czasu.
Kto zkąd inąd do Krakowa robotę barchaniczą alias tkacką przy: niesie może ją tylko na samym Szmatruzie całą sztukę przedawać a nie łokciami i kawałkami pod karą. (Przywilej ten Wła: dysława IV z r. 1637 oblat. w grodzie Krak. fer. 4a post fest. S. Laurentii 1642. Libr. Rel. Tom 68.)

b) przywilej Burmistrza i rajców Krakow. dany w Krakowie we Środę przed Wniebowstąpieniem Pańskiem d. 17 maja 1694 potwier: dzający następne za dozwoleniem mistrzów starszych cechu bar: chaniczego mianowicie Jakuba Bogaczyka, Jakuba Zwoleńskiego (tudzież innych 8 majstrów Polaków) dozwalają przyjąć do cechu Jana Prusskiego Falbierza (i z wyrami jednoczą w jeden cech Falbierzy z cechem Barchaników i Tkaczy. Ustawy dla falbierzy następne podali: (Ibid. pag. 9.) (Oblat in Act. consul. crac. Tom. 47 pag. 1318–1320.)

1) Uczeń ma się u mistrza falbierskiego 3 lata uczyć nieodchodząc
2) Przy ~~wpisie i wyzwoleniu~~ ~~wyzwoleniu magisterii młody mistrz~~ zapłaci do skrzynki 10 grzywien to jest przy wpisie 3 a potem co kwartał 1 grzywnę; prócz tego dla starszych 2 flor.
4) Farbierze będą przędze i płótna wszelakiej farby farbować ma: gować oney od barchaników do farbowania brać
5) Wolno farbierowi nabywać robotę od tkaczy i barchaników i takową sprzedawać w Smatruzie płacąc cło od miejsca podobnie jak inni

= W końcu potwierdzają obie te ustawy dodaje iż ani sukien: nikom, krawcom, powroźnikom i przekupniom niewolno przedawać przędzy i tkanin lnianych

Oryginał na 4 pergam. kartach z pieczęcią majest. na zielonej wstążce wiszącą.

Cech barchanników

1546 fer. 6ª post fest. S. Laurentii – Jan Morcz, Jerzy Kriger, Szymon Lenhartt i Grzegorz Schado starsi cechu barchanników skarżą Andrzeja Widram, Felixa Koguciek, Jana Ubyczky, Gabryela Lendzinsiatr, Piotra z Pacanowa, Marcina Wilka, Jana Mnich, Mikołaja Macznar iż nienależąc do cechu prowadzą rzemiosło barchannicze i tkackie. Rajcy nakazali aby się do cechu wpisali.

Consules cracov. (fer. 4ª post f. Conversionis S. Pauli 1593) confirmant sequentem ordinationem contubernii Barchanistarum.

1) Aby każdy towarzysz rzemiosła barchanniczego, który u mistrza robotę płócienną albo i serwety robi, z tego co za robotę swoją weźmie połowicę oddawał mistrzowi swemu z tego co za robotę swoją weźmie, połowicę, a drugą połowicę sobie brał, z której jednakże ma dawać na tydzień mistrzowi swemu za strawę 10 groszy; które to podwyższenie płacy nastąpić może za nastąpioną drogość życia żywności.

2) Każdy towarzysz który obrusy robi, ma się podobnież jak powyżej zachować, któremu to towarzyszowi mistrz racho-wać ma od łokcia najgrubszych obrusów po 2½ grosz. od śred-nich po 3 gr. od prawie cienkich po 3 grosze i po szelągu, albo według baczenia mistrzowskiego czego połowica mistrzowi a druga towarzy-szowi przychodzić ma.

3) Także towarzysze którzy u mistrzów robią, sami po

robotę chodzić i onej jednać nie mają, lecz wspólnie z mistrzami.
Wdowie wolno stać po towarzysza dla robienia rzemiosła, przyczem ona go ma we wszem zastąpić i wszelką szkodę nagrodzić.

(Acta consul. crac. Tom 29 pag. 328-329)

Cech tkaczy i barchanniczy (na Kaźmierzu)

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae d. 26 Februarii 1684) confirmat sequentes ternas literas (binas quidem pergameneas Sigismundi I de a. 1523 et Stephani de a. 1534 (1584), tertias papyraceas Officii consularis Casimir. de a. 1681) Contubernii Telae textorum Civitatis Casimiriensis, cum facultate divenditionis telae et aliarum mercium per se elaboratarum in civitate Cracoviensi:

I) Sigismundus I Rex Poloniae (Cracoviae in conventione generali, feria 5a post dominicam Palmarum 1523) significat: Quum regum tanta sit autoritas ut illis liceat creare ex ignobilibus nobiles, ex illegitimis legitimos, ex inhabilibus habiles: ideo ad praecss Martini Wadowski, Valentini Foltinzawac, Bartholomaei Smycarz, Nicolai Kigiek et Andreae Stonik Textorum nomine Confratrum absentium qui questi sunt quod nonnulli homines eosdem Textores multis opprobriis afficiunt, asserentes eos impares esse honores et indignos ad obeundos aliquos magistratus et officia civilia: — ideo nos Textores telae magistros et socios tam in Civitate Casimiriensi quam extra illam ab omni infamiae nota liberamus, decernentes ipsos idoneos esse ad omnia officia et magistratus civiles, Advocatiae, Scabinatus, Consulatus et Proconsulatus nec non ad quascunque artes mechanicas. Nulli ergo liceat huic nostro decreto contraire sub poena 40 marcarum argenti. (pag. 564)

II) Stephanus rex Polon. (Lublini, die 28 mensis Augusti 1534 sive 1584 P. Tylicki Cancel.) confirmat sequentes literas pergameneas Contubernii Textorum telae civitatis Casimiriensis juxta Cracoviam:

a) Proconsul et Consules Civitatis [illegible] Casimiriae apud Cracoviam videlicet Martinus Burnak, Joannes Rabka, Joannes Pellio, Nicolaus Kunecki, Stanislaus Loszek et Bartholomaeus Kromer (In praetorio Casimiriensi Sabbato ipso festo S. Margarethae Virg. et Mart. 1533 ?) significant quod Textores telae Casimirienses produxerunt literas pergameneas Consulum Casimir. lingva latinica scriptas continentes erectionem Contubernii Telaetextorum cum laudis et articulis, petentes articulos minus necessarios et inutiles adimi et alios articulos nuper per eos laudatos adjungi et ascribi. Quarum literarum originalium et articulorum nuper laudatorum series est talis.

α) Consules Civitatis Casimiriae: Petrus Szyolo proconsul, Stanislaus Swieboda, Petrus Nigier, Christianus Szola, Martinus Foyth, Stanislaus Viczysto, Nicolaus Zagorski consules Casimir. (Datum a. 1457 proxima feria 5a ante Mariam Magdalenam) significant quod providi et laboriosi Niclaus Gduleda, Georgius Kotnar, Mulsius Priscae gener, Joannes Lanka Paszchelc, Nicolaus Pelifex, Albertus Jurczowicz cum aliis Magistris textorum Cubileti et telae petierunt eisdem Fraternitatem et Contubernium juxta consvetudinem aliarum regalium Civitatum permittere et sequentes articulos confirmari (latine) scriptos:

1) Towarzysz chcący mistrzem zostać ma przyjąć prawo miejskie, pokazać pp. rajcom list dobrego urodzenia i zachowania oraz że się przez 3 lat rzemiosła uczył; listy te jeżeliby był z Królestwa, ma okazać w przeciągu kwartału; jeżeliby był z zagranicy, w przeciągu pół roku. Potem ma dać 1 ćwiertel piwa, 4 zł. i 2 kamienie (talenta) wosku do Cechu. Potem mu wolno będzie robić najwięcej na 4 krosnach (in 4 cerocibus alias crosna) płótno, ręczniki, obrusy i barchan (cabiletum). Wszelakoż nie może robić rzemiosła dopokąd się nie ożeni.

2) Mistrz, któryby miasto opuścił przez rok i 6 niedziel i obowiązków nie pełnił, traci miejsce w cechu; a gdyby napowrót wrócił ma się na nowo do Cechu jako młodszy wpisać.

3) Mistrz któryby odchodząc z miasta, zabrał z sobą obcą robotę, takową zastawił lub sprzedał ma być karany 1 kamieniem (lapis) wosku.

4) Jeżeliby Mistrzowie w cechu skazali brata za przestępstwo na więzienie, ma takowy dobrowolnie udać się do więzienia miejskiego pod winą 2 funtów (talenta) wosku.

5) Wdowa może po śmierci męża rzemiosło prowadzić trzymając towarzysza lecz nie kobietę. Gdyby zaś poszła za mąż utraca rzemiosło, albo mąż jej drugi ma prawo miejskie i magisterią przyjąć. Osobom nienależącym do Cechu ~~[illegible]~~ a robiącym rzemiosło tkackie mogą pp. rajce zabrać krosna i narzędzia.

6) Tkacze nie należący do cechu czyli Partacze i Sztalarze mają być przez urząd imani i karani i nie powinni się w ćwierci mili dokoła miasta znajdować.

7) Ktokolwiek byłby podejrzany w wierze, o kradzież, o ~~[illegible]~~ cudzołóztwo, takowy ma być złożony z rzemiosła, dopokąd się nie oczyści z zarzuconego przestępstwa.

8) Towarzysz któryby miał żonę a z nią przez 4 tygodnie nie mieszkał, ma być przymuszony do mieszkania z nią, a gdyby się wzbraniał ma być z roboty złożony pod winę i funta (talentum) wosku.

9) Towarzysz któryby lekkomyślnie nie zrobiwszy wprzódy rachunku, odszedł od swego mistrza, ma być trybowany (debet post ipsum mittere alias przepowiedzieć), a gdy powróci ma być karany 2 funtami (talenta) wosku.

10) Któryby towarzysz robił u mistrzów niecechowych (alias u Partaczów), ma być karany 4 funtami (talenta) wosku)

11) Towarzysz który od mistrza swego dostanie do wyrobienia sztukę (stamen alias Wark), nie powinien od roboty u mistrza swego odstawać, dopokąd owej sztuki nie odrobi pod winę 4 funtów (talenta) wosku.

12) Aby żaden towarzysz w dni powszednie, zwłaszcza, jeżeli się w tygodniu święto przytrafi, nieważył się chodzić do szynku, wyjąwszy w poniedziałki i to dopiero po wieczornem dzwonieniu (post pulsum Vesperorum) pod winę i funta (talentum) cerae, którą winę także i mistrz gdyby go nie doniósł do Cechu ma być karany.

13) Co roku przy wyborze Starszych mają wyjąć z skrzynki cechowej (fisco) 3 fertony na piwo; przy której to uczcie (collatio) mają się wszyscy mistrze uczciwie zachować podobnie jakby w Cechu gajonym (bannito). A gdyby który odszedł lub kłótnie wszczynał, ma dać i achtel piwa (achtuale)

14) Na Święto Bożego Ciała ma każdy mistrz z cechu wziąść swoją świecę pod winę i funta (talentum) wosku.

15) Na wzór innych Cechów przyjmowani będą do Cechu wszyscy zdatni mieszczanie jako w kupni (alias za wkupne).

16) Gdyby który skazany na winę, niechciał takowej oddać, ma być najprzód przed mistrzów stawiony, a gdyby ich niechciał słuchać, ma być do pp. Radziec odniesiony. (pag. 566 – 571)

III) Consules civitatis Casimiriensis (fer. 5a post domin. Exaudi 1620) ad preces fam. Nicolai Bocheńszczyk et Alberti Kostecki seniorum contuberniorum telae textorum Casimir. confirment laudum (polonice conscriptum) 5 articulorum (w Krakowie w dzień s. Małgorzaty 1619) telae textorum Cracov. Casimir. et Clepard. (pag 571 – 573) (Ob. Odpis III Lib. consc. tom I. 790)

III)

Consules civitatis Casimir. (fer. 5a post domin. Exaudi 1620) approbant sequens laudum quinque articulorum polonice conscriptum in pergameno cum 3 sigillis Contuberniorum Tellaetextorum Cracov. Casimir. et Clepard.:

R. 1619 w dzień S. Małgorzaty, w Krakowie w gospodzie Cechu barchanniczego Krakow. stała się nieodmienna uchwała za zezwoleniem Starszych i młodszych mistrzów 3 Cechów: Krakowskiego, Kazimierskiego i Kleparskiego Rzemiosła Barchanniczego albo Tkackiego albo Płóciennego, na której następujące artykuły postanowili.

1) Ktoby chciał mistrzem zostać w tych Cechach, ma dać wstępnego starszym cechu 12 gr. potem na misterią 8 zł. ma w półroku być podany do Urzędu aby prawo miejskie przyjął; prócz tego Cechowi Kazimirskiemu ma dać ćwierć piwa. A jesliby się trafił Fundarz to jest ten który przez 3 lata rzemiosła się nie uczył a chciałby być do cechu przyjęty, powinien na misterią oddać jedną kopę więcej, a niżeli ten który się przez 3 lata uczył.

2) Dowiedziawszy się o jakim Stułarzu albo Przeszkodniki; obowiązują się wszystkie 3 cechy spólną ręką przeciw niemu działać i nakłady wspólne czynić.

3) Gdyby towarzysz był trybowany w jednym z tych 3 cechow, obowiązuję się postać trybowanego onemu cechowi w którym przewinił, dla sprawienia się.
4) Gdy towarzysz z lada fraszki z roboty powstanie, a szedłby do Starszych każąc sobie obesłać Cechę na zupełny Cech w dzień robotny, niechcąc czekać do święta albo niedzieli: takowemu nie powinien Starszy Cechu obesłać aż położy 12 groszy.
5) Z strony towarzyszów którzy robią u mistrzów na rachunek, postanowiono: aby każdy mistrz z towarzyszem z połowice się rachował, a z jego połowice przy rachunku powinien sobie mistrz wziąć na każdy tydzień od stołu po 11 groszy.
Ta artykuły zobopólnie uchwalone obowiązuje się Cechy Krakowski, Kazimierski i Kleparski trzymać pod winą 5 grzywien, której winy połowicę Urzędowi temu pod którym by był Cech zawiniony, a drugą połowicę obiema Cechom takową uchwałę trzymającym położyć powinien.
(Ex Actis Consul. Casimir. Tom. 790 pag. 312)
(Też same Artykuły potwierdzone w przywileju dla cechu Tkaczy Kazimierskich Joannis III regis Cracoviae d. 26 Februar. 1684. in Actis Consul. Casimir. Tom. 824 pag. 571-573)

IV) Jakub Groszkiewicz burmistrz i Radzce miasta
Kazimierza przy Krakowie (na Ratuszu Kazimiers=
kim w Sobotę przed świętem S. Idziego opata bliższym
d. 30 Sierpnia 1681) na prosbę sławetnych Jędrzeja Law=
towskiego, Wacława Mikurdzińskiego, Urbana Wadows=
kiego, Kazimierza Gorclowicza Starszych i Walentego
Polańskiego, Marcina Gornickiego Nowy Młodszych
Cechu płóciennniczego i barchanniczego miasta Kazi=
mierza potwierdzają następujące (13 artykułów) artykuły
w zupełnem zebraniu ich Cechu od więcej niż 200 lat
fundowanego poprawione, i niektóre zwyczaje bez pis=
ma będące na pismo zebrane i niektóre nowo przy=
dane:
Artykuły Cechowi Rzemiosła płóciennniczego i bar=
channiczego służące umowione w zupełnej Kongre=
gacyi tegoż Cechu d. 24 Sierpnia 1681.
1) Nowy mistrz i brat wstępujący do Cechu powinien miejskie
prawo przyjąc, list uczciwego urodzenia i wyuczenia się
rzemiosła okazać i wstępne odprawić, tojest dać Starszym
zł. 2 i od obestanej sessyi groszy 24, potem achtel piwa
dwurażnego i Magisteryi do skrzynki cechowej zł. 32
ratami wypłacić, wosku na świece do ołtarza funtów 4,
i Kolacyją przystojną podczas elekcyi Starszych sprawić
lub za nią zł. 20 dać. Gdyby takowy brat nie wywędrował
rok i 6 niedziel, powinien dać dla braci achtel piwa
dwurażnego, a gdyby się do roku i 6 niedziel nie ożenił
co roku achtel piwa dwurażnego póki się nie ożeni.
Takowy brat powinien mieć warsztatów 2, oraz naczy=
nia 16 płóciennego, ręcznikowego, obrusowego, kocyko=
wego, drelichowego, chustkowego, barchannowego, kili=
mowego i insze naczynia do rzemiosła.
2) Syn brata którego tojest mistrzowczyk, lub który mistrzow=
nę albo wdowę po bracie cechowym pojmie, odprawiwszy
wstępne ma dać do skrzynki cechowej 12 zł. ratami, za kollacyę
zł. 4 i 2 funty wosku i poczęstowanie braci według dyskrecyi.
3) Gdyby który brat poniechał rzemiosła i jął się kupiectwa kocykami,
płótnami i inszym towarem tego rzemiosła, powinien jak drugi
pobory do Cechu płacić.

4) Chłopiec przyjęty do rzemiosła ma najprzód zostawać na probie niedziel 4, potém ma być zapisany na lat 3, i przy zapisie ma dać do cechu zł. 2, a wyterminowawszy, przy wyzwoleniu półachtela piwa i 2 funty wosku. Każdemu bratu gdy chłopiec u niego 2 lata po zapisaniu przebędzie, wolno inszego przyjąć.
5) Podatki Rzeczypospolitej i inne Cechowe ma każdy oddawać według roboty na wielu warsztatach robi.
6) Od mistrzow powinna wychodzić robota takowa: Kocyki na łokieć wszerz, a wzdłuż według woli kupieckiej, Płótna różne, Obrusy, Ręczniki, Dreliche, Barchany, Kilimy, Gunki albo Koce z wełny na przędzy robione i inne.
7) Niewolno z innych miast do Kazimierza i Żydowskiej ulicy takowych towarów nawozić pod zabraniem; lecz kto chce takowy towar pieniężyć, winien mieć pozwolenie od cechu. Przekupniowie też takich towarów w święta ani w niedziele u żydów nie mają wykładać i przedawać płócien i takich towarów.
8) Przekupniom i przekupkom niewolno przędze szarej i białej wykupować pod konfiskatą.
9) Elekcya starszych ma się odprawiać co roku w pierwszą schadzkę po święcie trzech Króli do średniego stołu; przy elekcyi mają się zachować spokojnie i trzeźwo i przy trunku i achtela piwa dwuraźnego; a któryby hałas wszczynał ma za winę nalać achtel piwa i starszych i stronę przeprosić. Na schadzki które co 4 niedziele odprawiać się mają, powinien każdy za dostaniem przyjść pod karą funta wosku. Także powinni się wszyscy na mszy Suchedniowej znajdować pod winą 6 groszy a starsey in duplo.
10) Towarzysz który z kądkolwiek przywędruje, powinien pójść do Gospody Czeladnej a tam mu Starszy Towarzysz ma roboty szukać. Mistrz któryby drugiemu Czeladz lub chłopców odmawiał, ma być karany więzieniem z którego się ręczyć powinien na 4 funty wosku. Towarzysz któryby się w dni robotne zabawiał po gospodach pijaństwem ma być karany 2 funtami wosku; podobnie i mistrz któryby takowego nie doniósł. Towarzysz któryby znieważył mistrza lub małżonkę jego, ma być karany więzieniem 3 dni, ma dać kamień wosku, wszystkich majstrów przeprosić i przytem półachtela piwa wystawić. Za cięższe przewinienie ma być do Urzędu odesłany.

11) Wszyscy bracia mają swój Magiel cechowy, w którym wszyscy maglować powinni i do niej płacić pod winą 4 funtów wosku.
12) Brat któryby sekreta cechowe wyjawiał ma być karany więzieniem niedziel 4, magistratowi grzywien 5 nieodpuszczonych i wosku funtów 4 do ołtarza cechowego.
13) Starsi za podjęte prace i za swój czas, pobierać mają wstępnego zł. 2, od Listu tego rzemiosła zł. 3, od pieczęci dla Braci półachtela piwa dwurażnego; od zapisania chłopca groszy 18 i gdy tenże chłopiec list urodzenia swego prezentuje, 12 groszy dla Starszych. Kiedy Starsi na Miejskie prezentują nowego brata, mają dostać 1 grzywnę. Brat któryby magistrem został nie powinien dotąd poczynać robić póki się Starszym nie opowie, przyczem ma dać Starszym 1 grzywnę. Wolno też Starszym, kiedy jaki traktament mają wziąć z cechu piwa konewkę garncową każdemu z osobna oprócz tego z któremi zarówno w cechu siedzieć powinien.

Confirmatum per Joannem III Regem Polon. Cracoviae d. 26 Febr. 1684.

(Protocolon Actorum Consularium Casimirien. Tom 824 pag. ~~[illegible]~~ 563-580)

(Ostatni ~~[illegible]~~ IV Przywilej z ustawami z r. 1681 jest w Acta consular. Casimir. Tom 822. pag. 309-315.)

14

Locus Sigilli The
sauri Regni
Papyri 369
aureis hun
garicis signata

N. 167. AXPPWK.

Stanisław August z Bożey Łaski Król Polski, Wielki Xiąże Litewski, Ru
ski Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podla
ski, Inflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski.

Oznaymuiemy ninieyszym Listem Przywilejem Naszym, wszem w obec
y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Przeło
żono nam ied, przez Panow Rad Naszych, imieniem Szla
chetnych, Jana y Salomei Liszków Małżonków, iako ci na
Przedmieściu przy Mieście Krakowie w Domu swoim wła
snym, Drukarnią Płocienną wszego gatunku y kolorów, Obiciów
Pasów Chustek Serwet, z maiątku swego założyli, formy
Instrumenta y inne do tego potrzebne naczynia, z niemałym
Kosztem swoim sprowadzili, aby zaś to chwalebne Dzieło
dla Kraju użyteczne, do należytego przyprowadzić mogli
skutku. Supplikowano nam abyśmy Im Przywiley, na wolne
tey Drukarni erygowanie, czyli iuż erygowaney dokończe
nie, y bez przeszkody czyiey kolwiek utrzymywanie, łaskawie
udzielili, oraz w Protekcyą Naszą Królewską wziąć ra
czyli. My Stanisław August Król, który od Początku
Panowania Naszego, w naypierwszym mieli baczeniu, aby
Rękodzieła wszelkie w kraju, swoie utworzenie, y wzrost
ich nayprędszy mieć mogły, chętnie do prozby tey ile spra
wiedliwey skłoniwszy się, Przywiley na wolne tey Dru-
karni erygowanie, lub iuż erygowaney dokończenie pomie
nionym Szlachetnym Liszkom Małżonkom dać umyśliliśmy
iakoż ninieyszym Listem Naszym dajemy, onych w Prote
kcyą Naszą bierzemy, y wolnościami iakich inni podobnie
Drukarze w Krajach Naszych używaią zaszczycamy.
Którym Przywilejem Naszym zaszczyceni, pewnie y bespiecznie
Drukarnią wszelkiego gatunku y Rodzaju, Płócien, Obiciów
Chustek Pasów Serwet y innych Rzeczy wystawić, lub iuż
wystawioną dokończyć, y do należytego przyprowadzić Stanu
w niey Rzeczy wszelkie drukować, y one wszędzie bez prze
szkody czyiey kolwiek przedawać y wywozić będą mogli. Aby
zaś tez koszt ich wyłożony nie był daremny, y przeszko
dy w sprzedaży Rzeczy tak wyrabianych, rzeczeni Szla
chetni Liszkowie nie mieli, iż żadney inney Osobie do wyj
ścia lat dwunastu, Przywileju podobnego ze Fabryki, w Mie
ście Krakowie Kazimierzu Kleparzu Stradomiu y innych
Przed=

mieściach dozwalaiącego nie wydamy, onych zapewniamy. Co do wiadomości wszystkich komu wiedzieć należy, szczególniey zaś Magistratom Miasta Krakowa Kazimierza y Kleparza podaiąc mieć chcemy, aby pomienionym Szlachetnym Liszkom Małżonkom wolności y pożytków wszelkich przez Drukarzów używanych używać nie bronili, y aby im nikt nie bronił y nie przeszkadzał, pilnie o to starali się, dla Łaski Naszey Królewskiey y z powinności Urzędów swoich. Na co dla lepszey wiary Ręką Naszą podpisawszy, Pieczęć koronną stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Warszawie Dnia 7. Miesiąca Czerwca R.P. 1783. Panowania Naszego 19. Roku.

Stanisław August Król.

Locus Sigilli Majoris Cancel Lariae Regni.

Przywiley na trzymanie Drukarni Druku Płóciennego w mieście Krakowie Szlachetnym Liszkom Małżonkom na Lat 12. dany.

Mikołay Skorski Pismo y Pieczęci W.Kor. na ten czas Sekretarz

All. 167.

Przywileju Szl. Liszkom Małżonkom na Drukarnię Druku Płóciennego służącego.

Kopia.

Cancellariatu Jmi Exmi et Rdi Dni Antonij Onuphrij de Okęcie Okęcki Epi Posnan. et Varsav. Supremi Regni Cancellarij Sigillatum est in actis — 1mo

Oblatum et Inductum in Offo Consulari Cracov. F. 3. post Festum SS. Petri et Pauli Aplorum proxima Die 1. Mensis Julij A. D. 1783. — 2do

In Cro Cracov. F. 4. ipso Die Visitt. B.V. Mae 3tio

2. 2do Mensis Julij A. D. 1783. Praesentes Sae Rae Mttis Privilegij Literae sub hoc Actu per Oblatam Susceptae et Inductae —

4to ~~In Offo Consulari Civitt. S.R.M. Casimiriae ad Cracov. F. 6. post Fe.~~

Cech tkaczy czyli płócienników (w Bieczu.)

Vladislaus rex Poloniae (Cracoviae d. 15 Julii 1644) confir-
mat literas Stephani regis dat. Priszonij d. 23 Septembris 1585
continentes approbationem articulorum contubernii textorum civita-
tis Biecensis (bez treści) per consules (nec non alteras) in praetorio Biecensi feria 6a ante
festum S. Margarethae 1644 tenoris sequentis (polonice:)
Albert Pieczek, Maciej Piątkowicz, Andrzej Tesnarowic, Marcin
Rekieth, Andrzej Świętański Paweł Schinder, Albert Gurecki
cechmistrz i starsi cechu płócienniczego podali następne artykuły (1644)

1. Płócienniczego rzemiosła ma się każdy 3 lat uczyć dawszy 2 zł. do skrzynki cechowej; po wyzwoleniu ma robić za towarzysza 3 lat albo wędrówkę odprawić [redacted] rok i 6 niedziel i dać 4 zł. na wosk do cechu.
2. Kto w cechu chce mistrzem zostać ma przyjąć miejskie prawo, dać do skrzynki cechowej 4 zł. 4 funty wosku, 4 funty prochu do baszty, 2 achtele piwa na wszytkę bracią, kolacyją na starszych.
3. Syn mistrzowski i kto mistrzowną pojmie tylko połowę powinności cechowych [redacted] dadzą.
4. Gdyby Fundarz(?) do cechu chciał wstąpić powinien dać do skrzynki cechowej 6 zł. 6 funt. wosku, 6 funt. prochu, 3 achteli piwa i kolacyją a przy kolacyi dać achtel piwa. Każdy który do cechu wstępuje ma mieć 2 warstaty porządne i 6 bard także cienkich porządnych.
5. Któryby brat za obesłaniem krzyża na pogrzebie nie był i na Requiem da winy 1 funt wosku a towarzysz pół funta.
6. Któryby mistrz towarzysza z jesieni wychował a potem by się chciał do inszego mistrza na robotę przenieść tedy mu nie wolno u inszego robić tylko na wędrówkę powinien iść, ~~ted~~ a skoro by się prędko wrócił ma u tego mistrza robić gdzie mu wskażą a nie gdzieby chciał.
7. Młodszy brat gdyby na czas w kościele świec nie zapalił lub nie zgasił ma ~~by~~ dać winy i funt wosku a gdyby na processyą zamieszkał ma być in duplo karany.

8. Płótno żeby niebyło robione węższe nad półtora łokcia i połowice półćwierci większą: ktoby węższe robił ma być karany ćwiercią kamienia prochu na obronę miasta.
9. Cechmistrz na każde suchedni powinien będzie 2 mistrzów wysyłać do pomierzenia naczynia.
10. Płótna przędzę cechmistrz z mistrzami na to wysadzonemi z cechu powinni doglądać tak fałszywych przędz jako i wąskich płócien i mają je zabierać za wiadomością pp. Radziec.
11. Mistrz który się gdzie indziej wyprowadzi a w cechu misteryi sobie nie zachowa i niewróci się do roku i 6 niedziel takowy od cechu odpadać ma. A gdy cechmistrz którego mistrza ku sobie obierze z porządku braci takowy ma odprawić kolacyą na cechmistrza z starszemi wedle przemożenia.
12. Tajemnice cechowe któreby były urzędowi, miastu albo cechowi szkodliwe z cechu którzyby brat ważył się komu objawiać, takowy ma być karany 4 funtami wosku.

Bartholomaeus Olszowski proconsul civitatis Biecensis. (1644)

(Orygin. na pergam. z podpisem króla – pieczęć oderwana – tylko sznurek różowo-biały pozostał.)

Augustus II (Cracoviae d. 17 Octobr. 1697) confirmat sequentes lite=
ras telaetextorum contubernii in oppido Myslenice:
Proconsul et Consules oppidi Myslenice (fer. 6ta ante fest. Pentecos=
ten 1696) confirmant sequentes Articulos Contubernii Telaetextorum
civitatis regiae Myslenice:
Porządek obierania starszych w cechu tkackim: mają być 2 z młodszych
i 2 starszych mistrzów z pomiędzy stołecznych braci obrani. – Kto
chce mistrzem żądać ma się uczyć w cechu, ma przewędrować i rok i 6 nie=
dziel i robić u cechowych (a nie u przespolnych i niecechowych) mistrzów,
potem ma dać do cechu wkupu 6 zł. i 4 funty wosku, 2 achtele piwa,
2 garce gorzałki i kolacyją na braci t.j. 6 pieczeni, 4 gęsi, 8 kur i chleba.
Potem ma sztukę odprawić i przy odprawianiu sztuki mistrze częstować
lub też sztukę odkupić dając 8 grzyw. do cechu. – Każdemu mistrzowi
wolno mieć tylko 5 warsztatów na których Obrusy, Ręczniki, Cwilichy,
Barchany i Płótna robić mogą i od tejże roboty to jest od łokcia z grzeb=
nej przędze po 1 gr. od łokcia lnianej po 2 gr. od cieńszej po 3 gr. brać
mają. – Każdemu mistrzowi wolno płótno farbować – mistrz gdy odrobi
sztukę Cwilichu, Ręczników, Obrusów ma ją starszym przysiężnym
ku oglądaniu podać; jeżeli by się pokazała fałszywa i niedobra
mają starsi onę na poły rozkroić, połowa będzie należeć rajcom
a druga do cechu, prócz tego mistrz kamień wosku ma położyć
do cechu. – Syn mistrzowski lub towarzysz który mistrzowską córkę
lub wdowę pojmie ma dać tylko połowę wkupu. – Każdy mistrz
ma być w stanie małżeńskim cnotliwie urodzony i ma się w przeciągu
roku ożenić lub co roku achtel piwa i 1 garniec gorzałki do cechu póki
się nie ożeni płacić. – Niececechowym niewolno przędzy skupować. Przędza
sprzedawana powinna być taka: motowidło łokciowe w łokciu jednym powinno
być pasm 20, a w pasmie każdym 30 nici. Któraby niesprawiedliwa była nić
ma być spalona. – U któregoby mistrza białogłowa nieuczciwy żywot pro=
wadząca była zastana, ma być karany – Niewolno towarzysza lub czeladzi
odmawiać. – W mieście Myślenicach i we wsiach gorskich do kasztelanii
Krakowskiej należących niewolno nikomu rzemiosła tkackiego robić, który:
by cechu w Myślenicach nie trzymał. – Partacz ma być karany i tygodniem

więzienia, 10 grzywnami i 1 Kamieniem wosku – Jezeli by ~~który~~ ten chciał
mistrzem zostać, który się uczył u Partaczy lub sam sobie robił cechu
nietrzymając (takich nazywają Fundarczykami), ma przerobić u
mistrza jedne suchedni, potem ma dawać przez 3 lata po achtelu piwa
i po 2 funty wosku, potem ma ministerią odprawić. – Obcemu Tkaczowi
w Myślenicach niewolno na jarmarku lub targach sprzedawać Obrusów,
Ręczników, Drelichów, Barchanu, Płócien farbowanych lub biało=
nych, dopokąd się w cechu nie opowie i od putsetka płótna po 3 gr.
nie zapłaci. – Jezeliby się który z mistrzów albo towarzyszów w gos=
podzie tak się bardzo upił, żeby stąd zwracanie nastąpiło ma
być karany 6 funtami wosku i więzieniem, także jezeli suknie
swoje przegrał lub zastawił – Towarzysz który rozpocznie postaw,
nie powinien odchodzić pod winą 4 funtów wosku; a gdyby w który
dzień tygodniowy nie robił, ma być do więzienia w sobotę po nieś=
porze wsadzony i dopiero nazajutrz na summę wypuszczony. – W nie=
dzielę pierwszą po suchych dniach ma każdy mistrz przybyć z towarzyszem
do cechu, dać 1 gr. do skrzynki cechowej na mszę św. i na niej być pod
winą funta wosku, a gdyby pijany przyszedł na mszę ma być wsadzon
do więzienia – Uczeń ma się 3 lat uczyć, przy przyjęciu ma cechowi
położyć przypowiednego 12 gr. i achtel piwa, 1 garniec gorzałki, 2 funty
wosku; wolno mistrzowi mieć tylko 1 ucznia – Jezeliby mistrz który
niebył, kiedy świece robią a piłby piwo brackie, ma go opłacić. –
Dwaj bracia młodsi mają służyć i piwo cechowe szynkować tak aby
go nie zamącić. – Na święto Bożego Ciała ma każdy mistrz mieć świecę
ważącą funt jeden, a towarzysz półfuntową i bywać na nieszporach i
mszach – Któryby mistrz nie przyszedł na pogrzeb i nie poszedł pod
dach gdzie ciało leży zmarłego, da 1 funt wosku.

(Oblat. in castro cracov. fer. 3a post dominic.
Misericordiae 1698 Lib. Relat. Tom 125
pag. 787 – 813. № 291)

Artykuły Cechu Barchanniczego i Płóciennizego w mieście Kleparzu (w sierpniu 1698) radcom miasta Kleparza do approbacyi podane.

1) Któryby chciał przy Kleparzu mistrzować, takowy ma mieć żonę, dać wstępnego 2 zł. mistergi, achtel piwa dobrego i 3 grosze, i powoli wypłacać temiż grzywnami 10; powinien miejskie przyjąć, dać muszkiet do cechu albo zań pieniądze, na kollacyją dla braci achtel piwa dobrego i na potrzeby 10 zł. Mistrzowic lub który pojmie mistrzowne albo wdowę ma płacić tylko połowę mistergi.

2) Któryby mistrz bez przyczyny nieopowiedziawszy się wydalił się przez rok i 6 niedziel, traci misteryją. Mistrz albo towarzysz który by grając w karty albo kostki zastawił czapkę, pas, chustkę albo inszą rzeczy ma być karany kamieniem wosku, a gdyby nie nocował w domu ma dać 12 gr. winy.

3) Towarzysz któryby się dopuścił w domu u mistrza nieporządku z dziewką ma być karany podług uwagi braterskiej lub do Urzędu oddany. Postanawiamy też na towarzysze od myta połowicę a od stołu według uwagi braterskiej.

4) Któryby towarzysz nawiwszy postaw i niedorobiwszy go odszedł ma być karany 24 gr. do cechu i na przesiadkę do innego magistra; a gdyby odszedł nie rachowawszy się, ma być za nim dana trybówka to jest iż przez każdego towarzysza który nadwsdryje ma być ruszony do tego miasta kędy szkodę uczynił.

5) Magister może jednego ucznia chować na 3 lata, który uczeń ma się wywieść z dobrego urodzenia drugiego roku nauki i dać opowiednego 12 gr. od zapisu 1 zł. 6 gr.; na wyz=

wolenia funt wosku i półbeczkę piwa. Mistrz ma ucznia według uczciwości i zasług okryć przystojnie i dawać buty i koszulę. Uczeń jeżeliby podczas nauki samowolnie odszedł i w 4 niedzielach niewrócił, ma się na nowo jednać.
6) Podczas schadzki ma być zegarek całej godziny na stole położony, a gdyby który zaniedbał przyjść jak długo zegarek cieknie ma dać magister groszy 12, a towarzysz gr. 6. Podobnież każdy z braci na schadzce ma dać po 1 gr. na msze rekwijalne. 7) Każdy magister może mieć tylko 4 warsztaty na których robić będzie płótno, barchany, kocyki, drelichy, chustki, także wełnę i bawełnę.
8) Wdowa może robić rzemiosło, tylko mając chłopca zapisanego, powinna go na 4 niedziele przed wyzwoleniem dać do innego brata.
9) Któryby brat tajemnice cechowe wynosił ma być karany półkamieniem wosku. Chcący w postronnej sprawie mieć sessię zwołaną, ma dać grzywnę a jeżeli brat, pół grzywny. Magister nie ma przyjmować czeladnika który odstał, dopokąd mistrz jego nie zezwoli na przyjęcie.
10) Którzby odmawiał towarzysza albo czeladnika ma być karany półkamieniem wosku. Toż samo nie ma drugi magister stanowić sobie towarzysza, który przyjął robotę u drugiego i wziął grosz na robotę zadany. Który towarzysz chciałby wędrować ma na to wziąć dozwolenie.
11) Niewolno wynosić się w sprawach do [illegible] wójtowskiego urzędu, dopokąd wprzód sprawa w cechu barchaniczym i płóciennym niebędzie przedłożona.
12) Podczas zagajonego bractwa niewolno jest mieć broni ani nożów pod winą funta wosku. Towarzysz któryby się

ważył robić nad rozkazanie mistrzowskie ma być karany 3 funty wosku, a to zwłaszcza co w jaką wigilią świętych przy swiecy, okrom lindrowania.

13) Niececkowych czyli Partaczy i Przeszkodników wolno zabierać i karać, i mają zostawać o milę od miasta Kleparza. – Z sukienników także którzyby warsztat miał naszego rzemiosła, powinien mu być zabrany do cechu tkalskiego, i na przędzy nie powinien się ważyć robić, jeno tylko z wełny osnowę mieć, nie z przędze jeno cwist w Kraju. – Niciarki także które przędzę wykupują powinny dać do cechu na Suchedni 12 gr. a któraby była przeszkodą cechowi, powinny być jej zabrane drelichy, chustki, barchan i inne roboty

Artykuły te podali do potwierdzenia Jan Oszamerowicz, Błażej Smolendski, Stanisław Strumienski i Wojciech Tkacz r. 1698 w sierpniu.

(Oblat. in Actis consul. clepard. Tom. 242 pag. 385–397.)

Komissia Królewska dla uporządkowania dobrego rządu w mieście Krakowie wyznaczona, d. 10 Kwietnia 1747 robiąc przegląd ustaw wszystkich Cechów widziała także przywileje Cechu Barchaników, Tkaczów i Farbierzów od r. 1523 aż do r. 1697 przez Jana Walickiego starszego i Adama Jagockiego podstarszego Cechu produkowane, które potwierdza, z następującemi zmianami:

Od majstra przystępującego należy brać 2 fl., za kolacyę 20 fl., a do skrzynki z osobna 10 grzywien - która to opłata może być i na raty rozpisana. Synowie magistrowscy lub córki lub wdowy za mąż idące mają przez połowę płacić te cechowe opłaty.

Wszystkie swawolne igrzyska przy podwyższeniu ucznia na czeladnika albo czeladnika na magisteryą, zakazują się jako gustom i zabobonom podległe pod winą 100 grzywien.

Percepty cechowe nie mają być obracane na niepotrzebne expensa. Co roku przy prezenzyi Starszych w Magistracie mają być produkowane konnotacye percepty cechowej.

Co roku na Sessyach suchedniowych mają być czytane prawa i przywileje cechowe 4 razy do roku.

Zawód w robotach ma być winą 14 grzywien karany.

Partaczy i przeszkodników drogą prawa Fori competentis Starsi Cechu dochodzić mają.

Czeladnik wstępujący na magisteryą ma przyjąć wprzód prawo miejskie.

Cech bednarzy i leglarzy (w Krakowie)

2/20

Burmistrz i rada M. Krakowa. (W Sobotę przed niedzielą środopostną R. 1598) potwierdzają artykuły przedłożone przez starszych i młodszych mistrzów cechow bednarskiego i leglarskiego: (po polsk.)

Kto chce do cechu należeć, ma na Suche dni w cechu się opowiedzieć. Jeżliby uprosiwszy sztuki onych ręką swą nie dokazał, takowy ma jeszcze wędrować rok i 6 niedziel

Który towarzysz zostający u mistrza którego dnia nie przyjdzie na robotę, nie dostanie roboty aż zapłaci winę 6 groszy do cechu.

Który towarzysz ma odpuszczenie na wędrówkę a trzeciego dnia z miasta nie wyjdzie ma być do cechu opowiedziany

Który towarzysz w nocy nie będzie spał u mistrza w domu zapłaci winy 3 grosze

Mistrz który żałuje w cechu że towarzysz jego w poniedziałek nie robił zapłaci winy 2 funty wosku a towarzysz 1 funt

Który towarzysz zastawi w grze suknię zapłaci winy kamień wosku „za który wedle zwyczaju kopa przychodzi a czeladzi przepada za wiardunek piwa. Tęż samą winę zapłaci towarzysz który na drugim co wygra.

Mistrz któryby z towarzyszem w karty lub inną grę grał zapłaci do cechu winy 2 funty wosku a ~~[illegible]~~ towarzysz 1 funt.

Każdy towarzysz powinien na każde suchedni przyjść do schadzki cechowej i tam półgrosza do skrzynki cechowej położyć.

(Tę ustawę dla towarzyszy cechu leglarskiego i bednarskiego – spisana na pergaminie z wiszącą woskową na sznurku amarantowym podpisał: Joannes Szilling Civitatis Cracoviae Notarius. – Oryginał zbutwiały pieczęć pokruszona wisząca)

R. 1541 Bednarze krakowscy robią ugodę z Bednarzami tarnowskiemi, iż towarzysze w tych miastach wyuczeni uznawani będą przez mistrzów. [illegible] Towarzysza który by się gdzie indziej uczył a niżeli w Tarnowie lub Krakowie, mistrze tarnowscy nie będą uznawać za towarzysza i nie dadzą mu przymienek (novum nomen)
(fer. 5a post Invocavit 1541)

Komissya Królewska boni Ordinis dla miasta Krakowa d. 10 Kwietnia 1747, przed Którą się Sebastyan Szatkowski i Jan Sobczyński Starsi cechu bednarskiego stawili i Ordynacyją cechową przez Magistrat Krakowski r. 1644 postanowioną a przez Królow Władysława IV r. 1644 i Michała potwierdzoną produkowali powziąwszy wiadomość z tejże ordynacyi, iż od wyzwolenia ucznia do skrzynki cechowej 2 zł, od podwyższenia ucznia na czeladnika 10 zł. na traktament brano, i że zostający magistrem musiał swoim kosztem zrobić 4 sztuki, t.j. Kadź piwną, Kadź wannistą do piwa, Szarp do roboty garbarskiej i Achtel piwny wszystko z drzewa modrzewiowego, które to naczynia na cech zabierano albo sprzedawano, a ponieważ o drzewo modrzewiowe trudno i takowego w Kraju Krakowskim niema, więc opłacano za te 4 sztuki cechowi 80 zł. Sąd Komisarski Królewski bacząc iż dla tak wysokiej opłaty cudzoziemcy mijali Kraków i Polacy wyuczywszy się tego rzemiosła w Krakowie, rozchodzili się do inszych miast; więc ustanawia: od Ucznia wpisowego 2 zł., przy wozwoleniu na częstowanie czeladzi nie więcej nad 10 zł., od Wstępującego na magisterstwo 30 zł. przyczym ma być wolny od sztuk. Również znoszą się bezbożne zwyczaje i ceremonie jako to sadzanie w wannie ucznia i przymuszanie go, aby trzaski suche wodką polane a potym zapalone na talerzu cynowym i na gołej ręce położone nosił i z niemi tańcował; co się zakazuje pod karą 100 grzywien.

Z powodu iż się cechowi starsi uskarżali na piwowarów Krakowskich, że skąd indziej achtele nawożą, a od nich nie kupują: Komissia przykazuje aby Karczmarze skąd indziej nie nawozili achteli, które powinny w sobie trzymać 62 garcy. – Prawa i przywileje cechowe mają być na sessiach cechowych suchedniowych czytane. – Magistrowie i Czeladź mają się z ludźmi pobożnie obchodzić nie depaktując robót potrzebniejszych, lecz mają takowe dobrze wykonane i punktualnie na czas pod winą 14 grzyw. oddawać. – Czeladnik wstępujący na magisteria ma wprzód prawo miasta przyjąć.

7

Cech bednarzy i leglarzy

Ratmanne der Stat Cracow geben den Botenern und Leglern der Stat Cracow folgende Artikil und Saczunge:

Kto chce zostać majstrem w cechu ma dać 13 groszy und 6 groschen zu Harnisch
Kto nie przyjdzie gdy obwołszą (umlaufen lassen) płaci 1 grosz, to samo gdy nie przyjdzie na pogrzeb majstra majstrowej lub dziecka
Bednarzom niewolno wystawiać (aufsetzen) naczynia w święta pod karą 1 grosza a leglarze nie śmią wystawiać an keinem Unserer Frauen Tage noch am zwelf boten tage noch an dem Markte feyl haben bei derselben busse.
Gdy knecht oder Geselle przywędruje do Krakowa który majster do niego się najprzód odezwie und erbt u tego ma robić najmniej 8 dni, gdy by nie chciał robić ma iść dalej
Ożenionemu parobkowi niewolno dłużej robić jak 14 dni bez żony
Niewolno grać majstrowi z czeladnikiem pod winą 2 funtów wosku a czeladnik 1 funt
Wolno tylko 1 chłopaka mieć ucznia
Bednarze mają sprzedawać of der Breyten Gassen a Leglarze bey Sinte Olbrecht wedir jenehalben Kremer noch am Kazmir noch am Burggassen pod karą 6 groszy jeden drugiemu nie ma przeszkadzać
Niewolno an der Weichsel vorsparte Bretter noch faule Ronen Kaufen noch ~~vor~~arbeiten pod karą 1 Vierdung pod karą konfiskaty.

Bednarz ma leglerowi połowę kupionego materiału ostąpić i leglarz bednarzowi pod karą 2 funtów wosku
Dy Botner sollen binden mit schwarzen die Legler mit weissen Reifen. Die Legler sullen nicht gebogen Gefässe machen noch grosse Wannen noch Wasserczober. Die Botner sollen binden Scheffelin adir Eymer
Sprawy pomiędzy karczmarzem a bednarzem ma cech rozstrzygać
~~na Meisterstuck~~ Mają robić Bothener: Eine grosse meysch umb . . . .   und eine von 10 Schuhen um 1 Mark Eine vom . . . um 1 Ver. dung. Eine vom Vomfterhalben Schuhe um 10 gro. schen Eine von 4 Schuen um 8 gr. und eine von virdehalben um 6 groschen. Ein Virtelig Vas um 5 groschen. Ein . . . um 3 groschen. Ein halb Achtil um czweene Groschen, Ein Klein fr... um 2 groschen Ein Schock reifen ~~um~~ 6 groschen. Ein Vertelig Vas zu pichen einen halben Groschen zu lone
Und dy Legler sollen ein Virtoplegil nicht teurer geben als um 1 gr. Ein czwetoplegil (Zunitozfangel) um 12 heller und ein toplegil um ein halben groschen.
Niewolno obym ausser dem Jarmargkte sprzedawać Gefässe pod karą zabrania
Niewolno innemu majstrowi u karczmarza pierwej przyjmować ~~robotę~~ poki się nie obrachuje z pierwszym majstrem i nie zapłaci
Gdy kto in der Morgensprache obrazi drugiego nieczciwemi słowy lub dobyciem noża ma być dem Rathe opowiedziany

Gegeben am Sonnabende des Abendes Sante Barbare 1435

Darnach 1478 haben die Ratmanne nastepujący artykuł dodali: Bednarze nie mają przeszkadzać Leglarzom ani Leglarze Bednarzom w robocie (dopisy)

Die Legler sollen mit weyssen reyfen binden und machen ein Wennil czu eyme Kirode und ein speise wennil und einen hefve eymer und nicht grösser bey ~~i~~ ~~st~~unde wachs; auch sollen die Legler nicht gebogen Gefässe machen noch grosse Wannen noch Wassirczobir.

Darnach 1456 am Freitage nach Margarethe kto chce czeche gewinnen ma ukazać list dobrego urodzenia i moralności Bednarz ma robić majster sztuk eyne eywene oder tennene Bote von 12 Schuh eine grosse Wanne von eywene oder tennene holze, Ein Gerbeschaf und ein Virtelig-Fass — Ein Legler sol machen: eine Butterwanne, ein Legil von 4 Toppen ein Lottervas eine gedakte Kanne, und dy Arbeit soll mit weissen Reiffen gebunden sein

Darnach ~~[illegible]~~ 1485 am Montage nach Elisabeth stanowią rajcy: Kary pieniężne mają być obrócone na kupno wosku do kościoła

(na pergaminie po niemiecku z wałą pieczęcią przyczepiona.)

Cech bednarzy i leglarzy

R. 1532 feria 2a. in Crastino Conceptionis B. Mariae V. Cracoviae
Rada miasta Krakowa na prośbę Mieszczan jednego cechu rzemiosła bednarskiego i leglarskiego (contubernii doleatorum et leglarorum)
1/ potwierdzają następne ustawy cechowy (po łacinie)

1/ Kto chce do cechu należeć ma dać do skrzynki cechowej 13 groszy a na zbroje 6 gr. ma pokazać list dobrego urodzenia swego i dobrego zachowania. — Ma nauki swoje pokazać słuszne. Jeżliby był bednarzem tedy mistrz powinien mu będzie dać drzewa na pokazanie mistrzowstwa i sztuki takie pokazać ma: Kadź wielką na 12 stop z drzewa jakiegokolwiek, potem jedną tunnę albo wannę z takiegoż drzewa, potym jedno naczynie garbarskie i drugie wielkie
Leglarze zas: Tunnę albo wanienkę na jedno dziecię z białego drzewa, jeden bemben coby było w nim 4 garce, jedną faseczkę na masło i konewkę z wiekiem, a te sztuki leglarskie mają być pobijane białemi obręczami
Obwieszczony mają się stawić w cechu wsprawie, ktoby omieszkał płaci grosz kary, rownie jak i ten kto nie przyjdzie na pogrzeb lub na wigilię skoro majster lub żona mistrzowska albo dziecię umrze.
Ktoremu z braci przykazano będzie w kościele świec woskowych pilnować lub takowe zażegnąć, ilekroć omieszka zapłaci grosz kary.
W dzień niedzielny i insze święta pod karą i grosza niewolno roboty na przedaj wykładać ani na rynek wynosić.
Niewolno drugiemu majstrowi odmawiać czeladnika lub towarzysza pod winą 2 funtów wosku.

Który towarzysz przywędruje do Krakowa ma u mistrza z którym się zjed:
nał robić przynajmniej 8 dni gdyby wzgardziwszy pierwszym mistrzem innego
sobie szukał, nie ma być od żadnego przyjęty i musi gdzie indziej wen:
drować pod winą 2 funtów wosku.
Który żonaty towarzysz przywędruje nie ma mu więcej dopuszczono być
robić bez własnej żony tylko 2 tygodnie.
Mistrzowi nie wolno tylko 1 ucznia chować
Bednarze i leglarze nie mogą do swej roboty gdzie indziej drzewa ku:
pować tylko w rynku; jeden drugiemu ani słowem ani skinieniem nie ma
przeszkadzać targu pod winą 6 groszy.
Niewolno na miejscach targowych ani u Wisły drzewa i deszczek zgniłych
albo od robaków powierconych na robotę naczyń kupować pod winą 12 groszy.
Mistrzowie starsi przysięgli mają takie złe naczynie potłuc.
Drzewo i deszczki któreby kupił bednarz ma leglarzowi jeżeliby ich potrze:
bował rozdzieliwszy na połowę po tej samej cenie odprzedać, toż samo i
leglarz bednarzowi pod winą 2 funtów wosku.
Bednarze i leglarze nie mają sobie przeszkadzać. Bednarze mają robotę
swą pobijać czarnemi obręczami, a leglarze białemi obręczami i tunny
albo wanny na jedno dziecię mają robić i naczynie na chleb albo
dzieżę albo też dzber. Nie mają też robić leglarze nagiętego naczynia
ani wielkich wanien ani też cebrów albo wiader do wody pod winą
1 funtu wosku.
Karczmarz gdy oskarży bednarza o niedostatną i nieprzystojną robotę
mają starsi z cechu z mistrzami innemi to naczynie obejrzeć i osądzić
a winnego ukarać
Podług starego zwyczaju sprzedawać mają bednarze: Wielką kadź na piwo
do browaru na 12 lub 13 stop po 60 gr. – a na 9 stop po 48 gr. – na 5 stop
po 12 gr. – na półczwarty stopy po 6 gr. – A beczkę za 5 gr. achtel za 3 gr.
półachtela za 2 gr. Faska na piwo za 2 gr. Obręczy kopę za 6 gr. od smole:
nia beczek pół grosza.
Leglarze zaś Bemben w którem by 4 garce były za 1 grosz, na 2 garce
12 pieniędzy, na półgarnca pół grosza

Żaden też drugiemu nie ma w robocie przeszkadzać dopokąd się pierwszy z karczmarzem nie porachuje i niebędzie zapłacony.

Niewolno w niedziele i święta u karczmarza próżne znaczone naczynie oprawiać, chyba gdyby w naczyniu piwo albo co innego było dla jakiej szkody to może uczynić.

Obcym z innych miast i wsi który nie są w cechu i nie mają prawa miejskiego niewolno sprzedawać roboty swej ku szkodzie majstrów krakowskich pod karą zabrania

Kto by się w cechu nieuczciwie zachował, swarył albo do noża porwał, tego mistrzowie mają skarać wedle potrzeby, a gdyby winy niechciał zapłacić, tego mają urzędowi opowiedzieć aby go skarał.

Kto by nie miał towarzysza, podczas pilnej potrzeby ma być opatrzony towarzyszem od innego mistrza.

Pieniądze z win i kar mają być obrócone na kupienie wosku do kościoła a nie na jedzenie lub picie.

Działo się w poniedziałek po Poczęciu P. Maryi 1532.

Doleator = bednarz
Leglar = leglarz.

(Kopia stara po łacinie z tłomaczeniem polskiem zniszczona mocno)

27

Vladislaus IV rex Polon. (Cracoviae d. 21 Augusti 1644) confirmat sequentes literas pergameneas ordinationem seu articulos boni regiminis contubernii Doliatorum Cracov. in se continentes:

Burmistrz i Rada miasta Krakowa (d. 20 Sierpnia 1644) na prośbę sławetn. Wawrzyńca Piątkowicza i Piotra Magdalenkowica starszych Cechu Bednarzow i Leglarzów Krakow. potwierdzają następujące podane artykuły: (Zbiór pag. 13.)

Kto chce zostać mistrzem, ma przy wywodzie dobrego urodzenia i zachowania przyjąć miejskie prawo, przy żądaniu sztuk dać do skrzynki cechowej wstępnego 2 złp. i robić sztuki następne: Bednarz: Kadź wielką modrzewiową albo podobnego drzewa na 12 stop szeroką, Wannę do tegoż wielką browarnią z takiegoż drzewa, Garstoff garbarski i Achtel piwny. – Leglarz: Wanienka na jedno dziecię, Bębenek na 4 garce, Maślnica i Konew z przykryciem, z tym dokładem że robota leglarska ma być obręczami białemi. Przy poczęciu sztuk powinien dać na potrzeby cechowe do skrzynki cechowej 20 zł.; a przy dokończeniu sztuk powinien wedle zwyczaju bracią skromnie poczęstować, aby to poczęstowanie nie kosztowało więcej nad 10 zł. A gdyby pomienionym sztukom dosyć nie uczynił ma rok i 6 niedziel znowu wędrować, a potem sztuki kończyć.

Każdy brat i towarzysz obesłany na żałobną mszą cechową albo na pogrzeb gdyby się nie stawił, ma dać funt wosku do cechu.

Dwaj najmłodszi w cechu jeden bednarz a drugi leg=
larz powinni we dni święte świece palić i gasić, także
i umarłych nosić przybrawszy do tego 2 młodszych pod winą
2 funtów wosku. Strzelbę jednak cechową wszyscy porząd=
kiem jako w cechu siedzą, po dwu powinni odprawować
pod tąż winą.

Jeden drugiemu niema towarzysza odmawiać pod
winą 2 funtów wosku; a gdyby o małe było towarzyszów
młodszy powinien go ustąpić starszemu.

Gdy towarzysz przywędruje, powinien do najpierwszego
mistrza, który najpierwej od brony którą przyjedzie mieszka
wstąpić, który o nim mistrzowi starszemu da znać, aby
tam szedł robić kędy mu mistrz starszy naznaczy. A gdyby
niechciał na naznaczonem miejscu przestać ma zaraz w
pole wędrować, i żaden niema mu dawać roboty pod
winą 1 kamienia wosku. Wszakże przerobiwszy 2 niedziele
wolno mu za robotę podziękować, a po podziękowaniu
skoro drugie 2 niedziele miną, do inszego mistrza odejść.
A wozowiec to jest żonaty towarzysz gdy przywędruje
niepowinien go żaden chować bez żony tylko 2 niedziele
aby sobie tylko na strawę w drogę zarobił, pod winą 4
funtów wosku. Żaden też towarzysz towarzysza nie
powinien odmawiać mistrzowi lubo do Węgier lub
gdzieindziej pod więzieniem i winą kamienia wosku.

Uczniów niemoże mistrz więcej chować tylko jed=
nego, chyba na wyzwoleniu może przyjąć drugiego.
A gdzieby uczeń począwszy się uczyć u jednego, prze=
niósł się do drugiego, taki nie ma być już przyjmowany
do rzemiosła w Krakowie i miastach przyległych.

Po drzewo niegodzi się zachodzić za miasto, a po
obręcze tylko za Szewską bramę, a drzewo w rynku tylko
kupować na targu i jeden drugiego nie podkupować pod winą
2 kamieni wosku. Iło kupowanie sami mistrzowie mają

odprawować a nie przez żony, chyba gdyby który był
chory lub po potrzebie z Krakowa wyjechał. Żaden
jednak zgniłego i napsowatego drzewa nie ma kupować
i z niego robić pod winą pół kamienia wosku. Dla
tego też co miesiąc starsi takową robotę i materią co
miesiąc u każdego mistrza oględować. A gdzieby też
o mało materyi przywieziono, gdy ją jeden kupi, powi=
nien drugiemu połowę ustąpić pod winą 2 funtów wosku.
8 Bednarz Leglarzowi i Leglarz bednarzowi nie po=
winien się w robotę wdawać. Leglarze mają robotę ro= [pod winą 1/2 Kam. wosku.
bić tylko białą mianowicie konwie piwne i wodne
wielkie i małe w białą obręcz, Łągwicze do limonii
rozmaite wielkie i małe z wiekami, Wanienki do dzieci,
Szafliki wielkie i małe, Bzbenki wielkie i małe, Maślni=
ce wielkie i małe, Szkopce wielkie i małe, Barytki
nie mają większej robić nad garcy 6, Luszof nie ma być
większy i szerszy na 2 1/2 piędzi u dna, i wszelką robotę
drobną która im należy. — Bednarze powinni tego dogla=
dać żeby achtele były słusznej miary, tak żeby achtel
miał w sobie garcy 62 a półachtelek 31 garcy. Mniejsze
achtele powinni psować i tych coby je robili lub poprawiali;
1/2 Kam. wosku karać.

Żaden bednarz nie ma drugiemu przeszkadzać w
robocie u Karczmarza, chyba ażby się Karczmarz z pierwszym
porachował. Żaden bednarz nie ma Karczmarzowi w święta
naczynia poprawiać, chyba gdyby tego gwałtowna po=
trzeba okazała.

Mistrzowie starsi mają władzę bracią w cechu o wy=
stępki karać; wolno jednakże apelować do Urzędu radziec=
kiego.

Niepowinien też żaden z cechu tajemnic wynosić ani
z żadnym partaczem przestawać, pod winą 1 Kamienia wosku.

Niepowinien też żaden przekupień lub karczmarz ma- teryi do rzemiosła należącej wykupywać, pod utraceniem takowej. Niepowinien też żaden do Krakowa lądem ani Wisłą do brzegu z tej strony Wisły ku Krakowu robot ich rzemiosła nawozić i onych w Krakowie i wokoło ani w kamienicach duchownych i świeckich, dworach, klaszto- rach (chyba na potrzebę własną) sprzedawać na Podzam- czu, na Zwierzyńcu, Smoleńsku, Rhetoryce, Krupnikach, Biskupin, Wesołej lub innej Juryzdykcyi pod utra- ceniem towaru.

Żaden obcy bednarz nie może tu karczmarzom krakowskim roboty robić pod winą 14 grzywien na karczmarzów. Wolno też z pomocą urzędu miejskiego i grodzkiego partaczom w Krakowie i w około robotę zabierać i więzić, dopokąd powinności cechowej zadosyć nie uczynią.

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 4a ipso die S. Priscae V. 1645. Libr. Relat. Tom 71.)

Nr. 881.

Sztuk jedenaście (11)

Cech bednarzy

a) Burmistrz i rajcy miasta Bochni wstawiają się do Rajców miejskich i Cechu bednarskiego w Krakowie za Janem Krzyżanowskim z Krzyżanowic towarzyszem bednarskim podejrzanym o zabicie konia. W Bochnia feria 2a infra octavas Epiphaniae 1539. po łacinie (Na papierze z pieczęcią wyciśniętą miejską –)

Oryginał.

b) Urząd radziecki krakowski nakazuje Cechowi Bednarzy krakowsk. przyjąć do Cechu Bartłomieja Krzelowskiego. – W ~~Krakowie~~ Cracoviae feria 3a ipsa S. Lucae Evang. 1611. po łac.

(na papierze z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą)

Wypis oryginalny z akt

c) Dekret Urzędu radzieckiego Krakow: w sprawie Sebastiana Baryczki karczmarza krakow. który sobie kazał zrobić Kazmierskiemu bednarzowi kadź wielką niemającą miary. – W ~~Krakowie~~ Cracoviae d. 20 Maja 1637. po polsk.

(na papierze z pieczęc. miejską mniejszą wyciśniętą)

Wypis oryginalny z akt.

d) Metryka chrztu (Franciszka Borgiasza Duszy, urodzonego w Morawicy ~~1756~~. 1738. – wydana 1756 d. 30 Augusti przez proboszcza)

(na papierze z pieczęcią niewyraźną wyciśniętą)

Oryginał

e) Dekret Urzędu radzieckiego Krakow: pozwalający mistrzom między sobą karać nie: dbałych majstrów bednarskich. – W Krakowie Sabbato post festum Exaltationis S. Crucis 17 Septembris 1650. po pol.

Na papierze, z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą

Wypis oryginalny z akt.

f) Dekret Urzędu radzieckiego Krakow: pomiędzy Krysztofem Machendrowiczem a Starszemi cechu bednarskiego – W Krakowie d. 13 Sept. 1642. po pol.

Na papierze z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą

Wypis oryginalny z akt.

g) Uchwała cechu bednarskiego względem taxy obręczy w Krakowie in festo S. Trinitatis 1666

Na papierze bez pieczęci z podpisami mistrzów po polsk.

Oryginał

h) Dekret urzędu radzieckiego Krakowskiego nakazujący Sebastianowi Sanockiemu i jego synowi złożyć opłatę do skrzyni cechu bednarskiego — ~~W Krakowie~~ Cracoviae Sabbato pridie dominica Rogationum 1620

(Na papierze z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą

Oryginalny wypis z akt.

i) Wypis z akt miejskich radzieckich ~~Krak.~~ Cracoviae d. 13 Sept. 1753 świadczący iż Maciej Horkowicz bednarz kleparski zobowiązał się nie przeszkadzać cechowi krakowskiemu bednarzy. po łacinie

(Na papierze — prywatna kopia bez pieczęci)

Kopia.

k.) Wyrok Urzędu radzieckiego Krakow. nakazujący Wawrzyńcowi Koślarzowskiemu i Zebrowicowi słuchać starszych cechu bednarskiego. ~~W Krakowie~~ Cracoviae d. 14 Novembr. 1643.

(Na papierze — z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą)

Oryginalny wypis z akt

l) Wypis z akt urzędu wójtowskiego Krakowskiego zawierający Protestację bednarzy Krakow. przeciwko bednarzom kleparskim. — W Krakowie in crastino festi nativitatis B. Mariae V. 1600.

Na papierze — z pieczęcią miejską mniejszą wyciśniętą)

Oryginalny wypis z akt.

Nr 882 Pieczęć miejska większa w puszce blaszanej.

1645 d. 17 Octobr. Rajcy Krakowscy do 30 zł. przeznaczonych na szkołę strzelecką by się ćwiczono w obronie murów miejskich, dodają jeszcze 27 zł. z kassy miejskiej rocznie tak aby cała subwencja 200 zł rocznie wynosiła. Ex libro Conclusionum actorum consularium Cracov. Tom 1498

1665 d. 7 Julii uwalniają Laurentium Dąbrowska alias Kaczmarczyk civem tabernatorem anni currentis galli detruforem od podatków miejskich

Cech połączony: Bednarzy, Stolarzy, Powroźników, i Tokarzy na Kazmierzu mają przywilej: Cracoviae fer. 6a ante domin. Invocavit 1546

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (In praetorio Casimiriae ad Cracoviam feria 2a pridie festi SS. Petri et Pauli Apost. 1604) oznajmują iż starsi i młodsi mistrzowie cechu Bednarskiego miasta Kazimierza i Stradomia, mianowicie Marcin Rodzina, Jakób Kamoczki, Jan Nosidło, Tomasz Panek, Szymon Węgrowski, Wojciech Podbrzeski i Krzysztof Leszczyński, opowiedzieli iż w r. 1596 d. 5 Augusti otrzymali od rajców otrzymali przywilej cechu swego bednarskiego, nad ten który z Stolarzmi, Powroźnikami i inszemi spólny mieli. Teraz zaś uczynili poprawę niektórych artykułów, które to artykuły poprawione i nowo przydane z onemi przedniejszemi spisane Rajcy potwierdzają:

(Dodatki:)

1) Najprzód któryby towarzysz chciał rzemiosła bednarskiego i leglarskiego mistrzem zostać oprócz dawniej opisanych 3 sztuk (Kadź, Wanna i Garsów) ma zrobić beczkę buntowną miary Kazimierskiej. 8 Ma być wiary katolickiej to jest papieskiej, ma dać wstępnego 1 zł. i miasto kolacyi 10 zł., a syn mistrzowski 10 zł. także

3) Chłopiec wyzwolony powinien 2 roki wędrować.

4) Mistrz ma dawać co dwie niedzieli do skrzynki na wosk po półgroszku, a towarzysz tyleż co suchedni.

8) Gdyby który z mistrzów w cechu gajonym słowami nieuczciwemi się targnął, albo korda, noża dobył ma być karany według uznania mistrzów.

12) Żaden z innych miesc oprocz mistrzów Kazmierskich niema robić w Szopach solnych Krolewskich które są na grunće miasta Kazimierza, takze i w Szopach Loiszowskich ani też w dworach pod Karą z Kamieni wosku lub więzienia.

21) Towarysze z miast Wojnicza, Lipnicy, Brzeska, Dobczyc, Myslemic, Zatora, Kęt, Oswięcimia, Chrzanowa, Olkusza, Skawiny, Pilce, Skarmirza, Koszyczek, Opatowca nie mają nikędy indziej brać przemianku okrom cechu Kazimirskiego albo Krakowskiego: a jeśliby brał gdzie indziej przemianek, nie ma być za towarysza rozumian.

(Prócz tych dodatków cały prywilej ten sam co r. 1596.)

(Acta consul. casimir. Ann. 1604 Tom. 776 pag. 637 Oblat. fer. 2a pridie festi SS. Petri et Pauli Apost. 1604)

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (fer. 2a ipso die festi S. Mariae ad Nives 1596) starszym i młodszym mistrzom cechu bednarskiego miasta Kazimierza oprócz przywileju który z stolarzami i powroźnikami wspólny mają, potwierdzają nastepne artykuły:

1) Towarzysz któryby chciał mistrzem zostać, ma być wiary papieskiej, ma u mistrza jednego przez rok robić, potem listy od urodzenia, wyuczenia rzemiosła i od Pana jeśliby był poddanym pokazać i te sztuki wyrobić: najprzód Kadź wielką z drzewa modrzeniowego albo jemu podobnego, Wannę wielką piekarską z wiekiem, naczynie garbarskie Garsów rzezone nitownej miary kazimirskiej w przeciągu 4 niedziel u starszego. Potem ma miejskie prawo przyjąć, wstępnego do cechu dać 1 złp. a na potrzeby cechu miasto kolacyey 6 złp.

Syn mistrzowski albo towarzysz który dziewkę mistrzowską albo wdowę tegoż rzemiosła pojął, ~~[illegible]~~ ma robić pod sztuki t.j. Kadź i Garsów i dać wstępnego 6 złp.

2) Mistrz na którego przyjdzie służba kościelna, gdyby świec nie zapalił, albo niezgasił ma dać 6 gr. winy.

3) Chłopiec ma się 3 lata uczyć, do cechu 3 gr. dać, list od urodzenia i pana swego wolny pokazać; a jeśliby się uczył mniej niż 3 lata ma dać do cechu 1 zł. Gdy się wyuczy, przemianku nikędy indziej brać nie może tylko w tym cechu; a po wzięciu przemianku powinien rok wędrować.

4) Za obestaniem mają się bracia zejść do cechu pod winą 6 gr.

5) Na pogrzeb mistrza, żony jego, dziecięcia lub czeladnika także na żałomsze suchedniowe i roczniczne mają się wszyscy zejść pod winą 3 gr.

6) Niewolno czeladzi odwodzić obietnicami albo dara=mi pod winą kamienia wosku.

7) Gdy drzewo ku rzemiosłu bednarskiemu należące przywiezione będzie na sprzedaj, bednarz który je za=kupi, drugiemu bratu podług tejże samej ceny, jeżeli potrzebować będzie, połowę ma odstąpić.

8) Do cechu niewolno z bronią wchodzić pod winą i ka=mienia wosku.

9) Starsi mistrze mają doglądać aby naczynie robione miało sprawiedliwą miarę: achtele, połachtele, trze=ciaczki, czwartaczki: Achtel ma mieć w sobie 66 garcy. Takowe naczynie mają pomierzać raz w tydzień warsz=taty obchodząc, naczynie mniejsze ma być potłuczone a mistrz 6 funtów wosku karany. Achtele i połachtel=ki mają być dobrze smolone, trzeciaczki i czwartaczki mają być pod cechą miejską.

10) Próżnego naczynia niewolno w niedzielę i święta oprawiać, wyjątkiem gdyby piwem, winem napełnione były i potrzeba wymagała.

11) Jeden drugiemu targu nie ma psować.

12) Z innych miejsc, miast i wsi niewolno robot bednarskich ku przedawaniu przynosić pod zaborem takowych.

13) Wdowie pozostałej ma być dodany skromny i stateczny towarzysz. Starsi mają przestrzegać wszelkiego nierządu

14) Starszy każdy ma być przedniejszym towarzyszem opatrzon.

15) Towarzysz któryby robił u partacza ma być karany 2 kamieniami wosku.

16) Towarzysz któryby w poniedziałki nie robił ma być karany 2 funtami wosku, podobnież i mistrz, któryby go nie doniósł.
17) Mistrz który by grał z towarzyszem karty albo kostki karan będzie kamieniem wosku, a towarzysz połkamieniem.
18) Towarzysz któryby chciał od mistrza wziąść odpuszczenie, ma pierwej 2 niedzieli przedtym opowiedzieć. A gdyby nieobyczajnie bez odpuszczenia odszedł, na takowego mają dać trybowkę, za którą tu ma się sprawić i być karan, a trybowki na każde suchedni ma dać 3 gr. i ma iść robić do tego mistrza od którego nieprzystojnie odszedł.
19) Strony oprawiania beczek u stodół dla kupców, ma po kolei każdy podług regestru do takowej oprawki postać w swój tydzień; a czasu wody, gdy bywa pilna potrzeba, powinni wszyscy iść do takowej oprawki:
20) Niewolno oprawiać i pobijać achteli niemających cechy kaczmarza.
21) Gdyby towarzyszysz albo młodzieniec przyszedł z innego miasta postronnego i chciał przy tym cechu brać przemianek, takowemu ma być dany przemianek przez mistrze i towarzysze według zwyczaju i już za towarzysza ma być wszędzie rozumian.

(Acta consul. casimir. A. 1596 Tom 772 pag. 534–537.)

Cech bednarzy w Wieliczce.

Augustus III rex Pol. (Varsaviae d. 23 Julii 1744) confirmat sequens privilegium Contubernii ac duodecim Magistrorum Doliatorum Vieliciensium:
— Augustus II rex Polon. (Cracoviae d. 18 Decembris 1697) approbat sequentes articulos polonice conscriptos ad bonum ordinem Contubernii Doliatorum civitatis Vieliciensis:

Burmistrz i rajce miasta J. K. M. Wieliczki (w poniedziałek po Święcie S. Andrzeja Apostoła bliższy d. 2 Grudn. 1697) na prośbę Starszych i Młodszych Mistrzów Cechu Bednarskiego Wielickiego oznajmiają: Ponieważ Przywileje, dekreta i ordynacye Cechu Bednarskiego przez nieprzyjaciela Szwedzkiego w miasto Wieliczkę częścią zrabowane i popsowane zostały, częścią przez odłączenie się od Cechu Stalmachów, Kołodziejów, Stolarzy, Siodlarzy poginęły: więc Urząd radziecki podane niniejsze artykuły częścią z przywilejów r. 1570, 1577, 1583, 1595 wyjęte, częścią z nowa postanowione potwierdza:
Punkta albo raczej Artykuły Przywileju Cechu Bednarskiego Wielickiego:
1) Cech ma się składać tylko z 12 mistrzów; a mistrzom wolno swą magisteryą bednarską sprzedać, a bez magistergi niemoże żaden w Cechu Bednarskim wielickim zostawać, chyba żeby sobie wakującą magisteryą za Konsensem Cechu kupił.

2) Sztuki rzemiosła bednarskiego te być mają: Wanna Kiemowana, Kadz Kiemowana i Sab na potrzebę garbarską, jako się w Cechu Bednarzy Krakowskich zachowuje. 3) Który zas te bednarz tak towarzysz jako i z wozowiów będzie chciał zostać w cechu bednarskim wielickim magistrem, ma wprzód prawo miejskie przy=jąć i przysiądz na ratuszu, potém dopiero magisterią kupić oraz przéd 4 niedzielami w cechu się opowiedzieć, wstępne po 4 tygodniach odprawić składając do skrzyn=ki cechowej 12 zł. Powinien też Sztuki, Kolacyą, Juszynę i listowe odprawić, a za każdy artykuł dać do skrzyn=ki cechowej 30 zł. i bracią cechową uczęstować według przemożenia. Jednak wolno Kolacyą sprawić jeżeli będzie wola magistrów.

4) A że sztuka mistrzowska tu przy miescie Wielicz=ce nie jest potrzebna i materyi na nią niedostaćby: zaczém wstępujący ma ją odkupić od cechu za 30 zł.

5) Młodszek to jest syn mistrzowski, także ten który wdowę albo córkę magistrowską w stan małżeński pojmie, ma połowę mniej dać do skrzynki wstępu=jąc do cechu; a pieniądze te mają się obracać na pom=nożenie cechu.

6) Rzemieslnikom cechu bednarskiego wolno będzie dawać przemianki czeladzi według rzemiosła przez=wiska, nie tylko tym którzy się rzemiosła uczą ale i tym którzyby skąd inąd przywędrowali: Wszém tak mają postępować: Najprzód ten który się rzemiosła wyuczy po=winien u magistra u którego się wyzwoli tegoż dnia prze=mianek sprawić według zwyczaju i upodobania cechowego, powinien uczęstować tak mistrzów jako i towarzyszów.

Gdyby na tym przemianku dla jakich buntów nie byli towarzysze (co się często przytrafia): wyzwolonemu tak ma być ważny przemianek jakby na nim byli wszyscy, i wolno magistrowi bez czeladzi przemianek odprawić.
7) Od zapisywania chłopców do rzemiosła należy starszym mistrzom 12 gr. pisarzowi 3 gr. Od wyzwolenia starszym mistrzom 1 zł. pisarzowi 6 gr.
8) Partaczom juryzdykcyi miejskiej nie podległym, którzy nie są magistrami, powinni starsi materye drzewiane i naczynia konfiskować: a gdyby się sprzeciwiali mają ich grzywnami karać; albowiem partacze i materye drzewiane po gościńcach na kradzione sole wykupują.
9) Dólni bednarze mają do cechu należeć i cech ma ich podawać do roboty w żupie.
10) Towarzysze mają się do swojej gospody co 4 niedziele dla dobrego rządu i występnych, schadzać, przyczem apelacya do cechu jest dopuszczona. Wolno też cechowi występnych towarzyszów karać winami cechowemi t. j. woskiem, więzieniem i plagami. Gdyby się towarzysz porwał ręką na mistrza, ma być karany starym obyczajem; a jeżeli słowem, 5 funtami wosku. Mistrz zaś któryby bez przyczyny czeladnika wybił, ma być winą uznaną w cechu karany.
11) Młodszych magistrów ma być 4 w cechu: 2 do usługi skarbowej, 2 do cechowej; a młodsi nie mają się starszym sprzeciwiać pod winą pół kamienia wosku.
12) U Góry Kunegundy ma być bednarz z Wielickiego cechu, a nie partacz, aby beczki na kradzione sole nie wyrabiano
12) Aby naczynia bednarskiego z innych miejsc i wsiów nie zwożono bez opowiedzenia w cechu, okrom jarmarków, pod utraceniem naczynia.

13) Partaczom niewolno naczynia bednarskiego sprzedawać pod utraceniem takowego: czego ma dojrzeć Urząd podkomorski.
14) Kiedy cech skarze mistrza albo towarzysza więzieniem, a skazany sam pojdzie do Ratusza na więzienie: Urząd miejski nie ma brać od niego, chyba żeby cech prosił o exekucyą.
15) Przy sessiach nie ma jeden drugiemu wotow albo sentencyj przerywać pod winą 3 funt. wosku.
16) Jeżeliby była pilna robota skarbowa, wolno cechowi do roboty zabierać bednarzow wozowiów, ktorzy po różnych gruntach mieszkają: w czym ma mieć względy Urząd Podkomorski i Żupa, zabierając i karząc nie posłusznych cechowi.
17) Mistrza podejrzanego w nieuczciwym uczynku i cudzołoztwie wolno Cechowi od rzemiosła oddalić i magisteryą na cech odebrać.
18) Mistrz młodzian ma się w przeciągu roku ożenić pod winą cechową co roku: chyba żeby był Małek i przy rodzicach mieszkał
19) Żupa ma bednarzom cechowym zaraz za oddaniem roboty płacić
20) Cech bednarski wielicki jako rzemieślnik skarbowy J. Król. Mci ma mieć pierwsze miejsce tak na ratuszu przy sessiach jako i we wszelakich ceremoniach, pomiędzy innemi cechami wielickiemi.
21) Gdyby towarzysz nie trybowny nadwędrował, powinien mu się z warsztatu trybowny ustąpić, dopoki się z trybówki nie sprawi.
21) Magister powinien swą magisteryą ktorą chce sprzedać, tylko Cechowi sprzedać, chyba żeby jej Cech nie affektował.
22) Cech ma na każdy tydzień mszę św. rekwialną na każdy tydzień za zmarłą bracią najmować. ./.

Cech bednarzy w Wieliczce.

./.

23) Magister któryby drugiemu towarzysza odmówił ma być karany 2 funtami wosku.
24) Magistrowie aby drzewa za bramą nie kupowali ale tylko w rynku; a gdyby który brat skontraktował drzewo, ma to Cechowi opowiedzieć, i z drugiemi jednakowo ma się podzielić.
25) Mistrz albo towarzysz nie ma się w sprawach cechowych uciekać do urzędu, ale się w cechu sądzić.
26) Syn mistrzowski bliższy będzie do przyjęcia mistrzowstwa, a niżeli przychodzień, do liczby 12 magistrów.
27) Wdowie młodej wolno po śmierci męża robić rzemiosło tylko do roku i 6 niedziel, póki za mąż nie pójdzie ~~[illegible]~~ a to dla swywoleństwa z czeladzi. Wdowie zaś w stałych leciech z dziatkami wolno robić rzemiosło aż do śmierci; przyczem starsi mistrzowie mają jej dodawać czeladzi i doglądać aby się żaden nierząd nie dział.
28) Mistrz albo towarzysz który by po obesłaniu na naznaczoną godzinę do cechu nie przyszedł, ma dać nim miejsce zasiędzie winy 6 gr.
29) Pisarz cechowy ma być przez Starszych Mistrzów obierany.
30) Porządek Starszych Mistrzów ma być taki: Starsi mistrzowie którym się rok skończy mają z urzędu swego wszystkiej braci podziękować i rachunki z percepty i dystrybuty pieniędzy cechowych uczynić. Poczem mają się Starsi z Młodszymi na 2 części rozdzielić, tak aby przy Skrzynce zostało 6 starszych z [illegible] młodszymi i z prymasem; a podprymas z drugą połową ma iść do inszego posiedzenia i tak mają obiedwie części nowych starszych wybierać albo dawnych potwierdzić; poczem wszyscy mają iść na ratusz gdzie

starsi złożą jurament przed pp. radzcami.
31) Towarzysz któryby przywędrował, ma wstąpić do pierwszego magistra od bramy i z tamtąd ma sobie postać po starszego towarzysza, który mu się powinien o robotę starać; a gdy roboty dostanie: mają się wszyscy towarzysze we 2 niedziele do gospody obesłać; gdzie ów towarzysz wędrowny ma dać o sobie sprawę i przymianek swój ma im zjawić według obyczaju towarzyskiego rzemiosła bednarskiego. A któryby tego nieuczynił, nie ma być przyjęty za towarzysza i ma być karany według uznania mistrzów.
32) Towarzysz gdyby co mistrzowi skorzysił, ma być od rzemiosła odłączony.
33) Z strony oddawania beczek do Żór solnych ma być zachowany porządek między magistrami pod winą i kamienia wosku. A gdyby który mistrz dla niedostatku nie miał potrzebnej liczby beczek, powinien o tem przed czasem dać znać do cechu pod winą i kamienia wosku, aby się skarbowi [illegible] szkoda nie stała.
34) Mistrz nie ma więcej nad 2 chłopców uczyć, który mają być wpisani do ksiąg cechowych.
35) Kto już w cechu magistrem zostanie, ma starszych prosić o miarę na beczki i o cechę, za co ich powinien ukontentować.
36) Ktoby przemianek wielicki ważył się złamać, ma być karany taką winą, co by ten przemianek kosztował.
37) Towarzysz któryby u magistra nierobił w poniedziałek, ma być karany 2 funt. wosku.
38) Magister albo towarzysz któryby z siebie cokolwiek z siebie zastawił na jakąkolwiek grę w gospodzie ma być karany kamieniem wosku.
39) Magistrowe i wdowy nie powinny bywać przy cechowych sekretach i wotach.
40) Żadnemu z mieszczan lub innym osobom nie godzi się materyi bednarskich kupować na przekup pod utratą takowych.

41) W uroczyste święta i w niedziele w które się nabożeństwo processiami solennemi odprawia, nie ma być cechą wezwana na sessie, chyba gdyby tego gwałtowna potrzeba wymagała.

(Księga aktów miasta Wieliczki w Archiwum hipotecz. Kraków. Tom 341 pag. 1497–1504 Acta Succameralia apellationum vielicensia ab a. 1713–1743.)

Stephanus rex (Lublini d. 26 Augusti 1584) confirmat sequens privilegium fraternitatis Doleatorum, Rotificum Carpentariorum et Mensariorum civitatis Bochnensis:

- Jan Likowski z Wojsławic wójt dziedziczny bocheński z burmistrzem i radą miasta Bochni (Dan w ratuszu bocheńskim we środę w wigilię Bożego Ciała 1578) potwierdzają ustawy cechu Bednarzy, Stolarzy, Kołodziei i Stelmachów w Bochni po pogorzeniu miasta: niewolno obcym bednarzom skąd ingd wozić do Bochni naczynia pod utratą krom 2 jarmarków na S. Augustyn i na S. Katarzynę; a mieszczanom niewolno skąd ingd kupować piwne kadzie i przykadki do browarów dla warzenia piwa, zalewania i moczenia słodów tylko u bednarzy bocheńskich. Wolno będzie bednarzom dawać przemianki albo przezwiska wedle rzemiosła każdemu a każdy przyjmujący przemianek ma dać do cechu 30 gr. pol. Którzyby chciał mistrzem zostać ma przyjąć prawo miejskie dać 30 gr. do cechu i we 4 niedziele na wszytek cech ma juzynę uczynić albo 5 grzywien polskich położyć i list urodzenia wnieść. Przewinienia towarzyszy lub mistrzów mają być tylko w cechu od starszych karane zwyczajem krakowskim, toż samo i odwabianie towarzyszy lub uczniów. Gdy chłopca przyjmą na rzemiosło ma dać 12 gr. a gdy się wyzwoli również 12 gr. do cechu. Żupy bocheńskie tylko od miejskich bednarzy beczki brać mają niewolno podkupywać się przy kupnie drzewa lub obręczy. Do cechu za obesłaniem znaku mają się zejść pod winą. Towarzysze składać

się mają po półgroszku na każde ćwierć roku do skrzynki cechowej, a gdyby się który z nich rozniemógł bądź w mieście bądź w mili wędrując mają go opatrzyć które pieniądze odda wróciwszy do zdrowia, a jeźliby umarł mają go przystojnie pochować. Bednarze mają w każdy targ na rynku naczynia sprzedawać. Mastkowie rzemiosła bednarskiego wolni będą oddawania sum do cechu które dają przystępniowie. Bednarzów mistrzów ma być tylko 10. Stelmaszy stolarze, kołodzieje gdy się do cechu bednarskiego wkupują ma dać każdy 1 złp. do skrzynki

(Oblat. ad acta castri. crac. fer. 5a pridie festi S. Luciae 1585 Tom Relat. XII)

Vladislaus IV rex Polon. confirmat articulos contubernii Doliatorum civitatis Cracoviensis. (Cracoviae d. 21. Augusti 1644) — per Consules Cracov. approbatos 1644.

Przywil. po Łacin.
Ustawy po polsku.

Burmistrz i rajscy Krakowscy potwierdzają na Ratuszu d. 20 Sierpnia 1644 następujące podane artykuły Cechu bedarzy i leglarzy Krakowskich. — (Orygin. pergam. in fol. kart 4 z pieczęcią Król. wiszącą w puszce blaszan.)

~~XXX~~ Michael rex confirmat privilegium (nowyższy Vladislai IV de a. 1644) — Cracoviae d. 9 Novembr. 1669. (Oryg. na pergam. in fol. k. 4 z pieczęcią Kor.)

Jan III Javoroviae d. 10 Januarii 1692 potwierdza przywilej Króla Stefana Cracoviae d. 19 Decembris 1578 zawierający Conclusiones quatuor Contuberniorum Mensatorum Torneatorum, Doliatorum et Funificum civitatis Casimiriensis jako też approbationem dictorum quatuor Contuberniorum per Sigismundum I creatorum ~~et~~ per Joannem Casimirum Varsaviae d. 20 Martii 1651 confirmatas — i na prośbę Stanisława Bogutowskiego, Jana Jaskolskiego i Augustyna Bukowskiego bednarzy Kazimierskich odłącza ich od cechu stolarzy et torneatorum Casimiriensium od którego to cechu już się powrozniczy oderwali i nadaje temuż cechowi Kazimierskiemu bednarzy Król Jan III następne artykuły wzięte z przywileju Króla Stefana.

V

Kto chce być majstrem ma być religii Katolickiej rok ma u mistrza robić i następne sztuki zrobić, Cadum videlicet magnum alias Kadź, Labrum magnum alias Wannę cerdonum et dolia duo alias achtele: do cechu ma zapłacić izł ma pokazać literas legitimi ortus, gdzie się uczył. Na schadzki cechowe obwieszczone mają się schodzić. Niewolno kupować materiału do nemiosta tylko in foro.

Mają na to uważać aby naczynia były robione podług miary miejskiej i w tem celu mają być rewizye, aby achtele i półachtele i inne były równe z miarą miejską.
Niewolno poprawiać beczki szynkarzom w święta wyjąwszy potrzebę
niewolno przywozić skąd inąd roboty i sprzedawać
niewolno u partaczy robić
I inne ustawy co do święcenia poniedziałków (pod winą 2 funtów wosku) co do wdów, i. t. d.

Oryg. - na pergam. po łacinie cały z większą pieczęcią na sznurku.
Kopia na pergaminie.

(W cechu stolarskim Kraków.)

Contubernii Doliatorum Civitatis Casimir.

Cech białoskorników (Albicerdones)

Consules Cracov. (feria 6a ante fest. S. Thomae Apost. 1606) [illegible] sequentes 4 articulos per seniores et juniores confratres contubernii Alutariorum Cracov. productos:
1) Żadnemu z mistrzów niewolno więcej nad 3000 skór rocznie wyprawić 2) Niewolno mistrzom gdzie indziej skór kupować tylko na rynku (in foro) 3) Zakazuje się biednym białoskornikom robić u bogatszych. 4) Aby winy kamieni wosku zostały podwyższone – quoniam illis per nonnullos confratres repugnatum est – annihilant, cum monitione, ut Alutarii [illegible] vetus privilegium illis concessum [illegible] et veteres consuetudines observent.

Consules Cracov. (fer. 4a ante fest. Purificat. Mariae 1601) confirmant sequentes articulos Contubernii Albicerdonum Cracov.
1) Aby żaden mistrz od drugiego mistrza Laimladru na przekup nie kupował pod winą 48 gr. lecz powinien z takowego kupnego Laimladru klej warzyć: a to dla uchodzenia drogości tego laimladru przez przekupstwo. 2) Aby żaden mistrz z zamszem bliżej niż w 10 milach od Krakowa na targi tygodniowe nie jeździł pod winą 5 grzyw. oprócz jarmarków zwyczajnych, które każdemu wolne być mają; a to dla ubogich braci i wdów które na śmatruzie siedzą. [illegible] Dalej niż w 10 milach wolno każdemu na targi jeździć. 3) Winy mają być na potrzebę i armatę cechową obrócone. Działo się w cechu Białoskorników Kraków. d. 22 Julii 1600.

1623 fer. 6a post fest. Visit. B. Mariae – Consules cracov. confirmant sequens laudum Contubernii Alutariorum seu Albicerdonum cracov. vulgo Białoskorników.

– Każdy ~~[illegible]~~ tak bogaty jako i ubogi który by się trudnił białoskórnictwem powinien od każdej skóry sprzedanej wszelkiego rodzaju jakoto łosiej, jeleniej, wołowej, kozłowej, sarniej, cielęcej wielkiej lub małej na sposób białoskorniczy wyprawionej bądź w Wayszynie na jerchę bądź żółto na zamesz, sprzedając takową czy to w domu czy w Smeterhauzie dać i trojaka (ternarium) do skrynki cechowej na potrzeby cechowe. Starsi z wydanych pieniędzy co roku rachunek zdawać mają. (Acta Consul.)

R. 1539 fer. 6a ante f. Mathei Apost. – Poniewaz Star=
si i mistrze Cechu Farbierzy (tinctorum) wniesli
do Rajcow skargę na białoskorników (albicer=
dones) iż skury Kozłowe (cutes vervecinas seu
mutoninas) wyprawiają tłusczem rybim (adi=
pe piscium) nakształt Zamschu pruskiego i
takowe skóry pomieszawszy z skurami sar=
niemi (hircinis et dorcinis cutibus) fałszuję oszu=
kują niemi ludzi wbrew ustawom cechowym; Prócz
tego iż ciż Białoskornicy smarują wszystkie
skóry zwane Lesch tłuszczem rybim (adipe
piscium inungunt) tak iż Farbierze cierpią wielki
niedostatek tychże skór do farbowania (coloran=
dum). – Na to odrzekli Białoskórnicy iż jest
zwyczajem we wszystkich miastach, że Białoskór=
nicy skóry Kozłowe (mutoninas) wyprawiają tłus=
czem rybim, i że skóry Lesz zwane tłuszczem
rybim smarowane zdatne są do farbowania –
Rajcy z powodu wielkiego popytu i odbytu owych
skór zmieniają ów artykuł ustaw Cechowych
który zakazuje Białoskórnikom wyrabiać skory

kozłowe (severinas seu mutoninas) tłuszczem rybim
pozwala im wyprawiać też skóry nakształt Zam=
szu pruskiego jako też skóry Lesz zwane tłuszczem
rybim pod warunkiem aby iż Białoskornicy nie=
li zawsze zapas skór białych (vocatarum stabrini)
dla Szewców i innych rzemieślników wygody,
oraz aby się nieważyli owych Kozłowych skór
sprzedawać za granice pod karą odebrania rze=
miosła. – Farbiarzom zaś wolno sprowadzać sobie
skóry i gdzie indziej wyprawiane, i dozwala się
Kupcom też skóry wyprawne do Krakowa
sprowadzać i sprzedawać. Białoskórnicy
zaś mają skóry wyprawione nakształt Zamszu
pruskiego i skóry Lesz w Smatruzie (in Sma=
terhusz)

(pag. 343–345)

Lib. offic. consul. crac. Tom XIV.

Cech białoskórników. (Albicerdones)

A. 1548 fer. 2a post fest. S. Bartholomei Apost. – Consules cracov. amovendo veteri constitutione contraria et multorum malorum auctrice decreverunt pro Sociis Contubernii Albicerdonum: Quod amodo non debent amplius fieri collationes et vespertinae compotationes et symbola sonorum simul cum propinationibus, nec ullus socius sine aliqua legitima causa debeat in septimana a Magistro discedere, nec debeat congregatio et convocatio in septimana fieri absque Seniorum scitu juxta novam Constitutionem per Vratislavienses in Silesia factam Consulibus cracov. exhibitam, quam consules approbant. Si quis ex contubernio ausus fuerit hujusmodi novae ordinationi contravenire incidet in severam poenam. Quod se observaturos obstrinxerunt Socii Albicerdones utpote: Andreas Schlegell, Joan. Mynich, Oswaldt de Monaco, Joan. Reder de Wratislavia, Nicol. Hempel de Wratislavia, Joan. Frayworth de Swidnicia, Joan. Lox de Wratislavia, Michael Grüthner de Swidnicia, Laurentius Szaydell de Wratislavia, Georg. Scholcz de Wratislavia, Joan. Hoffman de Wratislavia, Nicolaus Kreczmer de Brega, Michael Helman de Brega, Joan. Scholcz de Legnicia, Joachim Conradt de Wratislavia, Thomas Maczner de Cracovia, Gallus Tanszer de Egra, Joan. Georg Lomstan de Egra, Wolfgangus Huber de Vienna, Petrus Hoffman de Glogovia. (Ex actis consul. crac.)

A. 1550 fer. 6a ante fest. SS. Simonis et Judae. — Consules cracovienses volentes Contubernium Albicerdonum Cracov. conservare circa literas S. R. Maj. de immunitate ab omni jugo regiminis exterarum civitatum vel regionum, nolentes ut idem Contubernium in minimis sequeret regimen et gubernationem Vratislaviensem, sed cum animadverterent decretum Consulare fer. 2a post fest. S. Bartholomei 1548 esse salubre et decorum: ideo non attenta ulla Vratislaviensi constitutione, illud decretum prout dignum imitatione, iterum confirmant, quod observare sanxerunt astantes socii Albicerdonum: Franciscus de Warsavia, Mathias Nickel de Vienna, Mathias Greger de Vienna, Martinus Ruperth de Gerlycz, Georgius Gurbeck de Nissa, Joachimus Conradt de Wratislavia, Joannes Bauczen, Simon Bockner de Monaco, Franciscus de Gerlycz, Marcus Polske de Wratislavia, Paulus de Amburg, Joannes Wagner de Stiria, Nicolaus Waysz de Gerlycz, Petrus Richter de Glogovia, Mathias Pyttman de Thach, Michael Conradt de Bauczen, Simon Margner de Szwaydnicz, Franciscus Hocke de Gerlycz, Sixtus Thum[?]cher de Ratisbona, Laurentius Szeydell, Paulus Rautenzweig de Egra, Joannes Wetter de Gerlicia

(Ex actis officii consularis cracov. 1550)

Cech białoskórników.

1545 feria 5a post festum Undecim millium Virginum. Cracoviae. – Zygmunt I ~~August~~ Król pol. oświadcza iż Białoskórnicy krakowscy (Albicerdones qui Białoskorniczi nuncupantur penes Cracoviam in Cerdonia degentes) uskarżali się z powodu szkody która im się dzieje ponieważ towarzysze ich rzemiosła, wbrew ustawom krajowym w sporach pozywają ich do Wiednia, Wrocławia i innych miast zagranicznych. Przetoż niniejszém znosimy ten zwyczaj (abusum seu consuetudinem seu licentiam evocandorum Albicerdonum ad aliarum civitatum judicia) pod karą 200 czerw. zł. węg. na pozywającego z których połowa ma iść na cech białoskórników. Mistrz lub towarzysz rzemiosła białoskórniczego powinien tylko w swym cechu szukać sprawiedliwości. Procz tego stosowie do dekretu naszego (Cracoviae Sabbato ante fest. S. Margarethae 1545) pozwalamy Białoskórnikom wyprawiać wszelkie skóry tłuszczem i tranem (adipe et pingvedine piscium) na sposób pruski i sprzedawać podobnie jak inni rzemieślnicy, warując tylko aby skór fałszowanych z warownemi nie mieszali lub za warowne nie sprzedawali pod karą konfiskaty. Z resztą potwierdzamy wszelkie ich cechowe ustawy i zwyczaje starodawne, o ile się takowe prawom krajowym nie sprzeciwiają.
Przywilej ten potwierdził Zygmunt Aug. Cracoviae fer. 6a ante Dominic. Palmarum 1549.

(Oblat. in castr. crac. fer. 3a ipso die festi S. Galli 1565. Lib. inscript. Tom 85)

1545 (Sabbato Vigilia Inventionis S. Crucis) – Dla załatwienia sporów cechowych, rajcy krakowscy w przytomności Piotra Boratyńskiego podstarościego, wezwawszy rzemieślników pracujących około skóry uchwalili co następuje: Kasuje się pozwolenie dane białoskórnikom wyprawiać skóry (cutes agninas vitulinas (vervecinas)) tłuszczem rybim na sposób zamszu pruskiego, wolno im tylko wyprawiać skóry jelenie, sarnie i koźlowe mniejsze (podług dawnych ustaw z r. 1444 i podług dekretu między Białoskórnikami a Farbiarzami fer. 2a post Stanislai 1535 wydanego). Niewolno tymże rzemieślnikom skór wyprawionych z kraju wywozić. Rzemieślnicy którym do sprzedaży skór wyznaczono miejsca w Smatruzie (garrulatorium alias Schmetterhaus) lub w kramach) powinni tam tylko skóry sprzedawać, a nie w domu lub gdzie indziej. Białoskórnicy winni mieć zawsze dostateczną ilość irchy (alutarum vulgo nunczatarum Lyesch) dla Farbierzy i innych rzemieślników. (Acta offic. consul. A. 1545)

1545 fer. 4a ante fest. Pentecostes – Rajcy na zażalenie Białoskórników znoszą uchwałę poprzednią i pozwalają im skóry cielęce i baranie wyprawiać nakształt zamszu tłuszczem rybim pod warunkiem aby je nie sprzedawano za jelenie lub sarnie i nie gdzie indziej tylko w Smatruzie. Przestępcy ma być rzemiosło odjęte.

1545 sabbato ante fest. S. Margarethae, Cracoviae – Zygmunt I potwierdza i objaśnia dekret Rajców krak. wydany die Sabbato in vigilia Inventionis S. Crucis 1545 w sprawie pomiędzy cechami Farbierzy, Kaletników (bursifices) rękawiczników (chirotecarii) i innych robiących z małych skór a cechem Białoskorników z powodu wyrabiania skur nakształt pruskiego Zamesch: 1) Aby się białoskórnicy nieważyli wyprawiać skur cielęcych i baranich (agninas, vervecinas, vitulinas) nakształt pruskiego Zamesch lecz mają wyprawiać skóry jelenie, sarnie i koztowe mniejsze. 2) niewolno żadnemu z tychże rzemieślników skór wyprawio=nych z kraju wywozić. 3) Rzemieślnikom tym niewolno w domu anigdzie indziej sprzedawać skór tylko w Smatruzie. 4) Biało=skornicy mają mieć dostateczną ilość skor (alutarum Smerk=fel dictarum) potrzebnych dla farbiarzy i innych, pod karą 14 grzyw. – Proiz tego pozwala Król Białoskórnikom skory tłus=czem rybim wyprawiać, tak jednak aby zawsze była różnica pomiędzy skorami jeleniemi, sarniemi i koztowemi a skórami, baraniemi cielęcemi i innemi (cutes ex vervecinis, vitulinis et aliis con=fectae) które tłuszczem rybim tylko nakształt irchy (aluta alias Liesch) wyprawiane być mogą, to jest aby z jednej strony były gładkie, a z drugiej kosmate, tak jak jest Zamesch. Mają mieć w dostatecznej ilości białe skorki Schmerkfel i Stabrin zwane na potrzebę innych rzemieślników. Niewolno jest też ~~[illegible]~~ białoskornikom skór inaczej wyprawionych, jak tu przepisano, przywozić do Krakowa, pod konfiskatą. (Lib. Inscript. castr. crac. 1562 Tom 81 p. 225)

Consules cracov. (feria 2a in crast. dominicae Invocavit 1593) ad praeces Seniorum et Juniorum Magistrorum Contubernii Albicerdonum Cracov. licet jam habent certos articulos a consulibus crac. approbatos et per Stephanum regem confirmatos, quia tamen 2 articulos prioris ordinationis immutaverant, et ~~...~~ novam ordinationem constituerant, ideo ipsis ordinationem hanc (polonice) approbant:

1) Młody mistrz który dopiero mistrzem został ma 3 lata bez ucznia być.

2) Czykolwiek przedtem staremu mistrzowi, to jest który juz jednego ucznia wyuczył, wolno było w rok inszego ucznia przyjąć, tedy teraz się postanawia iż przyjmować może dopiero drugiego ucznia az we 2 lecie. (stary mistrz)

3) Uczeń każdy ma być na 5 lat jednaky.

4) Uczen zostawszy towarzyszem ma 3 lata wędrować.

5) Mistrzowscy synowie acz przedtem 1 rok wędrować & powinni byli; teraz podług terajniejszego postanowienia mają 3 lata wędrować.

6) Kiedy towarzysz przywędruje tedy za niego nie ma być więcej zapłacono jeno 2 gr.

7) Uczniowie będący na ostatnim roku w uczeniu, nie mają być od towarzyszów przymuszani do szynków.

8) Strony szynków albo uczty mają się towarzysze zachować wedle postanowienia pp. radziec fer. 2a post f. S. Bartholomei 1548.

9) Towarzysz każdy ma się w czas znaleść w domu u mistrza swego i żadnej nocy swowolnie przebyć podwiną 12 grosz.

10) Towarzyszowi każdemu ma być dano za wochlon połosma grosza ale w ten obyczaj, aby mu żadna robota nie była przeciwna jako zola, zrucać, szwedować i insze co do rzemiosła przystuszą

Żeby też od towarzyszów żadne karanie niebyło. Na Tążnią po staremu.

11) Każdy towarzysz ma robić począwszy od S. Michała aż do mięsopustu każdy dzień do 24ej godziny.

12) Towarzyszom niemają ich rodzaju listy wydane być, ażby pierwej powiedział gdzie mistrzem chce być, a to dla umniejszenia partactwa.

13) Towarzysze mają być fordrowani, którzy czasem niegodnemi bywają od inszych nazwani, tak długo, aż do rosprawy mistrzów; a towarzyszom rozruch czyniącym nie dawać tak łatwie wiary jak dawniej.

14) Jeśli się co między mistrzami a towarzyszami zawini ma między niemi być jednano; a ktoby się ważył do inszego Krolestwa albo panstwa o sprawiedliwość uciekać, ma być karany 200 czerw. zł.

(Acta consul. cracov. Tom 29 pag. 344-345)

Burmistrz i rada miasta Krakowa (we wtorek przed Narodzeniem P. Maryi 1597) potwierdzają następującą uchwałę cechu Białoskorników Krak: Żaden mistrz nie ma bez wiadomości starszych kupować od żydów skór koziowych i skopowych, lecz wszystkie skóry mają być kupowane na zupełny cech t. j. na podział, pod winą 2 groszy od każdej skóry.

(Acta consul. cracov. Tom. 30 pag. 699-700)

1563 fer. 2a ante f. S. Catharinae. – Consules cracov. sequentem morem et leges sociorum opificii Alutariorum Cracoviensium usitatas, latino et germanico idiomate conscriptas approbant. 1) Czeladnik obcy jeżeli do Krakowa przywędruje, ma pojść do gospody tamże do wieczora zostać, potem postać po starszego towarzysza, który go zaraz do mistrza gdzie ma robić zaprowadzi, tam ma robić dni 14 i potem o robotę dalszą się jednać. Towarzysz nie ma wyższego wochlonu żądać jak 6 gr. przyczem jeszcze co dni czternaście dostanie od mistrza półgrosza na łaźnią. Co sześć tygodni dostanie też świeżą czystą pościel, i w lecie 4 razy dziennie jadło aż do S. Marcina, a od S. Marcina do Zapust 3 razy dziennie. Czeladnik nie ma w dzień powszedni świętować ani też w tygodniu roboty wymawiać, pod winą utracenia 2 wochlonów, których połowa do skrzynki towarzyskiej przypadnie a druga na uczty ich ma być obrócona. – Towarzysz ma w zimie o godzinie 10ej do roboty wstawać i do 23ej godziny pracować. Gdyby mistrz miał liczny i zepsuty towar, powinien towarzysz nieco dłużej pracować, aby mistrz szkody nie poniósł. Towarzysz ma pilnie roboty w garbuzie (fullonica mola) doglądać, a skargi o zepsucie towaru mają się w cechu toczyć. – Każdy mistrz może tylko 2 mieć towarzyszy, wyjąwszy gdyby inni bracia towarzyszów nie potrzebowali więcej. – Co 14 dni mają się towarzysze schodzić i do skrzynki towarzyskiej dawać pół szeląga (dimidium solidum) z których to pieniędzy mają być chorzy towarzysze opatrywani, którzy po wyzdrowieniu

obowiązani są do zwrotu. — Do gospody mają się schodzić tylko
w niedzielę, przyczem mają być 2 mistrzów, gdzie także szyn=
kować będą towarzyszom przywędrowanym, przyczem ma być
i pieczeń. — Towarzysz nie jest obowiązany wyjmować skóry
z ługu (aqua cineritia) czyli z zole, lecz ma wydobyte skóry,
wymyć z nieczystości ługowych aby takowe lepiej skrobać
można. Towarzysz może też czasem skóry na ziemi rozpoście=
rać, lecz nie jest obowiązany aby je posypywał popiołem
zmieszanym z wapnem, tylko skóry jelenie i łosie (de alce)
ma posypywać. — Do gospody i do stołu nie ma żaden z towary=
szy z bronią przychodzić, ma mieć czyste suknie i z wapna
wychędożone; nie powinien też piwem albo innym trunkiem
towarzyskim częstować osobę nieuczciwą. — Towarzysz
ma się u swego mistrza wystrzegać słów sprośnych, ani
też kobiet wszetecznych tajemnie do domu sprowadzać, albo się nieuczciwie
zachowywać. — Towarzysz nie powinien boso wychodzić do
miasta, chyba gdyby miał ranę lub szkodę. — Jeden towarzysz
nie ma przy robocie drugiemu przeszkadzać ani też roboty
odmieniać, ani też u mistrza sławy drugiego szarpać. — Pod=
czas szynkowania w gospodzie nie ma żaden towarzysz odzy=
wać się z słowem zakazanym, ani też wstawać lub odcho=
dzić bez zezwolenia drugich. — ~~[illegible]~~ mistrz jeżeli nie może
dostać czeladnika, może trzymać najemnego parobka, które=
mu dziennie a nie tygodniowo ma płacić. — Każdy towarzysz
ma w domu mistrza swego nocować, a to dla ratunku ognia
w czasie pożaru. — Ustawy te podpisali towarzysze: Mathias Hampel
de Vienna, Petrus Menzel de Vratislavia, Petrus Szmith de civitate
Monasteriensi, Mathias Barsz de Cracovia, Martinus Thim de Frank=
sten, Andreas Stenhauszer de Vienna, Nicolaus Kreczmer de Gierlicza,
Thomas Schilink, Michael Gibel de Poznania, Martinus Begier, Sta=
nislaus Thowman, Bartholom. Laizner, Nicol. Zabisz de Cracovia,
Petrus Minich de Legnicza, Joannes Lang, Mathias Beer de Posnania,
Caspar Helink de Gierlicza, Joannes Scholcz, Sigismundus de Szwincza,
Urbanus Garban de Thorunia, Benedictus Platner de Cracovia — oraz starsi
mistrze cechu: Jakob Richter, Michael Amende, Simon Zaidel, Valentin Razer.
(Acta consul. crac. Tom 22 pag. 339–340)

Cech białoskórników

Cech białoskórniczy krakowski otrzymał Ordynacyją d. 19 Decembris 1697 potwierdzoną przez Augusta II. Podług niej każdy nowoprzyjęty na majsteryją powinien dać wstępnego 8 fl. muszkiet 10 sążni lontu, półkamienia prochu i półkopy kul muszkietowych do baszty cechowej, co się ma rozumieć o synie majstrowskim; zaś obcy wstępujący powinien dać in duplo.
Od wpisu chłopca dawano 2 tynfy, zaś od wyzwolenia 16 fl. z których połowa dla majstrów a druga połowa dla czeladzi.
Podług 19go punktu powyższej Ordynacyi d. 21 Novembris 1697 zabroniono garbarzom i kordybanikom wykupywać i sprzedawać skóry z danielów, skóry sarnie, jelenie i z ~~...~~ dzikich kóz.

Przywileje cechu białoskórników: Zygmunta I z r. 1549
Stefana Batorego. 1578
Rajców Krakow. z r. 1593
Jana Kazmierza z r. 1661
Jana Kazmierza z r. 1661 w języku niemieckim
Rajców Krakow. z r. 1661.
Rajców Krakow. w dzień Ofiarowania N. P. Maryi d. 21 Novembr. 1697 (w Zbiorze pag. 17.)
potwierdzony przez Augusta II d. 19 Grudnia 1697 (w 22 artykułach po polsku) (Same ~~...~~ ustawy po polsku w 22 artyk. oblat. fer. 5a ipso die f. Praesentationis B. V. Mariae d. 21 Novembr. 1697 Lib. inscript. consul. crac. Tom. 48 pag. 699–706)

1661 Stosownie do przywilejów cechu Białoskórników Krak. zakazane było obcym do Krakowa nawozić Zamsze róż=ne i Irchy, oprócz samego jarmarku w którym wolno było na tachry a nie pojedynkiem takowy towar przedawać – również niewolno było sadelnikom i przekupniom wykupywać rybiego tłuszczu, dopokąd go sobie Biało=skórnicy nie nakupią.

Komissia Królewska Boni Ordinis dla Krakowa d. 10 Kwietnia 1747 potwierdzając produkowane przez Karola Kolsztorffa Starszego i Andrzeja Pukielsztain (Puklizant?) Podstarszego Cechu Białoskórników przywileje cechowe mianowicie: Zygmunta I z r. 1545, Zygmunta Augusta z r. 1549, Stefana z r. 1578, Jana Kazimierza z r. 1661, Augus:ta II z r. 1697 – nakazuje aby zaniechali zwyczaju przyj:mować do rzemiosła białoskórniczego samych tylko Niem:ców, lecz żeby przyjmowali uczniów wszelkich nacyj a Pola:ków żeby szczerze w rzemiośle exercytowali. – Od zapisania ucznia i wyzwolenia mają brać tylko 10 złp. – Czeladnik postępujący na Magisterią ma płacić do skrzynki za sztukę albo sztuki 120 złp. a synowie, córki lub wdowy magistrow:skie tylko połowę, t.j. 60 złp. – Percepta cechowa ma być obracana na światło kościelne i obronę praw krajowych tylko, z niej ma być co roku przed delegowanymi od Magis:tratu liczba uczyniona. – Swawolne igrzyska przy wyzwole:niu czeladzi albo przyjmowaniu na magisteryą zakazuje się pod karą 100 grzywien. – Zawód w robotach ma być karany winą 14 grzywien.

Consules cracov. (fer. 6a post fest S. Annae 1581) approbant sequentes Articulos Magistrorum Albicerdonum Cracov. (polonice conscriptos):

1) Młody mistrz, który dopiero mistrzem został, ma być 3 lata bez ucznia.

2) Stary mistrz po wyuczeniu jednego ucznia, może w rok drugiego przyjąć.

3) Uczeń ma być na 5 lat jednany.

4) Uczeń zostawszy towarzyszem, ma 3 lata wędrować.

5) Mistrzowscy synowie mają tylko rok wędrować.

6) Kiedy towarzysz przywędruje, nie ma za niego na gospodzie więcej być zapłacono, jedno 2 grosze.

7) Uczniowie będąc na ostatnim roku w uczeniu nie mają być od towarzyszów przymuszeni do szynków.

8) Strony Szynków albo Uczty towarzyskiej, ma być zachowane postanowienie pp. rajców fer. 2a post f. S. Bartholomei 1548.

9) Towarzysz każdy ma się wczas znaleść w domu mistrza swego, a któryby noc swawolnie przeżył ma być karany 2 gr.

10) Towarzysz ma brać wochlonu 7½ gr. ale żadna mu robota nie ma być przeciwna jako: zoła, zrzucać, zwędować i insze do rzemiosła należące; na łaźnię po staremu.

11) Każdy towarzysz ma robić począwszy od S. Michała aż do mięsopustu, każdy dzień do 24 godziny.

12) Towarzyszom nie mają listy ich rodzaju być wydane pierwej ażby pierwej powiedział gdzie mistrzem chce być, a to dla zapobieżenia mnożeniu się partaczów.

13) Towarzysze mają być foldrowani którzy czasem niegodnymi od inszych bywają nazwani, aż do rozprawy mistrzów.

u

13) Sprawy mają być zjednane między mistrzami i towarzyszami, a którzyby się użył do inszego państwa albo [illegible] Królestwa posyłać po sprawiedliwość ma być karany 200 czerw. złot.

(Ex actis offic. consul. crac. Tom 25 pag. 80-81)

Cech blacharzy.

Proconsul et consules civitatis Cracov. (datum in Praetorio Cracov. d. 10 Januar. 1666) confirmant ad petitionem seniorum contubernii Laminariorum videlicet Laurentii Gawłowic et Christophori Białecki civium Crac. exhibitos per eos 16 articulos propter bonum ordinem in contubernio servandum conscriptos polonice:

Artykuły stanowienia cechu blachowniczego JMciom PP. Rajcom do approbowania i potwierdzenia porządnie spisane: (w Zbiorze pag. 25)

1. Którybyś towarzysz chciał mistrzem zostać przy mieście Krakowie ma mieć listy urzędowe poczciwego urodzenia i przystojnego wyuczenia się rzemiosła blachowniczego.

2. Taki ma się ożenić w rok przedtym i przed 6 niedziel w cechu opowiedzieć i przerobiwszy u jednego mistrza rok i 6 niedziel nie odchodząc, miejskie prawo przyjąc, wstępnego do cechu 10 zł złożyć i takową sztukę zrobić: Latarnia wielka która na okręcie bywa ma być w niej rogów 24 drotem ma być nitowana z czarnej blachy pukle na tych nitach mają być mosiądzowe. Druga: Latarnia ma być ze zwierciadłem której więc używają w nocy przed końmi jadący u której ma być zwierciadło kontryfatowe ma bydź twarz smocza krzesiwko według proporcyey trzymania ma być puklow mosiądzowych 15 i cyzrowania na wszystkich stronach osobisto. Sztuki te ma robić pod dozorem starszych i przytem mistrzom sprawić kolacyą uczciwą po oględzinach (przy oględzinach nie wolno wymagać na kosztowanie) którąby nie kosztowała więcej nad zł. 20, od obesłania cechu ma dać 6 gr. a na miejscu ostatnim usiąść i być mistrzom posłusznym.

3. Mistrz we wszystkim sprawny który z obcego miasta chce osiąść w Krakowie wolen będzie od przerobienia roku i 6 niedziel lecz ma przyjąc miejskie prawo dać wstępnego do cechu zł. 20 i sztukę robić ale jej nie płacić do obesłania cechu gr. 12, pisarzowi gr. 6. i niższe miejsce otrzymać.

4. Partaczowi ma być robota zabrana i zapłaci rajcom 5 grzyw. a do skrzynki cechowej drugie 5 gr. winy i robota przepada.

5. Synowie mistrzowski po śmierci ojca ma się uczyć rok u matki i u innego mistrza przeuczyć się niedziel 12 poczem będzie wyzwolony.

6. Syn mistrowski towarzysz może w pół roku zostać mistrzem przyczem będzie wolny od wstępnego i kolacyi bez sztukę odprawi.
7. Towarzysz który się z córką mistrzowską ożeni zrobi pół sztuki i zapłaci pół wstępnego chcąc zostać mistrzem.
8. Toż samo ma się rozumieć o towarzyszu który wdowę mistrzowską pojmie. – Wdowa może, rzemiosło prowadzić lecz ma wszystkie powinności cechowe pełnić a gdy z danym jej od cechu towarzyszem odprawuje rachunki ma przytem jeden mistrz być przytomny.
9. U każdego mistrza ma być tylko 1 uczeń ma się uczyć lat 4 jeżeliby [illegible] uszedł a niebyło go pół roku, a przyszedłszy chciał się uczyć powinien też lata odprawować znowu. [illegible] wpisu zapłaci pisarzowi 3gr. od cechu 6gr. i ma mieć list uczciwego urodzenia lub ma rękojmię stawić że do ćwierci roku ten list złoży. Innego ucznia wolno tylko na pół roku przed wyzwoleniem mistrzowi przyjąć.
10. Uczeń wyzwoliwszy się powinien być robieńcem przez rok wędrując po miastach koronnych i cudzoziemskich i ma być posłuszny a gdy chce zostać towarzyszem ma przerobić opowiedziawszy się wprzód, u mistrza 12 niedziel i ma go opowiedzieć mistrz towarzyszom aby go zmyli, przy którym zmyciu i za towarzysz uczynieniu powinien być przynajmniej 1 mistrz i 2 towarzyszów sprawnych. Mistrz ten który niepodziękował jeszcze towarzyszom z towarzystwa boby niebyło jego mycie ważne
11. Który towarzysz przywędruje ma być obesłany od starszego do młodszego mistrza na próżny warsztat. Dwie niedziel przerobiwszy u mistrza potrzebującego go, po rachunku i ustanowieniu kontentacyi ma ma przerobić 12 niedziel. Któryby towarzysz na noc niebył w domu popadnie winie 12ł. a gdyby poniedziałek święcił 18 gr.
12. Chorobą nawiedzonemu mistrzowi mają drudzy dać ~~towarzysza~~ czeladnika.
13. Mistrz który odmówi u innego ~~[illegible]~~ czeladnika albo chłopca będzie karany, a odmówiony towarzysz zapłaci 3 wochlony a gdyby niechciał wrócić do pierwszego mistrza ma precz wędrować z miasta. Mistrze i towarzysze którzyby z partaczami mieli jakie składki mają być karani.

14 Towarzysz który robi u partacza lub partaczem zostanie nie ma miejsca mieć między towarzyszami cechowemi.

15. Któryby mistrz z żoną dla długów uszedł z miasta nieopowie: dziawszy się w cechu, a jezliby w rok i 6 niedziel pismem się nie zgłosił: gdy się zaś wróci ma znowu dać do cechu wstępnego 6 zł i cuganty wszystkie przez czas niebytności swej odłożyć dlatego ponieważ podczas niebytności nie ponosił ciąż żarów cechowych.

16. Mistrz który będzie mieć porozumienie z partaczami zapłaci ~~[illegible]~~ winy i kamień wosku. Robotę wolno partaczowi zabrać przez urząd grodzki lub miejski:

Oryg. na pergam. z pieczęcią miejską wiszącą w puszce blaszanej

Jan ~~III~~ Kazmierz Varsaviae d. 16 Novembris 1666 potwierdza powyższy przywilej i artykuły Contubernii Laminariorum ✓

Cracov. toż samo potwierdza Jan III Cracoviae in Comitiis Coronat. d. 20 Febr. 1676 na prośbę Błażeja Kozakowica Mathiasza Graffe i Jana Jerzego Eopach.

Oryg. na pergam. z pieczęcią król. w puszce blasz. mosiężnej pięknej z orłem (Kart 4 in fol.) na pokrywie pieczęci mosiężnej zgrabnie wykuty orzeł i napis: Błażej Kozakowic 1669. widać że wierzch później dorobiony.

Augustus II rex Pol. Varsaviae d. 16 Novembr. 1697 po: twierdza powyższy przywilej Jana III z artykułami ✓

Oryg. na pergam. z pieczęcią w puszce mo siężnej wiszącą na ~~[illegible]~~ amarantowej wstędze (fol. K. 2)

Augustus III rex Pol. Varsaviae d. 30 Julii 1735 potwierdza powyższy przywilej Augusta II contubernii Laminariorum. ✓

Oryg. na pergam. z pieczęcią w puszce blasza: nej wiszącej na sznurku biało-żółto-niebieskim jedwabnym.

Michael rex Polon. Varsaviae d. 12 Junii 1673 zważając na peritiã in arte laminatoria egregii Matthaei Graffe in exteris provinciis aquisitam tam tempore antecessoris nostri Joannis Casimiri quam etiam nunc apud aulãs nostrae laminatorem ordinarium Hermannum Wilatur exercitam damus ipso facultatem artem laminatoriam tam Cracoviã quam ubivis exercendi socios fovendi tyrones instituendi mercimonia per se elaborata aut aliunde sibi advecta libere venum exponendi et ~~lub~~ liberum facimus ab omnibus oneribus (exceptis publicis) et a quacumque jurisdictione

(Oryg. na pergam. z pieczęcią i pod pisem Król.)

Przed Komisyą Królewską Boni Ordinis dla Krakowa d. 10 Kwietnia 1787, Karol Kryskier Starszy i Maxymilian Rezny Podstarszy Cechu blacharskiego pokazali przywileje cechowe; Jana Kazmierza z r. 1666, Jana III z r. 1676 i Augusta III. Komissią oznacza ~~[illegible]~~ opłatę cechową: Od ucznia przyjętego 2 fl. od wyzwolenia 6 fl. od Ucznia zostającego Czeladnikiem z expensami i kolacyą 40 fl. od wstępującego na magisterią za wszystkie wyczasy i sztuki 150 fl. — Swawolne igrzyska przy podwyższeniu ucznia na czeladnika albo czeladnika na Magisterią zakazują się pod winą 100 grzywien. — Do ~~[illegible]~~ rzemiosła mają być przyjmowani nie tylko sami Niemcy ale także i Polacy, pod winą 200 grzywien. —

E
55

Cech cieślów, traczy i dyechtarzy (carpentarii, fabri lignarii)

Sixtus IV papa (Romae d. 22 Maji 1479) filiis utriusque sexus ordinis S. Francisci et S. Clarae permittit ut eligant confessorem idoneum cui tribuit absolvendi etiam de casibus reservatis. Cum notificatione fratris Francisci Samson de Senis S. Theol. Prof. Ord. S. Francisci Generalis quod ~~bulla~~ breve istum ad patrem Magistrum de Cracovia provincialem Polon. et Bohem. Ord. Minor. sit directa. Dat. Cracoviae dominica Oculi 1479.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią wiszącą – w Cechu Cieślów Kraków.)

Johannes episcopus Cracov. (Cracoviae dominica proxima ante festum Conversionis S. Pauli Apost. 1468) significat quod muratores, Carpentarii et Pistores capellam in ecclesia S. Francisci fratrum mino: rum in ingressu de platea Circuli fraternitatis nuncupata adval: vam pitam administrant et fovent ideo indulgentiam 40 dierum eidem fraternitati muratorum carpentariorum et pistorum eandem capellam visitanti permittit.

(Oryginał na pergaminie, pieczęć oderwana)

Franciscus Marcus a Turri Venetus S. T. Prof. provinciae Poloniae et Bohemiae minister, daje przywilej (Cracoviae d. 20 Martii 1537 civilibus carpentariis: Bartholomeo Arcensi, Petro Oświeczyński, Stanislao Zachwieja, Martino Kmosz, Joanni Jarocki, Joanni Czayko, Joanni Dziachno et Stanislao na kaplicę która poza: dali prope portam ecclesiae na odbywanie nabożeństw z obowiązkiem co roku Ω co kwartał dawali 10 groszy konwentowi franciszkanów, przyczem mają kaplicę pokryć dachówką i wyporządzić, daje im też pozwolenie grzebać się w kościele

(Oryg. na pergam. z pieczęcią wiszącą owiniętą podłużną) w puszce mosiężn

✓

✓ Fr. Marcus a Turri Venetus provincialis Poloniae et Bohemiae

potac. przypuszcza ~~[illegible]~~ cieśli (carpentarios) w Krakowie do wszelkich indulgencyj zakonu S. Franciszka. (Cracoviae d. 28 Januarii 1520)

(Oryg. na pergam. – pieczęci brak)

(Kaplica S. Salomei) Dekret wydany przez Scipiona Fontana audytora comitis

✓ Claudii Rangoni episcopi Regii in regno Poloniae nuntii Apostolicy, przysądzający cieślom (carpentariis) kaplicę w klasztorze franciszkanów w Krakowie, którą z dawna posiadali. D. 15 Decembris 1606.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią wiszącą na znurku amarantowym) w puszce blaszan.

✓ Proconsul et Consules civitatis Casimiriae ad Cracoviam ~~[illegible]~~ recognoscunt d. 20 Maji 1644 quod Stanislaus Koziemka lignifaber civis casimiriensis de villa Zabłocie civitatis Casimiriensis haereditaria, condens testamentum ultimae voluntatis sortem suam bonorum in villa civili Zabłocie Andreae filiastro suo resignavit.

(Oryginał na pergam. – z pieczęcią późniejszą dolepioną mniejszą sekretną czerwoną Króla Kazimierza Jagiellończyka)

1657 ✓ Joannes Casimirus rex Poloniae (Cracoviae d. 14 Septembr. 1657)

egregie honestum Simonem Marzec fabri lignarium qui inter alia publicae letitiae urbis Cracov. indicia superato turris ad aedes B. V. Mariae circuli Cracov. rarae altitudinis fastigio (z powodu radości odebrania Krakowa z rąk nieprzyjacielskich i przyjazdu Króla) vexillum triumphale ferrumque vindex in hanc et illam partem quasi contra omnes regni hostes vibrando, bombardamque explodendo cum summo omnium spectantium applausu, ingressum nostrum quodam modo condecoravit – suscipit in numerum servitorum regis aulae artificum pozwala mu fabilem artem exercendi sine contradictione seniorum et magistrorum, trzymać uczniów i towarzyszy, uwalnia go od ciężarów, podatków i jurysdykcji cywilnej i innej, poddaje go jurysdykcji marszałkowskiej zupełnie

(Oryginał na pergam z pieczęcią wielką koron. na zielonym sznurku w puszce drewnianej i z podpisem Król

Cech cieślów

Sigismundus I rex Polon. (Cracoviae die dominico infra Octa= ✓
vas festi Omnium Sanctorum 1525) volentes providere ~~[illegible]~~
ut magna campana nostra regia, quam Deo vere optimo Virgini
Deiparae sanctisque ipsius ecclesiae cracov. cathedralis et (w zbiorze pag. 36
regni nostri patronis fieri et illic appendi in turri inter alias po polsku)
campanas fecimus possit facilius saltem in praecipuis festi=
vitatibus exhiberi et quia sanctuarii ~~in~~ ecclesiae cathedr. cracov.
in pulsu communium campanarum ejus tum aliorum officiorum
plurimum sunt districti: hunc contractum per Severinum Bo=
ner burgrabium castri Cracov. biecensem et in Oczyecz et Rapstin
capitaneum magnum procuratorem et praefectum salinarum
Cracov. fecimus cum magistris et sociis contubernii carpen=
tariorum in civitate Cracov. et oppidis Casimir. et Clepardien.
degentibus: quod carpentarii ipsam campanam nostram pul=
sare debent incipiendo a primis vesperis deinde ad Matutinum,
Maturam et summam missas ac secundas vesperas festi Nati=
vitatis Domini Jesu Chr. item ad primas vesperas ad maturas et
summas missas festi S. Stephani protomart et Joannis evang. SS.
Trium regum, Purificationis et Annunciationis S. Mariae. Item ad
Summam Missam sabbati in Vigilia Pasche ac ad matutinum, matu=
ram et summas missas et secundas vesperas Dominicae Resurectionis.
Item ad maturas et summas missas ac secundas vesperas reliquo=
rum duorum festorum Resurectionis D. Item ad primas vesperas et matu=
ras et summas missas festivitatum S. Adalberti, Sigismundi regis, Flo=
riani mart. et Natalis S. Stanislai in majo. Item ad primas et secun=
das vesperas ad maturam et summam missas festi Ascensionis Domini
Item ad primas vesperas matutinum ~~[illegible]~~maturam, summam missas et se=
cundas vesperas dominicae pentecostes, ad maturas, summas missas et

secundas vesperas feriae secundae et tertiae Pentecostes. Item ad primas et secundas vesperas ad maturam et summam missas festi S. Trinitatis et Corporis Christi. Item ad processionem infra summam missam die Corporis Christi si pluvia non impedierit. Item dominica infra octavas Corporis Christi similiter ad processionem infra summam missam si ipsam processionem in die Corporis Christi pluvia fieri non permiserit. Item in Octava Corporis Christi ad processionem tantum. Item ad primas et secundas vesperas, maturas et summas missas festorum Nativitatis S. Joannis Bapt. Petri et Pauli apost. Visitationis, Assumptionis ac Nativitatis B. V. Mariae, Translationis S. Stanislai in Septembre, Venceslai, OO. Sanctorum et Conceptionis B. V. Mariae sub poena unius fertonis seu 12 gross. pro qualibet negligentia in pulsando commissa a Magistris et Sociis Carpentariorum per seniores ad eorum fraternitatem exigenda. Nos vero pro eorum fatiga in pulsando ipsis omnibus in commune unam marcam cum media de proventibus et depositorio aleorum provenientibus singulis anni quartalibus solvenda m assignamus. Mandamus praeterea Severino Boner ut oleum, funes, candelas, et alias res ad pulsum ipsius campanae et pro ejus reparatione necessarias quoties opus fuerit ex Magna procuratione subministres. Magistratui vero mandamus ut negligentes in pulsando si poenam pro negligentia solvere noluerint poena carceri puniat.

(Oryginał na pergaminie z pieczęcią większą Koron. na taśmie) w pusce blasz. z podpisem Lictra biskupa Krak. podkanclerzego

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae fer. 6a post Octavas Corporis Christi 1583) confirmant certos articulos in lingua polonica per seniores Carpentariorum Cracoviensium porrectos:

(w Zbiorze pag. 31)

Kto chce mistrzem zostać ma prawo miejskie przyjąć, dać do cechu 4 grzyw. na armatę cechową.

Aby żaden mistrz rzemiosła cieśielskiego niemiał więcej jedno dwie roboćie trzeciej dorabiając pod winą kamienia wosku na służbę bożą.

Mistrz ma używać tylko jednego ucznia do 3 lat. Gdy przyjmie ucznia a przeuczy się jeden rok wolno na drugi rok drugiego a trzeciego roku trzeciego przyjąć

Gdyby który towarzysz przerobiwszy tydzień u mistrza nieopowiedziawszy się w sobotę przy płacy niechciał być na drugi tydzień ma być karan mytem co za tydzień zarobi. A mistrz któryby go przyjął pod kamieniem wosku.

Który towarzysz nieprzyjdzie w poniedziałek do roboty żaden mistrz nie
ma mu dać roboty przez tydzień, a któryby mu mistrz dał robotę będzie karan
półkamieniem wosku.
Któryby mistrz niechciał bywać na schadzkach będzie karan 6 gr. a który:
by cieśla na pogrzeb albo żałoszę nieprzyszedł będzie karan 2 gr.
Któryby z towarzyszów rzemiosła ciesielskiego w cechu niebył i posług
nie czynił niema rzemiosła robić; mają go panom burmistrzom kra:
kowskiemu, kazimierskiemu i kleparskiemu opowiedzieć.
Do potrzeby rzeczypospolitej miejskiej zwłaszcza czasu przygody
ogniowej wszyscy towarzysze pod winą kamienia wosku a mistrzo:
wie cechowi pod winą 5 grzyw. stawić się mają, oprócz tych którzy
by przez zamknienie miasta stawić się na miejscu kędy by ogień
był z siekierami nie mogli.
Cieśle od Środopostnej niedziele do S. Bartłomieja nie mają na dzień
od roboty więcej brać mistrzowie tylko po 6 gr. topornicy po gr. 5
a siekiernicy po groszy półpięta. A od S. Bartłomieja do Środopostnej
niedzieli mistrzowie po 5 gr. topornicy po 4 gr. siekiernicy po pół: (Obl. in Actis consul.
czwarta grosza. A mają na robocie stawać o wschodzie słońca, na Crac. Tom. 25 p. 375)
śniadanie odpoczywać pół godziny a na obiad godzinę a nie
mają z roboty schodzić aż o dwudziestej i o wtórej godzinie

(Oryginał na pergaminie, pieczęć na taśmie
pergamin. urwana.)

Stephanus rex Polon. (Cracoviae d. 28 Augusti 1583) ad petitionem N° 827
fraternitatis seu Contubernii Carpentariorum Cracoviae, Casimi: ✓
riae atque Clepardiae degentium confirmat bina privilegia pergame:
nea: Sigismundi I de anno 1525 (ordynacya o dzwonieniu jak
wyżej) et Consulum Cracov. 1583 (artykuły cechowe jak wyżej)

(Oryg. na pergam. Pieczęć Koronna na sznurku biało, żółto, ró:
żowo niebieskim, Koronna) z podpisem Krol.
w puszce blaszany.

Sigismundus III rex Polon. (Cracoviae d. 22 Augusti 1595 ~~1605~~) ad petitionem ✓
contubernii Carpentariorum Cracoviae, Casimiriae Clepardiae degentium
confirmat bina privilegia unum pergameneum Stephani I de anno
1583 (jak wyżej) alterum papyreum Consulum Cracov. polonicum sequens:
Burmistrz i rada miasta Krakowa (in praetorio feria 4ta ante festum S. Joan:
nis Bapt. proxima 1595) uważając iż wielu do cechu nie należących partani: (w Zbiorze pag. 33)
na sturarską się bawią stanowią aby żaden nienależący do cechu ciesielskiego
i nie robiąc u mistrza ani też prawa miejskiego nie mając, śmiał ro:

bić w mieście i po bregach, lecz aby był zabrany przez urząd i karany.
Każdy któryby chciał mistrzem zostać ma dać przy przyjęciu 6 grzywien do skrzynki cechowej.

(Oblat in Actis cons. crac. Tom. 30 pag. 214–216.)

Ponieważ tenże cech ma kaplicę cechową w kościele franciszkańskim ma każdy mistrz co suchedni dać po 2 gr. a towarzysz po 1 gr.
Każdy mistrz z towarzyszami wszystkiemi każdego roku na dzień S. Trójcy ma przyjść do zgromadzenia cechu i tam mają owe suchedniowe płaty złożyć na ozdobę kaplicy ciesielskiej. A któryby do cechu nie przyszedł przepadnie do cechu kamień wosku.
Który by z mistrzów gdy będą obesłani do cechu nie przyszedł da kary 6 gr.
Czeladź ma z roboty nie o dwudziestej wtorej lecz o dwudziestej trzeciej godzinie schodzić tak lecie jako i zimie, godzinę jedną na objad sobie zostawiwszy.

(Oryg. na pergam. z mniejszą pieczęcią na niebiesko, ceglato, żółto zielonym sznurku wiszącą) z podpisem Król w puszce mosięż. ozdobami malow.

Sigismundus ~~[illegible]~~ III rex Polon. (Cracoviae d. 13 Novembr. 1605) confirmat privilegia: Stephani regis de anno 1583 (jak wyżej) et Consulum Cracov. ordinationem de anno 1595 polonicam (jak wyżej) pro contubernio Carpentariorum et insuper ~~[illegible]~~ ad petitionem seniorum ejusdem Contubernii Cracov. statuit aby każdy który chce zostać mistrzem zapłacił do cechu 10 grzywien. i aby cieśle alias komieżnicy który nad bregami Wisły chcą robić statki dawali do cechu 6 grzywien i aby partaczów za pomocą urzędu ~~[illegible]~~ imali i karali.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią Kor. wiszącą na sznurku biało-żółto zielonym) z uszczon. w puszce mosiężne z podpisem Króla

Przyw. po łac. ustawy po pol. ✓

Michael Rex Poloniae (Varsaviae d. 3 Aprilis 1670) potwierdza powyższy przywilej Sigismundi III (Cracoviae d. 22 Augusti 1605)

(Oryg. na pergam. (fol. kart 4 z pieczęcią w rzeszce Kor. na sznurku pąsowym wiszącą) w puszce blas. ~~z podpisem Króla~~ i podpisem Króla

✓ Joannes III rex Poloniae (Cracoviae in Comitiis Coronationis d. 25 Martii 1676) potwierdza powyższy przywilej Krola Michała z r. 1670.

(Oryg. na pergam. fol. k. 4 z pieczęcią Kor. w rzeszce wiszącą na wstążce niebieskiej) z podpisem Król w puszce blas.

✓ Augustus II rex Pol. (Varsaviae d. 11 Julii 1726) potwierdza powyższy przywilej Sigismundi III z r. 1605.

(Oryg. na pergam. z ozdobami malowan. i złoconemi z wielką pieczęcią wiszącą na sznurku różowo białym) z podpisem Król w puszce blas.

Cech cieślów

Stanisław Witowski chorąży Łęczycki wielko rządca Krakowski, Bocheński, niepołomski nowotarski, Kreczowski starosta (Na zamku Krakowskim dnia 8 Października 1627.) z powinności Urzędu Wielkorządowego który ma władzę nad temi rzemieślnikami (t. j. cieślami) za częstą skargą ludzi na rzemiosło ciesielskie wezwałem do siebie mistrzów ciesielskiego Krakowskiego, którzy się na towarzysze rzemiosła swego na ich swawolę i nieposłuszeństwo składali, zaczym uczyniwszy schadzkę generalną tak z mistrzami jako i z towarzyszami w Krakowie, w Kazmierzu, w Kleparzu i w miejscach różnych tym miastom podległych pod rozmaitemi juryzdykcyami mieszkającemi uczyniłem takową ordynacyą między niemi:

1. Rzemiosło ciesielskie, trackie i dychtarskie przechodzi wiele innych bo żaden bez mieszkania, budowania domów, statków różnych wodnych do upustów należących i tarcic drzewa na nie także i dychtowania ich żaden obejść się nie może, przetoż poczynając od chwały Bożej mistrzowie i towarzysze mają co niedzieli bywać na mszy św. w kaplicy w Kościele S. Franciszka przez przodki ich fundowanej i na każdy kwartał dać do skrzynki kaplicznej mistrzowie po 2 gr. towarzysze po 1 gr.

2. Gdy który umrze mają mistrze i towarzysze być na pogrzebie i żałomszy pod karą na mistrza gr. 6 na towarzysza gr. 3.

3. Towarzysze mają przynajmniej raz w miesiąc bywać w cechu gdzie im mistrze mają dawać naukę jako się sprawować powinni.

4. Towarzysze ciesielscy, traczcy i dychtarze co około budynków jako i statków wodnych więc i około dychtowania robią mają mieć własną skrzynkę i do niej co kwartał składać po 3 gr. Tę skrzynkę mają w swej mocy mieć 2 mistrzowie i 4 obranych towarzyszy, pomiędzy któremi jednego obrać mają z dychtarzów. Ta skrzynka ma być o jednym zamku i o 4 kłódkach od zamku ma mieć mistrz klucz a od kłódek 4 towarzysze. Pieniądze tę mają być obracane na podobieństwo kiedy P. Bóg którego chorobą złoży albo mu się trafi na robocie obrazić, albo z przypadku poraniony będzie bądź przez przypadek ogniowy albo powodzi albo powietrza morowego lub gdyby z słusznej przyczyny do ubóstwa przyszedł, mają takowego towarzysza ratować a on jeżliby to być mogło ma rasę później wrócić.

5. Prosili też towarzysze aby mogli mieć swój własny cech schadzki i własne artykuły, o których pozwolenie i aprobatę obiecaliśmy się do Króla przyczynić.

6. Aby na roboty zamkowe dostarczali towarzyszów umiejętnych, ma być jeden rejestr u p. podrzędczego, drugi u przystawa a trzeci u mistrzów starszych w którym mają te roboty zamkowe porządnie pisać i kolejno odprawować, nie wyciągając od mistrza większego salarium nad to jako na zamku zwykli płacić.

7. Co do płaty najwyborniejszemu towarzyszowi nie ma być więcej postępowano tylko 1 zł. na dzień młodszemu po gr. 24, trzeciemu towarzyszowi po gr. 18 potym niższemu po nim gr. 15 na ostatek najmłodszemu to jest chłopcu gr. 12. Także od S. Michała do wielkiej nocy na starszego towarzysza gr. 24 na drugiego niższego gr. 18 na młodszego gr. 15 na najmłodszego gr. 12.

8. Trzaski które przynależą schodzić z roboty i z pod siekiery które się mogą zawrzeć w sznur we dwa łokcia.

9. Mistrz i towarzysze mają przychodzić na roboty od wschodu słońca na śniadanie mają mieć odpoczynek godzinę, na objad drugą a to na śniadanie ma się rozumieć od Wielkiej nocy do S. Michała. Od S. Michała na śniadanie półgodziny na objad godzinę mają mieć odpoczynku, z roboty schodzić po 22 godzinie. Od S. Michała mają mają robić do 23 godziny.

10. Towarzysze póki przy mieście są nie mają odchodzić na wsie na robotę: przyjąwszy u mistrza robotę powinien robić przynajmniej 2 niedziele nie odchodząc pod utraceniem myta tygodniowego: a gdyby inny mistrz dał mu robotę ma być karany winą i grzywny i kamieniem wosku. Nie mają mistrze czeladzi sobie czeladzi odmawiać i drożej płacić.

11. Towarzysze powinni w poniedziałki robić i po świętach nazajutrz a któryby nie robił nie ma mu być robota dana przez cały tydzień: toż samo gdyby się przy robocie upił. Za trzecią razą gdyby się tego dopuścił ma być karany winą 2 grzywien i więzieniem dwóch dni; z tych win jedna grzywna pójdzie do skrzynki mistrzowskiej a druga do towarzyskiej. Mistrz za pijaństwo gdyby nie robił materyą z budownika w poniedziałek ma być karany kamieniem wosku.

12. Gdyby się na mistrza pokazało iżby przy robotach ludziom po kryjomu zabierał gonty lub gwoździe, ma być z rzemiosła zrzucony a towarzysz ma być karany dwiema grzywny i więzieniem 2 niedziel.

13. Gdy się deszcz trafi nie ma towarzysz od razu tej roboty odchodzić bez opowiedzenia się mistrzowi aby mu inszą robotę obmyślił pod utraceniem myta tygodniowego.

14. Towarzysz aby pod winą grzywny i kamienia wosku nie robił u stu:
larzów i innych co bez rządu cechu idą. Stularzów abo szkodników
wolno imać za dołożeniem się urzędu wielkorządowego w zamku Kra:
kowskim na co podrzędczy ma dawać pomoc i wolno im brać rynsz:
tunki do rzemiosła należące.
15. Te artykuły dotyczą mistrzów który domy albo białą robotę robią
jako i tych który nad bregami wiślnemi koło statków roboty odpra:
wują także traczów i dychtarzów i towarzyszów wszystkich tak
białej jako i bregowej roboty.
16. Zostet gdyby od stularza zniewazony był ma być karany 2 grzywnami
winy i więzieniem dwuniedzielnym: a gdyby od towarzyszów i dychtarzów
do buntów jakich i zniewazenia zwierzchności przyjść miało, takowy każdy
ma być na gardle karany albo z miasta wygnany aby nigdy przy Kra:
kowie i na wszelakich bregach wiślnych i dębnickich nie ważył się robić.
17. Gdyby majster dla niesłusznej przyczyny miał towarzysza na warsztacie
znieważyć: tedy powinien z roboty zejść z drugą czeladzią; a gdyby inszy
nastąpił na ten warsztat powinien być karan w gospodzie winą 5 grzyw.
Czeladź wędrowna powinna do gospody przyjść
i siedzeniem dwóch dni. Czeladź ... towarzyszów starszemu żeby mu robotę dał, przy:
i opowiedzieć się towarzyszów starszemu żeby mu robotę dał, przy=
tem powinien okazać świadectwo. Przerobiwszy u magistra 2 nie:
dziele powinien dać do skrzynki towarzyskiej 2 grzyw. na potrzebę
kaplicy towarzyskiej. Mistrz tylko jednego chłopca ma mieć na naukę
do 3 lat: wyzwoliwszy pierwszego wolno mu przyjąć drugiego. Także
też kiedy by magister w który czas roboty nie miał tedy jest pozwo:
lono starszemu towarzyszowi zjednać sobie robotę za 15 złotych,
a potem też rożnemu towarzystwu jest przyłożona za kopę a za
talar najwięcej i to za dozwoleniem majsterskim.

b) Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae d. 27 Julii 1628) confirmat
articulos (in polonica lingua) contubernii fabrorum lignariorum Cracovien. Casimirien.
et Clepardien in charta papyrea manu Stanislai Witowski anno
1627 subscriptas (jak wyżej)

v 827/6
(Oryginał na pergam. i pieczęcią mniejszą Koron. na sznurku zielono biało różowym) z podpisem Króla w pusze blasz.

c) Vladislaus IV rex Polon. (Cracoviae in conventu regni generali d. 16 Mar:
tii 1633) significat exhibitas esse [illegible] pro parte Contubernii Carpen:
tariorum Cracov. Casimir. et Clepard. binas literas, quas con:
firmat unam [illegible] Sigismundi III de data Cracoviae d. 22 Augusti
1609*) (bez wymienienia co zawiera) alteram Sigismundi III de data Var:
saviae d. 27 Julii 1628 (jak wyżej) praeterea confirmat sequen:
tes articulos polonicos: 1) Aby każdego dochodzono i karano tylko

827/7.

*) w oblacie r. 1590

przez urząd zamkowy pod winą 30 grzywien. 2) Schadzka towarzyszy ma się odbywać w dworze miejskim zwanym z dawna dworem ciesielskim przy panach mistrzach, a który by się przeciwił ma być karany 2 grzywnami i 5 dni siedzeniem. 3) Który by chciał mistrzem zostać i przyjąć jaką robotę konieczną ma przyjąć miejskie prawo, dać do skrzynki cechowej 20 grzywien i kolecyą sprawić 4) Majster powinien chłopca w 6 niedzielach cechowi opowiedzieć i wpisać i dać 1 zł do skrzynki cechowej pisarzowi gr. 6. posłowi gr. 3 po 3 latach ma być wyzwolony przy wyzwoleniu da do skrzynki 3 zł. i rok u mistrza robić za zapłatą

✓ mylnie r. 1600 na okładce (Oryginał na pergam. pieczęć wisząca na sznurku zielonym) z podpisem król. w puszce blasz. zniszczona.

830/a Czeladzi ✓ (Oryg. na pergam. fol. kart. 4. z pieczęcią na sznurku ponsowym jest zeszyt z podpisem króla pieczęć w. kor. w puszce blasz.

d) Joannes Casimirus rex (Cracoviae d. 31 Decembris 1660) confirmat privilegium Vladislai de anno 1633.

830/b Czeladzi Oryg. na pergam. zeszyt kart 4 z podpisem król pieczęć Koron. mniejsza w puszce blasz. na sznurku

e) Joannes III rex (Cracoviae d. 12 Augusti 1683) confirmat privilegium Joannis Casimiri de anno 1660

(na okładce mylnie 1680) (Oryginał na pergam. z pieczęcią wiszącą na sznurku czerwonym wełnianym mniejszą)

(: Oblat in Libr. inscript. officii Consul. cracov. d. 20 Novembr. 1683 Tom 45 pag. 666–672)

Jarosław sławny majster z Kozienic wystawił w zimie 1409 dziwną sztukę most na łodziach przez Wisłę pod Płockiem dla wojska polskiego ciągnącego na Krzyżaki (Długosz Lib XI

Joannes Casimirus rex (Varsaviae d. 7 Julii 1662) consulibus cracov. mandat quia Stanislaus Miskina, Stanislaus Hacek et alii lignifabri magistri cracov. socios lignifabros in usu contubernii impediant et aliud secundarium contubernium sociorum constituere proponunt, praecipue vero articulum 17m Ordinationis per d. Stanislaum Witowski vexilliferum lancic. laevipendunt, ut hos magistros ad observanda privilegia antiqua et ordinationes adstringant.
(Libr. inscript. consul. crac. A. 1683 Tom 45 pag. 674–675)

Cech ~~mularski~~ ciesielski.

Rejestr wpisowania braci cechu ciesielskiego Krakowskiego na Magisteriq 1653. – 1804. i aktów cechowych (Mscr. in fol.) (Nr 831)

R. 1659 d. 15 Junii przyjęty do cechu ciesielskiego Stanisław Smotkowic ze wsi Sierakowa rurmistrz miejski. Dał towarzyskiego 4 flor. Wyzwolonego 4 flor. Pisarzowi 2 flor. Na Magisterię ma dać grzywien 20 muszkiet na wieżę, prochu pół kamienia, kolacię dla braci (tyle co wszyscy płacili)

1711 Szymon Jachimowicz prymas (i Jan Lubkowicz podprymas cechu ciesielskiego oraz Podskarbi cechowy i Przysiadły mistrz (Stasz 4)

Inwentarz cechowy: Pieniędzy staroświeckich 10, Przywilejów 15. Książka zapisu czeladzi, Książka actorum, Pieczęć srebrna, Pieczęć żelazna

Komissia Królewska dobrego porządku dla miasta Krakowa d. 10 Kwietnia 1787 przed którą produkowano Cechu ciesielskiego Ordynacye dawne od Zwierzchności r. 1583 i 1595 ustanowione a od Zygmunta III potwierdzone oraz Ordynację Stanisława Witowskiego chorążego wojew. Krak. starosty niepołom.-nowotarg. z r. 1622 powagą Królewską approbowaną uchwala dla Cechu cieśli następujące artykuły: 1) Ponieważ Cech ciesielski co do Magistrów znajdujących się na budowaniu znacznie podupadł, tak iż jest tylko 7 magistrów (pomiędzy któremi 3 dla słabości starych), 8 czeladzi i 14 uczniów żony mających a dotąd niewyzwolonych, bez w cechu zapisanych, oraz 33 tak zwanych chłopców, w cechu nie zapisanych ani wyzwolonych, lecz żony mających i rękodajne roboty odprawujących – więc nakazuje się, aby Czeladź do Magisteryi bez wszelkiej opłaty również i Uczniów na Czeladź bez wszelkich trudności przyjęto do S. Michała roku bieżącego. – 2) Na potem zaś mają się w Cechu Konten-

łować płacą: Od zapisu ucznia 1zł., od wyzwolenia 8zł.,
od czeladnika wstępującego na Magisterię najprzód 20zł.
a potem ratami dwoje 14 grzywien, co wynosi 44zł. 24gr.
– 3) Synowie majstrów lub biorący córki lub wdowy takowych
płacić mają połowę opłaty. Percepta cechowa ma być uży-
wana na Światło Kościelne i Utrzymanie praw cechowych,
z niej co roku ma być zdana liczba. 4) Od Środopościa
aż do S. Michała magister pracujący ma brać dziennie
1zł. 6gr., Czeladnik doskonały robiący toporem 1zł., robią-
cemu siekierą 24gr., młodsza czeladź po 18gr., wyzwo-
leniec 15gr., uczeń 12gr. – Od S. Michała do Środopościa
ma dziennie brać płacy magister 1zł., Topornik 24gr.,
Siekierą robiący 18gr., Młodszy 15gr., Podlejszy 12gr., Uczeń
10gr. – 5) Majstrowie zawodu czynić niepowinni, niepowin-
ni się więcej podejmować robót, tylko na 2 warsztaty. –
6) Zakazuje się zabierać wióry, starzyznę, nowe kloce i
pozostałe od drzewa kawałce na swą potrzebę. Gdy drzewo
pod topor ciosać będą, wolno tylko jednemu czeladnikowi
albo chłopcu dla magistra lub dla siebie nawiązać wiorów
w postronek dwułokciowy i to nie codziennie, pod winą 50grzywien.
– 7) Zakazuje się aby odtąd czeladnik lub uczeń niewyzwo-
lony nieważył się podejmować roboty bez wiadomości
magistra. Przyjęty z wiosny czeladnik lub uczeń, niepowinien
się na cały rok od Magistra oddalać. Niewolno odmawiać
Magistrowi ucznia lub czeladnika od drugiego pod winą
14 grzywien i 3 dni więzienia. Czeladnik albo uczeń swawolny
niechcący się stawić w cechu, ma być przez Juryzdyk-
cyją miejscową łapany i do więzienia miejskiego odstawiony.

Cech Cyrulików

Contubernium Chirurgorum Cracov. miało prywileje 1) Sigismundi Augusti Varsaviae fer. 2a ante fest. S. Joannis Bapt. 1570. 2) Sigismundi III Cracoviae d. 21 Maji 1592. 3) Vladislai IV. Cracoviae d. 30 Martii 1633. 4) Joannis Casimiri Varsaviae d. 10 Januarii 1649. 5) Michaelis Cracoviae d. 10 Octobr. 1669. 6) Joannis III Cracoviae d. 20 Aprilis 1676.

August II przywilejem danym w Warszawie d. 23 Januarii 1698 i reskryptem w Warszawie d. 22 Lipca 1699 szlachetnego Jana Leopolda Szpeer chirurga dworu królewskiego mianuje serwitorem nadwornym i pozwala mu aby jako doświadczony chirurg wywiesił miednicę z herbem królewskim w Krakowie nienależąc do cechu cyrulicznego krakowskiego. —

Mimo tego Michał Ziaykowicz, Michał Wykierad, Piotr Medejsi i Klemens Zaremba starsi cechu cyrulicznego Kraków. 1700 zabraniali temuż Szpeerowi pełnić cyrulictwo i nawet go uwięzili nakazując mu aby się wpisał do cechu.

Burmistrz i rada miasta Krakowa (na ratuszu Krakow. d. 29 marca 1638) widząc exorbitancye cechu cyrulickiego krakowskiego deputowali do rachunków cechu tego z starszymi pp. Krzysztofa Naymanowica Med. Dra i Andrzeja Piotrkowczyka J. U. Dr. rajców; i aby wydatkom niepotrzebnym na potym zabieżeć wydali następną ordynacyją: Ci który się chcą wpisać do Cechu mają według prywileju dać wstępne, a Kolacyja ma kosztować 100 zł. najwięcej, przyczem urząd może moderować

mniej zamożnego. 2) Względem Oktawy mają dawać tylko po 40 złp. pro usu confratrum pauperum. 3) Aby starsi nie wybierali większego Loboru tylko tyle ile dają pp Loborcom. 4) Wydatki przy schadzkach na wino okrom Kwartalnych schadzek abrogują się, na których Kwartalnych schadzkach wolno tylko 4 garce pospolitego wina kupić; przyczem się abroguje cechowy garniec który trzyma w sobie kwart 8. Prywatnych gości nie należy ex publico częstować, także gdy z kolacyi starsi odprowadzeni bywają. 5) Na prywatne lites nie należy czynić expens z skrzynki publicznej 6) Do skrzynki mają być 3 klucze: dwa przy starszych a jeden przy pisarzu który ma siedzieć przed stołem przy starszych. 7) Co roku ma być czyniony rachunek urzędowi prezentowany oraz inwentarz. 8) Ma zgoda w cechu panować

(Acta consul. crac. inscript. T. 37 p. 78)

R. 1579 Starsi i młodsi mistrzowie rzemiosła barwiers=kiego cechu Krakowskiego w Krakowie i na Kaz=mierzu uchwalili przykładem inszych miast, aby uczniowie którzy się wyzwalają i towarzyszami zos=tają niesprawiali więcej kolacyi dla mistrzów i to=warzyszów; lecz aby dawali do skrzynki Mistrzom 2 zł. i Towarzyszom 2 zł. – a to dla zapobieżenia znacz=nym wydatkom które lepiej aby uczniowie na ochędóstwo swe i na szaty obracali.

Cech czapników i Kapeluśników (Pileatores)

1546 fer. 6a Ante Margarethae. – Rajcy Krakowscy na skargę towarzyszy rzemiosła czapniczego z Łowicza, iż w brew prywileju królewskiego danego cechowi czapników w Łowiczu (in convent. general. Piotrkov. fer. 6a post Invocavit 1544) towarzysze w Krakowie żądają od towarzyszy z Łowicza przeszynku (contubernale simbolum sive propinatio pro recipiendis sociis alias Przeschinck) zakazują na dal tegoż wymagać.

(Acta offic. consul. 1546)

Cech czapników krakowskich miał prywileje królów Kazmierza, Zygmunta Augusta, Stefana i Zygmunta III

Ustawa cechowa bez roku (za Władysława IV) . . (w Zbiorze p. 103.
(w 16 artykułach)

Cech czapników (pileatores)

Czapnicy Krakowscy otrzymali przywilej od Zygmunta III r. 1617 mocą którego zakazano aby kupcy i żydzi Czapek to jest magierek i kołpaków wszelakich skądinąd a zwłaszcza z Węgier Presburskich sprzedawać w Kramach w Krakowie pojedynkiem nie śmieli, tylko stem.

Consules cracov. (fer. 6a post fest. Purificat. B. Mariae V. 1597) ad praeces honest. Simonis Ostrowski et Adami Rumienski Seniorum Contubernii Pileatorum Cracov. approbant sequentes articulos sancitos (polonice:)
1) Zamiast dawnego zwyczaju iż mistrz młody mający sztuki robić musiał przez 4 dni podejmować 8 lub czasem i więcej mistrzów: ma teraz każdy młody mistrz dać do skrzynki cechowej 30 zł. i sztukę sam robić według opisania przywileju, a przy oddawaniu sztuki juzynę nagotować.
2) Synowie mistrzowscy nie mają żadnych pieniędzy dawać do skrzynki cechowej, tylko miejskie prawo przyjąć i sztukę robić. Toż samo i ten który córkę mistrzowską pojmie.
3) Toż samo się tyczy i tego towarzysza który pojmie wdowę rzemiosła czapniczego.
4) Gdyby przez nieopatrzną śmierć bądź w drodze bądź w czasie powietrza morowego syn pozostał: więc wolno starszym takie mistrzowskie syny wolnymi czynić od wyuczenia rzemiosła.
(Acta consul. cracov. Tom. 30 pag. 581-582)

8/71

Papiery cech.

nº 301/5
magistr 1627
Oryg. na pergam. pieczęć z 3 węzłami przylepiona na papierze. Przywil. po łacin. ustawy po pol.

Cech garbarzy.

Consules civitatis Cracov. (Actum in praetorio Cracov. feria 5a. post Dnicam Jubilate ante festum Philippi et Jacobi Apost. 1627) potwierdzają articulos boni ordinis oblatos per seniores contubernii cracoviensis Rufficerdonum:

Mistrze starsi i młodsi rzemiosła czerwonogarbarskiego cechu krakowskiego zgromadzeni dla zachowania dobrego rzędu między sobą przychylając się do porządków swych pierwszych w r. 1600 uczynionych następne zgodnie ustanawiają artykuły:

1. Każdy mistrzowski syn tutejszy ~~[illegible]~~ po przyjęciu prawa miejskiego chcąc mistrzem zostać aby się pokazał w rzemiośle swym być doskonałym powinien sztukę robić to jest skór dobrych wołowych 12 które mu z cechu będą podane, swym kosztem dobrze warownie wyprawić powinien czego starsi doglądać mają, a gdyby przy wyprawie jaką wadę upatrzyli, podlegać będzie karaniu.

2. Każdy niebędący synem mistrzowskim wstępujący do cechu ma miejskie prawo przyjąć jatkę własną mieć, o przyjęcie siebie za brata do cechu przez 2 mistrzów którzy już starszymi bywali żądać, wstępnego 4 grzywny dać i na kupienie hakownic i innej armaty zł. 20, kamień prochu kul 200, a z osobna na insze potrzeby cechowe 20 zł odłożyć i sztukę wystawić to jest wołowych skór 24 dobrych z cechu sobie wydanych kosztem swym dobrze i warownie wyprawić. — Któryby zaś córkę mistrzowską lub wdowę po mistrzu pojął takową będzie miał folgę iż tylko połowicę podatków odda jednak całą sztukę 24 skór dobrze i warownie wystawić powinien.

3. ~~[illegible]~~ Żadnemu młodszemu mistrzowi ~~[illegible]~~ nie godzi się ucznia ~~[illegible]~~ uczyć azby wprzód cały zupełny rok mistrzem zostawszy w cechu był pod karą urzędową. Żaden uczeń przyjęty na wyuczenie skóry do roboty przykładać sobie nie ma, wszakże na opatrzenie potrzebek swoich ucząc się przez lat 2 od sternów rogów i ogonów grosz trzeci ma mu przynależeć, a w trzecim roku od tychże sternów, rogów i ogonów, połowę brać będzie

4. Żaden z mistrzów nie ma uczniowi pozwalać innej nagrody, nad wyżej opisaną i nie ma pozwalać uczniowi wyprawiać skór na uczniowską stronę, aby się uczniowie inszych mistrzów nie bestwili. Który by mistrz tego dopuścił zapłaci 5 grzyw. winy. Które to artykuły uchwalone w cechu zagajonym d. 18 Kwietnia 1627.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią miejską przybitą)

(Pieczęć miejska okrągła wielkości 5ciozłotówki przedstawia bramę otwartą z 3 wieżami pod koroną napis łaciński z XVI w.)

Cech garbarzy.

No. 301/1. Oryg. na pergam. pieczęć urwana

No. 301/2 Kopia zbutwiały mocno, w części nieczytelny na pergam.

Wladislaus rex Poloniae (Actum Wyslicie dominico die proximo ante festum S. Bartholomaei Apost. 1423) significat quod licet dudum Garbary nostri extra muros Cracovien. ante plateam Sutorum nobis ratione census singulis annis 16 marcas et cutes sive corrigia solvere fuissent obligati: quum autem predicti Garbary numero et profectu creverunt: decernimus proinde ex nunc pro ipsis 40 mensas in Civitate Cracov. in loco in quo alias cutes suas vendere solebant edificare et erigere de quibus praefati Garbary quotquot erint tam pro censu quam pro pellibus 40 marcas monetae polon. (videlicet singulis Quatuor temporibus 10 marcas) perpetuo solvere teneantur. Volumus etiam quod Garbary de Kazimiria Stradomya et Cleparzs et alii extranei qui alias singulis diebus libere cuttes suas in civitate Cracov. vendere consueverant solummodo una die in hebdomada videlicet feria 3a. cutes vendendi liberam habeant facultatem et ne in domibus vendere praesumant in praejudicium Garbariorum. Quilibet Garbariorum potest mensam suam sive locum suae stationis potest vendere obligare, commutare sed sine detrimento census nostri

(Przywil. oryg. na pergam. bez pieczęci)
i Kopia stara z XV wieku na pergam.

No. 301/3. nieco nadpsuty. Sigm. Aug. 1563. na pergam. podlepiony pergam. papierem z podpisem Jana Ocieskiego Kanclerza pieczęci brak.

Powyższy przywilej potwierdza Zygmunt August (Petricoviae in convent. general. d. 9 Januar. 1563) privilegium Ruficerdonum Crac.

(Oryg. na pergam. bez pieczęci)

No. 301/8 Oryg. na pergam. zbutwiały ze złoceniami podklejony pergam. z dopiskami z podpisem Valent. mag. Dzbinski cancel. pieczęci brak

Henricus rex Polon. (Cracoviae in conventu regni feria 6a. magna 1574) confirmat privilegia contubernii ruficerdonum Cracov. 1) Wladislai regis 1423 którym pozwala mieć garbarzom 40 stołów. 2) Sigismundi I z r. 1540 quibus datur facultas Cerdonibus Cracov. institas regales in usum vendendrum cutium extructas non nisi coram senioribus vendendi invadiandi, tum etiam facultas liberae venditionis tam internis

(w zbiorze p. 69)

ten przywilej Henryka potwierdził Stephanus rex Polon. Varsaviae in Conventu generali regni d. 29 Januar. 1578. Contubernii Ruficerdonum Cracoviensium ante portam Sutoream. (nie było go na Wystawie) (Jest w cechu Kordybaników bez pieczęci na pergam.)

quam externis hominibus cutes suas elaboratas et rudes more mercatorum cracov. et quod gravamina et rixae eorum tantum per seniores eorum contubernii poenis mulctari debere — Henricus confirmat privilegia cum additione: quoniam expositum fuit nobis quod judaei et alii revenditores cutium expositarum cutes vendunt cum damno cerdonum qui pensione regia sunt onerati etiam diebus privilegio regio interdictis et in occultis locis — nakazuje więc ~~Cechowym~~ aby owe skury tajnie i w dnie zakazane przez żydów i przekupniów sprzedawane w Krakowie, Kazimierzu, Kleparzu zabierać i sprzedawać z czego połowę na skarb Król. połowę na cech iść ma. Urzędy mają czuwać nad exekucyją tego dekretu pod karą 100 grzywien.

(Oblatę. 5 Maji 1780 in Libr. inscript. offic. consul. crac. Tom. 65 pag. 487–491)

Oryg. na pergam. bez pieczęci

Potwierdzenie powyższego przywileju (Króla Stefana z d. 29 Januar.) przez Zygmunta III Cracoviae d. 20 Martii 1604 na pergam. bez pieczęci posiada cech Kordybaników

~~(...)~~

N. 301/7.

~~Kopia (2)~~ ~~Oryg.~~ na pergam. zblakły i zbutwiały bez podpisu i bez pieczęci (Kopia?)

Sigismundus Augustus (dat. Lomzae fer. 2a post circumcisionis Dni 1562) potwierdza przywileje ruficerdonum cracov. dany przez Króla Władysława w Wiślicy 1423 na 40 złotów — i dodaje artykuł 1) ne liceat hominibus externis praesertim Opaviensibus praeter tempus nundinarum in Civitate Cracov. et circum circa intra aliquot milliaria cutes non elaboratas emere et extra regnum evehere et praedictos cerdones in eorum officinis augendis impedire. 2) Ut praefati cerdones tam multum cutium elaborarent ut pro usu sutorum ac aliorum artificum Civitatis Cracov. copiose sint. Dopiero ~~(...)~~ przez sprzedających skury gdy oznajmią mistrzów, i gdy mistrze skur potrzebować więcej nie będą mogą dopiero inni skury kupować i za granicę wywozić.

~~No 301/8~~

Oryg. na pergam. ze złoceniami wybutwiały, z dopisami z podpisem Valentinus Dębiński cancellarius. pieczęci brak. podlepiony pergam.

(2 Oryg. jednakie na perg. bez pieczęci wyblakłe)

Oblat. in Libr. Inscript. castri crac. 1563 Tom 80 p. 1537 No 982)

301/6

Oryg. na pergam. wyblakły i zbutwiały z podpisem Jana Ocieskiego Kanclerza bez pieczęci.

73

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae fer. 4a post Pentecostes 1503) Considerantes multas quaerelas contubernii cerdonum et edocti ~~[illegible]~~ privilegio regio quod nullum elaboratum coreum hic invehere debet nisi sit corearius: quum contubernium sutorum hanc constitutionem in detrimentum suum factam esse contenderet quia cerdones illis sufficientiam corium ministrare non possunt – ideo constituimus quod ex nunc ~~ex~~ nullus revenditor Cracovien. Clepard. et Casimir. ullum elaboratum coreum in jacturam Cerdonum Cracov. invehere aut vendere audeat sive in foro sive in alio loco exceptis foris annalibus seu nundinis. Ex aliis locis et ex aliis civitatibus homines habebunt facultatem advehendi corei elaborati liberam sed tantum feriis tertiis vendere debent, quod vero in foris consvetis vendere non potuerint id totum ex foro domum referre denuo tenebuntur sub amissione corei

N.o 301/4.

(Oryg. na pergam. bez pieczęci brak.

N.o 301/9 (w Zbiorze p. 77)

Wladislaus IV rex. (Varsaviae d. 22 Septembr. 1637) ~~[illegible]~~ confirmat privilegium polonicum: Zygmunt III (w Warszawie d. 3 Czerwca 1616) wskutek skargi Melchiora Kraina i Wojciecha Widmana Starszych Cechu Czerwonych Garbarzow Krakow. iż pomimo że pewną summę do skarbu Wielkiegorządu od jatek swych Garbarze oddają, jednak doznają wielką przeszkodę w przedawaniu skór od ludzi którzy do cechu nie należą: przeto gdy Garbarze Krakowscy dostatek skór wyprawnych mieć się podejmują, rozkazujemy aby żaden z garbarzy obcych, do cechu nienależących, przekupniow, żydow i inszych nieśmiał wozić do Krakowa skór wyprawnych prócz jarmarków Krakowskich to jest na S. Stanisław w maju, na S. Wit i na S. Michał i przedawać ani w mieście ani po przedmieściach na Kazimierzu, Kleparzu, Stradomiu, Podzamczu, Biskupiu i wsiach okolicznych aż na mil 2 pod utraceniem takowych skór które wolno garbarzom Krakowskim zabierać. Wszakże garbarzom Kazimierskim

Oryg. na pergam. z podpisem Krol: pieczęci brak.

(przyw. Zygm. III no polsku)

Przywilej ten Władysława IV potwierdził Jan Kazimierz (Cracoviae in Conventu Coronat. d. 10 Febr. 1649) i August II (Cracoviae d. 19 Decemb. 1697) z dodatkiem iż prócz czerwonego garbarzy niewolno obcym skór sprzedawać w Krakowie tylko przez 2 tygodnie podczas jarmarku – oby kupujący cornegnikow [illegible] i [illegible] takowe mają [illegible] do cechu [illegible]

przywilej ten Władysława IV potwierdził Joannes Casimirus rex Cracoviae in conventu regni coronation. d. 10 Febr. 1649 i Augustus II Cracoviae d. 19 Decembr. 1697 z dodatkiem następującym: 1) niewolno obcym skór przedawać w Krakowie tylko podczas jarmarku przez 2 tygodnie 2) pod karą konfiskaty i podwójnej kary 14 grzywien 2) Obce osoby zakupujące skóry u rzeźników w Krakowie mają od każdej skóry dać 3 grosze do cechu garbarzy na potrzeby kaplicy i ołtarza cechowego. 3) Garbarze jako mieszczanie krakowscy wolni są od opłat celnych, wodnych i lądowych. —

(Oryginał Jana Kazimierza na perg. z pieczęcią posiadają kordybannicy)

przy Krakowie wolno w każdy dzień w domach swych na Kazimierzu przedawać a w Krakowie tylko we wtorek na miejscu zwykłym.

(Oryg. na pergam. bez pieczęci)

Sigismundus Augustus (Petricoviae in Convent. general. fer. 2a post Dominicam Rogationum 1567) Famatis Albicerdonibus in Suburbio Cerdonum extra muros Cracov. Designavimus certos comissarios nostros revidendi fluvioli minoris Rudawka dicti Fazil rade a mola lapidea per Cerdoniam versus templum B. M. V. in Arena currentis cujus liberum usum Rubricerdonibus interdixistis atque ejus aquam variis immunditiis infexistis. Mandamus ergo ut coram comissariis nostris compareatis.

(Oryg. na papierze)

Stephanus rex Polon. (Cracoviae Sabbato in Vigilia Nativitatis B. Mariae 1585) decretum ~~datae~~ apellationis a sententia officii Consulari Crac. in causa inter Ruficerdones Cracov. actores et Cordubanarios Cracov. parte ab altera ratione elaborationis cutium Zerba vulgo Borowka et quod Cordubanarii Cracov. nullis aliis cutibus praeterquam caprinis ad conficiendum cordubanum uti debent cum libera facultate easdem cutes Galassem albo Borowką prout commodius poterint elaborare a quo decreto Cordubanarii apellaverunt. Nos in judicio relationum quum Artificium Cordubanariorum in Regno nostro novum et recens sit causam suspendimus donec Magistratus Civitatis nie zapyta innych miast gdzie są Kordybanicy czy wolno tamże Kordybanikom quasvis alias cutes non tantum caprinas elaborare

(Kopia)

Cech garbarzy

Consules civitatis Cracoviensis (Actum in praetorio Cracov: Sabbato post Cinerum 1600) approbant (60) ordinationes et articulos boni ordinis per Seniores et Juniores Magistros Rufficerdonum Cracoviensium in polonica lingua conscriptos:

1. Mają być obrani 4 starsi cechu czerwonych garbarzy.
2. Gdy urząd radziecki nowy obior starszych, mają starsi na ten czas będący cech obesłać pod pańską winą.
3. Gdy się zejdą do cechu, starsi objawiwszy przyczynę obesłania rozkażą wszystkim ustąpić, a zostawszy sami i wezwawszy z ustępku jeszcze 2 którzy przedtym starszymi byli wybiorą na swe miejsce 4 nowych.
4. Tak obranym starszym złożą przeszli rachunek z wszystkiego oddadzą apparaty, privilegia, klucze.
5. Nowi starsi zagaiwszy sądy obiorą urzędniki nowe kościelne i cechowe.
6. Starsi co 4 niedziele powinni sąd gajny miewać.
7. Powinności starszych będą: odprawować sprawy cechowe i o krzywdę cechową.
8. Cechy gdy kto potrzebować będzie tak swojemu jak obcemu, obesłać powinni.
9. Niedbały lub występny w urzędzie karan będzie kamieniem wosku.
10. Mistrzowie którzy starszemi byli nie będą żadnych posług czynić precz w pilnych sprawach proszeni od starszych gdy ich dozorcami budynków obiorą.
11. Kto chce być mistrzem powinien będzie, jeśli jest syn majsterski
12. Przyjąć prawo miejskie
13. Mieć własną jatkę. Potem będzie prosił przez 2 mistrzów którzy starszemi bywali aby był przyjęty za brata w cechu da 21 gr. a na armatę cechową 6 zł.
14. Cudzoziemiec ma przyjąć prawo miejskie, mieć jatkę, dać 42 gr. i do cechu na armatę i półhaki 10 grzywien.
15. Który wdowę mistrzową lub córkę mistrzowską pojmie, da tyle co syn mistrzowski.
16. Posługi cechowe na rozkazanie starszych czynić mają pod winą ½ kamienia wosku.
17. Ktoby tajemnice cechowe wynosił choćby też żonie własnej ma być odniesion do Urzędu radzieckiego na karanie.
18. Który by się swarzył w cechu lub swą wolą z cechu wyszedł da kary kamień wosku.
19. Ktoby się z bratem pobił lub nieuczciwie przymówił, karan będzie kamieniem wosku. Gdyby obesłany na pogrzeb bez pozwolenia nie przyszedł, da kary 3 funty.
20. Ktoryby się nierządu dopuścił albo nierządne ludzie przechowywał ma być do urzędu odniesion.
21. Mistrz, mistrzowa albo czeladnik gdyby podczas dozoru łajał starszym karan będzie kamieniem wosku.

22. Którzyby w święto robił lub w jatkach przedawał da kamień wosku.
23. Którzyby dla kupca cudzoziemskiego skóry kupował ma być odniesion do Urzędu.
24. Którzyby czeladnika lub sługę drugiemu odmawiał, da 3 kamienie wosku kary.
25. Ktoby grał w karty, lub się upijał używał strojów nieprzystojnych lub jego żona po trzechkrotnym napomnieniu karan będzie kamie:niem wosku i siedzeniem tydzień na ratuszu.
26. Którzyby zabawiwszy się na grze lub pijaństwie w domu na noc nie był zapłaci pół kamienia wosku.
27. Gdy który brat na rynku skóry targuje a nieodszedłby dalej jako wóz furmański zastąpić może: ten brat coby go podkupywał za:płaci od każdej skóry pół kamienia wosku kary.
28. Gdyby który majster na rynku więcej niż 10 skór zakupił, powi:nien drugiego do kupna przypuścić pod karą ½ kam. wosku od skóry.
29. Którzyby na Wolnicy więcej kupiła niż rozkażą-wiechu da kary od każdej skóry kamień wosku.
30. Skór do żoł nie ma żaden więcej stosować jedno do pięciu ani więcej w jednych żołach jedno 60 pospolitych skór albo 300 skórek cielęcych.
31. Od każdej skóry kupionej u rzeźników żydowskich powinien każdy dać pół grosza do cechu, pod karą za 1szy raz 3 kamieni wosku, 2gi raz 6 kamieni wosku, 3 raz 12 kamieni wosku, 4 raz zrzuceniem z rzemiosła.
32. A który by się ważył więcej kłaść takowe skóry, wolno mu je zabrać a połowę na szpital, drugą połowę na cech oddać.
33. A który by takich skór brać bronił, lub tych co doglądają do domu puścić nie chciał karany będzie 5 kamieńmi wosku a gdyby to czwarty raz uczynił ma być odniesion do Urzędu.
34. Skóry wyprawne którzyby sprzedawał w domu Szewcom, Siodla:rzom, Kaletnikom, Rymarzom, Sadelnikom, Paśnikom i inszym Rzemieślnikom, gdy zakazano w Cechu będzie zapłaci karę 10 grzywien na armatę cechową i mają mu być skóry zabrane.
35. Którzyby do jatek więcej skór wynosił ostatnych raz drugiego brata a niż w cechu rozkażą według potrzeby targu, zapłaci od każdej skóry 4 funty wosku.
36. Nie może żaden brat w więcej jatkach sprzedawać tylko w jednej i nie ma także mieć więcej skór jak drugi brat
37. Gdyby jeden drugiemu w przedawaniu przeszkadzał karan będzie ½ kam. wosku.
38. Gdyby z jatek kupca z sobą wywiódł, karan będzie 2 kamien. wosku.

39. Dąb ma być kupowany porządkiem wedle mieszkania po jednej
furze każdy mistrz osobno brzozowy, osobno świerkowy; a kto by
zaocznie więcej kupował karan będzie 5 kamieniami wosku
40. Ryndy, Sielcholcz mają także porządkiem każdy furę kupo:
wać pod karą 1 kamienia wosku.
41. Któryby mistrz, mistrzowa albo czeladnik ważył się wyprawiać
skóry szewcom, paśnikom i innym rzemieślnikom robiącym rzemie:
niem, karan będzie 1 raz 5 kam. wosku, 2 raz 8 kam. wosku, 3 raz
10 kam. wosku, 4 raz utraceniem rzemiosła.
42. Towarzysze który tu robić będą powinni mistrzowi skóry wyra:
biać wedle zwyczaju futezynego dobrze to jest lutować, (kitować ?) strekować,
bronować, wyrobiwszy osuszyć, chędogo wyrychtować, do jatek
wynieść. A gdy potrzeba mają i inne roboty robić: kygle (legle ?) deptać i wsa:
dzać, drwa rąbać, rzezać, około ryndów wszelką robotę gdy
je do młyna noszą i w domu je uprzątnąć, Dąb znosić, Sielholcz
tłuc, wapno, popiół nosić, pod kotłem drwa za dnia zawsze układ:
dać, w warsztubie ogień czynić i tam pilnować aż wygore. Za to mu
powinien mistrz dać co kwartał 16 groszy i pozwoli mu przy każdym
warchu 2 skórki jałowicze, i powinien mu dać wszystkie czoła od
skór, ogony, rogi.
43. Towarzysz czoł wyrabiać nie będzie ale surowe przedawać powi:
nien, skórek jałowiczych nie kupować indziej tylko na zwykłym
miejscu w dzień wtorkowy pod kamieniami i może tylko 1 z nich
wyprawną w jatce sprzedać a nie więcej pod winą kamienia wosku.
44. Towarzysz zaskarżony od mistrza o niepostuszeństwo karan będzie
siedzeniem i kamieniem wosku, a gdyby towarzysz przewiniwszy co
z tąd precz odszedł nie usprawiedliwszy się, mają mistrzowie za nim
pisać by nigdzie niemógł mieć miejsca ażby się sprawił.
45. Towarzysz któryby mistrzowi przymówił karan będzie siedzeniem i kamie:
niem wosku.
46. Wszakże mistrz gdy towarzyszowi przymowi lub nałaje, karan nie będzie.
47. Towarzysze sami siebie karać nie będą ale krzywdy swe do mistrzów
odnosić mają pod winą kamienia wosku.
48. Towarzysz gdy do Krakowa przywędruje, ten mistrz do którego przyjdzie,
powinien go strawować 2 niedziele
ma pokazać w cału list
49. Uczeń który by się chciał uczyć u mistrza ma się uczyć 3 lata, posłu:
dobrego rodu i mieć rękojmie co zań ręczyć będą, z domu bez woli mistrza nie wychodzić
gi wszelkie podług rozkazu robić,
kostek i gry żadnej nie grać pod karą siedzenia i 4 funtów wosku.
50. Gdyby się uczeń nie ~~[illegible]~~ douczywszy i nie wyzwoliwszy oddalił winni
go ci co zań ręczyli do 6 tygodni postawić pod karą 30 złot. a jeśliby go dopiero
po 6 niedzielach postawili ma się on uczeń znowu 3 lata uczyć. A gdyby się

poswarzywszy z mistrzem oddalił i znowu chciał przyjść, ma się nanowo uczyć. Uczeń będzie miał na swe potrzeby u mistrza albo od towarzysza jeżeliby z nim robił pierwszego i wtórego roku grosz trzeci od Szternów, od Ogonów, od Rogów, trzeciego roku połowicę i wolno mu skórę jedną przy warchu wyprawić jeśli się dobrze zachowa. A któryby mistrz z uczniami albo z towarzyszami wchodził w umowę z strony rzemiosła, skury im kupował lub nieco im poślepował, karany będzie po trzy kroć 6 kamieńmi wosku, a czwartym razem ma być urzędnikowi odniesiony.

(60) Mistrzowie występni winy swe pieniędzmi odprawować będą za wosk rachując po 2 grosze funt wosku.

(Kopia na pergaminie kart 8 in fol. – z XVII wieku – w cechu Kordybanników.) – (nota na nim że jest odpisany in Codice Contubernali)

(In Act. Consular. Cracov. Anni 1600 pag. 522–526)

Cech garbarzy.

Sigismundus III rex Pol. (Cracoviae fer. 5a post festum S. Margarethae 1588) w sprawie pomiędzy Contubernium Cordubanariorum Cracov. actores et Contubernium Rufficerdonum Cracov. ratione exercendi artificii cutium varii generis gdy ~~[illegible]~~ pars actorea okazała testimonia civitatum Gedanensis, Coloniensis, Lipsensis, Olomucensis, Viennensis et Pragensis probantes quod liceat Cordubanariis non tantum caprinas sed et quasvis alias cutes idque tam Galla quam herba Borowka vocata tinctura elaborare i gdy pars adversa pokazała testimonium civitatis Vratislaviensis probans quod ad conficiendum cordubanum cutes caprinae caeteris sint aptiores et competentiores — nos itaque decrevimus quod Cordubanarii non tantum caprinas sed etiam aliascujusque generis cutes laborare debent ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Galla sive herba Borowka vocata illud tingere possunt. Quum autem comperimus Cordubanum ex vitellinis agnellinis aliisque pellibus confectum vilius esse eo quod ex caprinis fit ideo mandamus ut Magistratus Cracov. videat ne Cordubanarii Cordubanum vilius pro praestantiori vendant sub poena in transgressores. ✓

= (Kopia)

Joannes Casimirus (Varsaviae fer. 5a pridie festi ~~[illegible]~~ Immaculat. Concept. B. Mariae V. 1651) w sprawie pomiędzy Arvinarios Cracov. actores et Ruficerdones Cracov. citatos ratione certarum angariarum in emptione et venditionis corriorum w której Magistrat Krak. wydał dekret aby zachowana była u Garbarzy okołka sive turnus [przeciwko któremu dekretowi Arvinarii (Sadelnicy?) apellowali — Król w sądach assessorskich ✓

[aby krając skory na sprzedaż tylko Garbarzom było wolno i aby tylko garbarzom wolno było kupować obie skóry bo oni tylko są odpowiedzialni za robotę wyprawy.

gdy starsi garbary krak. Piotr Szubert i Jan Kranz pozwani starsi – powyższy dekret Magistratu potwierdza t.j. aby Corvinarii sprzedawali tylko per turnum vulgo okołka, aby im tylko Garbarze po 3 skóry wyprawne sprzedawali aby krajać skurę na sprzedaż czyli drobna sprzedaż tylko u Garbary była, aby Corvinarii nigdzie indziej tylko u garbarzy skór nie kupowali bo ci ~~?~~ za dobroć ~~?~~ wyprawy ręczą.

(Oryg. na ~~?~~ papierze)

Daniel Henke advocatus Suburbii Cerdonum Cracoviensium r. 1619 skarany od ~~?~~ cechu Garbarskiego iż jako majster garbarski kupił cortices quercinas bez objawienia tego w cechu – tajnie, co przeciw artykułom cechowym.

=

Garbarze sprzedawali skory wyprawiane dębne 1691

=

✓ 1707 Obcym nie wolno skur surowych na targu i u rzeźników kupować bez poprzedniego pozwolenia Garbary a którzy obcy kupują skury u rzeźników mają płacić do cechu garbarskiego po 3 gr. do cechu od skóry. Sprzedawać zaś obcym wolno skury wyprawne dębne sprzedawać za Wisłą i to 2 razy w tydzień we wtorek i w piątek. Mandat Bogusława Ernesta hrabi Dönhoffa podkomorzego w. x. lit. jenerał lejtnanta wojsk cudzoziemsk. gubernatora miasta Krakowa. W Krakowie d. 18 marca 1707.

(Oryg. na papierze)

✓ 1711 Jan Kępiński pułkownik wojsk. kor. wielkorządca Krak.

Cech Garbarzy krak posiadał przywileje poczęwszy od Władysława Krola — r. 1765 skarzą się Czerwonogarbarze iż Kurdybaniki, ziołami acz kolwiek podług ustaw skury swe tylko Stanszem, Szmakiem, Borowkami, Dębionkami i Galasem wyprawiać powinni, jednak wbrew przywileju Zygmunta III zakupują materyały tylko cechowi garbarskiemu przyzwoite Dąb tłuczony, świerkowy, Brzozowy i Dębowy ~~drożą~~ i nim skory wyprawują przez co ów materyał drożą. oraz skarżą iż w kupowaniu surowego towaru to jest skór wołowych, jerowych, jałowiczych, chabelcaków, i cielęcych cierpią Garbarze wielką krzywdę od przeszkodników z wsi Skotnik, Mogilan, Zembrzyc, Jordanowa, Filipowic, Nowejgóry, Siepraw i Chełma, przez co towar drożą. Także szewcy nie: którzy wyprawiali skóry

Przywileje cechu garbarzy r. 1762 były:

1423 Vislicae. Krola Władysława Jagiełły na 40 jatek

1562 Lomzae Zygmunt August potwierdza powyższy przywilej

1616 w Warszawie ~~[illegible]~~ Zygmunta III co do przeszkodników

1649. Cracoviae in conventu Coronat. Joannes Casimirus Confirmatio Privilegiorum Ruficerdonum Cracov.

1697 Cracoviae d. 19 Decembr. Augustus II approbat Confirmationem Contubernii Ruficerdonum Cracov.

1777 Cech czerwonogarbarski skarży iż Kurdybanicy Krakowscy wyjednawszy sobie pozwolenie od Magistratu sprzedawania towaru kurdybaniczego w 3 kramach otwartych w rynku mają już 5 kramów otwartych podczas gdy Czerwonogarbarze mają jatki obmurowane zamknięte na grunicie wielkorządów Krakow. od których jatek czynsz płacą lubo te jatki mają wchód kramikami zasłonięty; przeto postanowili na sessyi 16 lutego 1777 wybić drzwi do tychże jatek kosztem cechu naprzeciw ratusza i izby wojtowskiej Krakowskiej

upraszają oraz aby mając od r. 1423 przywileje wraz z Rzeźnikami — przyjaźnie egzystujących według dawności przywileju między cechami lokowany był.

Augustus II rex Pol. Varsaviae fer. 6a in Vigilia festi Immac-
culat. Conception. B. Mariae V. die 7. Decembris 1725. wydaje
dekret w sprawie pomiędzy Contubernium Cordubanariorum
Crac. Actores a Contubernium Russicerdonum Cracov. Citatos
wydaje wyrok w sądach assesorskich apelacyjny od dekretu
Rady Miasta Krak.. Kordybanicy skarżą Garbary iż ci
ważą się zakupywać skury i wywozić za granicę Państwa
iż sprzedają skurę ~~[illegible]~~ czarno farbowane co tylko
kordybanikom wolno. Magistrat Krakowski wydał dekret
iż i Garbarzom wolno sprzedawać czarno farbione skóry
- Król potwierdzając wyrok Magistratu dodaje iż ~~[illegible]~~
wolno wyrabiać czarne skury garbarzom jednak ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ skór u siebie nie wyrobionych
nie wolno im przyjmować do farbowania

(Oryg. na pergam. 4 kartach z pieczę-
cią wiszącą)

Cech garbarzy

Stanislaus Augustus rex Polon. (Varsaviae d. 11 Julii 1774) confirmat privilegia: Augusti II de data Cracoviae d. 19 Decembris 1697 quibus confirmat privilegia Sigismundi III et Vladislai IV contubernio Rufficerdonum Cracov. data et: Constitutionem boni ordinis seu ordinationis pro Contubernio Rufficerdonum Crac. per Magistratum Urbis Cracov. d. 4 Julii 1767 datam tenoris sequentis:

Proconsul et consules urbis cracov. confirmant (in praetorio Cracov. Sabbato post festum Visitationis B. V. M. d. 4 Julii 1767) articulos per magistros contubernii Rufficerdonum Cracov. in suburbio Cerdoniae fundo civili degentes praesentatos et ex antiquis juribus desumptos polonice: (O Magistrach 60 artykuł.)

Oryg. na pergam. 8 kart in fol. z pieczęcią miejską wosk. zawieszoną na pąsowym jedwabn. sznurku po polsku

(w Zbiorze p. 39.)

Punkta do dobrego rządu cechu Czerwono-Garbarskiego tak z dawnych ordynacyi magistratu krakow. w roku 1600 i 1627 cechowi nadane jako też z okoliczności czasu nowo zebrane: ma być co roku 4 starszych obranych w sobotę przed niedzielą 3cią po 3 Królach. To jest na sesyi po złożą przeszli starsi rachunki dochodów i wydatków po wotywie w kościele S. Szczepana przed ołtarzem cechowym S. Mikołaja udadzą się do cechu gdzie klęknąwszy po modlitwie rozda pisarz cechowy kartki na wota

Co 4 niedziele ma być sąd gajny w cechu.

Gdy po obesłania cechu się nie zejdą zapłaci magister kary 8 zł czeladnik 6 zł. obcy megister 10 zł.

Kto chce magistrem zostać ma być czeladnikiem 3 lat i u jednego magistra i rok robić przytem pokazać konszafty i listy swe gdzie się uczył oraz metrykę dobrego i wolnego urodzenia. miejskie prawo przyjąć jatkę własną mieć, do skrzynki cechowej wstępnego 6 zł, pisarzowi 2 zł, panu starszemu cechu 3 zł. podstarszemu 2 zł. zapłacić i powinien następne sztuki zrobić niektóre mu z cechu skóry dadzą: skor wołowych dobrych i ciężkich 3, krowich 3,

jałowiczą 1, cielęcych 7, chabelczak 1, koztowych 2, barania
1. Te skóry ma swoim kosztem wyprawić i w cechu pokazać a
gdyby były skury zepsute zapłaci kary 20 grzyw.
Magistrowski syn powinien tylko 2 lata być czeladnikiem i następne
sztuki robić: 1) Skorę wołową aby była wyprawiona szarodębno
~~xxx~~ z której by mogły być podeszwy dla szewców i na prostą robo=
tę dla Rymarzów i Siodlarzow. 2) Drugą skorę powinien wyprawić
czarno na jucht dla siodlarza na wierzch karyty lub dla rymarza na
tłomoki albo szory. 3) Skorę powinien wyprawić na blak która powin=
na być przerznista na pół to jest jedna strona powinna być glan=
cowana gładka jak marmor, a druga połowa czarno która się
zdać powinna dla rymarzy na pańskie szory i uzdy podrządzik
jako też i dla siodlarzy do kulbak angielskich. 4) Skorę juchtową
krowią jedną która się zdać powinna dla szewców na boty czar=
ne tak polskie jako i niemieckie. 5) Skorę na woskowane boty
dla żołnierzy i hajduków konwione. 6) Skorę krowią na
flintpasy dla żołnierzy i hajduków do karabel i dla Hu=
sarów jako też i na pasy dla Bractwa czerwono wyprawić.
7) Chabelczak jeden wyprawić na firanki albo na matelzak
lub sepet do obicia dla siodlarza. 8) Skorkę cielęcą wyprawić
i wychędożyć na czarno z której mogły by być boty xięskie, nie=
mieckie jako też i polskie, która skórka zowie się lcyna cie=
lęca smarowana. 9) Skorkę czarną wyciąganą w kratkę
na białogłowską robotę czyli trzewiki 10) Skórkę z mizdry
czarno jak sukno dla dam na trzewiki 11) Skórkę cielęcą na
woskowane boty dla oficyerow pod szwarc którą zowią angiel=
ską. 12) Skórkę cielęcą szaro wybijaną na stołki: 13) Skórkę czer=
woną glancowaną na stołek albo pod barwę dla kozaków, hajdu=
ków albo i dla siedlarzów i rymarzów na oblamki do karet i szorów
14) Skorkę koztową na pańskie boty smarowaną lub trzewiki: 15)
Skórę koztową drugą na glanc czarny na boty polskie. 16) Skorę jedną
baranią dla introligatorów na xiążki. 18) Skorkę baranią szarą
glancowaną na kulbakę angielską.

Cudzoziemiec garnący się do cechu gdy chce mistrzem zostać zapłaci wstęp:
nego do cechu 12 zł. pisarzowi 4 zł. starszym po 4 zł. i tym co mu do kupna
jatki dopomogą majstrom po 4 zł. do skrzynki cechowej dać 200 zł. w które
się i Konsolacyja mieścić ma
Z obcego pobliskiego miasta gdy ~~kto~~ magister chce być do cechu krakow. wpisa:
ny wyliczy starszym zł 12 wstępu na cech zł 24, Magisteryi zł. 200 i co
suchedni płacić 2 zł. Gdyby zaś był wyzwoleńcem Krakowskim będzie od tego
uwolniony. Każdy taki Konkurrent ma się 12 niedziel naprzód starać —
gdyby się chciał do Krakowa sprowadzić ma miejskie prawo przyjąć i jatkę
kupić i sztuki odprawić.
Posługi cechowe mają młodsi mistrze pełnić pod karą ½ kamienia wosku.
Ktoby wynosił tajemnice cechowe, gdyby się w cechu swarzył lub drugiemu
geledz odmawiał zapłaci 1 kamień wosku, toż samo ten który się drugim
bratem cechowym pobije lub o nim nieuczciwemi słowy mówi
Kto nie przyjdzie na pogrzeb lub na suchedniową mszę zapłaci 3 funty wosku.
Gdyby magister, magistrowa albo geladnik łajał starszym gdy tego co im
zalecą doglądać będą zapłaci kamień wosku.
Ktoby w święto robił, w jatkach przedawał albo ich dobrze nie zamykał
zapłaci 1 kamień wosku.
Niewolno dla obcych kupców skór kupować.
Ktoby w karty, kostki grywał, trunkami się upijał, stroje bezmierne
nieprzystojne nad swój stan i kondycyą dla siebie i dla żony sprawiał
będąc 3 krotnie upomniany gdy nie zaprzestanie karan będzie i ka:
mieniem wosku i tygodniem ~~siedzenia~~ siedzeniem na ratuszu krakowskim.
Którby zabawiwszy się na grze lub pijaństwie w domu na noc nie był
zapłaci pół kamienia wosku.
Na rynku gdy brat targuje skóry a nieodszedłby dalej jak wóz furmański
zastąpić może nie ma ich wykupywać drugi pod karą od każdej skóry
pół kamienia wosku.
Gdy będzie na rynku skór więcej jak 10 do kupienia nie śmie ich jeden ma:
gister sam kupić lecz ma drugiego przypuścić pod karą ½ Kam. wosku
od skóry
Na wolnicy którby więcej kupił a niż rozkażą w cechu zapłaci 1 kam. wosku
od każdej skóry
Skór do zoł żaden nie ma więcej stosować jeno do 5 cim ani więcej w jed:
nych zołach jeno pospolitych skór wołowych krowich jałowiczych 60
albo skórek cielęcych kozłowych baranich wszelkiego rodzaju małych
chabeliczyków razem pospołu 300. a któryby się ważył więcej skór do zoł kłaść mają mu być zabrane od rewi-zorów.
Od skór kupowanych od rzeźników żydowskich ma każdy podług kon-
traktu do cechu dać półgrosza od każdej skóry jałowiczej krowiej i wołowej
pod karą 3 kam. wosku

Ktoby skóry wyprawne w domu przedawał szewcom, pasnikom, sadelnikom, rymarzom, Kaletnikom siodlarzom i innym, gdy w cechu zabroniono będzie zapłaci kary 10 grzyw. i zaborem skór umówiono będzie i.
Ktoby insze skóry ~~jak starsi~~ własne albo więcej skór jak starsi rozkażą do jatek wynosił (dla dobra publicznego i ~~równości~~ potrzeby targu) karan będzie od skóry po 4 funty wosku. Toż samo ktoby kupca odwodził 2 kam. wosku.
Dąb ma być kupowany porządkiem wedle mieszkania każdy magister po jednej furze a nie więcej osobno brzozowy, osobno świerkowy, jakoteż dębowy i wikitowy. Szyszki dębowe powinny być koszem rozdzielane które się tu nie w każdy rok rodzą i przywodzą z Węgier - podkarą. Ryndy, Sielcholtz także porządkiem kupować mają każdy furę.
Ktoby skóry roznosił szewcom pasnikom karan będzie straceniem rzemiosła po czwarty raz jeśli będzie ~~[illegible]~~ przekonany. po raz 5 kam. wosku a
Do cechu każdy magister płacić ma do cechu od skór wołowych krowich jałowiczych kabełczaków po 1 gr. miedzianym od jednej; od cielęcych, koztowych, baranich i innych drobnych po 1 szelągu od jednej i zaraz gdy oszabują opowiedzieć się starszym, a nim przyjdą do dęba postać po rewizorów. Ktoby w nocy szabował skóry nieopowiedziawszy ich, ~~Kto~~ zapłaci kary od każdej skóry po 1 złot.
Magister któryby ~~[illegible]~~ skupował skóry wyprawy obcej lub od partaczów ma być karany zabraniem skór.
Ktoby wyprawiał skóry funtowe ma dobierać ciężkie skóry wołowe a nie końskie
Niewolno aby u czerwono garbarze mieszkał rzeźnik szewc albo kurdybannik w jednym warsztacie robił pod utraceniem rzemiosła.
Któryby przeszkodnik miał skóry u rzeźników drożej kupować i drożyć mają mu być zabrane.
Magistrowie wyjeżdżający na jarmark powinni mieć jedno miejsce i jedną gospodę
Winy mogą też być pieniędzmi karane rachując każdy funt wosku po 1 zł.

<u>O Towarzyszach i Czeladzi:</u> (16 artyk.)

Towarzysz ma dobre skóry wyrabiać to jest lutować, strekować, szabować, falcować, strajchować, dębić i insze roboty robić a wyrobiwszy chędogo osuszyć, wykrysplować, wyczernić, wyszlichtować, wygotować i szare wyrychtować, do jatki wynieść. Także kigle deptać, wsadzać, wybijać, drew ~~sobie~~ urąbać, dąb znosić, sielholtz

Cech garbarzy.

tupić, wapno popiół nosić, pod kotłem drwa za dnia układać
tamże ogień czynić pilnować aż wygore. A za to ma dostać wochlonu
na tydzień jeżli doskonały 4 zł a mniej doskonały 3 zł. Magister
który by dawał większy wochlon, podarunki lub tringielt jaki
będzie karan pot kamieniem wosku: oprocz gdyby się pilna robota
trafiła po feyrobut curychtować, któremu po godzinie od
sztuki po gr. 12 od skóry bydlęcej a po 4 gr. od skóry cielęcej. Także
powinien mu magister dać do warsztatu buty warsztatne i firflek
dla uszanowania swoich. Towarzysze powinni przed 5 godziną
z rana wstawać a robić do 7 wieczor zimie i lecie pod karą
pot kamienia wosku.
Dla pohamowania pijaństwa, gry i nieuczciwego życia czeladnik
przywędrowawszy do miasta nie ma dłużej bez roboty zostawać
jak tydzień u magistra lub na gospodzie garbarskiej. Potym
powinna czeladź w niedzielę po kazaniu i nabożeństwie tego
czeladnika szynkować nie zabawiając go dłużej jak godzin 4
i potem go u Starszego Pana Starszy czeladnik opowie, który
Starszy Pan mu mistrza wskaże. Czeladź, synowie magistrowscy
i uczniowie na ostatnim potroczu terminu swego zostający nie
powinni dłużej w kompanii się znajdować poki na pacierze
nie zadzwonią to jest do godziny 7mej. A gdyby towarzysze szynku
swego nie dokończyli to się im pozwala najdalej do 9 godziny wieczor
który by potem do domu nie poszedł ma być karany i wochlonem a
mistrz który by tego do cechu nie doniosł lub z czeladzią sam pił
pot kamienia wosku zapłaci.
Nieposłuszeństwo magistrowi karane będzie siedzeniem więzienia
na ratuszu krak. i pot kamieniem wosku. A który by towarzysz przewiniwszy
co precz poszedł bez usprawiedliwienia się, powinien
cały cech za nim pisać. Magister każdy lub łając czeladnika słowy
nie powinien wykraczać przeciwko przystojności i uczciwości czeladnika.
Towarzysz taki ma być w cechu sądzony
Towarzysze który do Krakowa przywędrują, magister na którego okołka
powinien go strawować tydzień jeden lub dwa to jest tych jako to z Szląska
górnego albo dolnego, Saxonii, z niektórych miast, jako to z Wielkopolski
z Węgier, gdzie też strawują naszą czeladź wędrującą za oddaniem pozdrowienia
od nas. Towarzysz bez grusu i konszafftu do roboty przyjęty
być nie może.

Inni zaś towarzysze który przychodzą z dalszych nacyj do nas, jako to z Morawy, Czech, Rakus, Hiszpanii, Szwajcaryi i wiele innych nacyj ponieważ u nich inszy jest porządek to jest gdy przywędruje ma rzeczy swe złożyć w gospodzie towarzyskiej u ojca gospodniego który jest magistrem cechowym, który mu wskaże majstra gdzie ma robić (wprzódy ma ojcu jednak pokazać Konszafft). W gospodzie będzie na tablicy katalog wszystkich majstrów na ścianie gdzie ma być za: notowano który majstra potrzebuje i temu ma być z porządku dany towarzysz.
Gdyby który z magistrów miał pilną robotę a gdyby niebyło cze: ladnika wędrownego powinien drugi magister mający dwóch ustąpić mu jednego czeladnika.
Gdyby wędrowny czeladnik roboty niedostał ma mu dać ojciec gospodni za cały cech 2 zł. A gdyby się robota trafiała a cze: ladnik niechciał jej przyjąć nie ma dostać żadnego Cefeniku (Zehrpfennig) i nie ma być długo trzyman na gospodzie. czyli Landsman,
Ojciec gospodni ma utrzymywać spis czeladzi i skąd który przywędruje, ma co 4 niedziele odbierać sobie podczas cechu gajnego pieniądze za Cefenik
Czeladnik wędrowny który córkę lub wdowę magistrowską pojmie może zostać w 6 lub 12 niedziel magistrem odprawiwszy sztuki i cech zapłaciwszy. Niewędrowny magistrem być nie może.
Żaden czeladnik czerwonogarbarski nie ma się ważyć robić u Kurdybaników krakowskich.

<u>O uczniach</u> (11 artykułów.)
Magister któryby chciał trzymać ucznia powinien być rok magistrem i w tym roku czeladnika trzymać 15 niedziel a dopiero mu będzie wolno ucznia przyjąć do terminu którego opo: wie w cechu i przez 4 niedziel na probie trzymać będzie
Uczeń aby był przyjęty ma mieć lat 16 bo to rzemiosło potrzebuje silnych, ma mieć listy dobrego i wolnego urodzenia aby nie był poddanym i mieć rękojmią przez 2 majstrów, ma się uczyć lat 3 posługi co mu magister rozkaże ma czynić, bez pozwolenia z domu niewy: chodzić, kart kostek i gry żadnej nie grać, wiernym być: inaczej karany będzie siedzeniem i plagami.

Uczeń po czteroniedzielnej probie ma być do cechu zapisany za co da zł. 12 i pisarzowi 4 zł.
Gdyby który niewyterminowawszy odszedł od magistra powinni go rękomiczele w 6 niedziel postawić pod karą 30 zł.
Uczeń przy wyzwoleniu zapłaci do cechu 30 zł i szylt czyli wotum srebrne potem po zapisaniu w pełnym cechu ma mieć robotę przypowiedzianą na dni 14 a po tych ma się zabierać na wędrówkę na 2 roki jeśli obcy, a na 1 rok jeśli syn majsterski
Powróciwszy z wędrowki powinien temu magistrowi gdzie terminował czyli Zermagistrowi oświadczyć pozdrowienie od tamtych gdzie wędrował.
Magister niepowinien innego ucznia przyjmować aż po wyzwoleniach w 25 niedziel; a gdyby czeladnika nie miał w 15 niedziel
Magister który nie ma ucznia, może tylko na 15 niedziel czeladnika przyjąć, potem dopiero wolno mu ucznia przyjąć (a to aby jeden nie miał więcej uczniów od drugiego)
Syn majsterski może być w każdym czasie od każdego mistrza przyjęty i będzie terminował tylko 1/2 roku.
Gdyby synowi zostającemu w domu ojciec zmarł może zostawać i uczyć się przy matce lecz przedwyzwoleniem ma u panów starszych robić 12 tygodni.
Wdowie ma cech dać czeladnika najdoskonalszego. ~~[illegible]~~ wolno jej niemiÓsto prowadzić tylko ma zwykłe jak drudzy płacić do cechu składki i pełnić obowiązki (okrom zasiadania w cechu)
Ucznia ~~gdy nie~~ obcego gdy mistrz umrze mogą pp. starsi od wdowy odebrać i dla dokończenia nauki dać do innego mistrza.
Podpisali te artykuły: Petrus Andreas Keynig, Sebastian Szyk, Fridericus Leszka, Antonin Lisowski, Andrzej Lila, Michał Jerdam (Garbarze)
Michael Wohlman Consul Cracov. et ~~[illegible]~~ Michael Horkowski Consul Crac. (a magistratu deputati)

(Oryg. na 8 kartach pergam. in fol. z pieczęcią w puszce blaszanej. królew. na sznurku)

82

1532 fer. 6a ante Jubilate. – Severinus Boner castelan. zarnovien. zupparius, burgrab. et magnus procurator, Samaritanus Wroniczki vicecapit. crac. et Consules cracov. ad mandatum Regium componunt controversias inter magistros contubernii Cerdonum ex una parte et Sutores, Cingulatores, Sellatores, Gladiatores, Peratores, Frenifices et alios artifices corio laborantes, qui questi sunt quod Cerdones illis corrigia necessaria non subministrent, meliores cutes e regno educendo et exteris venundando ipsis tantum viliores cutes magno praetio vendant: – Cerdones debent omni die demptis festivis venum exponere in bancis seu jatkis eorum 120 bene elaboratas cutes, (quorum 3a pars bovinarum cutium, 3a pars mediocrium et 3a pars simplicium esse debet); et non 3 insimul cutes ut antehac sed unam quamque singillatim justo praetio vendere debent; et circa venditionem sedere debent usque ad horam prandii. – Corrigium quod ultra eis excreset elaboratum possunt cerdones aliis civibus et externis vendere, non tamen e regno educere

(Acta consul. Tom 8 pag. 517)

1585 Cech Czerwonych Garbarzy Krak. (Rufficerdones) skarzą Kordybanników Krac. (Cordubanarios) iż wbrew dekretowi radzieckiemu z r. 1444, rzemiosło im przekradają. i że ku wielkiej szkodzie ludzi robią z koztowiny, cielęciny, skopowiny skóry nakształt Kordybanu skóry i z żołtych czarne, wyprawiając skóry borowką, lubo wyprawianie kordybanu ma się odbywać tylko od gallasu i ze skór tylko koztowych. – Kordybannicy zaś skarżyli iż na przeszkodę ich Garbarze wyprawiają skóry borówką, aczkolwiek im tylko dębem wyprawiać pozwolono. – Zamszu tylko Białoskornikom wolno było robić – Rajcy Krak. wydali fer. 6a post f. Visit. B. Mariae 1585 dekret w powyższej sprawie, aby się Kordybannicy nie ważyli żadnych innych skór tylko koztowych, i to gallasem albo borówką ~~[illegible]~~ zielem które Rauzem zowią wyprawiać.

Proces o przekradanie rzemiosła.

1585 d. 28 Martii Niepolomicius – Stephanus rex: quia non ita pridem in Regnum hoc introducta est ars parandi praestantioris corrigii Kordiban vocati cum utilitate publica dum antea ab externis illud petere necesse esset: quibus Artificibus statuta more aliorum opificium confirmavimus – ponieważ zaś Kordybannicy się skarżą iż Czerwoni Garbarze Krakowscy przekupiwszy jednego Kordybanika nauczyli się skóry na sposób Kordybanu wyprawiać (pierwszy zaczął wyprawiać Czerwony garbarz Hanus Brykner około r. 1584 i Matys Troper

Garbarz nauczywszy się Kordybanowej wyprawy
od Hermana Kordybanika Niemca) i im przez to
w rzemiośle przeszkadzają; więc Król zakazuje;
aby Czerwoni Garbarze nie śmieli wyprawiać skor
na sposob Kordybanu.

Zygmunt III (w Warſzawie d. 3 Czerwca 1616) wſku = (w Zbiorze p. 77)
tek proſby Melchiora Kraina i Wojciecha Widmana
ſtarſzych bractwa cechu Czerwonych garbarzy Krakow.
rozkazuje aby Garbarze obcy, przekupnie, żydzi i inni
cechu niemający nie przywozili i nie ſprzedawali ſkór wyprawnych w Kra-
kowie okrom 3 jarmarków na S. Stanisław w maju,
na S. Wit i na S. Michał, tak w Krakowie, Kazmierzu,
Kleparzu, Stradomiu, na Podzamczu, Biſkupiu i po
wſiach okolicznych aż na mil 2, pod utraceniem tychże ſkór
i zabraniem, z których 1 część ſkarbowi, 2ga urzędowi,
3cia bractwu Garbarſkiemu na woſk do Kościoła S. Szcze-
pana należeć ma. A jeżeli by ſkóry przed zabraniem
ſprzedane były ma być przedawca 100 grzywnami karany.
Garbarzom kazimirſkim jednak wolno w każdy dzień
w domach ſwych na Kazmierzu, a w Krakowie tylko
we wtorek na miejscu zwykłym ſkóry wyprawione
ſprzedawać

A. 1570 ipso die S. Andreae. – Es ist eyn Vereinigung gescheen zwischen den ehrbaren czween Zechen der Rothgerber und Weysgerber wegen des Wassers Faule Rauda genannt

Oba cechy mają wspólnym kosztem naprawiać łożysko rzeki aby mieli wszyscy dostatek wody

Czerwoni Garbarze mają w dnie poniedziałek, wtorek środę wolne do używania wody; w tych dniach niepowinni białoskórnicy do rzeku wylewać ługowych opłuczyn (Afterlaug), ani też płókać w wodzie skór klejowych (Leimleder) coby szkodzić mogło Czerwonogarbarzom (ausgenommen das Einmachen in die Bechse und die Zauche hinwegfliessen lassen, was den Weissgerbern zu jeder Zeit zugelassen werden soll)

Białoskornicy mają w dnie czwartek piątek i sobotę wyłącznie robić u rzeki, wtedy mogą wylewać opłuczyny ługowe (Afterlauge), mogą skury (Fehle) myć i skóry klijowe (Leimleder) płókać

Niewolno Czerwonogarbarzom sierci wołowej, krowiej i cielęcej, a Białoskórnikom sierci (Haar) capiej (Bock) ani koziej (Ziegen) myć w rzece coby rzemiosłu szkodziło.

Niewolno też nad rzeką stawiać kloak i chlewków świńskich. Z każdego cechu będzie 2 majstrów doglądać tego porządku i aby jeden drugiemu wody nie tamował.

Oblatum fer. 6a ante f. S. Mathiae Apost. 1571 per Seniores contuberniorum Rufficerdonum et Albicerdonum Crac. (Acta Magnae proconsulat. Cracov. Tom 5. Tom Arch. 1261 pag. 306–308)

Sigismundus Augustus Rex Polon. (in conventu generali Lublinensi d. 12 Augusti 1566) famatis cerdonibus contubernii in suburbio Cracoviensi.... relatum est nobis Vos contubernio Cerdonum Casimiriensium ad rippam Vistulae vulgo Podbrzezie prohiberi liberum usum emendi atque vendendi cutium expolitarum, quam nondum excultarum in foro Cracoviensi, et collocandi famulos seu discipulos apud eos edoctos in contubernio suo, ideo mandamus ut Contubernium Cerdonicum Kasimiriense in eorum praerogativis conservetis, et discipulos apud eos edoctos pro veris sociis retineatis, nec in vendendis et emendis cutibus in circulo Cracoviensi molestari praesumatis.

(Acta consul. Casimir. Anni 1583 Tom 767 pag. 28)

Consules civitatis Casimir. (sabbato post f. S. Annae 1594) confirmant sequentes articulos polonice conscriptos contubernii Russi cerdonum Kasimiriensium:

1) Któryby chciał zostać mistrzem młodym, ma dać starszym mistrzom 12 gr. do Kościoła na świece 4 funty wosku za 24 gr. i na hakownicę cechową 2 zł. Prócz tego ma dać pp. mistrzom wstępnego achtel piwa i do skrzynki brackiej strony przyjęcia za mistrza 12 zł. Ma zaś jako sztukę robić u p. mistrza starszego bez nagany i skazy 8 skór wielkich wołowych wyrobić za 2 niedzieli; a gdyby tego nie dokazał ma rok wędrować, ćwicząc się w rzemiośle.

2) Chłopiec kiedy na rzemiosło przyjdzie ma dać do skrzynki mistrzowskiej 1 zł. i po wyuczeniu ma wędrować 3 lata.

(Acta consul. Casimir. Anni 1594 Tom 771 pag 474-475.)

Cech Garbarzów Kazimirskich miał przy zaczęciu cechu pierwszy prywilej Zygmunta Augusta Króla (Lublini in conventu regni generali fer. 2a post dominic. S. Trinitatis 1566.) oblatowany in Actis consul. casimir. fer. 5a post f. Visitationis Mariae 1566 – oraz Konfirmacyję tegoż przywileju przez Króla Stefana (Cracoviae d. 3 Septembr. 1583)

1562 Contubernium artis Scarselatorum aliàs Taśniczego et Marsipiariorum.

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza (fer. 5ª ante f. S. Mathiae Apost. 1555) oswiadczają, iż opatrzni Paweł Niborski, Stanisław Stępecki, Marcin Długowski, Jędrzej Papuga taśnicy – Wawrzyniec i Jędrzej paśnicy – Wojciech i Piotr miechownicy bracia cechu jednego w Kazimierzu i na Stradomiu, obaczając poczet braciej cechowych być mały i ku wszytkiem wysługom i nakładom cechowym dolegliwy, chcąc przerzeczony cech ku lepszemu pożytkowi przywieść, przyjęli do swego cechu opatrzne Matysa Pokrzywkę, Walentego Kiziela, Matysa Paluszka, Pawła Kępę, Szczęsnego Ibaskiego, Pawła Mnicha Jana Koska garbarze kazimierskie. Przerzeczoni Garbarze ma każdy z nich do cechu włożyć po 1 złot. do roku, kładąc na każdy kwartał po orcie. Co się dotycze inszych garbarzów, to jezli by który z nich chciał cech przyjąć, ma każdy do cechu położyć 2 zł. i wszytkie posługi i brzemiona wedle przywileju postępować.

(Acta Consular. Casimir. Tom. 6. Tom Archiv. 758 pag. 645)

1561 fer. 2ª post f. Nativitatis Domini. – Starsi i młodzi mistrzowie Rzemiosła Garbarskiego żałowali się na przeciwko Szymonowi Kaletnikowi, Janowi Taśnikowi i Stanisławowi Kaletnikowi, iż prosili Garbarzy wprzódy, aby ich do Cechu swego przyjęli, teraz zaś nie mają ich ni zacz powiedając: iż wy nie jesteście jako my, albowiem rzemiosło nasze jest szynkowne a u was nie szynkowne. Więc też przy schadzkach nic dobrego niebywa jeno swary a kłopoty. – Kaletnicy i Tkaśnik zaś powiedzieli iż te niesnaski dzieją się o pieniądze brackie, z których po większej sumie Garbarze pobrali i kufsz bracką gdzieś zapodzieli. – Garbarze zaś oświadczyli iż niechcą z niemi mieć cechu jednego. (Acta consul. casim. T. 8. Tom Arch. 760 p. 119)

1562 Kaletnicy, Tkaśnicy i Pasnicy otrzymawszy konfir=
macyą Króla na artykuły i porządek cechu swojego,
ku którému cechowi r. 1555 przyjęli Garbarze Kazi=
mirskie; teraz iż Garbarze ich praw i cechu uży=
wać niechcą, tedy je od swego cechu wolne puszczają.
(fer. 5a post f. Epiphaniar. 1562.)

(Acta consul. casimir. T. 760 p. 127)

1563 Cech Kazimierski Tkaśników, Miechowników i Paśni=
ków.

~~[struck through]~~ Sigismundus Augustus rex
Poloniae (Lublini in Conventu regni generali fer. 2a post
dominicam festi S. Trinitatis 1566 Articulos sequentes in poloni:
ca lingva conscriptos Cerdonum civitatis regiae Casimirien:
sis ad Cracoviam confirmat:

Na każde cztery niedziele gdy cech ma być zagajony mają wszyscy
dać po szelągu a na każde suchedni po 1gr. Tamże nie mają mieć
oręża a wstawszy za dozwoleniem mają bez szemrania każdy
odprawować swą rzecz. Ktoby na obesłanie starszych nie przyszedł
ma być karan i funtem wosku a gdyby po zagajeniu przyszedł
ma dać 1grosz winy, a gdyby wyszedł lub siadł bez dozwolenia ma
dać 1gr. – Kto chce mistrzem zostać ma dać 4gr. mistrzom star:
szym i 6groszy na 2 funty wosku i 12 na zbroje, a na sztuki 6
zł. ma pokazać list od urodzenia i od wyuczenia i ma kolacyą
sprawić, ma prócz tego ma posługi czynić. – Wolno przyjąć do
cechu inny cech i kogo innego tylko strony bractwa (kościelnego a obrządu) –
Gdyby mistrz mistrza wyzwał przed urząd miejski i obżałował
tedy ma to Urząd odesłać do cechu, gdzie winny da 2 funty wosku.
Od cechu można sprawę odesłać do Urzędu miejskiego Kazmier:
skiego przyczem mają być starsi. – Skóry mają wszyscy na spół
kupować w innym miejscu na targu a potem się dzielić. – W
Krakowie lub Kazmierzu gdy skóry przywiozą ma mistrz który je
pierwszy ujrzy opowiedzieć je innym, poczem dopiero wolno mu ku:
pować ile chce pod winą i funta wosku. – Niewolno odwabiać kupca,
małżonki mistrzów aby nie kupowały skór chyba podczas niemocy męża;
gospodarz ma być przedniejszym przy kupowaniu skór od komornika

garbarza. Wolno też w Krakowie na każdy dzień kupować i sprzedawać skóry wszelakie. – Kto mistrzem zostanie ma dać na zamek na Wielkierządy 6gr. – Mistrzowscy synowie mają być wolni od pieniędzy sztucznych, powinni tylko dać 12 gr. do cechu. – Na pogrzeb i na załomsze mają iść wszyscy z małżonkami i na ofiarę 2 razy pod winą funta wosku. – Garbarzom kazimierskim wolno robić skóry demne (dębne) białe i zamesz także i farbować wszelakie skóry jako nachędożej mogą i przedawać je. Czeladzi krakowskich garbarzy dębnych wolno robić u kazimirskich garbarzy i kazimirskim u krakowskich. – Któryby mistrz rzemiosła garbarskiego dał robić towarzyszowi około krochmalu taki ma być karan funtem wosku. – Mistrz powinien towarzyszowi na tydzień według robot i tęki (?) 5 groszy bez przykładu a jeśli z przykładem tedy jeno 3 grosze i 10 skórek swoich małych przykładać do mistrzowskiej roboty. – Kiedyby towarzysz u mistrza chciał święcić takowego mają karać 2 wochlonami, a mistrza któryby to nie opowiedział 2 funtami wosku. Mistrz któryby przyjął towarzysza jeżeli odstanie samowolnie ma być karan winą mistrzowską. Chłopcy mają się uczyć 3 lata, a mistrz ma go opowiedzieć we 2 niedziele w cechu pod winą 1 funta wosku. Ujednawszy chłopca ma mistrz położyć do brackiej skrzynki 12 gr. i pisarzowi 1 gr. Tenże uczeń ma po 6 skórek drobnych przykładać do roboty mistrzowskiej aż do wyuczenia; po wyuczeniu ma tenże uczeń u mistrza przerobić 2 niedziele. – Mistrz mistrzowi nie ma odwabiać towarzysza i ucznia pod karaniem mistrzowskim. – Gdyby się przydało garbarskiemu ~~[illegible]~~ garbarzowi przeprowadzić do Krakowa, mają go tamże garbarze przyjąć do swego zgromadzenia cechowego brackiego tylko ma służbę cechową czynić; toż samo dotyczy towarzyszy i uczniów; toż samo strony przedawania kupowania i porządku nie ma być różnicy między krakowskiemi a kazimierskiemi. – Człowiekowi nienależącemu do cechu niewolno skór wozić skór wyprawnych chyba na własną potrzebę pod przepadnieniem towaru. (Acta consul. Casimir. a. 1586 Tom 761 pag. 338–345)

Stephanus rex (Cracoviae d. 3 Septembr. 1583) confirmat privilegium Sigismundi Augusti datum Lublini fer. 2a post fest. S. Trinitatis 1566 Cerdonibus Kazimiriensibus – cum additione novorum articulorum per Consules Casimirienses concessorum: Szwcz ma do potroku pojąć małżonkę pod winą kamienia wosku. Niewolno przekupniom innych miast, rzeźnikom i żydom kupować skór surowych pod utraceniem, tylko na własną potrzebę. Gdyby wakowało miejsce mistrza ma być bliższy syn mistrza a nie przychodzień. Szewcowi i Kuśnierzowi niecechowski a nie przychodzień. Szewcowi i Kuśnierzowi niecechowemu czyli partaczom niewolno skór kupować. Lectum in praetorio fer. 2a in Crastino festi S. Augustini 1583.

(Libr. Oblat. Tom VIII. A. 1583 fer. 2a ante fest. S. Helisabeth. pag. 1606–1613. No. 2175.)

Consules civitatis Casimiriensis ad Cracoviam (Sabbato post fest. S. Annae 1594) Approbant sequentes Articulos Fraternitatis Contubernii Sufficerdonum civitatis Kazimiriensis:

Któryby chciał zostać mistrzem młodym ma dać Mistrzom starszym 12 gr.; na 4 funty wosku do Kościoła na świece 24 gr.; na kaczownicę cechową 2 zł.; wstępnego achtel piwa; do skrzynki brackiej strony przyjęcia 12 zł. i ma te sztuki robić: 8 skór wielkich wołowych z swej materyi za 2 niedziele ma wyrobić u p. mistrza starszego bez żadnej nagany i skazy. A gdzieby tego niedokazał tedy ma wędrować rok swiążąc się rzemiosła.

Chłopiec przy wpisie ma dać do skrzynki mistrzowskiej 1 zł. a po wyuczeniu ma wędrować 3 lata.

(Acta consul. casimir A. 1594. Tom 771 pag. 474–475.)

Stanislaus Augustus rex (Varsaviae d. 29 Maji 1777) confirmat erectionem Contubernii Coriariorum civitatis Varsaviensis et sequentes articulos:

Prezydent i rady miasta J. K. Mci rezydencyonalnego Warszawy (d. 2 maja 1777) potwierdzają następne 31 artykuły Cechu professyi Garbarskiej czarnej:

Cech garbarski nowo erygowany ma mieć co roku 4 sessye na S. Bożego Narodzenia, w Środopościu, na S. Jan i na S. Michał – Na sessiach mają się spokojnie zachować – Co kwartał na sessiach mają bracia składać grosz kwartalny po 6 gr. srebrnych do skrzynki cechowej. Wolno też odbywać sessye extraordynaryjne. Sekretów cechowych wyjawiać nie wolno. Co roku mają obierać 6 starszych. – Kto chce majstrem zostać, ma rok i 6 niedziel u majstra przerobić, potem zapłacić 50 złp. opowiedniego, przyjąć prawo miejskie za rekomendacyą starszych i sztukę majstrowską zrobić to jest 10 skór krowich, 40 cielęcych i 10 kozłowych czarno uprawić, potem złożyć do skrzynki cechowej 300 zł. i młodszą służbę odprawić. – Czeladnik powinien 3 lata wędrować a syn majstrowski 2 lata. – Wolno majstrowi zapisać czeladnika z zagranicy za wiedzą starszych – majstrowi wolno przyjąć i chłopca do terminu na 3 lata to jest na 2 lata do garbowania a na trzeci rok do uczenia się zaprawy; od zapisu złoży majster 20 zł. a od wypisu przy wyzwolinach 20 złp. – Obierać będą starszych t. j. Starszego, Podstarszego i Podskarbiego, których Prezydent potwierdzi.

– Starsi co roku mają rachunki składać – nie wolno w robocie podchodzić lub czeladź odmawiać – Zakazuje się aby Kurdybaniki z (ługiem) dębem nie robili tylko ze szmagiem. Niewolno też Czerwonym garbarzom i Białoskórnikom wdawać się w professią cechu garbarskiego: ani też majstrom garbarskim fabryk zakładać. – Handlujący skórami mają takowe tylko na składzie sprzedawać. – Żydom niewolno sprzedawać skór wyprawnych, prócz juchtu moskiewskiego. – Rzeźnikom niewolno wywozić skór lecz mają je w Cechu garbarskim opowiedzieć. – O 2 mile do koła Warszawy niewolno bez wiedzy cechu robić professyi. – Wdowa może rzemiosło prowadzić – Czeladź ma na gospodę czeladnią co 4 niedziel się schodzić. – W gospodzie zasiadać będą 2 Bejsiccerów mistrzów wybranych w cechu i starszy Czeladnik. – Czeladnik który by bez obrachowania się z mistrzem i bez konszaftu dług zostawiwszy wywędrował ma być na czarną tablicę zapisany. – Czeladnik któryby się ~~[illegible]~~ samowolnie odprawił, ma wywędrować z Warszawy. – Każdy czeladnik ma podczas sessyi gospodniej dać do skrzynki 15 gr. i za wpisanie do książki 15 gr. zapłacić. – Wyzwoleniec za zapłacić od wpisania w książkę czeladnią ~~20~~ 2 zł. i na Konsolacyą 20 gr.

Garbarze używają do wyprawiania skór Kory dębowej, galasu (do garbowania białego), Knoprów (do garbowania na zielonkowato) Szmak (sumak, proszki z niego do garbowania safianu) Katechu (do garbowania ciemnoczerwono), gambir (ziemia japońska – rodzaj Katechu) – Górna powierzchnia skóry zwie się lice lub liczko, spodnia zaś mizdra – Gnies (jest to naskorek czyli cienka warstwa powierzchni skóry) – Liczko (tkanka siatkowa) – Skóry wołowe są przy szyldzie (ogonie) najgrubsze – Krowie skóry używają się na saledrę i juchty – Skórki kozłowe na safian – Saki czyli skórki cielęce

Skóry powinny być najprzód często moczone i wyjmowane (szlagowane) potem się oczyszczają (sztrekują) na Koziełku (baumie) nożem tępym (sztrekeisen) – Potem się odbywa wap: nowanie skór; przyczem się kąpiel wapienna miesza mieszadłem (kryka) – Dalej czyszczą się skóry z sierści (harowanie) nożem tępym, oraz z mięsa żelazem tępem (szabowanie) lub żela: zem ostrym (szerowanie) przyczem się odrzynają odpadki zwane lejmleder – Potem odbywa się bajcowanie czyli mycie w wodzie (zompa) lub gnoju; poczem się skóry gładzą (gletują). Następnie idą do farby czyli dębnicy (braja dę: bowa) przyczem się płyn w kadzi porusza (trajbowanie) – Później się skóra wygładza (platerują) po wyschnięciu (ab: welkowaniu)

Skory funtowe na sposób mastrychtski tracą włos przez rozgrzewanie (szwicowanie) przyczem się posypują popiołem (pelowanie) następnie wyklepują się (sztampują) aby były równe.

Skóry krowie wyrabiane na faledrę lub jucht podają się zestruguwaniu (falcowaniu) – używają się na przyszwy.

Wyprawa skór baranich i kozłowych: smarują się wapnem za pomocą pędzla (szwedowanie)

Skóry wygarbowane poddają się przyrządzaniu (curychto: waniu do czego potrzebny stół (tafla) platereiz czyli retz (do gładzenia), kryszpel (armholtz - zgrzeblica) pantofelholt, szlichtmund żelazny do skrobania i szlichtowania) lub plan: żyrek, falc (żelazo) falcbok (koziołek) watka (bęben drew: niany) rekbank (kobylica) – alunowanie skór

Gatunki skor: faledry (krowie) juchty, rejcejg (na rzemienie czarne) becak (na rzemienie szare) blanki, safian, surowiec (na rzemień)

Biblioteka rzemieślnika polskiego: Przewodnik dla garbarzy ułożył A. Rogalewicz. Warszawa (Cels Lewicki) 1862.
8ᵛᵒ. k. 2. str. 58 i XII (przywilej) II rejestr. 2 złp.

Przewodnik dla kowali ułożył Alexander Miecznikowski (z drzeworytam.) 1862. 6 złp. 20 gr.

Przewodnik dla stolarzy ułożył Jan Heurich (z drzeworytami) 1862

Sigismundus Augustus rex (Petricoviae in Conventu regni fer. 2a
post Domin. Rogationum 1567) poniewaź oświadczono, iż Garbarze
~~[illegible]~~ (Rubricerdones) mieszkający na przedmieściu Kra=
kowskim zwanym Garbary; skory większe przez siebie wyrabiane
dla tego droźej sprzedawać muszą iż przekupnie (revenditores
et propolae) skóry surowe wykupują i za granicę sprzedają;
więc w obrębie 10 mil od Krakowa surowe skóry wykupywać
pod konfiskatą takowych, z wyjątkiem garbarzy.

Cech garncarzy.

Fer. 2a ante fest. S. Laurentii 1542 – Andrzej Konopicki i Marcin Biernatek starsi Garncarzy krakowskich z inemi mistrzami tegoż rzemiosła zobowiązali się rajcom za glinę którą kopią na gruncie miejskim na Błoniu koło Cegielni miejskiej i ku folwarkowi s.p. Jana Bornsteina podług liczby kramow garczarskich których jest 21 od każdego mistrza czyli od każdego kramu płacić rocznie po 12 gr. (ratione fundi) i że wszelkie wykopane doły swym kosztem zrównają.

(Acta offic. consul. 1542. Tom. XVI/ p. 59)

Fer. 2a post f. S. Lucae 1584 – Antoni De Stezy zaskarżył Michała Tenduczy z Fawencyi (Faventinum Italum) iż zrobił z nim kontrakt we Włoszech którym się obiecał w Krakowie robić Majolica (naczynia z majoliki) na sposób jako robią w mieście Fawentyi (Faenza = z tąd fajans) i obiecał mu dawać 10 skutów na każdy miesiąc i strawę; lecz przyjechawszy w kwietniu tenże Tenduczy do Krakowa żadnej roboty dobrze nie dokonał, przez co De Stezy poniósł szkodę na 1200 złp. – Tłomaczył się Michał Tenduczy iż robił jako mógł najlepiej; lecz iż glina i materia niedobra była, i do roboty farnckiej żadną miarą niestosowna: albowiem acz na glinie nie tak schodzi, ale piasek gruby mocny, jest mocniejsza a niżeli jest zamorska ;/. tak iż prosi ludzie w Krakowie piękną robotę robią (choć są nie z Włoch) (Acta consul. Tom. 25)

ogień z drew tuteczných, jako ogień z w.[łoskiej] trzciny nie jest do tego sposobny

1585

Fer 6a post f. S. Stanislai in Majo — honest. Clemens Auzud [czyli Avezuto] Italus Włoch z Faencyi a mistrz rzemiosła onych Krajów włoskich garncarskiego, które tam zowią Majoliką jako osobliwie w mieście Faencyi we Włoszech robią, skarży, iż Piotr De Stezi w Wenecyi w imieniu brata jego Antoniego De Stesi mieszczanina Krak. zawarł z nim umowę aby do Krakowa przyszedł ku robieniu i toczeniu rozmaitego naczynia glinianego na kształt włoski (czyli robienia kołem) przyczem mu obiecał co miesiąc płacić po 10 Koron w złocie i strawę. Teraz gdy jest w Krakowie niechce mu Antoni De Stesi płacić i winien mu zapłaty zarobionej i wykonanej za kilkanaście miesięcy, za którą defalkując to co wziął przyjdzie mu jeszcze 96 Koron w złocie. — Tłomaczył się Antoni de Stesi iż chcąc przywieść do Polski rzemiosło Majoliki na które ma przywilej od Króla JMci, posłał do Włoch po 2 mistrzów i zrobił z niemi Kontrakt o robotę w Krakowie na 3 lata obiecując każdemu dawać miesięcznie po 10 Koron w złocie i strawę jeżeli będą robić taką Majolikę jako robią w Faencyi, wszelako, ~~[illegible]~~ (a nie zaś toczyć miry i zbanki z gliny jako garncarze robią.) Włosi nieodpowiedzieli Kontraktowi, a Auzud zrobił szkody na 500 zł. czerw. F — Włochy tłomaczyli się iż ich robota żadnej przygany nie miała, a Auzud tłomaczył się, iż miał tylko naczynie kołem toczyć a nie malować ani pobielać, bo inszy wszakże maluje, inszy pobiela, a inszy wypala czego on się nie podejmował.

F Włochy ci przybyli w Kwietniu 1584 do Krakowa i lichą tylko robotę robili nieumiejąc naczyń malować i polewać.

Po różnych wykrętach Włocha Antoniego de Stezi przedsiębiorcy tej fabryki majoliki w Krakowie, oparła się sprawa o Króla, który nakazał ~~[illegible]~~ zapłacić Włochom [dźwiny] zarobek ich i dać im pieniądze na drogę, aby o czem powrócić mogli.

(Acta consul. crac. Tom 26)

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae in comitiis regni gener. d. 14 Martii 1676 confirmat sequentem privilegium Contubernii Figulorum Cracoviensium cum facultate ut ipsis figulis liberum sit argillam circa Civitatem Cracov. fodere:

a) Michael rex (Varsaviae d. 25 Martii 1671) confirmat sequentia duo privilegia Contubernii Figulorum Cracov.

1) Joannes Casimirus rex (Varsaviae d. 23 Junii 1649) confirmat omnia jura, privilegia, literas contubernii figulorum cracov. nominatim literas pergameneas Sigismundi III continentes confirmationem jurium bonum regimen et ordinem Contubernii spectantium a regibus Sigismundo Augusto, Stephano et Sigismundo III concessarum — insuper statuit: aby w Krakowie Kazmierzu, Kleparzu, Żydowskiem mieście ani pod Zamkiem niewolno było glinianych garnkow sprzedawać oprócz cechowym garncarzom, pod karą zaboru towaru.

2) Consules civitatis Cracov. (in praetorio d. 5 Martii 1671) ad petitionem fam. Alberti Lulkowic primatis et Joannis Skupniewic seniorum contubernii figulorum crac. approbant sequentes articulos in lingua polonica conscriptos:

Iż się zagęściło siła przekupników którzy robotę garncarską (w Zbiorze p. 85) wozami skupują i sprzedają roznoszą koszami, stanowi się aby żaden który nie trzyma cechu garcarskiego w Krakowie i Kazmierzu, nieważył się roboty garcarskiej i kaflow do Krakowa, Kazmierza, Kleparza, Stradomia, Biskupia i żadnego gruntu szlacheckiego lub duchownego i do żydow koszami nosić, wozić ani pokątnie sprzedawać ani przekupować oprocz tych którzy je sami po innych miastach i wsiach robią pod utratą towaru i karą 20 grzywien, excypując jednak jarmarki trzy w Krakowie: na S. Stanisław w maju przez 3 niedziele trwający, na S. Wita przez 10 dni trwający, na S. Michała archanioła przez 4 niedziel trwający, na które

wolno każdemu przywozić garncarską robotę do Krakowa i sprzedawać. Garncarze krakowscy niemają nigdzie indziej roboty garncarskiej sprzedawać tylko w jatkach swych garncarskich; co się ma rozumieć i o garncarzach Kazimierskich, którzy z Krakowskiemi cech trzymają i w jatkach swoich takową robotę sprzedawać mają.

p. 1427

(Oblat. in libr. Relat. castri crac. A. 1633 Tom 104)

(przywilej ten potwierdził August II d. 18 Grudn. 1697 i August III d. 20 listop. 1738)

(w Zbiorze p. 87.) Ustawy dla cechu garncarskiego przez Rajców krakow. dane w sobotę przed S. Szymona i Judy 1504. (w 28 artykułach)

Sigismundus Augustus rex Poloniae (Petricoviae in conventione generali fer. 3a post Dominicam Judica 1552) w skutek skargi zaniesionej przez Wojciecha Schala, Wojciecha Miąsko, Jana Szugon, i Jakuba Legulka mieszczan krak. i starszych cechu garncarskiego krak. iż mieszkańcy miasteczek pobliskich naczynia gliniane (ollas, amphoras, cacabos ex argilla cocta paratos) na Kleparzu i w Krakowie pokątnie sprzedają; przetoż król potwierdza Przywilej i Ustawy cechu garncarskiego nadane im przez rajców krak. (niema ich treści) i zakazuje aby żaden obcy niecechowy garncarz pod karą 20 grzywien nieważył się sprzedawać naczyń w Krakowie lub na Kleparzu i poleca Janowi Bonarowi z Balic kasztelanowi chełmskiemu wielkorządcy krak. aby czuwał nad wykonaniem tego rozkazu.

Król Stephan (Cracoviae d. 26 Decembris 1578) potwierdza powyższe pismo Zygmunta Augusta i przykazuje Michałowi Maleczkowskiemu wielkorządcy krak. aby konfiskował takowe przywiezione na sprzedaż garki, przez obcych które tylko podczas jarmarku sprzedawać

wolno, rowniez pozwala garncarzom Krakowskim według dawnego zwyczaju koło miasta glinę kopać.

1552 fer. 3a post dominicam Judica. Piotrkovia in conventione generali. – Sigismundus Aug. – Skarzyli się Wojciech Szala, Wojciech Miasko, Jan Długon, i Jakob Legulka starsi cechu garncarzy Krak. iż obcy garncarze garki, dzbanki, rynki (ollas, amphoras, cacabos) gliniane (ex argilla cocta) sprzedają w Kleparzu i po innych miejscach niezwykłych – przetoż my potwierdzając wszelkie prywileje nadane przez rajców Krakow. garncarzom, i zakazujemy aby obcy niecechowi garncarze nieważyli się przedawać w Krakowie, na Kleparzu i innych miejscach rzeczy glinianych oprócz jarmarków (nundinas forenses) polecając rajcom Kleparskim i Janowi Bonarowi kasztelanowi chełmskiemu wielkorządcy Krak. aby tego dopilnowali (Oblat fer. 5a ante fest. Nativit. S. Joannis Bapt. 1564 Libr. Inscript. Tom. 82)

przyjmowali i

Vladislaus IV rex Polon. (Cracoviae d. 20 Januarii 1633) confirmat sequens privilegium Contubernii Figulorum Casimiriensium ad Cracoviam:

1) Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae d. 15 Novembr. 1615) confirmat sequentem Ordinationem Confraternitatis seu Contubernii Figulorum Casimiriensium, cum adjecta conditione ne liceat cujuscunque generis hominibus vasa figularia undecunque advecta in damnum Figulorum Casimiriensium praeter nundinarum tempus vendere in Civitate Casimiriensi, in suburbiis et plateis Judaeorum sub poena amissionis:

2) Joannes Raphael proconsul, Albertus Konnegisser, Petrus Schelig, Martinus Burnak, Bernhardus Fokls, Valentinus Carnifex consules civitatis Casimiriensis (Casimiriae Sabbato intra Octavas Visitationis Gl. Virginis Mariae 1590.) ad petitionem provid. Artis figulorum Magistrorum Contubernium eorum erigunt et sequentes articulos laudatos porrectos (latine) confirmant.

Kto chce być przyjęty do cechu ma prawo miejskie przyjąć, list dobrego urodzenia okazać i sztukę jako to: Dzban (Amphoram) Garnek (Olam) Rynkę (Mutrale), powinien też być biegły w robieniu dachowek (Tegulis) i Jastrychu, ma dać do skrzynki cechowej 18 gr. i ma cechowi

przez miesiąc służyć dopoki się nie trafi drugi młod=
szy następca.

Żaden niemoże się bez pozwolenia starszych sta:
rać u pp. Rajców o jatkę (macellum).

Każdy mistrz powinien glinę dobrze wyrobić i na:
czynia należycie wypalić; a gdyby nie dobrze wypa:
lone przedawał, ma dać winy i funt wosku (talentum);
roboty też mają doglądać 3 starszych i 4 młodszych którzy
też dopilnują porządku w wystawianiu towaru na sprze:
daż.

Niewolnie też żonom odwabiać kupców w jatkach
lub poswarków wszczynać pod winą i funta wosku
i pod winą radziecką za trzecim razem. Gdyby przy tych
poswarkach przyszło do obelg, targania włosów, bicia
i ran, wszczynający ma być karany i kamieniem wosku.

Niewolno dwum razem jechać za miasto na
jarmarki, aby jeden drugiemu nie przeszkadzał w targu.

Jeżeliby który zeszedł z tego świata ma być mistrz
lub żona jego na pogrzebie i żałobnym pod winą i funta
wosku.

Niewolno drugiemu czeladzi odmawiać pod winą
2 funtów wosku.

Czeladnik żonaty jeżeli przywędruje, nie może
u mistrza zostawać w robocie tylko 15 dni.

Jeżeliby jeden drugiemu w polu wykopaną
glinę zabrał, da winy w cechu 6 groszy.

Siostry cechowe mają brać towar od mistrzów i
to tylko z jednego ~~pieca~~ od jednego. Gdyby mistrz ~~[illegible]~~ dał towar
z 2 pieców jednej siostrze, da winy 2 funty wosku.

Czeladnikowi niewolno odejść od roboty, niewypowie=dziawszy naprzód takowej mistrzowi na dni 15.

Wdowie po zmarłym mistrzu wolno przez rok jeden trzymać czeladź, wyrabiać towar i w jatkach sprzeda=wać. Po roku nie może już trzymać czeladzi, tylko powinna towar brać u mistrza podobnie jak inne siostry.

Uczeń chcący się uczyć rzemiosła, ma przez 2 ty=godnie zostawać na probie, potem da wôlchu 6 gr. od wpisu.

Do stawiania kosztowniejszych pieców nie ma mistrz posyłać towarzysza lub czeladnika, lecz sam powinien stawiać takowy, mając do pomocy cze=ladnika. Niewolno też mistrzowi więcej towarzyszy mieć tylko jednego, chyba gdyby wszyscy mieli już po jednym.

Cechowi powinni się godnie, uczciwie, po bratersku zachować, a gdyby się na którego pokazał jaki wy=stępek, naprzykład cudzołóstwo, takowy ma być od rzemiosła oddalony.

(Oblat. ad acta castr. cracov. fer. 6a
post fest. Conversionis S. Pauli Ap. 1644
Lib. Relat. Tom. 70.)

Cech garncarski (w Koscianie)

Burmistrz i rajce miasta Kosciana na prośbę Gregiera Kunatha
i Bartłomieja Dracza starszych mistrzów bractwa rzemiosła garn=
czarskiego potwierdzają następujący wilkierz cechu garnczarskiego
w mieście Koscianie. (Datum in Costen d. 7 Julii 1582)
Który chce mieć bractwo z garncarzami powinien miejskie prawo mieć
boby miasto musiało dać miastu 3 grzywny winy: powinien też
złożyć list wyuczenia swego we 3 miesiące, i beczkę piwa, 2 funty prochu
i 6 groszy do skrzynki.
Młodzieniec który się będzie chciał uczyć ma dać pół beczki piwa i 1 funt wosku.
Przychodzień który będzie chciał przyjąć bractwo powinien będzie dać beczkę
piwa, 2 funty wosku i 3 groszy do skrzynki.
Strzegą się tego bracia strzedz aby jeden drugiemu gliny podle dołu kędy
bywa wykopowana, niebrał pod winą beczki piwa.
Który do stołu będzie obran ma z starszymi siedzieć pod winą 1 grosza, tak=
że który będzie wezwan od starszych dla spraw jakich mówionych, ma
przyjść pod winą 3 groszy: toż samo gdy starsi wyjść każą ma wyjść pod
winą 1 funta wosku a jeżli wracającej się nie zdejmie czapki nie zacho=
wując powinnej uczciwości powtóre ma dać funt wosku ani siedzieć ma
aż do karanie pomienione.
Gdy mistrzowie z zezwolenia brackiego kupią beczkę piwa albo dwie dla
posiedzenia biesiadnego żaden nie ma mówić słów nieuczciwych i wzgar=
dzonych pod winą napełnienia statku z którego bracia na ten czas
piją; a jeżeliby który za poswarkiem, miecza korda albo noża doby=
wał, ma być do wyższego sądu odesłan. Żaden okrom mistrzów młodszych
nie śmie piwa nalewać pod winą funta wosku. Żaden z mistrzów nie ma drugiego ciągnąć do prawa miejskiego pod winą funta wosku. Żaden z braci nie ma grać ani składu mieć z butlem pod winą funta wosku
Za każdy kwartał kiedy się bracia powinni schodzić mają starsi kupić
jednę świeczkę za grosz i onę rozdzielić na 3 sztuki a jedną sztukę zapalić;
Kto po zapaleniu jej przyjdzie ma dać półgrosza a to przy obecności
jednego przysięznego i 2 braci.
Żaden drugiemu nie ma szkodzić na rynku kupując i przedając te rzeczy
które należą do rzemiosła pod winą beczki piwa; toż samo jeżli by który brata
lub siostrę zelżył nieuczciwemi słowy na rynku.

na pogrzeb umarłego mają wszyscy być tak porana jako i na wieczór a gdyby mąż być nie mógł żona winna być wod winą 2 funtów; a gdyby na wigilie który nie przyszedł da 1gr.
Niewolno odmawiać czeladzi pod winą beczki piwa.
Nieposłuszny ma dać 2 funty wosku i dotąd mu na rynku wykładać niewolno poki za dosyć nie uczyni.
Wszyscy bracia na święta P. Maryi mają na mszach rannych i wielkich świece zapalać, a gdy ma być powiedane słowo boże mają gasić po kazaniu zaś winni świece zapalać a po elewacyj zaś gasić pod winą funta wosku.
Aby się żaden nieważył sprzedawać innych wyrobów tylko swej roboty pod winą kamienia wosku i beczki piwa.
W dzień targowy mają starsi oglądować robotę i tę któraby nieważyła mają pobrać a dać do szpitala.
Żaden nie ma drugiego zrzucać z miejsca przez starszych wyznaczonego pod winą 2 funtów wosku.
Niewolno robić w dni święte pod winą kamienia.
Obcym którzyby robotę garncarską oprócz jarmarku na rynku sprzedawali ma być takowa zabrana.
Towarzysz którybyw poniedziałek świętował da 4 funty wosku i nie ma mieć roboty przez cały tydzień.
Ktoby odjechał do innego miasta a rok i dzień bractwa trzymać nie żądał, jeżli się wróci ma znowu brać miejskie prawo i do bractwa dać co należy.
Ktoby nieslusznie uciekał się do urzędu będąc od braci skazany ma dać winę.
Gdyby się któremu trafiło garnce wypalać w niedziele w dzień apostolski lub P. Maryi ma dać 2 funty wosku.
Gdyby który brat mając własną żonę chował sfortum ma być karan od Urzędu.
Niewolno chować robienica bez woli starszych.
Niewolno chować w domu swoim takiego któremu rzemiosło zakazane pod winą pół beczki piwa i funta wosku.
Niewolno braciom przekupować naczynia od przyjezdnych pod winą beczki piwa.
Żaden z braci aby nie jeździł z robotą przez kwartał do wsi jedno 2 razy albo 8 razy do roku, pod utraceniem roboty.
Niewolno tajemnic cechowych otwarzać przed nikim nawet i pod wiechą.
Co kwartał ma dać brat do skrzynki po 6 gr. na zapomogę inszych
Majstrowi którzyby chciał bractwo przyjąć powinien braci kupić beczkę piwa i pieczenia a od postug będzie wolny.

Młodzi gdyby się po rozejściu braci bez dozwolenia starszych ważyli toczyć piwo mają dać pół kamienia wosku.
Gdy się trafi brackie piwo a rozkazałby któren z starszych któremu z braci rachować młodszego w posługach nie ma się wzbraniać pod winą funta wosku; ~~[illegible]~~ gdyby który brat poczęstował obcego bez dozwolenia starszych pod winą pół funta wosku, toż samo gdyby rozlewał brackie piwo bez przyczyny.
Niewolno przyjąć ucznia łoża niepoczciwego.
Uczeń przy wstępie do mistrza ma dać pół beczki piwa i funt wosku a po wyuczeniu znów pół beczki i co obyczaj mistrzowski jest groszy
Towarzysz któryby się urządził u mistrza na rządzeniu powinien za niego mistrz zaręczyć braci 6 gr.

Oryginał na pergam. – z pieczęcią woskową ciemnozieloną w puszce białej na jedwabnym białoamarantowo zielonym sznurku. na pieczęci wieża miejska z bramą i napis: Sigil. civium de Cozten.

Cech garncarzy, kowali, bednarzy, szychterzy i ślusarzy w Starym-Sączu.

Anna Lipska ksieni starosądecka zakonu S. Klary (d. 16 Decembris 1638) potwierdza podane ustawy połą=czonego cechu garncarskiego (artis figulinae) kowals=kiego (artis fabrilis), bednarskiego (artis doleatoriae) i szychterskiego (artis serifabrilis) rzemiosł. Między innemi: Towarzysz chcący misterią przyjąć ma dać wstępnego do cechu 1 zł. 6 gr. i ma robić następne sztuki:
Garncarskie sztuki: 3 garnce, 3 dzbany, 3 rynki i 3 du=nice; garnce i dzbany mają być wysokie na 3 piędzi i dłoń i ględnek a szerokie na 3 piędzi i dłoń według proporcyi i miary; donice i rynki mają być szerokie na 3 piędzi i dłoń i ględnek.
Kowalskie sztuki: Podkowa z jednej szyny żelaza wygyze=wana; siekiera kołodziejska ze dwu szyn żelaza.
Bednarska sztuka: Kadź kimowana, wanna i achtel.
Szychterska sztuka: Muszkiet zrobić i osadzić z rurą na 5 piędzi, z zamkiem krytem; który muszkiet ma pozostać w cechu na potrzeby miejskie, procesie klasztorne i farne.
Ślosarska sztuka: Slepy zamek ingrychowy i kłódka wielka sperowa która by się zamykała we troje. — Przy tych sztukach winien bracią częstować, a po oddaniu sprawić juzynę i półachtela piwa wystawić. Prócz tego powinien w tymże roku sprawić misterią na wszystkę bracią z żonami ich, to jest kolacyą zwyczajną i 1 achtel piwa wystawić i oraz do cechu oddać 4 funty wosku i 4 funty prochu. Mastek powinien robić tylko pół sztuki, także i ten który się z mastkówną ożeni. — Aby się żaden z rzemiosła ślusars=

kiego nie ważył na formę woskową ani papierową ani inną kluczów ani wytrychów robić oprócz wiadomości cechmistrzowej, pod utratą ~~[illegible]~~ cechu.
(Rozmaitości lwowskie 1859 Nr 2.3)

106

— —

10/107

Cech grzebieniarzy

Consules civitatis Cracoviae (Cracoviae feria 3a ante festum S. Agnetis 1552) ad petitionem seniorum Contubernii Pectinistarum (Cechu grzebieników) confirmant ordinationem (sequentem latino idiomate scriptam):

1. Kto chce być mistrzem ma przyjąć miejskie prawo potem ma sztuki (experimentum artis suae) własnemi rękami zrobić. Najprzód ma urobić tuzin (duodenam) wielkich grzebieniów (pectinum), drugi tuzin rzadkich grzebieni, trzeci tuzin barwierskich (ad barbitonsorum usum) grzebieni, czwarty tuzin końskich (equariorum) grzebieni, piąty tuzin owcugow (cornuorum auxiliariorum ad induendum calceos), szósty tuzin łyżek (cochlearium), siodmy tuzin rogów do latern przezrzystych (extenuatorum et pellucentium cornearum laminarum ad laternas praeparatarum) osme: dwa rogi (cornua) ma wywiercieć na trąby (cornua excavare ad buccinandum apta) które mu mistrzowie wybiorą; dziewiąte: ma postawić zęby u Snaidasa (conficere tenetur instrumentum ad designandos et deliniandos minores dentes pectinis); dziesiąte: ma postawić drugie zęby u mudle (debet conficere unam ferrulam ad diffindendos et limandos minores dentes pectinis), jedenaste: ma postawić trzecie zęby u grebraijsij (alteram vero ferrulam ad diffindendos et limandos majores et crassiores dentes pectinis.) Tych sztuk mają dojrzeć 2 starsi mistrzowie i ocenić, które to sztuki w 6 niedziel mają być wygotowane i okazane. Nowy taki mistrz zapłaci pół grzywny do cechu i 18 groszy na zbroje a dla pisarza 1 grosz; potym ma świec doglądać póki nowy na jego miejsce nie nastanie, bez żony być nie może jeno 13 niedziel. Gdyby zamieszkał świec zapalić lub zgasić zapłaci winy 2 funty wosku, w czym ma go doglądać ten który poprzednio był na jego miejscu.

Mistrze i mistrzowe mają bywać na załomszе w suchedni i na pogrzebach pod winą 1 gr. a towarzysze półgrosza.

Niewolno też nieciechowym przywłaszczać sobie tytułu magistra.

pod Karą 2 funtów wosku

Żaden Kupiec nie ma wykupywać i wywozić rogów (cornua) pod Karą zaboru przez urząd. Niewolno też kupcom ani obcym przywozić roboty grzebieniarskiej obcej pod karą zaboru.

Mistrz ucznia przyjętego ma w 2 niedzielach w cechu opowiedzieć, a uczeń ma dać 2 funty wosku i pisarzowi półgrosza i ma się uczyć 4 lata a gdyby odszedł od mistrza i niebyło go 12 niedziel, ma się na nowo uczyć.

Niewolno mistrzowi drugiego ucznia przyjąć aż się pierwszy 4 lat wyuczy.

Uczeń wyuczywszy się ma rok wędrować lub za wędrówkę gdyby chciał mistrzem być dać kamień wosku.

Mistrzowie po jednym towarzyszu mają być opatrzeni i to starsi najpierw.

Gdyby towarzysz pojął mistrzowską wdowę któraby dziatki miała, ma być wolny od sztuk; gdyby ta wdowa za mąż nie poszła ma być opatrzona towarzyszem, a gdyby niemiała dziatek nie ma dłużej rzemiosła prowadzić jak rok i 6 niedziel.

Gdyby któremu uczniowi mistrz umarł, tedy się ma douczać u starszego u którego zbroja leży.

Gdyby cech był obesłany pod panieńską winą, kto nieprzyjdzie zapłaci 6 gr. a pod bracką winą zapłaci mistrz 1 grosz a towarzysz nieobecny półgrosza, a jezliby u którego mistrza cecha (signum convocationis) przez noc leżała zapłaci funt wosku.

Któryby drugiemu czeladź odmawiał da winy pół kamienia wosku.

Mistrz któryby z towarzyszem grał w kostki (talus) albo w karty o pieniądze ma być karany czwartą częścią kamienia wosku a towarzysz 3 funtami wosku. A jezeliby suknię przegrał zapłaci winy mistrz półkamienia wosku a towarzysz czwartą część kamienia wosku.

Mistrz któryby drugiego podkupywał w kupnie ma być karan 6 funt. wosku.

Jezeliby towarzysz towarzyszowi co niesłusznego zadał ten co zada ma się obręczyć a drugi ma iść po list czyli świadectwo swego zachowania

Gdyby która mistrzowa odwabiała drugiej kupujących zapłaci 2 funty wosku, a gdyby się jedna z drugą poswarzyły przy przedawaniu, ta co zwadę zacznie, mąż jej ma dać do cechu 4 funty wosku.

Towarzysz któryby w poniedziałek święcował straci wochlon jeden (septimanalem mercedem) a mistrz któryby go niezdał do cechu zapłaci 2 funty wosku.

Któryby mistrz w święta sprzedawał zapłaci winy 2 funty wosku.

Towarzysz ma brać wochlonu 5 groszy: a mistrz może tylko 5 gr. towarzyszowi pożyczyć.

Towarzysz któryby chciał z miasta wędrować ma wziąść z cechu list swego zachowania, a gdyby nie miał takowego listu straci 2 wochlony.

Mistrzowic wolny będzie od okazowania sztuki.

Gdyby się jeden mistrz z drugim powadził, ten co zwadę rozpocznie zapłaci winy kopę, to jest 40 groszy rajcom a 20 groszy do cechu.

Kto mistrzowną pozostałą pojmie ma być wolny od okazowania sztuk.
Starsi powinni rogi kupować a nimi wszyscy się dzielić, a któryby bez dozwolenia starszych kupił zapłaci winy kamień wosku.
Gdyby się trafiło dwom jednego dnia mistrzami zostać, tedy ten co pierwszy sztuki okaże ma być wolny od świec lecz za to zapłaci cechowi kamień wosku.
Na każde suchedni ma być cech gajony dla lepszej sprawy podług zwyczaju innych cechów.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią czerwoną woskową miejską z rycerzem wiszącą na taśmie pergaminowej)

(Tłomaczenie polskie na pergaminie bez pieczęci za staraniem Ambrożego Lipnickiego mistrza starszego rzemiosła grzebieniczego d. 8 septembr. 1623 dokonane)

Michael rex Poloniae (Varsaviae d. 20 Januarii 1671) ad petitionem famatorum Andreae Stawowicz, Joannis et Thomae Miechowskich, Blasii Zieleński pectinistarum Cracoviensium ordinationem Contubernii Pectinistarum Cracoviensium per Consules civitatis Cracov. a. 1552 latino idiomate conscriptam confirmat.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią woskową koronną wielką czerwoną w puszce blaszanej na wstędze jedwabnej zielonej)

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae feria 3a post festum S. Egidii
proxima 1578) z powodu niedogodności jakie mają grzebiennicy (Pecti=
nistae) krakowscy w czasie jarmarku przenosząc swe kramy ex
treta institarum vulgo sub Cruce dictarum versus ecclesiam B.
Mariae V. ubi antiquitus pectines suos divendere soliti fuerant
więc im przenoszą kramy in locum vacuum a praefata treta in=
cipiendo versus institas ferramentarias (aedificia pro diven=
dendis pectinibus transportanda permissimus) z których czynsz
mają płacić na ratusz. Kramy te tak mają być ustawioną aby wcho=
du do żelaznych kramów nie tamowały.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią czerwoną woskową miejską z rycerzem w puszce woskowej żółtej na taśmie pergamin.)

Vladislaus IV rex Polon. (Varsaviae d. 20 septembr. 1637) na prośbę Ambrożego Lipińskiego, Walentego Miechowskiego, Stanisława Gorskiego i Kaspra Kwaśniewskiego pectinariorum Cracov. potwierdza powyższy przywilej rajców krakow. z r. 1578 przeniesienia kramów grzebienniczych.
(Oryg. na pergam. z pieczęcią koronn. czerwoną w puszce blaszanej na sznurku jedwabnym zielonym.)

Starsi cechu grzebienniczego dają świadectwo niejakiemu Szymonowi iż się rzemiosła wyuczył. (Cracoviae 2a dominica proxima Adventus 1569)

(Oryginał na pergam. zblakły i zbutwiały - potłuczone z pieczęcią przylepioną papierową na cechową, na niej grzebień w tarczy a nad nim kusza)

Simon Jaworski et Gregorius Miechowski seniores contubernii officinae pectinatoriae (Cracoviae feria 4a in Vigilia festi SS. Petri et Pauli 1595) dają świadectwo iż się Tomasz Polanka alias cognomine Przemyanka przez 4 lat rzemiosła grzebienniczego u mistrza Grzegorza Miechowskiego wyuczył.

(Orygin. na pergam. pieczęć oderwana)

R. 1792 cech grzebieniarski krakow. składał się z 8 majstrów i 3 chłopców. Starszym był Józef Sterza a podstarszym Mateusz Rodakier.

Cech Haftarzy (Acupictores)

Burmistrz i Rada miasta Krakowa (na ratuszu krakowskim d. 30 lipca 1689) potwierdzają następujące artykuły podane przez Wojciecha Dąbkowicza, Wawrzyńca Zawalskiego i Stefana Zawadowskiego hawtarzy krakow. pragnących trybem innych miast jako to Lwowa i Lublina mieć swe osobne Zgromadzenie:

1) Ktobykolwiek chciał mistrzem zostać na prawo miejskie przyjąć, list od urodzaju, nauki, wyzwolenia pokazać i dać do skrzynki brackiej 10 zł. i garniec wina.

2) Potym ma sztuki kunsztu swego zadane dla proby rzemiosła u mistrza którego mu z cechu naznaczą.

3) Po odprawieniu sztuki powinien kolacyją sprawić, która nie powinna więcej kosztować tylko 10 zł.

4) Kto niechce należeć do Zgromadzenia Hawtarzów, nie powinien znaku swego na ulicę wystawiać.

5) Przeszkodnikom którzy się tego kunsztu nieuczyli ma być robota wzbroniona pod winą 14 grzyw. i zabraniem takowej. Przetoż rymarze, siodlarze, olstrernicy i miechownicy nie powinni przeszkadzać ani czeladzi hawtarskiej przechowywać.

6) Kunszt i robota hawtarska ma się odprawować tym „sposobem: Sajdaki haftowane i gładkie i drukowane z „skóry juchtowej, moskiewskiej, kowelskiej, litewskiej, „capowej, wołoskiej. Item Tebinki gładkie liczkowane, dru„kowane, haftowane, sukienne, szafianowe, skorzane, capo„we, axamitne i inszych różnych materyey. Item Łyżniki,

„Nożenki, Szabeltasze, Szawłuki gładkie i hasłowane,
„na Moskiewskim juchcie i na różnych materyach i skorach.
„Item Siodła i Siedzenia różne z poduszkami sporządzone
„ze wszystkiem, z Taczkami różnemi (Taszkami?) Tebin=
„kami, Wojłokami, z Płatami, z Czołdarami, Czapragi i
„inne rzeczy Kościelne, Ornaty, także Żołnierzom przy=
„należące do roboty hawtarskiej służące robić, hafto=
„wać i przedawać."

7) Wolno też Hawtarzom Kramy swoje mieć.

8) Żaden mistrz niepowinien się podejmować drugiego mistrza roboty zaczętej dokończać, ażby się pierwszemu dosyć stało, pod winą kamienia wosku.

9) Kiedy do cechu obeślą, któryby się na godzinę nie stawił ma być karany i funt. wosku.

10) Też samą karę da, któryby pijany przyszedł.

11) Przy schadzce powinien się każdy skromnie zachować, pod takąż winą.

12) Mistrz który przyjmie ucznia za zapłatą, powinien czwar=tą część takowej złożyć do skrzynki cechowej. Uczeń po wyz=woleniu ma u mistrza robić ćwierć roku.

13) Wdowie wolno robić kunszt ten z jednym towarzyszem bez chłopca, przyczem ma oddawać tylko połowię składki cechowej.

14) Towarzysz który się ożeni z wdową lub z córką mistrzowską ma być wolny od odprawienia połowy sztuki; toż samo i syn mistrzowski.

15) Uczeń ma trwać u mistrza na ćwiczeniu 7 lat nieodchodząc

16) Powinno być 2 Starszych co roku obieranych.

17) W każde suchedni w niedzielę ma być schadzka cechowa.

18) Mistrz może tylko chować 2 chłopców a trzeciego na wyz=woleniu. Towarzysz który się zadłuży ma tak długo u mistrza robić póki długu nie wypłaci. Z strony Przeszkodników Par=taczy należy się do Urzędu udawać.

(Oblat. in Actis consul. cracov. a. 1689. Tom. 47 pag. 172 – 174)

12/111

Zgromadzenie Jaglarzów (Revenditores milii)

Burmistrz i Rada miasta Krakowa (w ratuszu Krakowskim d. 29 Marca 1727) na prośbę sławetnych Błażeja Śliwińskiego i Franciszka Respondowicza jaglarzy krakow. którzy w imieniu innych braci żalili się iż przekupnie jagły, grochy do Krakowa wiezione po przedmieściach zakupują, potym je pod pretextem dworskich albo wiejskich częścią na kolaskach, częścią na wozach przywiozszy w rynek po tretach korcami i miarkami niesprawiedliwemi przedają, oraz iż podczas dni targowych przed zdjęciem wystawionego proporca o godzinie dwunastej jagły, groch i inne leguminy przed biasem (wykupują), za nim mieszczanie obywatele i inny lud pospolity na własną potrzebę a nie na przekup nakupią, przez co podług woli swej przedając drogość czynią a tutecznym Jaglarzom którzy suchedni od miejsc sobie naznaczonych i podatki znaczne opłacają pożywienie odbierają — potwierdza podane przez nich Artykuły do zachowania dobrego rządu:

1) Zgromadzenie Jaglarzów co roku po wysłuchaniu Mszy św. w kościele ś. Wojciecha obierać będzie dwóch starszych którzy złożywszy jurament na starszeństwo Urzędowi Radzieckiemu, zajmować się będą sprawami Zgromadzenia, za co od płacenia składek brackich uwolnieni być mają.

2) Bracia i siostry Zgromadzenia powinni bywać na sessiach oraz na mszy żałobnej kwartalnej za obesłaniem; pod winą 12 groszy. Na każde suchedni powinni po 3 grosze każdy z osoby składać, Artykułów czytanych skromnie słuchać.

3) Dla kupowania jagieł i grochu nie powini bracia przez się lub przez faktory wychodzić na przedmieścia, ani też w rynku przed zdjęciem chorągiewki legumin kupować pod winą pół kamienia wosku, a przekupnie pod zabraniem kupi.

4) Magistrat zakazuje aby się żaden z Przekupniów Krakowskich niekontentujący się miejscem sobie do sprzedaży wyznaczonem,

na wozach i wózkach w rynku groch i jagły sprzedawać pod zabraniem grochu i jagieł i oddaniem takowych do domu Correctionis albo na szpitale; nie zabraniając jednakże jagieł i grochu szlacheckiego, kmiecego lub zagrodniczego swego w dni targowe sprzedawać ćwiertnią, korcem albo półkorcem a nie miarkami i mniejszem naczyniem.

5) Jaglarzom do sprzedawania jagieł i grochu jest z dawna naznaczone miejsce w rynku między Słoniniarzami z jednej a Kurniczkami z drugiej strony aż ku Rudlarzom; w którem to miejscu dwiema linijami albo rzędami jeden podle drugiego, tak jako który do zgromadzenia wstąpił, siadać mają a nie po kretach, i to bez sprzeczek i poswarków pod winą funta wosku.

6) W niedziele i inne święta tylko 2 braci okołką, gdy na nich przypadnie, dla wygody sprzedawać mogą korcami, miarkami, półmiarkami, kwartami pod winą 2 grzywien.

7) Odwoływanie kupca i podkupywanie po uchowanym proporcu karane będzie 4 funtami wosku i surowiej.

8) Niewolno odbywać sesyi bez konsensu p. prezydenta, ani też przyjmować do Bractwa osoby niemającej prawa miejskiego. Ktoby chciał w bractwie zostawać, gdy zgodne wota na przyjęcie zajdą, ma złożyć do Brackiej Skrzynki na potrzeby Zgromadzenia 10 grzywien i kolacyą sprawić, oraz o wyznaczenie miejsca prosić, na którem ma przedawać leguminy a nie gdzie indziej pod winą 2 grzywien.

9) Brat najmłodszy, dopóki inny na miejsce jego nie wstąpi ma w braku posła Braciej na sessie i na msze obchodzić, brata lub siostrę zmarłych z innymi do grobu nieść, przekupniów doglądać i z pomocą urzędu ich kupie zabierać.

10) Wszyscy mają wcześnie na sesyą przychodzić pod winą 6 groszy na absentującego się a 12 gr. na późno przychodzącego; broni także nie nosić, jeden drugiemu nie przerywać, aż kolej na niego przyjdzie pod winą 2 funtów wosku, salva appellatione do pp. Radziec.

11) Któryby dekretowi zgromadzenia zadosyć uczynić nie=chciał i nie apelował, mają mu starsi zabronić miejsca zasiadać, dopokąd winy nie odłoży.

12) Żaden do tego Bractwa niewpisany nie ma po ulicach, kamienicach lub dworach jagieł i grochu sprzedawać pod zabraniem takowych.

(Oblat. in Actis inscription. consular. cracov. d. 1 Aprilis 1727 Tom 52 pag. 2059–2062)

Cech iglarzy

1598 fer. 5a ante Dominic. Cantate – Consules cracov. ad petitionem Joannis Janaszka et Petri Krosznicki seniorum et 7 fratrum Contubernii Acuficum Cracov. confirmant sequentes Articulos: 1) Żaden brat nie ma się ważyć przedawać roboty naszej na smatrus to jest na rynku Krak. po dole i po kramikach oprócz kupców, którzy z taką robotą po jarmarkach jeżdżą, pod winą i kamienia wosku. 2) Cena następna być ma: Papierkowe haczki 6 tuzinow za grosz, tuzinkowych haczków pobielanych po 10 tuzinow za grosz 1, tuzinków śnych po 11 za grosz 1. Kolec mosiądzowych za 1 złoty 36 papierków.

1562 fer. 6a post Annae – Consules cracov. ad petitionem magistrorum artificii Acuficum concedunt: Synowie mistrzow oraz i którzy pojmią corki mistrzów mają być wolni od robienia sztuk tylko złożą do cechu 7 groszy i 2 funty wosku. Kto zaś pojmie wdowę mistrza, ma również być wolny od sztuk tylko złoży 2 złp. do cechu na zbroję. Do cechu mają być przypuszczani tylko zdatni.
(Acta consul. Tom. 22)

1476 am Montage noch Thomae Apost. – Ustawa dobrego porządku dla Cechu Iglarzy (Noldener) Krakowskich potwierdzona przez rajców Krak. (pisana na pergaminie z przylepioną papierową pieczęcią sekretną magistratu Krak. – w zbiorach Towarz. nauk. Krak. z legatu po Smoniewskim) z dodaniem nowych artykułów 1508 fer. 6a ante dom. Oculi – pisana po niemiecku. (jest odpisane w zbiorze wil. Kerzów)

1586 (fer. 4a post f. Exaltat. S. Crucis) Consules cracov. approbant statutum contubernii Acusicum cracov. vigore cujus cuilibet Magistro acusicum crac. licet in circuitu 20 milliarium cum mercibus suis ad fora annalia sive nundinas proficisci sub poena 2 flp. contra inhibentes. (Acta consul. crac. Tom. 26 p. 607-608)

1587 Consules crac. prohibent Joanni Wicetiru, Joanni, Petro, Bernardo Italis et eorum sociis aliquid laborare seu vendere quod ad artificium acusicum pertinet.

Cech introligatorów i szkatulników.   14   115

Księgi cech

Rajce miasta Krakowa (w piątek po Trzech Królach 1567) potwierdzają następne podane artykuły cechu introligatorskiego. (Wypis z głównego przywileju artykułów dotyczących towarzyszy z objaśnieniem szerszym niektórych po polsku:)
Panowie towarzysze macie wiedzieć obyczaj wam od starszych mistrzów dany i przez Ich Mci Pany potwierdzony:
Dodatki: do Art. 3. Gdyby wędrownemu czeladnikowi zarazem roboty niewyszukano: wędrowny towarzysz będzie płacił ojcu gospodniemu od objadu gr. i od wieczerzy gr. 1 a tuteczny towarzysz od objadu i wieczerzy gr. 3.
Do Art. 6. niewolno Towarzyszom i chłopom z librarzey księgami przekupować, albo w nocy robić. Towarzysz któryby u puzdernika (futterualmacher) wyprawiał księgi jakie ku swemu pożytkowi ma być in duplo karan. Najwiętszy tryngielt towarzyski u puzderników i u introligatorów jest 4 grosz. a co nadto mistrzowi należy.
Do art. 12. Towarzysze gdy mają iść po kolędzie aby wszyscy zeszli się do gospody na godzinę im naznaczoną, tam za wiadomością ojca swego mają chodzić wszyscy niewyprzedzając się pod winą z wochlonów. Też kolędę mają uczciwie u ojca swego przepijać a nie gdzie indziej.
Do art. 15. Każdy towarzysz powinien robić mistrzowską robotę tak lecie jako i zimie godzin 16. Śniadanie tak lecie jako i zimie ma być im dano gdy porobi 4 godziny, Juzyna (Untzenbrot) poczyna się w tydzień po Wielkiej nocy a trwa do S. Bartłomieja. Któryby dziennie 16 godzin nie robił ma mu mistrz wytrącić, a któryby w powszedni dzień święcił da winy 3 grosze.
Do art. 17. Szynk nie ma być indziej jeno u ojca przy którym także skrzynię mają pytać gdzie się uczył: jeśli jest doponowan (deponirt) co jeśli świadectwem poprze mają takowemu artykuły czytać z przywileju, bo żadnemu beanusowi nie mają być czytane i przy szynku nie mają siadać aż będą deponowani. Gdy mają szynk czynić powinni pytać czy który niewie na towarzysza jakową zwadę aby od podejrzanego szynku nie przyjmowano. Tamże mają opowiedzieć towarzyszów trybowanych (untreulich). Przy tym szynku dwa młodsi towarzysze mają mają sprawować. Towarzysz który szynku tego starsi towarzysze przy wysługować. Któryby z picia zbytnego wykroczył nieprzystojnie ma być karan wochlonem do skrzynki towarzyskiej.

(odprowadzanie wę: drownych)

Do art. 18. Gdy towaryś precz wędruje tedy jeno 2 godziny zamieszkać mogą dnia a jeśliby dzień zamieszkali da każdy do skrzynki mistrowskiej winy i gr.

Dodatki nowych artykułów:

22. Aby żaden towaryś nie robił u partacza pod winą i talara
23. Towaryś przywędrowawszy ma najprzód postać do swego lermistrza o robotę pytając.
24. Któryby nie mając odpuszczenia od mistrza szedł na inną robotę nie dostanie poźniej roboty aż będzie ukarany.
25. Któryby towaryś pokątnie robił w dworze lub u żydów ma być karan przez pp. rajców.
26. Gdyby mistrz wziął sobie na pomoc sturarza, mają towaryszę nim gardzić i dać znać o nim mistrzom.
27. Towarysze mają między sobą w uczciwości żyć aby żadnego przezywania między nimi niebyło i zelżywości.
28. Aby żaden towaryś nie śmiał się rozbierać gdzie nie jest tego obyczaj ale na osobliwym miejscu przy łożu. Każdy powinien w domu sypiać pod winą 15 groszy.
29. „Item Depozycya nie ma być jedno czterykroć do roku jako „na każde suchedni a to ma być w niedziele albo w poniedziałek; a ktoby się więcej domyslać chciał ma być karan jednym „wochlonem."
30. Stasi dwa towarysze na każdą niedzielę powinni być u ojca czeladnego po objedzie jednę godzinę czekając jeśli by który towaryś wstał sobie o robotę; a któryby towaryś w tedy o robotę nie wstał musi czekać do drugiej niedziele.

Dany ten list pod pieczęcią rzemiosła naszego 1567

(Odpis – Na pergaminie – z pieczęcią małą cechową na czarnym wosku w puszce drewnianej – na tasmie pergamin: Sigil. introligatorum civita. craco. ipsofra. – Nr 548)

Cech introligatorów

Rajce miasta Krakowa na prośbę mistrzów rzemiosła introligatorskiego: Którzy się stawili jakoto: Błażej Dziurawski, Clemens Ortulanus, Martinus Krepel, Jakub Bogarzin, Florian Czapczicz, Marcin Kopyto, Bartosz Gendziecz, Marcin Dzirowiecz, Mathaeus Siekula, Caspar Raiman, Symon Kendziorka, Hanus Koshan, Jan Wielsuński z Stradomia, Jacobus Grochowski z Kazmierza, Jan Mazelka z Kazmierza także towarzysze tegoż rzemiosła: Adam Dziurawski, Kalixti Sikula, Maciej Trziwilzki, Andrzej Varożhinski, Adam Kiedrzinski, Stanisław Rzadkopan, Malcher Gude, Stanisław Schamotuli, Lorincz Poznanitha, Dawid [illegible] Schtro, Augustin Junferknecht, potwierdzają następujące podane na piśmie artykuły (Na ratuszu Krakowskim w piątek po Trzech Królach 1567):

Porządek artykułów rzemiosła introligatorskiego

I Około wybierania starszych (18 art.)

Co roku mają wszyscy bracia 2 starszych wybierać pomiędzy sobą.
Każdy powinien mieć miejskie prawo i list od urodzenia.
Starsi mają ugadzać i rozsądzać między bracią skargi strony rzemiosła:
Gdyby kto ich skazania nieprzyjmował, mają wszyscy bracia sądzić, a wkońcu do urzędu pp. radziec odesłać.
Gdyby młodszy brat starszego skarżył: starszy zasadziwszy miejsce swe młodszym ma odpowiadać albo skarżyć.
Gdyby starszy wyszedł z cechu nie zasadziwszy miejsce swe a skrzynka by niebyła zamkniona ma położyć winy do skrzynki 2 gr.
Któryby brat za obesłaniem braci bez słusznej przyczyny nie przyszedł da 1 gr.
Na każde suchedni każdy brat ma dać do skrzynki po 1 gr.
Gdyby który brat zaniemógł mają mu dać starszego towarzysza: podob: nież i wdowie dopokąd zamąż nie pojdzie, która może chłopców wolnymi czynić gdy ich czas wynidzie.
U wszystkich mistrzów ma być czeladź jednako posadzona, nie wolno mistrzowi więcej robić jeno samotrzeciemu t. j. albo z 2 towarzyszmi albo z 2 chłopcami albo z 1 towarzyszem i 1 chłopcem. Mistrz mający 2 chłopców na półroku przed wyzwoleniem może przyjąć trzeciego.

mistrz z obcego miejsca ożeniwszy się gdyby chciał w Krakowie ro:
bić rzemiosło ma ukazać list z owego miasta o swym zachowaniu i uro:
dzeniu, przyjąc miejskie prawo i do skrzynki położyć 1 flor.
Któryby brat niema prawa miejskiego temu niewolno czeladzi chować.
Któby drugiemu bratu odwabiał czeladnika da winy 12 gr.
Czeladnik nie ma robić u towarzysza któryby sobie robił pod winą
i talara
Któryby się upornie starszym sprzeciwiał da winy 6 gr. toż samo gdy:
by się dwaj młodsi bracia poswarzyli.
Któryby brat pisał sobie po czeladnika gdzie indziej ma kopię owego
listu złożyć starszym.
Towarzysz któryby przywędrował gdy ma dermistrza w Krakowie
powinien się o robotę u niego przez 2 niedziele starać i opowiedzieć
się u ojca starszego
II Artykuły o chłopcach. (10 art.)
Chłopiec by był najmniejszy pachołek ma się 3 lata uczyć.
Chłopiec ma wprzód postawić rękojemstwo za wierność i że jest z uczci:
wych rodziców i z dobrego łoża.
Chłopcy mają być jednani przed starszemi u skrzynki i dać za wpis 6 gr.
a gdyby mistrz pokątnie chłopca ujednał nie ma mieć miejsca.
Chłopiec gdy niedouczywszy się rzemiosła odejdzie nad wolą mistrza,
nie będzie u drugiego miał miejsca aż szkodę mistrzowi powetuje a
gdyby do pierwszego mistrza powrócił czas utraci ~~wyjątkowy~~ okom czasu powietrza
i potrzeby wojennej Króla J.M.
Aby żaden mistrz niedouczonego chłopca nie przyjmował aż będzie miał
list wolny od pierwszego mistrza, potem ma być ujednan do lat 3.
Chłopiec gdy się wyuczy ma być wolno wypuszczony przed starszemi
mistrzami i wolno mu robić u swego dermistrza
Któryby syn mistrzowski wędrował albo przy skrzynce między czeladzią
bywał ma być między towarzysze liczon.
Niewolno nikomu robić rzemiosła któryby się nie wyuczył, aby par:
taczów nie było.
Aby żaden mistrz ani towarzysz nie śmiał u żydów robić.
III Artykuły o towarzyszach: (21 art.)
1. Towarzysz któryby chciał zostać mistrzem ma opowiedziawszy się wprzód
starszym robić u jednego mistrza rok i 6 niedziel i okazawszy list
wyuczenia i rodzaju swego dać do skrzynki 1 zł. 18 gr.
2. Towarzysz wędrowny który pojmie wdowę albo córkę mistrzowską ma
być wolny od roku i 6 niedziel i winy pieniężnej.

3. Towarzysz który przywędruje albo od mistrza odstanie ma iść do gospody ojca wybranego który pośle po starsze towarzysze aby mu roboty patrzali.
4. Żaden towarzysz nie ma gardzić robotą mistrza tak bogatego jako i ubogiego.
5. Towarzyszowi młodszemu wedla prędkości ręki jego mistrz ma dawać myta po gr. 4 albo po gr. 5. a starszemu który na warsztacie wszytkiemu sprosta najwięcej gr. 7 1/2
6. Trynkielty im te przynależą: Klauzur i puklów przebijanie, herby albo imiona wybijać, stażyzna do której da kto swój pergamin pisany albo gdy ma być w papier farbowany robiona; ale z libraryey nie mają mieć żadnego trinkieltu.
7. Co 2 niedziele mają się schodzić do gospody, mają być postuszni starszym towarzyszom z których jednego mistrzowie a drugiego czeladź wybierze tam każdy powinien dać do skrzynki po szelągu a na każde suchedni po półgroszku.
8. Któryby towarzysz siadł do stołu w gospodzie przy skrzynce z mieczem albo z kordem ten ma dać winy 1 gr. a jeśliby z kyczem (kamizelką?) albo z nożami albo inszym orężem da winy i półgroszek.
9. Mistrz ma dać towarzyszowi co 4 niedziele na łaźnią 1 gr.
10. Żaden towarzysz nie ma robić u mistrza któryby bractwa nie trzymał pod winą 18 gr.
11. Towarzysze w gospodzie przy skrzynce, przy sztuku (szynku), przy depozicyey nie mają kostek ani kart grać pod winą 2 woiklonów.
12. Nie mają chodzić do domów niepoczciwych pod winą i siedzeniem
13. Nie mają brać odpuszczenia przed jarmarki, Wielką nocą, świątki, Bożym narodzeniem na 2 niedziele przed i dwie niedziele po takowych.
14. Gdy towarzysz przywędrowawszy nie dostanie roboty mają mu dać z skrzynki na strawę 15 gr.
15. Towarzysz powinien lecie i zimie robić mistrzowską robotę godzin 16. a któryby w powszedni dzień świętował da winy 3 gr.
16. Gdyby się trafiło 2 święcie w jednym tygodniu mają przestać na półwoch: łonu a dla i święta nie ma nic być wytrącono.
17. Szynk ma być tylko w niedziele na który się mają składać po 1 gr.
18. Gdy o robotę będą chodzić nie mają dłużej mieszkać godziny jednej a oby któryby przywędrować 2 godziny
19. Mistrz ma chować towarzysza gdyby zachorzał do 2 niedziel a potem ma leżeć w gospodzie i wziąć go gdyby pieniędzy nie miał opatrować z skrzynki: a jak ozdrowieje ma im powrócić: a gdyby umarł mają jego rzeczy przedać i koszta potrącić.
20. Gdy towarzysze przy skrzynce siadają ma być zawsze przy nich jeden mistrz i ociec naznaczony, którego mają słuchać.

21. Aby żaden towarzysz niesmiał chodzić z chłopięty mistrzowskiemi do karczmy ani po biesiadach nieuczciwych pod winą 2 wochlonów.
Dla lepszej wiary dali im rajce list ten pod zawiesistą pieczęcią miasta Krakowa.

(Orygin. na pergam. – pieczę miejska czerwona z rycerzem na sznurku ponsowym jedwabn. w puszce blaszanej Nr. 538)

[illegible]
Burmistrz i rajce miasta [illegible] Kazimierza przy Krakowie
(fer. 5a ante fest. S. Mathaei evang. 1597) potwierdzają artykuły
cechowi introligatorskiemu i szkatulniczemu (Artykuły są też
Fw Artyk. o towarz: szuh 2. — same co powyższe Krakowskie z r. 1567 tylko sztuki są następne:
Najprzód Kosmografija z figurami pozłocista, Brewarz in quarto (mszał mediański pozłocisty)
pozłocisty, Pacies chędogo wyrobione z klauzurami. Z takowych
sztuk ma zostać mszał przy skrzynce na potrzeby. Przy tem kolacyja.
– Szkatulnicze sztuki: Najprzód szkatuła do korzenia ma być na
median, mają być sztuki złocone prawie piękne, w której ma być
szufladek 12, z tych 2 długie, każda szufladka ma być takowa, że
gdy je wysypie na stół, nie patrząc z której komorki wypadły, biorąc
za się, jednako mają się trafić na miejsca swe, stęplowana na
golym drzewie. Kałamarz na dwa arkusza w skorze złotem stęplowany i szufladki też stęplowane, 4 skrzyneczki w nim do skory,
między nimi ma być szkatułka o sześci zamkach insze jako
obyczaj prawie chędogo występlowane, do tego okow mosiądzowy
wystrzygany i polerowany. Puzdro kryjwe barwierskie wedla
obyczaju okow gładki. Szkatułka ma zostać przy skrzynce
– Towarzysz który pojmie za małżonkę wdowę albo corkę majsterską
ma być w[illegible] od roku i 6 niedziel, tylko do skrzynki miastę sztuk robienia
da 4 zł. i [illegible] kolacyje według przemożenia swego – Artykuły 8 i 9 o towarzyszach
wypuszczone. – (mistrzów przytem (Acta consul. Casimir. R. 1597 Tom. 773
założeniu cechu było 5 na Kazimierzu) pag. 98–103.)

Cech introligatorów.

Consules civitatis Cracov. (in praetorio cracov. feria 3a post fest. S. Luciae Virg. proxima 1603.) ad petitionem Stanislai Słoninka et Benedicti Kuiawin seniorum contubernii artis compactoriae librorum alias Introligatorum confirmant sequentem ordinationem polonice scriptam:

1. Wszyscy bracia i towarzysze cechu introligatorskiego i puzdernicego na każde suchedni mają się schodzić na mszą żałobną. Towarzysze na każdą niedzielę i święto mają alternatim wychodzić z parą świec na summę ku elewacyi w kościele S. Anny przed wielki ołtarz pod winą 6 gr.

2. Wdowie wolno rzemiosło prowadzić wyjąwszy gdyby się na nią jaki excess strony uczciwości i sławy pokazał. Gdyby córka albo wdowa introligatorska uczciwa poszła za towarzysza introligatorskiego takowy ma być wolny od sztuk tylko da do skrzynki 5 grzyw. i winien kolacyę sprawić starszym: z których to opłat mają co roku armatę albo pothaki do cechu sprawiać.

3. Każdy mistrz może robić samoczwart to jest z towarzyszoio i i chłopca albo i towarzysza i 2 chłopców mieć. Gdyby który mistrz nie miał towarzysza a potrzebował ma być wzięty towarzysz od mistrza który samoczwart robi: Gdyby który który mistrz z domu wydawał robotę zapłaci winy 2 grzyw.

4. Mistrz którzby nie robił rzemiosła i w cechu niebywał: a potem znowu zasię chciał rzemiosło prowadzić, ma zapłacić wprzód wszelkie zaległości.

5. Towarzysz który chce mistrzem zostać ma 3 lata wędrować wedle porządku miasta w Szląsku, Wrocławiu; potem ma się opowiedzieć i w rok po opowiedzeniu się ma sztuki zrobić w przeciągu 6 niedziel następujące: Cosmographia mundi Munsteri in folio margines nakrapiane rozmaitemi farbami na bronatnym dnie farbowanym a na skorze złotem chędogo złotem z obudwu stron z klauzurami kręconemi i pukla: mi. Item Calepinus undecim linguarum czerwone margines do swiniej skóry w deski z klauzurami na sucho występlowane chędogo. Item Missale romanum in folio cum aeneis figuris Antverpiae papieru wielkiego margines pozłociste i na skorę wszędy chędogo występlowany złotem z klauzurami chędogiemi i z puklami. Item Breviarium romanum in octavo tymże sposobem. Item Hortulus polski albo insze modlitwy in octavo polskie tymże kształtem. Item Methodus Grammatices i Preces minores także pozłociste tymże sposobem w całą czerwoną skórę a wszystkie z kręconemi klauzurami i z puklami

Z tych że ksiąg na sztukę urobionych mają wziąć starsi do skrzynki cechowej Missale romanum. Toż samo i szkatulnicy wedle przywileju sztukę robić mają. – Syn mistrzowski ma wędrować półtora lata jednak wolny będzie od sztuk robienia.

6. Syn mistrzowski niedouczywszy się u ojca po śmierci takowego ma być u innego mistrza jednany. Któryby z uczniów nie wyuczywszy się odszedł od mistrza powinien się na nowo za chłopca uczyć.

7. Któryby mistrz towarzysza w warsztacie uderzył da winy 40 groszy Towarzysz któryby się porwał na mistrza ma być oddany do Urzędu pp. Radziec.

8. Gdyby za którem towarzyszem list trybowany był posłany takowy nie ma mieć roboty dopokąd się nie usprawiedliwi

9. Gdyby się coś na towarzysza nieprzystojnego pokazało strony wier: ności i nierządu ma dać winy 3 talary do skrzynki czeladnej lub ma być karan w gospodzie według porządków innych cechów karbaczem na ławie.

10. Towarzyszom starszym niewolno bez przytomności p. ojca i przysied: nego mistrza skrzynki otwierać, artykułów towarzyszowi któryby nie stał w robocie czytać pod winą półgrzywny.

11. Któryby towarzysz poszedł z Krakowa na wędrówkę i przyszedł rychlej niż w 12 niedziel takowemu wędrówka nie ma być przyzna: na, ani mu czeladź powinna naszynku czynić.

12. Towarzysz któryby wzgardził robotą mistrza, takowemu ro: bota nie ma dalej być szukana.

13. Towarzysz któryby z jakiej kolwiek przyczyny z roboty powstał nie zeskarżywszy się, utraci z wochlony. Tylko z towarzyszów starszych może zaskarżenia przed mistrzów wnosić. Któryby towarzysz w ponie: działek świętował zapłaci kary 12 groszy: nie wolno też z domu wychodzić po potrzebie swej okrom pozwolenia mistrza pod winą 3 gr.

14. Aby się towarzysz nie bawił po gospodach dłużej tylko w lecie do godziny 1ej w noc a w zimie do godziny 3ej pod winą 15 gr. wy: jąwszy gdyby którego na wesele proszono albo na cześć jaką. Przyszedłszy do domu gdyby było zamknione nie kołatać, bronią nie krzesać, nie wykrzykać po ulicy, gomonu też żadnego w domu nie czynić. Mistrz któryby takowego niesfornego towarzysza w cechu nie opowiedział ma być karany.

15. Gdyby towarzysz sobie robił a potem przyszedł prosić o robotę ma dać winy 2 grzywny

16. Aby żaden towarzysz nieważył się robić żadnych trunkietów ani roboty pozłocaste ani w pergamin nowy i stary bibliopolom do kramu pod winą i grzywny. Trynkielty mają mieć według głównego przywileju. Gdyby się robota trafiła która by wynosiła talar ta należeć ma mistrzowi a nie towarzyszowi.

17. Winy mają być w księgi cechowe osobne wpisowane

(Orygin. na pergamin. – pieczęć miejska czerwona z rycerzem w puszce blaszanej na sznurku żółto, biało, różowo, granatowym. Nr 542)

Sigismundus III rex Polon. (Cracoviae d. 13 [illegible] Februarii 1604) confirmat privilegium Contubernii artis compactoriae librorum alias introligatorum Cracov. approbatum per Consules Cracov. (feria 3a post festum S. Luciae 1603) continens in se articulos 17 polonice conscriptos (ut supra)

(Orygin. na pergam. – z podpisem Król. – z pieczęcią koronną mniejszą rozłamaną w puszce blaszan. na sznurku różowo, żółto, niebiesko, zielonym – Nr 541)

Stanislaus Słonińka, Nicolaus Bieńkowic seniores contubernii Introligatorum et Thecarum confectorum sive Crumenariorum videlicet Puzderników albo Szkatulników (Oddane na ratuszu krakowskim d. 31 Martii 1605 przy obecności rady krakowskiej) articulos boni ordinis inter socios contubernii accomodantes se ad illos quos Consules Cracov. feria 3a post fest. S. Luciae 1603 conscripserunt compilatos publicant (polonice) (Wypis z głównego przywileja)

1. Mają na nabożeństwo chodzić towarzysze do kościoła S. Anny pod winą 6 gros. (cf. Art. 1)
2. Towarzysz który chce mistrzem być ma 3 lata wędrować i sztuki robić (cf. Art. 5)
3. Towarzysz trybowany nie ma mieć roboty (cf. Art. 8)
4. Za nieprzystojności ma być towarzysz karany (cf. Art. 9.)
5. Niewolno bez wiadomości p. ojca i mistrza przysiadnego skrzynki otwierać (cf. Art. 10)
6. Towarzysz nie ma z wędrówki przed 12 niedziel wracać. (cf. Art. 11)
7. Towarzysz który wzgardzi robotą nie ma jej dostać (cf. Art. 12)

8 Towaryszom niewolno od roboty wstawać. (cf. Art. 13)
9. Którzyby towarysz w poniedziałek świętować ma być karan (cf. Art. 13)
10. Towarysz nie ma się długo po gospodach bawić (cf. Art. 14)
11. Towaryszom niewolno sobie robić na pożytek (cf. Art. 15)
12. Towaryszom niewolno robić Trunkiełłów wielkich (cf. Art. 16)
13. Winy mają być w księgi cechowe wpisowane. (cf. Art. 17)

(~~[illegible]~~ Wypis ten na pergam. – pieczęć cechowa mała czerwona w puszce blaszanej na taśmie pergam. Nr. 550)

Cech introligatorów

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae fer. 2a post festum S. Petri vinculati proxima 1592) ad instantiam Contubernii Compatorum librorum atque Thecarum Confectorum alias Szkatulników albo Puzderników articulos infrascriptos polonice conscriptos approbant:

Oblat. in Libr. inscript. Consular. cracov. A. 1730 Tom 53 pag. 367-370.

1. Gdyby który mistrz jego żona lub dzieci umarli mają młodsi do grobu nieść pod winą 4 gr. a ~~czeladź~~ towarzysze mają nieść czeladź mistrzowska pod winą 4 gr. Mają też wszyscy mistrzowie z małżonkami bywać na pogrzebie i żałobnej mszy.
2. Wdowie ma być dodany towarzysz coby warsztatowi zdołał i cze-ladź: wolno też ubogiej wdowie robić u mistrza któryby miał nie zupełny warsztat; toż samo i mistrzowskim córkom.
3. Gdyby który mistrz zadzierżał tabliczkę którą do cechu obsyłają ma być karan za każdego mistrza którego nie dojdzie 1 gr. a jeśli ją straci ma inszą natychmiast dać urobić pod winą 20 groszy.
4. Aby żaden mistrz nie śmiał sobie po deski jeździć ani je fortela-mi dostawać pod winą 1 złot. tylko u starszego mistrza mają być składane i tam się niemi dzielić mają;
5. Obcemu mistrzowi niewolno tu robić rzemiosła aż odprawi sztuki miejskie prawo przyjmie, list zachowania pokaże. A jeżeli już w owym mieście odprawił sztuki będzie wolen od robienia sztuk tylko da do skrzynki 12 zł.
6. Którzyby mistrz odwabiał drugiemu towarzysza lub ucznia da da do skrzynki 1 zł.
7. Którzyby mistrz nie był posłuszny starszym ma mu być czeladź od-jęta; toż samo i ten który rzeczy z cechu rozgłasza.
8. Każdy mistrz ma ucznia który się bez jego woli oddali przez 3 niedziele z warsztatu, wypisać.
9. Żaden mistrz i towarzysz nie ma robić rzemiosła u żydów albo ich uczyć.

Porządek o uczniach:
10. Aby żaden mistrz nie miał na probie [dłużej] ucznia tylko 2 niedziele pod winą 6 gr. Po douczeniu ma każdy uczeń przy wyzwalaniu dać do skrzynki mistrzowskiej 1 zł i od wypisowania pisarzowi gr. 2.
Porządek towarzyszów tych rzemiosł:
11. Towarzysz chcący mistrzem zostać ma przed rokiem się opowiedzieć i w 6 niedzielach które nad rok naznaczone są sztuki te wyrobić własnym nakładem u starszego jako to: Cosmographia mundi in folio margines nakrapiane rozmaitemi farbami na brunatnym dnie farbowanym, a na skorze złotem chędogo wszędy z obudwu stron z klauzurami kręczonemi i z puklami.
Item Missale romanum in folio margines pozłocone i na skórze wszędy chędogo złotem z klauzurami chędogiemi i z puklami
Item Breviarium romanum in octavo tymże sposobem.
Item Hortulus polski także i łaciński albo insze modlitwy in octavo polskie tymże kształtem.
Item Methodus Grammatyka i Preces minores także pozłociste tymże sposobem w całą czerwoną skórę wszystkie z klauzurami kręczonemi i z puklami wszystkie.
Z tychże ksiąg za sztukę wyrobionych mają starsi wziąć na cechową potrzebę do skrzynki Missale romanum.
Także i Puzdernicy tym kształtem i w tymże czasie wyrabiać będą sztuki w tymże czasie 6 niedziel: Szkatułę dębową na wszystkie stronie otworzystą a wewnątrz ma być wszystko drzewo farbowane i na nim złotem stemplowane a nie papierem oblepione i narożnicze i wszystek okow ma być mosiądzowy swą ręką własną robiony i zamki wszystkie do niej należące i kluczyki mają być mosiądzowe własną ręką jego robione.
Item szkatuła do korzenia z wymowanemi puszkami na arkusz wielka które puszki aby się każda trafiała na swoje miejsca choćby były odmieniane i pomieszane a w skorę czerwoną złotem chędogo stemplowane i mosiądzowy okow i zameczek swoją własną ręką robiony być ma. A ta ma być do cechu wzięta na potrzebę bracką.
(Sepet?)

Item Puzdro barwierskie w czerwoną skórę mosiądzem okowane zameczek mosiądzowy i kluczyk a złotem chędogo wytłoczone być ma. Item Binthczaik barwierski tymże sposobem chędogo wyrobiony być ma.

Przy oddawaniu tych sztuk Introligator jako i puzdernik mają uczętę na cały cech sprawić: a wszakże wzgląd na ubogiego potrzeba mieć.

12. Towarzysz który pojmie wdowę lub mistrzownę wolny będzie od sztuki tylko da do skrzynki 4 zł. tożsamo i syn mistrzowski — lecz każdy ma miejskie prawo przyjąć bez czego mu nie będzie wolno czeladzi chować. A któryby towarzysz wszedł do wdowy robić bez porządku pierwej niżeliby ją pojął za małżonkę ma być

13. karan 2 złot. 13. Któryby towarzysz nie miał w uczciwości mistrza mistrzową lub jego czeladź ma być karan winą 15 gr.

14. Któryby towarzysz swowolnie bez porządku obsyłania wszedł do mistrza robić da winy gr. 15 a zaraz ma od tego mistrza iść a wedle porządku o robotę obesłać.

15. Gdyby towarzysz chciał odpuszczenie wziąść bądź na wędrówkę albo do innego mistrza ma mistrzowi pierwej 2 niedziele opowiedzieć pod winą 2 wochlonów.

16. Aby towarzysze nie brali odpuszczenia na 4 niedziele przed jarmarki Krakowskie — mi przed Wielką nocą, przed świątkami i przed Bożem narodzeniem i na 2 niedziele po tym czasie pod winą 2 wochlonów.

17. Wolno jest towarzyszowi się ożenić i robić, lecz gdyby chciał mistrzować choć żonę ma powinien rok i 6 niedziel u jednego mistrza robić i sztuki odprawić. A gdyby chciał być towarzyszem wolno mu nim być lecz żona jego nie ma około xiąg robić u nikogo, ani z mężem swym komu pomagać.

(Oryginał na pergam. [illegible] miejscami wytarty pieczęć pokruszona miejska czerwona z rycerzem w puszce blaszanej na sznurku złoto różowym Nr. 539.)

Sigismundus III (Varsoviae d. 15 Decembris 1596) ad petitionem Contubernii Compactorum librorum atque Thecarum Confectorum confirmat literas binas pergameneas 1) Rajce miasta Krakowa (na ratuszu w Krakowie w piątek po 3 Królach 1567 potwierdzają artykuły podane rzemiosła introligatorskiego (po polsku) 2) Consules civitatis Cracov. (Cracoviae feria 2a post festum S. Petri vinculati proxima 1592 confirmant 17 articulos polonice conscriptos Contubernii Compactorum librorum atque Thecarum confectorum.

(Orygin. na pergam. – z podpisem Król. – z złoceniami, malowanym herbem Króla i malowanym herbem cechu przedstawiającym w niebieskim polu prasę introligatorską w której książka czerwona; nad prasą czerwone puzderko otwarte; pod prasą puzderko na narzędzia; z boku monogram B. 4 L. Æ i G R – z pieczęcią Koronną mniejszą czerwoną w puszce blaszanej na sznurku żółto-zielono-cielistym – Nr. 543.)

Księga papierowa zawierająca: 1) oryginalny Dekret Zygmunta III w Krakowie d. 18 Lutego 1604 nakazujący [illegible] urzędom karać i zabierać księgi tym którzy nie należąc do cechu introligatorskiego i szkatulnicego krakowskiego, księgi rozmaite w sexternach do okolicznych miasteczek i wsi biorą i one oprawiwszy nazad do Krakowa przywożą (na papierze – z podpisem Król. i pieczęcią Koron. mniejszą papierową) 2) Odpis przywileju: Sigismundi III Varsaviae d. 15 Decembr. 1596 potwierdzający artykuły cechowe introligat. (z pieczęcią papierową; in fol. kart. 9.

(mscr. in fol. opraw. – Nr. 533.)

Sigismundus III (Cracoviae d. 4 Aprilis 1595) honestum Samuelem Wieluński scriniarium (szkatulnik) ob eximiam suae artis peritiam assumit in numerum artificum servitorum aulae cum facultate officinam instituere et paratas operas venum exponere. (był mieszkańcem na Kazimierzu)

Cech introligatorów.

Consules civitatis Cracov. (Cracov. feria 6a ~~ante~~ post festum S. Annae proxima 1616.) ad petitionem Gasparis Rayman et Stanislai Mazurkowic seniorum magistrorum artis Introligatoriae seu Compactoriae tum etiam artis Cistelariae seu Arcularriae alias Szkatulnicy articulos conscriptos polonice approbant: V

1. Jesliby się który introligator z którégokolwiek miasta, lub wsi ważył się do Krakowa księgi oprawne przywozić i one bibliopolom przedawać, wolno będzie starszym takowe zabrać: a jesliby takowe księgi który bibliopola kupił ma je introligatorom krakowskim wrócić: co się i o Kazimierskich introligatorach rozumieć ma który cechu niemają. (w Zbiorze p. 91)
2. niewolno bibliopolom, drukarzom kupcom robić roboty introligatorskiej mieć naczynie albo chłopców chować pod karą zabrania.
3. Niewolno kupcom handlującym księgami ani drukarzom robot żadnych do Kazimierza ani innych miasteczek dawać pod winą grzywien 14 i zebraniem tychże ksiąg.
4. Żaden introligator z Kazmierza i z Kleparza nie ma ksiąg robionych, szkatuł albo puzder na flasze do Krakowa przynosić pod karą zabrania onych.
5. Gdyby mistrz z innego miasteczka przyjechawszy chciał mistrzem zostać ma miejskie prawo przyjąć sztuki odrobić, kolacyją sprawić i 10 grzywien dać.
6. Któryby towarzysz zapisany na robienie sztuk nie odrobiwszy roku takowem wzgardził, nie ma być więcej do sztuk przypuszczony.
7. Każdy mistrz nowy ma sztuki odprawować i nie wolno się odkupić pieniędzmi.
8. Przy osądzeniu sztuk wolno każdemu mistrzowi zdanie swe powiedzieć i nad przyjęciem sztuki i uznaniem wotować mają.
9. Podczas schadzki cechowej mają się mistrze uczciwie zachować i jeden drugiego wotum nieprzerywać pod winą 12 groszy.
10. Uczniowie w innych miasteczkach wyzwoleni powinni w Krakowie dowczaić się czyli certować i znowu się wyzwolić. Co się o uczniach Kazmierskich introligatorskich i szkatulniczych.
11. Ponieważ Cech rzemiosła introligatorskiego w Krakowie jest naj:

dawniej nad insze miasta przystawnej akademiej Krakowskiej fundowany i prawy i przywilejami krolow polskich utwierdzony: chcemy i postanawiamy aby Depositia alias złożycie towarzy: [illegible] szów nie była ważna tylko samego cechu krakowskiego wyjąwszy insze nacyje.

12. Którykolwiek towarzysz robiąc u mistrza krakowskiego, żeby pomocniki i szturarze chował a on to towarzyszom starszym że przy takim robić nie chcą nie oznajmił, ma dać winę 1 grzywnę.

13. Gdyby się który towarzysz ważył robić rzemiosło w którym klasztorze albo u szlachcica albo akta w grodzie oprawiał, albo takim na: czynie sprawował albo ich uczył nie ma mieć miejsca między mistrzami ani towarzyszami aż winę odda.

14. A iż się wiele partaczów namnożyło który książki lada jako spartolone na wandecie i po różnych ulica przedają: takowi mają być jako łożni ludzie przez urząd karany i księgi ich sprzedawane na potrzebę szpitala żakowskiego obracane będą.

2a pieczęć miejska.

(Oryginał na pergamin. — pieczęć miejska czerwo: na w puszce blaszanej na sznurku biało zielono różowym wielkości podwójnego talara przedsta: wia tarczę herbową pod koroną na tarczy herb 3 [illegible] wieże z bramą gotą otwartą. z jednej strony tarczy berło a z drugiej miecz, do koła napis łaciński: Sigillum Cracoviae Metropolis Regni Poloniae. — Nr. 540)

Sigismundus III rex Polon. (Varsavia d. 29 Februarii 1620) confirmat 14. articulos contubernii cracov. artis introligatoriae polonice con: scriptos et per consules cracov. (Cracoviae fer. 6a post festum S. Annae proxima 1616) approbatos.

(Orygin. na pergam. — z podpisem króla — z złoceniami malowanym herbem króla i herbem cechu introligat. z monogramem po boku C. B C. i S. M (róże.) wielka korona cała w puszce blaszanej pieczęć urwana [illegible] sznurek cielisto biały [illegible] — Nr. 537)

Proconsul et Consules Civitatis Cracov. (in praetorio cracov. feria 2a post festum Conversionis S. Pal Pauli Apost. proxima 1676) ad petitionem Joannis Trzyska et Stanislai Chmielowski seniorum contubernii Introligatorum atque Thecariorum Cracov. confirmant articulos polonice conscriptos: V (w Zbiorze p. 96)

Punkta panom Introligatorom Krakowskim należące:

1. Ponieważ się wiele partaczy namnożyło którzy książki nowo introligowane po różnych miejscach i ulicach, kretach i kramach sprzedają: stanowi się aby żaden drukarczyk, paciornik jako i wszelki inszy człowiek oprócz pp. Bibliopolów, Drukarzów i Introligatorów nieważył się takowych ksiąg nowo oprawnych przedawać pod zabraniem ksiąg i winą dwojgą 14 grzywien.

2. Aby się żaden nieważył książek dawać do oprawy żydom pod utraceniem ksiąg i winą 50 grzywien. Także aby się żydzi nieważyli ksiąg katolickich oprawiać.

3. Deszczek do oprawy ksiąg należących żydzi wykupywać nie mają poki ich introligatorowie krakowscy nie nakupią

4. Któryby chciał cech introligatorski przyjąć ma mieć miejskie prawo: nie będącemu w cechu nie wolno rzemiosła introligatorskiego robić pod winą 50 grzywien

Działo się w cechu d. 22 stycznia 1676. Jan Trzyska, Stanisław Chmielowski, Grzegorz Gomołkowicz, Walenty Krokier, Wojciech Szałkowicz Szkatulnik.

(Oryg. na papierze z pieczęcią miejską (ol) papierową in fol. Kart. 3 w księdze oprawne = Nr. 536.)

V

Joannes III rex Polon. (Cracoviae sub tempus comitiorum coronationis d. 10 Martii 1676) confirmat privilegia Contubernii Compactorum librorum atque Cistulariorum Cracoviensium: a) Sigismundi III dat. Varsaviae d. 15 Decembr. 1596 pergameneas continentes confirmationem articulorum (bez wypisania) b) Sigismundi III d. Varsaviae d. 29 Februarii 1620 continentes confirmationem articulorum polonicor. per Consules fer. 6a ante fest. S. Annae 1616 aprobat. (z transsumpt.) pergameneas. c) Proconsulis et Consulum Cracov. d. feria 2a post fest. conversionis S. Pauli apost. 1676 continentes in se polonice: Punkta pp. Introligatorom (z transsumptem) papyraceas.

Oblat. in Libr. inscript. consul. Cracov. Q. I. 7 30 Tom. 53 pag. 361–366.

(Orygin. na pergam. (ta) z podpisem Król. fol. Kart 8 z malow. herbem Koronnym, herbem Krakowa i herbem cechu introligat. z monogram I. T. S. C. – z pieczęcią Koron. wielk. potamaną w puszce blaszan. na sznurku różow. – Oprawne w księdze Nr. 536)

V

(w Zbiorze p. 101)

Jan III Król pol. (We Lwowie d. 24 Marca 1687) stanowi: Aby żydzi ani przez siebie ani przez substytuowane osoby nie przedawali ani w szatrach nie oprawiali i nie sprzedawali ani na sejmach ani na jarmarkach i targach; nad czém czuwać mają na sejmie urząd marszałkowski, w miastach urząd Podwojewodzy albo Grodzki a na jarmarkach sławnych Jarosławskich sędzia podczas jarmarku będący przyczém im też księgi chrześciańskie zabierać mają z czego połowa sądowi a połowa parti cedere debet. Aby też żaden z chrześcian ksiąg chrześciańskich na handel żydom w drukarniach nie kupował i aby drukarze żydom ksiąg chrześciańskich nie sprzedawali. Mają tego żydom zabraniać pod winą 50 grzywien. A jeśliby się w sklepach tychże żydowskich księgi chrześciańskie jawiły tedy wolno będzie tymże introligatorom krakowskim z postanym od urzędu rewizyą czynić. Introligatorom wolno oprawiać księgi jako też i one w publicznych i prywatnych miejscach to jest po sejmach jarmarkach i targach przedawać.

(Orygin. na pergamin. – z podpisem Króla – pieczęci brak tylko ~~[illegible]~~ wstążka cielista została – Nr. 535)
(z malowaniami i złoceniami herbem polsk. herbem Krakow. i cechu introligator.)

V

Mistrzowie introligatorscy Kazimirscy ~~[illegible]~~ donoszą r. 1582 mistrzom krakowskiego introligatorskiego i szkatulnigego iż Urząd Kazimierski przychylił się do żądań utworzenia oddzielnego cechu introligatorskiego na Kazimierzu: więc proszą cech krakowski o odpis artykułów. (Kopia z r. 1627)

(Dekreta Urzędu radzieckiego Krakow (dotyczące cechu introligatorskiego – Mscr. in fol. papier z XVII wieku – Nr. 534)

Zygmunt III (w Warszawie d. 16 Marca 1627) potwierdza następujący przywilej dany Introligatorom i Szkatulnikom miasta Kazimierza i Stradomia:
Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (na ratuszu w sobotę w dzień S. Doroty 1627) na prosbę starszych i młodszych mistrzów cechu introligatorskiego i szkatulniczego potwierdzają następujące 60 artykułów podanych przez sławnych Stanisł. Zaczkowicza szkatulnika, Grzegorza Piątkowicza introligatora, Wawrzyńca Orlika introligatora, Antoniego Miłowskiego introligatora i Jakuba Zgodeckiego szkatulnika:
In nomine Domini Amen. Iż wszelakie zgromadzenia naprzod ku czci a chwale P. Boga ściągać się mają, a potem ku rozmnożeniu wspolnej miłości między bliźniemi przez porządki na to uczynione: przetoż my starsi i młodsi mistrzowie m. Kazimierza artykuły cechowi naszemu należące postanawiamy:
1) Dla zachowania posłuszeństwa i rządu w cechu mają co roku obierać braca z starszych w dzień 1szy maja, ktory potem na ratuszu pp. Radziom mają oddać przysięgę. Do tych starszych ma należeć skrzynka cechowa, wszystek rząd, mają prowenta odbierać i onemi szafować, przed elekcyją nowych starszych, liczbę z nich czynić; skargi między bracią strony rzemiosła rozsądzać i ugadzać, z wolnością apellowania od ich dekretów.
2) Gdzieby młodszy brat miał krzywdę od starszego mistrza, albo starszy mistrz na kogo skarżyć chciał, tedy ten starszy bratem młodszym miejsce swe zasadzić ma, a potem się sprawować przystojnie.
3) Gdzieby podczas schadzki braterskiej starszy ktory wyszedł z cechu, niezasadziwszy miejsca swego inszym, a skrzynka

jeszczeby zamkniona niebyła, ma położyć winy do skrzyn=
ki gr. 26.

4) Któryby brat na obesłanie starszych niebył posłuszny za każdą razą da do skrzynki 6 gr. wyjąwszy gdyby za pilną swą sprawą miał dozwolenie od starszych.

5) Na każde suchedni ma każdy brat do skrzynki dać 3 gr.; a tam mają być czytane porządki i artykuły cechowe; a który by brat niebył nieopowiedziawszy się ma dać do skrzynki 6 gr.

6) Na każde suchedni to jest w poniedziałek po suchedniowej niedzieli, mają się stawić wszyscy bracia z małżonkami i towarzyszami na żałomszę, na ofiarę w półmszy iść porządkiem pięknym i prosić p. Boga za dusze zmarłych. A pp. starsi z dochodów cechowych mają obmyśleć odzieżą na mary i 4 świece do mar a 2 na ołtarz do mszy ś. i kapłanowi jałmużnę dać.

7) Gdyby który brat albo małżonka albo dziecię z tego świa=
ta zeszedł, mają się wszyscy za obesłaniem zejść do cechu i zmarłego uczciwie do grobu doprowadzić wedle przystoj=
ności chrześciańskiej pod winą 6 gr.

8) Gdyby który brat będąc bardzo chory i zubożony zmarł, mają go starsi i bracia pieniądzmi cechowemi pogrześć.

9) Gdzieby który brat zaniemógł, mają mu dać starszego towarzysza lub innego godnego.

10) Wdowie któraby po zejściu męża chciała rzemiosło ro=
bić, mają dać starszego towarzysza, póki za mąż nie pój=
dzie; a gdyby się co na nią pokazało nieuczciwego, takowa miejsce traci między bracią.

11) Po śmierci męża może wdowa ucznia gdy mu czas wynidzie wolnym uczynić; a gdyby taż wdowa rzemiosła nie robiła, starsi takowego ucznia oddadzą do innego mistrza.

12) Czeladź ma być u wszystkich jednako posadzona, to jest niewolno robić mistrzowi jedno samotrzeciemu; a gdy ma mistrz 2 chłopców, tedy ma towarzysza puścić bliższemu; jeśli jednego chłopca ma, tedy też ma mieć jednego towarzysza; a gdyby niemiał żadnego chłopca, wolno mu mieć 2 towarzyszy.

13) Jeżeliby się trafiło któremu mistrzowi mieć 2 chłopców do jed=
nego czasu, tedy wolno mu trzeciego chłopca na pół roku przed ich czasem przyjąć.

14) Mistrz ktoryby skąd inąd przyszedł, a chciałby rzemiosło robić, ma ukazać list z onego miasta skąd się wyprowadził o swem wyuczeniu, zachowaniu i urodzeniu; ma przyiąć mieys=kie prawo, dać do skrzynki na potrzeby cechowe 10 grzyw. i kolacyą dla braci sprawić.

15) Starsi mają doglądać aby każdy mistrz miał mieyskie prawo, ktorego gdyby nie miał, nie ma czeladzi chować.

16) Zaden brat nie ma drugiemu czeladzi odmawiać, pod winą 2 złt.

17) W schadzce cechowey żaden nie ma się wyrywać z mową ani też wota porządkiem idące przerywać, pod winą 6 gr.

18) Zaden towarzysz nie ma robić u tego ktoryby nie był w porząd=ku cechowym; a ktoryby robił pokątnie, takowego wolno za=bierać z robotą za pomocą urzędu. i ma odprawować winy partackie.

19) Ktoryby się Starszym upornie sprzeciwiał, albo drugiego nieuszanował, ma być karany winą 1 grzywny.

20) Gdyby ktory brat pisał sobie po towarzysza do innego mias=ta, ma zostawić kopią listu w skrzynce cechowey.

21) Gdyby towarzysz przywędrował, mając ta Lormistrza, ktoryby tylko samotrzeć robił, ma sobie do niego wsłać o robotę na 2 niedziele; a Lormistrz ma go na żądanie jego puścić po 2 niedzielach pod winą 1 grzyw.

22) Aby żaden mistrz nieśmiał dawać roboty towarzyszowi aż mu pierwey robota będzie szukana, pod winą 2 grzyw.

O chłopcach artykuły:

23) Chłopiec ma najprzod list pokazać, jako jest spłodzony w stanie sw. małżeńskim i że jest katolikiem.

24) Dorosły ma się zapisać na 3 lata nauki; a mnieyszy na lat cztery albo 5.

25) Chłopiec od zapisu ma dać 12 groszy a pisarzowi 3 gr.

26) Mistrz nie ma na probie trzymać dłużey nad 2 niedziele pod winą 1 grzyw.

27) Ktoryby chłopiec odszedł od mistrza a niewrocił by się za temu czas przepada, wyjąwszy podczas powietrza, wojny i potrze=by Krola JM.

28) Chłopiec gdyby był przemowiony do inszego miasta, do mistrza tegoż rzemiosła, wolno go będzie wziąć przez urząd.

29) Mistrz powinien Ucznia gdy dosyć uczyni, wolnym uczynić przed mistrzami, a potém 2 niedziele ma przerobić po wyuczeniu.
30) Syn mistrzowski powinien się uczyć półtora lata.

O towarzyszach artykuły:

31) "Towarzysz po wyzwoleniu we 12 niedziel powinien
"się opowiedzieć na depozycyą, która Depositia alias
"Mycie, Kreowanie i Przemianki ma być 4 razy w rok
"a ma być opowiedziana na suchedni. A ta Depositia
"Kazimierska ma być ważna tak jako w inszych Na=
"cyach i Miastach i jako w mieście Krakowie."

32) Któryby towarzysz chciał żądać środek między mistrzami, ten ma najprzód wędrować 3 lata albo robić u jednego mistrza w tymże mieście 3 lata nieodchodząc. Potem ma się opowiedzieć na Sztuki które ma robić wprzód rok, a w 6 niedzielach sztuki wykończyć a do skrzynki mistrzowskiej powinien dać wstępnego 4 zł. A do tego Sztuki takowe robić: Najprzód Cosmographią z figurami na bronatnem dnie nakrapiana w skorę czerwoną farbowaną; Mszał medyanowy złocisty; Brewiarz in quarto na bronatnem dnie stęplowany w czerwoną skórę; Breczek w czerwoną skórę złocisto z klauzurami i z pukłami. Z takowych Sztuk ma zostać Mszał przy skrzynce na cechowe potrzeby.

33) Sztuki Szkatulnicze: Najprzód Szkatuła regałowa która ma się otwierać na dwojgu drzwiczkach z przodku i z wierzchu wieko a wewnątrz ma być na gołem drzewie stęplowana złotem, na spodku mają być 4 zamki ryglikowe; u Szuflad na dole Szuflady mają być w jedną miarę zrobione; na wierzchu u tejże szkatuły potskrzynki z zamkami, a u Kałamarza zameczek mosiądzowy, a ma być kowana okowem rzezanym.

34) Item Szkatuła korzenna medianowa ma być okowana

okowem mosiądzowym pitowanym, w Której ma być szuflad 12 w jedną miarę zrobione a wieczka w skórze czerwonej stęplowane i z zawiaskami mosiądzowemi pitowanemi i z haczkami.
35) Item Szkatułka balwierska z okowem mosiądzowym pitowanym; Także i Puzdro balwierskie. Z tych sztuk Szkatuła wielka ma zostać przy skrzynce cechowej. Których sztuk powinni Starsi doglądać; a przytem Kola= cyą według zwyczaju na wszystkie Mistrze. Towarzysz któryby pojął wdowę tegoż rzemiosła, ma być wolny od sztuk, tylko powinien dać wstępnego 8 grzyw. na potrze= by cechowe. Toż się ma rozumieć o Córce mistrzowskiej gdyby któremu Towarzyszowi w małżeństwo była wy= dana. Synowie mistrzowscy także będą wolni od sztuk robienia tylko mają dać Kolacyję i wstępne i Musz= Ket do Cechu jak Każdy mistrz.
36) Robota któraby była robiona dobrze i warownie od mistrzów Kazimierskich i stradomskich aby niebyła hamowana w Krakowie lecz wolno zaniesiona i przedana bądź do Kramu, bądź do sklepu Kupcom Krakowskim.
37) Towarzysz Który przywędruje albo od mistrza odsta= nie ma iść do Gospody Ojca czeladnego i żądać aby mu robota była szukana.
38) Żaden Towarzysz nie ma gardzić robotą tak boga= tego jak i ubogiego mistrza pod winą 2 wochlonów.
39) Aby każdy towarzysz miał w uczciwości mistrza swego mistrzową i wszystkich w domu mieszkających; a gdzieby się porwał na mistrza i żonę jego słowem jako i uczyn= kiem ma być karany według uznania wszystkiego Cechu; a gdzieby ręką, ma być oddany do pp. Radzieć. Mistrz kto= ryby zdespektował towarzysza bez przyczyny ma być w cechu karany winą 2 grzywien
40) Towarzysze aby nie śmieli z lada przyczyny poostawać od roboty

w powszednie dni pod winą 2 wochlonów; a tylko 2 towarzyszom starszym wolno o takowe rzeczy czynić przed pp. mistrzami.
41) Towarzysz któryby w poniedziałek lub inszy dzień omieszkał roboty powinien dać do skrzynki mistrzowskiej 6 gr. a mistrz nie ma go ochraniać pod winą 24 groszy.
42) Towarzysz jeżeliby się co na niego nieprzystojnego pokazało w warsztacie albo gdzie indziej ma być karany 2 grzywn. do skrzynki czeladnej na świecę, a gdyby na tę winę niebył dostatni mają go towarzysze nakryć i korbaczem 5 karać. Strony nierządu sami pp. mistrzowie uznawać będą i karać, a gdzieby był przeciwny, mają go oddać do pp. rajcec.
43) Towarzysze starsi aby się nieważyli odmykać skrzynki bez p. Ojca także przysiadnego Mistrza, ani artykułów czytać towarzyszowi który w robocie nie stoi pod winą 2 wochlonów.
44) Towarzysze aby się nieważyli z skrzynki pieniądzy wybierać a mistrz przysiadny powinien bywać w gospodzie na każdej schadzce pod winą 12 grosz.
45) Towarzyszowi z wyuczenia ma być myto płacone po 6 gr. a starszemu który sprosta jako mistrz, po 10 groszy.
46) Trynkielty towarzyskie są starzyzna do której dadzą swój nakład, także klauzury, pukle, herbów wybijanie w pargamin pisany i papier.
47) Towarzysze mają się schodzić do Gospody co 2 niedziele a tam każdy powinien dać do skrzynki poszelągu a na suchedni po półgroszku, i mają słuchać 2 starszych towarzyszów z których jednego mistrzowie a drugiego towarzysze wybierają.
48) Towarzysze nie mają brać odpuszczenia przed jarmarki ani po jarmarkach przed Wielkąnocą, przed świątkami i przed Bożem Narodzeniem, aże we 4 niedziele mają się opowiedzieć.
49) Towarzyszowi który z daleka przywędruje a jeżeliby nie dostał roboty, mają mu dać ze skrzynki towarzysze 15 grosz.
50) Każdy towarzysz powinien robić mistrzowi 15 godzin pod winą wochlonu.
51) Szynk towarzysze mają czynić w niedzielę, na który się mają składać po groszy 6, a ten ma być odprawiany z uczciwością w gospodzie u Ojca czeladniego.
52) Gdy się trafi wyszynk choć w powszedni dzień nie mają mieszkać towarzysze więcej jedno 1 godzinę pod winą wochlonu.

53) Gdy towarzysze szukają roboty towarzyszowi, nie mają więcej mieszkać jedno godzinę i pod winą wochlowu.

54) Gdy towarzysz zachoruje u mistrza powinien go Mistrz opatrować niedziel 2, potem ma dać znać starszym Towarzyszom, aby go do Gospody zaprowadzili i o nim staranie mieli z skrzynki towarzyskiej; przytem mają jego rzeczy spisać i wydatki; a jezeliby towarzysz przyszedł do pierwszego zdrowia, powinien to wszystko nagrodzić co wydano na jego potrzeby; a jezeliby umarł mają te rzeczy oddać jego przyjacielowi jezeliby się ozwał, który powinien kosztą nagrodzić, gdzieby zaś towarzysza nie było, mają te rzeczy przedać, z tego co nań wydali do skrzynki złożyć a resztę ubogim rozdać.

55) Aby żaden towarzysz nie śmiał z chłopięty mistrzowskiemi chodzić do karczmy ani nieuczciwe miejsca pod winą 2 wochlonów.

56) Którzyby towarzysz niespał u mistrza swego ma dać winy 3 grosze.

57) Któryby towarzysz odszedł od mistrza swego excess jaki uczyniwszy takiego wolno trybować, kędy kolwiek się o nim dowie mistrz; a on powinien z trybówką przyjść i sprawić się jako na uczciwego należy.

58) Aby żaden mistrz ani towarzysz nieśmiał robić u Żydów ani ich rzemiosła uczyć, pod winą wedle uznania pp. Radziec.

59) Który by brat przyjąwszy cech, a kędy indziej oderwać by się chciał ma obligacyj swej wprzód dosyć uczynić.

60) My Burmistrz i Rajce Miasta Kazmierza aprobując wyżej spisane artykuły warujemy to, gdzieby kto naganił ten Cech albo Artykuł którykolwiek ma oddać winę 100 grzywien, z których połowa Instygatorowi Króla JM. a połowa Urzędowi naszemu Radzieckiemu.

(Ex Actis Consul. Civit. Casimir. Tom. 797 pag. 35–38)

Cech introligatorów.

1782 Szymon Dynkiewicz oddał dobrowolą, Klejnot, młodzieństwo, examen i uspokoił całą gospodę — Beanowi czytano artykuły towarzyskie.

1791 deponowani: Tomasz Stachowicz „Pokorny" Teodor Ziechocki „Spokojny" Alexander Jeziorski „Pokorny" Józef Godecki „Statkujący" Franciszek Wolski „Bogu miły i ludziom"

1796 deponowany: Kanty Kędzierski „Pokorny" Adam Guzowski „Głupi hardy" (ostatni deponowany)

Sławniejsi mistrzowie introligatorscy w Krakowie: Bartosz Kempini 1621, Reyneker, Krokier, Meszporkowicz w XVII wieku, Michał Drelinkiewicz 1718, Wojciech Męczeński 1733, Sebastian Drelinkiewicz 1778. Fryderyk Friedlein 1799. Jacenty Bersdorf 1798.

Deponowani: Stanisław Stachowicz 1733, Jan Szlichtyn 1733, Stanisław Hebanowski 1743, Łukasz Rozworski, Jan Dziedzicki 1751.

Mikołaj Gątkowski uczył się u Wojciecha Maleszkowicza trzymającego bractwo z mistrzami Krakowskiemi 1642.

Rzemiosło szkatulników ustaje w Krakowie w XVIII wieku.

Inwentarz skarbu towarzyszy introligatorskich: (1798)
Przywilejów 3, Klejnotów 32, Kopiejki z Taniecznikami 35, Krucyfix czyli Passyjka cynowa, Rejestrów 5, Wilkom z przykrywką, Kubków cynowych 11. Szkatułka na pieniądze, Wachle i świece, Krojce 4, Figurka do Kolędy mosiężna, Rycerzów cynowych 2, Dzwonek, Tabliczka, Skarb z 3 zamkami, Obyczaj sprawiedliwości (bat?)

(Regestr główny spraw towarzyskich cechu introligatorskiego od r. 1572–1800 (No 546) Mscr. in 4o.) ✓

Inwentarz skarbu cechu introligatorskiego r. 1606

Przywileje cechowe. Armata cechowa: 1 hakownica i 1 rusznica tar-czowa, 3 Puthaki nowe, 2 Zbroje i Pancerz z workiem i Leytuch złotogłowowy i 2 herby haftowane, Prześcieradło nowe, Kusza do ptaka 2 bełty — przybyło r. 1622 muszkietów 8. R. 1640 dwie beczce prochu więcej 23¼ funta w drugiej 13¾ ~~[illegible]~~ funtów F

F laska ~~do Kul~~ żelazna, szu-flada do Kul, dwie formy do odlewania Kul 3 prochownice, zamelie, Kłodka do wroje

R. 1622 fanty zastawione: Figura in 4º. Wężet rogaty, Ewan-gielisty in folio, figura 12º Angularze in fol. Angularze in 4º. z figurze in 8ᵘ.

(Regestr głowni brastwa introligatorskiego miasta Krakowskiego 1564–1718 in fol. zapisy spraw cechowych, inwentarze, wpisy uczniów) Nr. 532.)

(Księga zapisów towarzyskich od r. 1641–1787 i oddanych Klejnotów towarzyskich in 4º. Nr 547)

Przytem na ciele oprawne broszury drukowane

Ostrędowski Stanislaus de Dzierzawy Art. Mr. et Phil. Dr. Profes: Rhet: Philakai Zdziewoianae domus Gregorio Joanni Zdziewoyski a Lasko Concionatori Oświecimensi ordinario Amoris ergo DD. 1639. 4º K. 9 Genealogia domu Zdziewojs-kich wierszem) na końcu Series Vitae et Annorum Gregorii Zdziewoiski. Cracoviae in off. Stanislai Bertutowic 1639.

" " Stefanion studii philosophici Gregorio Joanni Zdziewojski dum Art. Mr. et Phil. Doctor in Academia Cracov. renuntiaretur ab illustri Juventute Academica ex schola poeseos D.D. sub auspiciis Stanislai Ostrędowski Cracoviae ex off. typogr. Francisci Caesarii 1638. 4º. K. 8 (wiersze studentów na pochwałę Zdziewojskiego. między innemi oda Nicolaus de Żmigrod Stadnicki

Kwiatkowski Paulus praepositus Ecclesiae S. Joannis Crac. Art. Mag. Phil. Dr. et Prof. in Acad. Crac.: Epidesmion Gregorio Joanni Zdziewojski concionatori oświecimensi ordinario amoris ergo oblatum Cracoviae in off. typ. Stanislai Bertutowic 1639. 4º K. 6 (wiersze na pochwałę)

Zdziewojscy herbu (Pilawa - półpodkowy i kosa)

Zdziewoj służył pod Jarosławem Łaskim zostawił syna Walente=go, Alberta Zdziewojskich. — Albert Zdziewojski pojąwszy Annę z Polesiyna Podleską zmarłą r. 1600 zostawił synów Jakuba, Jana, Stanisława. Z tych Jan osiadł na Szląsku, Jakub w Morawie, mieszczan w Łasku + 1628 d. 28 Octobr. mając lat 67 miał żonę Katarzynę z Buczka + 1619 d. 9 Junii mając lat 40. Dzieci Jana i Katarzyny 6 synów i córka: 1) Marcin 2) Jan 3) Paweł 4) Szymon 5) Gregorz 6) Bartłomiej. 7) Małgorzata. Z tych Marcin mieszczanin w Łasku pojąwszy Zofię Kowalską zostawił Zofię, Elżbietę, Stanisława i Pawła. —

Piąty syn Jana: Grzegórz Jan ur. 1609 d. 10 marca w Łasku kształcił się tamże 1615 i w Kurzelowie 1619 w Sieradzu 1621 w Lublinie 1623 a r. 1625 w Kamieńcu podolskim. — Roku 1626 z postem Gabriela Bethlema zwiedzał obce kraje: R. 1628 zapisał się do Akademii Krak gdzie 1631 został bakałarzem filozof.; r. 1632 został nauczycielem szkoły i notariuszem w Kurzelowie; a r. 1633 nauczycielem szkoły w Pilicy; r. 1635 wyświęcony na xiędza w Warszawie został kaznodzieją w Łasku; r. 1636 notariuszem publicznym r. 1637 kaznodzieją w Kościele S. Jana w Krakowie r. 1638 Dr. filoz w akadem. krak. i kaznodzieją w Oświę=cimiu

1636 Muczk. 303

wydał:

1) Dakrysis patriae facta a. 1636. Cracoviae in off. Stanislai Bertutowic 1639. 4° k. 8 opis wierszem Łaska miasta i swej rodziny

2) Charisma magnae Matri Virgini ecclesiae collegiatae Lascensis patronae dicatum a. 1639. 4° k. 6. wierszem.

Te swe prace wraz z 3 panegirykami Oszędowskiego i Kwiatkowskiego razem oprawne r. 1640 dawał Zdziewojski

1627 w sobotę w dzień S. Doroty Introligatorowie i Szkatulnicy Kazimierscy oderwawszy się od Cechu Krakowskiego, uzyskali od Rady Miasta Kazimierza potwierdzenie ~~....~~ Artykułów 60 swego Cechu, który przywilej Zygmunt III w Warszawie d. 16 Marca 1627. – Wskutek tego Starsi Cechu introligatorskiego Krakowskiego, zaskarżyli przed Radą miasta Kazimierza Introligatorów ~~..........~~ Kazimierskich iż oderwawszy się od cechu Krakowskiego w którym statecznie trwać obiecowali, ważyli się lekkomyślnie schadzki w Kazmierzu czynić i na nich odprawować <u>depositie</u>, które się nigdzie indziej w Koronie Polskiej tylko w samym Cechu Krakowskim introligatorskim dziać mają; że Żydów rzemiosła uczą i sami z nich za towarzyszów robią; że deski do ksiąg, które chłopi do Krakowa przez Kazmierz przewożą, sami wykupują i żydom na zysk przedają; że czeladź introligatorską z Krakowa do siebie odmawiają; że poddane szlacheckie mistrzami czynią; że robotę z Krakowa wynoszą: o co sobie Aktorowie Krakowscy stąd szkody na 2000 grzyw. pol. rachują, jak opiewa Protestacya w Urzędzie ławniczym Krakow. fer. 3a post f. Assumpt. Mariae 1626 uczyniona. (Acta consul. Casimir. Tom 797. pag. 96)

[(sabbato pridie dom. Judic. 1627)

Cech introligatorów.

Regestr głowni spraw thouarziskich pissani roku panskiego 1572

Przywilej potwierdzony przez Rajców Krakow. obejmujący ustawy towarzyszów rzemiosła introligatorskiego – w piątek po 3 Królach 1567 i przekład niemiecki tegoż przywileju.

Sprawij pothoczne thowarziskie. (od r. 1573)

Ojciec Czeladni Klemens Hortulanus oddał nowotnemu ojcowi Kasprowi Raimanowi 1573 r. czeladną skrzynkę w której były: Pieniądze 8 flor. 48 grosz bez kwartnika, przywilej na pergaminie regestr główny czeladni, drugi regestr kwartalny, 2 Kocze i wór z naczyniem od deponowania: naprzód Topor; item Piła; item Cyrkiel; item Berar; item Bean; item Kaleta beańska; item Czapka beańska; item Grzebień; item rasz.. ; item Kleszcze; item Łopatka; item Surma; item Młotek; item Brzytwa; item Okulary; item Co uszy rumują tyżka potym broc.. ; item Nożyce; Ksiązki co żadnej karty wnich niemasz; Kałamarz co [illegible] dna niema.

R. 1577 Kupiono almaryą za 1 flor. 6 gr. i 2 sklenice. W tej almaryej chowano naczynie do depozycji.

R. 1590 przybyło 2 fanty: wacek srebrny i zankiel

R. 1608 " szklenica albo Wilkom cynowy

R. 1621 " fanty: P. Stanisława Szkatulnika prasa drewniana, Węzeł mosiądzowy, Kolęda mosiądzowa, Dwa angularze mosiądzowe

R. 1640 " Kubek złocisty, Aostruchanik cynowy, Sklenic 8,

R. 1669 " Klejnotów czyli wotów srebrnych 10, Wilkom cynowy z wierzchem i z chłopkiem, Kuflów cynowych 5 z przykryciem i bez tegoż, Kuflow cynowych półgarcowych 2 Konewka Kwartowa cynowa, 1 Kubek cynowy, 1 Kufel sklanny, 8 sklenic z przykrywadłami

R. 1691 " Klejnotów talerowych 2, Krzystynek szostakowych 26, Krzystynek cechowych (wota ?) 10 (razem Klejnotów 38) — Trzyki Kopijek czyli szrogroszowych

R. 1733 " było Rycerzów mosiężnych czyli Chłopków do Wilkomu 2 Klejnotów 93 tabliczek 20, Kopijek moskiewskich 20, Kubków cynow. 12.
(Klejnotów wszystkich 360 tynfów)

R. 1743 odebrali Starsi Łukasz Rogowski i Stanisław Stacho; więc oraz ojciec gospodni Wojciech Mgczynski Klejnotów 107

R. 1773 było klejnotów srebrnych 168 z których wydano 148. sztuk w wartości 6002 zł. które starsi cechowi pożyczyli na procent.

R. 1788 pożyczył cech resztę klejnotów od towarzyszy

R. 1793 było jeszcze przywilejów 3 Klejnotów 41, Kopiejek moskiewskich 27, Wilkom cynowy z pokrywą, Kubków cynowych 11, Figurka czyli Kolęda mosiężna, Dzwonek, Rycerzów spiżowych 2, Wachli 2, Krojców (do świec) 2 pary w skrzynce towarzyskiej

Czas kiedy pp. towarzysze z świecami wychodzić mają

Boże narodzenie, Gromnice, Wielkanoc, Wniebowstąpienie, Świątki, S. Trójcę, S. Annę, P. Maria zielną, Urodzenie P. Marji, Zwiastowanie P. Marji

(każdy umiał pisać)

R. 1574 Porządek wpisowania wędrownych towarzyszów cudzoziemców (sami się wpisywali gdzie się uczyli oraz gdzie deponowani po niemiecku, polsku, czesku, łacinie)

(zapisywano depozytora i pomocnika oraz Kmotrów, termistna: ojca gospodniego)
(po niemiecku deponowanie zwano Taufe)
~~zapisywano~~

1574 Martinus Longinus von Frankstein depon. w Wiedniu przezwisko Lange czape
Michel Endtner " Nürnberg " —
" Stefan Pistorius Luneburgensis " Leipzig " Wohlgemut
1578 Erhard Agricola von Salzburg " — " —
Christopherus Jacobus Zittaviensis " Leipzig " Springinsfeld
1580 Andreas Funcke von Breslau " Wittenberg " do
Jacob Lucas vom Alten Stetin " Prag " Spring in den Wald.

czeladź z Lublina, Wilna Warszawy, Kalisza Lwow 1640, Łowicz 1644 Leszno 1646 Piotrków 1680 Częstochowa 1742

1582 Matys Ławnicki z Poznania " Poznan " Dobry myśli:
1589 Ambroży Rogowski wyuczył się rzemiosła puzderniczego w Lęczycy
1592 Samuel Gentilis aus dem Sweitzerlande Neuwenburg
1600 Jędrzej Kałużny z Łęczycy " Poznan " Cięzki
" Marcin Podsadecki " do " Rozlej kalej
1602 Jan Goniec uczył się w Wilnie " Poznań " Noszowaty

Bean

1603 Marcin Fortilla uczył się rzem. szkatulniczego w Kazimierzu.

czeladź z Brussel (in Niederlanden) Prag, Frankfort, Hamberg

1603 Walenty Zasadzki z Lublina " — " Dolezy objad
" Melchior Czarnota " Poznań " Ledwowstał
1610 Jan Molenda " Kraków " Zaniedbał
" Marcin Krzyczkowicz " do " Wszędychciał.
" Jakub Richwalski " do " Spokojny wilk
" Jakub Świętkowic " do " Dumna myśl
1615 Jan Woźniaczka " Toruń " Prędkowstał
1617 Jakub Waśkowicz " Łęczyca " Smagły

1618 Jakub Rajman . . . . depon: " Lublin przezwisko: Smętny
1619 Paweł Fraterkowicz . . . . " D° " Lichowlazł
1630 Mathias Padwicki . . . . " " Wrocław " ——
1646 Walenty Krokier . . . . " " Poznań " Chrześcian

Roku 1777 d. 15 września stanął dekret na Franciszka Reichwals-
kiego za exces niegodziwy uchwalono dyskretnie plag 100
przy bytności całej gospody
Tegoż dnia na Stanisława Matraszowskiego za nierząd plag 15.

świadczą że otrzymał Sink uczniowy (t. j. Gesellenstück) albo stuszny od uczniowych towarzyszów Altgesell

Opissanie tich Ktorzi syę thu wiuczayą y Kthorzi deponuyą.

Towarzysze deponowani:

1572 Candidus Spiwiak (Krosno)
Stanislaus Dzierszawsky - Esopus
Martinus Cydziganiec
1573 d. 25 Januarii Alexius Kompan, compatres mei aderant Joannes Zborowski et Joannes Scriba.
" " " " Jacobus Mirandula
" Jakub Pęstky - Gamrat
1574 Tomasz Nietowarzyski z Łęczyce deponował się w poniedziałek po S. Trojcy
" Wilhelm Reynnecker von Erfurt, deponirt in Krakau; depositores Martinus Longinus, Candidus Krosno, mein Nahme: Jungfrauknecht thut den Madeln allzeit wehe; meine Paten Solomon von Pirna, Stefanus Stolzt
1575 Jan z Głupiachytry; depozytor[redacted] jego Stanisł: Ezop, Jadam Wrzesczek; Kmotrowie Mathys Przywiliczki, Jan Markuszow imię jego Jan Zawdywesoł z Szydłowa.
1576 Jan Wirek - Owczapokora
1577 Szymon Wysoka Myśl mistrzowicz wileński deponował się w Krakowie.
" Józef Czestouk; depozytor jego Alexy Kompan, koadjutor Jan z Głupiachytry, kmotrowie Matys Kikula i pan Kasper; pan ociec (gospodni) Marcin Lipowiec.
1587 Hans Hüllenmayer von Salzburg; deponirt in Krakau: Nahme [redacted] Lansam faul.
" Krzysztof Zakrzewski okrzczono mnie skromny
1590 Hans Zehendorf von Lübeck: deponirt in Krakau: Nahme: Geduldiger Schaff.
1594 Sebastian Wrobel puzderniczek; Cernistrz jego ojciec Wtasny

w XVII wieku ma to zagranicznej czeladzi.

1596 Matys Mazurek wyzwolił się rzemiosła puzdernicego u Wojciecha Rogozelskiego
1598 Jan Panikowski " " " szkatulnicego w Warszawie

Przezwiska dawane beanom przy depozycji w XVI wieku (które częstokroć brano później za rodowe)

Wściepsp, Niedospał, Wszędybył, Babierad, Ledwożyw, Tęgostrój, Bezkost, Darmopich, Stawinoga, Wilczapokora, Grzeszwetna, Zawalidroga, Zyska, Dzierlata, Swawola, Nieborak, Strojny, Szumny, Skromnocichy, Niezachowalec

Leytowka

Wyzwolenie

Klejnot dać ~~wszystk~~+ dobrą wolą towarzyszom. Klejnot tabliczka srebrna cynowa lub na zawieszana na wilkomie*)

Po deponowaniu zapisował się sam do Księgi.

*) te potem przetapiano na kubki lub wilkom.

Przezwiska czyli przemianki czyli imiona deponowanych w XVII wieku

Włoczęga, Łazigęba, Storzypiętka, Niedozrał, Darmochwał, Wesoły, Lichaowca, Mieszała, Mokrospał, Łapikufel, Drygant, Świdrygał, Postawny, Darmozalecał, Gmerał, Kwasigroch, Wszędybył, Gniecibaba, Trefny, Smagły, Olbrym, Wesołowstał, Ledworuch, Sobieomieszkał, Zachowały, Lichowlazł, Ożgb, Nieranowstał, Niedorostek, Dobrynobotnik, Wielomowny, Kuroptoch, Niedotrwał, Dorobiony, Poniewieracz, Zalecała, Kolebała, Wytrzesikufel, Dziewkomrad, Lichowlazł, Wichrowały, Pociecha, Miłosny Bokała, Kłopocibaba, ~~Dla~~ Rączowstał, Wielomowny, Długomyślny, Zaichapek, Wachała, Niedorosły, Wszędybył, Długospał, Sekretarz dziewczy (Wawrzyniec Skowroński 1665), Skierciach, Wołek, Ledworuch, Obieżymiła, Długomyślny, Skoczylas, Niedojadek, Ledworuchajżło, Skoczygroszy, Niepytała, Macała, Mitręga, Kładzigrysowka, Swarzybaba, Przybysz, Poturała, Kapłun Basza (Jan Sołkowicz 1688), Skwapliwy, Sprawny, Wszystkochciał, Strzelioko, Wgardlepieniądz,

Przemianki dawane w XVIII wieku:

Wesoły, Cichy, Foremny, Rozmaity, Krasny, Powolny, Niestateczny, Śmieszno gładki, Załotny, Mądry, Jasiel rad, Łapikufel, Kwasigroch, Zawaliwarsztat, Przekostał, Skąpozrał, Grzesiwetna, Ledworuch, Dobrywdom, Niedoleżał, Nasirzrał, Zaichapuk, Skoczylas, Niedobrał, Wartogłów, Strasywilk, Dobryobjad, Przytulicki, Ledworzek, Niedbalec, Pierożek, Ptaszek, Połyrała, Pojeżdżała, Poniewieracz, Kartownik, Przyglazło, Darmochwał.

R. 1780 d. 24 Czerwca depozycya towarzyszów na ten czas examinujących się przez 2 magistrów (przysadnich) przy starszym towarzyszu, ojcach gospodnich i towarzyszach, odebrali Taskawy przemianek z osobna porządkiem od swoich pań magistrowych: Jacenty Wierzbowski z Warszawy „Bardzo gładki" Kazimierz Wadowski tutejszy terminator „Pokorny" Szymon Zieleński tutejszy „Gaszek" Sebastyan Wesołowski tutejszy „Wystrzyżny" Wojciech Jabłoński tutejszy „Gonidziurka"

Cech ~~[illegible]~~.

Alexius Surowy et Christophorus Zakrzewski seniores Contubernii introligatorum atque Thecarum Confectorum alias Szkatulnicy albo Puzdernicy (Cracoviae feria 2a post festum S. Petri Vinculati proxima 1592) udzielają Towarzyszom cechu introligatorskiego Ustawę wypisaną z Ustawy ogolnej przez rajce nadanej (r. 1592)

Porządek towarzyszów tych rzemiosł:

1. Gdyby który towarzysz umarł albo uczeń albo jaki inszy czeladnik takowego 4 towarzysze młodszi do grobu nieść mają pod winą 4 gr. i wszyscy powinni być na pogrzebie i żałobnej ~~[illegible]~~ mszy za mistrza lub mistrzową lub dziecka. (cf. Art. 1.)
2. Aby żaden towarzysz u żydów nie robił ani ich uczył (cf. Art. 9)
3. Towarzysz chcący mistrzem zostać ma robić sztuki (w przywileju wymienione (cf. Art. 11.)
4. Towarzysz który pojmie wdowę lub mistrzownę, wolny od sztuk (cf. Art. 12)
5. Towarzysz któryby nie miał w uczniowstwie mistrza będzie karan (cf. Art. 13)
6. Towarzysz któryby bez porządku obsyłania wszedł do mistrza robić ma być karany (cf. Art. 14)
7. Towarzysz chcący wstąpić od mistrza odpuszczenie ma ~~[illegible]~~ wprzódy opowiedzieć 2 niedziele wprzód (cf. Art. 15)
8. Towarzysz nie ma brać odpuszczenia przed jarmarkami i przedświętami (cf. Art. 16)
9. Towarzyszowi wolno jest ożenić się, lecz żona jego nie ma około xiąg robić. (cf. Art. 17)

(Na pergaminie wypis – z pieczęcią cechową na wosku ciemno-zielonym w puszce drewnianej – na taśmie pergamin. – Nr 549)

Introligatorowie krakowscy twierdzili iż mieli najdawniejszą ordynacyją z r. 1547

R. 1790 skarżyli się na księgarza Grebla iż trzymając partaczy sam kazał oprawiać książki – przez co cech do ostatniej nędzy podupadł.

Cech Kartowników (chartarii)

Consules cracov. (fer. 5a ante f. S. Simonis et Judae 1577) ad instantiam Joannis Bock, Sebastiani Nieszporek, Gregorii Żak, Benedicti Makuta et Andreae Przeorek magistrorum contubernii Chartariorum seu Chartificum Cracov. approbant sequentem ordinationem: (po tanie)

1) Kto chce być przyjęty do cechu ma przyjąć prawo miejskie i złożyć do skrzynki cechowéj 10 zł.

2) Żaden z kupców przybyszów nie może oprócz jarmarków dorocznych, sprzedawać kart pod utratą takowych.

3) Każdy mistrz może tylko 3 uczniów na naukę czteroletnią przyjmować.

4) Jeżeli by towarzysz w poniedziałek święcił, ma dać winy 12 gr. podobnież i mistrz gdyby o tém w cechu nie doniósł.

5) Gdyby towarzysz który na karę cechową zasłużył, nie ma się żaden mistrz za nim wstawiać pod winą i kam. wosku.

6) Mistrzowie podług dawnego zwyczaju nie powinni towarzyszom płacić większego wochlonu jak 7 gr. jeżeli są dobrze w rzemiośle biegli, a mniej biegłym po 3 i po 3½ gr. pod winą i kamienia wosku.

(Acta consul. cracov. Tom 24 pag. 649)

Cech kichlarzy czyli piernikarzy.

Vladislaus IV rex Poloniae (Varsaviae d. 30 Octobris 1646) confirmat Ordinationem sive articulos contubernii Cuchlerorum Cracoviensium per officium consulare cracov. concessos in litteris pergameneis sigillo civili munitis partim novos articulos per Nos additos quorum tenor est talis. (drugi przywilej) (1-y przywilej)

Consules civitatis Cracov. (sine data) satisfaciendo supplicationibus famatorum Joannis Hermersterfer, Gasparis Talega, Joannis Kozłowski, Stanislai Czichoń, Christophori Korniewicz, Simonis Rzynka, et Joannis Szowiez atque honestarum Dorotheae olim famati Francisci Korniewicz, et Reginae olim famati Thomae Schado relictarum viduarum Seniorum et Juniorum Magistrorum Cuchlerorum cracoviensium propter defectum constitutionum ad bonum regimen fraternitatis ipsorum ~~...~~ concedunt sequentem ordinationem sive statuta Fraternitatis ipsorum, in praesentia illorum lecta et per eos acceptata, quorum tenor talis (in idiomate polonico:)

Consules cracov. (Cracoviae fer. 5a ante fest. S. Valentini 1609) ad petitionem famatorum (ci sami co w przywileju z r. 1646) magistrorum Cuchlerorum Cracov. Constitutionem ad bonum regimen fraternitatis Cuchlerorum approbent (następują po polsku pierwsze 6 artykułów) Vladislaus IV rex Pol. confirmat 6 articulos Contubernii Cuchlerorum Cracov. ex anno 1609. - Datum Cracoviae in comitiis coronationis d. 12 mart. 1633. (Oblat in actis castr. Crac. fer. 2a post dominicam Jubilate 1644 in Libr. Rel. Tom 70) (jest w Zbiorze p. 413)

Artykuły z r. 1609.

1. Aby mistrzów rzemiosła kuchlarskiego więcej nad 9 nigdy nie bywało, a to dla tego aby cech przez zagęszczenie się mistrzów nie ubożał i ażeby roboty tym lepszą mieli.
2. Kichlarze mają 9 jatek częścią do żywota częścią na lat 5 zapisanych, które to jatki z rąk bractwa nie mają wychodzić. Z każdej jatki płacony będzie na ratusz krakowski czynsz powinny po 3 wiardunki w 4 ratach począwszy od Popielca pierwszą ratę które to czynsze mają Starsi wybierać z każdej jatki pod utraceniem takowej, i ~~do~~ skarbu miejskiego oddawać.
3. Wdowa ma po śmierci męża zostawać przy rzemiośle i jatce: w razie gdyby poszła za mistrza innego rzemiosła, mają Starsi tę jatkę jako wakującą wziąść w swoją dyspozycyą.

4. Syn mistrzowski gdyby po śmierci rodziców chciał się rzemiosłem kichlarskim bawić, nie może dotąd dostać jatki od starszych póki nie przyjmie prawa miejskiego i pp. radcom nie będzie prezentowany.
5. Żaden nie może być za mistrza przyjęty do bractwa, aż która z tych 9 jatek wakować będzie.
6. W żadnej z tych 9 jatek niewolno sprzedawać innego towaru krom samej roboty kichlarskiej.

Artykuły nowe z r. 1646.

7. Poniewaź piernikarze krakowscy w młynach królewskich jako mieszczanie mielają i od miodów albo sami przez się albo przez tych u których kupują, kontrybucyją do komory królewskiej oddają: przetoż niewolno robić ani przedawać miodowników, pierników tak wielkich jako i małych wszelaką formą i też fozą robionych i cokolwiek z miodu, z mąki i z pieprzem i z innemi ziołami zrobione bywa, oprócz samym cechowym piernikarzom mieszczanom krakowskim tak w mieście jako i po przedmieściach, juryzdykcyach, dworach kamienicach i domach pod karą 100 grzywien z których połowa Urzędowi a połowa cechowi przypadnie i zabraniem roboty i instrumentów do rzemiosła należących. Okienniczki u których by się robota niecechowa znalazła, każda 5 grzywnemi do Urzędu karana będzie.
8. Na 12 mil wokoło Krakowa w miastach w których jest komora koronna niewolno innym tylko piernikarzom krakowskim lub z niemi cech trzymającym w targach i po jarmarkach i kiermaszach sprzedawać. Również nie ma im nikt w Krakowie podczas targów i jarmarków przeszkadzać.
9. Do cechu za mistrza nie może nikt być przyjęty póki wprzód u piernikarza cechowego porządnie wyuczony i wyzwolony nie będzie i który sztuk według zwyczaju cechowego nie odprawił. Mistrzowie mają tylko uczonych towarzyszów w warsztatach chować i chłopców na trzy lata wpisanych wyzwalać, pozwalając im tylko 2 niedziele na próbę, nim wpisani będą, pod winą 5 grzywien.
10. Niewolno żadnemu przekupniowi miodu wykupywać, dopokąd piernikarze dla swej potrzeby nie nakupią pod winą 6 grzywien. Przekupień stargowawszy miód winien go potrzebującemu piernikarzowi ustąpić. Ktoby podkupił piernikarza przepadnie 14 grzywien urzędowi przed którym go obwinią.

1570 opatrzny Gregier Dérink mieszczanin i kichlar
Kazimierski, skarży iż burmistrz i rajcy Krakow.
w budzie przed kamienicą Krzyszczyńską i przed ka:
mienicą s.p. Zregla rajcy, idąc z Grodzkiej ulicy ku
Kościołowi P. Maryi, pozwalają codziennie przedawać
pierniki norberskie, i że temuż Dérinkowi w
jarmark krakowski kazali pobrać jego
pierniki i miodowniki wbrew przywilejom
królewskim.

1570 d. 5 Martii Varsoviae – Sigismundus Aug. rex
consulibus cracov. skarżyli się nam sławetni mistrze
cechu piekarskiego Krakow. w imieniu piekarzy pierników
(pannis melliti) czyli kychlarowie którzy od wielu
lat wspólnie z niemi mają cech, gospodę (simposium con:
tubernale) i uczniów wyzwalają i jatki swe w Krakowie
mają iż niejaki Grzegorz Dyrmelcz mieszczanin Kazi:
mierski (Dérink?) przeszkadza tymże kichlarzom nawożąc
do Krakowa w targi i jarmarki pierniki. to wskutek
naszego Król. mandatu który przez opaczne przedstawie:
nie dostał. Polecamy więc aby owemu Grzegorzowi
Dirmelcz zakazano w Krakowie sprzedawać pierniki.

Joannes III (datum ad Viennam in castris d. 13 Septembr. 1683) quia ad malam cancellariae informationem dedimus famato Thomae Baranowski civi cracov. licentiam operam suam Cuchleariam minus attentis juribus et articulis Contubernii Cuchleariorum cracov. exercendi, ideo mandamus vice capi: taneo cracov. ut eidem Baranowski exercitum artis hujus in circumferentia 12 miliarium circa Cracoviam interdicat.

Sigismundus Augustus (Lublin in conventu regni generali d. 7 Martii 1569) propter bonam conditionem et ordinem civitatis Casimiriensis in augendis opificibus artificiorum ad supplicationem certorum consiliariorum honesto Gregorio Dirinck pannis melliti pistori vulgo Kichlaro nuncupato et aliis pistoribus panum mellitorum pistoribus in civitate Casimiriensi confert potestatem exercendi artificium panum mellitorum Kichlarstwo dictum instituendi et exercendi discipulos quotquot voluerint ac magistros juxta ordinem aliorum Kichlariorum civitatis Cracoviensis creandi, panem mellitum generis cujuscunque generis (piernikowi miodownikow) singulis diebus in civitate Kazimiriensi et Stradomiensi quolibet tempore, in civitate vero Cracoviensi diebus forensibus et tempore nundinarum venum exponendi adscribendo illos Kichlaros fraternitati pistorum Kazimiriensium. Ratione census tenebuntur iidem Kichlarii ad magnam procurationem Cracoviensem ex institis suis quolibet anno per 24 grossos pendere. (Acta consul. casimir. A. 1569 Tom 362 p. 137–138)

Sigismundus Augustus (Warschoviae d. 5 Martii 1570) famatis proconsuli et consulibus civitatis Cracov. Expositum est in querela nomine famatorum Seniorum Contubernii totius Pistorum Cracov. cum quibus et pistores pannis melliti Kichlarowie vulgariter nuncupati contubernium seu fraternitatem simultaneam et simposium contubernale a pluribus annis tenent, quendam Gregorium Dering civem casimiriensem, Kichlaros Cracovienses magistros macella sua in civitate Cracoviensi jam a multis annis ordinata habentes in quibus panem mellitum diversi generis et formae vendere consueverunt, deturbare per apportationem pannis melliti ex civitate Casimiriensi ad venditionem diebus forensibus septimanalibus et nundinarum vigore cujusdam mandati regii ex insufficienti declaratione obtenti. Itaque

mandamus ut Gregorio ~~[illegible]~~ Dirink civi casimiriensi venditionem pannis melliti in civitate Cracoviensi die forensi septimanali et aliis diebus temporeque nundinarum prohibeant et si rebeliter resisteret panem mellitum illius laboris Cracoviae aportatum per famulos ad praetorium Cracov. accipiant. —

Inductum in Castro Cracov. feria 6a post festum Ascensionis Domini 1570.

=

Uchwała w cechu piernikarskim krakowskim d. 13 Kwietnia 1766 na sessyi za konsensem p. Łukasza Szostakiewicza prezydenta rady Krakow. Majstrowie obowiązują się nie po dwóch lecz po jednym terminatorze chować a to dla tego aby czeladź z cudzych krajów dla większego poloru mogła mieć miejsce. Terminatorowie mają po 4 lata terminować. — Uchwałę tę podpisali: Antoni Kromer starszy nieumiejący pisać, Kasper Nowakowski + Tomasz Starzykiewicz + Ignacy Kromer. Florian Kromer.

=

141

17
5

Cech Kołtryniarzy (Coltrinarii)

1592 fer. 4a ipso die S. Mariae Nivis – Seniores et juniores fratres Coltrinariorum cracov. omnes rixas inter se sustulerunt ope arbitrorum designatorum: Joannis Bursztin pictoris, Sebastiani Kawieczki ceglarz, Adami Urzędowski cingularii, Jacobi Lipeziezki crumenarii, Felicis Malarz (Acta consul. crac. Tom 29. p. 288)

Cech Konwisarzy (Cantrifusores)

Sigismundus Augustus rex Poloniae (Piotrcoviae in conventione regni generali fer. 3a ante fest. Nativitatis Domini 1558) quia relatum est, Cantrifusores (Konwisarze) cracovienses in operis suis adeo diligentem curam apponere, ut extraneis peritia nihil cedant: ideo ipsis indulgemus: Liceat ipsis stannum dictum Purlauther sive durum (twarda) sive molle (miękka) tantae puritatis prout e mon: tibus naturaliter eruitur aut Gedani conficitur praeparare et vasa operaque ex ejusmodi stanno praeparata signare aquila literis S et A. simul complicatis impressa (dla znaku więtszego ma być w takowem naczyniu wybity orzeł, a ma być przepasany literami S i A.) ad diferentiam alterius stanni duodecim graduum quod Wratislaviense dicitur, ex quo hucusque juxta probam in praetorio cracov. servatam vasa operaque, aquila similiter sed absque literis signa: ta, ex aequo cum Wratislaviensibus ipsis conficiunt. – Liceat Cantrifusoribus aliarum civitatum regni Poloniae ex utroque stanno vasa operari et ad instar Cracoviensium aquilis ejusmodi imprimi: sed nullo alio stanno quod sit inferius graduum 12 in vasis conficiendis utantur et superioritati Cantrifusorum Cracoviensium subjecti sint, ita ut Cracovien: sibus cantrifusoribus licitum sit, tempore nundinarum de vasis et operibus eorum ad vendendum expositis experimen: tum seu probas sumere (cyna ma być probna, bądź lauter, bądź ku dwunastemu) et opera inferioris stanni quam graduum duode: cim confiscare. Prohibemus omnibus incolis regni stannum extraneum

operasque et vasa ex illo confecta, ad vendendum inferre. Extraneis tamen id facere licebit, dummodo ejusmodi ~~opera~~ opera stannea adducta more mercatorum centenariis aut semi=centenariis divendant, a venditione vero eorum lapide aut libra seu commutatione novorum pro vetustis abstineant sub confiscatione.

(Oblat. in castro cracov. fer. 3a ante Conversionis S. Pauli 1559. Libr. inscript. Tom 71. pag. 1374 Nr. 1357)

(w Zbiorze p. 107) Ustawa rajców krakowskich dla konwisarzy i mosiężni=ków dana w wilią S. Małgorzaty r. 1512.

144

1559 d. 20 Aprilis Cracoviae. – Sigismundus Augustus rex Polon. quia Cantrifusoribus civitatis Cracov. fecimus potestatem, ut liceat ipsis stannum Pur lauther vocatum, sive durum voluerint, sive molle tantae puritatis prout e montibus naturaliter eruitur, aut Gedani conficitur, praeparare atque vasa et opera ex ejusmodi puro stanno fabrefacta, Aquila, literis S et A simul complicatis impressa signare ad differentiam alterius stanni, quod Vratislaviense dicitur, ex quo juxta probam in praetorio Cracov. servatam vasa operaque Aquila itidem sed absque literis signata ex aequo cum Wratislaviensibus conficiunt – ita videlicet ut ex ejusmodi stanno utroque itidem Cantrifusores aliarum Regni nostri civitatum et oppidorum omnia vasa operari et ad instar Cracoviensium Aquilis simpliciter imprimi teneantur, nec deinceps ullo alio stanno, quod sit inferius gradnum duodecim in vasis conficiendis uti audeant: utque Cantrifusores aliarum Civitatum subsint superioritati Cantrifusorum Cracov. ita ut ii tempore nundinarum de eorum vasis probas sumendi habeant facultatem – et si

alicubi vasa inferioris stanni quam gradum 12 compererint confecta, illorum alteram medietatem pro fisco regio, alteram pro loci capitaneo capiant. Ideo mandamus, ne quisquis incola stannum extraneum et vasa ex illo confecta in regnum Polon. ad vendendum inferat. Extraneis tamen id facere permisimus sub conditione, ut eiusmodi vasa stannea aliunde adducta, tantummodo centenarii aut semicentenarii pondere divendant more mercatorum, sub amissione vasorum. Quod omnibus Capitaneis, Consulibus, notificamus.

Cech Konwisarzy (Stannifusores)

Fer. 4a post fest. S. Martini 1548: Jan Wesołowski konwisarz (stannifusor) przyrzekł przed rajcami Krak. iż nie będzie pobudzał towarzyszy do niesnasek między mistrzami, i że roboty żadnej nie będzie podejmował, dopokąd sztuk nie okaże w cechu krakowskim.

A. 1539 d. 22 Augusti Wratislaviae. – Consules civitatis Vratislaviensis ad Sigismundum I regem Pol: Otrzymaliśmy list W. Król. Mci donoszący iż Konwisarze (Cantrifusores) krakowscy uskarżają się na Konwisarzy Wrocławskich, że niechcą uznawać przybyłych tamże towarzyszów krakowskich z powodu iż Konwisarze krakowscy nie zachowują statutów cechowych wrocławskich – jednakże wezwaliśmy wszystkich naszych Konwisarzy (Kannegiesser) mistrzy i towarzyszy, którzy d. 28 August. 1539 w Radzie miejskiej przyrzekli szanować i jednakie z niemi prawa oddawać towarzyszom krakowskim.

(Acta off. Consul. Anni 1540 Tom XV p. 197)

Mimo tego fer. 4a post Francisci 1540 zeznaje w Radzie miejskiej Krak. Marcin Pleban towarzysz Konwisarski, iż tego roku około S. Małgorzaty gdy przybył do szląskiego miast Fraustadt i w gospodzie dopominał się o pobyt (propinationem ac diversorium)

Konwisarze tamtejsi oddalili go z żądaniem, dając za powód, iż się rzemiosła uczył w Krakowie, i że w Wrocławiu mistrzowie uchwalili między sobą nie przyjmować towarzyszy z Polski. (p. 201)

1545 fer. 2a ante fest. S. Johannis Bapt. – Maciej Mucharelski i Gaweł Baraniczyk towarzysze rzemiosła konwisarskiego oświadczyli iż będąc w Wrocławiu w Wilią znalezienia S. Krzyża 1545 oświadczyli im w cechu konwisarskim starsi towarzysze że ich dopiero wtedy do roboty przypuszczą jako obcych, jeżeli wprzód poddadzą się ćwiczeniu (correptioni et castigationi): lecz gdy się ćwiczeniu poddać nie chcieli zmuszeni byli odejść bez roboty z miasta oświadczywszy to wprzódy urzędowi wrocławskiemu.

1567 fer. 3a vigiliae f. S. Hedvigis. – Fam. Paulus Kostan, Adam Springesfeld, Nicolaus Schalek stannifusores Cracov. nomine reliquorum confratrum Contubernii Stannifusorum Cracov. faciunt concordiam cum contubernio Stannifusorum Leopoliensium in praetorio cracov:
1) Umarzają się wszelkie spory. 2) Konwisarze lwowscy obowiązują się nie wyrabiać naczyń z ~~podlej~~ cyny pospolitej (stannum simplex cognomento Gemein) i takowych sprzedawać pod karą zabrania. 3) Konwisarze lwowscy mają z takiej samej cyny t. j. 12 gradusowej (ad 12 gradus) wyrabiać jak i Konwisarze Krakowscy, czego po jarmarkach doglądać będą 2 konwisarzy krakow. i 2 z lwowsk. 4) Wolno jest 2 z konwisarzy jezdzić na jarmarki do Lwowa i Jarosławia i tamże naczynia z cyny 12 gradusowej sprzedawać na wagę lub na zamianę. 5) Wolno jest i z lwowskich i i z krakowskich konwisarzy jezdzić z towarem na jarmarki do Przemysla. 6) Konwisarze krakowscy we Lwowie, ani też lwowscy w Krakowie nie mają odmawiać czeladzi przez posłów, lecz mają o czeladź pisać do cechu. 7) Czeladnik tak we Lwowie jako też w Krakowie któryby w poniedziałek święcował, ma siedzieć w więzieniu od soboty aż do poniedziałku, toż samo i mistrz któryby go nie zdał. 8) Żaden towarzysz niema się udawać za drużbę lub za uczestnika na wesele albo na uczty bez wiedzy i woli mistrza swego. 9) Gdy czeladnik przywędruje mają w dzień powszedni z towarzyszy starszych nie dłużej jak 2 godziny być przy szynku (circa propinationem), a przy wyjściu czeladnika z miasta nie dłużej jak godzinę. 10) Mistrze lwowscy i krakowscy nie będą

towarzyszom dawać większego wochlonu jak 7 groszy; 11) Towarzysze pomiędzy sobą nie mogą towarzysza karać większą karą jak 2 wochlonów. 12) Mistrzowie krakowscy lwowskim ani też lwowscy krakowskim nie powinni magistrow i towarzyszy w rzemiośle trybować (artificium deponere alias tribowacz); wyjąwszy gdyby który z nich zbrodnię popełnił lub się zadłużył. 13) Naczynia sprzedawane przez komisarzy któreby nie były 12 gradusowe, mają być zabierane w połowie na skarb królewski a w połowie na miejski. – Uchwała ta pod zakładem 200 grzywien ma być przestrzegana.

(Acta consul. crac. Tom. 22 p. 958-959)

1586 fer. 2a post ~~[illegible]~~ Dominicam Oculi. – Paweł i Matyasz Koftan, Jan Pernus, Jakób Węgrzyn i Walenty Sobol konwisarze (stannifusores seu cantrifusores) krakowscy protestują przeciw radzie miasta Kleparza ponieważ skarzgli niejakiego Krzysztofa Pepper przeszkodnika cechu konwisarskiego krak. iż na Kleparzu wyrabia rzeczy z cyny podlejszej niemającej 12 stopnia (gradum) podług którego krakowscy konwisarze robią, nie zrobiwszy wprzód sztuki mistrzowskiej. –

D. 26 Septembr. 1682 Rada miejska krak. potwierdza uchwałę cechu konwisarzy (stannifusores) krak: aby jeżeli się trafi gdyby chciał pożyczyć cyny na bankiety pogrzebowe, weselne i inne okazyje, tedy już nie jeden brat, lecz cały cech proporcyonalnie ma należeć do tej pożyczki (talerze półmiski, konwie i t. d. za wynagrodzeniem.

R. 1586 Cech konwisarzy krakowskich produkował w wielkorządach krakow. następne swe przywileje: 1) Privilegium Sigismundi I ~~[illegible]~~ Cracoviae sabbato proximo ante f. Translationis S. Stanislai 1523 contubernio cantrifusorum Cracov. 2)

Cech Kordybanników.

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae d. 12 Aprilis 1676) confirmat ~~[illegible]~~ literas pergameneas regis Michaelis (Cracoviae d. 5 Decembris 1669) continentes in se literas cum confirmatione articulorum contubernii Cordubanariorum Cracov. videlicet: Sigismundi III (Cracoviae d. 13 Julii 1588) ~~et~~ regis Stephani Niepolomicis d. 9 Augusti 1585) Articulos contubernales (d. 3 Julii 1583) item Alios novos Articulos per proconsulem (fer. 4ª post festum S. Catharinae d. 28 novembris 1669) approbatos.

(Oryginał na pergaminie na 4 kartach in fol. – z podpisem Króla z pieczęcią koronną wiszącą na taśmie w puszce blaszanej) (cały po łacinie)

Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsaviae d. 5 Februarii 1775) ad petitionem famatorum Francisci Sreyter et Josephi Staygieł confirmat przywilegium Johannis III datum Cracoviae d. 12 Aprilis 1676 (z powyższemi artykułami i potwierdzeniami) Contubernii Cordubanariorum Cracoviensium – z dodatkiem aby vigore Decretorum Judicii assessorialis anni 1725 et 1747 wydanych w sprawie z cechem Garbarzy (Sufficerdonum Cracov.) wolno było Kordybanikom na wzór innych miast zagranicznych używać także dębianki (quescorum) do wyprawiania skór. (Oblat. d. 21 Julii 1780 in Libr. inscript. offic. consular. cracov. Tom. 65 pag. 599 –

(Oryginał na pergaminie na 4 kartach in fol – z podpisem Króla – z pieczęcią wiszącą na sznurku biało amarantowym w puszce blaszanej – Oprawny w księgę.)

Consules civitatis Cracoviensis (Actum in praetorio Cracoviensi Sabbato ante dominicam Exaudi proxima 1621) ad petitionem magistrorum seniorum et juniorum Contubernii Cordybannariorum Cracoviensium, sequentem articulum in sessione contubernali laudatum ex parte herbae Borowka appellatae ad exercendum artificium necessariae, approbant:

Starsi i młodsi mistrzowie cechu rzemiosła Kordybannickiego w Krakowie. (Działo się w Krakowie w niedzielę po święcie SS. Filipa i Jakuba Apost. 1621) w gajnym cechu zgromadzeni z strony kupowania ziela Borowki uchwalili: aby korcami równo Borówka i inne materie między bracią podzielana była, czego mają dwaj wyznaczeni mistrzowie doglądać. Zakazuje się tedy aby się żaden z osobna pojedyncze tajemnie nie ważył kupować owej borówki pod karą 14 grzywien za każdą skrzynię lub pod karą odjęcia rzemiosła i zamknięcia warsztatu. Za trzecią razą gdyby się to kto poważył uczynić, ma zapłacić owę karę i rzemiosło zupełnie utracić.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią mniejszą miejską w puszce blaszanej na sznurku czerwonym - podpisał Andr. Betza civit cracov. Notarius)

Sporządziły od Koronacyi Augusta II

R. 1723 Kordybannicy i Białoskórnicy Krakowscy zapozwali Czerwono-Garbarzy iż się ważają wyrabiać i sprzedawać skóry czarno farbowane podczas gdy im tylko prawo służy wyrabiać skóry w dębie i na szaro wyprawiać któreby na podeszwy i futrowania zdać się mogły; i gdy samym Kordybannikom służy prawo wyrabiać skóry safianowe i Kordybanowe na boty. Skarżyli oraz iż Czerwono-Garbarze Krakowscy niebędąc w stanie wyrabiać tak dobrego rzemienia dla szewców, Mieszkowników, Olsterników i Siodlarzów kupowali wbrew ustawom wyrabiane skóry od Skotniczan z Nawojowejgóry, Zielskowejskały, Sutkowic, a skóry surowe skupowali i z Krakowa do Szląska wywozili. Odpowiedzieli na to Czerwonogarbarze że farbują skóry żelazem, sadzami i woskują je podczas gdy Kordybannicy je galasem i szlufem farbować mają, oraz że od Koronacyi Augusta II Księża i Niemcy zarzucili do obuwia cudzoziemskiego obuwia Kordyban i Zambs a wzięli się do obówia cudzoziemskiego trybu z skór cielęcych woskowanych krowich i wołowych których Kordybannicy nie robią tylko garbarze, i z tych to skór woskowanych robią teraz szewcy boty i trzewiki niemieckie bo nikt nie chce kupować obówia Kordybanowego z powodu iż się zamaczane rozłażą; przytem Garbarze farbują skóry czernidłem z żelaza i sadzami: podczas gdy Kordybannicy wyprawiają tylko skóry cielęce Kozłowe i baranie na zambs i Kordyban które tylko służą do żałoby dla białejpłci na kresła i materace czerwone a na boty woskowane i trzewiki wcale nie są zdatne gdyż są miękkie i farbowane galasemi szlufem który F

F Kordybannicy biorą od Szlufcerzów.

Cech Kurdybaników

Nos artifices qui artem cordubanariam profitemur (Rzemieślnicy bawiący się rzemiosłem kurdybanickim) sequentia capita idonea ad constituendum et erigendum cordubanorum collegium redegimus Anno 1583 d. 3 Julii (po łacinie:) (Ustawa ta nie była potwierdzona przez magistrat, bo się sprzeciwiała prawom miejskim) (tylko potwierdzona przez Króla Stefana r. 1585)

1. Kto chce należeć do zgromadzenia kordybaników krakowskich ma ukazać list dobrego urodzenia, odbytej nauki i ma przyjąć prawo miejskie.

2. Na zgromadzenia cechowe niewolno z sobą przynosić broni ani pugi: natu (Dolch) (puginałem) ani miecza (Schwert) pod winą 6 groszy.

3. Najmłodszy (Jüngster Meister) mistrz nie ma siedzieć w zgromadzeniu lecz stać przy drzwiach.

4. Mistrzowi młodemu niewolno przyjmować ucznia do nauki aż już rok mistrzem będzie.

5. Na każdem zgromadzeniu co 4 tygodnie odbyć się mającem ~~kwartalnem~~ ma starszy pytać czy nie ma który skargi lub krzywdy na drugiego na które pytanie każdy pojedynczo począwszy od najmłodszego ma odpowiadać pod winą. (Wina 20 weissen Groschen.)

6. Nie ma jeden drugiego bić, ani roboty drugiego ganić ani robotę drugiemu odmawiać pod winą.

7. Na każdem zgromadzeniu co 4 tygodnie ~~kwartalnem~~ ma każdy dać do skrzynki cechowej 2 gr. pol. pod winą 6 gr. polsk.

8. Ktoby nie przyszedł do zgromadzenia wezwanego przez radę miasta zapłaci winę.

9. Towarzysz który chce majstrem zostać, ma przez 2 lata bez przerwy pracować wprzód u jednego majstra, potem złożywszy list dobrego urodzenia ma wyprawić następne sztuki: Trzy tachry skór (tymbros pellium) surowych na to przysposobionych ~~[illegible]~~ na kształt i rozło kurdybanu białego i czarnego (gładkiego ~~i ozdobnego~~ (levis et politi). — Dwa tachry ~~kordybanu~~ ~~koloru~~ białego farby według zwyczaju rzemiosła naszego wyprawione. — Trzeci zaś tachry ~~jeden~~ ~~[illegible]~~ innej roboty kurdybanu czarnego ~~czarnym~~ ~~koloru~~ ~~[illegible]~~ (alio – lub może – albo colore infecti) ~~[illegible]~~ aby sierść nie zdrę ~~[illegible]~~ na kształt skór białoskórniczych ~~zamszowych~~ (pellium alutarium) które są w czarno ~~[illegible]~~ pofarbowane ~~[illegible]~~ (quae nigro colore tinctae sunt) wyrobi. Które to skóry surowe równie jak i materie do wyprawy potrzebne powinni mu dać majstrowie. Skóry tak wyprawne jeżeli za dobre uznane będą, mają być sprzedane i na pożytek zgromadzenia obrócone, a robiący sztuki ma zapłacić do cechu 20 talarów. Jeżeli zaś sztuki za złe uznane będą może znowu po 2 latach takowe robić.

10. Towarzysz wędrowny (Fremder) i obły jeżeli chce mistrzem zostać, ma 3 powyższe

sztuki robić i 30 talarów do cechu zapłacić.

11. Towarzysz wędrowny przybywszy do Krakowa ma na gospodzie bawić do wieczora, potem ma być dano znać do Starszego, który owemu wędrownemu majstra wskaże, do którego go to wędrowny po wypytaniu się o rzemieślę przez czeladnika ma zaraz się udać aby majster z wieczerzą długo nań nie czekał.

12. Towarzysze młodsi i starsi nie powinni więcej wędrownemu towarzyszowi dawać jak 2 grosze, a mają go do niedzieli tylko trzymać. W gospodzie przed rozejściem się mają wszystko zapłacić aby co na drugi dzień winni nie zostali. Niewolno też żadnemu towarzyszowi w gospodzie więcej nad 3 grosze przepić ani też pić do nieuczciwej osoby lub nieuczciwej niewiasty. Występni mają być między sobą karani.

13. Niewolno towarzyszowi samowolnie odejść od roboty i pójść do drugiego, takowy ma precz z miasta pojść: gdyby go zaś sam majster odprawił wtedy dopiero towarzysz może pójść do innej roboty. Towarzysz przerobiwszy u mistrza dni 14 ma się dopiero godzić o wochlon.

14. Niewolno towarzyszowi w powszednie dnie świętować ani też poza domem nocować.

15. Uczeń który ma być przyjęty na naukę ma najprzód 14 dni zostawać na próbie i list urodzenia okazać, potem ma stawić dwóch mężów wiarogodnych którzy podwiną 10 grzywien polskich za niego zaręcz iż uczeń nie ucieknie. Gdyby uczeń uciekłszy po upływie 6 tygodni dopiero powrócił, ma mu czas czteroletniej nauki na nowo być rachowany. Uczeń po 4 latach ma być wyzwolony, i dopiero po roku wędrówki może się starać o majsterstwo. Majstrowi niewolno innego ucznia dotąd przyjąć dopokąd [illegible] uczeń [illegible] dawniejszy u niego 2 lat nie przebędzie.

z r. 1775 w Aprobat.: Metshym et Luthe fele

16. Niewolno mistrzom [illegible] wyprawiać skór fałszywych nakształt kordybanu które się po niemiecku Meschyn i Fuhfahle zowią pod karą 10 grzywien z których połowa do skarbu miasta a druga do cechu przypadnie. Niewolno też obcym skór wyprawnych sprzedawać po domach pod karą zaboru.

17. Syn majsterski jeżeli mistrzem zostaje wolny jest od wyrobienia sztuk i od opłaty, tylko zwykłą da pisarzowi cechowi nagrodę. Toż samo ma się rozumieć i o tym który córkę majsterską pojął za żonę. Towarzysz zaś któryby pojął wdowę po majstrze kordybanniku ma być wolny od sztuki i tylko 6 talarów zapłaci do cechu.

18. Wdowie która chce rzemiosło kordybanicze prowadzić ma być dodany zdatny towarzysz; wszelakoż wdowa ta ma na kwartalne składki cechowe po 2 grosze polskie opłacać.

153

19. Niewolno nikomu innemu tylko mistrzowi Kordybanikowi do cechu należącemu zakupywać materyj potrzebnych do wyprawy Kordybaniczej jakiemi są: Gałki gallasowe (baccae galarum) i zioła: Borowka leśne (Rausch, latine: Rhus pellium), ziele Dębionki (Schmack, latine Summacchia), które to materyjały samym tylko Kordybannikom przy: służają. (gallus, strusch, borowka, schmack) (Bocksfüntr) (Lämmersfüntr) (Kälbersfüntr gross oder klein)

20. Wolno jest Kurdybanikom wyprawiać skóry koźle, baranie, jako wiczne czyli jerowe czyli mniejsze (pelles hircinas, agninas, vituli: nas sive joros sive minores) które się wyprawiają materyjałami kordybaniczemi.

21. Każdy majster powinien się ożenić, aby natkawszy sobie mie: szek miasta nie porzucał.

22. Ktoby nie zachowywał ustaw lub ktoby się na wezwanie do cechu nie stawił ma być karany winą 6 groszy.

23. Mistrz młodszy powinien starszych słuchać i mowy ich nie prze: rywać, a nieposłuszny i krnąbrny ma być dla kary posłany do Ra: dy miasta.

24. Starsi mistrzowie mają przed młodszymi co roku rachunki składać.

25. Ktoby tajemnice cechowe wyjawiał lub z innemi rzemieślnika: mi na szkodę kurdybanników się łączył ma być ze zgromadzenia cechowego wydalony.

26. Kurdybannikom do cechu nie wpisanym niewolno robić rze: miosła po domach szlacheckich i księżych ani też na Kazmierzu, ani na Kleparzu, ani w mieście Krakowie ani w pobliżu miasta, takowi przeszkodnicy i ich robota ma być zabierana.

Kraków d. 3 Lipca 1583. podpisani: Jakub Stenischorb, Hermen Barburgk, Jakub Klodebaczk, Wilhelm ~~[illegible]~~ Remsler.

~~[illegible]~~

Stephanus rex Poloniae articulos praeinsertos Magistrorum Kordybany confectorum approbat, quatenus legibus publicis, hones: tisque moribus et S. Religioni catholicae non repugnent. (Niepoło: micijs die 9. Augusti 1585)

Sigismundus III rex Poloniae confirmat literas pergameneas Stephani regis (datas Niepolomicijs d. 9 Augusti 1585) oblatas per Ma: gistros Corrigii quod Kurdyban in vulgari dicitur (Cracoviae d. 13 Julii 1588)

(Oryginał Zygmunta III na pergaminie z podpisem króla — cały po łacinie z malowidłam, na którym herb króla i białoskórnik w koszuli, w modrych spodniach, niebieskich pończochach, trzewikach, skrobiący skórę — pieczęci brak.)

Michael rex Poloniae (Cracoviae d. 5. Decembris 1669) confirmat 1) privilegium membranaceum Sigismundi III (Cracoviae d. 13 Julii 1588) et regis Stephani (Niepolomicijs d. 9 Augusti 1585) continens in se articulos contubernii Cordubanorum Cracov. (conscriptos d. 3 Julii 1583) – atque 2) alterum privilegium sequentis tenoris:

d. 28 Novembris

Proconsul et Consules civitatis Cracoviensis (datum in praetorio Cracoviensi fer. 4a post festum S. Catherinae Virg. 1669) ad petitionem Georgii Genc et Georgii Ficker seniorum contubernii cordubanariorum cracoviensium approbant sequentes articulos: (pisane po taunie): 1) Mistrowi młodemu przyjętemu do cechu niewolno przyjąć w pierwszym roku ucznia dopóki nie będzie miał u siebie towarzysza przez 4 tygodnie a przynajmniej przez 2 tygodnie. – Towarzysz ma o godzinie 10 do roboty wstawać a o 24 godzinie w wieczór z roboty schodzić w zimie; w lecie zas ma wstawać do roboty o godz. 8mej i robić do godz. 24 wieczorem na wielkim zegarze. – Mistrzowi nie wolno przyjąć nowego ucznia, dopokąd dawniej przyjęty uczeń 3 lat u niego nie przebędzie – Uczeń ma być rodu niemieckiego (debet esse de germana stirpe) i jeżeli jest obcym ma się uczyć 4 lat. – Mistrz lub mistrzowa wdowa może swego syna wyzwolić wczasie w jakim się podoba; gdyby zaś pozostał syn po zmarłym mistrzu a wdowa gdyby poszła za mąż znowu w tedy syn mistrzowski ma się 2 lat u innego mistrza uczyć. – Towarzysz wyzwolony ma 2 lat dla lepszego przyuczenia się w rzemiośle wędrować; potem dopiero wolno mu powrócić i ożeniwszy się mistrzem zostać: syn zaś mistrzowski tylko 1 rok ma wędrować. – Mistrz z obcy przybysz do Krakowa gdyby chciał należeć do cechu, ma robić sztuki; a gdyby chciał być wolny od sztuk ma zapłacić 20 talarów (imperiales) – niewolno żydom i obcym sprzedawać kordybanu i skór na kształt kordybanu wyprawnych, w Krakowie (wyjąwszy podczas jarmarku) pod karą zaboru tychże skór, za wiedzą Ratusza którego zaboru połowa Magistratowi a połowa Cechowi przypadnie. – Niewolno nikomu innemu tylko kordybanikom kupować materiały do ich rzemiosła potrzebne. (podpis: Andreas Groicki civit. cracov. secretarius)

tyro
socius
manumittere

(Oryginał na pergaminie z podpisem Król. i Hieronima Pinocci sekretarza Król. – cały po taunie – pieczęć koronna woskowa w puszce blaszanej na sznurku jedwabnym rozowo białym.)

Cech Kordybanników.

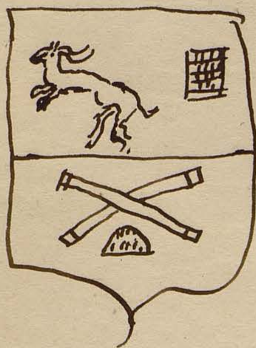
Ustawa dla czeladzi cechu Kordybanników w Krakowie.

A. 1583 d. 3 Junii podali uczciwi towarzysze rzemiosła Kordy=
banicżego mistrzom w cechu następne artykuły do dobrego pomiędzy
sobą porządku do potwierdzenia: 1) Towarzysz obcy który przyjeżdżaje
ma (wieczór) postać po 2 towarzyszy miejscowych (Altgesellen) który mu albo
zwyczaj rzemieślniczy (Handwerksgewohnheit) okazać albo robotę
u majstra którego ukazać mają. Towarzysze mają się go porządnie
o mistrza u którego się wyuczył wypytać, i mogą z nim miarę wina (Topf
Wein) lub 2 miary piwa (2 Topf Schwartzbier) wypić a niewięcej i mogą
tylko z nim 3 godziny zmieszkać. Gdyby zaś ów towarzysz przez wędro=
wał mają go owi dwaj najstarsi towarzysze odprowadzić (Geleitt
geben) powyższą miarę wina lub piwa z nim wypić i 3 godziny zmiesz=
kać. 2) Wolno towarzyszom co 4 tygodnie w gospodzie mieć schadzkę
i nazajutrz w poniedziałek świętować (gutten Montag zu halten)
Każdy towarzysz ma podczas takiej schadzki (Vier-Wochengebots)
dać do skrzynki 4 białe fenigi. Gdy na schadzce czeladź kolejno pyta=
na bywa (Umfrage) czyli jeden na drugiego coś nieuczciwego nie
wie, ten któryby zamilczał a wiedział podobnie jak i przestępca
mają być karani wochlonem. 3) Obcy wędrowny towarzysz gdyby
w środę poszedł do mistrza do roboty, ma dostać cały wochlon, gdy=
by zaś we czwartek zaczął robić ma dostać tylko pół wochlonu,
a gdy rozpocznie w piątek, niedostanie wochlonu tego tygodnia
4) Wędrownego towarzysza powinni miejscowi towarzysze podczas
czterotygodniowej schadzki zaprosić na pół miary wina (halbe Mass
Wein zu Geschenk), gdyby zaś przed schadzką wędrował mają 2 star=
si towarzysze z nim miarę (Mass) wina lub 2 kwarty (Töpfe) piwa
(Schwartzbier) wypić na koszt skrzynki towarzyskiej wspólnej.
5) Którýby towarzysz drugiego łżył ma być karany podług uznania
majstrów podobnie jak i ten któryby nie doniósł o tem. Któryby opiw=
szy się w gospodzie womitował ma być karany wochlonem.
6) Towarzysz nie ma nalanego mu wina lub piwa w gospodzie
od stołu wynosić ani też pić do nieuczciwej osoby lub niewiasty
pod karą. Podobnie też ma być karany któryby bez wiedzy majstrs=
kiej kazał sobie w nocy dom otwierać.
7) Towarzysz nie ma do gospody z sobą przynosić broni lub puginału
(Tollich) i nie ma wygadywać tajemnic gospodskich przed majstrową
lub ogniem pod winą towarzyską.

8) [illegible] Na schadzkę po obesłaniu mają się wszyscy zejść i ze schadzki bez wiedzy starszego (Alt Knecht) nie odchodzić pod winą pół wochlonu.
9) Towarzysz nie ma lekkomyślnie od roboty odchodzić jeżeli zaczął wyprawiać skórę (wenn er das Leder in [illegible] Äscher bringt) ma ją i dokończyć. Towarzysz któryby z powalanemi wapnem sukniami lub z gołemi goleniami (entblößten Schenkeln) pokazał się na rynku lub na przechadzce ma być karany pół wochlonem.
10) Gdyby towarzysz przywędrował a gdyby warsztaty wszystkie były obsadzone czeladzią, mają mu dać mistrzowie z wochlony lub też robotę przez dni czternaście, aby miał dalej za co wędrować.
11) Gdyby który towarzysz po 2 latach tylko nauki był wyzwolony ma się na dalsze 2 lata za mierną zapłatę wochlonu ugodzić u mistrza tak aby miał 4 lata nauki jak to u nas jest w zwyczaju.
12) Majstrowie mają przyjmować na naukę tylko uczniów niemieckiego narodu i mających list dobrego urodzenia; Czechów, Polaków, Węgrów i tym podobnych narodowości niewolno przyjmować do nauki. A ponieważ w Kolonii (Köln) naszych niechcą uznawać przeto też i u nas żaden któryby się w Kolonii uczył rzemiosła nie ma być uznany. Włosy zaś i Lotaryńczykowie (Welischen und Lothringer) jeżeli pokażą listy dobrego urodzenia i nauki mogą u nas być majstrami.
13) Towarzysz któryby u nierzetelnego mistrza dłużej nad 14 dni pracował ma być karany, a chłopiec któryby się u takowego partacza (unredlichen Meister) uczył, nie ma być uznany za towarzysza.
14) Towarzysz gdyby wstąpił do mistrza do roboty a po 14 dniach odszedł, ma precz wędrować i przed półrokiem nazad nie przychodzić; gdyby go zaś sam majster po 14 dniach odprawił, może mieć robotę u innego majstra.
15) Towarzysz młodszy ma starszego towarzysza szanować pod winą pół wochlonu.
16) Majster przyjąwszy ucznia ma go u siebie przez 4 tygodnie trzymać na próbie a potem ugodzić go do nauki; gdyby go zaś majster po 4 tygodniach bez ugodzenia trzymał: to nie ma żaden towarzysz z takim uczniem razem robić. Uczeń wyzwolony chcąc należeć do grona towarzyszy ma im zapłacić pół talara a potem może robić u jakiego majstra w miejscu: jednak z wyznaczonych 4 lat wędrówki powinien na rok jeden z miasta się wydalić a dopiero potem może mistrzem zostać.
17) Towarzyszowi potrzebnemu mogą być za rękojmią ze skrzynki pieniądze być pożyczone.

Cech kordybanników.

18) Towarzysze mają mieć swą schadzkę co 4 tygodnie do której dodany im będzie jeden mistrz z cechu młodszy.
Powyższe artykuły d. 17 czerwca 1583 przyjęli i obowiązali się trzymać następni towarzysze kordybannicy (Kordiwaner-Handwerks): Hanns Joseph, Philip Rauch, Hans Losser, Hans Pfeifer, Michael Arester, Niklas Stirph, Markus Weiss, Hans Helfinger, Peter ... icht Oyll, Erhart Von Werth. po daniu ręki i ust.
Roku 1611 dnia 20 Stycznia powyższe artykuły zatwierdzili i obowiązali się zachowywać następujący towarzysze kordybannicy: Hans Pregner von Strellen, Paul Klosz von Jägerndorf, Hanns Petters von Lubeck, Matheus Burgermeister von Lubeck, Georg Krayzener von Lossen, George Wockhe von Brünn, Hans Müller von Gross Glogau, Thomas Pfeiffer von Brünn, Adam Pflaum von Klein Glogau, Hans Vollers von Lübeck

(Oryginał na pergaminie zniszczony - w języku niemieckim - przy nim na sznurku biało amarantowym jedwabnym pieczęć cechowa woskowa czerwona: mająca tarczę na 2 pola w poprzek przedzieloną: w górze kozieł i naczynie do zbierania sierści nakształt grzebła w dole 2 noże garbowniczę i kupka garbownicza do koła. Napis łaciński: * sigel. der. cordiwanmaher. der. stat. croca. in. pole. - Stępel mosiężny przechowuje Towarzystwo Naukowe Krakowskie.)

Stephanus rex (Varsaviae in Conventu regni generali d. 20
Novembris) Cordvanicos qui Corium Corduanum praeparant
ad contubernii formam reducit eorumque articulos sequentes
in polonica lingva conscriptos confirmat:
1. Młodzieniec, któryby się chciał uczyć rzemiosła Kordywanicz=
kiego tego ma mistrz ujednać przed zebranym cechem, gdzie chło=
piec ma pokazać dowód uczciwego rodzaju swego i dobrego za=
chowania swego przyczem ma mieć rękojmię iż ma w uczeniu
swem być wiernym i posłusznym i trwać w uczeniu 4 lata pod
przepadkiem do cechu 10 grzywien. Mistrz inny niedouczonego
chłopca nie ma przyjmować i cech starać się ma pilnie aby on uczeń
nie stał się partaczem, robotą swą rzemiosła nie hańbił i ludzi
nie oszukował swym niedoszłym towarem a nieumiejętnym rze=
miosłem. Od takowego ujednania winien uczeń dać do mistrzow=
skiej karbony 10 gr. a do towarzyskiej 5 groszy. Po wyjściu 4 lat ma
tego ucznia mistrz wolnym uczynić. Jeśli zas mistrz chce przed
wyjściem 4 lat tego ucznia wolnym uczynić musi dać do cechu
10 grzywien, a mistrz nie będzie mógł na jego miejsce innego ucz=
nia przyjąć aż do wyjścia 4 lat. Po wyjściu 4 lat mistrz ucznia
ma w cechu postawić i czyniąc go wolnym dać 6 złot, z których
1 zł. przypadnie cechowi, 20 gr. mistrzowi a 10 gr. towarzyszom na
szaty wędrowne: porobiwszy 2 niedziele u mistrza musi wędrować
przez 4 lata poczem jeśli do Krakowa wroci a będzie chciał mistrzem
zostać musi dać 10 talarów, a gdyby mistrzowską dziewkę wziął
da tylko 5 talarów, a jeśli pojmie wdowę cechowego 6 talarów. Mistrz
z innego miejsca któryby chciał przyjąć cech z Krakowskiemi Kor=
dybanniki ma dać 15 talarów, mistrzowic Krakowski ma dać 2 talary
a jeśli mistrzowską dziewkę pojmie da tylko pisarzowi od zapisu.

wdowie mistrza cechowego powinni dać starszego towarzy=
sza z uczniem do warsztatu. – Towarzysz ma pilnować warszta=
tu mistrza swego; towarzysz który sobie święto zwyśli nad świę:
ta zwyczajne ma za każdy sprożnowany dzień dać do cechu
7½ grosza, za drugie przewinienie 15 gr. za trzecie 22½ gr.
a za czwartym razem ma być złożon z rzemiosła. – Towarzysz
jeśli skąd inąd przywędruje, powinien mu miejscowy starszy to=
warzysz wyszedłszy z warsztatu o dwudziestej jednej godzinie
robotę zjednać, potem w gospodzie 3 gr. zań zapłacić i potem
go do zjednanego warsztatu odprowadzić. Na blisko przyszłej
niedzielę mają się wszyscy towarzysze do gospody zejść gdzie
ten wędrowny towarzysz ma o dobre zachowanie porządków ce=
chowych wedle zwyczaju być pytany, potem mu mają wszyscy
szynkować i czcić, jednak aby każdy nazajutrz był przy swej
robocie. Jeśliby taki towarzysz nie ~~dał~~ dobrej sprawy o sobie
nie mają mu szynkować i dopuszczą mu tylko 2 tygodnie prze=
robić. Jeśliby godny towarzysz wędrowny roboty nie dostał ma
dostać z cechu 1 zł. Robota ma być w niedzielę przed 2 niedzie=
lami wymówiona. – Mistrz który najpóźniej cech przyjmie nie
ma sobie ucznia zjednać aż po roku, lecz może jako inni 3 to=
warzyszów przyjąć; również ma być postem w cechu i wrotnem u
gmachu w którem siedzą, świece brackie zapalać i gasić, na
każde suchedni zatomsze obwieścić. Kto zatomsze omieszka
winien dać 4 gr. – Mistrz młodszy ma odnieść świece, przykrycie i
mary do domu zmarłego brata. – Partaczom który kordybany do
Krakowa przywiozą ~~[illegible]~~ na sprzedaż wolno je zabrać oprócz
jarmarku, sejmu i przyjazdu Króla do Krakowa

(Libr. Relat. Castri Cracov. Tom IX pag 736–742.
No. 1053, Anni 1583 fer. 5a post fest. S. Stanislai
in Majo)

Safiannicy należeli do cechu szewców, dawali oni skóry safianowe żółte i czerwone dla żałoby pogrzebów lub z powodu zamoczenia czernić Kordybannikom którym samym tylko wolno było skóry farbować
W procesie wytoczonym Garbarzom Krakowskim przez Kordybanników i białoskórników r. 1723 iż sis Garbarze poważają czernić skóry odrzekli garbarze iż od Koronacyi Augusta II nastała moda noszenia niemieckich bótow, oficerskich, kawalerskich i rajtarskich oraz trzewików z czarnej woskowanej skóry wołowej lub cielęcej której kordybannicy wyprawiać nie umieją. Garbarze wyprawiali skóry wołowe, krowie i jałowicze oraz cielęce i haleczaki dębem ~~[illegible]~~ farbując je żelazem moczonym w łazbierze albo piwie i woskując je sadzami z woskiem. Kordybannicy zaś wyprawiali skóry cielęce kozłowe i baranie na na zamsz i kordyban borówką farbując je galasem i szlichem. — Naukę farbowania skór garbarskich na czarno i woskowania zaprowadzili między garbarzami szewcy którzy po powietrzu sprowadzili z Ołomunca i z Czech dwóch majstrów zwanych Leutertaur który czernili ~~[illegible]~~ skóry i woskowali ~~[illegible]~~, ci mieszkali na Biskupim lecz im Kordybannicy przeszkadzali lubo sami takich skór nie umieli wyrabiać Magistrat Krakowski oddalił tę skargę Kordybanników jako niesłuszną dopiero r. 1725 po długim procesie który to wyrok w Warszawie d. 7 Grudnia 1725 potwierdził

Takiż sam proces wytoczyli r. 1767 Kordybannicy Garbarzom w sądach assesorskich król. — lecz Stanisław August dekretem wydanym w Warszawie d. 29 Novembr. 1779 orzekł iż Garbarzom podobnie jak Kordybannikom wolno farbować skóry naczarno tylko Garbarze mają wyprawiać skóry dębem a Kordybannicy borówką.

R. 1787 było 8 majstrów Kordybanniczych: Sebastian Gzel, Franc. Szlegs, Józef Sztejgel, Józef Sterzelheimer, Krystyan Schlenker, Antoni Koch, Walenty Kochanowski, Jan Schnayder.

R. 1843 d. 26 maja Wydział Spraw wewnętrznych Senatu Krakowskiego nakazał Cechy Kordybaników i Zamszowo Garbarzy w jedno połączyć i wtedy to spisano inwentarz cechu Kordybanizego:

Numizmatów srebrnych z uszkami 21.
Przywilejów pergaminowych 6.
Ordynacyj magistratualnych 3.
Lada cechowa z 2 zamknięciami
Pasyjka drewniana
Kilimek Karmazynowy (Leichtuch)
Pieczęć cechowa mosiężna — Księgi cechowe
Inwentarz czeladzi:
Lada z 2 kluczami
Przywilej pergaminowy
Konewka cynowa z nakrywką 1.
" " mniejsza. 1.
Kufelków z przykrywkami 19
Wilkom z przykryciem 1.
Talerz 1
Herb czeladni za szkłem 1.

to była własność Garbarzy { R. 1825 u Stanisława Waytalera starszego było 2 buzdygany a w kościele gdzie ten cech miał ołtarz S. Mikołaja chorągiew cechowa.

R. 1651 było 6 majstrów Kordybaników w cechu.

R. 1792 byli majstrowie Kordybanniczy: Walenty Kochanowski starszy (+1819) Józef Sterzelheymer podstarszy, Józef Staygiel, Sebastian Gesel, Jan Schnayder, Chrystian Schlenker (+1818) Antoni Koch, Jacenty Sreiter, Jan Bok, Antoni Glain, Franc Baum.

Sigismundus der III König in Polen (bez daty i miejsca) Konfirmirt folgenden Pergamen- Brief in lateinischer Sprache:
a) Stefanus König in Polen (Datum Niepolomicz den 9 August 1585) bekräftigt folgende Satzungen der Meister des Kardiwan Handwerks in Krakau: b) Wir Meister des Kardiwan Handwerks in Krakau haben folgende 26 Hauptstücke (den 3 Juli 1583) beschlossen (tu następuje niemieckie tłomaczenie artykułów: Artykuł 9 ty: So einer begert ein Meister zu werden sol er zuvor 2 Jahre bei einem Kardiwanner verbleiben, dan kann er seinen Willen der Zech erklären, seinen Geburtsbrief weisen und folgende Meisterstücke beweisen: Nämlich: soll er 3 Tutzet unausgearbeitete Felle in Schwarzen Kardiwan der da klar und glanzend ist ausarbeiten. Item zwei Tutzet in weissen Kardiwan. Item ein Tutzet in Schwarz rauhen Kardiwan auf Weise und Gestalt der Weisgärber- Felle. Auch soll er zuvor der Zeche 20 Thaler darlegen. – Art. 11. Ein Gesell der gen Krakaw kommen möchte, soll in die Herberge eintreffen darinnen bis zur Vesperzeit verharren, dan soll er nach dem ältesten Gesellen schicken. Der älteste Geselle soll noch einen andern Gesellen mitnehmen, zur Herberge hingehen und so der fremde Geselle bequemlich geantwortet hat, so soll er zu einem Meister der bedürftig ist geführt werden. – Art. 12. Für einen fremden Gesellen dürfen sie nicht mehr wie 2 poln. Groschen zahlen; so er aber bis zum Sonntag wegen des Geschenks verharren möchte, so sollen sie ihm das Geschenk halten, welches Geschenk soll an selbigen Tag geendet werden, damit nichts in der Arbeit versäumt werde. Auch sollen sie keiner ~~[illegible]~~ unredlichen Person zutrinken. – Art. 16. Es darf ein Meister keine falsche Häute verkaufen welche die Gestalt eines Kardiwans hätten, als da sind Merchin und Luhfahle (Loffellen?) – ~~[illegible]~~ podpisani: Jakob Steinschaber, Hermann Barburger, Jakob Kloderböckh, Wilhelm Reuske.)

(Na pergaminie pięknie pisany bez podpisu i bez pieczęci – widać że niechciano w kancelaryi niemieckiego przywileju podpisać

Samym Kordybannikom wolno było wyprawiać skóry czarno, żółto, czerwono, biało. – Garbarze powinni byli swe skóry dawać do farbowania Kordybannikom
Dekret sądów assessorskich r. 1725 zakazał Czerwono-Garbarzom Krakow. przyjmować skóry do czernienia
R. 1767 otrzymali Czerwono-garbarze od Magistratu krak. swych nowych ustaw approbacyją, w które między innemi włożyli iż mogą też wyprawiać skóry na czarno. – Przeciw tej ordynacyj zaprotestowali Kurdybannicy, twierdząc iż wyrabianie skór czarnych jako to: Glanskurdyban, Blandkurdyban, Ciemno kozłowe, Ciemnocielęce – przysłużą tylko rzemiosłu Kordybanniczemu
Jeszcze r. 1774 Franciszek Sreyter i Józef Staygiel protestowali przeciwko Garbarzom w tej mierze.

Cech Kotlarzy (Caldeatores)

Sigismundus Augustus rex (Varsoviae d. 25 Septembris 1568)
ad petitionem Caldeatorum cracoviensium confirmat sequen=
tes articulos ~~polonice~~ (~~latine~~) polonice (conscriptos:
1) Każdy któryby chciał być w cechu rzemiosła kotlarskiego
ma ukazać list świadectwa o rodzaju swym i o wyuczeniu rzemiosła.
2) Towarzysz któryby chciał być mistrzem ma przedtem obwieścić
starsze cechowe na ćwierć lata przedtem i ma złożyć 12
grzyw. do skrzynki cechowej na zbroje ku potrzebie rzeczypos=
politej, a za to nie potrzeba mu sztuki czynić ani kolacyej;
syn zaś mistrzowski ma dać 6 grzyw.
3) Zabiegając sposobom złodziejskim którzy miedź kradzioną
zwykli przedawać sturarzom i innym przekupniom nie
cechowym, zakazuje się w mieście i na przedmieściach na
Kazmierzu, Stradomiu i Kleparzu sturarzom miedzią robić
ani jej przedawać jeno kotlarzom cechu krakowskiego pod stratą.
4) Żaden przekupień bądź chrześcianin, bądź żyd z Kazmierza, Stra=
domia i przedmieścia nie ma wozić miedzi robionej na sprzedaż
do Krakowa pod utratą towaru miedzianego: wyjąwszy mistrzów
rzemiosła kotlarskiego obywateli Korony polskiej którym wolno
przedawać towary miedziane w Krakowie na cetnar podczas
jarmarku obyczajem kupieckim. Krom tego niewolno frymarku
z starzyzną pod utratą tegoż towaru, którego połowa do skarbu
królewskiego a połowa starośćie miejscowemu.
5) Żadnemu przekupniowi z Krakowa i przedmieści niewolno mie=
dzi starej wykupować i z Korony wywozić pod utratą takową:

6) Aby się żaden brat cechu nie odmawiał czeladnika drugie=
mu pod winą kamienia wosku.
8) Aby każdy mistrz zachował się według uchwały i starego
zwyczaju względem czeladzi i uczniów i niechował więcej
jedno dwu uczniów)

(Oblat. fer. 4a ante fest. S. Hedvigis 1568 in Libr.
Inscript. castri crac. Tom. 96 pag. 133.)
(Oblat. fer. 2a ante f. S. Martini pontificis 1642
in Libr. Relat castri crac. Tom 68)

Przywileje cechowe.

(w Zbiorze pag. 111) (właściwie z r. 1697) Ustawę cechową w języku polskim w 29 artyk. potwierdził
Władysław IV w Warszawie d. 20 Grudn. 1642 – dalej
Michał Korybut w Warszawie d. 27 Lutego 1672 – dalej
Jan III w Krakowie d. 28 Lutego 1684. – dalej
August II w Krakowie d. 26 listop. 1697.

a) (w Zbiorze pag. 125) Ustawa (odmienna) (zawniejsza) rajców krak. z r. 1635.*)

(w Zbiorze pag. 131) Ustawy cechowe (po polsku) w 15 artyk. potwierdzone
przez Króla Michała d. 28 Lutego 1670 (mylnie?) – dalej przez
Jana III d. 28 Lutego 1684 – dalej przez Augusta
II d. 26 listop. 1697 **)

a 1/2) Ustawa z r. 1568

a 2/2) *) Taż sama ustawa w języku polskim potwierdzona
per Consules civitatis Cracov. In praetorio Craco=
viensi Sabbato post fest. OO SS d. 4 Novembris 1630.
(Contubernii Aerifabrorum seu Chaldeatorum Craco=
viensium.) (ob. w Zbiorze p. 125 i w osobnym Odpisie)

b) Ustawa z r. 1669 (obacz na drugiej karcie)

c) **) Taż ustawa po polsku potwierdzona per Consules
civitatis cracov. In praetorio Cracoviensi feria 3a pridie
festi SS. Fabiani et Sebastiani d. 19 Januarii 1672 (Contu=
bernii Chaldeatorum Cracov.) (ob. w Zbiorze p. 131 i w osobnym Odpisie.)

d) Ustawa z r. 1697 (nowej redakcji) ob. w Zbiorze pag. 111.

1633 Starsi i młodsi Cechu Kotlarzy Kazimirskich odłączywszy się według ~~[illegible]~~ dekretu Król. od Cechu Miecznikow, Rymarzów, Siodlarzow i Nożownikow Kazimierskich i otrzymawszy od Burmistrza i rajców miasta Kazimierza (w poniedziałek po środopostnej niedzieli Laetare 1633) potwierdzenie artykułow swego Cechu Kotlarskiego, zapozwali lubo ich tylko 4 w Cechu było – Cech Miecznikow, Rymarzów, Siodlarzow i Nożownikow o zwrot składanych pieniędzy cechowych których wogole razem do połtoriasta złotych w skrzynce cechowej było – Rajcy Kazimierscy dekretem (fer. 2a post f. S. Annae 1633) przysądzili Kotlarzom aby im Miecznicy tylko 30 złp. na zapomożenie cechu wydali: – Poprzednio już r. 1628 oderwali się Słosarze od tegoż Cechu.

(Acta consul. casimir. Tom 799 p. 1123)

Consules cracov. (fer. 6a post f. S. Bartholomei 1575) confirmant sequentes Articulos Contubernii Aerifabrorum seu Caldeatorum crac. in lingva polonica conscriptos:

1) Towarzysz rzemiosła kotlarskiego któryby chciał mistrzem zostać ma to starszym w cechu w ćwierć roku albo 6 niedziel oznajmić i dać do cechu 5 grzyw. pol. na zbroję Rzeczypospolitej, i kolacyi nie będzie powinien już sprawować. Syn mistrzowski z Krakowa da tylko 2½ grzyw.
2) Żaden mistrz nie ma odwabiać abo przenajmować od drugiego towarzysza albo i czeladnika pod winą 1 kamien. wosku.
3) Żaden kotlarz nie śmi więcej chować uczniow, jeno 2, a trzeciego może przyjąć w trzecim roku.
4) Żaden nie ma mieć więcej towarzyszów u siebie w robocie jeno 3.)
5) Wdowa ma być zachowana przy dekrecie PP. Radziec.
6) Towarzysz ma się u mistrza swego tak w warstacie, u łoża i u stołu dobrze i poczciwie pod winą 12 wochlonów a czeladzi 6„ to się zachowało z starodawna i zowią to Zawyathem".
7) Jesliby się trafiło iżby towarzysza mistrz uderzył albo nałajał nieuczciwie, tedy ma być obżałowan w cechu.
8) Żaden towarzysz aby się nie ważył trunkieltu brać większego jeno 2 gr. a to od starszyzny, a co więcej, to mistrzowi, pod winą wochlonu jednego.

9) Gdyby się trafiło kocieł działać, co my zowiem kra=
kowski, od tego będzie powinien mistrz dać czeladzi
6 gr. a gdy do starego kotła nowe dno przyrobią
tedy 3 gr. Od panwie nowéj browarnej albo łaziennej 12 gr. a gdy dno do niéj przyprawią 6 gr.

(Acta consul. crac. Tom. 24 pag. 98-100)

Consules civitatis Casimiriensis (Sabbato dominicae Conductus Paschae 1628) confirmant sequentes Articulos per Bartholomeum Fichlau et Simonem Zetkowic cives et Ahenarios Casimirienses oblatos boni regiminis et disciplinae Sociorum eorum artificii concernentes, polonice conscriptos:

„Uchwała i wola wszytkiej Braci Cechu naszego Miecznickiego, Ry=
„marskiego, Siodlarskiego, Nożowniczego, Kotlarskiego z
„strony porządku Czeladzi Kotlarskiej.

Naprzód kiedy towarzysz przywędruje do miasta i będzie miał robotę u mistrza ma się kłaniać z kąd przywędruje i u którego mistrza robił. Potem 2 niedzieli przerobiwszy, ma się upomnieć szynku, jako się zachowuje u Czeladzi; a gdy nie będzie Czeladzi, tedy u Mistrzów powinien się go upominać. A kiedy z kąd przywędruje, żeby warstatu pierwszego nie minął nigdy, bo takowy karany będzie dwunastą wochlonów.

W warstacie tako się ma zachować: Naprzód mistrza także i mistrzową ma mieć w uczciwości, jego też także mistrz. Do tego nie ma się nic upominać nad zwyczaj; żeby się też w mistrzowskie rzeczy nie wdzierał, tylko co jemu należy. Kiedy się trafi starzyzna, choćby jej najwięcej przyniesiono: tedy nie ma od niej więcej brać, tylko grosz: wszakże to na tasce mistrzowskiej będzie należało. Z strony cyny, co od starych rur: tedy nie powinien jej towarzysz brać, tylko co mu mistrz z taski swojej da. Farba sucha i mokra, ta jego, noga na parę goździ do panwie, tylko co na trzy, to powinien mistrzowi ukazać, nawet i półczwarta grosza, bo nie powinien nic brać więcej nad półtrzecia grosza. Blaszka co na cztery gwoździe, to jego, choćby najwięcej wziął za nię. Para naplonków, to jego. Od kotła miejskiego co się zrobi, od tego mu mistrz powinien dać półgrzywny; kiedy od nadstawiania, groszy dwanaście; ode dna groszy 6.

Kiedy się też trafi Kocieł mydlarski zrobić: od tego mu mistrz powinien będzie dać półgrzywny. Także jeśliby się trafiło zrobić panew, co do piwa: od tej ma mu dać taler.
Kiedy się też będzie miał odprawić od mistrza, tedy nie powinien się odprawiać na dwie niedzieli przed Święty, tylko we Święta, i to od Mistrza do Mistrza mu nie wolno tylko w drogę. A jeśliby się tego ważył: takowy karany będzie dwunastą wochlonów. Także niewolno mu się odprawiać dwie niedzieli przed jarmarkiem, tylko w półjarmarku. Kiedy się odprawi we dwie niedzieli po Święciech: tedy mu wolno od Mistrza do Mistrza i w drogę. Jeśliby mu się też trafiło, że z daleka wędruje: tedy mu wolno przerobić choć nie u cechowego; jeśliby się więcej nad dwie niedzieli ważył robić: takowy karany będzie za każdy tydzień wochlonem u mistrzów i u czeladzi.
A żeby też wiedział jako się ma sprawować przytem mieście kędy robi, żeby burku nie poprawiał, wiech nie obcinał obręczy na beczkach: bo takowy karany będzie od Miejskiego Urzędu i od Mistrzów. Jako też rano ma wstawać od Świętego Michała o godzinie dziewiątej otrzymawszy burkath, a od jednej godzinie w noc przestać. Tego też sam ma doglądać, żeby co dwie niedzieli pościel mu była powleczona; tylko żeby jej też sam nie mazał upiwszy się. Koszulę choćby tylko jednę miał, tedy ją powinien sobie dać uprać mistrzowej u której robi. Ręczników dwa białych powinien mu dać Mistrz do warsztata; kiedy też na Święto, to mu powinien dać Mistrz ręcznik i mydła do łaźnie.
Jeśliby się trafiło, żeby mistrz na czeladnika albo słowem albo ręką się porwał: takowy za to przepada achtel piwa. Także też Towarzysz jeśliby się na mistrza albo słowem albo ręką porwał: za słowa ma być karany więzieniem; jeśliby się ręką porwał, takowy godzien ręki ucięcia.

Jeśliby się trafiło, żeby Towarzysz odszedł od Mistrza bez odpuszczenia: takowy trybowany będzie u Mistrzów i u Czeladzi. A gdy go drugi nadwędruje wiedziawszy o tém, i robiłby przy nim: takowy będzie jako i on. Kiedy się też trafi odprawić towarzyszowi na tydzień albo na dwie niedzieli przed Suchemi dniami: tedy powinien zostawić Suchedni u Mistrza albo u Czeladzi. Kiedy się też odprawiwszy nie pożegna z Mistrzami, także i z Towarzyszami, albo żeby też zamiost co towarzyskich pieniędzy: takowy trybowany będzie u Mistrzów i Czeladzi."

(dosłownie - Acta Consul. Casimir. Tom 797 pag. 454-455.)

168

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (w poniedziałek po Srodopostnej Niedzieli Laetare 1633) oznajmują: acz Kotlarze Kazimierscy należeli po te czasy do Cechu Mieczników, Rymarzów, Siodlarzów i Wozowników Kazimierskich; jednak że ich już jest Czterech, a w takiej liczbie podług Dekretu Krola JMci mogą już cech osobny stanowić: tedy my pozwalamy na odłączenie i utworzenie osobnego Cechu Kotlarskiego, potwierdzając następujące podane artykuły dla lepszego rządu.

Artykuły Cechu Kotlarskiego podane i sporządzone przez pp. Bartosza Fichlaua, Andrysa Smit, Symona Zetkowicza i Jana Grabanię Kotlarzy mieszczan Kazimierskich i Stradomskich:

1) Któryby chciał mistrzem zostać powinien pokazać list dobrego urodzaju swego, miejskie prawo przyjąć i w cechu z 2 mieszczany uczciwemi prosić o przyjęcie za mistrza; potem ma dać wstępnego do skrzynki 2 złp. i ma przerobić ćwierć roku u mistrza starszego. A iż w Królestwie Polskiem nima zwyczaju aby sztuki w tem rzemiośle miały być robione, ale je tylko pieniądzmi opłacają: więc nowy mistrz ma dać do skrzynki 60 złp. na potrzeby cechowe; a wolny już będzie od robienia sztuk i od kolacyi.

2) Syn mistrzowski i ten towarzysz co córkę mistrza za żonę pojmie winien złożyć do skrzynki tylko 30 złp. Wdowie wolno robić rzemiosło do roku i 6 niedziel; jednakże gdyby miała syna wolno robić rzemiosło poki jej się będzie podobało i czeladź chować.

3) Młodszy mistrz ma być stróżem u świec w kościele i one zapalać ku ewangeliej w święta i niedziele, a gasić po Komunii pod winą funta wosku. Tenże młodszy mistrz powinien w cechu wszelkie posługi uczciwe odprawować.

4) Mistrz któryby tajemnice cechowe objawiał ma być karany bez żadnej folgi potkamieniem wosku.

5) Mistrz któryby drugiemu czeladnika od roboty odwodził, ma być karany połkamieniem wosku, i czeladnik zaraz ma być przywrócony.

6) Żeden drugiemu niema przeszkadzać w przedawaniu i kupowaniu towaru pod winą kamienia wosku.

7) Towarzysz ma być podług dawnego zwyczaju do roboty przyjmowany, to jest skoro z pola przywędruje, nie powinien mijać pierwszego warsztatu; a gdyby minął, powinien będzie trybówkę odprawić i winę. A gdyby go mistrz pierwszego warsztatu nie potrzebował, tedy ma iść do drugiego i tak porządkiem. W innych porządkach Towarzysze według dawnego zwyczaju zachować się mają.

8) Jeżeliby który z Braci pokazał się nieposłusznym, takowy powinien iść na Ratusz, gdzie przez Braci p. burmistrzowi opowiedziany będzie, i z tamtąd nie ma schodzić, aż się wyręczy z uczciwemi mieszczany iż się w karanie cechowe podda. Co roku na Suchedni które bywają na S. Michał, mają Starszych obierać, u których Skrzynka przez cały rok zostawać będzie i którzy z prowentów cechowych rachunek zdawać będą.

9) Żaden nie ma chodzić z bronią do Cechu pod winą połkam. wosku.

10) Któryby z Starszych upornie się przeciwko młodszym mistrzom zachowywał i nie zgadzał się na wyrok, takowemu zachowujemy apellacyją do pp. radziec

11) Któryby z braci będąc obesłany do cechu nie przyszedł, ma być karany funtem wosku.

12) Gdyby się trafiło wszystkiej braci pić piwo cechowe, każdy powinien się uczciwie zachować pod winą połkamienia wosku.

13) Mistrz młodszy któryby się do roku nie ożenił, a niestatecznie by się rządził: ma być za każdą razą kamieniem wosku karany. Toż samo ma się rozumieć o wdowcach i o wdowach.

14) Strony posługi pogrzebowéj mistrzów, pań, dziatek i czeladzi zmarłych, mają się zachować zwyczajem inszych cechów.

15) W Suchedni wszyscy bracia z Towarzyszami mają być przy załomszy i na ofiarę iść pod winą funta wosku.

16) Każdy po obesłaniu przez Cechmistrza ma przyjść do Cechu pod winą 2 funtów wosku; a gdzieby sprawa urzędowa zachodziła, pod winą panska.

17) Młodzieniec któryby się chciał uczyć rzemiosła kotlarskiego ma najprzód dać świadectwo o urodzeniu swojem, potem ma u mistrza 2 niedziele sobie przepatrzyć, potem gdy będzie zapisanym ma do skrzynki na wosk odłożyć 16 gr. Przytem ma mu czeladź obyczaj przepowiedzieć, jako się ma w warsztacie zachowywać. Rzemiosła powinien się uczyć 3 lata, a na trzecim roku mistrz ma mu dać opatrzenie. A gdyby się trafiło mistrzowskiemu synowi rzemiosła uczyć, takowy powinien przed wyzwoleniem u innego mistrza ćwierć roku robić, gdyż go sam ociec nie może wyzwolić. Mistrz ma uczniowi dać na wyzwolenie 1 zł. i 6 gr.
18) Towarzysz któryby nie robił w poniedziałek, a w ten tydzień trafiło by się święto, ma być karany 2 wochlonemi.
19) Któryby z partaczów chciał mistrzem zostać, ma wprzód winę partacką odłożyć, potem pokazawszy list od poczciwego urodzenia i od wyzwolenia, przyjąwszy oraz prawo miejskie, ma być dopiero do cechu przyjęty.
20) Aby żaden z mistrzów nieważył się robić roboty na przekup żydom ani też kupować roboty cudzoziemskiej pod winą 5 grzyw.
21) Kotlarzom kazimierskim i stradomskim wolno czeladź chować i chłopców wyzwalać, którym w innych miastach nie ma być zawana przygana pod karą 100 grzywien do skarbu Króla JM.
22) Partaczom niewolno pokątnie i pokryjomu rzemiosła robić pod utraceniem roboty. Niewolno też przekupniom i Żydom towaru do rzemiosła należącego skupować ani przywozić pod zabraniem takowego przez urząd.

(Acta consul. Casimir. Tom. 799 pag. 923-926)

170

b)

Michael rex Poloniae (Cracoviae d. 6 Decembr. 1669) ad petitionem Contubernii Cuprifabrorum civitatis Cracov. seniorum Germanorum approbat Ordinationem seu Articulos boni regiminis ejusdem contubernii conscriptos (latine) cum addita clausula in fine ne ullus Judaeorum Cracoviis novi cupri merces Cracoviis divendat et ne quisquam antiquum cuprum de regno nostro extra limites evehere audeat sub poena confiscationis.
Series Articulorum erat talis:
Nos Artifices qui artem cuprifabrorum profitemur in sessione sequentes articulos in congregatione sanximus (Cracoviis d. 22 Novembr. 1669 Paulus Stubendztein et Johan Pfaff seniores contubernii cuprifabrorum): 1) Skrzynka cechowa ma zostawać zawsze przy starszym cechowym w mieście i na żądanie każdego ma być zwołana schadzka. 2) W cechu podczas zgromadzenia mają być trojakie pytania według zwyczaju cechowego poczgoszy od starszego cechu aż do młodszego mistrza i od starszego towarzysza do młodszego, potem ma być wysłuchane zdanie każdego, a większość wotów rozstrzygnie. 3) Towarzysz gdyby chciał należeć do cechu, ma półrokiem naprzód objawić swe życzenie, przez te pół roku robić u starszego, wykazać się listem dobrego urodzenia i wyrobić następne sztuki: z dwóch sztuk (e duobus glabris cupreis vasis vulgo Schalen) miedzi z których każda ma ważyć 12 funtów, powinien urobić garniec gorzałczany bez szmelcowania (sine coloratione) udziaławszy powierzchnią (superficies) na 2 piędzi (digiti). Powtóre ma zrobić dzban (cantharum) dwugarcowy (2 ollarum) z jednej sztuki miedzi (ex uno frusto caelato) z nakrywą z żołędzią (z drugiej sztuki miedzi. Po trzecie ma uczynić naczynie podługowate (Lebes) czyli wanienkę [illegible] z okrągłego bez wady. Hamernik (Aerifaber seu Hammerszmid) towarzysz chcąc być przyjęty do cechu ma wyrobić naczynia czyli Geszpan dziesięciofuntowe na wanienki na łokieć wzdłuż a na pół łokcia wszerz, tak żeby w tym Geszpanie znajdowały się cztery naczynia bez nagary. Przytem imię towarzyskie odda czeladzi i 3 zł. a cechowi 24 zł. Syn cechowy lub który pojmie majstrównę albo wdowę ma tylko jedną sztukę według

upodobania robić i połowę pieniędzy dać. 4) Uczeń przy wpisie
ma dać 9 zł. i tyleż przy wyzwolinach. Pieniądze te mają być na 3
części podzielone, z tych dostanie się jedna cechowym, druga towarzyszom
trzecia skrzynce cechowej na zapomożenie przywędrujących towarzy=
szy lub chorych i na pogrzeby. 5) Do zagajenia cechu potrzeba trzech
cechowych mistrzów i 2 towarzyszy, albo 2 mistrzów i 3 towarzyszy.
Uczeń przy wyzwolinach powinien dać 3 zł. towarzyszom. 6) Towarzy=
sza który przywędruje ma mistrz podług zwyczaju uczcić kielichem
cechowym (poculum contubernii seu Wilkom) jednak nie ma się towarzysz
upić. 7) Towarzysz który przywędruje ma przez 2 tygodnie mieć trak=
tacyą; towarzyszowi podług zwyczaju cechowego, skoro przywędruje
mają być zadane 3 pytania, po której traktacyi towarzysz może na=
zajutrz zacząć robić. W gospodzie zabraniają się kłótnie, bitki
i gry w karty lub kostki pod winą zapłacenia całej traktacyi. 8)
Towarzyszowi który precz odchodzi na wędrówkę powinien mistrz
lub towarzysz sprawić podobną traktacyą w domu lub gospodzie,
czyniąc mu zwyczajne cechowe zapytania; potem ma mu powiedzieć
aby się dowiadywał o mistrzach bez czci. Po odprawieniu trzech pytań
ma towarzysz wszystkich przeprosić, poczem otrzyma pożegnanie
a drugi towarzysz powinien mu tłomok za miasto wynieść. Trak=
tacya ta rozciągać się ma tylko na 1 garniec piwa. 9) Mistrz po
2 tygodniach ma się z towarzyszem o wochlon ugodzić; od naprawy
każdego kotła ma mu płacić 14 gr. którą to naprawę towarzysz ma
uskuteczniać dopiero po robocie dziennej; popiół od miedzi pozos=
tały ma należeć do towarzysza. Towarzysz ma do roboty o 4 godzinie
rano wstawać i do 7 wieczór robić. Mistrz obowiązany sprawić towarzy=
szom wieczerzę vulgo Lichtganz lub dać towarzyszowi 3 zł. a wtedy
towarzysz od S. Michała do Zapust ma robić przy świecy. Towarzysz
hamernicy vulgo Hamerszmid obowiązany popiół z miedzi sprzedać
swemu mistrzowi; popiołu z pod kleszczy nie ma brać towarzysz tylko
mistrz. 10) Jeżeli towarzysz samowolnie robotę porzuci, niewolno mu
u innego mistrza robić, dopokąd na 3 miesiące z miasta się nie wydali
wprzódy, lub za karę 3 miesięczny wochlon cechowi złoży. 11) Towarzysz
któryby się u mistrza kłócił lub bił ma być karany utratą 1 wochlonu;
mistrz któryby bił towarzysza bez przyczyny, zapłaci 3 zł. kary. 12) Sprawy
dotyczące się ubliżenia dobrej sławie, mają być sądzone w cechu. 13) Mistrz
któryby kupił kocieł skradziony bez doniesienia cechowi ma utracić zapłatę.
14) Cech ma sturarzy wydalać i naczynia im grabić.

(Oblat. in Libr. Inscript. offic. consul. crac. Tom. 43
pag. 179-180 oblat. d. 13. Octobris 1671)

Cech Kowalski (Ferri fabri)

Rada miasta Krakowa potwierdza (d. 10 Julii 1761) uchwałę cechu Kowali (ferri fabrorum Cracov.)
Aby majstrowie cechu Kowalskiego Kleparskiego nierobili robot dla miasta Krakowa pod zabraniem, aby rzeczy Kowalskich nie taxowali w Krakowie, aby Krakowskim mistrzom nieprzeszkadzali kupować węgli na Kleparzu – Przeszkodnikom sprzedającym kowalską robotę ma być takowa zabrana – Aby przekupki nie zakupowały węgli ~~na fury~~ tylko wtedy gdy ich Kowale Krakowscy niepotrzebują – Aby stalmasi Krakowscy nie podejmowali się okucia wozów.

Komplanacya między cechami Krakowskim i Kleparskim Kowali zawarta 1603 względem robot w Krakowie na Kleparzu iż wolno robić w Krakowie i na Kleparzu obodwom cechom jak się podoba.
R. 1777 uchwalono aby czeladnik chcący zostać mistrzem dał do skrzynki 18 zł. wstępu do cechu 24 zł. i ma opowiednego sztuki robić nie według opisów dawnych lecz jakie mu starsi nadadzą, ma je zrobić w 6 dniach i przy oglądaniu ma dać co dziennie 4 zł. na konsolacyę. Po aprobacyi tych sztuk ma dać do cechu zł. 40, na konsolacyę dla starszych 16 zł a za ich dozor i prace 8 zł. – Młodszy mistrz okupując służbę ma dać do skrzynki 16 zł. a cechę jedną na sessię a drugą na msze żałobne ma jeden mistrz drugiemu przesyłać, a za usługę kościelną dać 2 zł. – Przy zapise chłopca ma dać do skrzynki 2 zł a jeżli go szlacheckiego ma dać do ćwiczenia 6 zł. przy wyzwoleniu 4 zł. a od szlacheckiego 12 zł. – Przy obestaniu starszych do cechu gdy się kto nie stawi zamiast funta wosku zapłaci 1 zł. – Sessia rachunkowa ma być na 3 dni przed elekcyą; elekcia w dzień S. Agnieszki d. 21 stycznia.
Roku 1778 skorygowano dawną ordynacyą w ten sposob: Uczeń ma po wyzwoleniu rok przerobić a potem udać się na wędrowkę przez lat dwa a wrociwszy znow przerobić rok u magistra za czeladnika. Okupując wędrowkę ma złożyć 50 zł. – Kolacya magistrowska znosi się na to miast

ma być dane do skrzynki cechowej 4 czerw. zł.

(Wypis z Mscriptu: Książka cechu Kowalskiego Krakowskiego w której kopia prawa i punkta od magistratu approbowane za staraniem Mikołaja Hurlakowskiego cechmistrza się wypisane 1769 — przytem oprawne oryginalne uchwały cechowe przez Magistrat potwierdzone fol.)

Kowale krakowscy mieli miejsce uprzywilejowane na Smatruzie i piwnice pod wagą miejską do sprzedawania przeznaczone im w r. 1592 przez Ronkerów

R. 1607 Ugoda między Kowalami cechu Krakowskiego i Kleparskiego: Aby Kowale Kleparscy nieważyli się Kowalskich robót po Krakowie sprzedawać tak przed Kramami żelaznemi jakoteż na trakcie, po ulicach i trecie, także i do żelaznych Kramów i na Smatruz przedawać nie mają pod winą 14 grzywien Również pod tąż samą karą niewolno Krakowskim Kowalom sprzedawać na Kleparzu. — Wolno będzie Kowalom Krakowskim stargować się o woz z szlachcicem, kupcem, furmanem albo gościem mieszkającym na Kleparzu, ~~to~~ do jakiego wozu skrzydła przyprawić, szynali na koła nabijać, łągwi przyprawić jednak tę robotę ma robić w Krakowie. Toż samo i Kleparscy w Krakowie jednak po stajniach w Kleparzu i na Kazimierzu niewolno podków przybijać — Zgodzili się również aby się jedni drugim w robotę nie wtrącali i nie taxowali — Także się zgodzili strony trybowki czeladzi. D. 9 Martii 1607.

1719 kamienica pod Murzyny sukcessorów szlachetnego Żebanowskiego na przeciw kościoła Ś. Maryi.

1719 Rajcy ~~[illegible]~~ zakazują sprzedawać na Tandecie robót nowych kowalskich i starych żelaz przyczernionych albo smelcowanych.

R. 1670 w cechu Kowalskim Krakowskim było tylko 4 Kowalów

Tandeta dla samej tylko starzyzny postanowiona 1592 niewolno było starego żelaza smołą szmalcowanego w niej sprzedawać ani nowego (Forum scrutarium)

Przywileje cechu kowalskiego w mieście Starej Warsza=
wie potwierdzili Królowie Stefan Batory (fer. 2a ante f. S. Mar=
tini 1582) Władysław IV (d. 2 Maji 1633) Jan Kazimierz (d.
6 maji 1649) Michał Korybut (d. 20 Aprilis 1671) Jan III
(d. 20 Aprilis 1677) August II (d. 26 Martii 1715) August III
(d. 6. Novembr. 1754) Stanisław August (d. 18 Februar. 1778)
– Zygmunt III przywilejem z d. 14 kwietn. 1616 wcielił
Kotlarzy do cechu kowalskiego w Warszawie.

Wyrazy techniczne kowalskie.

Bąk = Ventilator; Brandmur = Brandmauer; Dwuróg =
Sperrhorn; Forszlag = Vorschlaghamer; Gasidło = Löschspiess;
Głowa młota = Bahn; Gwoździarka = Nageleisen; Harto=
wanie; Kapa = Rauchfang; Kleszcze, cęgi = Zange; Kloc
kowadłowy = Ambosstock; Kolor nalaciaty = Anlassfarbe;
Korytko = Löschtrog; Kowadło = Amboss; Kucie na mokro
= Nachschmieden; Kuźnia = Schmiedefeuer; Miech wałowy =
Cylindergebläse; Młot ręczny (Handhamer) krzyżowy (Kreutz=
schlag) przykładowy (Setzhamer) skokowy (Schwanzhamer)
mutrowy (Muterhamer); Nastalenie = Anstählen; Nagrzanie
(Hitze); Odhartowanie = Anlassen; Odsadzenie = Ansetzen; Od=
sadzka = Ansatz; Ostrze młota = Finne; Piec zarzysty (Glüh=
ofen) wygrzewalny (Schweissofen); Pierścień = Lochring; Podkład = Un=
terlage; Przebijak = Durchschlag; Przekrój [1] = Abschrot; Przybijak = [2]
Zuschlaghamer; Spajanie (zwejsowanie) = Schweissen; Spalenie = Abbrand;
Stylisko = Stiel; Surowizna = Roheisen; Szrubsztak; Trzon = Herd;
Winda = Krahn; Wyciąganie = Ausstrecken; Wygrzewanie = Ausglühens
Wykrój [3] = Gesenke; Zendra = Glühspahn; Zgrubianie (sztauchowanie) = Stau=
chen; Znacznik = Körner; Żużle = Schlacke.

[1] czyli młotek lub kowadło do rozcinania żelaza)
[2] kuszki czterograniasty młot)
[3] czyli forma do kucia żelaza)

Sigismundus Augustus rex Polon. (Varsaviae d. 26 Septembr.
1571) confirmat sequentem Constitutionem contubernii Fabro:
rum ferrariorum civitatis antiquae Varsaviensis:
Proconsul et consules civitatis antiquae Varsoviensis (Varsa:
viae fer. 6a ante fest. divae Agnetis 1567) ad petitionem Fabro:
rum civitatis [illegible] Varsaviensis, disjungunt eos a contu:
bernio Currificum ac Rotificum, ipsisque contubernium eorum
more fabrorum Cracoviensium et Posnaniensium instituunt
et sequentes articulos confirmant:
Kto chce zostać majstrem ma dla nabycia obyczajów i dosko:
nalszej umiejętności swoim rzemiośle przez 2 roki i 6 niedziel
wędrować, a jeśliby towarzysz wyuczywszy się gdzie indziej ze:
miasta chciał w Warszawie majstrem zostać powinien wprzód
przez 2 roki i 6 niedziel u majstra cechowego robić. Towarzysz
w Warszawie wyuczony może jednak wędrowne lata odkupić daw:
szy na broń 8 złp.
Kto chce zostać majstrem powinien za wstęp dać do skrzynki 30 zł.
pokazać listy uczciwego urodzenia i dostatecznego wyćwiczenia
alias uczone. Potym powinien złożyć do skrzynki 20 złp. przyjąć
prawo miejskie i w przytomności 2 majstrów cechowych robić na:
stępne sztuki kowalskie: 1) Siekiera wielka wrębna karbarska
nazwana; 2) Topór kołodziejski sztuczny; 3) Podkowa wielka sztucz:
na która by się nie trafiła pod żadnego konia, która podkowa zawi:
niona ma być do dwu razów z gotowego drumu, a drum ma być
nieprawie zakrzywiony nakształt orczyka. Przy robieniu sztuk
ma kolacyją za 30 złp. sprawić. Przy okazowaniu sztuk ma sprawić
kolacyją za 200 złp. lub kolacyją tę zajedno z weselem swym odbyć.
Jeżeliby sztuki niedoskonałe zrobił ma znów przez rok wędrować

lub niedoskonałość swą 200 zł. odkupić do skrzynki. Biegły i doskonały towarzysz może też swe sztuki według baczenia mistrzów odkupić.
Towarzysz który przed robieniem sztuk pojmie żonę ma być według zwyczaju krakowskiego od Magistratu karany.
Majster który z innego miasta przybędzie powinien okazać listy dobrego urodzenia i uczone i złożyć 30 złp. do skrzynki (sztuki robić) wyjąwszy mistrzów krakowskich i poznańskich który wolni są od robienia sztuk, tylko 30 złp. złożyć winni wstępnego.
Który towarzysz pojmie wdowę lub córkę kowala wolny będzie od połowy sztuk i od połowy wstępnego i da na kolacyją 100 złp. Synowie majsterscy wolni są od robienia sztuk i wstępnego, tylko na kolacyją 100 złp. dać mają.
Wdowie wolno towarzyszów trzymać, tylko uczniów nie może przyjmować.
Któryby za obesłaniem nie przyszedł do cechu ma być karany jeżeli młodszy i funtem wosku, a starszy w dwójnasób. Starszy gdyby nie przyniósł kluczy do cechu lub dla wyjazdu swego na swoje miejsce nie dał tychże kluczy innemu ma być 4 funt. wosku karany, a któryby z braci proszony kluczy przyjąć nie chciał 2 funt. wosku. W cechu mają się wszyscy skromnie zachować pod karą i funta wosku. Gdyby się który targnął na brata uszczypliwemi słowy ma dać winy półkamienia wosku, któryby z bronią wszedł do cechu ma dać 4 funty wosku, a jeżeliby bez dozwolenia starszych zuchwale wyszedł za drzwi da 2 funty wosku.
Występki towarzyszów mają być podług sądu mistrzów karane z wolną jednakże apelacyją do Magistratu, która gdyby była lekkomyślnie, ma być przez rajców karany.
Wszystkim rzemieślnikom Warszawy wolno jest towarzyszów niedouczonych i uczniów na majstrów w całem Księstwie mazowieckim podwyższać za wiedzą jednak magistratu.
Mistrz chorobą złożony może syna niedorosłego by też dopiero 4 lat mającego wypolić wezwawszy do tego 2 mistrzów; takowy syn wyzwolony po śmierci ojca może rzemiosło robić i towarzyszów chować.
Mistrz któryby potrzebował towarzysza, może żądać takowego u drugiego mistrza mającego kilku. Choremu mistrzowi winni starsi dodać towarzysza; któby drugiemu odmawiał towarzysza ma być karany.

jeżeli by się później zjawili w Warszawie Ryngmacherowie
takowi mają tylko robić podkówki do butów polskich i mają
należeć do cechu Kowalskiego płacąc co kwartał po 6 zł. do skrzynki
każdy.
Niewolno obcym oprócz jarmarków wozić do Warszawy roboty
kowalskiej. Niewolno też warszawskiemu majstrowi sprzedawać
obcej roboty pod winą półkamienia wosku.
Ktoby przywiózł żelazo do Warszawy ma zapłacić od żelaza
po 6 zł. a od wozu sprzedanego po 3 zł. do cechu. Niewolno też obcym
do 3 dni przywiezionego żelaza sprzedawać aż kowale nakupią
pod winą 14 grzywien.
Żaden kowal niepowinien robić roboty stelmachowi o którą się
stelmach z kupującym pierwej stargował pod winą 2 zł. do magis:
tratu i kamienia wosku do cechu.
W targu nie ma jeden drugiego podkupywać: a z kupionym żela:
zem ma się na żądanie z drugim podzielić jeżeli sam kupi pod
winą 5 funtów wosku.
Ucznia powinien mistrz po przyjęciu 2 tygodnie dla doświadcze:
nia chować, potem ma go w księgę bracką zapisać i ma się uczeń
przez 2 roki uczyć. Wolno jednak uczniowi rok uczenia odkupić.
Gdyby uczeń odszedł lekkomyślnie od ucznia od powrotu
u mistrza. Gdyby uczeń odszedł lekkomyślnie będzie. Jednemu mistrzowi
na nowo mu się czas nauki liczyć będzie. Jednemu mistrzowi
wolno tylko 3 uczniów chować. — Partaczów wolno mistrzom prześladować.
Młodszy brat winien przez 2 lata pełnić usługi kościelne: zapalać
świece brackie i nagotować mary z całunem. Na pogrzeb lub
exekwie mistrza, żony lub dzieci ich winni się wszyscy stawić.
Lutrów, Kalwinów i innych odłączonych od religii katolickiej nie
będą do cechu przypuszczać.
Towarzysz któryby zelżył mistrza ma tydzień w wieży majskiej
siedzieć; a gdyby go uderzył, przez 6 niedziel i da 3 razy po 14 grzywien.
Niewolno towarzyszom robić u partaczy
Którzyby towarzysz świętkował u mistrza karany będzie 2 tygodnio:
wym wochlonem, a który by u mistrza nie nocował 1 tygodniowym wochlonem.
Uchwała ta ma być co kwartał w cechu czytana.

=

Prezydent i Rada miasta starej Warszawy (d. 11 września 1754) potwierdzają
następne dodatkowe artykuły cechu kowalskiego:
Niewolno jest czeladzi odpłacać sztuk majsterskich, lecz powinni je robić
sami — Niewolno roboty robić taniej nad postanowienie taxy marszałkowskiej

lub ziemskiej. – Podczas sessyi za zadzwonieniem przez Starszego
powinni się wszyscy uciszyć. – Tandeciarzom nie wolno nowej ro=
boty Kowalskiej kupować. – Dyssydenci mistrzowie niemogąc być
mieszczanami, nie będą też należeć do cechu: jednak od siebie i od
czeladzi powinni płacić pieniądze kwartalne do skrzynki cechowej.

=

Prezydent i radcy miasta Starej Warszawy (d. 20 września 1778)
na prośbę Starszych cechu Kowalskiego niektóre artykuły dobrego
porządku stosujące się ad normam zagranicznych cechów potwierdzają:
Dissydenci mogą być członkami cechu. – Czeladnik chcący majstrem
zostać ma dać opowiednego 50 zł. po zrobieniu sztuki 300 zł. do skrzyn=
ki cechowej. – Któryby nie wędrował ma dać 150 zł. za wędrówkę do
skrzynki – Majstrowie co kwartał z czeladzią mają mieć rachunki;
płacić zaś mają: towarzyszowi Szyrmajstrowi z ognia robiącemu
6 złp. konie dobrze kującemu 5 złp. innym po 2 lub 3 lub 4 złp. wochlom.
– Ślusarzom nie wolno robić roboty Kowalskiej: ankrów, zawiasów do
bram, haków murowych, klamrów, oskardów, krat prostych do okien,
wilków na kuchnie, form do jajerek, prętów, trzpków, beczek, kadzi,
kuf, wiader, s ani, taniemków, bosaków, dusz do żelazków, rożnów,
siekier, karet, wozów, kar i innej grubej roboty – wolno jest czeladz
po dworach szlacheckich robiącą przed sądy marszałkowskie lub grodz=
kie. – Na żądanie majstra jeżeli 8 zł. złoży może być osobna sessia
złożona – Podczas sessyi oskarżeni za zadzwonieniem swej sprawy
mający mają ustąpić i dopiero za zawołaniem dekretu wysłuchać.
– Na gospodę czeladnią czeladź co 4 niedziele schodzić się ma, gdzie będą
zasiadać Starszy Czeladnik i 2 bajzycerów obranych z mistrzów; Star=
szy czeladnik świeży co kwartał ma być obierany. – Czeladnik uda=
jąc się na wędrówkę winien mieć konszaft. – Czeladnik który by
dług zostawiwszy uszedł, ma być napisany na czarną tablicę. – Czeladnik
może mistrza skarżyć przed Starszemi – Każdy czeladnik ma podczas
sessyi gospodniej złożyć do ~~[illegible]~~ skrzynki 15 gr. a który po wyz=
woleniu ~~[illegible]~~ czeladnikiem zostaje ma dać do skrzynki gospodniej 18 zł.
z konsolacyją. – Na gospodzie czeladź ma się spokojnie zachować; kara
tamże może tylko do 8 zł. dochodzić. – Gospody nie wolno bez wiadomości
cechu w inne miejsce przenosić. – Czeladnik żeniaty chociażby mistrzem
nie został może rzemiosło prowadzić za opłatą 18 zł. kwartalnie do skrzyn=
ki cechowej; może tylko jednego czeladnika chować i nie wolno mu
uczniów przyjmować.

Ob: Biblioteka rzemieśl=
nika polskiego: Przewod=
nik dla Kowali ułożył
Alexander Mieczynikow=
ki. Warszawa (w dr. Gazety
polsk. – u Celsa Lewickiego)
1862. 8ᵒ. K. 4 str. 128.
1. i XIV (przywil.) z
drzeworyt. Zł. 20 gr.

176

SŁOWNICZEK POLSKO-NIEMIECKI

wyrazów technicznych używanych w kowalstwie.

Bąk (wentylator), *Ventilator*.
Brandmur, *Brandmauer*.
Dwuróg, *Sperrhorn*.
Forma, *Windform*.
Forszlag, *Vorschlaghammer*.
Gasidło, *Löschspiess*.
Gięcie, *Biegen*.
Głowa młota, *Bahn*.
Gwoździarka, *Nageleisen*.
Hartowanie, *Härten*.
Kapa, *Rauchfang*.
Kleszcze (cęgi), *Zangen*.
Kloc kowadłowy, *Ambosstock*.
Koks, *Kokes*.
Kolec, *Dorn*.
Kolor naleciały, *Anlassfarbe*.
Korytko, *Löschtrog*.
Kowadło, *Amboss*.
Kucie na mokro, *Nasschmieden*.
Kuźnia, *Schmiedefeuer*.
Kuźnia przenośna, *Transportables Schmiedefeuer*.
Miech, *Gebläse*.
„ walcowy, *Cylindergebläse*.
Młot, *Hammer*.
„ ręczny, *Handhammer*.
„ krzyżowy, *Kreuzschlag*.
„ przykładowy, *Setzhammer*.
„ parowy, *Dampfhammer*.
„ skokowy, *Schwanzhammer*.
„ mutrowy, *Mutterhammer*.
Nastalenie, *Anstählen*.
Nagrzanie, *Hitze*.
Odhartowanie, *Anlassen*.
Odsadzanie, *Ansetzen*.
Odsadzka, *Ansatz*.
Ostrze młota, *Finne*.
Piec żarzysty, *Glühofen*.
„ wygrzewalny, *Schweissofen*.
Pierścień, *Lochring*.
Podkład, *Unterlage*.
Przebijak, *Durchschlag*.
Przekrój, *Abschrot*.
Przybijak, *Zuschlaghammer*.
Spajanie (szwejsowanie), *Schweissen*.
Spalenie, *Abbrand*.
Stal, *Stahl*.
„ cementacyjna, *Cementstahl*.
„ lana, *Gusstahl*.
Stempel, *Stempel*.
Stylisko, *Stiel*.
Surowizna, *Roheisen*.
Szrubsztak, *Schraubstock*.
Trzon, *Herd*.
Węgiel drzewny, *Holzkohle*.
„ kamienny, *Steinkohle*.
„ brunatny, *Braunkohle*.
„ torfowy, *Torfkohle*.
Winda, *Krahn*.
Wyciąganie, *Ausstrecken*.
Wygrzewanie, *Ausglühen*.
Wykrój, *Gesenke*.
Zendra, *Glühspahn*.
Zgrubianie (sztachowanie), *Stauchen*.
Znacznik, *Körner*.
Żelazo, *Eisen*.
„ lane, *Gusseisen*.
„ kute, *Stabeisen*.
„ okrągłe, *Rundeisen*.
„ płaskie, *Flacheisen*.
„ modelowe, *Façoneisen*.
„ przepalone, *Verbranntes Eisen*.
Żużle, *Schlacke*.

177

PRZYWILEJ I USTAWY

CECHU KOWALSKIEGO.

I.

Sigismundus Augustus

Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. Dominus et Haeres.

Significamus Praesentibus Literis Nostris quorum interest harum notitiam habituris: Exhibitas coram Nobis Literas Pargameneas sub titulo et Sigillo Famatorum Proconsulis et Consulum Civitatis Nostrae antiquae Varsaviensis sanas salvas nullique vitio ac suspitioni obnoxias continentes in se Constitutionem Contubernij Fabrorum Ferrariorum Civitatis Nostrae Antiquae Varsaviensis supplicatum quae esse Nobis ut easdem Literas Authoritate Nostra Regia confirmare approbare et ratificare dignaremur, quarum quidem Literarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis: Proconsul et Consules Civitatis Antiquae Varsoviensis: Significamus tenore presencium Uniuersis et Singulibus quibus interest, ad quoscunque Literae Nostrae presentes pervenerint. Quodcum fabri Civitatis Antiquae Varsoviensis qui

Zygmunt August

z Bożéj Łaski Król Polski, Wielki Książę Litewski, Pan i Dziedzic Rusi, Prus, Mazowsza, Żmudzi etc.

Wiadomo czynimy komu o tem wiedzieć należy niniejszym Naszym przywilejem, że przedstawionym Nam został akt opatrzony podpisami i pieczęcią Sławetnych Burmistrza i Radców Miasta Naszego starej Warszawy. Akt ten, nie podlegający żadnemu podejrzeniu i zarzutowi, owszem prawny i dowodny, zawiera w sobie utworzenie Cechu kowalskiego Miasta Naszego starej Warszawy. Proszono nas nadto, ażebyśmy ten akt powagą Naszą królewską raczyli potwierdzić, umocnić i siłę mu nadać. Dosłowne brzmienie tego aktu następuje i jest takiej osnowy: Burmistrz i Radcy Miasta starej Warszawy: Wiadomo czynimy każdemu w szczególności i wszystkim w ogólności komu wiedzieć należy, i którym akt ten będzie znany: że kowale Miasta starej Warszawy, którzy przez poprzedników Naszych z powodu małozna-

a Predecessoribus Nostris propter eorum paucitatem et exiguum numerum in unum cum Currificibus et Rotificibus Contubernium adscripti et conjuncti fuerant, coram Nobis exposuissent Fabrorum in Civitate Varsoviensi eam esse frequentiam, satisque justum numerum eorundem magis augeri ut ipsi vigore alterius et diversae a Currificibus materiae suum specialem Contubernium in ornamentum et majorem Civitatis Varsaviensis utilitatem debite disponere commodeque administrare possint peterent que a Nobis ut eos tanquam alterius Materiae Opifices a Contubernio Currificum ac Rotificum disjungeremus, Ipsis que Contubernium eorum more Cracoviensium et Poznaniensium Fabrorum Instituèremus, tum et certos Articulos Artificio Contubernoque eorum spectantes eisdem confirmaremus. Ea propter Nos legitimis petitionibus Magistrorum Fabrorum Varsaviensium adducti, attendentes eorum materiam aliam et diversam esse a Currificibus et Rotificibus, satisque justum numerum Fabrorum in Civitate Varsaviensi existere, ita quod suum speciale Contubernium more Cracoviensium et Poznaniensium Fabrorum disponere et administrare possint inhaerendo Privilegio per sacram Majestatem Regiam omnium Artificiorum Magistris et opificibus Civitatis Antiquae Varsaviensis clementer concesso, ornamento quoque et utilitati civitatis prospicere cupientes cupientes dictos fabros Varsovienses a Contubernio Currificum et Rotificum disjungendum duximus prout disjungimus et separamus praesentibus, ipsisque Contubernium speciale Fabrorum instituimus et ut melior ordo et administratio inter eos fieret ijsdem infrascriptos articulos Artificio et Contubernio expectari confirmationem duximus confirmamusque praesentibus quorum tenor sequitur talis:

czącej swej liczby wcieleni i załączeni zostali do cechu stelmachów i kołodziei, pokazali Nam, iż są liczni i tak dalece się wzmogli, iż z uwagi na różność i niejednostajność rzemiosła swego z powołaniem stelmachów i kołodziejów, stanowić mogą oddzielny cech, któryby się z większą korzyścią i dobrem miasta Warszawy słusznie i należycie rządził i rozporządzał; i prosili Nas, ażebyśmy ich jako ludzi innego rzemiosła odłączyli od cechu stelmachów i kołodziejów, utworzyli, zapatrując się na urządzenie kowalskie w Krakowie i Poznaniu, oddzielny cech kowali, i zatwierdzili pewne artykuły ściągające się do ich rzemiosła i cechu. My przeto przychylając się do sprawiedliwych próśb Majstrów kowalskich miasta Warszawy, zważając, że ich rzemiosło jest inne i różne od rzemiosła stelmachów i kołodziejów, i że liczba istniejących kowali w mieście Warszawie jest dostateczną do prowadzenia i utworzenia oddzielnego cechu na podobieństwo kowali miast Krakowa i Poznania, stosując się do przywileju przez Najjaśniejszego Króla Jegomości Majstrom wszystkich rzemiosł i rzemieślnikom miasta starej Warszawy nadanego, i działając na korzyść i sławę miasta, postanowiliśmy pomienionych kowali Warszawy usunąć z cechu stelmachów i kołodziejów, których niniejszym aktem usuwamy i oddzielamy, i utworzyć oddzielny cech kowalski. Uznaliśmy również potrzebnem dla dobra i porządku cechu i rzemiosła kowalskiego, zatwierdzić następujące artykuły, które niniejszym aktem zatwierdzamy, a treść ich taka:

Artykuł I. — Wszelki Towarzysz, któryby po skończonych u któregokolwiek kowala Majstra Cechowego w Warszawie latach, chciał zostać Majstrem, powinien wprzód dla nabycia obyczajów i doskonalszej w swojem rzemiośle umiejętności, do inszych miast dwa roki i sześć niedziel wędro-

wać. Jeżeliby zaś który Towarzysz gdzieindziej rzemiosła tego wyuczywszy się, tu do Warszawy przyszedł i na Majstrostwo postąpić chciał, ten wprzód w Warszawie przez dwa roki i niedziel sześć u Majstra Cechowego robić będzie, aby przez ten czas Majster o jego obyczajach i w rzemiośle biegłości dostateczniejszą mógł powziąć wiadomość.

Artykuł II. — Towarzysz zaś w Warszawie wyuczony, gdyby wędrowne lata odkupić chciał, ten na powszechne Cechowe pożytki, na broń ośm złotych polskich złożyć powinien, zachowując łaskę proszącemu, które pozwolenie kowale z wiadomością dwóch Panów Radnych uczynić powinni, aby te pieniądze za broń na powszechny pożytek całego Cechu obrócone były.

Artykuł III. — Którzyby więc rzemiosła tego kowalskiego Majstrem zostać chciał, ten przy wezwanych tego Cechu Bratach zgodnemi ludźmi do Cechu przyszedłszy, o policzenie siebie w liczbę Braterską żądać będzie, za który wstęp do skrzynki Cechowej Braterskiej trzydzieści złotych polskich tenże Towarzysz dać będzie powinien, i tam listy uczciwego urodzenia swego, tojest metrykę, i dostatecznego wyćwiczenia *alias* uczone, u którego Majstra rzemiosła się nauczył i wszelkiemu ćwiczeniu swemu zupełnie zadosyć uczynił, pokaże. A po takowych listów prezentowaniu, tenże nowy Majster złotych polskich dwadzieścia do skrzynki dać będzie powinien; to uczyniwszy, u Magistratu na Mieszczkie przysięże, potem od Majstrów o naznaczenie sobie czasu według obrządku i zwyczaju, na odrobienie sztuk Majsterskich będzie prosił, który czas ciż Majstrowie przepowiedzieć mu powinni, tak, iż on Towarzysz do zrobienia swoich sztuk Majsterskich przeciągu niedziel dwie mieć będzie, *alias* do wygrzania blach do obuchów, i na dromy do podkowy sztucznej; a po wyjściu dwu niedziel ma u Mistrzów żądać o dwóch Braci Cechowych, którzy będą obecni przy robieniu sztuk, przy których robieniu dwiema Braci z Cechu do tego naznaczonej kolacyą za złotych trzydzieści polskich sprawić będzie powinien, które sztuki kowalskie tak mają być robione: naprzód siekiera wielka wrębna, karbarska nazwana, *item* topor kołodziejski sztuczny, *item* podkowa wielka sztuczna, któraby się nie trafiła pod żadnego konia, która podkowa zawiniona ma być do dwu razów z gotowego drumu, a drum ma być nieprawie zakrzywiony nakształt orczyka; do których wszystkich sztuk robienia młodemu Mistrzowi dwa Towarzysze mają być użyczeni, które jemu Starsi Mistrzowie naznaczą. A gdzieby który Brat to wszystko wyprawić i te sztuki zarazem wygotować mógł, tedy dla kosztu większego i zatrudnienia Braterskiego, to wszystko zarazem wygotować i sztuki wszystkie wyprawić może przy onych dwu Mistrzach, które mu Cech do tego naznaczy, onych dwu niedziel do wygrzania blach do obuchów, i na dromy do podkowy sztucznej nie czekając.

Artykuł IV. — Potem nowotny Majster zrobiwszy takowe sztuki, one Braci w Cechu będzie prezentować, które jeżeli od Majstrów za należycie zrobione, uznane i przyjęte będą, Majstrowie onego Majstra nowego między siebie policzyć, przyjąć i za Majstra przyznać powinni, który przyjęty dla zgromadzonych w Cechu Braci kolacyą sprawić, albo za nią złotych polskich dwieście dać obowiązany będzie. A jeśliby któremu żonę pojąć się zdarzyło, gdy swoje sztuki odbędzie i za Majstra przyjęty zostanie, natenczas za jednym kosztem i wesele i kolacyą dla Braci odbyć może.

Artykuł V. — Żadnemu zaś kowalowi w mieście Warszawie rzemiosła swego jakimkolwiek sposobem robić niewolno będzie, aż wprzód przepisowi i artykułom niniejszej uchwały wszystkim zadosyć uczyni.

Artykuł VI. — Jeżeliby zaś nowy Majster w zrobieniu sztuk niedoskonałym się pokazał, takowy znowu przez rok do inszych miast powędruje, aby w rzemiośle swojem tem doskonalej przepatrzyć się i onego douczyć mógł, którą wędrówkę i niedoskonałość w robieniu sztuk jeżeliby okupić

chciał, a przebaczenie w tem u Majstrów wyprosił, wtenczas Majstrowie proszącemu łaski nie odmówią, i onego mocą i powagą Przywilejem przez Króla Jegomości wszystkie rzemieślniki miasta starej Warszawy łaskawie pozwolonego, rządzić się i na Majstra podwyższyć mogą; ale w nagrodę wędrówki i niedoskonałości w sztukach, na powszechny pożytek i ozdobę Cechową dwieście złotych polskich do skrzynki Brackiej złożyć będzie winien; Starsi zaś takowe rozrządzenie i podwyższenie Magistratowi zawsze donieść powinni, ani bez wiadomości Magistratu takowej dyspozycyi uczynią, aby z tak niepożądnej ich dyspozycyi jakowa ujma Przywilejom Jego Królewskiej Mości nie stała się. A jeżeli zaś sztuki swoje odkupić zechce, za też sztuki nowotny Majster do skrzynki Cechowej Braci kowalów dwieście złotych polskich dać będzie powinien.

Artykuł VII. — A jeżeliby ktośkolwiek z Kowalów i Towarzyszów, któryby w liczbie tego Cechu chciał być, tak doskonale w tej robocie wyuczony i biegły był, iż umiejętności jego i biegłość żadnemuby powątpiewaniu nie podlegała, i Majstrowie tę jego doskonałą umiejętność oświadczyli, a zamiast urobienia sztuk swoich nagrodę na powszechny Bractwa pożytek uczynić chciał, może sztuki swoje okupić, ale za słuszną rekompensą na ozdobę i pożytek Bractwa, którą za zdaniem Magistratu Warszawskiego i Starszych kowalów, według biegłości i wyćwiczenia się jego, uczynić będzie powinien do skrzynki Cechowej, zachowując w tem łaskę proszącemu.

Artykuł VIII.— Jeżeliby zaś ktośkolwiek wprzód pojął żonę niż sztuki swoje odrobił, nie będzie dlatego od rzemiosła oddalony; ale ponieważby to przeciw dawnemu zwyczajowi w Warszawie także i w Krakowie zachowanemu uczynił, zaczem według uznania Magistratu i Starszych kowalskich ma być karany.

Artykuł IX.— Gdyby zaś kto z Majstrów kunsztu tego z żoną lub bez żony z inszego miasta do Warszawy przybył, taki za Majstra nie ma być poczytany, ani rzemiosła kowalskiego robić może; ale jeśliby o przyjęcie siebie do Cechu prosił, tedy to zwyczajem inszych Braci Majstrów uczynić powinien, pokazawszy wprzód listy swojego urodzenia i uczone; wstępnego zaś złotych polskich trzydzieści do skrzynki Brackiej złożyć, i dla Braci kolacyą albo za kolacyą złotych polskich sto dać będzie powinien, wyjąwszy od tego tylko Majstrów zupełnych krakowskich i poznańskich.

Artykuł X.— Jeżeliby zaś ktośkolwiek z Majstrów z Krakowa i Poznania tu przybył, i listem Brackim iż w liczbie Cechu kowalskiego w Krakowie albo Poznaniu był, wyprobował, ten do robienia innych sztuk pociągany być nie ma, i tylko do skrzynki Cechowej wstępnego złotych trzydzieści polskich dać będzie powinien.

Artykuł XI.— Także jeżeliby który Towarzysz wdowę kowala albo córkę jego za żonę pojął, ten z tej przyczyny większy wzgląd mieć na siebie będzie, i dlatego tylko połowę sztuk odrobić, wstępnego też połowę, i dla Braci albo kolacyą albo za kolacyą złotych polskich sto dać powinien. Synowie także Majstrowscy, aby i oni ojcowskiem prawem cieszyć się mogli, od robienia sztuk i od wstępnego wolni będą, tylko albo kolacyą sprawić dla Braci, albo za kolacyą złotych polskich sto dadzą.

Artykuł XII. — Wdowa zaś, aby po śmierci męża swego pożywienie mieć i pożytkować z rzemiosła mogła, wolno jej będzie Towarzyszów chować i uczniów przez męża przyjętych uczyć, ale nowotnych uczniów do rzemiosła przyjmować nie ma, które rzemiosło tak długo robić może, póki za inszego męża nie pójdzie. A jeśliby się w stanie swoim wdowim nieuczciwie zachowała, od rzemiosła dlatego nie ma być oddalona, ale według jakości i wielkości występku skarana; gdyby zaś Towarzysza nie miała, a u Starszych o przydanie sobie onego prosiła, natenczas Starsi sieroctwo jej opa-

trując, bez wszelkiej zwłoki, gdy sama sobie w pożywieniu wydostarczyć nie będzie mogła, tejże wdowie proszącej Towarzysza od inszego Majstra, któregoby doskonalszego uznali, albo którykolwiekby w mieście u któregokolwiek Majstra był, do roboty onej dać powinni będą, nie czekając nawet inszego, któryby tymczasem do miasta przyszedł.

Artykuł XIII. — Aby zaś w Cechu między Bracią należyty porządek i urządzenie się zachowane było, wszyscy Bracia dla sprawowania Cechowych powinności i potrzeb na godzinę przez Starszego naznaczoną wezwani, do Starszego zejść się powinni; któryby zaś opóźnił albo przyjść zaniedbał, albo swojej zabawy, którąby wtenczas roztargniony był, sam przyszedłszy przed Starszymi nie rozpowiedział, młodszy Brat każdy jednym funtem wosku, Starszy zaś w dwójnasób za winę nieposłuszeństwa karany będzie.

Artykuł XIV. — A gdyby Starszy, który klucze od skrzynki Cechowej ma, odszedł, i tymczasem sprawunkami własnemi był zabawny, albo z miasta wyjechać chciał, aby dla jego nieprzytomności w sprawowaniu interesów Braci opóźnienie się jakie nie stało, klucze Cechowe sam przez się, nie przez żonę albo sługę do Cechu przynieść, albo z wiadomością drugiego Starszego, inszego Brata na swoje miejsce subordynować będzie powinien, pod winą czterech funtów wosku. Jeżeliby zaś kto z Braci w tej rzeczy proszony od Starszego, kluczy od niego upornie przyjąć nie chciał, dwiema funtami wosku za winę ma być karany.

Artykuł XV. — Wszyscy Bracia w Cechu będąc, uczciwie, skromnie i trzeźwo się zachować, i sprawy Brackie pilnie sprawować będą powinni, wzajemnie szemrania i w prywatnych swoich zabawach naradzania się na stronę oddaliwszy, o co przez Starszego napomnieni, jeśli znowuby toż samo czynić ważyli się, każdy z nich funtem wosku skarany będzie.

Artykuł XVI. — Aby zaś wzajemna miłość i zgoda między Bracią zachowaną była, jeden drugiego uszczypliwemi słowy i na sławie obrażającemi, albo inaczej jakożkolwiek znieważać nie powinien, pod winy pół kamienia wosku popadnieniem; do Cechu zaś nikt z bronią jakąkolwiek, którąby jeden drugiego obrazić mógł, przychodzić nie powinien, pod winą czterech funtów wosku; z Cechu także bez dozwolenia Starszego nikomu zuchwale wychodzić za drzwi nie będzie się godziło, pod winą dwóch funtów wosku.

Artykuł XVII. — Jeżeliby kto z Towarzyszów, robiąc u swego Majstra, jawny występek popełnił, taki Towarzysz wszystkich Majstrów sądowi podpadnie, i naznaczoną przez ich dekret karę ponieść będzie powinien, zachowując mu wolną apellacyą w sprawie kryminalnej; a jeśliby kto dekretem Cechowym widział się być obciążonym, apellacya do Magistratu Warszawskiego nie ma mu być broniona; ale jeśliby ktokolwiek z Braci z zuchwałości bardziej niż z obciążenia do Rady apellował lekkomyślnie, a o takową nierozmyślną apellacyą napomniony był, i panowie Radni jego niesłuszną apellacyą uznali, zuchwałość jego w założeniu nierozmyślnem apellacyi według wynalazku panów Radnych skarana będzie.

Artykuł XVIII. — Ponieważ zaś osobliwszym przywilejem od króla Jegomości wszystkim rzemieślnikom miasta starej Warszawy łaskawie nadanym, zupełna moc pozwolona jest, wszelkich Majstrów niezupełnych i ich Towarzyszów uczniów niedouczonych i przyjętych rozrządzić, i na Majstra podwyższyć, w całem Księztwie Mazowieckiem według przepisu tegoż przywileju, kowale miasta starej Warszawy zupełne pozwolenie będą mieli wszelkich Majstrów, ich Towarzyszów i uczniów z całego Księztwa Mazowieckiego, według obszerniejszego przywileju Króla Jegomości rozrządzenia i na Majstra wywyższenia i inszych rzeczy wszelkich sprawowania, według tegoż przywileju wyrażenia: to jednak wszystko z wiadomością i zezwoleniem Magistratu Warszawskiego pełnić i zachować będą powinni.

Artykuł XIX. — Jeśliby kto z Majstrów, chociaż już chorobą złożony, syna swego niedorosłego, by też dopiero lat cztery mającego, chciał Towarzyszem uczynić, tedy przyzwawszy do siebie dwóch Majstrów, przed nimi go wyzwolić może, który wyzwolony i podwyższony, po śmierci ojca swego Towarzyszów chować i to rzemiosło robić może.

Artykuł XX. — Majster, któryby Towarzysza na potrzebę swoję nie miał, a drugiego Majstra, u któregoby kilku Towarzyszów było, o to rekwirował, tedy mu powinien będzie jednego Towarzysza wypuścić, pod winą pięciu funtów wosku.

Artykuł XXI. — A jeżeliby który Majster chorował, natenczas Starsi Majstrowie, dla wyżywienia i opatrywania potrzeb jego, o przydanie mu Towarzysza starać się będą powinni; żaden zaś drugiemu Towarzysza, ucznia, sługi, tak samo przez się, jako też przez inne jakiekolwiek subordynowane osoby, do siebie odmawiać nie będzie; inaczej, przeświadczony w tem, winę pół kamienia wosku do Bractwa popadnie.

Artykuł XXII. — Jeśliby w przyszłe lata inni rzemieślnicy, tojest rychmaterowie, zeszli się i zbliżyli do Warszawy, żadnej roboty inszej, oprócz tej, której się nauczyli, jak tylko do polskich butów podkówki, robić nie będą, i do Cechu kowalskiego do zapłacenia na każdy roku kwartał do skrzynki Brackiej należyć będą, po sześć złotych od każdego zosobna oddając Majstra.

Artykuł XXIII. — Nie ma być także nikomu wolno z inszych miast i miasteczek roboty obcych kowalów, jakiegobykolwiek kształtu była, dla sprzedawania przywozić, oprócz jarmarków; a jeśliby kto przeciwko temu przepisowi jakąkolwiek robotę kowalską tu przywiózł, na tego Starsi, według zdania Magistratu i z wiadomością jego baczenie dadzą, zachowując jednak łaskę proszącemu. Żaden także z Majstrów obcej roboty kowalskiej do Warszawy przywozić, i onej rozprzedawać nie będzie powinien; któryby inaczej przeświadczony był, winę pół kamienia wosku przepadnie; i z tej przyczyny Majstrowie kowale warszawscy wszelką robotę kowalską, tak ogólnie jako i przypadkową robić, i na każdym targu do przedania wyłożyć powinni będą, i submittowali się.

Artykuł XXIV. — Kupcy obcy zkądkolwiekby przybyli i żelaza przywożący, a one wraz i z wozami przedający, od materyi żelaza po sześć złotych polskich do Cechu Majstrów kowalów, od wozu zaś przedanego po trzy złote zapłacić powinni będą, a gdyby tego nie uczynili, winę czworo czternaście grzywien polskich do Cechu kowalskiego popadną. Żadnemu z rozprzedawających i obcych nie będzie się godziło żelaza do Warszawy przywiezionego do trzech dni skupować, aż wprzód kowale na potrzebę rzemiosła swego żelaza nakupią, pod winy czternastu grzywien Magistratowi Warszawskiemu popadnieniem.

Artykuł XXV. — Żaden z kowalów roboty jakiejkolwiek stelmachskiej do oprowadzenia żelazem od któregokolwiek z stelmachów Majstra przyjmować nie będzie, o którą robotę kowalską stelmach się z kupującym ztargował, kowala w tej rzeczy pominąwszy, dlatego iż stelmaszy Majstrowie w innego materyi robotę mieszać się nie powinni, oprócz prywatnej stelmachów roboty, którąby na przedaż wyłożyli; któryby zaś z kowalów inaczej czyniąc przeświadczony był, ten Urzędowi Radzieckiemu winy złotych dwa, do skrzynki zaś Cechowej kamień wosku popadnie.

Artykuł XXVI. — W targu jeden drugiemu jakimkolwiek, tak o robotę jako i o materyą wszelką ani sam przez się, ani przez inne jakiekolwiek subordynowane osoby przeszkadzać nie powinien: kto jeżeliby w tem przekonany był, winę pół kamienia wosku do skrzynki Cechowej przepadnie. Gdyby zaś który z Majstrów żelazo ciągle i inną materyą ich rzemiosła, tak na rynku jako i u Wisły, i gdzieindziej sam zakupił, a drudzy Majstrowie

tego potrzebowali, tedy to podzielić między siebie powinni będą, czego gdyby kto upornie uczynić nie chciał, winą pięciu funtów wosku ma być skarany.

Artykuł XXVII.—A gdy kto wcale artykułom wszystkim wzwyż wyrażonym zadosyć uczyni, ucznia do nauki przyjmujący, i po wyterminowanych tegoż ucznia latach onego wyzwalający, dla powagi zupełnego Majstrowstwa zapłacenia wstępnego nie będzie popadał; ale jeżeli jeszcze nowotny Majster zupełnie nie zakończył majsteryi, wyzwalający przyjętego ucznia szesnaście złotych polskich do skrzynki dać powinien. Tegoż ucznia, dla doświadczenia, najprzód dwa tygodnie chować będzie; po skończonych zaś dwóch tygodniach, uczeń jeżeli w rzemiośle zostaćby chciał, Majster onego Starszym doniesie, i w księgę Bracką zapisać powinien, i będzie przez zupełne dwa roki u tegoż Majstra w rzemiośle się ćwiczyć; lecz jeżeli drugi rok ćwiczenia swego odkupićby chciał, ten Majstra swego za niego ukontentować powinien, której kontentacyi Majster jednę połowicę na swój pożytek obróci, drugą zaś połowę na powszechny pożytek Bractwa złoży, co jednak każdy z wiadomością Starszych uczynić powinien. Jeżeli zaś uczeń od Majstra do rzemiosła przyjęty swywolnieby od niego poszedł, tego nikt z Majstrów do rzemiosła przyjmować nie powinien, pod winą pół kamienia wosku, chybaby pierwszego Majstra zezwolenie na to zaszło. Wszakże ów zbiegły uczeń, od powrotu czas ćwiczenia swego rachować i dwa roki zupełne u tegoż Majstra rzemiosła uczyć się powinien będzie; Majster zaś tylko trzech uczniów do rzemiosła przyjmować powinien, aby tak jeden albo kilku Majstrów zadosyć uczniów mieli, a inni ich mieć nie mogli.

Artykuł XXVIII. — Majstrowie też kowale inszym i u niektórych dworów kryjącym się partaczom przeszkadzać, i onych prawnemi terminami do swego Towarzystwa pociągać będą, wszelką zaś robotę do karet i wozów należącą kończyć będą.

Artykuł XXIX. — Młodszy także Brat w każdą uroczystość w wigilią i samo święto świece zapalać powinien, którą posługę dwa roki odprawować ma, a gdy skończy, do skrzynki Brackiej dwadzieścia złotych dać powinien. Tenże Brat młodszy na pogrzeb i exekwie świece, mary z całunem nagotować, a po skończeniu onych, to wszystko złożyć i pilnie zachować obowiązany jest, pod winy dwóch funtów wosku Cechowi popadnieniem, ile razyby o popełnione niedbalstwo przeświadczony był.

Artykuł XXX. — Ponieważ zaś ludzkości i pobożności powinność jest przytomnym być na pogrzebie zmarłego, w takowej rzeczy wszyscy Majstrowie przez Starszego obwieszczeni, z żonami i Towarzyszami na pogrzebie którego zmarłego Majstra, żony albo dzieci jego, tudzież na exekwiach przytomnemi być powinni, ani precz odchodzić, póki się to wszystko nie skończy, pod winą dwóch funtów wosku; a jeżliby Majster natenczas stawić się wcale nie mógł, żona przecie onego z Towarzyszami wszystkiemi, pod winą przerzeczoną przytomną być powinna, męża swego niebytnością nie składając się. Toż i o wdowach ma być postanowiono.

Artykuł XXXI.— Majstrowie kowale odłączonych od wiary katolickiej, jakoto: lutrów, kalwinów i innych konserwować i do Cechu przyjmować, ani przypuszczać nie będą powinni.

Artykuł XXXII.—Wszyscy Towarzysze w tem rzemiośle doskonali, według przepisu artykułów, trzeźwo i uczciwie w domu ojca swego gospodniego postępować sobie powinni. Jeśliby który z Towarzyszów Majstra swego honor zelżył, siedzenie w wieży miejskiej tygodniowe odprawi; gdyby go uderzył, przez sześć niedziel i troje czternaście grzywien da; a jeśliby zaś ranił go, Sądowi Magistratu Warszawskiego podpadać będzie.

Artykuł XXXIII.— Żaden także z Towarzyszów u kowalów dworskich robić nie powinien, pod winą Towarzyską.

Artykuł XXXIV.—Ciż Towarzysze ustawicznie przez cały tydzień u Majstrów swoich, wyjąwszy święta, robić powinni; a jeśliby inaczej który dzień jeden z niedbalstwa swego opuścił, taki Towarzysz u Majstra swego dwutygodniową zapłatę straci.

Artykuł XXXV.—Żaden z Towarzyszów swoją mocą do partaczów wsyłać innych nie powinien.

Artykuł XXXVI. — Gdyby który Towarzysz w własnym domu nie nocował, winą całotygodniowej u Majstra swego zapłaty będzie skarany.

Artykuł XXXVII.—Aby nowotni Majstrowie kowale, w tem większem mieli artykuły wzwyż napisane poszanowaniu, wszystkie rzeczy stojący odprawować będą.

Artykuł XXXVIII. — Aby zaś niniejszego postanowienia i artykułów samych lepszą wiadomość wszyscy tego Cechu Bracia mieć mogli, dlatego też postanowienie czyli uchwała i wszystko co się w niej zawiera, wszystkim Braci każdego kwartału w roku w Cechu czytana i ogłoszona być powinna, aby ktośkolwiek, pod pretekstem niewiadomości, przeciw tejże uchwale i temu co w sobie zawiera, czynić i przestępować nie ważył się.

In quorum omnium fidem Sigillum Nostrum Civitatis Antiquae Varsaviensis presentibus literis Nostris est subappensum. Datum Varsaviae Feria Sexta ante Festum divae Agnetis Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo. Nos itaque Sigismundus Augustus Rex praenominatus Supplicationi uti justae ejusmodi benigne annuentes Literas superius insertas in omnibus earum Punctis, clausulis, Articulis et conditionibus approbandas, ratificandas et confirmandas esse duximus, prout quantum quidem de jure est approbamus, confirmamus et ratificamus presentibus Literis Nostris: decernentes easdem vim et robur debite et perpetuae firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidem et evidentius testimonium praesentes Literas Manu Nostra propria subscripsimus, Sigilloque Regni communiri mandavimus. Datum Varsaviae die XXVI Mensis Septembris Anno Domini Millesimo quingentesimo Septuagesimo primo, Regni vero Nostri Anno Quadragesimo Secundo.

Sigismundus Augustus.

Na dowód prawdziwości tego aktu, pieczęć Naszą miasta Starej Warszawy zawiesiliśmy. Dan w Warszawie w sobotę przed dniem świętej Agnieszki roku Pańskiego tysiąc pięćset sześćdziesiątego siódmego. My zatem Zygmunt August król pomieniony, łaskawie przychylając się do tej słusznej prośby, wyżej wymieniony akt we wszystkich jego punktach, zastrzeżeniach, artykułach, warunkach potwierdzić, umocnić i siłę mu nadać postanowiliśmy, i rzeczywiście o ile ten akt zgodnym jest z krajowem prawem, niniejszym przywilejem zatwierdzamy, umacniamy i siłę mu nadajemy, stanowiąc, aby miał moc i siłę na wieczne czasy. Na dowód i mocniejsze świadectwo czego niniejszy przywilej własną ręką Naszą podpisaliśmy i pieczęcią Państwa opatrzyć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 26 września roku Pańskiego tysiąc pięćset siedmdziesiątego pierwszego, a Panowania Naszego czterdziestego drugiego.

Zygmunt August.

II.

Prezydent i Rada Miasta J. Kr. Mości Starej Warszawy.

Wszem w obec i każdemu zosobna komu o tem wiedzieć należy, oznajmujemy, że sławetni Starsi i drudzy Bracia Cechu kowalskiego, stanąwszy przed nami osobiście, produkowali nam artykuły niżej wyrażone, podczas Sessyi Cechowej, dla dobrego porządku przez nich, *in supplementum* dawniejszych praw tegoż Cechu, według potrzeby czasu teraźniejszego uformowane, żądając, aby też *suppletorie* ułożone artykuły przez Nas były approbowane, którychto artykułów tenor taki:

Artykuł I.—Że temi czasy, na fundamencie Prawa Cechowego, nowo do Cechu wstępujący Towarzysze nie wędrując nikędy, albo mało co się w inszych miastach przejrzawszy, zamiast odrobienia sztuk Majsterskich, one według artykułów dawnych odpłacają, a potem dla niedoskonałości w tem rzemiośle ludzi zawodzą, przez co częste skargi do Cechu wniesione bywały: przeto odtąd nie będzie wolno żadnemu z Towarzyszów do Bractwa się wpraszającemu sztuk Majsterskich pieniędzmi odpłacać, lecz one w istocie, tak jak w artykułach dawniejszych są opisane, odrobić; jeżeliby zaś te sztuki za niedobrze zrobione przez Braci w Cechu uznane były, każdy takowy Towarzysz, dla lepszego nabycia w tem rzemieśle umiejętności, według ustawy dawniejszych artykułów, do inszych miast powędruje; któryby zaś sztuki należycie bez przygany odrobił, i za doskonałego Majstra był od wszystkich przyznany, nie prędzej w Cechu między Bracią zasiędzie, aż wprzód Mieszczaninem zostanie, i to za rekommendacyą dwóch Majstrów Cechowych kowalów, a nie innej professyi ludzi.

Artykuł II.— Dekreta w Cechu przez sentencye PP. Braci ferowane, aby swoję exekucyą w czasie tymże dekretem naznaczonym miały, i winy na obwinionego włożone bez odwłoki oddawane były, każdy gdy dekretowanym będąc zadosyć nie uczyni, lub też apellacyą założywszy sprawy zaniecha, miejsca swego między Bracią w Cechu nie zasiądzie i wolnego głosu mieć nie będzie; a gdyby w tem upornie trwał i napomnienia Starszych nie zważał, tedy dla większej exekucyi Urzędowi Miejskiemu doniesiony będzie.

Artykuł III.— Majstrowi Cechowemu komużkolwiek robotę na regestr robiącemu, aby żaden Brat sam przez się lub przez subordynowane osoby roboty do siebie nie przemawiał, i onej się, chociażby był o nię rekwirowany, nie podejmował, aż wprzód pierwszy Majster swój regestr zapłacony zupełnie i według niego uspokojony zostanie; roboty też aby żaden bez uznania Starszych nie ganił, pod winą Cechową według wynalazku i zdania PP. Braci.

Artykuł IV.— Żaden z Majstrów Cechowych nie będzie się ważył roboty jakiejkolwiek kowalskiej taniej przedawać i robić nad postanowienie Taxy Marszałkowskiej lub Ziemskiej, pod winą pieniężną do skrzynki Cechowej, które pieniądze z takowych win złożone, nie na winnego, tylko na Prawo przypadkowe Cechowe mają być obracane.

Artykuł V. — Po każdej elekcyi PP. Starszych i po wykonanej przez nich przysiędze, powinni będą przeszłoroczni Starsi wszystkie przywileja, papiery, chorągwie i inne Cechowe sprzęty, jakie się w sobie znajdować mogą, według inwentarza, który ma być zawsze w skrzynce Cechowej pod zamknięciem chowany, na najpierwszej po elekcyi Sessyi oddać nowo obranym PP. Starszym, a cokolwiekby zaś tak z papierów jako i innych rzeczy dla Cechu przybyło, rzetelnie do tego regestru zaraz powinni wpisać.

Artykuł VI. — Aby w sprawowaniu interesów Cechowych na Sessyach jeden drugiemu w mówieniu nie przeszkadzał, za najpierwszem zadzwonieniem przez Starszego we dzwonek uciszyć się i uspokoić wszyscy powinni, czego gdyby na trzykrotne dzwonienie który nie uczynił, a od gwaru, wrzasku albo szemrania nie wstrzymał się, tedy takowy według artykułu XV nieochybnie będzie karany.

Artykuł VII.—A że przez rozmnożenie się w tem mieście tandeciarzów wiele szkody tak Majstrom Cechowym kowalom, jako też i innym różnej kondycyi ludziom, przez złą czeladź lub inne lekkie osoby dzieje się, przeto nie będzie wolno tandeciarzom nowo zrobionej kowalskiej roboty od kogożkolwiek kupować, i one do przedawania wykładać; ale gdyby do nich co kto nowego przyniósł, powinni będą dać znać do Cechu, i oświadczyć, co kupują, czemu jeżeliby się sprzeciwili, i roboty kowalskiej jaka nowa sztuka u którego pokazałaby się, tedy za konsensem Szlachetnego Magistratu ma być zabrana, konfiskowana i dla ołtarza Brackiego obrócona.

Artykuł VIII. — Kowale dworscy tylko swym panom robić mają, dla obcych zaś innych osób roboty się podejmować nie powinni, w czem jeżeliby przeświadczeni byli, ta kontrawencya Prawem na nich ścigana będzie.

Artykuł IX.—Dyssydenci zaś kowale, ponieważ dla religii przeciwnej Mieszczanami zostawać nie mogą, zatem też i do współbraterstwa Cechowego przypuszczeni być nie powinni; względem jednak rzemiosła swego powinni się będą tak od siebie jako i czeladzi swojej z Cechem kowalskim na pieniądze kwartalne jako będą mogli zgodzić, i jeżeliby kiedy na publiczny Cechowy interes składka jakowa uchwalona była, tedy proporcyonalnie każdy z nich z osoby swojej przyłożyć się do tej składki powinien będzie.

Zaczem, aby takowe artykuły dobrze zlustrowawszy, i one z dawniejszemi Prawami Cechowemi skonfrontowawszy, że się w nich nic przeciwnego Prawom dawnym i słuszności nie znajduje, i owszem lepszy porządek za sobą przynoszą: więc one powagą nam przyzwoitą approbujemy, i onych obserwancyą, tak jak i dawniejszych artykułów zalecamy, pozwalając onych konfirmacyą od Najjaśniejszego Króla Jmci szczęśliwie nam panującego Pana naszego Miłościwego otrzymać.

Działo się na Ratuszu, dnia 11 miesiąca Września roku Pańskiego 1754.—*Joannes Felix Dulfus*, Prezydent M. S. W. *Józef Benedykt Loupia*, Starszy R. Wójt i Sędzia S. W. (m. p.). *Józef Antoni Loupia*, R. M. S. W. *Antonius Casimirus Andrychowicz*, C. C. A. V. (m. p.). *Joh. Jestell*, C. C. A. V. (m. p.). *Michael Sacre*, C. C. A. V. (m. p.).

III.

Prezydent i Radcy Miasta J. Kr. Mości Rezydencyonalnego Starej Warszawy.

Wiadomo czynimy tak teraźniejszego jako i przyszłego wieku ludziom, a mianowicie komu o tem wiedzieć będzie należało, iż gdy przełożono Nam jest przez Sławetnych: Tomasza Klein, Ignacego Dekańskiego i Marcina Patiewskiego, Starszych Cechu kowalskiego, swem i całego Cechu imieniem czyniących, iż na wielu onym artykułach do dobrego rządu ściągających się, a według zagranicznych Cechów kowalskich regulujących się, w dawnych prawach tegoż Cechu niedostaje, a ztąd upraszali Nas, abyśmy wspomnionemu Cechowi takowe artykuły przydać raczyli: przeto My Prezydent i Radcy Miasta Jego Królewskiej Mości Rezydencyonalnego Starej Warszawy, na mocy prawa Nam służącego, artykuły następujące do dobrego porządku

182

i chwalebnych zwyczajów stosujące się, *ad normam* zagranicznych Cechów kowalskich przepisujemy, i Cechowi kowalskiemu miasta tegoż przydajemy, których osnowa jest następująca:

Artykuł I.—Ponieważ z rozrządzenia Prawa, dyssydenci do społeczeństwa Cechowego są przyjęci, przeto odtąd jedność tak krajowym Majstrom jako i zagranicznym w tym Cechu znajdującym się, oraz dobra harmonia zaleca się, niemniej wszelkie uszanowanie praw z obydwóch stron aby było, przykazuje się.

Artykuł II.— Któryby Czeladnik umiejętnością rzemiosła kowalskiego zaszczycić się mogący, chciał być do Cechu za Majstra przyjęty, powinien będzie, według pierwszego artykułu w Przywileju dawniejszym wyrażonego, dwa roki i niedziel sześć przerobić, a po wyszłym tym czasie listy terminacyjne i urodzajne pokazać, na Sessyi Cechowi całemu intencyą swoją opowiedzieć, i opowiednego złotych pięćdziesiąt wyliczyć; potem o rekommendacyą do Prawa Miejskiego PP. Starszych upraszać; po wykonanej zaś przysiędze na Miejskie, ma Cech onemu naznaczyć do robienia sztukę Majstrowską, którąby według okoliczności czasu mógł sprzedać, a po zrobieniu tej przy dwóch deputowanych Majstrach, jeżeli we wszystkiem za dobrą uznana będzie, ma do skrzynki Cechowej złotych trzysta wyliczyć.

Artykuł III.—Wyżej nadmieniony Towarzysz powinien być wędrowny, a któryby nie wędrował, ma dać za wędrówkę do skrzynki Cechowej złotych polskich sto pięćdziesiąt; syn zaś Majstra wypłaconego lub wdowę czyli córkę takowegoż Majstra pojmujący, wszystkiego tylko przez połowę odbyć i zapłacić ma; na Sessyach jednak żaden póty zasiadać nie będzie, dopókąd we wszystkiem artykułom nie uiści się i Prawa Miejskiego nie przyjmie.

Artykuł IV.—Cech kowalski artykuły do dobrego rządu i całości Braci ściągające się, a w Przywileju przez ś. p. Najjaśniejszego Króla Jmci Augusta III konfirmacyjnym znajdujące się, ma uroczyście zachowywać, one obserwować, i aby były w mocy exekucyi pilności swej przykładać.

Artykuł V.—Majstrowie kowale powinni co kwartał z Czeladzią swoją mieć rachunki, i onym według ugody między sobą uczynionej, rzetelnie i należycie ich wochlony zapłacić, na które wochlony aby się inaczej nie godzili, jak tylko według teraźniejszego przepisu, tojest: Szyrmejstrowi Towarzyszowi z ognia robiącemu tygodniowej zapłaty po złotych sześć, konie dobrze kującemu po złotych pięć, a najwięcej po złotych sześć, innym podlejszej w rzemiośle kowalskiem umiejętności podług uznania Majstrowskiego po złotych dwa, trzy aż do czterech nie wyżej płacić obowiązani będą; któremu ustanowieniu gdyby który z Majstrów przeciwnym pokazał się, ma w Cechu do skrzynki Cechowej na pół kamienia wosku być ukarany, a w sprzeciwieniu się takowej karze, Szlachetnemu Magistratowi doniesiony.

Artykuł VI.—Zapobiegając temu, aby professya w professyą nie wdawały się, ale każdy rzemiosła swego aby pilnował, nie będzie wolno ślusarzom roboty kowalskiej robić, jakoto: fabrycznej, różnych ankrów, zawias do bram, haków murowych, różnych klamrów, oskardów, kratów prostych do okien, wilków na kuchnie, formów do fajerków, prętów różnego gatunku, taczków, beczek, kadzi, kuf, wiader, sani, łańcuchów różnych, bosaków, dusz do żelazków, rożnów, siekier, karet, wozów, kar i innej grubej roboty: ale swej roboty professyą kontentować się; przestępujących zaś temu artykułowi Cech w Sądzie przyzwoitym oskarżyć moc mieć będzie, i kary z nich za przeszkody sobie czynione poszukiwać.

Artykuł VII.— Na naznaczoną godzinę, za obesłaniem znaku, wszyscy Bracia trzeźwo schodzić się mają, i na Sessyach skromnie zachować się, a to pod karą na wykraczającego przeciwko temu artykułowi funtów cztery wosku.

Artykuł VIII.—A że Cech kowalski wiele ma przeszkody ztąd, iż wielu Czeladzi udając się pod protekcye pańskie, po szlacheckich dworach, pałacach, kamienicach i klasztorach mieszczą się, o żadnych zaś podatkach publicznych i miejskich nie wiedzą: przeto takowych partaczów, w mieście i całej okolicy jego znajdujących się, będzie miał moc Cech kowalski do Sądów Miasta Starej Warszawy, czyli też Marszałkowskich Koronnych lub Grodzkich Starościńskich zapozwania, i kar z nich przyzwoitych żądania, oraz pod konfiskacyą robót zabronienia.

Artykuł IX.— Którykolwiek z Majstrów żądać będzie u Starszych, aby Sessya dla własnego jego interesu złożona była, odmówić mu tego PP. Starsi nie mają; lecz na Sessyą, jak w innych Cechach praktykuje się, tymże PP. Starszym złotych ośm powinien złożyć.

Artykuł X.— Na kwartalnych Sessyach, jeżeli jeden na drugiego skargę z Braci jaką mieć będzie, zapytany od Starszego, powinien ją skromnie opowiedzieć, a skończywszy, drugiemu justifikującemu się w mowę nie wpadać, hałasów przez to nie czynić, i opowiedziawszy wszystko, wraz z oskarżonym na ustęp za pierwszem rozkazaniem Starszego czyli zadzwonieniem ma wychodzić, a na ustępie dekretu Cechowego obydwaj sprawę mający powinni czekać; przywołani zaś stanąć, dekretu słuchać, i onemu ukarany zadosyć uczynić będzie powinien. Jeżeliby zaś widział się być tymże dekretem obciążonym, wolno mu będzie apellacyą do Szlachetnego Magistratu założyć, której założenia Cech wzbraniać nie ma.

Artykuł XI.— Starsi obrani rachunki swe, według obowiązku przysięgi, porządnie, osobno perceptę, a osobno expensę pisać powinni, i z tych na Sessyi kwartalnej ostatniej kalkulować się, oraz co rok do zakwitowania Szlachetnemu Prezydentowi przy konfirmacyi nowych Starszych na Ratusz podawać mają.

Artykuł XII.— Zakazuje się także tym artykułem, aby jeden drugiego w robocie nie podchodził, Czeladzi ani chłopców nie odmawiał, a to pod przykładnem ukaraniem, za dowiedzeniem mu tego przez świadków.

Artykuł XIII.— Na gospodę czeladnią, która od Cechu wyznaczoną będzie, Czeladź tak w robocie zostająca jako i wędrowna co niedziel cztery schodzić się ma, i tak się sprawować, jak osobne artykuły *ad normam* zagranicznych Cechów przepisane i oddane przez Cech onym będą.

Artykuł XIV. — Cech kowalski na Sessyi swej obierać będzie co rok Bejzecerów z pomiędzy siebie dwóch, którzy na Sessyach gospodnich przytomnemi być zawsze powinni, i Starszy Czeladnik od skrzynki gospodniej jeden klucz, a PP. Bejzecerowie drugi mieć powinni; Starszy zaś Czeladnik na swym urzędzie nie dłużej jak jeden kwartał ma zostawać, a po skończonym tym następujący z porządku (jeżeli zdatny będzie) Urząd ten Starszeństwa ma obejmować.

Artykuł XV. — Przywędrowany Czeladnik ma według zwyczaju, okazawszy swój kontszaft, PP. Starszych o robotę upraszać, który jak Majstra dostanie, powinien się będzie w robocie skromnie zachowywać, innych do kłótni, buntów i zwady nie podmawiać, a jeżeliby znowu miał z Warszawy wywędrować, powinien będzie kontszaft drukowany z pieczęcią Cechową i podpisem Starszych wziąć i z tym pójść na wędrówkę.

Artykuł XVI. — Jeżeli Majster takowego Czeladnika dostanie, że nie jest tak doskonałym, iżby swoję należytość zarobił co tydzień, a Majstrowi koniecznie potrzebaby było Czeladnika, tedy wspomniony Czeladnik może się z Majstrem na mniejszą tygodniową zapłatę ugodzić, o czem chociażby się inna Czeladź dowiedziała, nie mają tego wspomnionemu Czeladnikowi wymawiać, i buntów przez to czynić, a to pod karami przykazuje się.

Artykuł XVII. — Czeladnik, który z Warszawy bez obrachowania się z Majstrem i bez kontszaftu odejdzie, dług zostawiwszy, ma być na czarną

tablicę napisany, i póty nie wymazany, pókiby długu nie uspokoił, albo jeżeli jaki excess popełnił, nie został ukaranym.

Artykuł XVIII. — Któryby Czeladnik miał krzywdę od Majstra sobie uczynioną, Czeladź inna dlatego z robót ruszać się nie ma, ale ukrzywdzony powinien do Starszych udać się i o Sessyą upraszać, na której skargę wnieść ma, a Cech satisfakcyą według sprawiedliwości takowemu Czeladnikowi uczynić ma.

Artykuł XIX. — Czeladnik odprawny przez Majstra, może Starszego o robotę upraszać powtórny raz; jeżeliby zaś sam dobrowolnie odprawił się, takowy roboty nie ma dostać, lecz z Warszawy wywędrować powinien na kwartał, nie wprzód jednak, aż wszystko na gospodzie zaspokoi.

Artykuł XX. — Każdy Czeladnik podczas Sessyi gospodniej powinien do skrzynki groszy polskich piętnaście złożyć, który zaś po skończonym terminie swym Czeladnikiem zostaje, ma dać za wpisanie siebie w czeladną książkę złotych polskich ośmnaście wraz z konsolacyą do skrzynki gospodniej.

Artykuł XXI. — Na gospodzie Czeladź powinna się skromnie sprawować, hałasów i kłótni nie czynić, także na Sessyach gospodnich spokojnie sprawować się, skargi swe nie przeszkadzając jeden drugiemu wnosić, na ustęp za rozkazaniem wychodzić, i przywołani stanąć, a gdy którego za przewinienie ukarzą, ma zadosyć temu uczynić, która kara do złotych tylko ośm ma się rozciągać.

Artykuł XXII. — Czeladź nie będzie mogła na inne miejsce gospody przenosić bez wiadomości Cechu, a to pod ukaraniem przyzwoitem zakazuje się.

Artykuł XXIII. — Gdy się który trafi z Czeladzi, że dla takich przyczyn nie będzie mógł do Cechu przystąpić za Majstra, ale ożeniwszy się, na kwartalne przyjęcia żądać będzie, tedy Cechowi ma dać submissyą jako chłopców do terminu przyjmować nie będzie, Czeladnika zaś jednego tylko chować onemu pozwala się, a za pozwolenie prowadzenia professyi do skrzynki Cechowej co kwartał złotych ośmnaście płacić powinien; a jeżeli zadosyć temu artykułowi nie uczyni, tedy za pomocą Urzędu Marszałkowskiego Koronnego, lub Grodzkiego Starościńskiego, prowadzenie professyi zabronione mu być powinno. Któreto artykuły przez Nas Prezydenta i Radców Miasta Jego Królewskiej Mości Rezydencyonalnego Warszawy przydane, aby były przez każdego zachowywane przykazujemy, i o konfirmacyą onych u Najjaśniejszego Króla Jegomości Pana Miłościwego szczęśliwie nam panującego wystarać się zalecamy, a dla tem większej wagi i waloru, przy przyciśnięciu pieczęci Urzędu naszego Radzieckiego, rękami własnemi podpisujemy się.

Działo się na Ratuszu Miasta Starej Warszawy, dnia dwudziestego września roku Pańskiego tysiącznego siedmsetnego siedmdziesiątego siódmego.— *Jacobus Maraszewski*, Praeconsul Civitatis S. R. Mttis Residentionalis Antiquae Varsaviae (m. p). *Franciscus Witthoff*, Senior Consul Judex Advocatus Civilis S. R. Mttis A. V. (m. p.). *Gregorius Łyskiewicz*, Consul C. A. V. (m. p.). *Casimirus Borakowski*, C. A. Vars. *Franciscus Paulin*, C. C. A. V. (m. p.). *Johan Christian Walter*, C. C. A. V. (m. p.). *Adalbertus Lobert*, Consul C. A. Varsoviae (m. p.). *Adamus Kowalski*, C. C. A. V. (m. p.). *Jan Gidelski*, Radca i Podskarbi Miasta (m. p.). *Antoni Rożański*, Radca M. S. W. (m. p.). *Joannes Thomas de Andrychowicz*, Consul Judex Advocatus Solecens. (m. p.). *Jakób Rzecznik*, R. M. S. W. (m. p.). *Jan Józef Rembowski*, J. Kr. Mości Sekretarz, Pisarz Radziecki Miasta Starej Warszawy (m. p.).

Powyższe przywileje zatwierdzone zostały przez króla Stefana Batorego *feria secunda ante S. Martini*, 1582 r.; przez króla Władysława IV, d. 2 maja

1633 r.; przez króla Jana Kazimierza, d. 6 maja 1649 r.; przez króla Michała Korybuta Wiszniowieckiego, d. 20 kwietnia 1671 r.; przez króla Jana III Sobieskiego, d. 20 kwietnia 1677 r.; przez króla Augusta II, d. 26 marca 1715 r.; przez króla Augusta III, d. 6 listopada 1754 r., i przez króla Stanisława Augusta d. 18 lutego 1778 r. Oprócz tych przywilejów, Cech kowalski posiada przywilej króla Zygmunta III, pod dniem 14 kwietnia 1616 r. wydany, zawierający wcielenie Cechu kotlarskiego do Cechu kowalskiego.

(w zbiorze pag. 137.) 184

Cechu Kowalskiego w Krakowie

Cech Kowalski.

Stanisław August (w Warszawie d. 27 Listopada 1786) potwierdza przywil. 1) Jana III (Krak. d. 16 Sierpnia 1683) Władysława IV (w Krakowie d 28 Grudn. 1644) Zygmunta III (w Warszawie d. 30 Maja 1593) Rajców Krakow. (w piątek przed S. Wawrzyńcem 1592)

(po pol. na pergam. kart 4 w szczycie opr. w skorze – 3 podpisem Krola z pieczęć. wielk. Kor. w puszce blaszanej przywies.)

~~[illegible]~~ fer. 6a ante S.

Rajcy Miasta Krakowa (na ratuszu Krakowskim w Piątek S. Laurentii przesiema przed Św. S. Wawrzeńca najbliższy 1592 oświadczają iż postanowili dawniejszych lat ordynacyją w cechach Kowalskim Ślosarskim, Ostrożniczym, Zegarmistrzowskim i Rusznikarskim (Gozdziarz) na ten czas złączonych, jednak gdy potem roztączenie między cechami nastąpiło także teraz Cech kowalski oddzielony od innych zostaje; przetoż powtornie potwierdziliśmy Ordynacyją Cechowi Kowalskiemu podług artykułow przez Mistrzow tegoż cechu spisanych następującą odmienną:

(po łacinie w oryginale)

Ferri fabrorum, Serri fabrorum, Calcariorum Horologistarum et Maglarorum. (w oryginale w poźniejszym tłomaczeniu zrobiono z tego Rusznikarz) Ferri fabrorum

(w oryginale po polsku)

Kto chce mistrzem zostać ma rok lub pół roku u krakowskiego mistrza przerobić, list od urodzenia i wyzwolenia pokazać i prawo miejskie przyjąć i następujące sztuki robić: Ma urobić 1) jedną siekierę leśną wielką okrągłą z jednej sztuki żelaza nic z tej sztuki nie zmniejszając ani przyczyniając 2) Drugą siekierę wielką stalmaską z jednej sztuki żelaza 3) Podkowę wielką z jednej sztuki żelaza dwakroć w ogniu żelaza zagrzewając. Które to sztuki ma w 4 niedzielach wyprawić: a jeżliby w nich znaleziony był niedostatek ma je powtornie robić. Potem da do skrzynki na zbroje gr. 15, pisarzowi i posłowi po 1 gr. Za czym wolno mu będzie kraty, okiennice, drzwi żelazne i wszelką robotę czarną okrom pilowanych rzeczy robić. Mistrzowie ma tylko pół sztuki robić t. j podkowę wielką i inne zwykłe postępki odprawić.

Nowotny mistrz cechowy ma opatrywać świece brackie i leytuch (Leichentuch) pod karą 1 funta wosku.

Co roku obierą z starszych bracia młodszi: jednego z młodszych drugiego z tych co u stołu zostają. Skrzynka u starszego ~~[illegible]~~ przysiężnego zostawać ma.

Co suchedni mają się na schadzki bracia zgromadzać pod karą 1 funta wosku.

Niewolno do cechu chodzic z orężem pod winą i funta wosku. — Ktoby drugiemu czeladz odmawiał lub się w jego robotę wtrącał zapłaci ½ Kamienia — Jezliby ktory zaskarzon był iż robotę niewarowną urobił zapłaci i funt. — Ktoby tajemnice cechowe wyjawił zapłaci i funt. — Sprawiedliwości ma jeden mistrz na drugiego dochodzić w cechu z wolną apelacyją: a ktoryby najpierw do pp. radziec lub do p. wojta pozywał a nie w cechu zapłaci 2 funty.
Niewolno temu co do cechu nienależy robić roboty kowalskiej ani do kramow ani na smatruz pod karą zaboru.
Na strzelbę tak z kusze jako z hakownice pp. starsi po połowicy na stawkę mają dawać z skrzynki brackiej: gdyby ktory kuszę albo rusznicę zepsował albo i hakownicę po swojej potrzebie strzelając winien ją swoim groszem naprawić, a gdy po brackiej potrzebie tedy na poty szkoda iść ma.
Kto bez słusznej przyczyny na pogrzeb albo za łomsze nie przyjdzie zapłaci 1 gr.
Od noszenia ciał zmarłych bracia w leciech podeszli są wolni, acz kolwiek w powietrze wszyscy mają być, a z skrzynki cechowej zapłata być ma ludziom do tego sposobnym.
Obcemu nienależącemu do cechu niewolno sprzedawać w Krakowie i przy Krakowie rzeczy kowalskich oprócz jarmarku pod karą zaboru. Ludzie postronni ktory rzeczy kowalskie na jarmark przywożą mają je pierwej starszym kowalom pokazać czy są warowne. Niewarowne rzeczy mają być zabrane. Sierpy przez nikogo innego tylko kowalow krakowskich przedawane być mają, pod utraceniem sierpow i pod winą kopy pp. rajcom.
Na smatruzie gdzie jest cechowi kowalskiemu miejsce dane od pp. radziec, tylko kowale mieszczanie Krak. i wdowy ich przedawać mają. Gozdzi tak w rynku jako i w kramicach albo piwnicach nie ma nikt sprzedawać na kopy ani na dziesiątki ~~ale~~ (okrom kowalow samych na smatruzie) jako ca- temi laskami i to wszytko w targ; jednak w jarmark gozdzie wszelakie każdemu sprzedawać wolno. Żaden niema roboty kowalskiej na żadnem innem miejscu przedawać jeno na smatruzie oprócz łańcuchow i inszych żelaznych rzeczy ktore w piwnicach pewnych według starego zwyczaju przedawane być mają.
Wendeta iż dla przedawania starych rzeczy jest postanowiona, przetoż ktoby nowe rzeczy na wendecie sprzedawał mają być takowe zabrane.

żelaza tak polskiego, węgierskiego i morawskiego które przywożą na rynek niewolno kupców i przekupniom kupować na przekup, aż do obiadów, poki człowiek pospolity na swą potrzebę nie zakupi.
Towarzysz nie ma od mistrza odchodzić nie wypowiedziawszy wprzód 2 niedziele a przed święty, przed jarmarkiem na 3 niedziele: a jeżliby to uczynił ma być jawnie opowiedziany. Któryby w poniedziałek albo inszy dzień nierobił traci wochlon. Towarzysze na pogrzeb mistrzowski mają iść i ciało nieść i zaraz po pogrzebie wrócić do domu pod utratą jednego wochlonu do skrzynki brackiej.
Uczeń ma się uczyć według umowy z mistrzem a ma dać jednaczego do skrzynki gr. 6. a gdy ma zostać towarzyszem zapłaci znów gr. 6 a postowi i pisarzowi po 1 gr.

Zygmunt III Król pol. (w Warszawie na sejmie walnym d. 30 maja 1593) potwierdzając powyższe artykuły dodaje: Aby się żaden tutaj (vagus) partacz czyli sterarz nie ważył się ukrycie robić roboty kowalskiej i aby ci byli przez urzęda z warsztatami zabierani. — (po łacinie) (w konfirmacyi Stanisława Aug. po polsku)

Władysław IV Król polski (w Krakowie d. 27 grudnia 1644) potwierdzając powyższe przywileje, dodaje następne artykuły: (po polsku cały przywilej jest kopia) w konfirmacyi po łacinie)
1) Najmłodszy mistrz ma posługi w kościele i w cechu, co mu rozkażą pełnić. — 2) Młodzieńcy którzy się w cechu do rzemiosła na jeden rok zapisują mają zapłacić do cechu 2 zł, który zaś na 2 lata 1 zł. 3) Aby żaden z cechowych w dni święte bez pozwolenia starszych nie wykładał na sprzedaż sierpów (falces) pod karą kamienia wosku (veterinarius alias konował) (Konofałka) 4) Aby każdy kowal w Krakowie konie leczący cechowy w nagrodę zysku do cechu na każdy kwartał dawał 4 zł. nie cechowy zaś do cechu zaniebędzie jednak mógł kuć podkowami (calcare pedes) konie aż się do cechu zapisze. — 5) Aby żaden przekupień w Krakowie i na jedną milę dokoła Krakowa nie ważył się przekupować węgli pod karą konfiskaty. — 6)Ażeby ślosarze kowalskiej roboty nie robili: jako to żelaznych prostych drzwi, okiennic, krat, haków sadzonych do kamienia, sprzęgów do karet i balasów pod karą konfiskaty lub 7 grzywien pieniędzy.

Jan III Król pol. (w Krakowie d. ~~14~~ 14/16 Sierpnia 1683) potwierdza po- (w aprobacie d. 14 sierp. 1683) wyższy przywilej pergaminowy cechu kowalskiego (ferri fabrorum) (po łacinie) (jest kopia - oryginału niema) (oblat. in Libr. inscrip. officii Consul. Cracov. a. 1765 Tom 58 pag. 240-246)

Stanisław August Król pol. (w Warszawie d. 27 listopada 1786) potwierdza powyższy przywilej pergaminowy częścią polskim częścią

łacińskim językiem pisany, a teraz w całości po polsku przełożony i dodaje artykuły: 1) Wolno majstrom cechu kowalskiego Krakow. pojazdy i powozy wszelkie jako to karety, kolaski, koce i inne wystawiać, przyczem niewolno tandeciarzom i tandeciarkom roboty nowej kowalskiej sprzedawać jaka w kramach kowalskich się znajduje. — 2) Chcący majstrem w cechu zostać zamiast sztuki majstrowskiej teraz w modzie nie będącej, ma zrobić inną jaką mu starsi podług czasu i mody przepiszą. — 3) Niewolno majstrowi do terminu innego ucznia przyjąć tylko takiego który z wolnych rodziców urodzony lub od pana swego z poddaństwa uwolniony.

(Oryg. na pergam. kartach in fol. k. 4 z pieczęcią wiszącą w puszce blaszanej na sznurku czerwonym jedwabnym)

(i Kopia prosta na papierze w księdze z r. 1787)

(Cały przywilej po polsku w: Protocollon ~~acta~~ oblatarum actorum terrestrium palat. cracov. A. 1787 Tom 15 pag. 669-680 N.º 914)

(Cały przywilej po polski oblat: in Libr. inscript offic. consul. cracov. A. 1787 Tom. 72 pag. 267-285)

Cech Kowalski

Starsi i młodsi majstrowie rzemiosła Kowalskiego miasta Krakowa (d. 18 lutego 1785) uchwalają następujące arty Kuły do rządzenia się między sobą Towarzyszom:
mają dla siebie i towarzyszów wędrownych gospodę spokojną obrać. – ma być obrany przez mistrzow starszy towarzysz –
Mając jaką sprawę w gospodzie mieć powinni towarzysze prosić majstrów starszych aby im do tej sprawy 2 majstrów posłali, potem mają obesłać towarzyszy przez Kluczyki. Towarzysz wszedłszy wtedy do gospody ma mieć w poszanowaniu najprzód P. Boga, N. Panne, WW świętych Bożych, Pana Ojca z Panią Matką siebie samych i jego czeladkę, gości przychodzących i odchodzących. Do sprawy towarzyskiej powinni za stół zasiadać ani w czapkach ani z swawolą ani z orężem: wachmistrze za stół, młodzieńcy przed stół zasiadać powinni. Ktoby przyszedł z orężem ma być karany równie jak ten ktoby omieszkał do towarzyskiej sprawy które sprawy mają być w święto a nie w powszedni dzień. A gdy towarzysze starsi kolce napiszą, wszyscy powinni dać po groszu. Gdy towarzysz przywędruje ma pokazać swój uczciwy konszaft a gdyby go nie miał ma iść do starszych czy go każą przyjąć do gospody lub nie. Aby towarzysze u magistrów pięknie się sprawowali w warsztacie aby każdy w warsztacie posłuszny był wachmistrzowi ten co po stronie robi, a temu zaś slagarz. Także powinni wiedzieć jako naczynie magistrowskie oporządzać mają a nie spuszczać się na chłopca którego magister więcej od posługi chowa. Wachmistrz warchumbel obsadzić a drugi towarzysz inne naczynie jeden drugiemu pomagając pochować oraz warsztat i przed warsztatem uchędożyć pod winą towarzyską. To naczynie aby w święto nie w powszedni dzień pod utraceniem Frankalow obsadzali. W sprawie towarzyskiej wolno apellować do mistrzow. –
W niedzieli i w święta aby towarzysze wprzód przed magistrem do stołu nie zasiadali ale w powszedni dzień może pierwej zasiąść nie w czapkach ani z swarami tak przy objedzie jako i przy wieczerzy. –

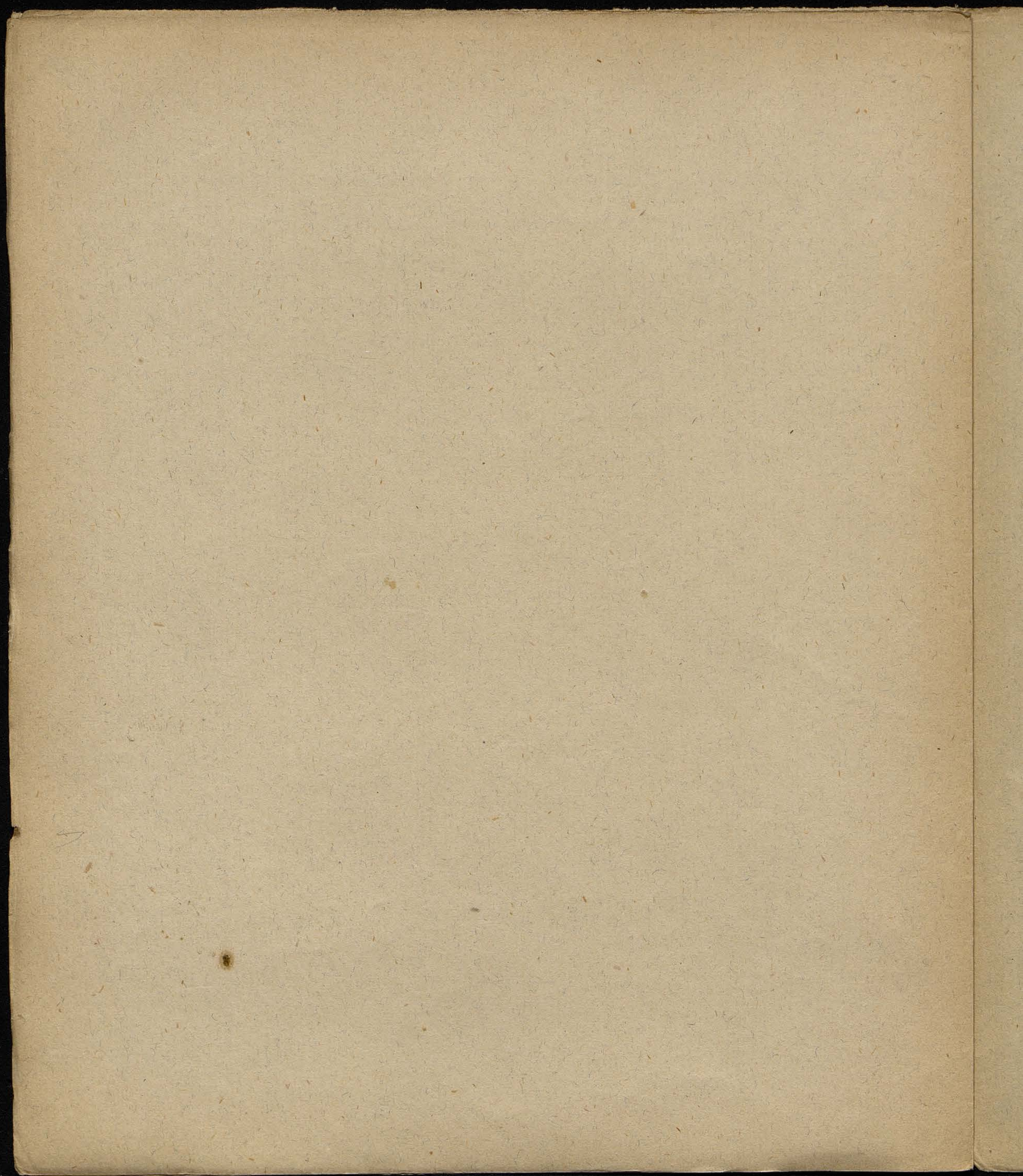
Wachlonow upominać się mają dopiero po obiedzie i to nieco odszedłszy do warsztatu albo do sieni albowiem magister dłu=żej u stołu siedzieć może niż ~~czeladnik~~ towarzysz. Przy pościeli albo łóżku towarzyskim pięknie każdy ma się sprawo=wać aby się nie działy rzeczy nieprzystojne. Swarów kłopotania tak przy stole jako i warsztacie nie czynić pod winą magistrow=ską 6 wachlonów. Któryby towarzysz w domu niespał bez słusz=nej przyczyny gdy jest w robocie winien jest do magistra 4 wachlony. Przy sprawie towarzyskiej pięknie ma siedzieć sto=łów nie hyblować, ani słów djabelskich wspominać pod winą na starszego 12 gr. a na młodszego 6 gr. — Kiedy towarzysz przywędruje do Krakowa ma się pokłonić Panu Ojcu gospod=niemu i Pani Matce a po robotę do magistrów obestać, prze=robiwszy niedziel 2 ma dać do skrzynki towarzyskiej 1 zł. a gdy zostanie w robocie drugi złoty. Jeżeli by tak nie uczynił a do inszego miasta dał tłomoczek nie wsłając ma być try=bowany od magistrów na 2 wachlony trybowskie a jeden do skrzynki. Do tego nie ma majstrami brakować. A który by z magistrów mówił do roboty nie ma się wzbraniać pod winą 2 wachlonów majstrowskich. Któryby przywędrował do miasta a roboty nie dostał ma się opowiedzieć starszym magistrom i towarzyszom starszym. Gdy kto od magistra odejdzie ma iść do gospody a jeśliby nie wstąpił ma być try=bowany do towarzyszów krakowskich, gdyż się towarzysze znajdują który się w gospodzie usprawiedliwić powinni. To=warzysz każdy który tu w miesiąc nie robił ma dać do skrzynki towarzyskiej pół wachlonek t. j. 18 gr. Towarzysze mają do cechu magistrów dawać na każde suchedni po groszu. Towarzysz w jakiej kolwiek przygodzie będący ma być ratowan z skrzynki towarzyskiej za dozwoleniem magistrów; a gdy go P. Bóg do dobrego zdrowia przyprowadzi winien oddać i nie odchodzić od miasta aż się usprawiedliwi. — 8. Który by towarzysz odszedł bez łaskawej ręki od pana starszego mają go w gospodzie przed wszystkiemi opowiedzieć i onego wszędzie gdzieby o nim wiedzieli oświadczać: a gdyby go który nadwędrował ma go tamże zaraz przed towarzyszami i magistrami opowiedzieć a nie ma przy nim

ani jednej godziny robić, inaczej ma być na rzemiośle karany.—
9. Towarzysze mają iść na pogrzeb magistra i ciało nieść. Który:
by po pogrzebie do warsztatu nie poszedł ma być karany wachlonem
do magistrów a półwachlonem do towarzyszy. Ma być posłuszny
magistrowi. Gdyby magister dał robotę towarzyszowi, a znowu
go niepotrzebował ma go odprawić, ma mu za 2 niedziele za:
płacić.— 10. Przy sprawie towarzyskiej tak sobie postępować ma:
ją: najprzód połowę kołecznego do skrzynki towarzyskiej od:
kładać i półwachloniki powinny iść na potrzebę towarzyską.
Powtóre aby świąt nie przyczyniali i poniedziałków za święta
nie używali pod winą magistrowską.— 11. Gdyby towarzysz
u magistra zachorował ma go mieć u siebie przez 2 niedziele
(krom powietrza) a ten towarzysz ma mu odsłużyć.—12.
Towarzysze mają 4 razy do roku na msze suchedniowe na go:
dzinę ósmą do Kościoła S. Macieja wraz z magistrami chodzić;
po mszy zaraz do swych magistrów przychodzić i na S. Stanisła:
wa kostki z światłem z skrzynki swej na wotywie służyć. Kto
zaraz po mszy do warsztatu nie przyjdzie ma być z wachlona:
mi karany. Także mają na Boże ciało ze światłem służyć
i połowę suchedni do św. Macieja płacić.— 13. Panowie
Towarzysze którzy nie robili przy sławetnych gospodach
powinni przemianki odprawiać. Gospody sławne są: Kraków,
Kazmierz, Warszawa, Wieliczka, Bochnia, Sącz, Lwów,
Kleparz.— 14. Abyście tych tedy dobrych i możliwych przestrze:
gali porządków, o to się pilnie starajcie aby P. Bogu chwała,
magistrom pociecha, wam towarzyszom nieśmiertelna rzemiosła
kowalskiego miasta Krakowa kwitnęła sława. Co za
pozwoleniem pp. rajców aprobujemy — Jan Wawrzyniec Las:
kiewicz Stołeczn. miasta Krakowa prezydent Senior Pater i Pro:
tektor cechu kowalskiego d. 18 lutego 1785 za ojca gospodniego
p. Franciszka Krawczyńskiego za beelcesserów pp. Smoleńs:
kiego Józ. i Burkiewicza Marc. za starszych towarzyszów Anton.
Matuszkiewicza i Andrzeja Gorączkiewicza.

(Kopia w księdze papierowej - nowa fol.)

Sigismundus Augustus (Varsaviae d. 26 Septembr. 1564) consulibus civitatis cracov.... poniewaz rzemieslnicy potrzebujący żelaza surowego do swych robot, brak cierpią takowego z powodu iż jest mnostwo Kramów wybudowanych przez Radę miejską w których żelaziwo sprzedają, a nawet inne kramy, mianowicie Kram Macieja Willera na sprzedaż żelaza obrócony został: przetoż polecamy abyście Kram oddali Willerowi na sprzedaż innych towarów, oraz abyście więcej Kramów lub piwnic (cellaria) czyli sklepów, tylko tyle ile ich dziś jest to jest 8 na sprzedaż żeleziwa nie przeznaczali.

1652 d. 19 Aprilis w Krakowie. – Franciszek Kortyni, Krysztof Kranz, Błażej Summarowski, Jerzy Wolf taxują 50 beczek Kos: Każde 100 Kos po 13 talarów twardych czyli 39 zł. Kosy te lubo są Waitowskie nie są z przednich cech. Z cechami przedniejszemi kosy mają znaki Podkowa, Nożyce, Kleszcze, Kur; podlejsze kosy z znakami Miesiąc, Dzwonek, Dwoista żołądź, małe serce, Szabla lubo są Waitowskie sprzedają się 2 lub 3 złotemi taniej

Cech Kowali, Stalmachów i Kołodziejów (na Kaźmierzu) /: Ferrifabri, Currifices et Rotifices:/

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (w poniedziałek po środopostnej niedzieli Laetare 1633) oznajmują, iż sławni Kowale i [redacted] Stalmasij Kazimirscy i Stradomscy pokazali spisane artykuły Cechu swego, które my potwierdzamy:

W imię Pańskie, Amen. My starsi na ten czas Łukasz Kochanowski Kowal i Wojciech Bocheński, stalmach pospołu z wszytką Bracią starszą i młodszą Cechu [redacted] Kowalskiego, Stalmaskiego i Kołodziejskiego poczuwamy się w powinności aby porządek uczciwy w rzemiośle naszym rozmnożony był na chwałę P. Bogu wszechmogącemu, J. Król. Mci P. n. miłości. nam szczęśliwie panującemu, Rzeczy: pospolitej, miastu i wszystkiemu pospólstwu na wieczną pamiątkę nam teraz będącym i braci potomnej, zachowany i w żadnym artykule nie naruszony, jako to:

1) Iż rzemiosło Kowalskie, Stalmaskie i Kołodziejskie zdawna spolne i nigdy nierozdzielne jest w jednym cechu: mają na każdy rok obierać 2 starszych: jednego Kowala, drugiego Stalmacha albo Kołodzieja, którzy na ratuszu przysięgę złożą.

2) Kowale, Stalmasi i Kołodzieje mają mieć wspólne swoje świece przy jednym Kościele, na które mają się zobopolnie składać. A któryby z braci młodszych naznaczony był do zapalania świec w Kościele, a omieszkał ma za każdym razem karany być i funtem wosku.

3) Gdyby który brat nie był na żałomszy suchedniowej, lub na pogrzebie brata, żony, dziatek jego, powinien odłożyć pół funta wosku winy. Także też i towarzysze czeladz tą winą mają być karani.

4) Towarzysz, któryby prosił o pośrodek mistrzów do Cechu, powinien Starszemu mistrzowi się opowiedzieć i cech dać obesłać, do cechu z uczciwemi ludźmi z zaleceniem przyjść dać wstępnego złotych 3 i następujące sztuki odprawić: Jeżeli jest towarzyszem rzemiosła Kowalskiego: naprzód podkowę jaką mu pp. Starsi naznaczą, potem

Siekier dwie jedną Stalmaską, drugą Karczmarską wielką.
Jeżeli jest towarzyszem rzemiosła stalmaskiego: Naprzód Rydwan z Kratami i z fargulcami rzezanemi, także do Stag z gąsiorami, które sztuki dostateczne zupełne być mają.
Jeżeli jest towarzyszem rzemiosła Kołodziejskiego, ma robić Kół cztery do Rydwana i Kół dwie furmańskich wielkich. – Gdyby której z sztuk dobrze nie uczynił ma znowu rok i 6 niedziel wędrować aż się rzemiosła wyuczy: A po oddaniu sztuk powinien w rok na mistrze i mistrzowe kolacyą spra=wić, oraz 10 zł. do skrzynki cechowej odłożyć, do roku w stanie małżeńskim się postanowić, List urzędny urodzenia pokazać i prawo miejskie przyjąć.

5) Któryby brat bratu następował, czeladź mu odmawiał, podbijał większą płacą, roboty ganił, do buntów poswarków przywodził ma dać winę na Ratusz i procz tego pół kamienia wosku do cechu.

6) Któryby nie był mistrzem i sztuk nie odprawił nie ma robić z czeladzią.

7) Któryby się mistrz w rok i 6 niedziel nie ożenił ma dać co roku do skrzynki 2 zł p.

8) Stalmach nie ma robić rzemiosła Kołodziejskiego, ani Kołodziej stalmaskiego pod winą pół kamienia wosku.

9) Przywilej dla porządku Braci ma być na każde Suchedni przed Bracią w Cechu czytany.

10) Na schadzkę to jest Cugant co 4 niedziele stawić się mają.

11) Któryby się w Cechu słowem nieuczciwem porwał, albo gadkami niepotrzebnemi zabawiał, ma być karany według uznania.

12) Każdy któryby po obesłaniu cechy przez Starszych do Cechu nieprzyszedł będź w miejskiej albo brackiej potrzebie, ma winy pół funta wosku odłożyć.

13) Mistrz przyjmujący chłopca do uczenia, ma go po 2 niedzielach do Cechu opowiedzieć i zapisać na wysługę jeżeli Kowal lub Kołodziej na lat 2 a jeżeli Stalmach na lat 3 i powinien dać groszy 15 do Cechu. A gdy czas przyjdzie do wyzwolenia powinien dać 1 zł. na kolacyą dla mistrzów i towarzyszów. A któryby zapisany był na Czeitówkę na rok jeden ma dać wpisanego zł. 1 a na wyzwolenie 2 zł.

14) Mistrzowie wyżej opisanych 3 rzemiosł mają dawać Przemianki uczciwe, jako w innych rzemiosłach są zachowane, a ktoby się z inszych miast Korony śmiał takowych naganiać i naruszać na przeszkodę: takowy do Urzędu zapozwany, winien nieodchodząc od Urzędu dać funt złota, i szkody wszelakie nagrodzić.

15) Którzyby się towarzysz ważył w poniedziałki roboty u mistrza nieodprawować; powinien do cechu za każdym razem odłożyć pół Wochlonu tygodniowego; a którzyby nocy u mistrza nie spał ma być karany całym wochlonem tygodniowym; a gdzieby nie uczciwie na warsztacie u mistrza się zachował ma być według rozsądku pp. mistrzów karany; mistrz zaś którzyby takowego nie opowiedział, będzie dwojnasób karany.

16) Żaden nie ma od mistrza odstawać i odprawować się, nieo: powiedziawszy się 2 niedziel przedtem mistrzowi; a gdyby Jarmark albo Sejm walny na ten czas był tedy w niedziel cztery ma się odprawować z warsztatu, aby mistrz robotę podjętą wystawił. Jeżeliby towarzysz swawolnie odszedł, tedy go żaden mistrz nie ma przyjmować także i w innych miastach, dopokąd się w cechu nie sprawi i winy nie odłoży.

17) Ślosarze którzyby się prostych robot kowalskich im nie na: leżących podejmowali; jako to kraty proste, pręty, hankry, sanki, drzwi z czarnemi intaglami, zawiasy, smołę, smal= cowane okiennice robili; mają być w urzędzie winą 12 grzyw. karani.

18) Partacze nieumiejętni, którzy dla nieumiejętności rzemiosła po różnych miejscach robotę partając ludziom szkodę czynią podatków Królewskich i miejskich także i cechowych porząd= ków się uchraniając mają być pospołu z naczyniem zabierani i przez Urząd karani.

19) Przeszkodnikom, wendeciarzom, którzy robotę od partaczów przekupują i takową na przeszkodę cechowi przedają, ma być takowa za pomocą Urzędu zabierana.

(Acta consul. Kasimir. Tom 799 pag. 926–929)

Vladislaus IV rex Polon. (Varsaviae d. 16 Aprilis 1646)
confirmat sequens privilegium:

a) Stephanus rex Polon. (Cracoviae d. 20 Januarii 1583)
confirmat sequentes literas pergameneas Contubernii Fabro-
rum et Serrifabrorum civitatis Clepardiensis, cum adjec-
tis articulis: Ut Magistri omnes Sciolos alias Partacze dictos
eorum contubernio non adscriptos cum instrumentis et opere
accipiant, ex quo recepto medietas ad contubernium, medie-
tas vero ad Magnam Procuratoriam cedere debet. – Powtore
pozwala się zabierać wozy i koła kowane, tym którzyby
je w dni targowe sprzedawali pod imieniem Kowali
Krakowskich, wolno im jednakże takowe sprzedawać
podczas jarmarku.

b) Nicolaus Strwatska, Joannes Snierkoth, Nicolaus
Kozarzewski, Clemens alias Klisz, Stanislaus Zambek
et Nicolaus Suchywilk consules praesidentes, nec non
Niclos Doleator, Mathias Kleparski, Joannes Szunth,
Gregorius Colorifex, Laurentius Currifex et Bartho-
sius Thurek Advocatus Consules antiquae civitatis Flo-
rentiae alias Kleparz extra muros Cracovienses (Anno
1490 tempore carnisprivii, per Nicolaum civitatis notarium
inscriptum in praetorio) ad preces Joannis Matdrzyk Serri-
fabri et Nicolaus Siracki Fabri cechmagistrorum et senio-
rum artis fabrilis et serrifabrilis et aliarum artium quae
metalles ad incudem fabricantur transcribunt et approbant Sta-
tuta et lauda secundum quae ipsorum antecessores se rexerunt
omissis quibusdam causa brevitatis:

c) Statuta et lauda feliciter conscripta in laudem et gloriam Dei omnipotentis et suae gloriosissimae genitricis Mariae V. et S. Floriani sub Anno Nativitatis Domini 1450.
(po łacinie spisane)
Cały cech ma obrać 2 starszych, którzy przed pp. rajcami przysięgną iż będą wiernie i sprawiedliwie swój urząd sprawować. Ci 2 starszych obiorą znowu 2 starszych dla pomocy sobie
Starsi co 4 tygodnie wraz z cechem zasiadać będą w miejscu pewnym. Gdy starsi zasiedną wtedy ma być zapalona świeca długości i palca (digiti) i wtedy cech ma się zagaić (bannisare) Wtedy każdy z braci zdjąwszy czapkę ma przystąpić przed starszych i złożyć do skrzynki brackiej 4 denary pod winą pół grosza. Gdyby który z braci przyszedł do cechu gdy się już świeca wypaliła ma dać winy pół grosza. – Podobnież gdyby kto z braci miał sprawę w cechu, ma przed starszych przyjść z odkrytą głową pod winą pół grosza. Niewolno żadnemu do cechu przyjść z bronią pod podobną karą
Jeżeliby który z ludzi pracował u mistrza na karb (ad dicam alias na karb) i jeżeliby nie wykończywszy rozpoczętej roboty przeniósł się do innego mistrza, ma to mistrz pierwszy donieść starszym który zakażą mu robotę u drugiego mistrza który jeżeliby mimo zakazu dał mu robotę, karany będzie 3 funtami (talenta) wosku.
Którýby chciał mistrzem zostać ma się udać do starszych i żądać przyjęcia do cechu. Gdyby zaś który niebędąc mistrzem bądź kowal bądź ślusarz prowadził na swoją rękę rzemiosło ma być przez starszych do pp. radziec odniesiony. Chcący zostać mistrzem ma dać do cechu 6 groszy 4 denary i 1 funt wosku.
Jeżeliby który z braci lub siostr umarł, po zawiadomieniu o tem z domu zmartego mają starsi obesłać znak na pogrzeb; a gdyby który z braci wraz żoną nie przybył na pogrzeb ma dać

winy i grosz, chybaby dla ważnej przyczyny usprawiedliwił
wprzódy swą nieobecność. A któryby przybył na pogrzeb za póź-
no, to jest gdy podniosą ciało i z domu wyniosą ma dać winy
i grosz. – Gdyby zaś kto z domowników (familia) mistrza umarł
wtedy po obesłaniu ma jedna osoba albo mąż albo żona przyjść
na pogrzeb przed podniesieniem ciała pod winą pół grosza. za mistrza
Tożsamo ma każdy mistrz z żoną być na żałobny (obse-
quia) pod winą i grosze; jeżeliby zaś dla słusznej przyczyny nie mógł
być obecny, ma się opowiedzieć starszym i złożyć za siebie lub za żonę
starszym 2 denary na ofiarę (pro offertorio) za duszę zmarłego; toż-
samo ma się rozumieć o żałobny za czeladnika (famulus) sługę
(famula) lub chłopca (puer) na których tylko mąż albo żona powinni
być przytomni pod karą pół grosza – Jeżeli znak obsyłany bywa,
(signum) ma jeden mistrz takowy znak do drugiego porządkiem
przesłać nie opuszczając żadnego pod winą pół groszka; a u kogo
by znak przez noc został, ma dać i funt wosku.

Każdy brat podczas zagajonego cechu ma sam lub przez
swego domowego (familiarem) złożyć pieniądze do cechu, a nie
przez innego brata. Jeżeliby zaś inny brat poważył się brać od
niego pieniądze da pół grosza winy.

Jeżeliby obcy przywiózł do miasta na sprzedaż roboty nowe
kowalskie lub ślusarskie, ostrogi, noże, miecze (gladii aut frameae)
szable, siodła i inne rzeczy do cechowego rzemiosła należące, mają
starsi cechowi iść do pp. radziec, aby te rzeczy były zabrane.

Żaden z mistrzów nie ma się ważyć kupować wyrobów od obcych
i takowe w oknach za swoje sprzedawać pod karą zaboru
jeżeli od czeladnika swego do pp. radziec doniesiony będzie.

Żaden z braci nie ma drugiemu odmawiać czeladnika, sługi
lub chłopca pod winą pół kamienia wosku.

Jeżeliby brat drugiego brata obwiniał, a tego nie dowiódł, ma być
karany.

Gdyby jeden brat drugiego podkupywał (eforisaverit) w towarze stargowanym (forisata)
lub w mieszkaniu albo sklepie ma być karany funtem wosku; a ktoby
od drugiego kupujących odwabiał ma być karany kamieniem wosku do cechu.

Mistrz ucznia na naukę tylko za wiedzą starszych przyjąć może, i powinien go tylko przez 2 tygodnie trzymać na próbie, a gdy już przyjęty zostanie, ma uczeń dać do kościoła 1 funt wosku.

Nowo przyjęty mistrz obowiązany jest zapalać świece w kościele aż do przyjęcia innego na swe miejsce; a jeżeliby aż do lekcyi epistoły świec nie zapalił, lub też po elewacyi ciała pańskiego nie zgasił ma dać kary 1 funt wosku.

Starsi powinny każdemu z mistrza pozwanego czynić sprawiedliwość, a jeżeliby mistrz skazany skarżącemu w przeciągu 2 tygodni ~~[illegible]~~ zadość nie uczynił, ma dać 1 funt wosku kary i ma być sprawa do wójta miejskiego odesłana.

Każdy mistrz winien za obesłaniem znaku (cechy) stawić się do starszego pod winą 1 funta wosku, a jeżeliby po obesłaniu na żądanie pp. rajców się niestawił, zapłaci kary do cechu 6 groszy a pp. rajcom 1 wiardunek; podobną karę ~~[illegible]~~ także każdy mistrz zapłaci, który by omieszkał być przy obiorze starszych.

Skoro ~~[illegible]~~ uczta zagajona zostanie (quando collatio banizata fuerit), jeżeliby który z braci wszczął niesnaski (rixas) z drugim, ma za karę wysprawić podobną kolacyję na swe koszta.

Każdy z braci cechowych może podczas dni targowych (forum) ~~[illegible]~~ ławkę (scabellum) długości i łokcia w Krakowie przed kościołem P. Maryi na miejscu Treth postawić i na niej wyrabia=ne przez siebie rzeczy swego rzemiosła sprzedawać: albowiem przywilejem królewskim danym miastu Kleparzowi jest powie=dziane, iż miasto Kleparz (Florentia) ma mieć też same prawa i wolności co Krakowscy mieszczanie. Z miejsca tego jednakże obowiązany jest cech, co tuchedni zwykły czynsz płacić.

Żaden mistrz nie powinien wynosić się nad drugiego, ani też wynajdować jakowych nowych obyczajów i statutów pod winą i kamienia wosku.

./.

Każdy ~~[illegible]~~ zanim mistrzem zostanie chcący być przy:
jętym do cechu ma własnemi rękami wyrobić sztukę (por=
tionem alias sztukę) i okazać w cechu (i) jako to Kowal (faber) ma zrobić
topor wozniczy (bipennem aurificalem), siekierę okrągłą
(securim rotundam) i podkowę (babatum) „ze dwoim zagrza:
niem alias z dromu" (cum duobus calefactionibus alias ze
"dwoim zagrzaniem alias z dromu) – Slusarz ma zrobić
zamek (seraculum) z ryglem (cum regiel) i cliwką i halt:
reglem z 18 resami (reposis). Po wtore Kłodkę (ad cistam
seraculum) z 12 resami (resulis) 4 folgami (folgis). Po
trzecie Zamek (?) (Truncellum) to jest (scilicet) Drajsregel
z 6 resami (resulis) pod miarą. Item Parę ostrog (calcaria)
z 2 resami (resulis) i „z zapięciem zawarzonym i zameczowa:
nym" (pededrali gladificali). Item Parę ostrog Księżych
(calcaria sacerdotalia) z kapicą (cum capula alias kapica).
Item Parę Ostróg „rostruharskuh" (calcaria mangonistaria)
należycie „wymieczowanych" (degladificanda). – Strzemie:
niarz (?) czyli „Pograczar" (Strepator) ma urobić sztukę
następującą: Strzemiona (strepas) z 2 rysami (resulis) i
Parę „Wędzidł" (par habenarum sive lorarum alias wędzidł)
z „wstęgami" (stingulis) z mustigami (cum inflatis mustigis
alias mustigami) i kiendrewem (?) (et kiendrew). Item inne
Wędzidła (lora) zwane „Krypowe i Włoskie" (italica) z musti:
gami i kienrewem (cum inflatis mustigis et kienrew. – Nożow:
nik (Cultellifex) ma urobić sztukę: 2 Noże tylce (2 cultros alias
tylce dorsatos) i 2 przynozie (duos cultellos alias przynozie) i
2 szwajcy (duas cultellas alias dwie szwajcy.). – Miecznik (Gladiator)
ma urobić sztukę: Miecz (gladius) należycie wymieczowany (degladificet)

i w pochwach ozdobnie wygotowany (et in vaginis ornate reformet alias by wygotował). – Iglarz (acufex) ma urobić sztukę: Sto igieł kuśnierskich z [illegible] dziurkami (acus pellificales perforatas) drugie Sto igieł krawieckich (sartoricales) trzecie sto igieł grubych i prostych (grossas et simplices) – Siodlarz (Sellator) ma urobić sztukę: Pierwsze siodło
(Kościa?)
z żebrem (sellam cum costa) Drugie siodło rycerskie z mosiądzem (sellam militarem cum auricalco), Trzecie siodło z żelazem. – Kotlarz (Caldarista) Pancernik (Lorifex) i wszyscy inni którzy młotkiem na kowadle robią, których sztuki tu nie wypisane, mają takowe sztuki robić podług Statutu i zwyczaju Miasta Krakowa. Mistrzowic jednak czyli syn mistrza wolny będzie od urobienia i pokazania sztuki. Każdy zaś mistrz z wyżej wyrażonych rzemiosł może robić rzemiosło każde które się robi młotem na kowadle.

Starsi cechowi w pewnych dniach mają obejść wszystkich braci i obejrzeć ich robotę a jeżeliby była nie warowna (non valentes) mają takową zabrać i karę wyznaczyć (poenam vallare) ponieważ starsi przysięgli w urzędzie radzieckim iż mistrze [illegible] rzemiosła swe sumiennie prowadzić czyli trybować" będą, a od złych się wystrzegać.

„Et sic finis Statutorum et Laudorum feliciter conscriptorum „in laudem et gloriam Dei omnipotentis et suae gloriosissimae „Genitricis Mariae V. et S. Floriani, Sub Anno Nativitatis Domi„ni 1450, in cujus rei testimonium Sigillum nostrum consulare „est subappensum". (następuje potwierdzenie rajców kleparskich z r. 1490.) [illegible]

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 3a post domin. Invocavit 1648 per fam. Gallum Polakowic et Valentinum Waśkowic seniores contubernii fabrorum clepardiensium – Libr. Relat. Anni 1647 et 1648 Tom 74 Kart 7 1/4 (przy początku ostatniej trzeciej części księgi)

Proconsul, Advocatus, Consules Civitatis reg. Clepardiensis (In (w Zbiorze p. 149)
Prothocolo Actorum Officii Consularis Clepardiensis d. 25 Januarii 1661)
ad affectationem famatorum Stanislai Reczkowicz et Alberti Piskato=
wicz Seniorum Contubernii Ferrifabrorum Clepardiensium confirmant et renovant
articulos sequentis Ordinationis juribus civitatis non contrariae, vi=
quidem in conflagratione civitatis Clepardiensis tempore Sveticae
invasionis privilegia et ordinationes praedicti Contubernii per ig=
nem sublata sunt. Tenor articulorum talis:

1) Kto chce zostać mistrzem rzemiosła kowalskiego, ma najprzód u mistrza
Kleparskiego 12 niedziel przerobić; potem ma żądać w cechu 2 mistrzów
którzyby mu co do robienia sztuk informacyą dali i przyglądali
iż on w wyznaczonem miejscu własną ręką sztukę kował. Przy ob=
liczności tychże mistrzów ma najprzód urobić z jednej sztuki że=
laza siekierkę wielką okrągłą leśną nic tej sztuki żelaza nie
umniejszając ani przyczyniając. Powtóre ma zrobić drugą siekier=
kę wielką stalmaskę, też z jednej sztuki żelaza. Potrzecie ma
urobić podkowę wielką z jednej sztuki żelaza dwa kroć w og=
niu żelazo rozgrzewając, którą to wszystką robotę ma we 4 niedzie=
lach wyprawić, potem ma te sztuki przed wszystkim cechem poka=
zać. Jeżeliby niedostatek w jednej sztuce naleziony był tedy takowy
mistrz powtóre i potrzecie robić powinien aż dostatecznie bę=
dzie doświadczony i pochwalony. Potem ma kolacyą mistrzowską
sprawić. Zaczym wolno mu będzie robić kraty, okiennice, drzwi
żelazne i wszelką robotę czarną okrom pilowanych rzeczy. Syn
kowalski lub któryby pojął córkę lub wdowę mistrzowską powinien tylko
półsztuki zrobić to jest podkowę wielką i wszystkie postępki odprawić.

2) Nowotny mistrz cechowy ma opatrywać świece i leytuch, to jest w każde
święto na Mszy wielkiej i podczas nieszporów świece brackie zapalać i na
każde suchedni leytuch i mary gotować pod karą i funta wosku. Gdyby

zaś będąc w wielkiej trudności przyjść nie mógł, powinien prosić Braci starszych i młodszych i Chłopca swego do tego zostawić.
3) Tenże mistrz młody dziękując ze służby powinien dać na Boże Ciało na beczkę piwa prostego do cechu, i wypłacić poprawy sztuk złotych 12 razem lub na cuganty i na Suchedni za uproszeniem braci. Przytem ma list od urodzenia pokazać i miejskie prawo przyjąć.
4) Co roku zszedłszy się bracia do jednego u którego skrzynka bracka zostaje, mają obierać 2 starszych to jest bracia młodsi jednego z starszych którzy u stołu zostają, a starsi zaś drugiego z młodszych. Wolno zaś będzie za zgodą zostawić i przeszłych starszych.
5) Skrzynka bracka ma być chowana u starszego przysięgłego.
6) Schadzka braci tak w potrzebach Króla, radziec lub w własnych sprawach ma się odbywać za obesłaniem u starszego gdzie skrzynka zostaje. Którzyby nie był na schadzce lub którzyby z orężem lub bronią przyszedł do cechu ma być karany 1 funtem wosku.
7) Żaden mistrz nie ma się jeden drugiemu w robotę wtrącać ani czeladzi odmawiać pod winą półkamienia wosku. Gdyby na którego z mistrzów przyszła skarga iż robotę niewarowną robił ma być karan 1 funtem wosku.
8) Tajemnice cechowe mają bracia wiernie zachować pod winą i funta wosku.
9) Na obesłanie mistrza starszego ma przyjść każdy z młodszych pod winą i funta wosku.
10) Każdy z mistrzów i czeladzi, powinien sprawiedliwości najprzód w cechu dochodzić, a którzyby się opuściwszy cech porywał do pp. radziec albo do p. wojta ma być 2 funtami wosku karany. Wszelako wolna będzie Każdemu apelacyja od wynalazku ~~[illegible]~~ starszych do pp. Radziec.
11) (i. t. d. artykułów 22, które potwierdził Jan Kazimierz w Częstochowie d. 5 Febr. 1661 i August III w Warszawie d. 14 Januar. 1754 z dodatkiem nowych artykułów)
(w Zbiorze p. 149)
(Oblat in Libr. Magnae Procurat Cracov. Tom 1315 pag. 1376–1382)

Ordynacya cechu Kowalskiego przez Sąd Komisarski Krolewski r. 1747
postanowiona uchwaliła aby Cech Kowalski zachował się przy
dawnych przywilejach z tą odmianą aby czeladnik wstępujący na
magisteryą dał do cechu 24 zł. za sztuki do skrzynki zł 60. a za
konsolacyą i inne traktamenta zł. 60. — Skarzyli się przytem Starszy
i podstarszy cechu Kowalskiego iż Kupcy w żelaznych Kramach han:
dlujący i Tandeciarze zakupują z obcych miast podkowy, gozdzie
i inne rzeczy, przeto Komissia stanowi aby Kupcy, Tandeciarze nie
kupowali ze wsiów podkow, gwozdzi, łańcuchów, zawiasów i tako:
wych nie wykładali na sprzedaż pod winą 50 grzyw. — Wszystkie
swawolne igrzyska przy podwyższeniu na czeladnika albo na ma:
gisterya (frycówkę) zakazuje Komissia pod winą 100 grzywien —
Prawa i przywileje cechowe mają 4 razy do roku na sesyach być czyta:
ne — Ex Ordinatione Contuberniorum per Comissionem S. R. M.
Cracoviae in praetorio d. 10 Aprilis 1747.

(z Inscriptu: Księzka cechu Kowalskiego Krakows:
kiego w ktorej papiery rożne jako to Dekreta
(od r. 1595) protestacye i publikaty z dawnych pa:
pierow przekopiowane za Starszeństwa Anto:
nego Cieślikiewicza 1776. fol.)

(najwięcej dekretów w sprawach iż Slusarze po odciągnieniu
cechu śmią sprzedawać w smatruzie i robić roboty
Kowalskie wbrew ustawom)

1765 Cech Kowalski na Kleparzu składał się z 11 magistrów (samych Polaków) między
którymi byli Starszy, Podstarszy i 2 Seniores Patres) mieli
oni przywileje od Królów, wystawiali na sprzedaż wózki;
Karety co im jednak wtedy zakazano za powodem cieśli
(Stelmachów?)

22
201

Zgromadzenie Kramarzy w Bogatych Kramach
(Institores institarum opulentarum)

Sigismundus Aug. Rex (in Parczow d. 9 Augusti 1564) ad praeces Institorum opulentarum institarum mandat consulibus cracov. ut Institores in domo dicta Smaterhaus et sub Cruce confidentes observent in vendendis rebus metam praescriptam per Decretum commissariorum regni approbatum per Sigismundum I et Sigismundum Aug. in quo decreto specificatae sunt merces quae quovis loco vendenda sunt tam a Mercatoribus et Mercatricibus quae Opulentiores cognominantur vulgo z Bogatych Kramow, quam a Mercatoribus et Mercatricibus in loco Smaterhaus et sub cruce viliora mercimonia vendentibus.
Tejsamej treści drugi reskrypt. Stephani regis Pol. Cracoviae d. 28 Decembr. 1578.

(Acta consul. Tom 24 pag. 806)

Cech Krawców

c. sukienników

Sigismundus I rex Polon. (Cracoviae sabbato ante festum S. Stanislai in Majo 1521) na skargę krawców (Sartorum) miasta Krakowa rozkazuje aby ani na zamku ani w jurysdycie burgrabskiej Podgrodzie zwanej niecierpiano partaczy krawców z wyjątkiem krawców zostających w usługach biskupów wojewodów i kasztelanow zostających, aby takowi partacze doniesieni do urzędu grodzkiego byli imani do więzienia wsadzani i karą 3 grzywien karani

2) Zygmunt August (Petricovie in convent. regni feria 4a post dominicam Judica 1552) potwierdza powyższą ustawę przeciw partaczom dodając aby i ci którzy ich przechowują 3 grzywnami byli karani pozwalając oraz aby krawcy krakowscy in foro vendetae citra renitentiam pannicidarum cracov. mieli prawo sprzedawać sukni zakazując krawcom na Kazmierzu, Kleparzu i na Podgrodziu jurydyki burgrabskiej oraz krawcom na zamku mieszkającym aby się nie ważyli sprzedawać na wendecie nowych sukien.

3) Stephanus Rex (Varsaviae d. 3 Martii 1581) potwierdza powyższy przywilej.

4) Sigismundus III (Varsaviae d. 17 Februarii 1626) potwierdza powyższy przywilej.

5) Vladislaus rex Polon. (Cracoviae d. 2 Aprilis 1633) potwierdza powyższy przywilej.

6) Jan Kazmierz (Cracoviae in comitiis coronat. d. 11 Febr. 1648) potwierdza wszystkie przywileje krawców.

7) Michał Król (Cracoviae d. 15 Novembr. 1669) potwierdza powyższy przywilej.

8) Jan III (Cracoviae in comitiis Coronation. d. 17 Martii 1676) potwierdza powyższe przywileje — no 576.

9) August II (Cracoviae d. 13 Junii 1706) potwierdza powyższe przywileje krawców z dodatkiem aby żydzi krakowscy nieważyli się od partaczy kupionych nowych sukien męskich i żenskich z sukna i innych materyj jedwabnych sprzedawać mianowicie tych „loco gossipii canapiis infarcinatas” pod winą 20 grzyw. Krawcy zaś cechowi robiąc na przedaż nowe suknie mają takowe starszym okazać aby ich pieczętowali od której to obsygilacyi zapłacą po 2 gr. (Oryg. na pergam. in fol. kart 8 z podpisem Króla i malow. orłem pol. pieczęci brak.) +

oprawne w pergamin z podpisem Króla pieczęci brak

R. 1706 w Krakowie było 7 seniorów krawców

R. 1750 były następne cechowe przywileje:

1. Z r. 1432 (?) (w piątek przed Świętem S. Jana Chrzc. Ławnicy Krakowscy zaświadczają Jan Cymerman i Stanisław Betze exekutorowie testamentu Apolonii Slontej cedowali kamienicę na S. Jana Ulicy Michałowi Wechterowi bibliopoli z czynszem ziemnym 26 gr. do Kościoła S. Jana.

2. Jan Rzeszowski bisk krak. w Krakowie d. 6 Grudn. 1480 potwierdza fundacyją przez Jana Czemychna prebendarza Kościoła S. Jana i Grzegorza Konde wójta myślenickiego uczynioną aby 8 Księży z Kościoła N. L. Maryi którzy nie mają innego mieszkania mogli mieszkać w owej kamienicy na ulicy S. Jana. Cech Krewiecki będzie obierał starszego tychże Księdzy i płacił tymże Księżom po 3 grzywny z których 2 na opał.

3. Zygmunta I Dekret (w Krakowie w sobotę przed S. Stanisławem 1531) (to mylnie pewnie 1521?) przeciwko partaczom Krakowskim.

4. Magistrat Krakowski zakazuje (w Krakowie w dzień S. Andrzeja 1534 aby się nikt nieważył sukien nowych lub przerabianych pochodzących z innych miast od partaczy sprzedawać.

— 5. Ordynacyja cechu Krawieckiego przez Magistrat Krakowski (w Krakowie w środę przed niedzielą środopostną 1534)

6. Zygmunt III (w Warszawie we Czwartek po S. Nawiedzenia N. L. Maryi 1630) wydaje dekret pomiędzy zgromadzeniem bogatych kramów a Krawcami którzy zabrali z tychże kramów bogatych ornaty i Kołdry przyczem Król zakazuje aby w bogatych kramach nie sprzedawano ornatów i kołder przez partaczy robionych pod karą zaboru.

7. Tłomaczenie polskie Aprobacyi przywilejnego Augusta II

8. 1728 Komissya w kontrowersyi pomiędzy młodszemi a starszemi majstrami krakowskiemi krawieckiemi

— 9. 1730 Dekret Magistratu Krak. w kontrowersyi pomiędzy starszemi a młodszemi magistrami Krakow. obejmująca artykuły niektóre boni ordinis

(w zbiorze pag. 178) 10. Ordynacyja cechu Krawieckiego uchwalona w cechu d. 20 grudn. 1626 aprobowana przez urząd radziecki we wtorek przed SSS. Trzech Króli 1627 oblatowana w grodzie Krakowskim w piątek po S. Trzech Króli 1731

(w zbiorze pag. 173) 11. Ustawy dobrego Rządu ~~[illegible]~~ (Boni Ordinis) r. 1750 przez Magistrat uczynione a przez Króla approbowane.

Cech Krawców (w Kazmierzu)

Stanislaus Augustus rex (Varsaviae d. 21 Februar. 1782) confirmat sequens privilegium Sartorum Casimir.: (Acta consul. Casimir. Tom 882 pag. 64-82)

Joannes III rex (Cracoviae d. 26 Januar. 1684 confirmat sequens privilegium Sartorum Casimir.: No 577.

Joannes Casimir. rex (Cracoviae d. 20 Januarii 1661) confirmat sequens privilegium Sartorum Casimir

Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae in conventu Coronationis d. 10 Februarii 1633) significat exhibitas esse ex parte Contubernii Sartorum Casimiriensium literas pergamenas ternas et duas papyreas ex actis consularibus casimiriensibus descriptas, videlicet: 1) Decretum Sigismundi I Cracoviae anno 1524 inter artifices cracovienses et casimirienses quo mediante licitum erit artificibus casimiriensibus omnibus et singulis operas suas ubilibet vendere 2) Sigismundi Augusti quae continent immunitates artificibus casimiriensibus et stradomiensibus concessas. 3) Sigismundi Augusti continentes articulos ejusdem contubernii. 4) Stephani continentes articulos certos contubernii memorati. 5) Sigismundi III regis tenoris sequentis:

Joannes Casimir y Przyw. po Tacin. Ustawy po pol. Zeszyt in fol. K. 4 papier. oprawne w pergam. Kopia z XVII w.

Joannes III z r. 1684 przywilej po tacinie, ustawy po polsku. Zeszyt in fol. 4 kart pergam. oprawn. Kopia z XVIII wieku (w bibl. Uniw. Krak.)

Sigismundus III rex Poloniae (Varsaviae d. 10 Novembris 1629) confirmat articulos boni ordinis in literis papyreis scriptas sigilo consulum civitatis Casimiriensis munitas tenoris hujus: (w 30 artyk. po polsku)

Ten sam Porządek potwierdzają radcy Kazim. fer. 5a in crast. Assumpt. B. Mariae V. 1629 w 33 art. (Acta consul. Casim. T. 392 p. 999-1003 z temi odmianami

1) Towarzysz nemiasta krawieckiego któryby chciał mistrzem zostać, ma przyjść do wspolnej schadzki bracKiej pod gajną gromadą przyjść tam slusznie i uczciwie pozdrowić wszystkich i prosić o naznaczenie cechu sztuk mistrzowstwa. 2) Powinien dać 30 zł połowę przed sztukami a drugą przy sztukach do tego kolacyą sprawić na wszystką bracią lub za nią dać 20 zł. do tego achtel piwa i drugi achtel miodu, muszkiet do cechu albo zań 12 zł. i funt prochu dać. (20 zł.) (grzywien 10) (bez miodu)

3) Sztuki mistrzowstwa swego wyrazić albo napisać na stole przed wszystkiemi mistrzami powinien: Albę kaptańską, Humerał, Ornat, Kapę albo Płaszcz w którym Xiądz kropi w Kościele, Kaptur Doktorowski, Kaptur Mniszy, Szpalerę albo na stułkę na Konia, Zarękawie starodwieckie, Namiot o dwu palach rotmierski; Namiot o jednym palu inakszy, przy tem będzie powinien powiedzieć wiele łokci na naj jaką kolwiek sztukę materyi wychodzi i na wzdłuż wiele łokci której sztuki ma być. (Rękawy) (na 2 drągach) (o 1 drągu)

2

ma dać winy starszy i młodszy 8 gr.

4) Któryby brat do takowej sztuki zamieszkał, starszy powinien będzie dać od sztuki jednej 2 gr. a młodszy 1 gr.

5) Mistrz nowotny ma w przeciągu roku małżonkę uczciwą według kościoła chrześciańskiego spłodzoną pojąć, a gdyby przed rokiem nie pojął powinien na każdy rok wystawić achtel piwa i tak co roku aż się ożeni.

2 złte

6) Syn mistrzowski, ten który pojmie córkę mistrzowską lub wdowę da tylko połowę summy i połowę sztuk robić ma.

kosztów i sztuki pokazać

7) Każdy do cechu przyjęty ma do potroiza pokazać list od urodzenia i od uczenia rzemiosła, a jeśliby na ów czas naznaczony nie pokazał będzie winien dać 3 grzywny (winy mistrzowskiej.)

zachowania wrzemiośle

8) Mistrz młodszy ma rok służyć tak długo aż się inszy trafi, a gdyby dwóch było ma jeden służyć na Kazimierzu a drugi na Stradomiu pod winą 2 funtów wosku gdy starsi rozkażą obchodzić braci. W każdy czwartek mają na procesyi świece palić, także w niedzielę i w święto w kaplicy N. Panny u Bożego Ciała pod winą 6 gr. a któryby brat zamieszkał na procesyą w Boże Ciało także i w oktawę pod chorągiew zapłaci winy gr. 12 a jeśliby który niebył ma dać 1 zł.

brat

9) Mistrz nowotny nie powinien chłopca przyjmować do uczenia ani tablice lub roboty przed dom wywieszać poki powinności wszystkiej nie odprawi. Chłopca też drugiego nie ma przyjmować poki drugiemu rok nie wynidzie pod winą 4 zł.

10) Na schadzkę któryby brat przez młodszego opowiedziany nieprzyszedł da 6 gr. a gdyby zamieszkał da 3 gr. a gdyby wyszedł z schadzki zagajonej bez pozwolenia starszych 6 gr. a któryby wyszedł upornie z cechu 12 gr.

brat

11) Na schadzkę aby żaden z bronią (zbrojno) ani pijany (zpijanego słowa) nie przychodził pod winą 12 gr.

12) A jeśliby się brat młodszy porwał nie uczciwemi słowy przeciw starszym będzie karan 2 zł. a jeśliby starszy przeciw młodszemu 1 zł. A jeśliby się wzbraniał dać winy w cechu ma iść na ratusz a gdyby był uporny mają pomocy miejskiego postać i ma z nim iść na ratusz.

brat

18) Kiedy który przyjmie ucznia ma go najdłużej przez tydzień mieć na próbie a w drugi tydzień ma go w cechu postawić i przy zapisowaniu ma dać ten uczeń 2 funty wosku i achtel piwa.

wpisanego ma dać do skrzynki 1 zł.

Przy obiorze starszych obiorą bracia starszych u stołu siedzących jednego (pierwszego) a młodsi mistrzowie drugiego. Któryby się wzbraniał przyjąć urząd starszego będzie karan kamieniem wosku.

Mają na pogrzebach i zaślubinach bywać pod winą 6 gr. Któryby z braci kluczmi do zamykania na schadzkę zamieszkał da winy 12 gr.

31) Któryby tajemnice cechowe wyjawiał lub (32) szatę powierzoną sobie zastawił ma być karan pół kamieniem wosku: a jeśliby się co nieuczciwego na którego pokazało ma być karan kamieniem wosku.

2 zł. 1

Gdyby który uporny przez pół roku w cechu nie bywał mają mu starsi tablicę
wziąść i czeladzi robić zakazać aż winy 2 kamienie wosku za nieposłu:
szeństwo zapłaci: a gdyby bez dozwolenia starszych odszedł z miasta:
rok go nie było ma jako nowotny mistrz znowu cech odprawić.
19) Gdyby się który mistrz z drugim poswarzył lub pobił ma się o sprawiedliwość
mieć najprzód do cechu pod winą 2 zł; od cechu zaś wolno apelować do
urzędu miejskiego.
Żaden przeszkodnik rzemiosła krawieckiego nie ma robić tak w mieście
Kazimierzu jako i na przedmieściu także i na Zabłociu pod karą zaboru;
towarzysz tylko u mistrza ma robić.
24) Każdy któryby rzemiosło potajemnie w Kazimierzu na Stradomiu
w Podbrzeziu także i na Zabłociu chowając partacza robił rzemiosło
winien winy szytularskiej dać do cechu 5 grzywien lub do więzienia iść.
A któryby się ważył po kamienicach, domach duchownych i szlacheckich przesz:
kadzać rzemiosłu ma być wzięty z Urzędem przy robocie lub na ulicy
i ma dać winy urzędowi zamkowemu 14 grzyw. a do cechu 5 grzyw. ⌊ma dać do cechu winy szytularskiej 2 zł.
niewolno Żydom robić roboty w której Chrześcianie chodzą ani też trzymać
czeladzi chrześciańskiej pod winą 16 grzywien.
26) Aby żaden ⌊Żyd i Chrześcian tak w mieście Żydowskim (Vicus Judaeorum:)
na Kazimierzu i na Stradomiu w sklepach i po ulicach roboty krawieckiej ⌊brat
⌊sukiennej, płóciennej i wszelakiej prócz kołpaków nie sprzedawał pod
⌊winą 16 grzyw. i zabraniem roboty.
28) Każdemu mistrzowi będzie się godziło wszelką kupią należącą do przero:
bionego rzemiosła jako: sukno przędzę, płótno i inne rzeczy w każdym
miejscu i w każdym mieście sprzedawać bez przeszkody.
29) Będzie się też godziło mistrzom rzemiosła krawieckiego cechu Kazimierskie:
go przedawać po miastach Królestwa na jarmarkach, targach, i we:
dnie ⌊w Krakowie wszelaką robotę starą i nową dwa razy w tydzień we wtorek i ⌊także i czapki katanki, furmanki wszelką robotę futrem i bramami podszytą przedawać
w piątek bez przeszkody: pod winą 100 grzywien na skarb króla ktoby przesz:
kadzał
33) Któryby brat chciał na jarmark jachać ma się wprzód w cechu opowiedzieć ⌊tak ufarską jako i biało:głowską
pod winą 12 gr. ⌊ ⌊poślubników świec funtowych.
36) Ktoby drugiego robotę ganił w domu lub na jarmarku da parę świec funtowych.
39) Gdyby któremu bratu przyniesiono robotę szacować ma ją odesłać do starszych ⌊aby go inny w służbie zastąpił; a który by na pogrzeb brata albo na żałobnę suchedniową nie przyszedł ma dać winy 6 gr.
którzy na to przysięgli się pod winą kamienia wosku.
Aby jeden drugiego w mieszkaniu nie podnajmował ani też z tego domu gdzie
drugi brat mieszka roboty nie brał pod winą kamienia wosku.
Postrzegacze tak na Kazmierzu jako i na Stradomiu mają należeć do cechu
Krawieckiego i wszelkie powinności pełnić pod winą 12 gr.
Elekcia w cechu ma się w rok i 6 niedziel odprawiać pod winą 2 kamieni wosku. Warujemy też aby skrzynka cechowa przy której bracia siadają nie była za bramę wyniesiona.

Któryśo cechu (partacz) wstępu przyjmi a nie odprawi do roku i sześć niedziel, wszytko mu przepadać ma co zadał.

Joannes Casimirus rex Polon. (Cracoviae d. 20 Januarii 1661) ad petitionem famatorum Andreae Leśniowic, Joan. Dębski, Adami Mastkowic seniorum contubernii sartorum Casimiriensium ad Cracoviam potwierdza powyższy przywilej Władysława IV (sigillo quidem regni persili per perfidiarium militem Sueticum communem hostem patriae avulso) i przez tego drugi następujący papierowy przywilej:

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (d. 13 stycznia 1661) oświadczają ponieważ wiele braci cechowych rzemiosła krawieckiego na Kazimierzu podczas powietrza 1652 wymarło a wiele podczas wojny szwedzkiej rozproszonych zostało i zrujnowanych i przez podatki upada następujące dla przyciągnięcia i zgromadzenia tegoż cechu dwa artykuły uchwalone nowe potwierdzają:

1. Aby każdy który chce mistrzem zostać wprzód miejskie prawo przyjął, muszkiet łątowy, 2 funty prochu i 12 pulwersaków albo puszek na proch na ratusz kazimierski do skarbu miejskiego oddał.
2. Mistrzom cechowym kazimierskim i stradomskim wolno wszelakie roboty krawieckie męskie i białogłowskie w targi to jest we wtorki i w piątki publice w mieście Kazimierzu na rynku na miejscu wyznaczonym wendetą sprzedawać przykładem jako też krawcy krakowscy w Krakowie przedają: pod zabraniem robot partaczów i ukaraniem ich 14 grzywien.
3. Uczeń przyjęty do rzemiosła przy zapisie da 4 zł. a przy wyzwoleniu i wypisaniu 1 zł. 6 gr.

(Kopia na papierze z XVII wieku fol. K. 4)

1780 d. 1 Czerwca Cech Krawiecki Krakowski uchwalił na sesyi aby z 6 starszych wybierano co roku jednego mającego strzelać do Kurka.

(Zmiany w artykułach potwierdzonych przez rajców Kazimir. r. 1629)
13) Któryby z schadzki zagajonej wyszedł bez dozwolenia starszych ma dać winy 6 gr. a któryby wyszedł z cechu upornie 12 gr.
14) Którzyby we 2 niedziele według starego zwyczaju zaniechał przyjść do cechu ma dać winy 3 gr.
15) Przy obieraniu starszych, siedzący pierwszego stołu obiorą z pomiędzy siebie jednego, a młodsi z tychże 6 pierwszego stołu drugiego.
16) Któryby zbraniał się przyjąć urzędu starszego ma dać winy i kamień wosku.
17) Jeżeliby który wyszedł z miasta bez dozwolenia wszystkiej braci i rok go niebyło – chcąc zaś robić rzemiosło, powinien retenta swe odprawić.
20) Starsi którzyby przeciwko artykułom wystąpili, mają być dwojako karani.
21) Mistrzowie obowiązują się pełnić wszelkie posłuszeństwa i podatki. ./.

./. 22) Młodszy brat posłany przez starszego gdyby był niedbały ma dać winy 6 gr. 23) Towarzysz nie ma gdzie indziej robić tylko u mistrza, a gdyby był rzemiosła przez szkodnikiem albo zaszkodnikiem lub u żydów robił, ma być od Urzędu zamkowego imany.... 25) Żydom i ich krawcom niewolno chować czeladzi krawieckiej pod winą 14 grzyw. 27) Niewolno Żydom roboty krawieckiej sprzedawać prócz na własną żydowską potrzebę pod winą zamkową 3 grzyw. i zabraniem towaru. 30) Gdyby który z braci zapomniał się klucza do odemknienia na schadzkę ma dać winy 8 gr... 34) Sturarzom albo partaczom ma być robota zabierana do urzędu miejskiego. 35) Postrzygacze powinni także do Cechu należeć i obowiązki pełnić pod winą 8 gr.
(Acta consul. Casimir. Tom. 393 p. 999–1003 i różnią się znacznie od potwierdzenia poprzedniego królewskiego.)

Przywilej królewski dla krawców Kazimierskich z r. 1586 między innemi zawierat: 1) Aby żaden Szlachcic albo mieszczanin albo żyd nieważyt się w domu swym przechowywać towarzysza krawieckiego pod winą 5 grzyw. a dla żyda 10 grzyw. – Aby żaden nieważyt się na Kazimierzu i u żydów na podsieniach sprzedawać płócienných i sukiennych ubrań, kitlików nowych, prócz krawców cechowych. – Krawców którzy cechu nietrzymają a sługami się ożywiają, rzemiosło robią i tablice albo proporzec wywieszają, wolno urzędowi grodzkiemu brać oprócz dworów rad Koronnych.

Stephanus rex (Niepolomiciis d. 28 Martii 1585) famato Mathiae Kierstan sartori Kazimirien. permittit liberam facultatem Mitras quae vulgari Miczki vocantur pro usu virorum ac foeminarum ex quacunque materia consuendi, pellibus omnis generis tam cum fimbriis castorum et coloris nativi et tinctorum colore quam etiam sine fimbriis subducendi et vendendi item socios suae artis fovendi et pelles ad mitras ubique locorum coemendi.

Sigismundus Augustus rex Poloniae (Cracoviae d. 21 Maji 1559) ad petitionem Seniorum et Fratrum Contubernii Sartorum de Kazimiria confirmat sequentes articulos per eos laudatos ad bonum regimen latine conscriptos:

Towarzysz rzemiosła krawieckiego któryby chciał mistrzem zostać ma przyjść do schadzki brackiej i pozdrowiwszy wszystkich uczciwie ma prosić o wyznaczenie czasu do robienia sztuk. Sztuki mistrzowskie według dawnego porządku ma następujące na stole kredą nakreślić przed wszystkiemi mistrzami: Albę kapłańską, Humerał, Ornat, Kapę (Pallium) w której ksiądz kropi w kościele, Kaptur doktorski (Caputium doctorale), Habit mniszy (Capam monachalem), Czaprak konski (Phaleram equorum) czyli Nastołkę, Zarękawie (manicas alias Zarękawie) staroświeckie, Namiot o dwu palach (Tentorium in duabus palis), Namiot inakszy. Gdy te 10 sztuk ukaże ma dać do cechu 7 zł. na rzeczy cechowe i na armatę cechową zamiast kollacyi, która odtąd kasuje się. A któryby z mistrzów nie przybył na okazanie tych sztuk w cechu ma dać winy 6 gr.

Gdyby który partacz (Corruptor) czyli Sturarz chciał należeć do cechu ma dać prócz powyższej opłaty, jeszcze 12 gr. z wyjątkiem tych którzy służyli robiąc u Panów (Magnates). Podobną summę mają także dać i ci którzy się w cechu tem rzemiosła nie uczyli. Synowie mistrzów mają tylko połowę tej opłaty dać i przytem sztuki okazać.

Każdy któryby chciał być przyjętym do cechu ma ~~do~~ w przeciągu pół roku pokazać list swego urodzenia, dobrego zachowania i nauki, pod karą.

Mistrz młody ma tak długo cechowi służyć aż się inszy

trafi; i to jeden na Kazmierzu a drugi na Stradomiu. A kto=
ryby z mistrzów obwieszczony przez młodszego niechciał przyjść
do cechu ma dać winy 6 gr.

Za schadzkę cechową zagajoną (contubernium bannitum)
któryby z bronią przyszedł ma dać winy 6 gr. Tamże w zagajo=
nym cechu ma się każdy przystojnie zachować pod winą 6 gr.

Któryby się na drugiego brata słowami nieuczciwemi porwał
ma być karany podług uznania mistrzów.

Żaden nie ma bez pozwolenia starszych wychodzić z
schadzki cechowej zagajonej pod winą 1 gr. Któryby z gospo=
dy cechowej (hospitio) lekkomyślnie odszedł ma dać winy 6 gr.

Każdy któryby w przeciągu 2 tygodni, jak to jest zwyczaj
starodawny, nie był w gospodzie ma dać 1 gr. winy.

Podczas obioru starszych mają siedzący przy pierwszym
stole obierać jednego, a młodsi mistrze drugiego. Mają
też wtedy na rok przyszły obrać miejsce na gospodę i
schadzki. A któryby niechciał przyjąć obowiązku starszego
ma być karany i kamieniem wosku.

Mistrz któryby się wydalił z miasta i przez rok cały
rzemiosła nie prowadził, powróciwszy ma się na nowo
starać o przyjęcie do cechu.

Mistrz przyjąwszy ucznia może go tylko przez dni 15
mieć na próbie pod winą 6 gr. Po piętnastu dniach powinien
Mistrz ucznia w cechu opowiedzieć; przy czem uczeń ma do
skrzynki cechowej złożyć 8 gr.

Gdyby się jeden brat z drugim powadził lub pobił, ma
szukać sprawiedliwości w cechu pod winą 6 gr. Od cechu
wolno jednakże apellować do pp. Radziec i Wójta, przyczem
winy dubeltowo ma być karany.

Wszyscy mistrze mają starszym być posłusznemi pod winą
6 groszy.

Mistrz młody ~~[illegible]~~ w przeciągu roku ma pojąć żonę pod
karą i achtela piwa corocznie według zwyczaju innych cechów.

Jeżeli Starszy poszle po sprawie cechowej młodszego mistrza, a ten by się pójść wzdragał, ma dać winy 6 gr.

Towarzyszowi niewolno w obrębie miasta Krakowa prowadzić rzemiosła tylko u mistrza swego, wszelki zaś Sturarz (praepeditor) czyli Zaszkodnik, jeżeli robi u Chrześciana ma być wzięty przez sługi ratuszne, a jeżeli robi u żyda ma być wzięty przez sługi ratuszne do więzienia i ukarany.

(Oblat in Actis consularibus civit. Kasimir. per Stanislaum Czadnijurek et Joannem Walach Seniores Contubernii Sartorum Kazimir fer. 2a ante fest. S. Margaretae 1559 Tom. 7 ant Tom nov. 759. pag. 540–548)

1487 fer. 2a ante Sophiae – Jacobus de Dąbno castel. et capit. cracov. per ven. Gregorium Lubranski procuratorem gener. in gratiam lanificum casimiriensium tulit decretum: Quod nullus cidentium et vendentium pannum Kasimiriae in pannicidio Regiae Majest, debet cidere et vendere alium quam pannum Kasimiriensem, Cracoviensem et Florentiae minoris alias Clepardiensem habentem valorem vulgariter „ktore ma warunk", neque cidere nec vendere debet aliquem alium pannum polonicum, quam Koszyeńsem et quemlibet alium pannum magis valentem, quam pannus Kazimiriensis, sicut est pannus coloratus alias „Kraschone" et pannus bohemicus. Tales pannos duntaxat exceptos licite cidere poterit et vendere quilibet praefatorum cisorum et vendentium pañum in pannicidio Kazimiriensi Regiae Maj. – Item sartores Kazimirienses sartientes tunicas et vestes alias venales debent pannum emere a lanificibus Kazimiriensibus aut in pannicidio regio Casimiriae.

neque debent cidere alium pannum pro sarcien=
dis venalibus quam pannum Kazimiriensem,
cracoviensem et clepardiensem habentem valo=
rem aliud Które sukno ma warunk; si vero
ex alio panno polonico duntaxat Koszayenen=
si, aut ex meliori et magis valenti, ut est
pannus coloratus vestes facerent; non debent
easdem vendere Kasimiriae sed alibi duce=
re extra Kazimiriam, ut ad forum annu=
ale. Quod decretum civores et venditores
panni Kasimiriae et in pannicidio regio et
similiter sartores observare debent sub
poena. (Acta consul. casimir. Tom I pag. 159)

Bractwo sukienniczych czyli Krojerzy (Pannicidae)

Consules civit. Cracov. (Cracoviae fer. 5a pridie festi Undecim Millium Virginum 1616) ad petitionem Seniorum et juniorum Pannicidarum Cracoviensium sequentes articulos ad bonum ordinem oblatos approbant.

1) A. 1548 fer. 2a post dominicam Invocavit in convocatione per fratres Pannicidas habita est sancitum: (po łacinie) Corocznie w styczniu mają być obrani 4 starszych, uczo- 1)
nych (eruditi viri) t. j. 2 z jednej strony a 2 z drugiej strony sukiennic którzy mają porządku przestrzegać; u 2 starszych będzie złożona skrzynia z przywilejami i munimentami Bractwa, a u 2 drugich klucze od takowej. Ci starsi mają co roku po złożeniu swego urzędu zdać rachunek. Cztery razy do roku mają się wszyscy zgromadzić po obesłaniu. Pod rządem tych starszych zostawać będą 2 stróżów sukiennic (vigiles seu custodes pannicidiorum), będą na to dawać baczność aby ci stróżowie pilnie otwierali i zamykali sukiennice w święta i dni powszednie, aby nikomu nie pozwalali wchodzić do środka przez Postrzygalnie, aby dla faworu nikomu wcześniej otwierali ani też później zamykali krat (cancellos), lecz aby przestrzegali dawnego zwyczaju pod ukaraniem. – Po obesłaniu ma każdy brat przyjść do schadzki pod winą 12 gr. – Każdy brat na 2)
każde suchedni ma dawać do skrzynki brackiej po 4 gr. pod winą dubeltowej składki to jest 8 gr. – Każdego dnia 3)
targowego mają stróże według dawnego zwyczaja, za rozkazem pp. Starszych iść na Wendetę (forum scrutarium seu vendeta) wraz z pachołkami radzieckiemi i tam dać baczność

czyli kto nowych sukien na szkodę pp. Sukienniczych
4) nie sprzedaje. – Któryby z braci wszedłszy w układy z kraw=
cami Kleparskiemi sprzedawał im tajnie sukna w tym celu
aby z niego robili suknie nowe i takowe w dnie targo=
we a nie w jarmarki na wendecie sprzedawali wbrew
przywilejom królewskim, takowy brat, po zabraniu su-
kien gotowych przez urząd miejski, ma być karany
50 grzywnami do skrzynki brackiej.
5) 2) A. 1549 fer. 4a post fest. Epiphaniarum in convo=
catione laudatum: Aby żaden z braci nie ważył się ganić
sukna drugiego brata (dla prędszej sprzedaży swego sukna)
6) pod karą 10 grzyw. – Aby jeden drugiemu nie odmawiał sług
(famulos) i pisarzy (notarios seu scribas) pod karą 50
grzyw. dla p. sukiennicznego, a oddalenia ze służby sukienni=
cznej dla sługi. Takiego tylko wolno przyjąć sługę, który się
świadectwami i zezwoleniem odejścia od służby poprzedniej
wykaże. – Zważając na prawo zbytkowe, stanowi się
aby się żaden nie ważył dla sług swych sprawiać sukien
z innego sukna jak morawskie, byle nie było koloru
czerwonego, dla pisarzy zaś mają być suknie z sukna,
w Anglii wyrabianego Karazia zwanego, byle nie czerwonej
barwy. Jeżeli sługa 6 lat wiernie wysłuży, wolno będzie
panu odziać go suknią wedle upodobania. Nie wolno też
sługom sprawiać obuwia żółtego koloru (flavei co=
7) loris) tylko czarnego pod winą 14 grzyw. – Ktokolwiek z pi=
sarzy sług czyli czeladzi po wysłudze pewnej liczby lat chciałby
na siebie osiąść w Sukiennicach i należeć do Bractwa, mo=
że to dopiero w 3 lat po odejściu od swego pana może się o to
ubiegać, a to z powodu aby dawnemu panu swemu nie odmawiał
znajomych kupujących i sprzedających sukna z innych miejsc
8) (emptores pannorum externos). – Czeladnik któryby z innym

czeladnikiem poblizkiego pana schodząc się prowadził gadki i niepotrzebne rozmowy, niedbając o sprzedaż towaru pana swego, takowy sługa dostrzeżony powinien być od pana swego ukarany, inaczej pan jego 6 gr. do skrzynki brackiej kary zapłaci. – Czeladnik któryby pod imieniem pana swego sukna drugiego pana Exaktorom cła królewskiego obwieścił, ma być przez pp. Starszych karany. – Żaden z braci nie ma się ważyć pod karą radziecką w sklepach swych i domach przechowywać sukien obcych kupców wbrew przywilejom. 9)

3) A. 1586 d. 16 Junii per Fratres Pannicidas laudatum constitutum est unanimiter: – Któryby z czeladzi chciał należeć do Bractwa pp. Sukienniczych, ma wprzód przyjąć prawo miejskie, i ma złożyć do skrzynki brackiej 50 grzyw. na obronę praw i przywilejów wielkim kosztem nabytych. – PP. Bracia mają według rozdziału złożyć zaległe retenta kosztów na obronę praw wyłożonych przez p. Joachima Ciepielowskiego rajcę krak. plenipotenta r. 1583. r. 1594 10) 11)

Aby się żaden z braci nie ważył szragi (promptuarium alias cista vel expositorium vulgo szraga) swojej z suknami szlacheckiemi na sprzedaż wystawiać dalej jak 5½ łokcia od proga czyli muru swego sklepu pod karą 5 grzywien. – Aby się żaden z braci nie ważył kupujących sukna mianowicie żałobne poszukiwać w gospodach, lecz na przybycia ich w swojem sklepie sukienniczym oczekiwać, pod karą 14 grzyw. – Dla porządnej wypłaty czynszów królewskich z Sukiennic powinien każden z braci za pierwszem wezwaniem przez pachołka Wielkorządcy Zamku Krak. złożyć ten czynsz na S. Marcin bez omieszkania. – Niewolno braciom używać do mierzenia sukien łokci drewnianych, lecz mają te łokcie być żelazne opatrzone stemplem miejskim pod karą 5 grzywien 12) 13) 14)

na zgromadzeniu w r. 1586

Powyższe artykuły zobowiązali się wszyscy pp. bracia sukienniczni (Fratres Pannicidae) zachowywać.

(Acta consul. cracov. Anni 1616 Tom. 34 pag. 603-606)

|: Oryginał na pergaminie Zeszyt Kart 4 in fol. – Sznurek jedwabny kręcony biały, żółty, zielony, niebieski – pieczęć czerwona w puszce blaszanej przedstawia S. Wacława stojącego: S. Minus Civitatis – w bibl. Uniw. Krak. :|
(XI. 6.)

Sigismundus III Rex Polon. (Varsaviae d. 25 Januarii 1617) confirmat articulos a Senioribus et junioribus pannicidis Cracovien. boni ordinis causa laudatos et per consules Cracov. A. 1616 confirmatos (jak wyżej)

|: Oryginał na pergam. Zeszyt Kart 4 in fol. – sznurek jedwabny biały i różowy – pieczęć mniejsza Koronna herbowa (dwa aniołki trzymają tarczę pod Koroną) czerwona w puszce blaszanej – w bibl. Uniw. Krak. :|
(XI. a.)

Stephanus rex Pol. (Cracoviae fer. 2a post fest. Nativitatis B. Mariae V. 1585) w sprawie inter Seniores Pannicidas Cracov. et sam. Baptistam Czeki Italum civem Crac. (per plenipotentem Joannem Tedaldi nobil.) potwierdza wyrok rajców Krak. aby tenże Czeki nieważył się sprzedawać na łokcie innych sukien jak tylko włoskie w swym sklepie. (Oryg. pergam. pieczęć mniejsza Kor. w puszce blaszan. sznurek biały żółty różowy niebieski jedwabny – Nr. VI. w Bibl. Uniw. Krak.)

6 1591 (fer. 5a post fest. S. Margarethae, Cracoviae) Dekret Zygmunta III w sprawie pomiędzy cechem krawców Kleparskich a sukiennikami (Pannicidae) Krakowskiemi orzekający, iż krawcy i podczas jarmarku gotowe suknie sprzedawać mogą w Krakowie, jednak sukno na też suknie kupować mają u panów sukienniczych. (Oryg. pergam. pieczęć miejska Kor. w puszce blasz. za sznurku różowym i białym jedwabnym) Nr. X. w Bibl. Uniw. Krak.)

1635 d. 9 Września w Gdańsku. – Władysław IV na prośbę Sukienników (pannicidae) i Korzenników Krakow. iż żydzi po domach sukna rozmaite krają oraz korzenie sprzedają – zakazuje aby żydzi na Kazmierzu mieszkający nieważyli się sprzedawać sukien angielskich i szląskich stosownie do pakt przez Jana Amora z Tarnowa wojewodę krak. uczynionych i dekretu Zygmunta III z r. 1619 – pod konfiskatą.

1591 (fer. 2a ante f. S. Margarethae, Cracoviae) Dekret Zygmunta III w sprawie inter Seniores Congregationis Pannicidarum Cracov. et famat. Joannem Goldszmith zakazuje temu ostatniemu sprzedawać na łokcie sukna w Krakowie – i wyjskawszy w tym względzie przywilej królewski unieważnia (Oryg. pergam. pieczęć mniejsza Kor. w puszce blaszan. sznurek różowy, biały złoty Nr. IX. w Bibl. Uniw. Krak.)

1586 Joachimus Czepiel pannicida Cracov.

1744 Sklepy sukienne w Krakowie (: a) Idąc od Brackiej [nad linią: od Wielkorządów] Ulicy po lewej stronie: 4) Giessyngowski (arenduje Middleton) 5) Januszowiczowski potém Woznickiego 6) Zaleskich po Teuzie 7) Zaleskich po JMP. Kempskim 8) Weitmana albo Szmidowey. 11) Lindciego albo Fryszekiera potém Karlego. 12) Rolińskich czyli Bema potém Krauza 13) Miejski (trzymała Frezerowa) 14) Cyrusow P. Domastawska. 15) Klossowiczowski vel Mikrowiczowski P. Szulc Kassyer Zup Wielickich po Soldadynim. — b) Idąc od Ulicy S. Jana po lewej stronie 3) Gładyszewiczowski potém Kajerskiego 5) Węgrzynowiczowski X. Zehrembecki pleban Morawicki. 6) Klossowiczowski potém Weytmana. 8) i 9) Segnieczowskie JP. Bajer. 11) Matachowski Krajery, teraz JP. Ożarowskiej 13) Szumberowski jen Bemowski, Pestolociego, 14) Klossowiczowski potém JP. Fuchsa, 16) Zywiecki vel Bellego potym JP. Fuchsa.

Bogatych Kramow No. 2 niegdyś JP. Józefa Laskiewicza którego córka recenter była za JP. Sobieniowskim.

(Z Papierów Cechu Sukienników krakow. darowanych z przywilejami r. 1839 przez Józefa Stehlika Kupca krak. do Uniwersytetu)

16.. Fundationes et Resignationes Pannicidiorum Crac. Dla 2 pokazano Resignationem Regis Casimiri ex Actis Resignationum Civitat. Crac. 1342 Nicolao Virsingi dapifero Sandomir. z tych jedne fundowano na ołtarz do P. Maryi a drugą trzymają dziedzice Foltyna Conrata — Potomkowie nieb. Jana Wonzama przysięznika prawa wyższ. ukazali na i Kram Actum Resignat. in of. Scabin Crac. A. 1520 — Fundatio Pannicidii S. Antonii Confes. et B. V. Dorotheae ac martyris fer. 2a post f. S. Luciae 1393 per Gotfridum resignatio et erectio. 1) Resignatio Nicolaus Dapifer Gallico Jacubo 1365. 2) Resignatio Jacobi Gallici Gotfrido Zuppario in Bochnia fer. 6a anno 1366. F

F3) Resignatio A. 1373 post f. nativitatis B. M. V. Consules nomine dominae Reginae et Elisabet et totius Senatus Jacubo.

Stefan Król dekretem swym (Cracoviae fer. 6a post fest. S. Marci 1583) w sprawie pomiędzy Sukiennicznemi (Seniores Contubernii pannicidarum Crac.) a Kupcami (mercatores per plexi pot. nob. Joannem Sepaldi) orzekł, iż sukiennice zbudowane zostały w tym celu aby w nich sukna na łokcie sprzedawano (pannicidia publica), przeto też kupcom niepossesyonatom i obcym (w sklepach w mieście) (stosownie do wyroku rajców Krak. fer. 6a p. f. Oss. 1557) zakazał sukna na łokcie sprzedawać. — Ten powyższy dekret Króla Stefana ~~Ordynacyja najdawniejsza miejska~~ dla Sukienników Krak. potwierdził Zygmunt III (Varsoviae sabbato post domin. Misericordiae 1589) — Zygmunt III dekretem (Cracoviae fer. 3a post dom. Judica) w sprawie między rajcami Krakowskiemi a Lubelskiemi, zakazał po innych miejscach sukno łokciem sprzedawać tylko w sukiennicach.

Oryg. pergam. pieczęć mniejsza Kor. na sznurku jedwab. różowym, żółtym, niebieskim w puszce blasz. Nr. VIII. w Bibl. Univ. Krak.

Stefan Król dekretem swym (Cracoviae fer. 6a in vigilia s. Omnium Sanctorum 1578) sądów relacyjnych, w sprawie pomiędzy Cechem Krawców Krak. a pomiędzy cechem sukienniczych (Contubernium pannicidarum) Krak. ponieważ Sukiennicy ukazali przywileje: jeden z r. 1434, drugi z r. 1476, trzeci dekret rajców Krak. z r. 1530, Krawcy zaś przywilej Zygmunta Aug. z r. 1531 potwierdzony z nowemi dodatkami przez Zygmunta Aug. r. 1552 przykazuje, aby Krawcy stosownie do Wilkierza wydanego dla Sukienniczych nieważyli się sukien i ubiorów robionych z nowego sukna sprzedawać na Wendecie (in foro publico antiquario seu

(Oryginał na pergaminie bez pieczęci Nr. IV

scrutario seu Vendeta seu Tendeta) ani też w domach
swych ani sklepach pod karą 1000 czerw. zł. węg. (ponieważ prawo sprzedaży nowych
sukni należy do Sukiennicznych, a na Wendecie tylko
stare suknie sprzedawane być mają.

Stefan Król mandatem swym (Vilnae d. 18 Junii 1581)
poleca rajcom Krakow. aby dopilnowali zachowywa-
nia dekretu wydanego r. 1578 na korzyść Sukiennicz-
nych względem sprzedaży sukni nowych.

R. 1581 Starsi Sukienniczy imieniem Contubernii Pannicida-
rum Cracov. skarzą Sebastiana de Montelupi, Antoniego
de Stesi, Juliana de Pace, Daniela Zaiglicza, Mikołaja
Alantsego, Lorencza Lencza, Bernatha Gallera, Fili-
pa Talduczego, Łukasza Włocha, Hieronima Orlemusa,
Pawła Celarego, Soderinów z Mincze i inszych kupców
iż sprzedają na łokieć sukna w sklepach swych wbrew
przywilejów służących Sukiennikom Krak. jako to
Casimiri regis die dominica ante f. S. Galli 1342, i De-
kretu Zygmunta I Cracoviis fer. 4a postridie f. S. Annae
1530 potwierdzonego przez Zygmunta Aug. Vilnae
d. 20 Augusti 1563, Laudum civitatis Cracov. z r. 1375,
Przywilej Zygmunta I Cracoviis fer. 2a post Mathiae Apost.
et Evang. 1532, Plebiscyt miejski Krakow. z r. 1495
— Kupcy tłomaczyli się tem że nieb. Dedino, Simon Lippi, Galea-
cio Gwisscardini, Fabian Baldi sprzedawali dawniej sukna —
że kupcy ci nie sprzedają sukien lunskiego, flanderskiego, ani
purpurianu ani uterfinów, ani niemieckich lońskich, ani karazyi,
ani morawskiego, ani bonizlawskiego, ani gierlickiego, ani ma-
zowieckiego, ani czeskiego, chyba tylko włoskie sukna t. j. szarłatu,
półszarłatu, granatu, półgranatu i t. d.
Prócz tego mają kupcy Krakow. przywileje: 1) Lesconis ducis Cracov.
(Cracoviae a. 1288) in quo cives crac. cum mercibus a theloneis
liberat. 2) Wladislai regis (Cracoviis fer. 3a post Conduct. Paschae 1431)
in quo civibus cracov. concedit facultatem ubique pannos omnis generis
ulnatim vendere

R. 1570 Panowie Sukiennicy Krakow. (Pannicidae) zabrali Krawcom Krak. suknie gotowe robione na Wendetę: o co Cech Krawiecki Krak. wytoczył Sprawę i dowodził praw swoich Przywilejem Zygmunta I. (Cracoviae Sabbato ante f. S. Stanislai in Majo 1531) obejmującym Ordynacyą cechu Krawieckiego podług którego nikomu inszemu tylko Krawcom majstrom wolno było robić suknie; który to przywilej potwierdził Zygmunt Aug. (Petricoviae in convent. regn. general. fer. 4a post dom. Judica 1552) przytem pozwolił Krawcom sprzedawać gotowe suknie na Wendecie. — Starsi Sukienników Krak. dowodzili zaś swego prawa Dekretem Rajców Krak. z r. 1476 który zakazywał aby Krawcy niesprzedawali gotowych sukien z sukna nowego ku szkodzie Kupców, którzy w Sukiennicach sukna krają. Mają Sukiennicy Krak. (Pannicidae) przywilej Zygmunta Aug. (Vilnae d. 20 Augusti 1563)

Sukiennicy Krakow. następującemi przywilejami dowodzili praw swoich wyłącznej sprzedaży sukna:

1) Przywilej Bolesława wstydliwego Księcia Krakow. i Sandomir. (Bronisz Junii 1257) na założenie Sukiennic (pannicidia miejskich w Krakowie.

2) Privilegium Casimiri regis Pol. (die dominic. ante f. S. Galli 1342) iż nikt niema sprzedawać postawu całego, i że tylko sukiennicy (pannicidae) w Krakowie mają prawo krajać na sprzedaż

3) Laudum Communitatis civitatis Cracov. (fer. 5a ante Judica 1375) quod hospites suos pannos integraliter possunt vendere sed si hospes vellet religare bellas pannorum et inde distribuatim

divendere, id nullibi alibi praeterquam in Pannicidiorum aede fieri debet.

4) Laudum Civitatis Crac. (inter Dominicam primam Quadragesimae 1432) że żaden tak w piwnicach, sklepach, domach i gdzie indziej krom kramów na to fundowanych nie ma towaru wszelakiego mierzyć i ważyć.

5) Decretum Casimiri regis Pol. (Cracoviae fer. 5a ipso die Divisionis Apostolor. 1451) inter Consules et Institores Crac. Quod homines cameras et loca pro venditione rerum habentes non debent in iis pannos praetiosos, subtiles et nobiles in tela (quos tantum Institores camerarum nostrarum divitum vendunt) verum exponere.

5b) Privilegium Regis Casimiri (A. 1457) zakazujący obcym kupcom sprzedawać sukna oprócz jarmarku.

6) Plebiscitum civitatis crac. (An. 1476) że żaden krawiec nie ma na łokcie sprzedawać sukna ani harrasu.

7) Decretum Consulum cracov. (fer. 4a postridie S. Annae 1530) approbatum per regem Pol. (Cracoviae fer. 6a in vigilia OO SS. 1538) iż niewolno w domu i sklepach sprzedawać na łokcie sukna farbowanego.

8) Privilegium Sigismundi Aug. (Vilnae d. 20 August. 1563) Pannicidarum in Pannicidiis cracov. sedentium.

9) Confirmatio generalis Stephani regis (Cracoviae fer. 5a post dom. Jubilate 1576) omnium privilegiorum Pannicidarum Cracov.

Sukiennicy krak. prowadzili proces o zakazanie sprzedaży sukna, z Grzegorzem z Kleparza 1524, z Alexandrem Payer z Villach 1557, z Hieronimem Canarezo 1574, z Szymonem Sabinką 1574, z Henrykiem Graff sługą Izaaka Szaller z Antwerpii 1574, z Kupcami Włochami 1581.

Właściciele Sukiennic: Matys Czeczotka 2, Rozina Beemowa 1, ol. Erasmusa Strusa 1, Francz Czorn 1 Kollegiacka, Stanisław Czirus 1, Stanisławowa Czeczotczyna 2, Hieronim Zalaszowski 2

Stephanus rex Polon. (Cracoviae fer. 5a in crastino f. Exaltat. S. Crucis 1583) (inter Seniores Contubernii Pannicidarum Crac. et mercatores in testudinibus pannos ulnatim vendentes) wydał dekret w sprawie między sukiennikami a kupcami, którym kupcom pozwala sprzedawać tylko sukna cięte ze Włoszech robione, jeżeli zaś inne sukna chcą na łokcie sprzedawać mają płacić ten sam podatek co sukiennicy od nich. (Oryg. na pergam. z pieczęcią małą koron. w pudełku No. Y w bibl. Uniw. Krak.) dekret w sądach relacyjnych

1451 fer. 5a ipso die Divisionis Apostolorum, Cracoviae Kazimirus rex Polon., sopiendo discordias inter Consules Cracov. et Institores Cracov. de Institoribus seu Cameris Divitibus, quae pro eo concurrerant, quod in Domo publica Consulatus Cracov. muris noviter erecta, quae in vulgari Theuthonico Smetherhans vocatur, nonnullae ~~[illegible]~~ res et panni nobiles, contra observantiam veterem vendebantur, in praejudicium Institorum de Cameris Divitibus: ideo decernimus quod homines ~~[illegible]~~ in domo Smetherhans ad Consulatum Cracov. pertinente, cameras et loca pro venditione rerum habentes, non debeant telam dealbatam et pannos praetiosos subtiles nobiles, quae in Institis vendi soliti sunt vendere; quam venditionem ad Institores Camerarum nostrarum divitum volumus pertinere, prout in Statutis per Consules Crac. praefatis Institoribus traditis est expressum. Per hoc tamen hominibus Cameras in domo Smeterhans habentibus venditionem aliarum rerum inferiorum et telae crudae non inhibemus. (Podług transsumptu z r. 1583 Sabbato post domin. Jubilate per Consules Cracov. – pergam. bez pieczęci – w bibl. Univ. Krak.)

Articuli contubernii lanificum civitatis Biecz.

Anno 1452.

Ista sunt arbitria causalium ipsorum lanificum de anno MCCCCLII° [redacted] zc.

Item quilibet ex ipsis debet sequi signum dum mittitur et qui non venerit incidit in penam 4 gs. denta legittima causa.

Item quilibet tenetur dare qualibet feria sexta 1 den. et qui non dederit infra spacium trium dierum incidit penam 4 gs.

Item quilibet qui neglexerit funus antequam portatur de domo sit magistri aut causalis aut alicujus ex fraternitate incidit in penam medii grossi.

Item quilibet tenetur transire (trāsire) ad offertorium dum funus est ad minus semel sub pena unius 4 gs.

Item quilibet tenetur transire ad offertorium dum celebratur fraternitas duabus vicibus sub pena 4 gs.

Item dum causales emunt cerevisiam ad festum corporis Christi ad laborand[redacted]um candelas tunc quilibet causalis qui tunc habet[redacted] laborem tenetur cum ipsis solvere sub pena 4 gs dentis illis qui non interessent.

Item dum causales emunt cerevisiam ad festum Burkardi, tunc quilibet qui laborem habet tenetur solvere cum ipsis sub pena 4 gs.

Item qui biberit in taberna et absque licentia exierit hospitis et querularetur incidit in penam 4 gs.

Item nullus causalis debet honorare cum cerevisia sociorum et etiam ex ordine dum biberent in taberna aliquam mulierem suspectam vel de prostibulo sub pena 4 gs.

Item quilibet ex ipsis qui biberit in taberna seu cereuisia magistrorum sue fraternitatis usque ad vomitum, pena: i talentum de cera.

Item nullus ex ipsis ludere debet quocunque ludo nec cum magistro artificiis nec cum discente artificium nec unus cum alio interesse nec cum aliqua persona suspecta sub pena 4 gs.

Item quicunque ex ipsis iret nudipes ambulans pedibus per plateas vel in circulo incidit in penam 4 gs.

Item nullus debet deferre cultellum vel cambucam nec securim ad cerevisiam magistrorum seu fraternitatis nec inter nos dum congregamur sub pena 4 gs.

Item dum aliquis sociorum venerit in civitatem et acciderit in infirmitatem aliquam itaquod morietur tunc debentur sibi celebrari exequie tanquam

1

etsi natus hic fuisset.

Item quilibet qui inciperet contencionem sine licencia in cereuisia ~~[illegible]~~ fratrum et etiam in ipsorum cerevisia — fratrum
~~[illegible]~~ videlicet Stulgeld posito quod ebibibissent medietatem vasis citra vel ultra si ceteri noluerint sibi facere misericordiam repleat vas rc.

Item nullus debet accedere ad offertorium habendo vittam in capite sub pena unius medienti
Anno domini 1506 per me Casperum bogner de Betsch.

Helff goth Maria beroth.

(Ex ~~[illegible]~~ transsumpto membranaceo sine sigillo)

Cech Krawców.

Sigismundus Augustus rex (Varsoviae d. 25 Augusti 1570) ad quaerelam Seniorum Contubernii Sartorum Cracov. quia pannicidae seu pannorum venditores Cracov. Sartoribus in foro publico vestes novas vendere coerceant contra privilegia Sigismundi I mandat consulibus Cracov. quatenus sub poena 4000 marc. non permittant pannicidis arestare Sartoribus vestes novas per eos elaboratas in foro advendendum expositas.

Rajcy krakowscy (1602 feria 2a postridie Dominica Laetare) potwierdzili 40 artykułów dla cechu krawieckiego mianowicie dla towarzyszy — zaś (feria 2a postridie Dom. Cantate 1602) później wydali następne objaśnienie niektórych artykułów: Artykuł 4ty: Każdy towarzysz i pachole powinni w każdą niedzielę bywać w gospodzie i tam ma odkładać do skrzynki towarzysz półgrosze a pachole szeląg — Rajcy tak to zmienili iż co 2 niedziele mają w gospodzie bywać i tę składkę dawać. — Artykuł 24ty tak się tłomaczy: Każdy towarzysz starszy lub młodszy, gdyby się potrzeba okazała przed jakim świętem powinien nadzwyczajną godzinę jeszcze 2 godzin robić — Artykuł 40ty dotyczący strojów mianowicie używania safianu: Towarzysze safianu żadnego barwistego t. j. żółtego, brunatnego i czerwonego (okrom kapci) nie mają nosić; i jeśli nie długie żupaniki, tedy kurty po same kolana mają nosić, a krótkich kurtek zaniechać — co i mistrzowie zachować mają. Niewolno też mistrzom i czeladzi nosić broni do gospody. —

Cech krawców w Kleparzu.

(w Zbiorze p. 189)

Vladislaus IV (Cracoviae d. 1 Aprilis 1633) recognoscit oblatas fuisse binas literas: unam Sigismundi III de data Varsaviae in Conventu regni generali fer. 5a post fest. S. Mathiae Apost. proxima 1615 continentem in se Confirmationem articulorum Contubernii Sartorum Clepardiensium; alteram Officii Consularis Clepardiensis continentem in se novos Articulos ejusdem Contubernii, quorum Novorum Articulorum tenor est talis: (Oblat. in act. castr. crac. fer. 6a post fest. S. Margarethae 1633. Libr. Relat. Tom 57)

Proconsul et Consules Civitatis Clepardiae ad Cracoviam (dat. in praetorio Clepardiensi fer. 2a ante festum S. Francisci confessoris proxima 1628) ad petitionem honorati Alberti Kwapniewicz alias Nażdowski scabini, Mathiae Łoniecki Seniorum, Stanislai Przycieski, Alberti Kociołkowicz alias Krolik et Martini Gładysz juniorum magistrorum Contubernii Sartorum Clepardiensium confirmant sequentem Ordinationem seu Laudum ad meliorem statum contubernii conscriptum:

Panowie Starzy i młodzi mistrzowie cechu krawieckiego Kleparskiego w zupełnem zgromadzeniu przez cechę obesłani (w Niedzielę bliską przed Świętem S. Stanisława w jesieni 1628) jednostajnym głosem takową uchwałę uczynili ponieważ czasów teraźniejszych odmiana wyciąga to po cechu aby ćwiczenia biegłości i nauki większe były, aby jeżdżącym na jarmarki nienaganiano robót jak się to trafiać zwykło i aby się młodzi zaraz po wyzwoleniu do cechu nie garnęli lecz wędrowali według dawnego zwyczaju dla przećwiczenia się w rzemiośle, oraz ponieważ wydatki cechowe teraz daleko większe są niż pierwej: —

1) Kto chce w cechu mistrzem zostać powinien odprawiwszy wstępne skrajać suknią taką jaką mu Panowie Starsi nakażą i naznaczą z sukna które mu PP. Starsi dać mają, i sztuk znaki po staremu pisać. Potym ma dać do skrzynki cechowej 80 złp. na raty (t. j. pierwsza

ratę 60 złp. przy wstępie a reszte 20 zł. na każde suchedni płacąc po 15 gr. oprócz gdyby jaka potrzeba cechowa zaszła to i przed suche=dniami) nadto przy odprawowaniu sztuki ma oddać do cechu Musz=kiet dobry, kamień prochu i kopę kul. Gdy to wszystko odda ma być wolny od sprawowania kolacyi na wszystką bracią. Mistrzo=wie młodsi posługi kościelne i cechowe podług dawnego zwycza=ju odprawowac mają. Synowi mistrzowscy jako też ci co córki albo wdowy mistrzowskie pojmą zapłacą tylko połowę to jest 40 złp. i wolni będą od muszkietu prochu i kul.
2) Mistrzowie albo bracia cechu jadąc z robotami do Krakowa na wendetę w dni targowe lub do miast odległych na jarmarki mają się pomiędzy sobą uczciwie zachować i jeden drugiemu kup=ców nie odwabiać. Na wendetę niepowinni tylko samowtór wycho=dzić to jest mistrz sam albo żona jego do przedawania a czeladnik do przyglądania. Aby zaś roboty swe na jarmarkach w mias=tach Krolewskich i na Wendecie w Krakowie 2 razy w tydzień w dni targowe we wtorki i piątki bespiecznie sprzedawać mogli mają jeden przy drugim stać trzymając się dekretów: Zygmun=ta I z r. 1524 na rzemieślniki krakowskie i Zygmunta III z r. 1612 na rajce lwowskie wskutek skargi rzemieślników i Krawców Kleparskich ferowanych, któremi to dekretami zawarowaną jest wolna przedaż robot swych na jarmarkach i targach zwy=czajnych które się zwykły odprawiać przed świętami uroczystemi osobliwie przed Bożem Narodzeniem, Wielką Nocą, Srodopostną niedzielą i Kwietnią, świątkami, Wniebowzięciem, Bożym Ciałem i na Wendecie w Krakowie 2 razy w tydzień niedając do cechu żad=nej kontrybucyi.
3) Ponieważ wiele mistrzów pod inszą juryzdykcyą mieszka, więc niepowinni w jednej juryzdykcyi cierpieć partaczy koło siebie ale przeciwko nim sumptem i pracą całego cechu wystąpić.
4) Aby żaden Mistrz nie ważył sprzedawać roboty kęckiej lub ku=powac bez opowiedzenia pod winą 3 kamieni wosku. A któryby brat nakupił roboty kęckiej, ma do skrzynki cechowej dać od każ=dej sztuki po 3 gr.
Tę Uchwałę aprobuje Król Władysław IV niniejszym przywile=jem zakazując aby tychże Krawców Klepar[s]kich przy sprzedaży nie tur=bowano w miastach Krolewskich, duchownych i Szlacheckich jako też w Krakowie in foro scrutario alias na Wendecie w dni targowe. =

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae d. 6 Maji 1676) confirmat privilegium Vladislai IV a. 1633 et Ordinationem a. 1628 Contubernii Sartorum Clepardiensium et injungit ne sartores ex civitate Kęty vestes a se elaboratas in Clepardia (exceptis nundinis sine scitu contubernii Sartorum Clepardiensium importare et divendere audeant.

Augustus II (Varsaviae d. – mensis – 1733) confirmat privilegium Joannis III a. 1676 cum transsumpto privilegii Vladislai IV a. 1633 et Ordinationum a. 1628, et decernit ut Sartoribus contubernii Clepardiensis liberum sit vestes sacerdotales, masculinas, foemininas et germanicas per ipsos elaboratas tempore nundinarum et foralium in omnibus civitatibus et oppidis, Cracoviae autem in foro scrutario alias na wendecie singulis diebus forensibus, sine ullis vectigalibus divendere et ut officiales castrenses et consulares cracovienses atque vielicienses et aliarum civitatum praepeditores artificii ipsorum vulgo Partacze Vadovianos praesertim rurales et villanos item praetextuosus contubernales ab exercendo artificio coerceant. Approbatque sequentia nova ordinationis puncta: (w zbiorze p. 196)

Proconsul et Consules Civitatis Clepardiae ad Cracoviam (In praetorio Clepardiensi Sabbato ante festum SS. Fabiani et Sebastiani Mart. d. 17 Januarii 1733) ad petitionem famatorum Caroli Gatuskiewicz senioris, Michaelis Dudkowic vicesenioris, Casimiri Jesionkowic, Alberti Olszewic et Petri Sliwinski sartorum civium Clepardiensium confirmant Ordinationem seu Laudum infrascriptum:

1) Mistrzowie cechu krawieckiego kleparskiego za obesłaniem panów starszych mają się stawić w cechu pod karą jako starsi i młodsi wynajdą.

2) Żeby mistrzowie żadnej roboty z Kęt ani z kądkolwiek od partaczów nie kupowali ale swą własną robotę kapłańską, usarską, białogłowską lub też niemiecką w Kleparzu jako też po jarmarkach sprzedawali.

3) Żeby mistrzowie do siebie nieprzyjmowali na jarmarkach przeszkodników z innych miasteczek i ze wsi, i roboty od nich nienabywali.
4) Aby Starsi Cechu Kleparskiego według przysięgi swojej roboty brani swojej po jarmarkach rewidowali.
5) Gdyby który Mistrz robotę cudzą partacką a nie swoją sprzedawał, takowa za pomocą urzędu ma mu być zasekwestrowana.

(s.a.) Nob. Joannes Vilhelmus (Wilam) advocatus et haeres bochnensis confert privilegium fraternitati sartoreae in Bochnia:
Nienależącym do cechu wolno grabić suknie – Każdy z cechu może robić szuby (subducias alias szuby) – Majstra można w cechu skarżyć z apelacyją do sądów wojtowskich – majstrom wolno zawsze gotowe suknie przedawać, obcym zaś tylko w jarmarki – Każdy kto chce zostać mistrzem, ma dać do cechu i czerw. zł. węg. sztukę odprawić i kolacyją sprawić lub za nią dać 10 zł. – Chłopak przy wpisie ma dać na kolacyją mistrzom 2 zł. – Potwierdza się posiadłości rólcechowych.
Stefanus rex Polon. (Lublini d. 25 Augusti 1584) potwierdza powyższy prywilej wojtowski bez daty. –
Joannes III rex Polon. (Cracoviae d. 21 Martii 1676) potwierdzając prywilej Króla Stefana dodaje aby Żydzi i Kramarze krawcom bocheńskim nie przeszkadzali; ani u furmanów sukien niewykupywali i aby kuśnierze wierzchów i ubiorów zamszowych nie robili

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 6a in vigilia f. S. Andreae Ap. 1743. Lib. Relat. Tom 169. pag. 2169 – 2175. Nr 621)

Jan Krotophila przysięgły cechmistrz (juratus Magister) oraz Marcin Kleyn, Jan Bortsch, Krzysztof i Benedykt Preyssner starsi (seniores) rzemiosła krawieckiego w Krośnie (Crosnae fer. 5a post f. Conceptionis B. Mariae 1530 - po łacinie cały dokument) za pozwoleniem rajców ustanawiają gospodę dla towarzyszów (hospitium sociis) i ustawy dla tychże towarzyszów:
Na gospodzie mają mieć w poszanowaniu ojca matkę i siostry gospodnie - Towarzysz świeżo wyzwolony, gdy chce jeść objad z ojcem gospodnim ma dać za takowy 4 trojaki (ternarios) a za wieczerzę połowę. - Towarzysz nie dostawszy roboty u mistrza, może bawić przez 2 tygodnie ~~na~~ gospodzie i trudnić się naprawką starzyzny tylko; po 2 tygodniach zaś ma się oddalić. - Nie wolno obcować z partaczem (cum Sturero) pod winą i ~~funta~~ kamienia (talentum) wosku. - Schadzki (congregatio) mają mieć co 2 tygodnie. - Nowo przybyły towarzysz (socius) ma dać do skrzynki (cistula) 4 denary (denarios) a robieniec (adolescens) trojaka; prócz tego co 15 dni ma dać towarzysz do koła (ad rotam) 6 denarów a robieniec 1 trojaka; i co kwartał towarzysz 1 pół groszek a robieniec 6 denarów. - Gdyby się który w łóżku nieprzystojnie zachował, ma dać 1 grosz. - Co 2 tygodnie przez 1 godzinę wieczór mają mieć łaźnię (balneum); na Wielkanoc, Zielone świątki i Bożenarodzenie ma mistrz towarzyszowi dać pieniądze na łaźnię. - Nie wolno w poniedziałek świętować pod winą 1 grosza. - Na dwa tygodnie przed i po jarmarku nie wolno towarzyszowi wstać od roboty, także

na 2 tygodnie przed Wielką Nocą, Zielonemi Świątkami i Bożem Narodzeniem. – Nie wolno pod karą półgrosza przychodzić do gospody w sukniach rzezanych (laciniatis) i różnobarwnych; za gospodą może się każdy nosić jak chce. – Do roboty mają wstawać o godzinie 4ej i w zimie pracować do godziny 8ej a w lecie aż do godziny przed nieszporami. – Towarzysz może się trudnić naprawką nie wyżej nad 2 grosze. – Chorego towarzysza obowiązany mistrz trzymać przez tydzień; po czem go z skrzynki towarzyskiej opatrywać mają i gdy zemrze pogrzeb mu sprawić oraz do pogrzebu koszulę (interulam). – Z pieniędzy złożonych dokoła powinni towarzysze dać Mistrzom połowę na wosk na Boże Ciało. – Gdy mistrze na Boże Ciało sprawią napitek (cerevisiam emunt), mają towarzysze prawo pić z niemi (compotandi) i być na juszynie (symposio) oraz mieć własnego ~~[illegible]~~ cześnika (pincernam). – Na juszynie towarzyszy nie wolno dobywać miecza ani też grać pod winą i kamwośku. – Niewolno w święta towarzyszom uczęszczać do zamtuzu ani do nierządnic (lupanar seu fornicem) pod winą na towarzysza 1 gr. a na robienica półgrosza.

(Rozmaitości lwowskie 1859 Nr. 7. 8. 9.)

Cech krawców w Bieczu.

Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae in conventu regni 13 Decembris 1590) na prośbę cechmistrza (archimagistri) i starszych (seniorum) cechu ~~[illegible]~~ krawieckiego (sartorum) ~~[illegible]~~ miasta Biecza potwierdza następujące artykuły: (po łacinie)
Kto chce mistrzem zostać ma robić sztuki, prawo miejskie, przyjąć do cechu dać 2 zł. 12 gr. i achtel (vas) piwa, oraz 6 funtów wosku i okazać list od urodzenia i nauki
Któryby mistrz niechciał formulas alias Stuki artificii sui manu scribere aut depingere ma dać za to 4 czerw. złot. (po 56 groszy jeden rachując) na broń i kollacyją sprawić
Sztuki na mistrzowstwo mają być okazane cechmistrzom i innym 6 mistrzom starszym, potem cechmistrzom i innym 8 mistrzom przysiadnim, po trzeci raz wszystkim mistrzom cechowym. Sztuki te są następujące: towarzysz stojąc po jednej stronie stołu ma odrysować: 1) Albam 2) Casulam seu ornatum i ma go ~~[illegible]~~ przykroić 3) Kappę seu Pallium ecclesiasticam 4) Cucullam monasticam 5) Cappam doctoralem 6) Tunicam superarma juxta ritum et habitum antiquum cum amplis manicis et aliis necessariis; 7) Tegaturam equi ad torneamenta alias Dek ku gonitwie; 8) Tentorium majus cum globulis duobus prout in campo stare poterit 9) Tentorium minus cum uno globulo 10) Pallium doctorale alias Okolisty.
Przy tym rysowaniu sztuk ma towarzysz na zapytanie wiele ~~[illegible]~~ łokci materyi do każdej sztuki potrzeba odpowiedzieć. Po uznaniu sztuk ma tenże towarzysz przyrzec iż nikomu nie wyjawi owych formut
Niewolno niecechowemu prowadzić rzemiosła krawieckiego
Mistrzowi wolno mieć tylko 2 towarzyszy i 1 ucznia pod karą 2 kamieni wosku w tydzień – a nie więcej.
Żaden z braci nie ma się ważyć suere vestes pannificibus alias Gąski, pod karą 1 funta wosku. Krawcom zaś wolno z każdego sukna robić i szyć suknie. Gdyby sukiennicy na targu sprzedawali suknie mają im takowe być zebrane.
Mistrzowic wolny będzie od sztuk tylko kolacyją ma sprawić. a który mistrzownę pojmie wolny będzie od sztuk tylko da 1 kopę na zbroje i kolacyją.

Kogo obiorą cechmistrzem ma ten urząd przyjąć pod karą jednego achtela piwa. Ktoby nie był na obiorze cechmistrza zapłaci 2 kamie-nie wosku (talenta)
Cechmistrz któryby w należytym czasie cechu nie zagaił zapłaci winy 4 funty wosku
Ktoby się zostawszy mistrzem do roku nie ożenił zapłaci karę actuale cerevisiae
Młodszy mistrz ma tak długo służyć cechowi poki inny na jego miejsce nie nastanie; i ma w święta Wielkiejnocy, Zielonych świąt, Bożego Ciała, Wniebowzięcia i Urodzenia P. Maryi, Bożego Narodzenia integras octavas in matutinis missis, vesperibus facere pod winą 1 grosza
Skoro mistrz sukno w wodzie zmoczy (wstępuje) niewolno już inne-mu przyjąć go do roboty pod utratą całego zarobku. (talenta)
Ktoby drugiemu czeladź odmawiał da winy 2 kamienie wosku
Ktoby robotę drugiego ganił da winy i lapidem cerae
Ktoby w święta robił lub suknie na sprzedaż wystawiał da 2 talen-ta cerae
Ktoby obesłany nie przyszedł do cechu jeżeli sługący lub towarzysz o jego nieobecności nie doniosł cechmistrzowi da i talentum cerae
Na pogrzeby braci i ich żon mają chodzić pod winą 2 gr.
Cechmistrz ma rachunki składać cechowi
Niewolno przyjąć do cechu Heretyka lub Lutra poki nie przyrzecze że zostanie Katolikiem
Aby niktoby nie ważył przyjeżdżać na jarmarki cum vestibus alias z gaszkami i takowych sprzedawać poki nie da krawcom bieckim 12 groszy
Ktoby podczas zagajonego cechu kłotnię rozpoczynał da winy me-dium lapidis cerae, a ktoby z bronią przyszedł do cechu da i libram cerae
Któryby z braci w grze przegrał i zastawił suknię da po raz pierwszy pół kamienia (lapidis) wosku, a po 3ci raz ma być od rzemiosła wykluczony.
Chłopca przyjętego ma mistrz [illegible] w cechu opowiedzieć pod winą 2 ka-mieni wosku w 2 tygodniach przy 2 mistrzach który chłopiec da przy wstępie i talara i 2 funty wosku oraz pokaże list od urodzenia dobrego.
Co kwartał ma każdy mistrz dać do skrzynki cechowej 1 grosz
Ktoby sekreta cechowe wyjawiał da pół kamienia wosku
Niewolno z skrzynki cechowej pożyczać pieniędzy nie złożywszy wprzód zastawu złotego lub srebrnego równej wartości.
Któryby z braci popsuł suknię komu, ma się w cechu braciom usprawiedli-wić

Gdyby w mieście lub na przedmieściu partacza robiącego krawiectwo kto przechowywał, takowy zapłaci winy rajcom kopę a partacz cechowi półkamienia wosku i achtel piwa za każdym razem.

(Z podpisem Króla – na pergam. – pieczęć urwana)

Cech Krawców w Starym-Sączu.

R. 1631 d. 3 Pazdziernika, w Konwencie Starosądeckim. – Helzbieta Kołaczkowska xieni starosądecka z innemi siostrami potwierdziła następujący przywilej Cechu rzemiosła krawieckiego miasta Starego Sącza za staraniem Jakóba Gawlika, Szymona Reszki, Jakuba Reja, Tomasza Dołęgowskiego krawców – tudzież sławnych Stanisława Cebrzykowica, Grygla Kęczkiego, Malchra Fladrowica, Tomasza Gazdy Radziec miasta, (w języku polskim) ułożony.

Gdy będzie wybieranie pp. Radziec, powinien Cechmistrz obesłać bracią, a gdy się zejdą, ma uczynić liczbę z wziątku i wydatku, potym obierą inszych Cechmistrzów 2, a ci powinni przysadzić 2 braci do stołu starszego

Na Suchedni powinni bracia wysłuchać Mszy św. a na ofiarę iść, także i czeladź pod winą 1 grosza.

Co 4 niedziele ma być schadzka [illegible] z czeladzią, przy której schadzce na wosk do skrzynki powinni dać towarzysz grosz, pachole szeląg, a bracia po 1 gr. Mistrzowie powinni będą podać starszego, który by czeladzi sprawę przepowiadał. Któryby z braci po otworzeniu skrzynki na stole przyszedł, będzie karany 1 groszem, a gdyby wcale bez ważnej przyczyny nie przyszedł, pół funtem wosku.

Ktoby chciał zostać mistrzem, powinien miejskie prawo przyjąć, na wstępne dać 6 złp. 6 funtów wosku (czyli 3 złp.) i Kolacyją takową sprawić: ma nagotować na 2 misie, dać 1 achtel piwa, i garniec wina. Ma też 3 sztuki wyprawić: namiot brozysty, kapę i albę, i ma podczas wyprawienia bracią częstować. Gdyby niechciał sztuk wyprawiać, ma położyć 3 złp. w cechu. Braterski syn, lub którzyby braterską córkę pojął za małżonkę, ma dać tylko do cechu 3 złp. 3 funty wosku, pół Kolacyi i połowę sztuk odprawić.

Wdowa ma wolność robić rzemiosło do roku i 6 niedziel; a gdyby ją pojął towarzysz, ma być wolen od połowy Cechu.

Panowie starsi niepowinni od młodszego stołu zaciągać do spraw pod winą ćwierci Kamienia wosku.

Mają być obrani 2 Braci młodsi do potrzeb, do zbroje na potrzeby miejskie, do noszenia umarłych braci.

Bracia od młodszego stołu mają mieć w uczciwości starszych pod winą ćwierć kamienia wosku.

Brat któryby nieopowiedziawszy się, zaniechał cechu do roku i 6 niedziel, traci bractwo i cech.

Brat przyjmujący chłopca do nauki, ma go opowiedzieć w cechu, dać od niego 1 zł. funt wosku i półachtela piwa; a gdy się uczeń będzie wyzwalał, powinien do cechu 24 gr.

Aby żaden brat nieważył się ucznia przyjąć do nauki, aż minie rok pierwszemu uczniowi, którego pierwej wyzwoli.

Niewolno drugiemu odmawiać ucznia pod winą pół kam. wosku; a gdyby nagonił drugiego o złą robotę, a gdy go przeświadczą przepada winy pół kamienia wosku.

Mistrz młodzieniec albo wdowiec, gdyby się niechciał do roku ożenić przepada półachtela piwa, i tak rok od roku póki się nieożeni.

Wolno Braciom sukna rozmaitej barwy kupować, w Krakowie, Lublinie i inszych miastach, z tego robić i przedawać na każdy targ i jarmark w inszych miastach okolicznych.

Aby żaden z postronnych krawców, kuśnierzów, kramarzów nieważył się przedawać sukien i roboty rozmaitej, kożuchów, giermaków rozmaitej materyi po jarmarkach, pod utratą towaru.

W okolicy na dwie mile niewolno niecechowemu robić roboty, pod zabraniem takowej; a gdyby się takowy niecechowy krawiec abo partacz znalazł u którego mieszczanina, takowy przepada winy pp. Rajcom 3 grzywien i do Cechu 6 funtów wosku.

Towarzysz który przywędruje, ma się pytać o robotę do pana Cechmistrza. Mistrz któryby z innej gospody wziął towarzysza, przepada winy i funt wosku, a pachole ma być obyczajem cechowym karane.

Bratu niewolno mieć więcej jak 2 towarzyszów i ucznia trzeciego, albo za niego krawczyka trzeciego.

Aby żaden nieśmiał się ważyć wynosić spraw cechowych pod winą ćwierci kamienia wosku.

Brat któryby się porwał na drugiego ręką abo słowem uszczypliwem, ma być karan 4 funtami wosku.

Którzyby niniejszy przywilej spotwarzał, ma być karany pół kamieniem wosku.

Którzyby brat zatrzymał Cechę w obsyłaniu, ma dać 2 funty wosku, a gdyby zgubił Cechę ma dać półkamienia wosku i takową sprawić.

Którzyby zaraz za Cechą nie przyszedł do Cechu, ma dać funt wosku za nieposłuszeństwo.

Bracia wszyscy naszego Cechu powinni dawać na jeden pobor po 40 gr.

Który braterstwo przyjmie ma do roku i 6 niedziel przynieść list od urodzaju i od uczenia rzemiosła.

Bracia młodzi powinni bywać z armatą na procesyi w Klasztorze w dzień S. Trójcy i w Oktawę Bożego Ciała.

Panny zakonne jako dziedziczne Panie miasta Starego Sącza dodały: „Na tę kondycyę nie pozwalamy, że kiedyby się w majętności Konwentckiej który znalazł, coby niebył wpisany do tego Cechu, tedy nie od Radziec porady i pomocy żądać mają, ale od Konwentu naszego."

(Oryginał na pergaminie miał 3 pieczęcie, pozostała tylko jedna Klasztorna eliptyczna na czerwonym wosku, na sznurkach jedwabnych niebieskich, w puszce drewnianej. – W Magistracie Starego Sącza)

Ustawy cechu krak. krawieckiego w 30 artykułach potwierdził Zygmunt III w Warszawie d. 10 listopada 1629. (w Zbiorze p. 182)

=

Consules civitatis Cracov. (w Krakowie we środę przed niedzielą środopost-ną 1534) potwierdzają następującą ustawę:
Kto chce majstrem zostać ma mieć uczciwą żonę lub zaślubioną pannę albo wdowę, dać do cechu i pieniądz na oręż i ma sztuki pokazać.
Aby się żaden z czeladzi nie ważył na Kleparzu, Kazmierzu, Biskupiu trudnić partactwem pod karą zaboru roboty.
Gdyby się który krawiec od dworu odprawił chcąc być zapisanym w cechu, ma wprzód robić pół roku u mistrza a potem sztuki robić.
Aby żaden mieszczan nie ważył się w domach swych chować partaczy.
Niewolno tandeciarzom sukien sprzedawać okrom targu.
Niewolno towarzyszowi stawać od roboty od magistra na 14 dni przed świę-tami Bożego narodzenia, Wielkiej Nocy, Zielonych świątek tudzież przed rocznym jarmarkiem i 14 dni po jarmarku.
Czeladnik czy Polak czy Niemiec bez wzgardzenia ma robić u magistra gdy go żądać będzie za zapłatą.
Winy mają być na broń cechową obracane.
Starsi pospołu z młodszemi mistrzami radzić mają. Starszych ma być 6 których obierać będą magistrowie bez różnicy czy starszy czy młodszy, czy Niemiec lub Polak. Na miejsce starszego gdyby wyjechał mają obrać zastępcę który by dawniej był starszym. Starsi mają expensy i percepty za wiadomością młodszych czynić.
Nowy mistrz tylko za wiadomością wszystkich może być przyjęty do cechu ma dać na kolacyją zł. 12; przyczem mistrzowie lub który mistrzównę pojmie ma mieć wzgląd.
Obrani 6 starszych mają sądzić sprawy młodszych mistrzów z wolną apellacyją do rajców.
Młody i nowo przyjęty majster ma pełnić wszelkie posługi cechowe dopóki inny nie nastanie.
Niewolno innym przywłaszczać sobie starszeństwa tylko tym co ich obiorą.
Po zakończeniu rachunków pozwala się kolacya braciom tylko skromna.
(Z wypisu)

Ordynacya cechu krakowskiego uchwalona 1626 d. 20 grudn. aprobowana przez starszych i młodszych mistrzów przez urząd radziecki we wtorek przed SS. Trzech Króli*) 1627 oblatowana w grodzie Krakow. w piątek po S. Trzech Króli**) 1731. 1) Niewolno magistrowi trzymać więcej czeladzi tylko 4 to jest 3 towarzyszy i chłopca albo 4 towarzyszów pod karą połka-mienia wosku za każdą osobę excepto gdy by była wielka robota przed święt. Bożego Naro-dzenia, Wielkiej Nocy i Zielonych świątek tamiemu może przymaś na 2 niedziel przydać czeladnika. 2) Aby jeden drugiego w robocie nie podchodził lub źle zrobioną naprawiał albo explantował pod winą 10 funt. wosk. 3) Aby jeden drugiemu czeladzi nie odmawiał pod winą pół kamienia wosku. 4) Aby w święta i niedziele roboty nie robiono pod winą tylu kamieni wosku ile robiących 5) (Z wypisu) Kto chce przyjąć prawo miejskie

(w Zbiorze pag. 178)
Libr Oblat 1731
Tom 155 p. 84–89.
*) fer. 3a pridie S. Trium regum 1627
**) fer. 6a post fest. Trium regum 1731
(Ustawa po polsku a potwierdzenie rajców po łaci[nie])

lub pojmujący córkę mistrza

i ma złożyć do cechu 30 zł. muszkiet długi, prochu pół kamienia, kul muszkietowych 20 i na 12 osób starszych cechowych kolacyę sprawić lub za nią 20 zł. dać i 4 zł. na piwo dla młodszej braci. Syn zaś mistrzowski daje połowę t.j. 15 zł. wstępnego, na kolacyą 10 zł. na piwo dla braci młodszej 4 zł. muszkiet i proch.

Magistrat Krakowski w kontrowersyi pomiędzy starszemi a młodszemi mistrzami Krakowsk. wydaje 1730 dekret następujący:

Rachunki mają się co roku w cechu zupełnym odbywać i mają być przed elekcią starszych przez 2 starszych i 2 młodszych być podpisane.

Akcydensa od tax należeć mają do starszych.

Niewolno majstrom dawać roboty partaczom i żydom pod winą 14 grzyw. i tygodnia więzienia

Niewolno się młodszemu wprzód żenić póki powinnościom w gospodzie za towarzysza zadosyć nie uczyni i miejskiego prawa nie przyjmie.

Prywatnych schadzek pokątnych niewolno odbywać pod karą odsądzenia od cechu.

Elekcya starszych ma się odbywać co roku we czwartek po nawróceniu S. Pawła w kamienicy cechowej trzeźwo i spokojnie przez kreski mają 6 starszych obrać.

Mają chodzić na msze suchedniowe i pogrzeby pod winą 1 grzywny. Ktoby na sessią przyszedł pijany zapłaci kary 15 a gdyby hałasy robił da 1 zł. i ma iść do domu aby nie przeszkadzał. Ktoby nie oddał co kwartał należytości do cechu nie ma być do obrad przypuszczony.

Majster przyjmujący chłopca ma go w 2 niedziele opowiedzieć a w 4 niedziele zapisać do księg przyczem da 6 zł i świece do korony. Po wyjściu 3 lat zapłaci od wypisu starszym 12 zł. i ma metrykę pokazać

Gdyby majster chłopca sposobnego niechciał wyzwolić mogą to sami starsi uczynić zapłaciwszy 20 zł. ojcu gospodniemu, 10 zł. na expensa kapliczne i 10 zł. na porzeppe.

Starsi powinni mieć 5 księg cechowych 1) na percepty i expensy 2) na prawa, przywileje i inwentarz dóbr cechowych 3) na zapisy, wyzwoliny i metryki chłopców 4) Konotowanie na wstępne do cechu i odprawienia sztuk 5) na dekreta cechowe, tranzakcye i sessye 6) na konotowanie tax przez starszych czynionych.

Majstrowie gospodni mają mieć 3 księgi 1) na expensę i percepte 2) na inwentarz kaplicznych i cechowych rzeczy 3) na konotacyą sessyi suchedniowych i tranzakcyi.

Czeladź polacy i cudzoziemcy mają bywać na sessyjach; któryby z nich nie bywał zapłaci pierwszy raz 6 gr. drugi raz 12 gr. trzeci raz 18 gr. i plag 20.

Czeladź tak polska jak i cudzoziemska nie ma chodzić przy szablach szpadach ani w żupanach lub kamizelkach bławatnych ani z potrzebami złocistemi lub srebrnemi ani w kapeluszach szamerowanych lub w czapkach z sobolczykami pod konfiskatą sukien i karą grzyw. 14.

Co roku mają podawać gospodnich wędrownych którzy odbiorą inwentarzem kapliczne i cechowe rzeczy po przysiędze; i mają przed obiorem nowych czynić rachunek który podpisze 4 towarzyszy

(Z wypisu)

Ustawa dobrego rządu 1750 przez magistrat uczyniona co do obioru starszych:

Z powodu znacznej liczby krawców stanowi się liczba starszych dożywotnich 18 pierwszego stołu (zamiast 12 t.j. starszych rocznych przez wszystkich obieranych 6 starszych przysadnich czyli podstarszych 6) wolno jednak obrać i młodszych do tej liczby za zwyczajnem złożeniem klejnotów pod imieniem synów stołu. Ci 18 mają być dożywotni. Dawniej było 6 starszych wyższego stołu i 6 starszych niższego czyli młodszego stołu obieranych z młodszych. Ci starsi mieli na procesyach i aktach publicznych pierwsze miejsce.

(Z wypisu)

Cech Krupników (pultarii) (mączników)

Cech krupniczy krakowski otrzymał pierwszą r. 1521 a drugą r. 1591 Ordynacyję od Magistratu approbowaną od Zygmunta III Władysława IV, Jana Kazmierza, Jana III i Augusta II (dn. 30 Marca 1717) w której te artykuły były co do przeszkodników: Niewolno przekupniom, młynarzom i innym stularzom krup tatarczanych, jęczmiennych, mąki, otrąb przywozić (chyba w jarmark, okrom szlachty której wolno na każdy wtorek i piątek takowe krupy korcami i półkorcami przedawać) pod karą zaboru roboty na szpital. A gdyby się Stularz albo Przekupień (revenditor, propola) poważył w domu szlacheckim albo inszej jurysdykcyi przedawać: wolno Krupnikom krakowskim do zabrania mu towaru użyć urzędu grodzkiego. – Niewolno też krup takich naszego rzemiosła na Kleparzu, Kazimierzu, Stradomiu i w mili od Krakowa robić i przedawać okrom cechu naszego; a jeżliby chciał który gdzie indziej robić albo przedawać tedy takowy ma cech z nami przyjąć.

=

Władysław IV król polski (w Warszawie d. 24 Maja 1638) wydaje mandat do Starosty do Podstarościego i Sędziego grodzkiego krak. i do Magistratu krak: aby ze szkodą krupników mieszczan krakowskich nie pozwalano ludziom luźnym i cudzym do cechu krupników nienależącym sprzedawać po mieście Krakowie krupy i inne krupnikom należące potrzeby.

Podobny Uniwersał wydał już wprzód Władysław IV (w Wilnie dn. 26 Kwietnia 1636) do Urzędu grodzkiego aby przeszkodnikom cechu krupniczego żadnej ~~[illegible]~~ obrony i protekcyi niedawał.

C

Od r. 1580 Cech Krupników Krakowskich zanosił bezustanne skargi przeciwko przeszkodnikom którzy kaszę, krupy, krupki, pęczaki, otręby, mąki, grucę i inne do rzemiosła krupniczego należące roboty nie ćwiertnią, korcem, półkorcem ale miarkami i kwartami i to niesprawiedliwemi publicznie i pokątnie po różnych miejscach, domach, kamienicach, dworach, pałacach klasztorach w mieście Krakowie i po przedmieściach sprzedawali, mianowicie Sułoszowianie, Skalanie, Promniczanie, z Wielkich Bronowic, z Brzezia, z Modlnicy, z Biskupia, Kleparza.

Krupnicy mieli własne Jatki Krupnicze które musieli reparować.

Podług Ordynacyj wolno było tylko Osobom Szlacheckim i gospodarzom wsiów (a nie chłopom) sprzedawać z własnych dóbr w dni targowe to jest we wtorki i piątki krupy wszelkie i to tylko korcami, półkorcami, ćwierciami i miarkami a nie kwartami.

R. 1772 mieszkali Krupnicy w Juryzdykcyi Garbarskiej (gdzie dotąd Ulica Krupnicza) i podlegali tej Juryzdykcyi, przeto też upraszali aby od podatku Serwisgeltowego i od Sympli uwolnieni byli.

R. 1788 d. 17 Maja Starsi i Młodsi i całe Zgromadzenie Cechu Krupniczego Krakowskiego Uchwalili na Sesyi składkę tygodniową do Skarbu cechowego (którego skrzynka zostawała u Starszego a kluczyk u Podstarszego) na potrzeby cechowe. Każdy majster lub wdowa siedząca w jatkach obowiązana była dawać po 3 gr. na tydzień które to pieniądze co sobotę brat młodszy wybierał, a gdy który nie chciał płacić wolno mu było jatkę zamknąć.

Cech Krupników (pultarii)

Cech krupników (pultarii - pulmentarii) Krakow. miał przywileje: 1) Rajców Krakowskich potwierdzony przez Króla, oblatowany w Aktach grodzkich Krakow. fer. 2a post domin. Jubilate 1555. 2) Przywilej Królewski oblatowany w grodzie Krak. fer. 2a post domin. Oculi 1562 - podług których przywileju co kwartał jatki krupnicze losowane być powinny.

Cech Krupników (Pultariorum.)

1600 fer. 2a ante fest. Simonis et Judae. – Consules cracov. ad petitionem Seniorum Pultariorum Cracoviensium confirmant sequens laudum: 1) z powodu iż teraz tatarka podrożała nie ma żaden więcej nad 4 Korce (modios) kupować takowej. 2) Rybacy aby się nieważyli bliżej jak tylko 4 łokcie od jatek Krupniczych ryb swych sprzedawać.

(Acta Consul.)

1629 sabbato in Crast. S. Bartholomei d. 25 Augusti. Consules Cracov. ad petitionem Valentini Mazurek, Andreae Drabik, Jacobi Buldzik, Martinus Grzywka seniorum contubernii Pultariorum cracov. approbant sequens laudum: Iż przywilejem radzieckim od J. Krol. Mci potwierdzonym Cechowi Krupniczemu warowano jest aby się żaden nieważył zboża na Kleparzu i na innych miejscach przekupować albo kupować jeno tu na targu, chcąc temu zabieżeć, aby niebyło monopolium ustanawiamy aby każdy któryby miał tajemną zmowę o przywożenie zboża, karany był 5 grzywnami.

(Act. Consul.)

1631 d. 5 Decembr. – Consules cracov. in vim ordinatio-
nis pro Pultariis statuerunt: ut juniores pultarii
circa susceptionem sui ad contubernium respectu in-
gressus alias Wstępnego 10 florenos juxta antiquam Contubernii
Ordinationem de Anno 1591 ad contubernium reddant,
alios autem flor. 10 pro armatura alias na Zbroję
dare non teneantur sed loco eorum bombardam
longam alias muszkiet et pulverem tormentarium
more aliorum artificum ad praetorium reponant.

1636 d. 26 Kwietn. w Wilnie. – Władysław IV w skutek skargi
Cechu Krupniczego Krakow. iż luźni ludzie niema-
jący prawa miejskiego krupy sprzedają, poleca urzę-
dom aby takowe zabierali i do szpitali oddawali.

1717 August II nadał przywilej cechowi Krupniczemu w Krako-
wie mocą którego zakazano aby żaden z przekupniów,
przekupek, młynarzów i frutarzów ze wsi nie nawoził i
nie sprzedawał w Krakowie krup tatarczanych, jęczmien-
nych, pęczaku, mąk, otrąb, grec oprócz targów we dni
wtorkowy i piątkowy i to nie miarkami ale korcem i
połkorcem, jęczmiennych zaś krup samych tylko przedawać
nie mogą; z wozami mają w targi przed Krupnikami stawać

1718 d. 22 Marca na ratuszu Krak. – Burmistrz i rada
miasta Krak. na prośbę Jana Kantego Sapierskiego
i Józefa Wojtakowicza starszych cechu Krupniczego
którzy okazali 1) Ordynacyją dobrego zachowania w tymże
zgromadzeniu przez Zygmunta Aug. w Łomży d. 1 Stycznia
1562 aprobowaną. 2) Pozwolenie rady miasta Krakowa
d. 1 Września 1671 na wybieranie od każdej ćwiertni jęczmie=
nia do którego kolwiek młyna sprowadzonego po 1 gr. do
skrzynki cechowej na świece do ołtarza cechowego. 3) Ordy=
nacyą przez Radę miasta Krakow. d. 9 Lipca 1700 zatwier=
dzoną aby żaden z cechowych braci Żydom krup nie sprze=
dawał – wydają potwierdzenie nowej ordynacyi: a) Aby
się bracia cechowi za obesłaniem po nabożeństwie na
sesyą trzeźwo schodzili o godzinie 7 9/2 rana. b) Aby bracia
i siostry cechowi na msze św. suchedniowe do kościoła S.
Szczepana gdzie jest ołtarz tego zgromadzenia chodzili
pod winą 12 gr. c) Aby żaden z braci nieważył się Żydom,
oraz do Wieliczki i Bochni krup donosić na sprzedaż
pod winą dwojga czternastu grzywien i kamienia wosku.
(Oblat in libr. inscript. officii Consul. crac. Tom 52 str.
223–225.)

1718 Dla mocy przywilejów nadanych cechowi Krupniczemu Krak.
zakazane było aby żaden z przeszkodników, przekupniów, prze=
kupek, młynarzów, fularzów z wsi i miasteczek krup tatarcza=
nych, jęczmiennych, pęcaku, mąk, otrąb, grucc, kaszy jęczmien=
nej do Krakowa nie nawoził i po kątach nie sprzedawał oprócz
jarmarku i dni targowych i to nie miarkami ale tylko ćwiert=
nią, korcem, półkorcem i ćwiercią. Zwożami zas w targowe dni
i podczas jarmarków przyjeżdżający mają stawać przed jat=
kami krupniczemi

1592 w piątek przed niedzielą Srodopostną. — Starsi Krupnicy cechu Krupniczego Krakow. oświadczają iż Rajcy Krakowscy, niebacząc na przywileje cechu Krupniczego jakoto: Zygmunta Starego Króla fer. 2a post fest. S. Valentini ~~1~~. 1555. i Konfirmacyą Króla Stefana 1562 i Konfirmacyą Zygmunta III, dopuszczają obcym krupy wszelakiego zboża, jęczmienne i tatarczane w jatkach maślnych sprzedawać przez maślników ~~[illegible]~~ czyli prekupników pozwalają: lubo maślnicy tylko masło, groch, kury, mak, siemie, ptaki bite, zające, jagły i wszystkie leguminy przedawać mają

1592 fer. 5a post dom. Reminiscere. — Seniores et juniores institarum Pultariorum Cracov. quaesti sunt contra Seniores et juniores ex institis butyraceis — iż wbrew przywilejów sprzedają w jatkach maslnych Krupy. Starsi jatek maslnych dowodzili iż im według przywilejów wolno sprzedawać Krupy (minutatim per grossos, mediantes, solidos, ternarios ac obolos) i twierdzili że najdawniejsze ich przywileje zgorzały, że jatki maślne pierwej są założone od Krupniczych, podczas gdy Krupnicy sprzedawali swoj towar na worki tylko i to w miejscach. Rajcy Krak. potwierdzili to prawo jatek maslnych pod warunkiem aby kupowano Krupy na sprzedaż drobną od Krupników.

25/241

Sigismundus Augustus rex Polon. (Lomzae d. 1 Januarii 1562) ad preces seniorum et magistrorum contubernii Pultariorum civitatis Cracov. confirmat sequentes articulos antea a consulibus Cracov. ipsis datos continentes ordinationem et regimen sui opificii.

Starsi cechu Krupników (Seniores contubernii pultariorum) mają być co roku w cechu obierani i mają co roku przed rajcami złożyć przysięgę; kto by tymże starszym w cechu był nieposłuszny, ma być karany przez rajców, a w cechu i kamieniem wosku.

Wolno jest Krupnikom w potrzebie używać pomocy sług miejskich (familia praetorii) czyli ceklarzy (lictores)

Kto chce zostać mistrzem ma w cechu robić następne sztuki (experimentum): Trzy gatunki krup (pultes) z jednego i tegoż samego jęczmienia (hordeo) bez zepsucia takowego, jako to: Pęcak (polentam agrestiorem, mediocrem et tenuiorem) chłopski, średni i drobny. Z tatarki (ex cicercula alias z tatarki) dwa gatunki krup (pulmentorum) białe i obwarzane (decoctum alias obwarzane). Z owsa (avena) jeden gatunek to jest Grucę (avenaria alias Grucze). Po okazaniu sztuk ma do skrzynki (fiscus) cechowej złożyć 4 złp. potem ma przyjąć prawo miejskie i przysięgę złożyć.

Żaden niemoże mistrzem zostać dopóki wprzody listu dobrego urodzenia i zachowania nie złoży.

Wdowie wolno po śmierci męża prowadzić rzemiosło dopokąd powtórnie za mąż nie pójdzie: niewolno jej jednak trzymać i przyjmować uczniów. (discipulos)

Każdy uczeń przy wpisie i przyjęciu ma dać do cechu 3 funty (libras) wosku; ma przez 4 lat uczyć się rzemiosła, podczas którego to czasu ma mu mistrz dawać żywność i odzienie.

Młodszy mistrz ma tak długo świece zapalać i inne posługi cechowe czynić, dopóki inny na jego miejsce nie nastąpi.

Którykolwiek z mistrzów ~~do~~ cechu na schadzkę kwartalną albo miesięczną lub na wezwanie pp. rajców gdy obesłany będzie się niestawił, da winy do cechu 2 funty wosku.

Co się dotyczy sprzedaży i kupna otrąb (furfurum) krup (pultium) i mąki (farinae) mieć to chcemy, aby przekupnie (revenditores) i mielcarze (braseatores) którzy robią słody zbożowe (tritica brasea) nieprzeszkadzali krupnikom w kupnie jęczmienia pod winą dla pp. radziec.

Niewolno jest przekupniom ani też nienależącym do cechu słurarzom w młynach lub pokątnych miejscach wyrabianej mąki i krup sprzedawać w Krakowie, Klezparzu, Kazimierzu, Stradomiu i milę dokoła miasta, oprócz w 24 kramach cechu krupników leżących w rynku z tyłu jatek śledziowych (institae haleum). Podczas jarmarku jednak i w dni targowe we wtorek i piątek wolno szlachcie i mieszkańcom wiejskim przywozić krupy, otręby i inne leguminy i takowe miarami lub na korce sprzedawać. Gdyby zaś winne duże w tychże miejscach sprzedawać się ważyli mąkę i krupy w drobnej ilości (minutatim) albo wszetkami (fasciculis) mają być im takowe przez krupników zabrane i do szpitalów oddane.

2422

Wolno jest (tylko samym Krupnikom i ich wdowom, mistrzom cechu Krupniczego sprzedawać w 24 Kramach swoich (ponieważ z dawien z dawna od każdego Kramu po 1 grzywnie rocz=nego czynszu opłacają) mąkę, Krupy i inne legumina swego rzemiosła na drobne miary (minutatim per denarios, solidos, medientes grossos)

Któryby z mistrzów cechowych drugiego przy kupnie podstępnie podkupował, da kary 2 funty wosku.

Któryby z mistrzow kupił najwięcej do 3 wozow zboża (frumentum) a potem z takowym się po cenie kupionej z mistrzami innemi podzielić niechciał, da winy i kamień wosku. Któryby z mistrzow sam bez przytomności innych mistrzów zakupił i woz zboża, ma to do niego należeć czy się nim podzielić zechce.

Któryby z mistrzów nie opowiedziawszy się starszym zawarł Kontrakt kupna z rolnikiem (colonus) lub innym o dostawę zboża, karany będzie i kamieniem wosku.

Któryby z mistrzów w ulicach (viis, plateis) lub innych niezwykłych miejscach na Kazmierzu, Kleparza, podku=pywał zboże da winy cechowi i kam. wosku.

Rozdzielenie zboża kupionego od tego mistrza zale=żeć ma, który pierwszy staiguje takowe.

Gdyby który z mistrzów przy kupnie porwał się na dru=giego słowem nieuczciwem, da winy i kamień wosku; gdy=by zaś uderzył, da 2 kam. wosku.

Któryby do sprzedaży używał miar fałszywych da i kam. wosku.

Któryby drugiemu kupującego odwabiał, karany bę=dzie 2 funtami wosku.

Gdyby który o dług w cechu zaskarżony został, tako=wemu ma być rzemiosło wzbronione i kram jego zamknięty dopokąd długu nie zapłaci i nie da winy 2 funtów wosku.

Którzyby mistrz drugiego zaskarzył do Urzędu radziec=
kiego, nie przełożywszy wprzód swej skargi starszym w
cechu, ma dać winy i kam. wosku.

Wolno jest cechowi stosownie do potrzeby sta=
nowić nowe artykuły dla siebie.

Oblat. in pergameno per Jacobum Bulya,
mathiam Dobrochowski et Simonem Surdey
pultarios cracov. fer. 2a post dom. Oculi 1562
Libr. Inscript. castri crac. Tom 80 p. 64–71.
No 37.

jest w Zbiorze p. 199. Odmienne ustawy cechowe (po polsku) potwierdził Zygmunt
III w Krakowie d. 17 Września 1607 – następnie Władys=
ław IV, Jan Kazimierz, Jan III i August II w Warszawie
d. 30 Marca 1717.

Cech Kuśnierzy.

Cech Kuśnierzy Krak. otrzymał przywilej od Zygmunta III r. 1606 mocą którego zakazane było wyrabiać i przedawać ~~tak~~ osobom niecechowym towarów kuśnierskich tak całkowitych blamów, jako i na różne odkrojonych, parzystych i pojedynczkowych, czapek białogłowskich i męskich i szat futrem podszytych, w Krakowie mieście oprócz na Smatruzie Kuśnierzy Krak. uprzywilejowanym. Żadnemu niewolno było robić rzemiosła kuśnierskiego aż cech przyjął; szkodnicy cechowi mają być fugami.

Jan Hartlib farbierz Krak. r. 1607 zeznaje, iż rzemiosło farbierskie tego nie niesie aby towar kosmaty mianowicie futra farbowano co tylko kuśnierzom przynależy. Farbierze zaś farbują barchany, płótna, muchajery, bagazie, przędze i insze rzeczy

1518 fer. 6a post Luciae Consules Cracov. statuunt: quatenus Sartores non exerceant labores pellificum et signanter quatenus szubas aliasque vestes viriles et muliebres pellibus subducere et foderare non debent sub poena 5 marcarum

1641 otrzymali Kuśnierze Krak. (otrzymali królewski, aby nikt z krawców nieważył się robić robót kuśnierskich, ani czapek białogłowskich i męskich.

1642 (sabbato ipso die f. S. Luciae – Varsaviae) Władysław IV w sprawie pomiędzy Krawcami a Kuśnierzami Krak. potwierdza wyrok rajców Krak. t. j. iż Kuśnierze którzy piszące do różnych miast śmieli się oczerniać ~~tako~~ krawców, mają takowych przeprosić i grzywny za karę zapłacić (szło o sprzedaż podszywanych sukien futrem)

Cech Kuśnierzy.

Consules cracov. (Cracoviae fer. 6a ante fest. S. Hedvigis d. 16 Octobr. 1532) quia litterae constitutionum contubernalium Pellionum cracov. in novissima ignis voragine quae majorem fere civitatis partem vervit, igne absumpta sunt nos volentes contubernium ipsorum olim celebre et primarium reducere ad pristinum splendorem, Constitutiones quae A. D. 1377 fer. 2a infra Octavas Assumptionis B. Mariae condsum, quas in libro privilegiorum offendimus, denuo concedimus. (Artykuły po łacinie)

Kto chce cech przyjąć ma dać 12 gr. – ma wprzody pojąc uczciwą żonę – ma prawo miejskie przyjąc.

Mistrzowie promowujący nie należących do cechu mają być karani 12 gr.

Każdy mistrz ma do cechu co kwartał dać 1 gr. na sprawienie broni miejskiej

Kto ma sprawę w cechu ma za pozwoleniem starszych stojąco mówić pod karą 1 gr.

Ktoby do cechu przyszedł po trzecim obwołaniu (in quisitio) da winy 1 gr. Toż samo gdyby po wezwaniu nie stawił się do cechu.

Ktoby na pogrzeb nie przyszedł za nim ciało z domu wyniosą, da winy 1 gr.

Ktoby do cechu przyniosł nóż (cutellum) mały lub wielki da winy 1 gr. – Toż samo gdyby mówił w cechu słowa nieuczciwe

Ktoby do cechu z bronią (arma) przyszedł ma być karany 1 grzywn.

Gdyby złapano u kogo robotę nową nadsztukowaną starą, ma mu być zabrana i sprzedana; z sprzedaży tej 2 denary na miasto a 1 dla cechu iść ma.

Ktoby wyszedł z cechu bez pozwolenia starszych, da kary 6 groszy.

Gdyby który mistrz na wezwanie rajców lub starszych w miejsce naznaczone w dzień lub w nocy się nie stawił ma być karany 6 grosz.

Ktoby rzeczy kuśnierskie na targ przywiózł, ma je sprzedać razem summarie; a gdyby pojedyncze sprzedawał mają mu być zabrane i sprzedane.

(Oblat. fer. 6a post fest. SS. Undecim Millia Virginum 1535. – Lib. Inscript. castr. crac. 1535. Tom 44)

Cech Kuśnierzy.

Michael rex Poloniae (Dat. Varsaviae d. 20 Martii 1673) respiciendo quod Contubernium Pellionum civitatis Cracov. magna praejudicia patitur maxime ab Judaeis, qui pelles varii generis praecipue vulpinas, agninas minutiores, murium portiicorum alias Popielice crudas et novas pileosque ex iisdem confectos plateas circumcursitando divendere audeant, sequentia puncta Contubernio Pellionum concedit: 1) Ne quisquam Judeorum audeat pelles suprafatas crudas et novas, tum pileos qualescunque nec non alia utensilia iisdem pellibus subducta in circulo Civitatis Cracov. et per plateas divendere (praeterquam intra muros civitatis Judaicae) 2) Ne quis ex Contubernio Pellionum vel alius qui non sit inscriptus fraternitati contubernii ejusdem pelles crudas perficere in usum Judaeorum vel aliarum personarum ad contubernium non pertinentium. 3) Ne externi mercatores pellium praesumant singillatim pelles venum exponere, sed summatim vendant requisitis prius in eo passu cechmagistris et fratribus contubernii sub poena amissionis pellium et 4 lapidum cerae ex quibus 2 contubernio applicandi. 4) Hi qui Judaeis pelles ex crudis perficere praesumpserint in hospitiis Sodalium Contubernii poena arbitraria punientur. —

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae sub Comitiis Coronationis d. 15 Martii 1676) approbando et transumendo praefatum privilegium regis Michaelis a. 1673 statuit ne quis ex Judaeis et Armenis merces pellium sine scitu contubernii divendere praesumat item ne quis ex contubernio Sodalis pelles sine scitu cechmagistrorum emere audeat.

(w Zbiorze p. 211)
i p. 203.

Augustus II rex (Varsaviae d. 15 Novembr. 1701) trans=
sumendo praefata privilegia regis Joannis III (a. 1676)
et regis Michaelis (a. 1673) confirmat jura antiqua Con=
tubernii Pellionum Cracov. per Sigismundum Augustum
in Conventione generali Piotrcoviensi feria 2a post festum
Conceptionis B. Mariae V. 1548 item per Stephanum regem
de data Niepolomiciis d. 29 Junii 1585 item per Sigismun=
dum III de data Cracoviae d. 8 Sept. 1588, item per Vladis=
laum IV de data Varsaviae d. 20 Decembr. 1641, item
per Joannem Casimirum de data Varsaviae d. 12 Martii 1649
(tych przywilei nie ma tu w transsumpcie) — item sequentes
Ordinationes polonico idiomate scriptas:
Młodszy brat wstępując do cechu powinien dać do skrzynki 50 zł.
i braci uczęstować i ma mieć półroku folgi od sztuki robienia.
Po wyjściu półrocza powinien będzie według dawnego zwyczaju
sztukę robić: najprzód powinien wziąść popielic 500 całkowitych
z brzuszkami, do którego towaru obierania ma zaprosić y braci
starszych i onych uczęstować. Do pompowania popielic także
do strykowania i odbierania brzuszków ma także zaprosić
Panów starszych i onych częstować. Także do strękowania
tegoż ma zaprosić starszych na których dyskrecyi będzie przyjść
lub nie. Przy nakładaniu sztuki powinien zaprosić wszyst=
kę braci i kolacyją sprawić według należytości starodaw=
nej. Skończywszy sztukę powinien ją prezentować przed
wszystką braci a potem dać Sternest-Geldt (Czarnitsch-
geld) t. j. 7 złotych, jurament uczynić, na basztę cechową
kuśnierską dać muszkiet z prochem i braci częstować.
A któryby brat młody niechciał sztuki robić ma położyć 200
zł. oprócz wstępnego (50 zł.) i kolacyją sprawić; z których to
200 zł. starsi bracia na posiedzenie powinni wziąść sobie za są=
tygs 50 zł. — Syn magistrowski albo któryby córkę magistrowską
pojął ma być wolen od 50 zł. wstępnego.
Bracia Cech kuśnierski przy Kościele Archipresbyteralnym w rynku
P. Maryi, uprzywilejowaną i swoim kosztem zdawna fundowaną,
Kaplicę z grobem pod nią. Na potrzeby tejże kaplicy mają się obracać

owe półtorasta zł. od młodszego brata złożone. Prócz tego po:
winni starsi obierać z młodszych braci na rok [redacted] czte:
rech do usługi w Kaplicy porządku i ochędóstwa. Ci mają owę
Kaplicę w niedzielę i święta o 7mej godzinie otwierać i za:
mykać po nabożeństwie, wiedzieć o apparatach, świece zaświe:
cać i [redacted] zagasać. Każdy z tych braci przez ćwierć roku ma
posługi czynić. Któryby z nich Kaplicę nie rychło otworzył
albo zamknął, ma być od starszych karany. Jeżeliby dla nie:
ostrożności cokolwiek zginęło z Kaplicy, powinien takowy
brat rzecz straconą in duplo sprawić i świece do Korony za
winę dać. Któryby na Summach w Niedzielę lub podczas Ok:
tawy Bożego Ciała i w uroczystości N. P. Maryi lub podczas proce:
syi i na nieszporach nie zaświecił świec należycie lub nie:
rychło nie zagasił, podpadnie winy parę świec funtowych
na ołtarz do Kaplicy brackiej Kuśnierskiej.
Cech Kuśnierski ma w rynku Krakowskim kamienicę albo ra:
czej Smatruz włosnym kosztem cechowym wymurowany r. 1568
o dwojgu wschodach i uprzywilejowany od Króla Zygmun:
ta r. 1585 (?), w którym Smatruzie bez przeszkody urzędu ra:
dzieckiego wolno im wszelakie pożytki prowadzić, a nie[redacted].
powinno być pod tym Smatruzem budowań drewnianych
ani kramów żadnych od Urzędu Radzieckiego wystawionych
tylko od Cechu Kuśnierskiego.
Przeszkodników czyli Partaczy wolno [redacted] zabierać z towa:
rem tak w mieście jako i w cyrkumferencyi miasta z domów
i dworów duchownych i świeckich za pomocą Grodu Krak. i
Urzędu miejskiego. Połowa tej konfiskaty pójdzie na Urząd, a połowa na Cech.
Żydzi zobowiązali się membranem po hebrajsku pisanym
i uczynili submissyą całej synagogi żydowskiej (na co się podpi:
sali ich starsi Mojżesz syn Efragima, Jakub syn Alexandra, Jozue
syn Efragima, Mardocheusz syn Jakuba, iż nie będą wyprawiać
wszelakich towarów kosmatych i towaru surowego ani też
po domach i kamienicach robót robić pod grzywnami i więzieniem
zamkowym. — Któryby kupiec z towarem kosmatym do Krakowa
przyjechał, powinien dać o tem wiadomość PP. Kuśnierzom starszym
i nie sprzedawać towaru na sztuki tylko ogółem, pod karą konfiska:
ty jakby przemycił na cle. Któryby z PP. Kupców i Ormian pojedynczo

chciał sprzedawać, ma cech przyjąć i miejskie odprawić oraz ponosić onera Rzeczypospolitey. – Któryby z mieszczan Krakowskich maiąc inne rzemiosło bawił się towarem kosmatym kuśnierskim i żydom przedawał na pojedynek, ma mu być towar skonfiskowany i on sam karany. – Któryby brat z cechu kuśnierskiego wyrabiał towar szlachecki, kupiecki lub miejski w spółce ma być karan urzędownie. – Jeżeliby się który miał postanowić z rzemiosła kuśnierskiego, ma mieć pół roku wolności od podatków cechowych; po wyjściu półrocza ma dać do cechu 50 zł. wstępnego i przeprawić cech wedle prawa. Gdyby zaś cechowi zadość nie uczynił, nie powinien być z usług wypuszczony, po jarmarkach ma być z towarem zabierany i nie ma żadnych znaków wywieszać. – Któryby z braci przestawał z partaczami ma być karany 5 grzywnami do urzędu miejskiego, tydzień dobrowolne więzienie siedzieć i powinien do korony świece sprawić. Podobnej karze podpadnie i ten któryby na jarmarkach sprzedawał towar partaczy pod swem pretextem i prócz tego ma mu być towar zabrany. – Któryby z braci lub partaczów żydom lub kupcom potajemnie towar wyrabiał albo dla pożytku kupca towar niesłusznie wyrabiał, będzie karany w cechu kamieniem wosku, a w urzędzie miejskim dwoje czternasta grzywnami i ma 2 niedziele więzienie siedzieć. – Panie które siedzą w bogatych kramach i czapki białogłowskie robią, niepowinny na pojedynek przedawać brzuszków popielic, gronostai ani do płaszczyków pod karą urzędowych grzywien, więzienia i zabrania towaru.

Jeżeliby który z braci za obestaniem w cechu nie bywał: nie powinni mu czeladzi dopuszczać, i ma dać na ołtarz i do korony za wimę świece. A gdyby się tego więcej razy ważył, ma być karany grzywnami i więzieniem i bracią przeprosił. Któryby nie był na żałobnej mszy lub na pogrzebie magistra, magistrzyni lub dziecięcia, powinien dać do skrzynki 12 groszy, a gdyby nierychło przyszedł albo nieopowiednie odszedł, 6 gr. Któryby brat nie był w cechu podczas suchedni (gdzie te arty kuły mają być czytane) ma być karany pół kamieniem wosku, a jeżliby był sporny to i na ratuszu grzywnami karany będzie.

Cech Kuśnierzy

1. Ktoryby brat wysforował się z nieprzystojnemi słowami
i z mieczcią przeciwko bratu Któremu tak w cechu jako i w
posiedzeniach ma dać za winę do korony albo na ołtarz świe:
ce funtowe i solennie przeprosić.
Nie godzi się nikomu taksować towaru krom starszych braci
ktorzy na to przysięgają w urzędzie miejskim krakowskim.
A ktoby bez braci starszych i za korrupcyją towar taxował, ma
być karany 5 grzywien do urzędu i ½ kamieniem wosku do cechu.
Jeżeliby przyszedł jaki towar należący do kuśnierzy krakows:
kich, powinni starsi obesłać wszystkich i ten towar wziąść mię:
dzy siebie lub zakupić na cały cech i niedopuszczać komu
innemu na pojedynek przedawać.
Którzyby z Przekupniów, Przychodniów lub Partaczy w tar:
gi jarmarczne między żydami kupował lub handlował, ma
mu być towar zabrany. Dla tego też będą wyznaczeni 4 bracia
młodsi ktorzy w targi i jarmarki przestrzegać i zabierać będą.
Jeżeliby podczas zjazdu jakiegokolwiek przyjechał który pos:
tronny z Kuśnierzy lub Kupców, powinien się on Starszym w
cechu opowiedzieć; a gdyby chciał sklep otworzyć, powi:
nien cech ukontentować albo przeprawić i miejskie prawo
przyjąć, pod karą zabrania towaru kuśnierskiego.
Który by brat przyjął chłopca do nauki rzemiosła kuśniers:
kiego, nie powinien go mieć więcej na próbie tylko 6 niedziel,
potem powinien go zapisać na lat 3, a gdyby odszedł z swej
woli lub od innego brata odmowiony, na dalsze 3 lata ma być
zapisany.
Towarzysz któryby święcił poniedziałek lub inny dzień okrom
święta, ma dać do Urzędu grzywnę i tydzień więzienie siedzieć.
Rownie i mistrz któryby takowego towarzysza nie oznajmił
lub się za nim wstawiał ma być karany.
Jeżeliby który z partaczy mieszkając w obrębie miasta nie był
wstanie zapłacić na cech: powinien dać na suchedni po 6 zł. par:
tacznego i posłusznym być Braciom Starszym pod winą zabrania towaru.

Żydzi gdyby innym żydom przedawali na cal towar przywiozszy powinni dać do cechu kuśnierskiego krakowskiego pewną pensyą alias kozubalecz.
Według dawnego zwyczaju powinien cech krakowski kuśnierski na przywitanie króla do Krakowa wystąpić pod chorągwią generalnie starsi i młodsi, pod którą to chorągiew należy też cech zglarski krakowski podczas potocznych okazyi różnych i processyi.

(Oryginał był na pergaminie z wiszącą pieczęcią koronną)

Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsaviae
d. 2 Septembr. 1785) confirmat 3 privilegia contuber=
nii pellionum cracov. (w ogóle) videlicet: 1) Sigis=
mundus III (Cracoviae d. 11 Januarii 1606) w którym
zakazuje się wszelkim osobom nienależącym do cechu
kuśnierzy krakow. jako też żydom wszelkie towary
kuśnierskie robione i surowe, jako też suknie fu=
trzane oraz czapki białogłowskie podszyte lub bramo=
wane futrem sprzedawać w Krakowie pod karą kon=
fiskaty. 2) Michael rex (Varsaviae d. 20 Junii 1671)
przywilej konfirmujący przywileje a) Sigismundi a. 1531
którym osobom nienależącym do cechu kuśnierzy krak.
chociażby mieszkali w kamienicach książęcych, szlachec=
kich i na Podgrodziu zwanym (sub castro) zakazuje prowa=
dzić kuśnierstwo. b) Vladislai IV a. 1641 przywilej
którym konfirmuje powyższy przywilej Zygmunta III
(z r. 1606) oraz przywilej Zygmunta Augusta (z r. 1548) potwierdzający
Ordynancją i artykuły przez Magistrat krakowski
r. 1532 dany cechowi kuśnierzy, z poprawą artykułu iż
wszelkie winy cechowe nie dla magistratu lecz na spra=
wienie broni mają być obracane, — oraz przywilej Stephana
Króla (z r. 1585) potwierdzający nowe artykuły cechowe przez Ma=
gistrat Krak. r. 1585 uchwalone, który to przywilej wraz
artykułami cechowemi potwierdził Zygmunt III (r. 1588)

3) Augustus II (Varsaviae d. 15 Novembr. 1701) przy=
wilej obejmujący konfirmacyją wszelkich artykułów
cechowych i statutów jakoto: przywilej Jana III
z r. 1676 którym potwierdza przywilej Króla Micha=
ła z r. 1673 i zakazuje aby się żaden Żyd ani Ormia=
nin nie ważył handlować futrami.

(Oblat in Libr. inscript. officii consul. cracov.
Anni 1785 Tom. 69 pag. 398-401)

1847 d. 10 April. Cracoviae. — Sąd Król. Komisarski ~~Ce~~...
dla dobrego porządku miasta Krakowa oświadcza, iż sławetni
Szymon Fludziński i Antoni Żmudziński starsi cechu Kuś=
nierskiego produkowali przywileje: List pergaminowy Magis=
tratu Krak. d. 18 Octobr. 1532 poświadczający iż Kuśnierzom ordy=
nacya dawna z r. 1377, pogorzała podczas pożaru r. 1532 i
Ordynacya nowa z r. 1532, Przywileje pergaminowe Zyg=
munta Aug. 1548, Stefana 1581, Zygmunta III 1588 i 1606,
Władysława IV 1641, Michała 1671 i 1673, Jana III 1676,
Augusta II 1701 potwierdzające ordynacye. — Expensa poczwszy
od zapisania na ucznia aż na magisteria nie mogą więcej wy=
nosić tylko 250 złp., dla synów magistrowskich i córek
tylko połowa opłaty; wszelkie ceremonie i zwyczaje cum
excessu znoszą się. Prosili też Kuśnierze przywrócony był
na przedawanie futer różnych smatruz odebrany im przez Ma=
gistrat dla niepłaconego czynszu rocznego 44 flor. 24 gr.,
w której sprawie stanął dekret w sądach assesorskich Król.
r. 1585 - w czem odesłani na drogę prawa.

Sigismundus Augustus rex (In comitiis regni gener. Petricovien. d. 28 Januarii 1563) ad petitionem famat. Valentini Przezdzieczki et Laurentii Boguta seniorum magistrorum artis pellionum de civitate Kleparz certos articulos causa boni regiminis in contubernio illorum conscripta confirmat (po łacinie)

Kto chce zostać mistrzem w cechu kuśnierskim ma robić sztuki następne: Kożuch baranii kobiecy, z szerokiemi, długiemi, zawiesistemi rękawami (Unam pelliceam agninam muliebrem cum manicis amplis, longis et appensis) Kożuch drugi jagnięcy zwany Gleffneder z 4 skór (Pelliceam agninam vulgariter Gleffneder nuncupatam ex 4 pellibus confectam). Potem ma 10 skór popielic strakować (Decem pelles glirialiorum vulgo popielicz disponere et ordinare alias strakowacz) Potem ma przyjąć prawo miejskie okazać list dobrego urodzenia i nauki; dać do skrzynki cechowej 2 złp. i ma sprawić kolacyję dla braci przed któremi sztuki okazywać będzie.

Każdy mistrz ma na każde suchedni dawać do skrzynki po 1 gr. na potrzeby cechowe. – Co cztery tygodnie ma się odbywać schadzka cechowa (bannitum contubernium celebrare) na którą gdyby się który z mistrzów starszych spóźnił ma dać 2 gr. winy, a z mistrzów młodszych 1 gr. (ad fiscum contubernii). Do skrzynki cechowej ma każdy mistrz dawać 1 solid. – Któryby z mistrzów podczas schadzki cechowej lub kolacyi zachował się nieprzystojnie ma dać winy 2 gr. a który by się nieuczciwemi słowy na drugiego targnął 2 zł. – Ktoby nie poszedł na pogrzeb albo żałomsze brata, da kary 1 gr. – Któryby z braci wyrabiał z zmarlic kożuchy (de pellibus morticiis vulgo Zmarlicz pelliceas laboraverit) ma dać za każdym razem winy pół kamienia wosku. – Mistrz który przyjmie ucznia na naukę ma go w 2 tygodniach w cechu opo:

wiedzieć pod karą 12gr. a uczeń (novicius) ma przy zapisie złożyć 12gr. i pokazać list dobrego urodzenia (legitimi ortus) – Gdyby który towarzysz (socius) w poniedziałek świętkował winien go w sobotę mistrz opowiedzieć pod karą 12 gr. starszym, którzy go za to do więzienia miejskiego oddadzą. – Przy kupnie skór lub innego towaru winien mistrz na żądanie z drugim się podzielić pod winą 1 zł. – Żaden krawiec nie ma podszywać sukien „kosmatym towarem" pod winą 5 grzywien. – Kupcowi, obcemu lub sturarzowi niewolno sprzedawać w Kleparzu gdzie indziej robionych towarów, pod karą zabrania z którego jedna część pójdzie na Urząd zamkowy, druga na Radę miasta Kleparza a trzecia na broń cechową. Rajcy zaś powinni każdego u którego by sturarz robił karać 5 grzywnami. – Towarzysz któryby nie przyjął lub nie miał roboty u mistrza ma do 3 dni Kleparz opuścić pod karą więzienia. – Mistrz któryby drugiemu robotnika odmówił będzie karan 1 kam. wosku. – Garbarze (cerdones) krakowscy nie powinni kupować skór na targu w Kleparzu pod winą 2 grzywien.

(Oblat. fer. 5a post fest. Exaltat. S. Crucis 1563. Libr. Inscript. castr. crac. Tom 83)

Cech Kuśnierzy

1742 d. 8 Kwietn. w Krakowie. – Żydzi z miasta Brodów robią ugodę z Cechem Kuśnierskim Krakowskim: iż przyjeżdzając z towarem do Krakowa, takowy najprzód Kuśnierzom, a potym mieszczanom sprzedawać będą. Jeżeli zaś obym sprzedawać będą, wtedy mają Kuśnierzom od każdego bławu futra zajęczego po 1 gr. od Węzury mającej 5 wilków 2 gr. – od Bławu popielic, piesaków, szlam, gronostaji i innych futer które się na bławy sprzedają 2 gr. a w Buncikach miarkując 12 na bław 2 gr. – Od Bława baranków ukraińskich ordynaryjnych 1 gr. – Od baranków które na czapki zażywają ogółem 2 zł. –

1742 Towar Kuśnierski: Iliki po 8 zł. – Wilk 24 zł – Sztuka Rysia 20 zł – Bław amsztrów 30 zł – Brzuszki i Biliszki – Nóżki kunie – Kawałki Łabędzia – Kuny proste – Rosomaki po 12 zł – Baranki kasztanowate węgierskie 2½ zł – Czapka Kapłańska z kuną 20 zł – Kołpak ilikowy 20 zł – Konfederatka ilikowa 20 zł – Czapka z barankiem czarnym 10 zł – Kołpak z barankiem Krymskim 8 zł – Czapka z barankiem perskim i wierzchem ponsowym 15 zł –

~~1742 Tu~~

Burmiſtrz i rajce miaſta Kazimierza przy Krakowie
(fer. 2a ante f. S. Thomae Apoſt. 1595) potwierdzają nowe
artykuły dla cechu kuśnierskiego niedawno przywilejem ra=
dzieckim poſtanowionego, które to artykuły nad inne daw=
ne zawierają poprawę i objaśnienie według cechu kuśniers=
kiego miaſta Krakowa:

Kto chce miſtrzem zoſtać, ma pokazać liſt dobrego urodze=
nia przed rajcami, prawo miejskie przyjąć, potem z 2 mieſz=
czany uczciwymi przyjść do zebrania kuśnierſkiego i pro=
sić o przyjęcie. Po przyjęciu ma dać wſtępnego do ſkrzynki
10 złp. na potrzeby cechowe i ma te sztuki robić: Dalmuiją
płaſzcz białogłowſki z ſkorek krolikowych, to jeſt koszkę
i kożuch z zawieszonemi rękawami białogłowſki, które ma
robić u cechmiſtrza albo u brata ſtarszego. Gdyby zaś tych
sztuk niemógł robić dla nie małego koſztu, ma dać do skrzyn=
ku odkupując ſztuki na 2 racie 15 złp.; pierwszą ratę 5 złp.
w 2 niedziele po przyjęciu do cechu, a drugą ratę potem we 12
niedziel abo jako ſobie u braci uprosi. A gdzieby ſztuki
niedobrze urobił, powinien się rok zupełny jeszcze ćwiczyć
w rzemioſle. Syn miſtrzowſki tuteczny abo ſtradomſki ſ da tyl- ſ albo towarzysz, który dziewkę mie ſtrzowſką za małżon= kę pojmie,
ko do ſkrzynki 10 złp. i posługi kościelne ma odprawować

Młodszy miſtrz ma w święta i w niedziele ku Ewangielii
zapalać świece w kościele, a ſtarszy przed tymże młodszym bę=
ma je zagaszać po kommunii pod winą 2 funtów woſku.

Dwa bracia młodsi powinni będą w każdy czwartek w proceſsią
nosić świecę przed Najśw. Sakramentem.

Któryby objawił tajemnice braterskie cechowe ma dać za winę pół kamienia wosku.

Gdzieby jeden drugiemu czeladnika odmawiał ma dać winy i kamień wosku.

Jeden drugiemu nie ma na rynku i w dni targowe lub gdzie indziej przeszkadzać w targu pod winą pół kamienia wosku.

Aby się żaden nie ważył posadzić towarzysza tutecznego u siebie, aż za wiadomością mistrza u którego pierwej robił pod winą pół kamienia wosku. A towarzyszom nie ma większego myta podwyższać, jedno coby zarobił, pod winą 6 gr.

Jeśliby który z mistrzów lub towarzyszów nieposłusznym się okazał, a był winnym uznany, ma karanie podjąć na ratuszu do kaźni według występku, za wiadomością p. burmistrza.

Żaden z mistrzów albo towarzyszów nie ma z żadną bronią do cechu wchodzić pod winą pół kamienia wosku.

W sprawach większych apelacyja do Radziec

Jeśliby cechmistrz przez brata młodszego do którego posłał cechę, a onby nie przyszedł, da winy 2 funty wosku. A gdzieby samego nie zastał tedy przez jego czeladnika ma być cecha do drugiego odniesiona.

Gdy wszyscy bracia będą pić piwo cechowe ma się każdy uczciwie zachować pod winą pół kamienia wosku.

Mistrz młody, którzyby był się w przeciągu roku nieożenił, a nie statecznie się chował, ma być karany kamieniem wosku co roku popoki się nie ożeni, to się ma rozumieć i o wdowcach, wyjąwszy gdyby byli w leciech podeszłych

Jeżeliby który z mistrzów, żona jego dziecię albo sługa zmarł mają się wszyscy bracia za oznajmieniem na pogrzeb i na żałomszę zejść i ciało uczciwie do grobu prowadzić pod winą funta wosku. Ciało mają młodsi 4 mistrzowie nieść do grobu a drudzy 4 świece cechowe. Również mają wszyscy co każdy być na żałomszy.

Gdy cechmistrz bracią obeśle przez cechę, mają się wszyscy zejść pod winą 2 funtów wosku, a jeśliby była sprawa urzędowa, pod winą pańską.

Chłopiec chcąc się uczyć rzemiosła kusnierskiego, ma pokazać list urodzenia, 2 niedziele probować u mistrza, potem w cechu położyć na wosk 16 gr. a przy wyzwoleniu poł kamienia wosku

Mistrz jeżeliby nie opowiedział w cechu towarzysza który w poniedziałek nie robił, ma dać winy funt wosku, a towarzysz ma być karany kaźnią miejską. Gdyby towarzysz bez słusznej roboty od połtygodnia wstał, mistrz dopiero w przyszłą niedzielę ma z nim czynić rachunek.

Gdyby który z partaczów chciał mistrzem zostać ma dać najprzód do skrzynki za występki swoje 2 zł. a potem ma obowiązkom zadość uczynić.

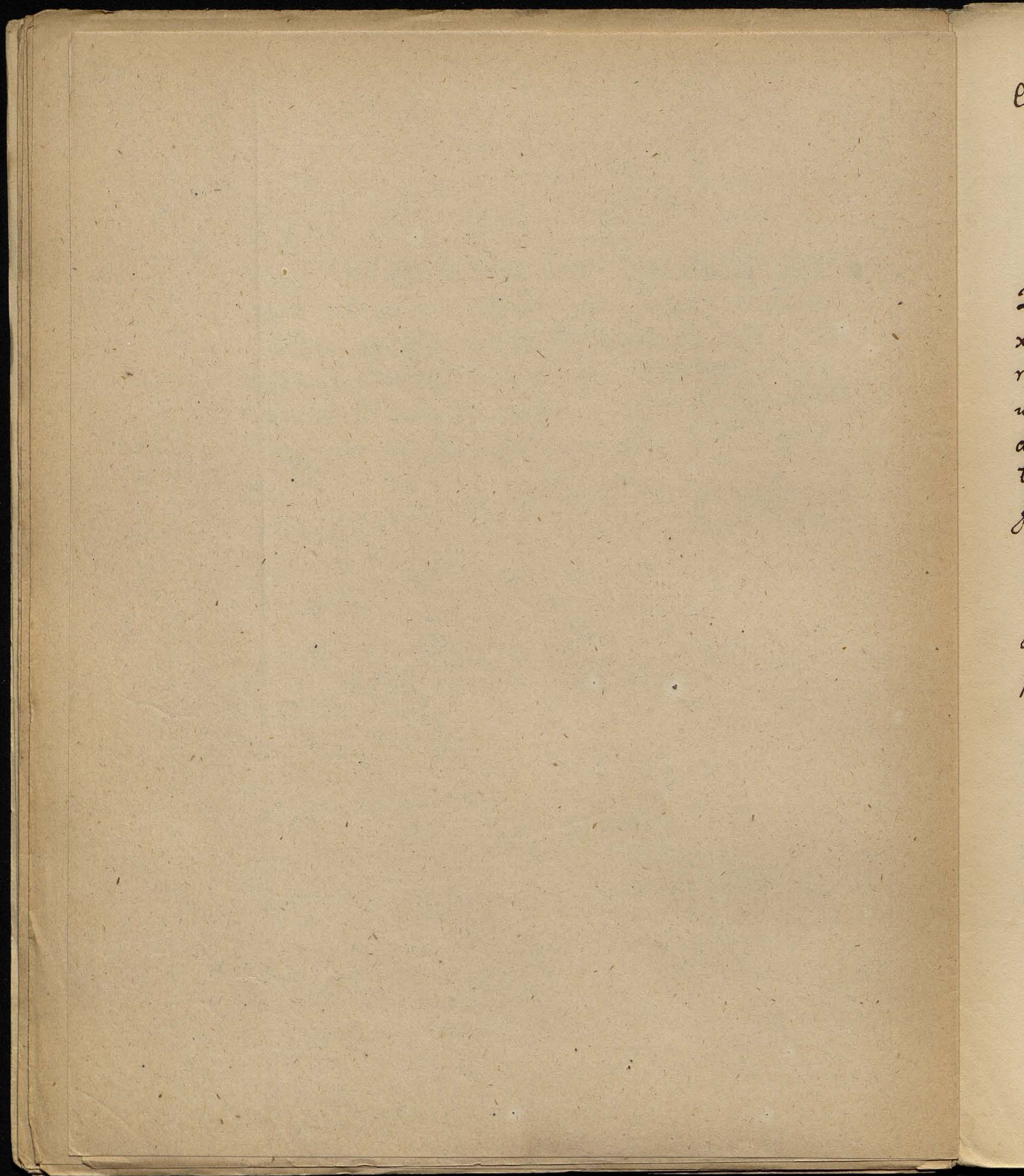
Niewolno dla Żydów robić na sprzedaj i wyprawiać dla nich smuszów, lisów, królików szarych, popielic i. t. p.

Partaczom ma być towar zabierany.

Niewolno przekupniom przekupywać towarów kusnierskich ani też garbarzom wykupywać skór kusnierskich mianowicie skór baranich i lentfalów ziemskich pod winą zabrania

(Acta consul. casimir. A. 1595 Tom 779
pag. 275–279)

1664 Rajcy miasta Kazmierza ogłaszają, aby żaden z prze=
kupniów nieważył się na wolnicy i w mieście kupo=
wać skur do rzemiosła kuśnierskiego należą=
cych mianowicie baranich, lentwałów ziemskich,
(styszki wyjąwszy) pod winą zabrania towaru na
korzyść Cechu Kuśnierskiego Kazimierskiego.

Cech Kuśnierzy (w Kościanie)

Zygmunt I (in conventione generali Thoruniensi feria 4a proxima ante festum Trium Regum 1520) w sprawie pomiędzy Kuśnierzami (pellifices) a Kupcami (mercatores) miasta Kościany o kupowanie skór (pelles) stanowi aby począwszy od S. Michała aż do Wielkiejnocy przywiezionych skór nie sprzedawano obcym kupcom tylko Kuśnierzom Kościańskim jakoteż aby krawcy nie robili futer na szkodę Kuśnierzom Kościańskim.

(Orygin. na pergam. z pieczęcią Kor. wiszącą)

Zygmunt III (Varsoviae d. 10 Septebr. 1592) potwierdza powyższy dekret nakazuję partaczom Kuśnierzom zabierać roboty oraz postanawia aby niewolno było szląskim Kuśnierzom z tych miast Szląskich gdzie niewolno Kościańskim Kuśnierzom sprzedawać swego towaru, na jarmarku w Kościanie sprzedawać swych wyrobów.

(Oryg. na pergam. – z podpisem Króla – z pieczęcią Kor. wiszącą.)

Cech Kuśnierzy (w Kościanie)

Burmistrz i rajce miasta Kosciana (Sabbatho ante festum S. Mathaei Apostoli proximo 1579) na żądanie sławnych Jana Kuratek Łukasza Kuśnierz starszych, Wawrzyńca Welczman, Stanisława Knijr stołowych przysięgłych bractwa a rzemiosła sławetnego Kuśnierskiego miasta Koscienskiego potwierdzają artykuły z Niemieckiego wilkierzu na polskie przełożone i drugie też temi czasy uchwalone:

1. Każdy mistrz przez się i domowniki swe ma święcić święta od kościoła rzymskiego przykazane S. Maryi i Apostolskie i w nie nie robić pod winą na mistrza 2 funtów wosku, a na towarzysza 1 funta wosku.

2. Który towarzysz mistrzem zostać by chciał powinien miejskie prawo przyjąć, list dostateczny od urodzenia i rzemiosła dostateczny pokazać dać 2 funty wosku i achtel piwa i 3 sztuki mistrzowskie urobić: Najprzód Kleyfneider na chłopa kożuch ze trzech skór ukroić Potem Kneffelwy kożuch na niewiastę z sześci skór. Trzecia sztuka Smuszewy czarny kożuch na niewiastę do którego smursów jako wiele chce może wziąć. A te sztuki skrajać ma przed mistrzami Jeśliby sztuki nie były za dobre uznane ma ten towarzysz rok i 6 niedziel wędrować. A gdyby sztuk niechciał robić może odkupując sztukę odłożyć do skrzynki 3 grzywny. Sztuki mają być robione po Wielkiej nocy aż do S. Jana.

3. Młodsi mistrzowie mają starszym być posłuszni pod winą 2 funtów wosku, pod tąż winą funta mają świece zapalać i gasić.

4. Mistrzowie 4 do mar obrani gdyby który na pogrzeb zamieszkał przepada 2 funty wosku. Wszyscy mają być na załomszy i pogrzebie pod winą półgroszka. Którby gdy cechę obesłą nie przyszedł do cechu a cecha jeśli go zastanie na stole przed mistrzami da półgrosza.
Ktoby się targnął na brata ręką albo słowy taki ma być zreczony i według mistrzowskiego uznania karany
Którzby drugiemu w targu przeszkadzał lub kupca odwabiał da winy achtel piwa
Którby mistrz zuchwale piwo brackie rozlewał przepada pół achtela piwa.

Któryby czeladź drugiemu odwabiał da półkamienia wosku i achtel piwa.
Któryby mistrz skory stare między nowe wszywał – to ma być spalono.
Któryby mistrz marlicze wyprawiał i z nich robił – to ma być spalono jako rzecz fałszywa.
Żaden mistrz nie ma dawać czeladzi wielkszego wochlonu jedno 3 grosze na tydzień pod winą beczki piwa.
Towarzysz w każdą niedzielę trzynastą kędy będzie stał u mistrza może sobie kożuch urobić ku swemu polepszeniu.
Aby żaden kuśnierz towarzyszowi nie dawał odpuszczenia w dzień wielkonocny, w święta i w Gody to jest aż wtorego dnia po tych świętach pod winą funta wosku.
Mistrzowski syn ma być wolen od sztuk robienia i posług: kto zaś mistrzowską córkę pojmie ma być wolny od sztuk robienia lecz posługi ma odprawiać.
Żaden kuśnierz nie mający bractwa nie ma być pod jurysdykcyą miejską tylko 3 dni, a gdyby co nowego robił ma mu być pobrano i ma siedzieć w wieży 3 dni
Aby nikt obcy okrom jarmarku nie śmiał na targ kożuchów robio-nych przywozić pod karą zaboru.
Aby żaden gość w targ nie wykupywał skór skopowych jagnięcych i towaru kuśnierskiego, pod utraceniem.
Aby żaden mistrz sposobem litewskim roboty swej jakiej kolwiek bądź od domu do domu nieważył się nosić pod winą ćwierci wosku.
Jezli sąsiad pośle po mistrza o robotę, ma ją mistrz także w domu skrajać a skrajaną dopiero w domu u siebie robić pod winą 6 funtów wosku.
Uczeń ma się wyświadczyć listem rodzaju lub ludźmi dobrej wiary że jest łoża dobrego, inaczej nie ma być do nauki przyjęty. Ma też dać do cechu 2 funty wosku i achtel piwa
Towarzysz nie ma brać odpuszczenia od mistrza 2 niedziele przed jarmar-kiem, przed święta i święty uroczystemi i w tydzień po tychże.
Gdyby mistrzowski syn przed śmiercią ojca nie był spuszczon wolno mu się douczyć gdzie chce i ma mieć folgę od połowicy.
Któby się na drugiego słowy nie uczciwemi targnął ma być karan beczką piwa.

Oryginał na pergam. – z pieczęcią woskową ciemnozielo-ną miejską na taśmie pergam.

Burmistrz i rajce miasta Kościany (In praetorio Costensi feria 3a post festum SS. Fabiani et Sebastiani proximo 1591) potwierdzają podane artykuły cechu rzemiosła kuśnierskiego:

(Też same ustawy co z roku 1579 z dodaniem artykułu:)

Rzeźnicy wszyscy albo wolnicy z miast i miasteczek i ze wsi którzy tu skopy na przedaj oprawne przywożą aby żaden skopów nie przywożił na targ bez skóry.

(Oryg. na pergam. – z pieczęcią ciemno woskową miejską)

Ustawy te contubernii pellionum civitatis Costensis potwierdzili Zygmunt III (Cracoviae d. 31 Julii 1591) i Władysław IV (Varsaviae d. 30 Maji 1640)

Statut Kazimierza Wielkiego wiślicki z r. 1347 (Vol. leg I.) stanowi iż ktoby dawał naganę (apellował) wyrokowi kasztelana krakow. ma mu dać futro gronostajowe (pelliceam hermelinam) kasztelanowi sandomirskiemu i lubelskiemu futro łasicowe (pelliceam mustellinam) sędziom krakowskim lub sandomierskim futro marmurkowe (mardurinam) podsędkom lisie (vulpinam) ~~[illegible]~~ toż samo futro lisie pisarzom ziemskim. za nim wyrok apellacyjny nastąpi.

Z przywileju tynieckiego widać iż jako podatek dawano 4 skorki wiewiórcze (aspreoli)

Augustus III rex (Varsaviae d. 1 Februarii 1749) confirmat sequentia puncta contubernii pellionum oppidi Myslenice:

Proconsul, consules, viceadvocatus et scabini civitatis Myslinice (in praetorio sabbato ante fest. Nativitatis B. V. Mariae 1748) approbant sequentes articulos contubernii Pellionum civitatis Myslinice ex actis Kentensibus extraditos ac per praefatum contubernium receptos: Porządki w cechu kuśnierskim Myślenickim 1) Starsi mistrzowie obierą 2 z młodszych (starszych), a młodsi mistrzowie zaś 2 starszych z starszych mistrzów na urząd cechmistrzów, którzy na ratuszu przysięgną. 2) Towarzysz chcący mistrzem zostać, ma 1 rok u mistrza robić, potym się opowiedzieć, dać przypowiednego 16 groszy pruskich i 2 funty wosku do skrzynki, przyjąć prawo miejskie, iść do gospody towarzyskiej i przeprosiwszy wszystkich dać 30 groszy pruskich do skrzynki towarzyskiej i podziękować za towarzystwo. Ma robić następne sztuki majsterskie: Dalmacya Hancwicza (kanonicza?) potym Płaszcz żeński to jest królikowe nóżki i kożuch niewieści albo panieński z zawieszistemi rękawami z zamorskich jagnięcin. Może też sztuki odkupić dawszy do skrzynki mistrzowskiej 8 grzywien polsk. Potym ma sprawić kolacyą na wszystkie mistrze i towarzysze lub takową odkupić dawszy 3 grzyw. do skrzynki mistrz. 3) Syn mistrzowski, lub towarzysz pojmujący córkę mistrzowską da tylko 16 gr. pr. i 2 funty wosku i 2 grzywny (bez sztuk). 4) Młodszy

(Zator 1627)

Dalmaticam canonicalem – Pellicium femineum cum pellis cuniculis, aut pallium cum pendentibus manipulis

z mistrzów ma posługi czynić w Kościele 5) Mistrz któryby
przerywał wota przy sprawie cechowej lub nie wstał da 1 funt
wosku winy. 6) Któryby tajemnice cechowe wynosił da 4 funty
wosku i achtel piwa. 7) Któryby przyjął towarzysza bez dozwo=
lenia mistrza u którego wprzódy robił, lub któryby drugiemu
towarzysza odmowił da 1 funt wosku. 8) Młodej wdowie rzemiosło
wolno do 1 roku i 6 niedziel prowadzić tylko, albowiem z tąd
przychodzi wielka swawola z czeladzią. Wdowa w starszych
leciech może rzemiosło do śmierci prowadzić. 9) Mistrz lub to=
warzysz gdyby za obesłaniem cechy nie przyszedł do cechu da 3 gr.
10) Mistrz któryby szedł na gospodę po starszyznę „aby ją wziął
do domu oprawić" da 6 gr. winy. 11) Nieposłuszny ma być brany
przez sługę miejskiego do więzienia. 12) Ktoby z bronią przyszedł
do cechu da 1 funt wosku. 13) Młody mistrz poki się nie ożeni, ma
co roku do cechu dawać beczkę piwa. 14) Któryby drugiemu na
rynku w targu przeszkadzał da ½ Kam. wosku, a gdyby zacho=
dził przed miasto na drogi skury wykupywać da 3 funty wosku.
15) Niewolno partaczom o mil 3 od miasta robić pod zabraniem
15) in pagis uno milliari circa civitatem distantibus towaru i winą 2 Kam. wosku. 16) Niewolno szewcom skór wyku=
pywać, które nienależą do ich rzemiosła. 17) Towarzysz przy=
drowniosły ma iść do gospody, porobić u mistrza 2 niedziele wprzód,
ma z obyczajem przed mistrze i towarzysze wystąpić. Każdy
mediumgrossum towarzysz ma co suchedni po 3 gr. do skrzynki mistrzowskiej dawać.
18) Mistrz któryby obraził brata słowy da ½ Kam. wosku. 19) Towa=
rzysz któryby mistrzowi co szkorzysił ma być złożony z rzemios=
ła 20) Mistrz może tylko mieć 2 uczniów, których do 4 niedziel
powinien wpisać do cechu. 21) Jeżeli kto umrze z cechu, mają
wszyscy iść na pogrzeb pod winą 1 funta wosku. 22) Czterech mistrzów
najmłodszych mają nieść ciało, a 2 mistrzów młodszych mają świece
nieść przed ciałem pod winą 1 funta wosku. 23) Uczeń ma wprzód
ukazać list urodzenia od dobrych rodziców, ma być 2 tygodnie na
próbie, przy wpisaniu ma dać 16 gr. prószkich, 1 achtel piwa i 2 funty wosku.
24) Towarzysz, uczeń, dziewka albo parobek zmarły u mistrza ma tak
24) Socius habens apud magistrum laborem non być chowany jak mistrz. 25) Towarzysz, któryby dzień nie robił u mistrza
aut tantum in aliis domis repara- w tygodniu ma być wsadzony do więzienia w sobotę po nieszporze i nazajutrz przed
re veteras res sub poena 2 nond. cerae. obiadem wypuszczony.

26) Którzyby robił futra z zdechłego (pellibus) rzemiosła, lub stare kożu=chy pobielał da winy ½ kam. wosku. Wolno każdemu ~~mistrzowi~~ wilki; kuny, sobole, popielice, wiewiórki, lisy sprzedawać. Cudzoziemcy niepowinni przeszkadzać w jarmarkach towarem cienkim i grubym lecz mają kuśnierzami na cetnar przedać mistrzowi. Kuśnierz przyjeżdżający do innego miasta na jarmarki, ma się mistrzom owym opowiedzieć z towarem, czekać poki starsi pierwej nie wyłożą i towar jego przez starsze nie będzie oglądany. 27) Niewolno przekupować soboli, wyder, kun, lisów, wilków, norek pod zabraniem towaru. 28) Wolno w miastach kupować mistrzom myślenickim podczas jarmarku i targu skóry grube i cienkie. 29) Krawcom niewolno podszywać szat futrem, robić czapki, rękawice i zarękawce (manipulos) pod winą 3 zł. 30) Niewol=no kramarzom sprzedawać czapek, rękawic lub szat futrem podszytych. 31) Gdyby kto dał mistrzowi do wyprawy skóry, a nie wykupił ich do roku i 6 niedziel, mają być oszacowane i sprzedane, a reszta wrócona. 32) Żydom niewolno skór do kuś=nierstwa należących wykupywać. 33) Uporny mistrz ma być do Rajców oskarżony i ~~z~~ złożony z rzemiosła. 34) Którzyby ten przywilej naganiał ma być karany 14 grzyw. dla kościoła farnego, 5 grzyw. dla Urzędu radzieck. 4 grzyw. dla cechu. deest

(Oblat. in castro crac. fer. 4a post dom Innoca=vit. 1749 libr. Rel. Tom 179 pag. 495)

Zupełnie takie same ustawy w 33 artykułach, tylko po łacinie napisa=ne, i przez rajców zatorskich potwierdzone (in Praetorio civitatis Zator fer. 2a post fest. S. Martini epist. 1627 ma cech kuśnierzy w Zatorze, approbowane przez Zygmunta III (Varsaviae d. 11 Octobr. 1628)

27/265

Kusznicy (balistarii)

Ustawa cechu tego dana przez rajców Krak. r. 1463 (Ob. Cod. dipl. Cracov.)

28 267

Cech malarzy i sklarzy.

Stephanus primus rex Poloniae (Varsoviae d. 5 Martii 1581) confirmat ad petitionem fraternitatis Pictorum civitatis Cracov. literas germanico idiomate scriptas. (Tu po niemiecku ustawy jak w Bemie) próz tego zakazuje aby lignarii fabri et mensarii in artificiis suis artem pictoriam non exerceant.

(Oryginał na pergam. z malowidł. i złocer. pieczęć wielka kor. w puszce żółtej wosk. na biało-różowo-żółto-granatowym) – (u sklarzy Kraków.)

(w Zbiorze p. 255)

Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsoviae
d. 13 mensis Martii 1784) confirmat sequentem ordina=
tionem suppletoriam nonnullorum articulorum Con=
gregationis pictorum cracov.
Actum in praetorio cracov. sabbato ipso die f. S. Francisci (w zbiorze p. 223)
conf. d. 4 Octobr. 1783. Prezydent i Rada miasta Krakowa
na prosbę sławetn. Karola Wąchowskiego, Walent. Janowskie=
go, Kazim. Molodzińskiego, Szymona Orlińskiego, Kazim.
Ws Starośkiego, Wojciech. Gutowskiego, Jana Piotra Molitora,
Franc. Meyzla, Floriana Dynarowskiego, Łukasza Racz=
kowskiego, Jana Lichtena, Jana Machraffa, Tomasza Popławs=
kiego i Mariana Thury malarzy majstrów krak. – po przej=
rzeniu Ordynacyj malarzy, jako to Ordynacyi magistratu krak.
fer. 5a post fest. S. Bartholom. 1491, Konfirmacyją takowej przez
Władysława IV Varsaviae d. 17 Maji 1638 i przez Jana Kaz=
mierza Cracoviae d. 20 Januarii 1661 i Dekret sądów asse=
sorskich król w r. 1750 – następującą supplecyą praw Kon=
gregacyi malarzów krak. wydają, dotyczącą elekcyj starszych,
chłopców i uczniów (Następuje 20 artykułów; między temi
że chłopiec ma się uczyć malarstwa 7 lat, złocenia i lakie=
rowania 9 lat; przy dokończeniu terminacyi ma pokazać sztu=
kę t. j. rysunek początkowych figur lub sztukę malowaną
lub też lakierunku lub złoconą. Zostawszy czeladnikiem i to=
warzyszem, ma 2 lat wędrować, w nowy u magistra sypiać, po

gospodach i tańcach niechodzić, w karty niegrywać. Zostając po 3 latach magistrem ma robić sztuki i dać do skrzynki 100 złp. a drugie 100 kwartalnie ratami. Starszy i podstarszy co roku obierani będą w dzień S. Łukasza; mają być obrani 2 starszych jeden z sztuki malarskiej drugi z sztuki lakierniczej i złotniczej. Mistrz co suchedni ma dać 1 złp. a towarzysz 6 gr. pol. Żaden z magistrów nie ma obrazów po mieście na przedaj roznosić, gdyż to z hańbą Kongregacyi. Obcym niewolno robót malarskich kolorami, farbami, złotem, srebrem, lakierunkiem, klijem lub olejem robio=nych do Krakowa nawozić, wyjąwszy virtuosos viros, przednie obrazy i portrety malujących.) Działo się w Kongregacyi malarzy Krakow. d. 2 październ. 1783.

(Oblat in Libr. Magna Procuration. Cracov. Arch. civ. crac. Tom 1300 p. 3–15)
(Oblat in Actis consul. Casimir. Tom. 882 pag. 343–357)

(Oblat. in castro crac. fer. 2a post dom. Laetare d. 22 martii 1784 Libr. Relat. Anni 1784 Tom. 215 No. 192 pag. 645–656.

Zygmunta Aug. Ustawy dla malarzy Krak. w Warszawie d. 1 lipca 1570 (w Zbiorze p. 247) potwierdzenie tegoż przywileju z dodatkiem przez Władysława IV w Warszawie d. 17 Marca 1638 (w Zbiorze pag. 251 i 253)
Ustawa Rektora Akademii Krak. dla Malarzy d. 15 Stycz. 1745 potwierdzona przez Augusta III w Warszawie d. 5 Grudn. 1746 (w Zbiorze p. 261)
Ustawa Prezesa w. m. Krakowa dla Malarzy z r. 1825 (w Zbiorze p. 231

Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsaviae d. 13 Martii 1784) confirmat Ordinationem suppletoriam nonnullorum articulorum Congregationis Pictorum Cracov. per Magistratum Cracov. praescriptam tenoris talis:

Actum in Praetorio Cracov. Sabbato ipso die f. S. Francisci conf. d. 4 Octobr. 1783. Prezydent i Rada M. Krakowa potwierdzają, stosownie do konkluzyi magistratu z d. 2 Września 1783 ułożone przez malarzy krak. artykuły następujące:

W kongregacyi malarzy krak. (d. 2 Października 1783) za prośbą zacnie sławetnych Karola Wochowskiego Walentego Junowskiego, Kazimierza Molodzińskiego, Szymona Orlickiego, Kazimierza Wstawskiego, Wojciecha Gutowskiego, Jana Piotra Molitora, Franciszka Meyzla, Floryana Dynarowskiego, Łukasza Raczkowskiego, Jana Lichtena, Jana Machraffa, Tomasza Popławskiego i Marcina Tury Malarzy majstrów krak. na mocy konkluzyi Magistratu krak. z d. 2 Septembr. 1783 delegowani od Magistratu krak. Jan Laurenty Laskiewicz i Jan Antoni Marieni po przeczytaniu Ordynacyi Magistratu krak. fer. 5a post f. S. Bartholomaei 1491 oraz

Konfirmacyi per Vladislaum IV Varsaviae d. 17 Maji 1638 et Joannis Casimiri Cracoviae d. 20 Januarii 1661 tudzież Dekreta sądów assessorskich Król. z r. 1750 takową uczynili praw ich suppleicyą w 20 artykułach. (Oblat. in Libr. inscript. offic. consul. cracov. A. 1784 Tom. 68 pag. 4-15)

29/243

Cech maślników

Cech maślników (fraternitas institarum butyracearum) Krakowskich miał przywilej nadany Maślnym Jatkom, r. 1605 mocą którego zakazane było aby się żaden przekupień i przekupka nie ważył przekładać masła z fasek w garki pod utraceniem, także aby się nieważyli sprzedawać miodow wszelakich funtem, kwartą, połkwartkiem ale beczką pod winą 5 grzyw. Pod takąż winą zabroniono było kichlarzom sprzedawać miodu w jatkach kuchlarskich; także oleju niewolno było przywozić do miasta tylkie w dnie targowe, a ktoby olej przekupywał ma mu być takowy przez starszych jatek maślnych zabrany i do szpitala dany. Także niewolno było przekupkom przedawać grochu, ~~gr~~ maku, siemienia i innych rzeczy jatkom maślnym należących pod utraceniem. 1639 zakazano było przekupkom przedawać masło które tylko maślnicy sprzedawali.

Zgromadzenie Masłochów (Butyranistae)

1631 d. 14 Novembr. – Consules Cracov. publicant: Aby się łóżni ludzie którzy na to prawa nie mają niewazyli sprzedawać w piwnicach po Kamienicach i ulicach krom dnia targowego: Siemienia, jagieł, grochów, sera prostego, maldrzyków, Kur oprawnych i gęsi, pod winą 14 grzywien, bo te rzeczy należą do jatek maślnych.

1632 d. 15 Martii – Consules cracov. approbant laudum per Seniores et Juniores Institores institarum butyracearum conscriptum: 1) Aby 4 jatki z obudwu końców o godzinie dwudziestej wtorej były zamykane. 2) Aby w święta i w niedziele okołką po dwu jatek otwierane były z tego końca od ratusza 2 a od Solnego składu 2 jako i w inszych jatkach zachowuje się. 3) Aby miodow niewolno było targować u kupiów okrom starszych bo bardzo wielką drogość przez to czynią. 4) Aby się porządnie dzielili olejami które chłopi przynoszą, i aby onych żadna sąsiada niewazyła się targować okrom starszych samych. 5) Aby każdy z braci i siostr od kamienia miodu po 1 szelągu dawał na poprawę wrot i obronę przeszkodników. – A którzyby temu przeciwny był, karany będzie 1 grzywną. – Rajcy potwierdzając te artykuły (articulos boni regiminis Fraternitatis Butyracistarum) dodali do 3 i 4 artykułu, aby do kupna oleju i miodu przez starszych także i 2 młodszych należeli.

Cech Maślników (Butyraistarum Fraternitas) miał przed r. 1650 w Krakowie przywilej Królewski na mocy którego zakazane było: Aby żaden przekupień Krakowa albo miasteczka albo przespolny człowiek nieważył się olejów wszelakich (prócz targowych dni przywozić i sprzedawać; ani też w targowe dni mniejszą miarą tylko kwartą albo półkwartkiem sprzedawać pod karą zabrania.

Vladislaus IV rex Poloniae (Thorunii d. 29 Junii 1635 regnorum Poloniae Anno 3º Sveciae Anno 4º) confirmat literas papyreas continentes sequentes articulos ad bonum ordinem confraternitatis Butyratistarum civitatis Cracov. polonico idiomate scriptas (Confraternitas institarum butyracearum.)

Burmistrz i rada miasta Krakowa (na ratuszu krakowskim d. 30 Marca 1635) potwierdzają następne artykuły w zgromadzeniu sprzedających w jatkach maślnych zawarte:

Którzyby brat albo siostra mając jatkę a sam w niej niechciał siedzieć ale by ją najął komu, tedy wprzód tego najemnika ma obecnie postawić przed starszymi który go jeżeliby niebył mieszczanem od najmu odsądzić mają. Jezeli by tego najemnika nie stawił, ma być karany pół grzywną. A jesliby ten najemnik czynił swary, kłopoty, rozruchy w jatkach za upomnieniem starszych, mają temu czyja jatka obwieścić, aby inszego najemnika zasadził pod winą 5 grzywien. Prócz tego ten który do jatki siedzie ma dać pp. starszym wstępnego 24 gr.

Za każde suchedni po obestaniu przez starszych mają się bracia i siostry zejść na schadzkę pod winą 6 gr. do skrzynki. W schadzce ma być najprzód ten przywilej czytany, wszyscy mają się tamże w pokoju zachować, gdy pp. starsi jaką sprawę przed się wezmą, a gdyby się który znalazł niespokojny i gdyby za wtórym razem niechciał ustąpić ma być karany

2 grzywnami. Jeżeli starsi puszczą na wola braci młodszej sprawę jaką, niepowinien się jeden drugiemu w rzecz wrywać pod winą 12 gr. Wolna jednakże appellacya do pp. starszych.

Przekupniowie wszelacy także i przekupki nie mają się ważyć masła z fasek w garlki przekładać i garnkami przedawać, gdyż za takowem przekładaniem wielkie się oszukaństwo dzieje, bo masła zgorzkniałe i niedobrze nałożone bywają. A ktoryby się tego ważył, ma mu być takie masło przez urząd radziecki zabrane na szpital.

Niewolno też wszelakim ludziom obcym i w mieście mieszkającym w dni targowe, w niedziele i w święta masła krajać gdziekolwiek w rynku oprócz samych maślnych jatek pod winą 5 grzyw. A ktoby się ważył masła krajać i przedawać na sztuki to jest na grosz, półgrosza, szeląg albo na 3 lub 4 grosze na miejscach wszelakich w rynku, po kretach, w kamienicach, w piwnicach, po ulicach, pod kamienicami oprócz jatek maślnych, takowemu starsi masła zabierać mają.

Przekupnie i przekupki nie mają miodów kwartą albo półkwartkiem albo inszą mniejszą miarą przedawać w rynku oprócz maślnych jatek pod pańską winą 5 grzyw. Wolno im tylko beczką albo faską przedawać. Także i kuchlarze w jatkach swoich kuchlarskich niemają miodu sprzedawać.

Przekupnie i przekupki nie mają przedawać wszelkich grochów, krup, jagieł, maków, siemion, rubiey i innych tym podobnych rzeczy pod utraceniem tychże oprócz dni targowych to jest we wtorek i w piątek.

Żaden przekupień, obywatel lub przespolny człowiek nie ma olejów do miasta przywozić oprócz dni targowych. Oleje te mają być dobre niepomieszane, a miary mają być warowne i sprawiedliwe. Żaden przekupień albo przekupka nie ma przedawać oleje na grosz albo półgrosza tylko kwartą a najmniej półkwartkiem pod utratą. Przekupień albo przekupka nie mają olei

przywiezionych wykupywać pod zabraniem olei na szpital i karą
5 grzywien, lecz każdy co oleje przywiezie ma je sam sprzedawać
na kwartę albo półkwarty.

Starsi maślnych jatek mają tego przestrzegać aby cztery
jatki z obudwu końców o godzinie dwudziestej wtórej były za=
mykane pod winą 5 grzywien. Także w święta, w niedziele około
aby otwierane były po 2 jatek z tego końca od ratusza i po 2 ja=
tek od solnego składu, dotąd ażby się wszystkie obeszły.

Miodów do jatek niewolno nikomu targować u kupców
okrom starszych (dla równego podziału); również aby się wszys=
cy olejami które chłopi przywożą porządnie dzielili, przyczem
starsi mają stargować. Ktoby pokątnie chłopów do domu dla
kupczenia oleju od nich odwodził da 5 grzywny winy

Każdy z braci i siostr ma dawać do skrzynki po 1 szelą=
gu od kamienia miodu na obronę przeszkodników, pod winą
12 gr.

Bracia w maślnych jatkach przedawający i siostry
mają ten porządek zachować, aby niekupowali rzeczy wszela=
kich na przedaj aż po zdjęciu chorągwi targ znaczącej, ażby
niesłuszanie dla potrzeb swoich wprzódy zakupili

Aby jeden brat lub siostra drugiego nie podkupował, aby
od kupna drugiemu nie odwabiał pod winą 24 groszy.

W niedziele i w insze uroczyste święta jatki maślne nie=
mają być otwierane aż po kazaniu pod winą 1 grzywny.

Bracia albo siostry w maślnych jatkach gdyby między
sobą mieli jakie różnice mają się z skargą udać do starszych
pod winą 12 gr. Od starszych wolna jednak appellacya do urzędu
radzieckiego. Krzywdy te mają być podczas schadzki na każde
suchedni starszym przedkładane. Swarów między sobą w maśl=
nych jatkach zaczynać nie mają pod winą 2 grzyw. a powtórna
razą 14 grzyw.

Na pogrzeb brata albo siostry mają się wszyscy zejść pod
winą 12 groszy.

Ogniow w maślnych jatkach nie mają czynić, ani przy pieckach ogniszk pod winą 5 grzyw. Gorzałek aby żaden w jatkach nie szynkował pod winą 5 grzyw. i zabieżaniem. Jatki aby były ochędożne; nie ma jedna na drugą śmieci wymiatać pod winą 24 gr.

Jeżeliby brat albo siostra nie był starszym posłuszny, mają mu jatkę zamknąć starsi; a gdyby sobie sam jatkę otworzył albo oknem wlazł, ma dać winy 1 grzyw.

Co roku mają bracia w maślnych jatkach przedawający obrać 2 starszych który przed urzędem radzieckim złożą przysięgę, iż porządków przestrzegać będą, tudzież aby miary były sprawiedliwe. Panowie starsi z przychodu i rozchodu mają na każdy rok zdać przy oddawaniu urzędu swego rachunek dostateczny braci młodszej.

(Oblatum per fam. Melchiorem Kośniewicz et Mathiam Kasprzycki cives crac. nomine confraternitatis butyraceae ad acta castr. crac. fer. 3a ante fest. S. Margarethae 1639. Libr. Rel. Tom. 63)

30/281

Cech miechowników (marsupiariorum vel crumenariorum)

286.
№ № 286.

Księga Cech.

Porządne napissanie albo Regestr wszitkich Mistrzow rzemiosta i Cechu miechowniczego którzy zupełna byli roku od Narodzenia Pańskiego 1590. (fol. wąska książka tak zwana dutka) na papierze zapisy od 1590–1792 Uchwały, zapisy rachunki — w starożytnej oprawie

R. 1590 stało się roztączenie nasze od trojga rzemiosła.....
sątej napisani mistrzowie czasów dawniejszych których p. Bóg z tego świata powołać raczył co niedoczekali roku tego wyżej napisanego

A. D. 1590 d. 15 Januarii stało się roztączenie od tych trojga rzemiosł (Farbirzów, Kaletników i Taszników) który z nami cech trzymali około 170 lat, za urzędu burmistrowskiego Stanisława Schönbeka i wszytkiej Rady dekretem wydanym: Obrani są 2 starsi: Foltin Antoszek i Jan Lifftel i czterej przysadni: Sebestian Kubella, Matiss Flarowic, Endrzej Zielnik, Crystoph Gawlowic i pisarz Sebestian Lifftel

Mistrowie rzemiosła miechowniczego który zmarli przed roztączeniem cechow: Merten Krocker, Alexander Roszki, Stanisław Syxienn, Stanisław Sroka, Szczesny Rętzki, Stanisław Pasternath, Szczesny Krasnostawski, Matys Jaworski, Blasius Lifftel, Hanns Lanng, Stanisław Wyzembski, Stanisław Swiątek, Sebestian Kubella i. t. dalej najwięcej Polaków n. p. Wicher, Przygoda, Miatkosz, Warchot, Kmita, Krupa, Noss, Mitręga, Swieboda, Kutzmorka, Lifftel, Skorka, Mlezko, Loboda, Wietnyk, Krolik, Baran, Czerwonka

R. 1744 już cech miechowniczy zowie się cechem rękawiczarskim
R. 1606 Rady dali cechowi Wieżę pod czas rokoszu do którey wieży cech kupił armatę.

Tu się pisać mają Akcye albo Sprawy cechu naszego
(S. Posthumius patron cechu powroźników)

R. 1736 cech rękawicarzów i miechowników.

1736 prezydent miasta Łopacki
1737 " " Derja Kubowicz
1706 " " Krokier
1738 " " Derjakubowicz
1739 " " Michał Awedyk
1746 " " Franciszek Soldadini
1731 " " Paweł Soldadini
1752 " " Jan Dzianotty 1757
1751 " " Michał Szaster i 1754
1753 " " Franaszek ~~Leg~~ Soldadini
1756 " " Jan Laskiewicz

Spisanie armaty cechu miechowicznego 1606.
1 Hakownica do niej ładownica worek i prochownica
1 Tarczowa rusnicza " " — "
1 Rusnicza na okazyę " — "
1 Kusza do kurkowej strzelby
1 Skrzynka zielona do bełtów i do tarczowej rusnicy
1 Skrzynka dla pisarza
2 Holstra do rusnic
4 Zbroje cechowe
2 Pancerze
8 Szefelinow
1 Rura bez łoża
R. 1606 Panowie rajce dali cechowi basztę do której starsi sprawili armatę: Muszkietów czarnych 16, do nich prochow nic czarnych blachą obitych 16, Widetek czarnych 16 do nich ładunek 16 worków 16 Knotów do zapalania sztuk 23 prochu beczka w której 30 funtów, Latarnia do potrzeby nocnej, Krzesiwo i Klocek z potrzebami inszemi, Hubki do zapalania, Formy do Rusnic, Ładunków z Kulami w workach do każdej rusznicy na 50 strzelenia. — Tej wieży dozorcą p. Dzuly Del pacy rajca krakow.

Statut albo spoleczne zezwolone prawa sprawy i
porządki wszystkich mistrzow cechu rzemiosła miechow:
niczego sławnego miasta Krakowa.

1590 Andrzej Wolf, chcąc należeć do cechu kazimirskiego (kaletników i miechowników (crumenariorum et perariorum) jako ringmacher, robi sztukę ringmacherską: specimina ex 24 clausuris in opere ringmacherio compactis. – Cech ten miał przywilej od Zygmunta Augusta.

Cech Kaletników (bursificum) ~~et marsupiariorum~~ 285

Consules civitatis Cracov. (in praetorio feria 5a post dominicam Cantate proxima 1618) ad petitionem famatorum Gregorii Schicke et Gregorii Chrząstowski seniorum juratorum contubernii Marsupiariorum Cracov. confirmant nonnulos articulos ad bonum ordinem ~~pert~~ spectantes inhaerendo prioribus articulis de ordinatione et regimine in contubernio suo: (polonice:) Nº 285/b

Mistrzowic chcąc zostać majstrem ma być wolen od sztuk tylko ma rok wędrować w Koronie i krajach postronnych lub za wędrówkę dać do cechu 12 zł. Ma rok u jednego mistrza robić i pnząter rok co kwartał odkładać 12 gr. do skrzynki; lub za rok roboty u mistrza dać 12 zł. wstępnego 1 zł. za kolacyę 12 zł i achtel piwa. Od sztuk będzie wolny ten kto wdowę lub mistrzownę pojął.

Wyuczennik gdyby chciał mistrzem zostać ma 2 lata wędrować lub dać zł. 24 potem ma ~~[illegible]~~ robić rok u mistrza, oraz sztuki wyprawić i zapłacić jak mistrzowic prócz tego jeszcze dać na proch i na ptak 10 zł.

Obcy albo prychodzień któryby się tego rzemiosła w Krakowie nie uczył ma wędrować trzy lata i robiąc sztuki toż samo opłacić co wyuczennik.

~~Zo~~ Zostawszy mistrzem niewolno robić ani wykładać dopokąd miejskiego prawa nie przyjmie.

Kto cechu szuka ma majstrom wyrządzić uczciwość.

Młody ~~mist~~ zostawszy mistrzem ma pełnić cechowe posługi za co wolny będzie od strzelby kurkowej i od suchych dni; może jednak na swe miejsce do posług innego ujednać.

(Orygin. na pergam. z wiszącą na sznurku pieczęcią mniejszą: Sigillum minus z rycerzem w puszce blaszanej – wosk czerwony.)

1590 fer. 2a in crastino S. Agnetis. – Consules cracov.
faciunt divisionem contuberniorum Marsupiariorum
alias Miechowników, Crumenariorum alias Kaletni=
ków, Bursificum alias Taszników et Tinctorum
ad eorundem preces, ita ut Marsupiarii alias Mie=
chownicy quorum semper major est numerus sejun=
gerentur, et tertia pars pecuniarum et rerum [item armorum et loricarum]
illis cederet; nihilominus omnia 4 contubernia cae=
remonias ecclesiasticas singulis anni quartalibus
in eorum Capella in ecclesia B. Mariae V. obire debe=
bunt. Marsupiarii seorsivam ordinationem contu=
bernii sui conscriptam consulibus offerre debent.

(Acta consul. crac. Tom. 28 p. 505)

1594 fer. 3a post domin. Reminiscere. – Consules cracov. ad
petitionem Magistrorum Contubernii Marsupiariorum
Crac. abrogant articulum ex eorum privilegio.
Ponieważ w przywileju jest artykuł mówiący, iż urząd
4 mistrzów przysięgłych zwanych przysadni, (mensarii
– stołowi, przysadni) którzy w zgromadzeniu cechowem
siedzą przy stole, ma być dożywotni – ponieważ
przez artykuł ten uciążliwy mistrze stołowi nie mogą
jeździć na jarmarki, przeto zmienia się artykuł
ów w ten sposób: iż urząd 4 przysadnich mistrzów
tylko rok ma trwać i co roku mają być obierani
wraz z starszymi.

(Acta consul. crac. Tom. 29. p. 605)

Cech miechowników

N° 287. (jest w zbiorze p. 271)

Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae in Conventu regni general. d. 24 martii 1590) confirmat literas pergameneas sigillo civitatis munitas continentes commune laudum contubernii marsupiariorum civitatis cracov. idiomate polonico scriptum:

Krola Michała 1670 Zygmunta III 1590 i listy 1590 oprawny zeszyt z 4 kart pergam. – z podpisem króla pieczęć w. kor. połamana w puszce blaszanej

Burmistrz i rada miasta Krakowa (d. 7 lutego 1590) za prośbą mistrzów
cechu Miechowniczego który przedtym z cechami Kaletników, Taszni=
ków i Falbierzów złączony i poczytany był dla różności i niesnasek
cech Miechowniczy od tych drugich cechów oddzieliwszy artykuły naste=
pujące spisane od mistrzów tego cechu, potwierdzamy:
Starsi dwaj mają co roku być obierani którym dodani będą 4 mistrze przysięgli
dożywotni obierani przez młodszych.
Młodzieniec chcący się uczyć rzemiosła ma wywieść genealogią listem dostatecz=
nym, ma być przyjęty na lat 4 i ma złożyć do skrzynki 12 gr. Gdy już jemu czas do
uczenia się wynidzie ma wędrować w postronnych krajach przynajmniej dwie
lecie, jeśliby chciał potem mistrzem zostać powinien u jednego mistrza przez rok
robić a po 4 razy się w cechu opowiadać i za każdym opowiadaniem do skrzynki
1 zł. włożyć i następne 4 sztuki robić. Naprzód: Szwedlar w półtora koła zczer=
wonego dobrego zamszu, na srodku 3 miechy nasadzone w jednej sztuce ukro=
jone pod forbogiem między temi miechy mają być cudne laystyki na wierzchu,
w hapsztuklu w forbogu mają być mundt. Druga strona tego Szwedlera
ma bydź z bodnem, na której mają być trzy miechy i mundt z jednej sztuki;
a przestrono ukrojono i cudnie strakowane, a wszystkie miechy mają być
przestrono ukrojone aby się dobrze otwierały, a fałdy wszytkie u miechów
i mundtów mają być chędogo [illegible] stadernetlowane farbistym jedwa=
biem. Wtóra sztuka jest miech dwanaście rzędny oszesi [illegible] mieszkach
a te 12 rzędy mają być od jedwabiu chędogo uczynione, a na wierzchnich
cugrynach mają wisieć dwa miechy sześć rzędne, Hengiel ma być chędogo
jedwabiem wyszywany, na nim knafel namisterniejszy, ku tej sztuce należący,
takież też na spodku w koronce. Trzecia sztuka jest fałdowany miech sta=
roświecki krakowski na każdej stronie po jednemu miechu nad nim i na nim
rycerskie wszyty i z wierzchu i zewnątrz aby był dobrym zamsem futrowany
i dobrze przestrony. A z stron wszędzie [illegible] falcowany z pozłotki u tegoż
miecha hengiel wyszywany i knafel urobiony ku takowej sztuce należący
strzempki z czerwone° zamszu pozłotką futrowane. Czwarta sztuka: Para ręka=
wic duplowana z jednej sztuki dobrze ukrojona i uszyta aby w niej był szew
wnętrzny żeby go niewidać a po wierzchu ma być chędogo wyszywana roz=
maitym jedwabiem co namisterniej być może. – Te sztuki mają być w domu starszego
mistrza przy obecności braci cechowej bez modla albo formy krajane i tak wygotowane.

Dłużej jakowej sztuki niema żaden robić nad 6 niedziel pod winą. Od sztuk wolni
będą mistrzowicowie Krak. jednak rok cały mają wędrować: jako też i ten, co
córkę lub wdowę mistrzowską pojmie. Mistrzowic gdyby niechciał wędrować ma
dać do cechu zł. 12 i rok u mistrza robić lub dać 12 zł. Item za kolacyą 12 zł
i achtel piwa powinien dać
Którzyby z wyuczenników cechu tego chciał mistrzem zostać ma 2 lecie wędro:
wać, na rok u jednego mistrza opowiedzieć i na każde suchedni do skrzynki
cechowej 1 zł. odkładać i sztuki robić. lub też za wędrówkę gdyby niewędro:
wał 24 zł. albo gdyby roku nie dorobił 12 zł. dać. Potem ma dać wstępnego
złoty, kolacyą według dawnego zwyczaju, achtel piwa na proch i półhak
zł. 10.
Którzyby się obcy tego rzemiosła tu w Krakowie uczył ma wędrować 3
lata lub za to dać 36 zł. i list wyzwolenia pokazać. Potym będzie rok robić
u mistrza lub okupując się dać zł. 12 i za każdym opowiadaniem się w cechu
na każde suchedni 1 zł. oddać. a potem do sztuk robienia przypuszczony będzie.
Mistrz młody ma służyć w cechu dotąd póki inny na jego miejsce nie nastanie
przyczem wolny będzie od kurkowej strzelby i od suchych dni. Może też taki
młody mistrz za siebie do posług innego nająć.
Gajenie cechu ma być co 4 niedziele z formułą: „Przykazujemy mocą P. Boga
„Wszechmogącego, pokoj Króla JMci naszego Miłości Pana, pokoj JM P. Bur:
„mistrza z jego Uczciwą Radą, pokoj PP. Starszych, Pokoj PP. Przysiadnych i
„ze wszystką bracią, pokoj Którzyby takowy przestąpił słowem nieuczciwem
„płaca jego pieniądze, Którzyby takowy pokoj przestąpił czego P. Boże ucho:
„waj! ręką sięgnieniem, ten przepada, co Bóg a ten nasz cech w sobie ma."
Przy gajeniu mają się wszyscy skromnie zachować, a ten który będzie miał spra:
wować, przed stołem stanąwszy i powinną uczciwość cechowi uczyniwszy
rzecz swą sprawować jak najuczciwiej ma. Ma być porządek w mówieniu,
wyjąwszy co pilnego i nagłego
Kto [illegible] po obesłaniu do cechu nieprzyjdzie pod winą Króla JMci zapłaci 12
gr. pod winą radziecką 6 gr. pod winą cechową 3 gr. Którzyby do cechu przy-
szedł z orężem przepadnie winy 12 gr. na zbroję cechową.
Każdy mistrz ma dobrą i warowną robotę robić pod winą od każdego oszą:
cowanego grosza po szelągu i robotę spruć ma.
Żaden mistrz do roboty rzemiosła swego nie ma używać pomocy osób
do rzemiosła nie należących jako dziewki służebnej brata siostry ani
żadnego krewnego ani podejrzanej osoby pod winą półkamienia wosku.
Żaden nie ma czeladzi drugiemu odmawiać ani w robocie przeszkadzać
ani kupca odmawiać pod winą 24 gr.
Wolno mistrzom po jednym towarzyszu chować a starszym po dwuch.
Choremu mistrzowi i wdowie ma być towarzysz dany
Towarzysz przywędrowawszy gdy roboty niedostanie powinien dostać z
skrzynki cechowej wochlon jeden.

gdyby się mistrz nie opowiedziawszy się odjechał i gdyby go przez rok i 6 nie-
dziel niebyło: wróciwszy nie ma być do cechu przypuszczony aż ponadkom
cechowym zadość uczyni.
Któryby mistrz bez małżeńskiego stanu nieuczciwie żył albo cudzołóztwo
popełnił ma być do urzędu odesłany
Któryby mistrz mając żonę uczciwą dla łotrostwa albo swywoli w domu
niespał popadnie winy kamień wosku, a towarzysz 1 zł.
Któryby mistrz w poswarku z drugim słowa nieuczciwe zadał ma być
karan półkamieniem wosku.
Jeden na drugiego ma sprawiedliwości szukać najprzód w cechu a nie
wurzędzie aby tenże urząd nie był ustawnie turbowany
Któremuby mistrzowi z strony zachowania jego zadano w postron-
nych krajach nieuczciwości ma się tu na miejscu sprawić
Każdego mistrza żona ma się przy towarze siedząc uczciwie i przystojnie
zachować.
Żaden mistrz na żaden okoliczny jarmark w okręgu Krakowa nie
ma jeździć z towary pod winą półkamienia wosku.
Kramarze nie mają sprzedawać robot do cechu miechowników należących
oprócz gdyby od mistrzów kupili: Roboty te kupione w Krakowie
u mistrzów nie wolno po ulicach i wendetach ale po jarmarkach na:
mniej o mil 12 kramarzom przedawać.
Z powodu rozłączenia cechu Miechowniczego od cechu Kaletniczego
i Tasniczego nie ma żaden mistrz rzemiosła kaletniczego i tasniczego
robić ale się przy swem trzymać
Iże robienie rękawic z dawna cechowi miechowniczemu należy: nie
ma być wolno rękawicznikom ~~pokątnym~~ którzy się na pokątnych
miejscach chowają przeszkadzać miechownikom w robieniu rękawic
pod winą zabrania takowych na ratusz.
Partacze i stularze nie mają mistrzom przeszkadzać w rzemiośle
ani robić materacow, wezgłowek, krzeseł, stołkow, obijac, wor-
kow, pokrowców, trzosow, mieszkow, ameli, ładownic, wackow,
różnych kaletek z rozmaitej materyi drogiej i podlejszej także
juchtowych nożenek i tyzników tego wszystkiego pomienionego
srebrem złotem gładko asstowanych i sznurkiem obwodzonych
tu w Krakowie robionych lub nawiezionych sprzedawać pokątnie
i po wendetach pod zabraniem.
Co kwartał mają bracia z małżonkami chodzić na zał. msze pod
winą 3 gr. i na pogrzeby pod winą 6 gr. a dla żony 3 gr.
Wszakże iż między bracią cechu tego miechowniczego są niektórzy wyznania
ewangielickiego ciż ewangelicy od chodzenia na załomsze pogrzeby i wszel-
kie ceremonie kościelne są wolni, za co mają na każde suchedni po 4 gr. dać do skrzynki.

Żaden mistrz nie ma towarzyszowi więcej pożyczać nad 12 gr. a robieńcowi 6 gr. pod karą 6 gr.

Ten przywilej Zygmunta III potwierdza Król Michał (Cracoviae d. 14 Martii 1670)

(Orygin. na pergam. fol. Kart 4 z pieczęcią wiszącą na sznurku w puszce blaszanej — Wcechu rzemieślników)

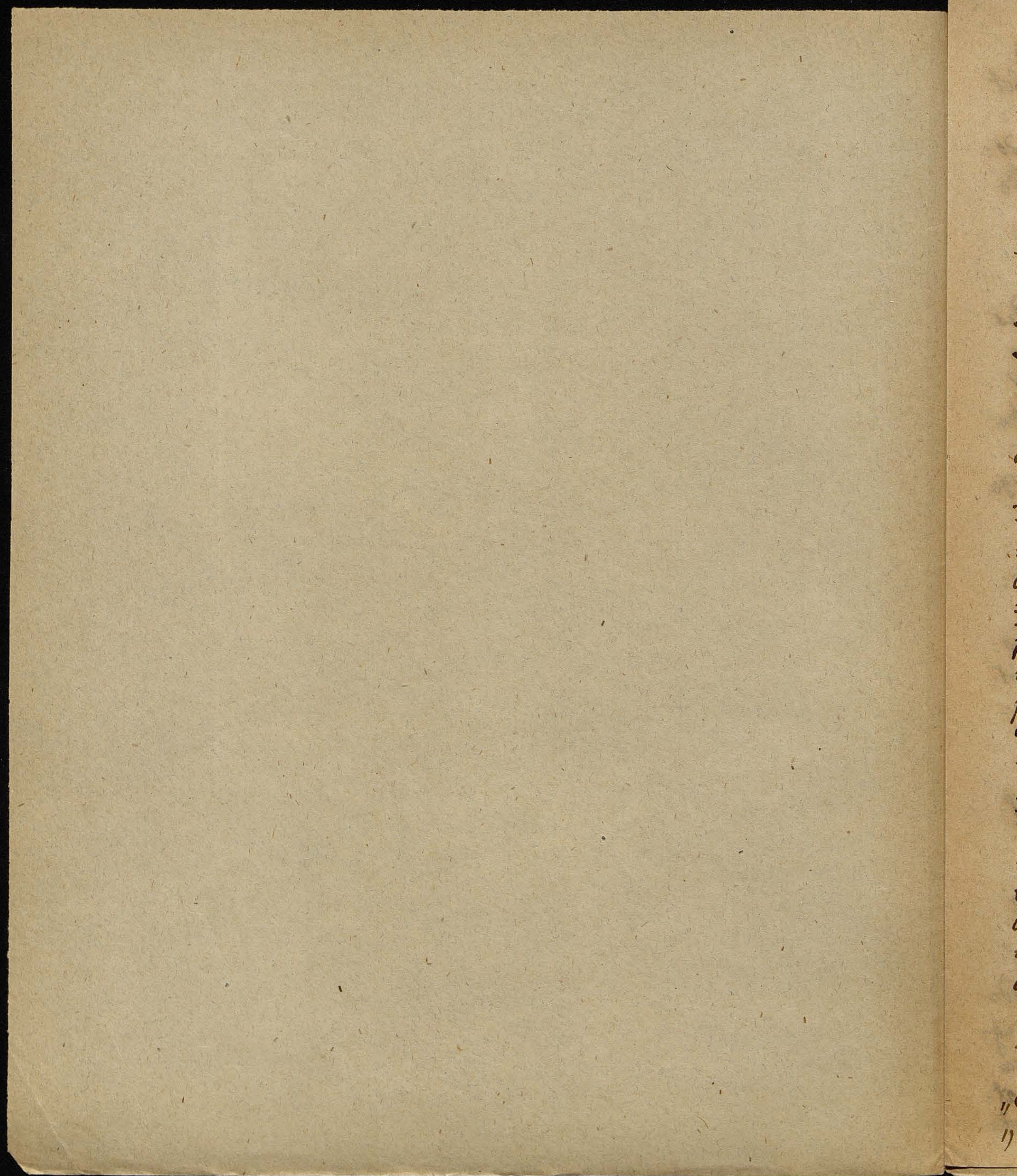
No. 288

Powyższy przywilej potwierdził Augustus II rex Poloniae (w Warszawie d. 15 Grudnia 1701) potwierdza powyższy przywilej Króla Michała z dodatkiem aby innego rzemiosła ludzie nie przeszkadzali w robotach temu cechowi a mianowicie: w robieniu Materaców i Wezgłówków, Krzeseł, Stołków, Luzwarków, Spodnie robienia, Worków, Pokrowców, Trzosów, Mieszków, Amelij, Ładownic, Wacków, różnych Kaletek z drogiej i podlejszej Materyi także i juchtowych, Nożenek i Zyżników gładko lub srebrem albo złotem aftowanin, Tafraków do pistoletów, Sakiew, Juków, Tłumoków, juchtowych, Pendentów, Pasów Karabinowych i mietełek juchtowych, Pendentów, nie robili ani po tandytach przedawać się nie ważyli sub confiscatione towarów. — Prócz tego aby urzędnicy roboty walnej jako to kilkadziesiąt sztuk w sobie mającej żaden mistrz bez konsensu starszego nie podejmował się, ale starszy ma tę robotę dzielić i rozdać pod winą kamienia wosku.

Augusť II 1701 potwierdz. Michała 1670 Zygmunta III 1590 i Ustawy rajców z r. 1590. Zeszyt oprawn. papier. in fol. K. 4. z podpisem Króla i pieczęcią w. kor. wytłoczoną.

(Jest w zbiorze p. 271)

(Oryginał na papierze z pieczęcią Królew. fol. Kart 4)

Consules civitatis Casimiriensis (fer. 5a post f. S. Trium Regum 1624) confirmant sequentes articulos polonice conscriptos Contubernii Perariorum, Marsupiariorum et Acuariorum in Stradomia:
Starsi Cechu Kaletniczego, Miechowniczego i Pasniczego z Stradomia we społek z Stołowymi i z Młodszymi Cechu tego, stosownie do dawnych Przywilejów i Porządków Cechu tegoż przez Królów polskich i Radę miasta Kazimierza nadanych, za społecznem zezwoleniem niniejsze artykuły postanowili:
1) Mają być obierani 2 Starsi, jeden Kaletnik a drugi Paśnik którzy co 4 niedziele obesławszy Braci do cechu wezwać i cech zagaić mają; a któryby do tego zagajenia przyjść omieszkał ma dać winy do skrzynki cechowej 6 groszy.
2) Jeżeli by który brat miał potrzebę w Cechu, takowy ma iść do pp. Starszych żądając od nich obesłania zupełnego cechu, dawszy wprzód Słudze albo postowi, jako jego prawo i urgielt niesie, półgrosza. A jeźliby obcy mistrz innego rzemiosła lub towarzysz obcy potrzebował zupełnego cechu, ma zakupić cech zupełny i do skrzynki odłożyć 12 gr. i dać 1 gr. postowi.
3) Któryby żądał być wpisanym do Cechu i przyjętym, ma ukazawszy list od Urodzaju przed pp. Rajcy przyjąć prawo miejskie; potem ma w Cechu tenże list od Urodzaju lub miejskiego prawa, oraz list od wyuczenia rzemiosła pokazać i Sztukę rzemiosła swego okazać; poczem oddawszy posłuszeństwo wszelakie Cechowi i pp. Starszym, uczynić przysięgę na wszystkie porządki i posługi cechowi.
4) Młodszy mistrz rzemiosła kaletniczego powinien odprawić i ukazać następujące 3 sztuki mistrzowskie, to jest 3 Kalety albo Torby: Pierwsza ma być: "Turca rubea subducta aut intexta serico cum tribus bursis et uno Haser tota duplata alias duplowana." Wtóra: Gyricht cum 3 bursis etiam duplata

„quae valeret pro 8 grossis. Trzecia: tertia debet esse hirsuta
„cum spinula alias z puklem cum Barth intexto, et tota debet
„esse intexta, cumque 3 bursis et duobus Hasry, unus sub spi=
„nula, alius sub bursis.” A jeżeliby się te sztuki mistrzom niepodo=
bały, ma żądać nauki ukazania tej roboty i poprawy, albo też
tę sztukę w Cechu okupić. – Z rzemiosła Paśniczego ma te 3
sztuki mistrzowskie odprawić i pokazać: „Pierwsza: Kszmait
„na żelezie o trzydzieści Worczlach Haor (harr?) do tego
„Stąpet. Druga: Unitaiza o czterech Worczlach. Trzecia: Pas
„nabijany mosiądzem, z gruszpęgami rzezanemi i do tego
„prędzka z szpinadlem robiona od wszelakich kunsztów,
„długa ma być na półtora palca i zankiel takimże kształtem.”
A jeżeliby niedosyć uczynił w robieniu tej sztuki, powinien bę=
dzie tej sztuki poprawić za wynalazkiem i uchwałą zupełnego
cechu.” – Z rzemiosła Miechowniczego ma te sztuki mis=
trzowskie odprawić i ukazać: „Naprzód Robotę ręczną: Mie=
„szek okrągły zamszu kozłowego coby przedniuh skor czerwo=
„no farbowany; około tego mieszka ma być mieszków 12 z
„wiekami zakrytemi a z guzikami dwadzieścia cztery sztycho=
„wemi; u tegoż mieszka na wierzchu uwiązanie ma być na pół=
„łokcia, na którem uwiązaniu ma być sznesel dwiescie szty=
„chowy, a do otworzenia tegoż mieszka mają być półtora sta
„sztychowe dwa knefle, na dole na cugrychmach, u tych
„małych mieszków mają być gwindy wespół z pierzem, z sznas=
„likami i z żołądkami, z wodnemi orzechami i z rozmaitemi
„jedwabiami dostatecznie mają być piękną robotą urobione.
„Druga sztuka: Rękawica jedna z ręki na rękę, coby z jednej
„sztuki paluch był wykrojony, ma być przez szwów i przez
„sztychlów na wierzchu palców, tylko między palcami ma być
„zaszyta, a na dłoni z rozmaitemi floresami wszytka od jed=
„wabiów wyszyta i wyhaftowana, na łoku ma być rospor z cug=
„rynem, na którym ma być gwint z pozłotki i kutas na końcu.
„Trzecia sztuka ma być jako Płassyneczek (tasimieszek?) z safianu bronat=
„nego abo z Kordybanu przedniego z wielkiem (wiekiem?) zakrytem
„onego zamka ~~albo~~ raczej żelezca, a na tem wieku od jedwabiu

„rozmaitego ma być różne ptastwo wyhaftowane; pod temże
„wiekiem ma być mieszek, który dla żywego ptaka ma się otwie=
„rać, poprzec pod tem wielkim w temże zielezie ten worek
„ma być różnym jedwabiem wyszyty, a wacek wszytek po obu
„stronach ma być wygitrofany, a we szwie jako najchędoż=
„sza od jedwabiu franzla ma być wszyta, nad tąż franzlą
„mają być guziki płaskie czworograni od przedniego złota
„i jedwabiu urobione u tegoż wacka w około po obu stronach."
A jeżeliby który młody mistrz w robieniu sztuk pomienionych nie
uczynił dosyć: powinien tych sztuk poprawić za uproszeniem jpp.
mistrzów. Jeżeliby który młody mistrz niechciał robić lub ukazywać
sztuk rzemiosła swego, powinien dać za uproszeniem braci 40 zł.
rzeźnikom tarczową i kolacyę sprawić. Którybykolwiek z tych rze=
miosł żądał środku między braciąc, ma dać wstępnego do cechu
naprzód na wiadro piwa 24 gr. na lejtuch 24 gr. na zbroję 24 gr.
i na wosk 24 gr. Wszelako mistrzowski syn albo mastek od tych
sztuk wolny będzie, tylko wstępnego do cechu powinien dać 1 grzyw=
nę a na potrzeby cechowe t. j. na lejtuch, na wiadro piwa i na
zbroję a potem na bracką potrzebę 3 zł. A ktoby pozostałą
małżonkę brata z cechu pojął, powinien będzie odprawić tylko
pół sztuki.
5) Rzemieślnicy tegoż cechu mogą dobrowolnie ozdabiać swe
rzemiosła jak najlepiej będą mogli i umieli; i wolno im kupo=
wać wszędzie skóry rozmaite oraz farbować skóry czyli lesz
farbą rozmaitą bez przeszkody dla swojej potrzeby. A który by się
rzemiosła nie uczył u mistrza, nie ma być żadną miarą przypusz=
czony do cechu, lecz ma być za partacza poczytany.
6) Którybу niebył wpisany do cechu a robił robotę, takowemu
powinni mistrze za dozwoleniem jpp. radziec z sługami miejskiemi
zabierać robotę.
7) Towarzysz któryby skąd inąd przywędrował, albo od drugiego mis=
trza wstał, znalazłszy robotę powinien u mistrza robić najprzód
2 niedziele, potem jeżeliby dalej u tegoż robić chciał, ma robotę
robić aż do kwartału zupełnego; a jeżeliby niechciał, takowego inny
mistrz nie ma posadzić na swoj warsztat pod winą cechową i kamienia
wosku.
8) Jeżeliby który towarzysz wstawszy z roboty u jednego mistrza,

przystał do drugiego robić; powinien mistrz który go przyjmie spy=
tać pierwszego mistrza, jako się ten towarzysz od niego odprawił, jeżli
z dobrą albo złą wolą i jeżeli mu czego niewinien; a któryby inaczej
uczynił ma położyć winy 6 wochlonów.
9) Mistrzom niewolno więcej chować towarzyszów na warsztacie
nad jednego; starsi tylko mogą chować 2 i jednego ucznia, wyjąwszy
gdyby był dostatek towarzyszów. Niewolno też odmawiać drugim
czeladzi pod winą połkamienia wosku.
10) Mistrz przyjmując ucznia albo chłopca na naukę, ma go najprzód
mieć przez 2 niedziele na próbie, potem ma go wpisać w cechu na
4 lata przyczém ma mistrz dać do cechu 12 gr. a pisarzowi 1 gr. Przez
te 4 lata powinien mistrz opatrywać ucznia i starać się o ubiory dla
niego; a gdy się uczeń 4 lata wyuczy winien mu mistrz dać kopę na sukmanę.
11) Żaden towarzysz ani uczeń niech się nieważy na swą rękę
robić roboty na warsztacie u swego mistrza pod winą i kamienia wosku.
12) Mistrz któryby u siebie przechowywał bądź powinnego swego,
bądź innego rzemiosła, ma dać winy 2 kamienie wosku.
13) Żaden z mistrzów nie ma drugiego bez rady i pozwolenia zupeł=
nego cechu pozywać do któregokolwiek prawa, pod odłożeniem 6 groszy.
14) Jeżeliby jeden mistrz drugiego zelżył albo zesromocił i na sławie
uszczerbił i przytém by też przystąpiły zawłoski, zagębki mię=
dzy niemi: takowy, któryby był winniejszy ma odłożyć za słowa
uszczypliwe połkamienia wosku, a za zawłoski i kamień.
15) Któryby miał odprawować sprawę w cechu przed mistrzami, po=
winien wstać z uczciwością pp. starszych i [illegible] cechu wszystkiego
pod winą 6 funt. wosku. Któryby zaś uczciwie w cechu nie siedział
czapki nie zdjąwszy, ma dać winy 2 funty wosku. Któryby szemrał
w cechu, gdy starsi o czem radzą albo sprawy potoczne odprawują
albo gdyby mówił bez dozwolenia starszych, ma być skarany winą
6 groszy, albo za drzwiami stać dotąd aż się sprawa skończy. Kto=
ryby bez dozwolenia starszych wyszedł z cechu, albo przyszedłszy do
cechu siadł za stołem sądowym bez dozwolenia pp. starszych ma dać
winy i funt wosku. Także któryby z braci czasu posiedzenia i odpra=
wowania kolacyey brackiej w wieńcu za stołem bez dozwolenia
starszych siedział, ma odłożyć i funt wosku. Któryby z mistrzów bez
słusznej przyczyny i pewnej wymówki do cechu na cugank we 4 nie=
dziele przyjść zaniedbał, ma odłożyć funt wosku. A który by [illegible] sprawy
skryte albo tajemne, które się działy w cechu objawił przed małżonką, towarzy=
szem albo uczniem, a co większa przed obcym, ma być karany podług uznania całego cechu. ./.

16) Którzyby będąc obestany przez posła cechowego albo młodszego i będąc obwieszczony pod winą Królewską do Cechu nie przyszedł, ma być karany 12 groszy; a jeżeli pod winą radziecką 6 gr.; jeżeli pod winą cechową 1 grosz.
17) Jeżeliby który z mistrzów mieszkał w domach albo dworach szlacheckich, które nie są podległe juryzdykcyi pp. radzieckiej: takowy winien być posłuszny cechowi i wszystkie podatki jak inni płacić, pod karą złożenia z rzemiosła.
18) Na pogrzeb mistrza lub małżonki jego, powinni od każdego mistrza za obestaniem dwaj przybyć i być przy wigiliach, przy prowadzeniu ciała do kościoła, przy mszy śpiewanej i przy pogrzebie pod karaniem 1 grosza. Toż samo powinna być od każdego mistrza jedna osoba na pogrzebie zmarłego towarzysza pod takąż winą. A jeżeli który z młodszych za rozkazaniem starszych niechciał nieść ciała do grobu, ma dać winy 6 gr. i 1 grosz temu coby za niego niósł. Którzyby z mistrzów niebył wtedy, gdy się odprawia żałobna msza kwartalna za dusze braci zmarłej, przy offercie, ma dać winy 2 funty wosku, a małżonka mistrzowska która by przy offercie tej żałobnej kwartalnej niebyła, winy 1 grosz.
19) Jeżeli by się który przeciw takowemu postanowieniu i porządkowi chciał szermować uporną gębą i temu się opierał, ma być karany przez pp. rajce.

(Acta consul. Kasimir. Tom. 794 pag. 435-440.)

Cech mieczników i pancerników oraz szpadników i słufierzy.

Proconsul et consules oppidi Ropczice polecają Bernarda artis gladiatorum artificem ex legitimis parentibus patre Joanne Boczyanek et Dorothea matre natum: qui sui genitores honesti sunt. In Ropczyce feria 3a ipso die decollationis S. Joannis 1521. — N° 1 Tac.

(z pieczęcią na zielonym wosku – w puszce woskowej żółtej – na pergam.)

═

Sigismundus III in causa inter contubernium gladiatorum Stradomien cives Casimirienses actores atque Contubernium gladiatorum Cracov. którzy tym pierwszym nie dozwalają sprzedawać framea, gladios et id genus in foro scrutario seu antiquario Tandeta dicto – i którym (pierwszym) Rada miasta Krak. nie dozwala nowych rzeczy sprzedawać na Tandecie – król rozstrzyga iż ponieważ cech mieczników stradomski ma później swój przywilej od krakowskiego, to zakazuje miecznikom stradomskim sprzedawać na Tandecie swe wyroby wyjąwszy podczas jarmarku. Rzeczy zabrane jednak krakowscy miecznicy mają wrócić (Cracoviae sabbato in festo S. Joan. Bapt. 1591.)

N° 3 Tac. na papierze po łac. z podpisem Jana Tarnowskiego Vicecancell. pieczęć wyciśnięta odleciała.

═

Rysunek (rękojeści) piórem od miecza na sztukę robionego z XVI wieku, pod napisem Sztuka miecznicza z dopisem: Hangyel protkyem mieczowany – rękojeść drotem dwoistym skręconym białym pleciona z okny żeby się w każdym oknie obejrzał jako wierzchodle ma być pleciona w rycerskim węźle, liczbatych węzłow (węzłów) rycerskich 40 bez dwu. Liczba okien 56 – Item tarka jarzembaty rzemym o 13 stabrynow u jednym szyim na swerck pleciony. – Item poswa o 3 swoch wypiętych jarzembatym rzemieniem a na środku snurek jeden – Item żelaza 529 stukowane mieczowane a na mieczowaniu rzezane albo ciezowane i głowica takie też jaki kto chce swoj który działa sztukę, albo mieszka albo swoję. –

N° 7 Sztuka miecznicza rysunek z [illegible]pisem na papierze

Nº 8.

Księga podługa in fol. od 1541. – 1756 w starej oprawie z r. 1546.

Księga cechowa: Rejestr zebrania mieczniczego lata bożego 1541 my Mistrzowie starsi Pan Jan Czech pan Brozi ~~Bobowski~~ Bobowski i ze wszytką bracią jesteśmy kupili zbroje na 4 pachołki i 4 pióra strusie i skrzynkę do cechu za 50 zł. Za miecze 3 zł i 5 gr.

Rysztunk cechowy mieczniczy: Zbroja polerowana na 4 pachołki i kapeluszy 4 i rękawy i rękawice 4 pary i 2 szyszaki do pancerzów. – Pancerze 2 do nich 2 pary rękawic Hakownic 2, Rusznic kuboczastych 2, Rusnic z krzosem do tarczy 1. Szefeliny do pancerzów 2, Oszczepy do tracenia 2, Kusza i skrzynka i kewar, Miecze do zbroi wiel: kie 4, Koszpergi (Hoczpergi Halsbergi) do zbroi 4, Pod zbroję kabaty ramssowe 4, Pludry gwelichowe do zbroi 6, Piora do zbroi biate 4, Kapaliny staroświeckie 2, Pro: chownice 2, Forma do Rusnice tarczowy, Forma do Hakownice, Rzetty ze ptasse jeden do Sopany.
(Późniejsze dopisy) Leituch sprawili za 77 zł. i 2 gr.
Zbroję szarą

Consules Cracov. (feria 6a post fest. S. Andreae Apost. 1582) inhaerentes privilegio Contubernii Gladiatorum Cracov. per officium consulare Cracov. concesso et per Reg. Majest. Var: soviae d. 20 Januarii 1580 confirmato item Decreto conten: to in actis consularibus Cracov. fer. 4a post fest. S. Bartholomaei 1567 – ad instantiam Mathiae Rękaw et Alberti Suchorzki seniorum gladiatorum Cracov. nomine totius Contubernii fac: tam, demandaverunt Alberto Mogielanski, Laurentio Opolski et Andreae Byskowski gladiatoribus civibus Kasimiriensibus ne novas merces suas ad artem gladiatoriam pertinentes Cracoviae in foro antiquario vendere audeant sub amissione mercium. – libe: rum tamen illis est merces suas gladiatorias diebus forensibus vi: delicet feria 3a et feria 6a Cracoviae in foro scrutario vendere.

Cech mieczników

4086/7.

Stephanus rex Pol. ad preces contubernii artis gladiatoriae cracoviensis exhibitos certos articulos ex germanico idiomate in polonicum translatos confirmat (Varsaviae d. 20 Januarii 1580.

Vladislaus rex Polon. Cracoviae d. 30 Julii 1646 przywil. po Tacin. ustawy po pol. na perg. z podpisem Króla z pięczęcią w. kor. w puszce blasz. wosk. cisnięt.

Kto by chciał w Krakowie mieć miejsce w cechu [illegible] mieczniczym po okazaniu listu rodowego i wyuczenia takowe sztuki będzie robił w cechu mieczniczym. Najpierw aby na robienie tych sztuk przyniósł głownię mieczową z amru i ma ją mistrzom okazać jeśli jest godna ku uczynieniu sztuki, albo nie, której sztuki pokątnie żaden indziej nie ma czynić ino u mistrza starszego w Krakowie. Ma tedy najpierw tę głownię którą przyniósł z hamru toczyć sam własną ręką tak jako mu mistrze starsi rozkażą. A ma ją wytoczyć na stary kształt potem ma obesłać wszystkich do oglądania jeśli godna ku wyprawieniu. Ma potym tę głownię wykształtowaną wymieczować prawie dobrze, pochwę nań ma uczynić z rzemienia niegładzonego a ma być szyta powierzchu trzemi szwy jedwabiem czerwonym: jeden szew ma być środkiem a drugi podle sznorki a z drugiej strony takiez pod spodkiem a ma być ta pochwa subtelna coby koniec końca dochodził w okrąg ma też być głowica na nim mądrykowata o dwu gałęzu po jednej stronie pitowane i mosiądzem nasiekane także i z drugiej strony a na tej głowni ma być onitków ośm mosiądzowych subtelnych, jelca mają być okrągłe sztukowane, mosiądzem obtoczone, ktemu wypolerowane dobrze, Rękojeść ma być drotem pleciona rycerskiemi wszyty a drot ma być kręcony pobielany w tej rękojeści ma być 58 okienek, a w rurze mosiądzowej dwanaście która rura ma być na anglu pod rękojeścią. Angiel ma być wymieczowany. Taśka ma być rzemiesła niegładzonego czternaśtą

stabrinow stemowana, każdy stabryn ma być inszej
farby, a ta taśka we środku ma być przezroczysta
Gdy tę sztukę uczyni ma ją pokazać w cechu — Potym
wstępnego zapłaci 12 gr. a pisarzowi 2 gr. i powinien
uczynić juzynę na wszystkie mistrze. Mistrzowie mają
z nim iść na ratusz a tam na list ukazać dobrego urodze:
nia i zachowania i przyjąć miejskie prawo i cech.
Mistrz młodszy powinien wszelakie posługi działać tak w rzeczach
Kościelnych jak i cechowych tak długo poki inny na jego miejsce
nie nastanie.
Od robienia sztuk wolni synowie mistrzów Krak. tylko dadzą
Kopę na zbroje i na insze rzeczy cechowe, oraz juzynę.
Każdy mistrz ma dawać do cechu w każde suchedni 1 1/2 gr.
i bywać na pogrzebach i żałomszy.
Takowe jak wyżej sztuki mają być robione w Krakowie,
[illegible] w Kazimierzu, na Stradomiu i Kleparzu
Niewolno obcym do Krakowa wozić nowej roboty wyjąwszy
podczas jarmarku i przy bytności Krola
Gdy starsi obeszlą cech pod winą pańską kto nie przyjdzie
zapłaci 6 gr. a gdy obeszlą cech pod winą mistrzowską płaci 1 gr
Gdy starsi cech zagają mają się wszyscy uczciwie zachować
bez broni zasiadać. Który przyjdzie po zagajeniu cechu nie
wziąwszy odpuszczenia od starszych za zamieszkanie zapłaci
1 gr, kto wstanie i porwie się na drugiego brata słowem
nieobyczajnem zapłaci na wosk 6 gr.
Kto wyda tajemnice cechowe płaci na zbroje 1 zł. kary a gdy
by nie poprzestał ma być wykluczony.
Kto wyjdzie z cechu swowolnie nie wziąwszy odpuszczenia
u starszych ma być karany i funtem wosku.
Niewolno odmawiać targujących ani ganić drugiej roboty
pod winą 2 zł. na zbroje, równie jeżeli który mistrz dru:
giemu towar podkupuje
Niewolno mistrzom bez dozwolenia starszych kupować
towar przywieziony mięszczęcy pod karą 4 zł.

Miecznicy krakowscy r. 1646 otrzymali od Wła=
dysława IV przywilej zakazujący, aby się nikt z
mieszczan i partaczów nie ważył na kuźnice za=
jeżdżać dla kupowania robot, to jest szabel i
kordów; aby się nikt nie ważył fordymentów
krzyżów do broni na szkodę pomienionych miecz=
ników wykupywać; aby tandeciarze i partacze
broni nie ważyli się sprzedawać.

Cech mieczników.

(Starsi Cechu miecznicżego Krakow. (Cracoviae ex contubernio confratrum gladiatorum Sabbato ipso die S. Priscae 1550 następujące ustawy dla ~~[illegible]~~ towarzyszy cechu Miecznicżego spisują:) 1. po pol.

F Jezliby ktokolwiek przyniosł do warsztatu (choć!) sprzedawać szablę, tesak, jedlcza, głowicę, nożny i insze rzeczy które przysłużają do rzemiosła ma kupić towarzysz a jako zapłaci ma mistrowi sprawnie powiedzieć co da jeśliby z mistrza więcej wziął niżli ~~jak~~ sam dał tedy taki ma być karany a mistrz jemu pieniądze ma powrócić.

Item Gdyby który towarzysz albo robieniec przedał w kowkę starą albo pas albo poszwę albo jedlcza, theschke, głowice a mistrowi pieniędzy nie oddał ma być mocno karan.

Item jeśliby kto chciał wronicz coskolwiek tedy to jest rzecz mistrzowska.

Jezliby jedna persona dwie sztuce przyniosła to jest towarzyskie, i jeśliby przyniósł 3 sztuki albo więcej tedy to już mistrowskie bynamniej robić około nich.

Jesliby kto kazał szmalcować cokolwiek jedlcza albo głowicę, to jest mistrowskie

Wstawić albo blachę do jedlec wprawić to jest mistrowskie

Jesliby kto przyniósł poczyścić cokolwiek a towarzysz by łyżakiem zygł, tedy już mistrowskie.

Jesli by była potrzeba szyndować od obu końcu na piędzy, jest towarzyskie, a jeśliby wszystek ze rdze schyndować tedy jest mistrowskie.

Jesli by kto przyniósł mieczować oszczep a była by potrzeba wszwiązek ze rdze przetoczyć albo nożenki namniejsze uczynić tedy to jest mistrowskie.

Jesliby kto przyniosł szablę kozacką bądź ze srebrem bądź tez
i bez srebra tedy jest mistrzowskie.
Jesliby tez kto przyniosł stossowac złamane w rękojesci
na trzy palce od ostrza jest towarzyskie: a jesliby w jedlcach
albo ostrzu tedy to jest mistrzowskie
Starą rękojeszcz) ktora przy mieczu będzie albo przy kordzie
albo przy szabli na dwie ręce gdy kto przyniesie oczyscz
to jest towarzyskie wyjąwszy by nowe dano działać to jest
mistrzowskie.
Towarzysze mają robić do czwartej godziny w noc a o 12
godzinie mają wstawać robić.
Łosswy nastawić na pieniądzy od konicza i na członku
albo konyeza załoczyć jest towarzyskie.
Towarzysz nie ma żądać odpuszczenia u swego mistrza przed
swięty albo przed jarmarkiem na 2 niedziele według starego
zwyczaju.
Każdemu towarzyszowi mistrz ma dać piwa ku sniadaniu
także i przy juszynie po dwu pieniądzu także tez i robien:
cowi. Ma jemu mistrz kazać koszule uprać we dwie nie:
dziele
Insze drobniejsze rzeczy to jest gdy szyje poszwę[2], przebije
na ostrzu albo na schwie albo tez wiązanie podklejcz
wszytko jest towarzyskie kromia kozackiej szable.
Gdy sie przyda iż będzie miał towarzysz odpuszczenie od swego
mistrza wziąć: tedy tegoż dnia ma wstać do mistrza o ro:
botę: a jesli nie weszle tego dnia ktorego przydzie tedy ma
czekać do swięta przisłego między mistrzmi krakowskiemi.
Gdy się przyda iż nie będzie towarzysz warsztacie a będą dwa
robiency albo jeden tedy mają przed mistrza położyć to
przepicie ktore mogą mieć; a mistrz ujrzawszy pilnosć ich
może im to zasię wszytko dać.
„Abyscie wiedzieli kiedy wesle towarzysz albo robieniec
„do mistrza o robotę a ten mistrz miałby dwu innych
„towarzyszow albo robiencow tedy nie macie tam patrzyć
„o robotę u tego mistrza ale tak macie patrzyć jako cecha
„idzie jeden wedle drugiego mistrza, a tych przestępować

mistrzów u których będą dwa mistrzy.
Gdy się przyda iż przerobi towarzysz u mistrza swego ćwierć
lata tedy ten towarzysz może sobie kupić Klynkę (Klinga?)
a mistrz ma jemu dopuścić tę Klynkę oprawić i skury
dać a jedlcza sobie ma kupić a to wedle zachowania
towarzyskiego.
Kiedyby który robieniec chciał za towarzysza zostać
tedy ma pułroka przerobić i więcej poki by nie zarobił
towarzyskiego wochlonu.
Gdyby się przydało iż by robił towarzysz przy towarzyszu
trybowanym tedy jest tak dobry jako i on a mistrzowie
gdy się tego dowiedzą iż robił przy niem więcej niźli dwie
niedzieli, takowy będzie od mistrzow karan.
Gdyby się przydało iżby towarzysz albo robieniec święcił
tedy towarzyszowi ma mistrz strącić grosz z wochlonu
a robieńcowi półgrosza.
Gdy się przyda iż towarzysz przywędruje do gospody, tedy
nie ma więcej przepić jedno grosz kiedy weźmie o robotę
a gdy jemu będziecie szynkować tedy nie macie nic wię-
cej przepić jedno pogroszu a robieńcy trzeci pieniądz.
Towarzysze mają chodzić na glejtowną wieczerzą
jedno dwa starszy a trzeci szynkowny, a robieńcy glej-
townej wieczerzy nie mają.
Takowe przepicie które jest wyżej opisane gdy do nich
przyniosą mają je wyprawić przy swem czasie ostatniej
godziny przed wieczorem lecie, a zimie przy swym czasie
aż po robocie mistrzowskiej. A jeżliby kto chciał zarazem
iżby to było zrobiono, a iżby niechciał czekać tedy jest
mistrzowskie. A tak to po was chcemy mieć tak po
starszych jako i po młodszych towarzyszoch i robieńcoch
abyście ten stary a chwalebny obyczaj mocnie a nieodmien-
nie trzymali a to też po was chcemy mieć aby na każde

ruchedni były thy obyczaje przed wami towarzyszmi i przedrobiency i tej przed temi którzyby z inąd przywędrowali czytane i przepowiedane aby każden wiedział jako się ma przeciwko mistrzowi swemu zachować. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum. Datum Cracoviae ex contubernio confratrum gladiatorum. Sabbato ipso die Scte Trisce A. D. 1550.

Oryg. na pergam. pieczęć na taśmie pergam wisząca na wosku czerwon. cech owa niewyraźna. w białej woskowej powłoce. dokoła napis: S. Magistris Gladiatoris Krakoviens:

Początek: Or

In nomine Domini Amen. Ku wiecznej tego listu pamięci my starsi mistrzowie cechu Krakowskiego pan Jan Czech i pan Brozy Bobowski ze wszytką bracią swoją tego to przerzeczonego cechu mieczniczego Krakowskiego wszelkim wobiec i każdemu z osobna tym to listem naszym jawno czynim że daje my sprawę i naukę towarzyszom rzemiesła naszego mieczniczego pod temi artykuły niżej opisanemi obyczaje które były między mistrzmi i międzi towarzyszmi rzemiosła mieczniczego, których obyczajów towarzysze nie strzegą ale nad obyczaj co ich nie jest na to się sięgają i biorą oprawki które im nieprzystuszają. My widząc naszę szkodę iż oni więtsze zarobki mają niźli my mistrzowie przestrzegając starodawnych obyczajów którechmy zastali i chcemy aby były trzymane mocnie a nieodmiennie nie wymyślając nic nowego a nieopuszczając też nic starego dla tego aby więcej ty rozterki niebyły między nami z towarzyszmi które przedtem byli aż do dzisiejszych czasów. A iżby też wiedzieli towarzysze co ich jest a co mistrzowskie ażeby się też umieli zachować przeciwko mistrzom i my mistrzowie przeciwko im dla tego im sprawę i naukę dajemy napiśmie. Naprzód

Kto drugiego w mieszkaniu podnaymie pod 1 Kamieniem wosku.
równie jak ten co drugiemu czeladnika lub chłopca odmowi
pod winą puł Kamienia wosku. wszyscy być i
Gdy wybieraią starszych na rozkaz rajców maią z wybranemi
iść po potwierdzenie pod winą 6 gr.
Synowie zmarłego mistrza niezapisani maią się uczyć tylko
2 lata
Wdowie niewolno trzymać chłopców okrom tych którzy
iuż byli przed śmiercią męża
Któryby mistrz czeladz psował nowemi obyczajami albo
większe myto dawał albo zarobek zapłaci puł Kamienia wosku.
Mistrzowi wolno tylko chować 2 towarzyszy mytnych i
1 ucznia; wyiąwszy gdybybyło nazbyt towarzyszow
Uczeń przyięty ma być w cechu opowiedziany po 2 niedzie:
lach próby po zapłaceniu zapisnego 6 gr. i ma się uczyć
3 lata a mistrz ma mu dać na wyuczony rok 1 zł. pol.
Towarzysz który mistrza swego podczas roboty odeydzie
i powędruje, ma być trybowan przez drugie towarzysze i
robieniec przez robieńce, i ma być karan 2 zł. na zbroię.
Kto drugiemu odmawia czeladnika płaci na zbroię 2 zł.
Czeladz nie ma porzucać roboty i wędrować aż się
mistrzowi opowie wprzód towarzysz na 2 niedziele a robie:
niec na 4 niedziele pod winą 1 zł.
Uczeń który odeydzie mistrza nie ma być od drugiego przyięty
- tylko 1 ucznia wolno mieć wszakże na ostatnim roku może
mistrz drugiego przyiąć
Co maią towarzysze do przepicia i porządki to tylko z łaski
mistrzów maią.
Z małych miasteczek powinni miecznicy niedouczonych na
lepszą naukę posyłać do Krakowa,
Co się tyczy pancerników który by chciał być mistrzem w Kra:
kowie nie ma tego czynić bez wiedzy cechu mieczniczego i ma
uczynić sztukę: Pancerz subtelny u mistrza starszego i okazać
go czy godny na potrzebę miasta - potem ma zachować wszelkie
inne porządki cechowe.

Król Władysław IV (Cracoviae d. 30 Julii 1646) potwierdza powyższy przywilej z dodatkiem następującej ustawy: Actum in praetorio cracoviensi feria 3a post fest. S. Mariae Magdal. proxima d. 24 Julii 1646 Rajcy na prośbę majstrów contubernii ensificum potwierdzają następną ustawę contra praepeditores: Przekupnie mieszkający na gruntach miejskich, szlacheckich i duchownych aby się nieważyli zjeżdżając na kuźnię klinicz wyklepować, fordymentow i krzyżow i inszych rzeczy do rzemiosła należących pod karą zabrania połowę na urząd a połowę na cech. Także wolno mieszczanom rzemiosła mieczniczego myć za towarzysz tak swoich jak i z różnych miast przychodzących według rzemiosła szynkownego na co wszyscy rozwolili: A który by brat dawał robić robotę partaczom i od nich kupował ma być karany 5 grzywn. na świece do kościoła. Na co się podpisujemy Jan Rękaw, Matys Leśniowski; Andreas Wnnik, Mathias Zarowski, Mikołaj Magier, Krzysztof Wierzbicki, Walenty Brzybierowski.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią dużą król.)

No 5.
Oryg. na pergam. z ozdob. malow. z pod pisem króla.

Król Michał Cracoviae d. 7 Decembris 1669 potwierdza powyższy przywilej cechu Gladiatorum Cracov. dany przez króla Stefana i króla Władysława IV

Oryg. na pergam. z pieczęcią dużą król. (w puszce blasz.) i malowanemi ozdobami przedstawiającemi oręże i zbroje.

No 6

Król August II 1703 (bez miejsca i dnia) potwierdza powyższe ustawy Stefana Batorego, Władysława IV dla cechu Ensificum Cracov.

Oryg. na pergam. z pieczęcią kor. dużą król. (w puszce blasz.) i malowanym portretem Augusta II z podpisem król.

Ustawa rajców Krak. dla mieczników i szpadników d. 8 Stycznia 1761 potwierdzona przez Augusta III w Warszawie d. 2 lipca 1761 (w zbiorze p. 283 i 293) (w 13 artykułach)

Ustawa rajców Krak. dla mieczników szpadników i ślusarzy d. 15 kwiet. 1773 (w 4 art.) (w zbiorze p. 303)

Ustawa rajców dla towarzystw mieczników szpadników i ślusarzy d. 29 czerw. 1736 (w zbiorze pag. 318)

A. D. 1544 fer. 2a post dom. Invocavit – Consules civitatis Cracov. ad instantiam Seniorum Contubernii Gladiatorum sequens specimen pro futuris magistris ediderunt: Vagina gladii debet esse tribus rutilibus notis consuta, existente nota superne exterius, zona vero subtus corium – Gladius debet esse probe politus, habens manubrium alias Rękojeść filis aeneis plexum et fenestriculis radiatum. – Crux sive manuum propugnaculum alias Jeliza, similiter et capitellum alias głowycza ad instar caseorum vulgo Małdrzyky formatum, debent esse aurichalco incrustata. Item debet esse pendula de corio inuncto circumdata fimbriataque 14 variegatis plicis cum zamiszch subducta – denique capuli sive manubrii ferrum bene politum debet includi fistulae de aurichalco elaboratae. (Lib Conclusionum I Tom arch. No 9 p. 15.)

1590 fer. 6a ante Cinerum – Sprawa pomiędzy Cechem miecznikow Krak. a cechem Miecznikow Stradomskich którym krakowscy bronili sprzedawać towar na Wendecie w Krakowie. Cech miecznikow Krakow. ukazał przytem przywileje: 1) Ordynacyja z r. 1405 die S. Scholasticae confirmata per regem Varsaviae d. 20 Januarii 1580. 2) Dekrety między miecznikami Krakow. a Kazimirsk. wydane przez rajców Krak. 1565, 1582, 1586 zakazujące Kazmierskim miecznikom sprzedawać nowe towary w Krakowie

1591 d. 26 Junii Cracoviae – Sigismundus III ad Seniores et contubernium Gladiatorum Cracov. ... skarzyli się Starsi Cechu mieczniczego w Przemyslu iż niechcecie uznawać towarzyszów w Przemyślu wyzwolonych, nakazujemy abyście ich uznawali.

Towarzystwo Mistatników.

Burmistrz i Rada miasta Krakowa (d. 24 lipca w środę w wigilią S. Jakuba 1680) oznajmują: ponieważ pracowici Andrzej Katana, Łukasz Moga, Łukasz Gora na usługę ludowi pospolitemu na Mistacie przy Wadze Krakowskiej będący, imieniem towarzyszy swoich skarżyli się, różni luźni chłopi i żydzi roznosząc różne towary, żywności odbierają, przyczem pokazali Artykuły w 10 punktach d. 1 Kwiet. 1637 przez rajców Krak. do zachowania dobrego porządku tymże wydane, które teraz potwierdzamy, postanawiając oraz aby ich było na dal 16 Mistatników i aby ponieważ ich wiele przez powietrze ubyło, sposobnych sobie do towarzystwa przybrali. Każdy od wpisania do regestru na potrzeby brackie ma dać do skrzynki 2 zł. Przytem mają obrać starszych, którzyby dobrego porządku przestrzegali. Chłopi luźni i żydzi pod surowością artykułu 2go, nie powinni żadnych towarów kupieckich i żydowskich w mieście przenosić, prócz samych Mistatników na to naznaczonych. Podług artykułu 9go mają ciż Mistatnicy we dnie i w nocy być gotowymi na usługę miasta, podczas przypadku ognia gdy trębacz na wieży zatrąbi, mają wszyscy z siekierami pod Wagę zbieżeć się, czekając urzędowego rozkazu, i podczas innej trwogi do zatoczenia dział powinni być ochotnymi, dla czego do dyrekcyi p. hetmana ratusznego należeć i większą częścią w mieście mieszkać powinni. Do dzwonienia też kościelnego, kiedy ich wzywać będą według dawnego zwyczaju nie powinni się wymawiać, za co

od x. Zakrystyana zwyczajne salarium dochodzić ich ma.
P. Ważnik ma doglądać aby nie defraktowali ani nięzali ludzi za odnoszenie towarów, tylko trzymali się płacy usta: nowionéj; w czém p. Ważnik ma moc wykraczających karać.

(Oblat. in Libr. inscript. cons. crac. d. 24 Julii 1680. Tom. 44 pag. 879-881)

Mistatnicy (od Messtätte) przenosili z pod Wagi mięjskiéj towary kupieckie pieszo — Fularze (od Vollader) przewozili takowe na wozach.

302

√ użebi

33

303

1 Księga cech.

Cech mydlarzy świecarzy i gryfników (Saponarii, luminatores et sepifusores)

Michael rex Poloniae (Varsaviae d. 25 Martii 1672) approbat literas papyreas polonico idiomate scriptas sigillo civitatis Cracov. munitas continentes certa puncta pro Contubernio Saponariorum seu Smigmatorum Cracoviensium polonice:

Proconsul et Consules Civitatis Cracov. (in praetorio Cracov. feria 5a post dominicam Jubilate proxima A. 1672) ad petitionem Ludovici Jeltens et Joannis Brzeskiewicz seniorum contubernii smigmatorum cracov. confirmat puncta infrascripta ex originalibus privilegiis decerpta:

Nabożeństwo za braciã i siostry zmarłe na każde suchedni w Kościele P. Maryi (w rynku) ma się odprawiać, na których mają być mistrzowie ich małżonki i towarzysze równie jak i na pogrzebach a któryby niebył mistrz lub małżonka zapłaci winy cechowej 6gr. a towarzysz 3gr.

Każdy mistrz na każde suchedni ma do skrzynki cechowej dać gr. 20 a towarzysz gr. 3 pod winą Kamienia wosku - które to pieniądze na nabożeństwa żałobne suchedniowe obracane będą.

Każdy mistrz cechowy powinien od każdej Podniaty Roboty dać do skrzynki cechowej gr. 15 a to na obrzędy Kościelne, pod winą Kamienia wosku.

Lubo to w przywilejach cechowych jest aby się żaden z mistrzów (nieważył kłaść na jedną robotę więcej nad 24 kamienie łoju: teraz za wszystkich zgodą pozwalamy że wolno będzie każdemu jak wiele będzie mógł takowego łoju na urobienie jednej roboty włożyć: wolno też każdemu według upodobania swego małej lub wielkiej formy do wylewania mydła zażywać.

Gdyby kto nienależący do cechu robił mydło w Krakowie, Kazmierzu, Kleparzu albo na przedmieściach lub z kąd indąd je przywoził albo partackie sprzedawał ma mu być przez urzędy zabrane i jedna część należeć ma Urzędowi, druga cechowi a trzecia szpitalowi.

Kto chce mistrzem zostać powinien się rzemiosła wyuczyć to=
warzyszem zostać miejski prawo przyjąć do skrzynki na potrze=
by cechowe 20 zł. dać i zamiast kolacyi do skrzynki zł 30 dwie=
ma ratami.

Chłopiec ma się uczyć 4 lata rzemiosła u jednego mistrza przy
wpisaniu zapłaci 2 zł a przy wyzwoleniu 6 zł.

Myto każdemu towarzyszowi powinien dać mistrz od jednej roboty
zł. 4 od rozpuszczki gr. 15, za ług gr. 6 który ług ma przy mi=
strzu zostawać a towarzysz nie mogą sobie uzurpować.

Towarzysz któryby zamieszkał mistrzowi w robocie ma być ka=
rany.

Któryby mistrz albo towarzysz przez uczenie swoje partaczów
mnożył takowemu ma być rzemiosło w całem województwie Krakow.
zakazane i ma niedziel 12 w więzieniu siedzieć, a towarzysz nie ma
więcej robić rzemiosła pod winą 100 grzyw. i półroku więzienia.

Jeżeliby w mieście Kazmierzu mydlarza nie było wolno będzie mydlarzowi
z cechu krakowskiego tamże osiąść lecz ma należeć do cechu krakows=
kiego i ma być urzędowi tutecznemu posłuszny.

Towarzysz któryby u mistrza na noc w domu niespał powinien 2 dni
w więzieniu siedzieć: a któryby pijano w nocy do domu przyszedłszy
hałasy czynił i na mistrza albo kogokolwiek domowego słowy nastąpił
ma być karany więzieniem przez 2 niedziele i pieniądze od jednej roboty
jego mają iść połowe na świece do kościoła a druga połowa do skrzynki
na zaratowanie chorej czeladzi lub pogreb; a gdyby mistrza lub mistrzo=
wą uderzył albo ranił ma być do więzienia wzięty i od urzędu karany.

Któryby towarzysz przez niedbalstwo robotę zepsował ma ją nagrodzić.

Mistrz któryby w cechu zgrzeszył ma być w cechu sądzony salva apellatione ad
magistratum.

Każdego roku powinni losy ~~[illegible]~~ w siadaniu z mydłem na
rynku zaraz po obraniu starszych odprawić, przyczem starsi mają mieć
pierwsze miejsce: w czem nie ma jeden drugiemu przeszkadzać a ktoby takowe=
mu losowaniu przeczył zapłaci winą 6 świec funtowych białych.

(Oryginał na pergam. kart 4 in fol. z
pieczęcią wiszącą w puszce na sznurku
zielono-brunatno-białym)

Cech mydlarzy, swicarzy i gryfników.

Sigismundus Augustus rex Poloniae (Petricoviae in conventu regni generali feria 2a post Dominicam Rogationum proxima 1567) ad petitionem famatorum Saponariorum Cracov. articulos ad bonum ordinem et regimen fraternitatis ipsorum in lingua polonica confirmat:

(Oryginał na pergaminie z pieczęcią koronną wielką na sznurku niebiesko białym

Mistrzowie, towarysze i uczniowie wszyscy mydlarze Krakowscy mają być starozytnej wiary chrześciańskiej. Bractwo mydlarskie świece swoje w Kościele P. Maryi w rynku Krakowskim mieć będzie oraz nabożeństwa i pogrzeby. Powinni bywać na obchodach Kościelnych, pogrzebach i załomszach ile kroć obesłani będą wraz z żonami pod winą 1 gr. a towarysz puł grosza.

(browarku robić nie nemiosta miał każdy mydlarz w domu swym

Na każde suchedni winni mistrze zejść się dla rady i namowy mistrze, powinni też zbroje i strzelbę mieć.
Mydlarzow w Krakowie nie ma być więcej tylko 12 podług dawnego zwyczaju a to dla tego aby warowne mydło było robione i wistszej drogości łoju nie było: i jatek mydlarskich będzie 12
Mydło ma być robione dobre pod jednaką miarą tak wzdłuż jako i na szerz według starej miary aby był kamień stateczne we 20 tablic pod winą 1 kamienia wosku.
Który będzie miał podniecać ma postać po cechę do starszych za którą ma dać 1 gr.
Starszy mają doglądać aby browary były obchodzone 2 razy w tydzień przez mistrze młodsze pod winą puł kamienia wosku.
Aby żaden nie śmiał robić ani podniecać jedno we 2 niedziele raz pod winą kamienia wosku. Aby żaden nie kładł więcej łoju na robotę jedno 24 kamieni pod winą kamienia wosku a jeśliby się towarysz który ważył kwoli mistrzowi żeby więcej łoju włożył ma być karan więzieniem ratusznym i winą 5 groszy. Aby wszyscy formy jednostajne mieli te w które mydło wylewają pod winą i kamienia wosku. Aby nikt nie wykładał i nie sprzedawał roboty niedorobionej pod winą i kamienia wosku Starsi mają tego doglądać i taką robotę mają kazać znowu przerobić.
Aby żaden cudzego mydła pod cechą swoją nie sprzedawał ale sprzedawszy swe ma jatkę zamknąć. ~~Aby~~
Aby żaden mistrz ani towarysz nie rabiał w browarze z pomocnikami żadnemi okrom czeladzi ujednanej pod winą 6 gr.
Aby żaden drugiemu kramarzow zwykłych nie odwabiał pod winą i kamienia wosku.

Aby żaden drożej nie przedawał mydła jedno trzema groszmi niżli łoj kupi
pod winą [struck] Kamienia wosku.
Aby żaden niekupował towaru po gospodach jako łoju gościnnego jedno
przed wagą gdzie taki towar przedawany bywa pod winą i Kamienia
Aby mydło nie było przedawane po ulicach u okienniczek tablicami jedno
w jatkach u mydlarzów okrom Krajanego; takowe mydło gdzie najdą
wolno starszym z urzędem pobrać.
Kiedy się poczynie sprawa w cechu który by wyszedł nie wziąwszy odpusz-
czenia ma dać 1 gr. Kiedy obeślą bracią pod pańską winą który nie
przyjdzie nie wziąwszy odpuszczenia ma dać 6 gr. pod bracką winą
1 gr.
Niewiasty w jatkach mają porządnie przy przedawaniu mydła się-
dzieć, która by swarzy poczynała ma być karana. Żaden mistrz ani
mistrzowa nie ma niewiasty takowej przywabiać pod winą i Kamienia
Aby żaden Grifnik niemiał kupować łoju smalcowanego jedno u-
rowy u rzeźników i u gości i u przekupniów pod winą z Kamieni.
Mydlarze w smalczurzie miejskim gdzie smalcują łoj mają mieć
Kocioł własny ku smalcowaniu i używać tego jako i ci co łojem
przekupują a miastu będą winni płacić od Kamienia jako i Grefni-
cy, a z tej przyczyny wolno im kupować łoj surowy wszędzie a grif-
nicy żadnej drogości ani szkody mydlarzom nie mają czynić wku-
powaniu pod winą i Kamienia wosku.
Gdyby mydlarz obcy który by się nie uczył rzemiosła w Krakowie chciał
mydło robić i przedawać w Krakowie na Kazimierzu na Stradomiu na
Kleparzu lub po domach: nie wolno mu tego robić
Wdowa gdyby poszła za takowego który by rzemiosła nie robił mają jej
starsi jatkę zamknąć.
Na mistrzowstwo takich obierać mają który umieją dostatecznie rzemiosło
i powinności zadosyć uczynić. Kto zostaje mistrzem dostanie jatkę
ma przyjąć miejskie prawo. Mistrz mający syna ma wespołek z żoną
przyjść do cechu i tam go dać zapisać w księgi a on po śmierci ojcowskiej
jatkę mieć będzie. Gdy go będą mieli bracia przyjąć do cechu ma dać
do skrzynki 2 złote w złocie i kolacją uczynić a będzie powinowat
zapisać się w bractwie, matkę opatrować do śmierci: gdyby temu dosyć
nie czynił na każde zaskarżenie matki ma być karan i Kamien. wosku.
Mistrzowic który by za żywota ojca nie był opowiedzian w cechu będzie
się uczył rzemiosła jako inny uczeń.
Młodzieniec gdy ma być mistrzem ma przyjść do cechu z 2 mieszczany
osiadłemi który zań przyrzekną że się ma uczyć 3 lata rzemiosła u
tego mistrza którego mu bracia polecą, a gdyby odszedł przed wyucze-

niem powinien starszym 10 grzywien położyć. Ma też ukazać list od urodzenia, do skrzynki dać 6 groszy i być zapisan w księgi cechowe.
Młodzieniec gdy będzie rozumiał rzemiosło iż go mistrz posle do innego mistrza robić będzie brał myta od roboty 4 gr. Gdy już wysłuży 3 lata ma zżądać od mistrza swego przed bracią aby go wolnym uczynił. Wtedy mistrz ma go zalecić braci wszystkiej według jego zachowania, a starsi będą mu powinni obyczaj towarzyski przepowiedzieć a on da do skrzynki 1 zł a od tego czasu będzie myta brał od roboty 5 gr. od rozpuszczenia 2 gr. a ma się zapisać w cechu że będzie za towarzysza robić powinnował 5 lat mistrzom.
Czeladzi wszystkiej nie ma być więcej jedno czterej aby się partaczów nie mnożyło.
Gdyby towarzysz zamieszkał w robocie mistrzowi swą niedbałością ma być karan winą 5 gr. — Towarzysz albo uczeń któryby uczynił szkodę w browarze albo ukipił mydło ma być karan więzieniem ratusznem i karą jaką starsi orzekną.
Towarzysz ma u tego mistrza robić u którego mu starsi rozkażą pod winą 5 gr.
Gdyby się towarzysz rozniemógł u którego mistrza przy robocie, będzie mistrz powinował go opatrzyć wszelkiemi potrzebami 2 niedzieli pod winą i kamienia wosku.
Gdyby uczeń odszedł od mistrza swego a drugiby go przyjął nieopowiedziawszy go starszym ma być karan i kamieniem wosku a uczeń więzieniem.
Towarzysz nie może dotąd mistrzem zostać aż jatka na niego przyjdzie chyba gdyby wdowę lub dziewkę tego rzemiosła pojął wtedy ma przyjść z ludźmi uczciwemi do cechu który zań prosić będą a ma dać do skrzynki 4 złote i kolacyą na mistrze i mistrzowe na czas naznaczony pod winą 10 grzyw.
Uczniowie w tem porządku będą przyjmowani aby był dany do nauki bratu starszemu, a gdy się wyuczy ma być dan młodszemu mistrzowi na ordinaria, tak żeby raz starsi drugi raz młodsi mistrzowie uczyli.
Mistrz młody ma czynić wszelkie posługi cechowe które mu starsi wskażą pod winą i kamienia wosku.
Stephanus rex Poloniae (Varsoviae in Conventu regni generali d. 17 Januarii 1578) potwierdza powyższy przywilej.

(Oryginał na pergaminie z pieczęcią dużą koronną czerwoną w puszce żółtej. na sznurku różowo-zielono brunatno-białym)

Stephanus rex Poloniae (Warschoviae in conventu regni generali d. 28 Januarii 1578) ad petitionem seniorum contubernii artis Saponariae sive Smigmatoriae Civitatis Cracov. confirmat sequentes articulos idiomate polonico scriptos ad bonum regimen:

Aby żaden mistrz nie sprzedawał drożej ani taniej mydła nad postępek innych braci pod winą i kamienia wosku.

Mydła pokątne partaczy aby żaden nie sprzedawał ani w targowe dni ani w inne czasy pod karą zabrania na szpitale.

Kazimirskiej, Stradomskiej roboty mydła tak sami partacze, jako też przekupień, przekupka, kramarz aby nie śmiał ~~przez~~ wieść przez Kraków i przyległości jurysdykcyi krakowskiej pod utraceniem mydła.

Gdyby który partacz śmiał collusive cechować mydło cechą jakiego mydlarza krakow. ma być pojman i jako fałszerz karan.

Partaczom wolno zburzyć instrumenta wszelakie, materią i warsztat wszelaki należący rzemiosłu mydlarskiemu z urzędem wszędzie ~~na~~ w jurysdykcyi miejsk[iej] gruncie biskupie.

W Kazimierzu, ~~na~~ Stradomiu, Kleparzu nie ma być żaden przychodzień albo partacz który by się nie uczył mydlarstwa; gdyby zaś które z tych miejsc potrzebowało mydlarza mają im mydlarze krakowscy z środku siebie dać mydlarze ku osadzie i potrzebie onemu miastu, który zostawać będzie w posłuszeństwie cechu mydlarzy krakowskich.

(Orgyinał na pergaminie z pieczęcią mniejszą koronną na sznurku różowo, brunatno, niebiesko białym)

Vladislaus IV rex Poloniae (Varsaviae d. 20 Decembris 1644) potwier:dza powyższe przywileje Zygmunta Augusta z r. 1567 Stefana Batorego z r. 1578 i drugi z r. 1578. Contubernii artis Saponariae seu Smigmatoriae.

(Orgyinał na pergaminie z pieczęcią wielką koronną w puszce blaszanej na sznurku różowo zielono białym)

(Oblat ad acta Castr. Crac. Sabbato in vigilia festi S. Jacobi Apost. ~~A~~ 1649 Libr. Relat. 76)

R. 1773 d. 29 marca Taksa podwojewodzkiego urzędu krak. oznaczyła cenę świec kamień z czystego łoju 20 zł. – Mydła kamień 20 zł.

Stanisław August Król polski (w Warszawie d. 11 Czerwca 1779) potwierdza Artykuły do dobrego porządku dla cechu Mydlarskiego przez Magistrat Krakowa na papierze spisane:
Prezydent i Rada miasta stołecznego Krakowa punkta i ordynacyę w r. 1449 Zgromadzeniu Mydlarzow nadaną i rożnemi przywilejami Krolow opisane z oryginalnych praw i ordynacyj wypisane potwierdzają porządkiem (w 28 artykułach) (w Krakowie d. 14 lipca 1778)

1) Ktoby chciał magistrem zostać cechu Mydlarskiego, Swicarskiego ten ma prawo miejskie przyjąć ma być przez 2 mieszczan do cechu zarekomendowany, ma złożyć w cechu 200 zł w 4 ratach, list rodowity i wyuczenia się oraz dać kolacią dla braci wszystkich według przepomożenia swego. Cechowe usługi ma taki magister pełnić przez lat 3 a syn mistrzowski 1 rok, 2) przyczem tenże syn ~~[illegible]~~ lub kto wdowę lub corkę mistrzowską pojmie zapłaci tylko połowę summy t. j. 100 zł.

3) Magistrowej wdowie powinni dać starsi do roboty mydła i swiec najlepszego czeladnika.

4) Gdy starsi obeszla braci do cechu lub na msza suchodniową, którzyby nie przyszedł ~~[illegible]~~ złoży parę swiec funtowych cechowi

5) nie ma żaden magister złej roboty mydła i swiec z łoju nieczystego w domu i w kramie sprzedawać, lecz ma ją przerobić pod karą pół kamienia wosku.

6) mydło aby na jedną formę według miary wydanej od starszych krajane było pod karą ćwierć kamienia wosku. niewolno też magistrom drożej lub taniej

7) sprzedawać mydła i swiec na kamień jako też całemi taflami, nad umowę starszych podwiną 1 kamienia wosku.

8) Bracia cechu mydlarskiego i swiecarskiego powinni równe swiece łojowe robić ani mniejsze ani większe i na sprawiedliwy funt ważone podwiną ćwierci kamienia wosku.

9) niewolno drugiemu kupców odwabiać podwiną ćwierć kamienia wosku

10) niewolno też jeden drugiemu czeladzi odmawiać podwiną pary swiec funtowych.

11) Ktoby przeciwko starszym mówił zapłaci ćwierć kamienia wosku

12) Niewolno w niedziele i swięta uroczyste sprzedawać swiec a mydła w kra:

13) mach - ani też wkiedy indziej pokątnie pod karą ćwierć kamienia.

14) swiece łojowe mogą tylko do cechu należący robić: pokątne swiece par:

15) taczów, mydła obre w Kazmierzu, Stradomiu, Kleparzu gdyby było obno

16) szone na sprzedaż ma być zabrane na szpitale. Wolno też instrumenta i materyały partaczów zabrać i warsztaty zburzyć za pomocą urzędu.

17) jeden drugiemu nie ma kramarzów wszystkich odmawiać pod winą kamienia wosku.
18) Świec ciągnionych łojowych wszelkiej formy niegodzi się tak w mieście jakoteż po przedmieściach komu innemu robić tylko mistrzom cechu mydlarskiego i świecarskiego krakowskiego vulgo gryffniczego.
19) Magister bez opowiedzi starszym z cechu wyjść nie powinien pod karą 2 grzyw.
20) W cechu mają się wszyscy trzeźwo i skromnie zachować, któryby kto nie czynił zapłaci 5 grzyw.
21) Magister lub czeladnik któryby się ważył przez uczenie partaczów mnożyć takowemu ma być zakazane rzemiosło w województwie krakowskim i ma niedziel 12 w więzieniu siedzieć, a czeladnik po roku więzienia i 100 grzywien.
22) Każdy magister od zrobienia jednej roboty mydła ma dać do cechu 15 gr. każdy ma robotę gdy ma zacząć opowiedzieć starszym pod winą kamienia wosku.
23) Jeżeliby w mieście Kazimierzu mydlarza nie było może tam ~~nie~~ osiąść magister krakowski lecz ma podlegać cechowi.
24) Czeladnik zostający w robocie będzie brał 2 złp. wochlonu na tydzień.
25) Któryby czeladnik na noc u magistra niespał, ma być karany więzieniem przez 2 dni, a gdyby zhałasy czynił lub słowy naszte powat więzieniem 2 niedziel.
26) Chłopiec da od zapisu 2 zł. do skrzyni cechowej, ma się 4 lata uczyć u jednego magistra a przy wyzwoleniu ma dać 6 złp. i ~~...~~ powinien będzie robić 5 lat magistrom.
27) Magistrowskiego ~~...~~ syna wolno każdego czasu ojcu zapisać i wyzwolić: gdyby go zaś ojciec odumarł a czeladnikiem nie uczynił ma i rok u drugiego magistra terminować.
28. Cech ten mydlarski świecarski vulgo Gryffniczy krakowski ma na wzór innych cechów wolną i ubezpieczoną strzelbę w czasie przynależytym strzelania do kurka.

(Oblat. in Libr. inscript. offic. consul. cracov. 1781 Tom 65 p. 852–857)

(Oryginał na pergaminie in fol. kart 2. pieczęć wielka koronna ~~...~~ czerwona w puszce blaszanej wisi na zielonym jedwabnym sznurku)

Ustawy rajców krakowskich dla mydlarzy (pro Saponariis, duminatoribus vulgariter Griffnykum – Zeifzider, dichtczier vnd Grifnern) dane 1449 fer. 6ª ante Mathiae; 1455 fer. 2ª ante Agnetis; 1494 fer. 4ª ante dominicam Letare; 1506 fer. 6ª ante Thomae apostoli (po niemiecku) (Oryginał na pergaminie z pieczęcią miejską na papierze przybitą)

Też same ustawy (po łacinie) przełożone z r. 1449, 1455, 1494, 1506 z dodaniem krótkiej ustawy feria 3ª post Francisci 1532 iż każdy mistrz któryby od dekretu cechowego apellował do magistratu a przegrał, zapłaci podwójną karę, i że starsi gdyby niesłuszny wyrok w cechu wydali także podwójną karę zapłacą. (Oryginał na pergam. z pieczęcią miejską przylepioną)

Henricus rex Poloniae (Cracoviae in conventu regni coronatio-
nis d. 30 Aprilis 1574) approbat ad petitionem Sebastiani Zaski
et Galli Koczorek civium et smigmatorum Kazimiriensium
literas in pergameno polonico idiomate scriptas cum sigillo
consulari Casimiriensi tenoris sequentis:

My Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krako-
wie (na ratuszu Kazimierskim w poniedziałek niedzieli prze-
wodniej 1574) na prośbę Sebastiana Saskiego i Gawła Koczurka
mieszczan i mistrzów rzemiosła mydlarskiego potwierdzamy
następujące artykuły podane dotyczące porządku cechowego.

Ktoby chciał mistrzem zostać ma przyjąć prawo miejskie, ma
mieć list rodzaju i dobrego zachowania i takowy ukazać rajcom
oraz list rzemiosła że się 4 lata uczył. „A iż w tym cechu mydlar-
skim sztuk nigdziej nie wyprawują tedy miasto sztuk
ma oddać do bractwa kamień wosku i 20 zł. na sprawienie
pospolitej zbroje cechu Mydlarskiego, kolacyją sprawić i małżonkę pojąć.
Bacząc iż w Krakowie mieszcie niemasz więcej mistrzów uprzy-
wilejowanych tylko 12; nie ma być więcej mydlarzów na Kazimierzu
tylko 6, każdy ma mieć jatkę mydlarską i warsztat
Mistrz może mieć tylko 1 ucznia którego przyjmie na 2 niedziele
na przepatrzenie rzemiosła, a gdy jest dobrej sławy i dobrego łoża
t. j. „ze z obojga rodziców według Kościoła powszechnego Krześcijańs-
„kiego w małżeństwie jest urodzon" ma być w cechu opowiedziany
przyczem od wpisania da do skrzynki 12 gr. i 1 gr. pisarzowi; Uczeń ma
się uczyć 4 lata poczem mu mistrz kupi suknię za grzywnę (a przez wszyst-
kie roki uczenia ma mu dawać ubiór t. j. koszulę, trzewiki) i ma
go w cechu wyzwolić. Potem ma tenże towarzysz wziąść odpuszczenie
od mistrza i przez 2 lata wędrować. Wędrownemu towarzyszowi ma
być płacono na tydzień po 10 gr. a niewędrownemu według roboty jego.

przytem pozwala im Król prowadzić swobod-
nie rzemiosło i sprzeda-
wać mydło „sociisque de
more artificii eorum cog-
nomina alias Przemianki
indicere et intitulare,
Król uznaje Saskiego
i Koczorka za mistrzów
oraz ogłasza wszelkich
mistrzów za godnych
piastowania urzędów
radzieckich

Jeśli mistrz który umrze ma drugi wziąć ucznia na douczenie rze=
miosła. Wdowie wolno robić rzemiosło a mistrzowie dadzą jej to=
warzysza dobrego
Mistrz któryby na targu rynkowym z targ zepsował albo łoj
wykupował ma być karan 3 funt. wosku. Również niewolno kup-
ca odwabiać
Żaden mistrz rzemiosła mydlarskiego w Kazmierzu i na Stra=
domiu nie ma czynić tabliczek większych jeno równe jak wszyscy
Mistrz nie ma robić więcej mydła jeno raz w tydzień ma być mydło
dobre według miary, wagi, kształtu i brantu krakowskiego
Któby na schadzkę cechową co 4 niedziele nie przyszedł zapłaci
1 grosz winy. Mistrz młodszy ma zapalać i gasić świece brackie
w kościele i posługi czynić w cechu pod karą 1 grosza za każdym
razem.
Mistrzowie mają na każde suchedni być na załomszy rze=
dzią; mistrz który omieszka zapłaci 1 grosz a towarzysz pół=
groszek
W cechu mają się uczciwie sprawować pod winą 2 funtów wosku;
Któryby nie był na schadzce lub pogrzebie zapłaci 1 grosz
Któryby mistrz był podejrzany w artykułach wiary Krześcian=
skiej, w kradzieżstwie, czudzołóstwie, nie ma być przypuszczon do
roboty.
Któryby towarzysz u mistrza swego począł robić war mydła
nie ma go odchodzić pod winą 4 funtów wosku. Towarzysz
Któryby w poniedziałek nie robił utraci tygodniową płacę.
Mydło przywożone okrom jarmarku od niecechowych ma być
zabrane.
Mistrz któryby przechowywał towarzysza niedouczonego lub nieuczciwego
za którym listy pisane były, lub ucznia nie zapisanego, zapłaci ½ kamienia
wosku winy.
Mistrz lub towarzysz któryby drugiego ostawił słowy nieuczciwemi a nie
dowiódł ma być karany winą od Rajców naleziona.
Towarzysz ~~[illegible]~~ przed odejściem ma 14 dni wprzód robotę wypowiedzieć
Towarzysz który by robił u partacza karany będzie 4 funt. wosku
(Oblat. in Libr. Oblat. Castri Crac. fer. 4a in Vigil Concep-tionis Mariae 1574 Tom. III p. 298–310 No. 304)
Któryby z karczmy lub gospody wyszedł nie zapłaciwszy ma dać funt wosku;
zakazane są gry w gospodach. Któryby womitował albo szaty swe zastawił, ma
dać 1 funt wosku. Przy obieraniu starszych co roku mają wyjąć 3 wiardunki ze
skrzynki na kolacją przy której gdyby który mistrz swary czynił, ma napełnić
cichtel piwem. Na święto Bożego ciała ma każdy mistrz wziąść z cechu 2 świece. Wolno
też do cechu przyjmować wszystkie mieszczany godne za braty albo za wkupne.

1535 fer. 4a ante Laurentii. — Consules cracov. ad petitio:
nem seniorum Smigmatorum, Griffniconum et Cande=
lariorum decreverunt: quod nullus Smigmatorum
debeat qualibet septimana plus saepi coquere quam lapides
20 (prius coquebant 15 lapid.) Quotiescunque contigat quem:
piam fragmenta saepi liquefacere ac distillare, is
ea septimana a coctione smigmatis seu saponis
sese continere debebit.

34
309

Cech murarzy i Kamieniarzy (muratores et lapicidae)

a) Statuta Muratorum – Nos consules.. zważywszy iż z powodu niedbalstwa i niedokładnej wiadomości artis Carpentariae vel Architectoriae et Muratoriae wiele szkód się dzieje.... ipsis carpentariis et muratoribus ac lapicidis in hac nostra civitate laborantibus nadajemy następujące statuta któremi się ma rządzić ich cech. (Datum feria 2a post festum S. Stanislai in Majo 1512) K. 3. fol 311–313.

Kto chce mistrzem zostać ma przyjąć prawo miejskie i przed mistrzami sztukę okazać

Aby się żaden niepodejmował budowy dopokąd plac i granice przez rajców lub wysłanych deputatów nie będą obejrzane i wymierzone mianowicie w ~~[illegible]~~ gmachach na ulicach ut sunt ambitus, tecta, ~~[illegible]~~, pinacula tecta, cellaria et eorum introitus aby nie były od strony ulicy budowane bez wiedzy radziec.

Gdyby się który z mieszczan mający budowę nie mógł ujednać z cieślą murarzem lub kamieniarzem może przyjąć innego mistrza

Aby żaden z mistrzy nie podejmował się więcej robót nad jedną po skończeniu której może przyjąć drugą

Każdy mistrz cieśla murarz lub kamieniarz ma brać od pracy swej tygodniowo 30 gr. to jest po 5 gr. codzień w lecie od Wielkiej nocy do S. Michała; a po 4 gr. w zimie od S. Michała do Wielkiej nocy.

Mistrz ma sam pracować a w dzień w który nie robi nie ma żądać zapłaty

Mistrz ma z towarzyszami i robotnikami rano skoro dzień zaświta przyjść do roboty ma robić do śniadannej godziny (jentaculi hora) potem przez półgodziny ma jeść i spoczywać, w południe całą godzinę ma mieć wolną do objadu i spoczynku, pod wieczór czyli na podwieczorek (hora merendae) ma znów mieć wolne pół godziny; nadczem ma czuwać sam mistrz i ma mieć zegar z piasku ciekący (klepsydrę) wieczór dopiero na jedną godzinę przed zachodem słońca ma z swemi ludźmi wstawać od roboty.

Aby się żaden z mistrzów lub towarzyszy nie ważył sprzedawać trzaski i kłoce (hastulas, truncos) i odpadki drew bez pozwolenia właściciela budowy. Może jednakże właściciel pozwolić im niejaką część trzasek.

Aby się żaden nie ważył żądać zapłaty za dni świąteczne w tygodniu; ten ktoby płacił mistrzom lub towarzyszom za święta ma być karany 5 grzywnami.

Wolno właścicielowi budowy godzić się z mistrzem ogółem za całą robotę lub dniowo.

Każdy mistrz ma mieć do roboty swe własne narzędzia.

Gdyby który mieszczanin sprowadził do budowli swych jakiego znakomitego mistrza cieślę mularza lub kamieniarza skąd inąd obcego ma na to wprzód wziąść pozwolenie od rajców; gdyby zaś takowy mistrz chciał podejmować inne roboty ma przyjąć cech.

O towarzyszach:

Gdy mistrz towarzysza u siebie przez zimę zatrzyma, ma u niego robić przynajmniej do S. Jana Chrzciciela; gdyby zaś wprzód chciał odejść natenczas go żaden inny mistrz przyjąć nie może

Mistrz nie może chować więcej uczniów jak tylko 2 za każdego nie ma więcej jak po 2 gr. dziennie w lecie a 1½ (½?) groszy w zimie od S. Michała do Wielkiej nocy żądać.

Uczeń ma się 3 lat ciesielstwa, mularstwa lub kamieniarstwa uczyć.

Towarzysze ciesielscy robiący toporem mają brać za robotę dziennie po 3 gr. w lecie a po 2 gr. w zimie; towarzysze pracujący siekierą prostą po 3 gr. w lecie a po 10 quadrant. w zimie; towarzysze murarscy po 3 gr. w lecie po 2 gr. w zimie, Towarzysze kamieniarscy po 3 gr. w lecie a po 2 gr. w zimie wyjąwszy tych którzy są nadbiegli i sztuczne roboty robią ci mogą więcej pobierać.

Niewolno jeden drugiemu odmawiać towarzyszy i robotników pod karą.

Towarzysz który od mistrza odejdzie będąc dłużnym nie ma być od innych mistrzów przyjęty lecz owszem ma być pojmany podobnie jak zuchwały i buntowny towarzysz który ma być na ratusz oddany.

Mistrze: towarzysze murarscy i kamieniarscy mają co 2 tygodnie o 23 godzinie (a nie o 22 godzinie jak sobie obrali) chodzić do łaźni jako o godzinie w której się z roboty schodzi. ./.

Cech murarzy i kamieniarzy (muratores et lapicidae)

⁒. Gdy ogień w mieście powstanie mistrzowie cieśielscy ich towarzysze i parobcy mają z narzędzmi iść do ognia, za co od rajców otrzymają nagrodę. —

=

b) Pierwszą ordynacyją otrzymał cech murarski i słamecki Krakowski (fraternitas muratorum et lapicidarum) postanowiona przez Jana Ocieskiego kanclerza koron. starostę podkomorzego i burgrabiego krak: Bonera z Balic kasztelana chełmskiego wielkorządce Krakow. zamku starostę rabsztyńskiego wespół z Urzędem Radzieckim Krakow. roku 1554 mocą której każdy któryby chciał na mistrzow: stwo wstąpić ma wprzod miejskie prawo przyjąć i sztuki mistrzow: skie pokazać.

– Ordynacya dla towarzyszów.

c) Druga ordynacyja dla Towarzyszów postanowiona r. 1618 przez Urząd radziecki krak. potwierdzona została przez Jana Kazmierza 1649. i Jana III Królów. r. 1676 i Augusta III r. 1752.

=

1) Przywileje z ordynacyjami cechowemi otrzymali murarze krak. od Zygmunta Augusta potwierdzone na sejmie w Piotrkowie (feria 6ª ante dominicam Laetare 1552) zawierające w sobie: Articuli constitutionem fraternitatis Muratorum in se continentes (po polsku) podług niej ma być 4 starszych – Towarzysze mają mieć kielnie wielkie pod całą cegłę – Towarzysz który nie umiał koło kamienia robić ma brać 3 grosze dziennie, który zaś prosty kamień ciesze a muruje 3½ grosz, a który ciesze kamień na drzwi i do okien 4 gr. dziennie – Przy robocie mają mieć wolne od roboty pół godziny śniadania, godzinę objadu, pół godziny puszpanowania, mają aż do Św. Michała pół godziny. Każdy mistrz może odchodzić od roboty po 23 godzinie w pół godziny. Każdy mistrz może tylko mieć 2 roboty wielkie mieć 6 uczniow. Uczeń ma się 4 lat uczyć. Mistrz może tylko mieć 2 roboty wielkie. Schadzka cechowa ma być co 2 niedziele. ([illegible] roboty dzielono na wielką i małą)

(Oba przywileje z r. 1552 i 1578 oblatowane w Acta consul. civit. casimir. a. 1579 Tom 356 p. 678–684 fer. 2ª post fest. Assumpt. B. V. Maria 1579.)
(jest w Zbiorze p. 319 i 331)

2) Przywilej ten potwierdził Stefan Batory (Cracoviae d. 15 Decembris 1578) z dodatkiem o partaczach. (jest w Zbiorze p. 319)

(przy robocie każdej winien magister pół dnia dozorować, pod winą z kamienia wosku.

3) Oba powyższe przywileje potwierdził Zygmunt III (Cracoviae d. 8 Maji 1591) dla cechu murarzy (Contubernium muratorum) z dodaniem nowych artykułów: Towarzysz który chce mistrzem zostać ma się przed 12 niedzielami opowiedzieć starszym, przyjąć prawo miejskie, potem iść do gospody towarzyskiej i zaprosiwszy i podziękowawszy wszystkim ma towarzyszom dać 30 groszy do skrzynki. Potem ma sobie robotę wynaleść na której sztukę swą okazać winien. Sztuka zaś ma być następna: Towarzysz który się murować uczył ma najprzód nasypować sklep krzyżowy jaki mu ukażą, potem sklep zasklepić tak krzyżowy jako i walny albo koszowy, wprzód do niego bughtele

(jest w Zbiorze p. 319)

własnemi rękami uczyniwszy, a gdy bugsztele na stolec postawi, winni
je starsi obejrzeć czy [illegible] pod sznurem stoją potem ma sam sklepić i solo-
wanie przyprawić do czego mu starsi dodadzą towarzyszów. Sklep on
ma być tak sztucznie zesklepiony aby cyrkiel dotknął cegły za kaz-
dą deszczką, tak aby strab żaden w onym sklepie nie był. — Druga
sztuka: ma wymurować i zasklepić framugę na 5 łokci nie przycinia-
jąc żadnej cegły na bidze która nie ma cerkla mieć tylko ćwierć
kamień cwelichowy w kącie na sibie. — Towarzysz który się kamienia
ciosać uczył zrobi sztuki takim kształtem: Najprzód ma rysować fortę
według miary Doryki potem winien ją według wyrysowania z kamie-
nia robić. Potem ma robić (komin) ~~(kamień)~~ cerklowy ze śmigami do kąta
aby był bez tąkotek i dołów i poortowania. Każda zaś sztuka
ma [illegible] stanąć na swem miejscu według własnej miary bez przycina-
nia i z ortowania. A któryby chciał murować i kamień ciosać taki
powinien robić połowę sztuki na murze a połowę z kamienia. —
Po zrobieniu sztuk ma uczynić kolacyją albo dać odkupnego 20 zł. —
Towarzysz który zacznie robić w pośrzodku u mistrza nie ma odchodzić
aż do ś. Bartłomieja pod karą więzienia. — Towarzysze ~~robiący~~ za myto
towarzyszkie mają mieć gospodę. — Niewolno brać od postronnych roboty
z kamienia ciosanego pod karą 2 kamieni wosku. — Mistrze i towarzysze
powinni być z świecami na procesyi Bożego Ciała i w oktawę. — Ustawa
ta wspomina o towarzyszach i mistrzach cudzoziemcach Włochach i Niemcach.

6) Te ustawy w 31 artyku-
łach zostały aprobowane
przez rajców r. 1618 [illegible]
na prośbę Macieja Ładowi-
kowicza, Jana Luganadel-
tino, Krzysztofa Załasko-
wicza i Tomasza Jaśko
starszych magistrów oraz
Augustyna Litwinek,
Rocha Dybek, Jana
Zużek, Sebastiana Szy-
dełkowicza, Krzysztofa
Zywerthy, Wojciecha Zel-
lińskiego i Franciszka
Gojskiego młodszych
mistrzów: którzy dawo-
niejsze artykuły popra-
wili i przejrzeli.

4.6) Król Jan Kazmierz (w Krakowie na koronacyi d. 30 Januarii 1649)
potwierdza Ustawy (w 31 artykułach) ~~nowe~~ cechu murarskiego i sztameckiego w Krakowie.
~~[illegible]~~ Starszych będzie 4 z tych co roku 2 nowych obiorą tym sposobem, naj-
przód starsi wybiorą 2 młodszych, a ci zaś 2 starszych nowych. Sztuki
będą następujące: 1) Najprzód ma rysować sklep krzyżowy i wschód dwoisty
i sklep z papieru mistrzowi z klonem ~~[illegible]~~ udziałać według ~~[illegible]~~ (rysunku) sklep
ten zasklepić. 2) ma robić 3 bugsztele na tryanguły pod kopułę. Starsi mają tego
dojrzeć czy sklep ten ma własność cerkla izby żadnego zagięcia i strubów
nie było. 3) Powinien zasklepić framugę na 5 łokci nie przycinając żadnej cegły
ani bigi na których ma sklepić i ma mieć cyrkla na ćwierć ani więcej ani
mniej. 4) Powinien komin cwelichowy w kącie na bidze zasklepić. — To-
warzysz który by się kamienia uczył ciosać ma: 1) Fortę rysować według
miary Doryki i zrobić. 2) Komin (cyrklowy) ~~[illegible]~~ (~~czyli~~ ~~cylichowy~~) ze śmigami
do kąta tak zrysować i zrobić aby każda sztuka była bez tąkotek dołów
i poortowania. 3) Do tego aby zrobił kapitel Korynthio według miary sta-
meckiej z bazą ~~[illegible]~~ — Murarz i sztamec powinien umieć szacować
robotę. — Cudzoziemiec murarz, sztamec, skulptor albo sztukator umie-
jętny może mistrzem zostać podług przywileju, a gdyby umiejętnością swoją
pokazał coś nad powyższe sztuki; ma mu być folga w kolacyjnych pieniądzach.
Sztamecz lub murarz ma się 4 lata roboty uczyć jednej, lub 8 lat w obu nemiosłach. —
Przytem dodano nowe 3 artykuły (za Jana Kazmierza) aby każdy mistrz
od towarzysza jednego po 1 zł. co roku do skrzynki cechowej oddawał.
5) Przywilej powyższy potwierdził Jan III król polski r. 1676 i
6) August III r. 1752 z dodatkiem kilku nowych artykułów.

Cech murarzy i kamieniarzy.

Podług dekretu króla Władysława IV w r. 1646 (w sprawie towarzyszów (socii) przeciwko magistrom murarskim) niewolno było magistrom chować większej liczby chłopców nad przepisaną to jest 3, aby biorąc za więcej uczniów zapłatę, nie robili krzywdy towarzyszom. Każdy uczeń ma 4 lata wyterminować.
Dekretem Jana III z r. 1682 w sprawie towarzyszów przeciwko majstrom murarskim którzy z fryerza Kaliskiego przyjęli do cechu bez zrobienia sztuk, jakoteż za przyjęcie do cechu bez robienia sztuk murarzy Słudziejowicza, Wawerkowicza, Kopernaka, Byczkowicza na magistrów skazani zostali starsi na podwójną karę 14 grzywien – również zakazano magistrom więcej nad 3 uczniów nie chować, a chowających więcej uczniów magistrów zwanych: Gabris, Wojcik, Solary, Jerzecki, Kopernak skazano na winę 14 grzywien – także zakazano aby majster naraz więcej jak 2 robot większych nie przyjmował.
Dekret nowy Jana III z r. 1691 (d. 10 maji Varsaviis) rozstrzygał też same spory towarzyszy z magistrami
R. 1686 skarżyli znowu towarzysze starszych że wiele chłopców chowają, że więcej robot podejmują, że nie oświadczają w cechu jak wiele który towarzyszów do robót w [illegible] roku miewa, że majstrowie do cechu z orężami, młotkami, tokciami, laskami pijani schodzą się, że nie pilnują aby towarzysze skoro dzień schadzali się do roboty i aż po 23 godzinie z niej schadzali, że nie odprawiają żałomszy aczkolwiek na to biorą ze skrzynki towarzyszów co rok 12 flor. – Na tę skargę towarzyszy odpowiedzieli magistrowie przez Solarego że towarzysze trudniąc się partactwem podchwytują magis:

trowskie roboty że towarzysz Jan Liszkiewicz podsiadł u JMP. Wodzickiego w robocie majstra Michała Łomona kamieniarza, towarzysz Jan Długi podsiadł w robocie magistra Solarego u Św. Trójce u Dominikanów, na wendecie i w Kollegium podjęli robotę towarzysze a nie magistrowie. – Co do myta towarzyskiego ustanowione było aby takowe płacono tygodniowo trybem cudzoziemskim srebrną monetą to jest towarzyszowi słusznemu czyli starszemu po 9 potrójnych czyli 45 groszy szelągami, a towarzyszowi mniejszemu po 40 groszy szelągami czyli 8 potrójnych dziennie, świąt nie rachując; towarzyszowi zaś podlejszemu 7 potrójnych czyli groszy 35 szelągami. Płaca zaś magistrowska wynosiła od kielni po 10 potrójnych na tydzień przy robocie wielkiej, którą to płacę dawał magistrom budowniczy. – Co do czasu roboty powinna czeladź wstawać do roboty o 4 godzinie na półzegarzu a z roboty wieczór o 7 godzinie zejść, za opoźnienie wolno było budowniczemu potrącić z myta. – Przy przyjmowaniu wyzwolonych szynców (robieńców) wyciągali towarzysze po 20 zł. kufel cynowy za 5 zł i za poselstwa i szynkarstwo 5 zł. razem 30 zł. od każdego, prócz tego dostawali towarzysze od magistrów za każdego szynca co się wyzwolił 3 zł, – co był abusus, więc uprzszeli aby kilku wyzwoleńców razem dawali im tylko beczkę piwa i pieczenie. Wogóle towarzysze murarzy byli zuchwali i przeciw magistrom często czynili konspiracyje.

R. 1732 dla pogodzenia waśni pomiędzy towarzyszami a magistrami musiał magistrat zesłać w oklobrze do cechu Franciszka Toriani i Hiacynta Zayfret rajców, którzy osądzili na karę starszych iż przyjęli do cechu za magistra niejakiego Bobikowica pomimo że sztuk nie robił.

R. 1788 d. 31 maja skarżył cały cech murarski i sztamecki iż niejaki le Brun architekt nie mający prawa miejskiego ani cechowego czeladź do swej partackiej roboty magistrom Krakow. poodmawiał.

Ordynacyją dobrego rządu w r. 1750 i 1778 dla Krakowa przepisaną a dekretem sądów Król. r. 1780 potwierdzoną było ustanowione aby żaden z czeladzi nieważył się robót bez majstra podejmować.

Actum fer. 2a ante fest. S. Stanislai in Autumno 1571. Coram officio consulari cracov. Josephus Paulus Paschek, Martinus Kaszuba et Franciscus Grzimala seu Jassinsky dictus seniores magistri murato-rum Cracov. nec non Gabriel Zmuda, Petrus Biali, Gregorius Stroi-wąsik et Albertus Koszka socii artis muratoriae produxerunt (polonice) constitutiones inter se factas quas officium Consulare approbat sequentes:

D. 2 Julii 1571 Postanowienie mistrzów i towarzyszów rzemiosła murars-kiego i Stameckiego.

1. Towarzysze ~~[illegible]~~ (e i mistrze) do spolnej skrzynki na suchedni mają kłaść po groszu i uczniowie; takież orthowe, wkupne, najemne i winy wszelakie, też kopy mistrzów młodych, a na przyjęcie mistrzów postronnych zachować się mają według pisma Króla.
2. Mistrzom wolno sobie jednać 2 uczniów przed towarzyszmi, a niemogą sobie uczniów pożyczać kiedy towarzysz jest.
3. Mistrzowie przy wysyłanie czeladzi na potrzebę Króla jako i na potrzebę miejską nie mają brakować towarzyszmi ale je w porządku wysyłać.
4. Towarzysz Polak, Włoch lub Niemiec gdyby był obesłan do gospoda albo na robotę Króla i miejską a byłby nieposłuszny, ma być karany.
5. Gdyby towarzysz mistrza zelżył, temu towarzyszowi żaden mistrz nie ma dać foldrunku, aż się sprawi przed cechem.
6. Kiedy by się rzecz przytrefiła zapalista mają mistrzowie i towarzysze między mistrzem a towarzyszem rozsądek czynić.
7. Stare rachunki mają być opuszczone: a dopiero od nowego roku nowe porządnie prowadzone.
8. Mistrzowskie i towarzyskie stare długi mają być zmazane.
9. Którzyby mistrz albo towarzysz z orężem ku sprawie przyszedł ma być karan według uznania mistrzów i towarzyszów.

10. Którzyby kolwiek mistrz albo towarzysz chowat ~~kobietę~~ niewiastę nierządną ~~[illegible]~~ ma być karan.
11. Mistrzowie dozwalają towarzyszowi robotę zjednać za 12 złotych i wyżej troszkę w Krakowie za opowiedzeniem.
12. Księgi mają być po sprawie w skrzynie brackiej zamknione.
13. Będzie starszych 8 to jest starszych mistrzów 4 i towarzyszów 4.
14. Na każde suchedni mają te artykuły być czytane.
15. Występki mistrzów i towarzyszów mają być poddane pod rozsądek tychże.
16. Mistrzowie i towarzysze starsi mają młodszym czynić liczbę z pieniędzy brackich.
17. Gdyby który mistrz albo towarzysz zubożał mają go groszem pospolitym założyć i schować.
18. Gdyby się trudność stała iżby starsi towarzysze nierobili mają być opatrzeni z skrzynki pospolitej.
19. Niewolno z pospolitego grosza kupować, ani zakładać ani wydawać bez woli młodszych mistrzów i towarzyszów.

Ta ugoda i postanowienie stała się w dzień Nawiedzenia P. Maryi między mistrzami a towarzyszami rzemiosła murarskiego i sztameckiego R. P. 1571.

(Lib. ~~[illegible]~~ Relat. castri crac Tom I pag. 264 Nr 354.)

Ugoda między Stamcami alias Kamierzami z jednej a Murarzami Krakowskimi z drugiej strony (d. 21 Marca 1677) w Cechu zgromadzonym: 1) Murarze ani przez czeladź swoją lubo sztamecką lubo murarską nie mają się podejmować robot kamieniarskich (bo się tego nie uczyli) 2) Murarze nie powinni czeladzi sztameckiej przez obietnicę większego salarium odmawiać. 3) Murarz ma murarskiego a sztamec swego rzemiosła pilnować. 4) Murarz sztamecowi ani też sztamec murarzowi nie ma swej czeladzi pozwalać. 5) Aby każdy murarz i sztamec 4 lata terminował i sztuki odprawował. 6) Aby murarz sztameckiej roboty ani też sztamec murarskiej nie targował. 7) Murarz który sztamecowi robotę odejmie ma być karany. 8) Towarzyszów murarskich na robocie sztameckiej zastanych wolno brać. 9) W targowaniu i umowie robot nie mają sobie strony przeszkadzać. 10) Czeladź murarską na robocie sztameckiej będącą mają murarze zaraz pozwodzić. 11) Wolno magistrom doglądać i brać tego z czeladzi do więzienia, któryby robił roboty do niego nie należące. 12) Partaczów mają obie strony doglądać, aby nie robili. Strony mają te warunki trzymać pod karą 50 grzyw.

(Obl. in Libr. inscript. consul. crac. d. ultima Maji 1677 Tom 47 pag. 311-312)

Pierwszy podobny wyrok w drodze Apellacyi od Magistratu wydał Joannes III Rex Grodnae sabbato pridie dominica Reminiscere Quadragesimalis d. 13 Martii 1688 (Acta offic. consul. casimir. Tom. 825 pag. 1137–1151)

Joannes III rex (Varsaviae d. 10 Maji 1691) fert Decretum inter Actores Socios Muratorum et Citatos Magistros Muratorum Cracov. 1) Skarżono iż Cechmistrz murarski z Starszymi wbrew Ordynacyjom cechowym z r. 1554 przez Komisarzy Królew. Ocieskiego w. Kanclerza Kor. burgrab. Krak. i Bonera kasztel. chełmsk. wielkorządcę Krak. wydanej i drugiej z r. 1618 przez Rajców Krak. ogłoszonej, przyjęli do Cechu Kaliskiego Snycerza i Chudziejowicza, którzy ani prawa miejskiego nie mieli ani sztuk nie okazali, tylko zapłacili. – Nakazano więc wykreślić ich z cechu, aby sztuki robili. 2) Skarżono iż lubo ordynacyje każdemu mistrzowi tylko 2 roboty podejmować pozwalają, magistrowie więcej robót podejmują. – Nakazano trzymać się ordynacyi. – 3) Skarżono iż magistrowie wbrew Dekretu Władysława IV z r. 1646 trzymają po 5 lub 6 uczniów i niemi zamiast towarzyszy roboty opędzają. – Nakazano aby magistrowie trzymali tylko po 3 uczniów; trzymających zaś więcej uczniów Gabrysa, Wojciecha, Solarego, Jelzeckiego, Kopernaka skazanych przez magistrat na grzywny, uwolniono. – 4) Skarżono iż Magistrowie uczniów przed wyterminowaniem 4 lat wyzwalają. – Nakazano, aby uczniów przyjętych na próbę w przeciągu 14 dni zapisano w cechu. – 5) Skarżono: iż starsi nie składają rocznych rachunków. – Nakazano aby na dal 2 Starszych mieszkało w Krakowie, drugich dwóch może mieszkać na Kazmierzu lub na Kleparzu, ci mają co roku składać rachunki przed wyborami. – 6) Skarżono, iż starsi wbrew przywilejowi Jana III danego podczas Koronacyi, i wbrew Dekretowi z r. 1682 z Augusti nie produkują regestru Towarzyszy dla ustalenia płacy, i wiele robót który miał. – Polecono uczynić. – 7) Skarżono, iż Magistrowie na schadzki cechowe z bronią, obuchami, kijami, pijani chodzą. – Zakazano to nadal czynić. – 8) Skarżono: iż niema ustanowionej płacy (taxy) za roboty towarzyszom uczniom i pomocnikom (bajuli). – Magistrat Krak. w tym względzie postanowił następującą dzienną płacę:

314

Starszy towarzysz czyli podmajstrzy mający dozor nad 6 innemi towarzyszami ma brać ~~(...)~~ 36 gr. Towarzysz (1zy) ^lepszy^ Towarzysz poślednieyszy 24 gr. Wyzwoleniec pierwszego roku po 20 gr. Uczeń średni 18 gr. Uczeń zaczynający 15 gr. Pomocnik (Bajulo) 12 gr. Płacę takową dzienną mają brać od Wielkiej nocy do S. Michała wytrąciwszy święta. Do roboty mają stawać z wschodem słońca i z niej o godzinie 23 z zachodem schodzić. Pozno przychodzący ma być za każdą godzinę po 3 gr. wytrącono. – Król to potwierdza. – 9) Iż magistrowie nie dozorują towarzyszy aby wczas rano do roboty stawali i pózno z niej schodzili, stosownie do Ordynacyi Komisarzy z r. 1554, drugiej Króla Zygmunta III z r. 1591 i Dekretu Król. z r. 1682. – Magistrat orzekł już w poprzednim artykule. – 10) Iż nie odbywają nabożeństw i Mszy brackich – 11) Skarżono iż Magistrowie trzymają po kwartale i więcej chłopców niewpisanych do cechu. – 12) Iż nie obierają Starszych mieszkających w Krakowie tylko na przedmieściach. – Sprawę tę rozpoczęli najprzód Towarzysze przed rajcami, r. 1688 którzy Magistrów ostro ukarali grzywnami i prócz tego nakazali aby się żaden z Murarzy pod karaniem nie ważył w publicznych ulicach stawiać nowych murów z fundamentów albo też wchodów (szyj) do piwnicy, pod winą 50 grzywien. – Od tego dekretu Rady miejskiej apelowali Starsi magistrowie miarowicie Jakób Solary i Franciszek Włoszkiewicz do sądów Królewskich. Król wprawdzie kary uchylił lecz wyroki i uchwały radzieckie potwierdził.

(Oblat in Actis Consul. cracov. d. 9 Junii 1692 Tom. 47. p. 895–904)

Młodsi i starsi magistrowie Zgromadzenia murarskie-
go i stameckiego miasta Krakowa (d. 3 Martii 1694) uchwalają:
1) Aby każdy magister od każdego towarzysza płacił na tydzień
po 1 gr. podatku. Które to pieniądze mają być obracane na
cechowe potrzeby, na obronę praw i insze podatki cecho-
we. (Inny rozkład podatków ryczałtowy na mistrzów uchyla
się.)
2) Aby każdy Magister od każdego towarzysza odbierał
co tydzień po 1 gr. od S. Wojciecha do S. Michała. Pieniądze
te powinien magister złożyć w cechu na każdej niedziel-
nej sessyi, które to pieniądze mają być obracane na potrzeby
kapliczne t. j. msze św. świece i t. d.
Podpis: Franc. Rędziószkowic prymas mular. Szymon Jetzecki
podprymas, Jacobus Sollari, Jan Liskowic stamec, Szymon
Mikuszowic, Jakub Lidzwiński, Jakub Rędziószkowic kwar-
talny, Szymon Matudy, Stanisław Śliwiński, Krzysztof Mikuszo-
wic, Wawrzyniec Kronicki, Jan Brechański, Jan Sosnowski.
Cum approbatione Consulum cracov. d. 4 Augusti
1694.

(Oblat in actis consul. Cracov. Tom 47. p. 1367-1369)

Cech murarzy i sztameców (kamieniarzy)

1649 Joannes Casimirus rex Poloniae (Cracoviae in conventio=
ne generali coronationis d. 30 Januarii 1649) ad petitionem (jest w zbiorze p. 335 i
famatorum seniorum Sebastiani Sala, Simonis Gajoszowic, Fran=
1b cisci Gujski, Bartholomaei Lienci et juniorum Francisci
Mucini, Alberti Gronowski, Alberti Drumla, Gregorii Re=
gulski, Hieronymi Karbunat Confratrum confirmat sequen=
tem ordinationem Contubernii Muratorum et Stametorum Cracov.
In praetorio Cracoviensi sabbato in Octava festi Epiphaniarum
(1618) Domini 1618 ad petitionem fam. Mathiae Litwinkowic, Joan= (jest w zbiorze p. 335 i
nis Lugani Retino, Christophori Zelaskowic, Thomae Jacko 349)
contubernii artis muratorum seniorum magistrorum nec
non Augustini Litwinek, Rochi Dibeck, Joannis Zatorczyk,
1c Stephani Brzeski, Mathiae Kepski, Joannis Zurek, Sebastiani
Szydetkowic, Christophori Zywerth, Alberti Zielinski et
Francisci Goyski artis ejusdem muratoriae magistrorum
approbant sequentes Articulos ad bonum ordinem in Contu=
bernio servandum consensu totius Contubernii conclusos:
Porządek wybierania starszych w cechu murarskim i szta=
meckim: 1. Najprzód starsi mistrzowie... (i t. d. artykułów
31 po polsku)

1676 Joannes III rex Poloniae (Cracoviae in comitiis generalibus (jest w zbiorze p. 344)
coronationis d. 3 Aprilis 1676 ad petitionem nob. Stanislai
1a) Kopernak et fam. Martini Bielawski muratorum et stamet:
civium Cracov. confirmat privilegium Joannis Casimiri
de anno 1649 cum ordinationibus anni 1618 per consules
approbatis – et insuper adjicit sequentes 3 articulos: 1) Ponieważ
znaczne przejudicium (3 artykuły po polsku)
(Oblat. in Actis Magnac procurat. Crac. A. 1762 Fom arch. 1281
pag. 987 – 1005)

(jest w zbiorze p. 345) 1752 Augustus III rex Poloniae (Varsaviae d. 22 Septembris 1752) ad petitionem famat. Dominici Pucek et Josephi Chrzanowski seniorum contubernii Muratorum et Stametorum Cracov. confirmat ordinationem Contubernii et privilegium Joannis III de a. 1676, item Joannis Casimiri de a. 1649 cum articulis approbatis per Consules crac. a. 1618 additque sequentes 4 articulos: 1 Chłopiec po wyzwolinach . . . (4 artykuły po polsku)

1540 fer. 6a ante Viti. – Consules crac. concesserunt Magistris artis muratoriae, quod quilibet possit tenere 4 discipulos alias uczniе; tum quod ipsimet magistri debeant inter se eligere seniores; item quod nullus discipulus debeat seorsum laborare sed aut cum Magistro aut cum socio.

1639 d. 29 lipca – Ordynacyja dla towarzyszy murarskich przez rajców Krak: nie wolno im żądać zapłaty za święto w które nie robili od mistrzów. Co roku mistrzowie z towarzyszami powinni się zejść na ratuszu i tam taxę zapłaty ustanowić. Towarzysze mają pracować do godziny 23 na całym zegarze. (Acta consul. Tom. 37 pag. 419–420)

1642 d. 11 Aprilis – Ordynacya przez rajców krak. dla Murarzy: 1) Mistrze murarscy mają brać za robotę przez cały tydzień tylko 2 złp. i mają sami osobiście pracować. 2) Mistrzowi nie wolno odmawiać towarzyszy pracujących u drugiego mistrza pod winą 14 grzyw. 3) Towarzysze bieglejsi w sztuce (peritiores vulgo magistrales) czyli podmajstrzy mają dostawać dziennie tylko po 16 groszy zapłaty za robotę. 4) Żaden z towarzyszy nie może zapłaty wymagać za dni świąteczne w których nie robił. 5) Do roboty murarskiej mają przystępować ze wschodem słońca i robić do godziny 23 na całym zegarze pod utratą zapłaty, na śniadanie (jentaculum) pół godziny, a na objad i godzinę całą mają mieć wolne. Reszta ustaw z r. 1554 pozostaje taż sama. (Acta consul. Tom. 38 p. 304)

1554 fer. 4a post dom. Invocavit. – Consules decreverunt sequentem Ordinationem Muratoribus: 1) Cuilibet magistro licebit servare 4 discipulos. 2) Discipulus quando efficitur socius non tenetur ullam comessationem seu convivium instruere, sed debet 1 marcam ad cistam contubernii ex qua pecunia aegrotis succurere debent

(Acta consul. crac. Tom. 20 pag. 574)

1554 sabbato post f. S. Annae. – Consules decreverunt sequentes articulos Contubernii Muratorum: 1) Ne magister majus diurnale praetium exigat pro discipulis videlicet pro discipulis noviter susceptis toto primo anno per 2 gros. secundo anno per 2½ gros. tertio anno per 3 gros. Socii debent talem dispositionem de praetio denuntiare domino cui aedificabunt. 2) Commessationes omnes et convivia ex communi cista sublata esse debent; sed pecunia pro armis comparandis et necessitatibus contubernii convertatur. 3) Rationes annuae omnium expensorum et perceptorum fieri debent. 4) Magistri qui anno praeterito tempore solennitatis nuptiarum regalium vestituram ex pecuniis contubernalibus acceperant, debent ex nomine conscribi ut in altera occasione similem ornatum suis propriis pecuniis comparent sibi. 5) Ad cistam contubernalem magistri 2 claves et socii etiam 2 claves habere debent. 6) Ex pecuniis contubernalibus arma et bombardae contubernales comparari debent. (Acta consul. crac. Tom. 20 pag. 687)

Stanisław August Krol (w Warszawie d. 24 paździer. 1777) approbuje następujące artykuły cechu kunsztu murarskiego i kamieniarskiego miasta Kazimierza przy Krakowie:

Rada miasta Kazimierza przy Krakowie (d. 28 lutego 1777) ustanawia cech czyli Zgromadzenie murarskie i stameckie a raczej kamieniarskie z powodu gwałtownych potrzeb w czasie oblokowania komendy wojsk koronnych lub innych i następne obrządki czyli artykuły przepisuje.

1) Kto chce mistrzem zostać powinien okazać listy dobrego urodzenia, biegłości sztuki i dobrego sprawowania się, winien prawo miejskie przyjąć, powinien sztukę ukazać i dać do skrzynki cechowej wstępu 10 złp. (z których połowa starszym a druga połowa na potrzeby cechowe należeć ma)
2) Do ukazania wyznaczonej sztuki ma mieć wolność 3 kwartałow; poczem przy uznaniu sztuki ma dać panom starszym 108 złp. refekcyją sprawić i dać cynowy kabat i piwa beczkę.
3) Wstępujący na mistrza ma dać pisarzowi 18 złp.
4) Zgromadzenie cechu będzie miało w kościele farnym u Bożego Ciała ołtarz SS. Barbary, Apolonii, Katarzyny i Agnieszki dziewic który winno opalać i przed nim Msze w święta, w dzień elekcyi i suchedni odprawiać.
5) Każdemu mistrzowi wolno robić w Kazmierzu, jurysdykcyach wielkorządowych i cyrkumferencyi na milę i więcej – a nie innemu
6) Niewolno mistrzom cechu krakowskiego lub innego pogranicznego podejmować się roboty na Kazmierzu lub w okolicy bez zezwolenia mistrzow kazmierskich.
7) Aby żaden z mistrzow nie rozpoczynał dotąd budowania nowego poki pierwej wyznaczeni z magistratu granic nie rozmierzą i

nie wyznaczą i dopokąd nie będą wymarkowane w budynkach do ulic wyciągających się obbiegi czyli okrążenia, ganki, dachy, piwnice i ich wchody.

8) Kto chce stawiać z muru budowę, powinien się z mistrzem ugodzić.

9) Gdyby który z mistrzów dawszy abrys na robotę, takową inszym kształtem robił, któryby się dziedzicowi budowy nie podobał, ma być od roboty oddalszej oddalony i 2 kamieniami wosku ukarany.

10) Żaden z mistrzów nie ma się podejmować dwóch robót gdyby im nie wystarczył.

11) Niewolno ganić roboty drugiego mistrza lub jego podchodzić w robocie pod winą 100 złp.

12) Mistrzowi Krakowskiemu niewolno kończyć rozpoczętej na Kazimierzu fabryki bez opowiedzenia się, pod spędzeniem czeladzi, zabraniem naczynia i wzięciem do więzienia ratusznego.

13) Mularz od roboty na dzień nie powinien więcej żądać jak po 48 gr. miedzianych i ma na dniu wielkim robić od godziny 5ej z rana do 8ej wytrącając godzinę śniadaną od 8ej do 9tej oraz godzinę południową od 12tej do 1ej popołudniu i pracować aż do 7ej

14) Któryby z mistrzów lub towarzyszów ważył się brać zapłatę za dni świętalne ma być karany 5 grzywn.

15) Ugodziwszy się o robotę ma mistrz takową rozpocząć bez sprzeciwienia się pod karą 50 grzyw.

16) Gdyby się który z mistrzów nie należący do zgromadzenia podjął się fabryki, ma się starać o pozwolenie lub o przyjęcie do cechu.

17) Towarzysz który pojmie za żonę wdowę mistrzową lub pannę mistrzowską córkę, da tylko połowę wstępu i kollacyi.

18) Niewolno mistrzowi używać do roboty podejrzanej osoby.

19) Każdy mistrz winien się stawić za obesłaniem cechy przez starszych pod karą 5 złp.

20) Gdyby mistrz będąc obesłanym po zagajonym cechu przyszedł ma dać do skrzynki 15 gr.

21) Mistrzowi niewolno trzymać więcej czeladzi tylko 2, od których powinien dać po 24 gr.

22) Gdyby który z mistrzów przyszedł do cechu podpity, ma być karany 5 złp. na świece, a gdyby hałasy, przemowki lub poswary czynił ulegnie karze 24 złp.

23) Niewolno do cechu z laską, szpadą lub oręzem przychodzić pod winą 14 groszy.

24) Starsi których po wstępnej niedzieli w poniedziałek wposcie obierać będą, co rok powinni rachunki czynić cechowe pod winą 50 groszy.

25) Bez uchwały całego cechu niewolno starszym expensy czynić

26) Gdy brat, żona lub wdowa umrze powinno zgromadzenie ciało pogrzebać i na pogrzebie być pod karą 50 groszy.

27) Mistrz jeżeli by drugiego zelżył, ma być w cechu sądzony z wolną apelacyją do Rady miasta; jeżeli by podczas sesyi przy otwartych prawach w stoł bił lub się swarzył ma dać kary 2 kamienie wosku i przez 2 tygodnie w więzieniu ratusza Kazimirskiego siedzieć.

28) Mistrzowi nie wolno trzymać czeladzi nie wędrownej pod karą 14 groszy.

29) Starsi powinni co roku 4 razy cech sładać i gaić przyczem artykuły winny być czytane pod karą 14 groszy.

30) Nie wolno żadnemu łamać kamienia w górze czyli olborze dopokąd do zgromadzenia przyjętym nie będzie.

31) Któryby z braci podczas mszy w kuchedni nie był lub w cechu na sesyi, ma dać kary 15 gr.

32) Gdyby brat będąc obesłany do cechu za trzecim napomnieniem nie przyszedł, ma być od cechu oddalony.

33) Mistrzowi starsi obesłani dla potrzeby komendy powinni tobądź do lazaretu, bądź na obwach lub gdzie indziej, towarzyszów, zabrawszy ich nawet z innych robot, dostawić pod karą 100 groszy.

34) Wolno się mistrzom Kazimierskim znosić z Krakowskimi

35) Na którego z mistrzów gdyby się pokazało złodziejstwo, cudzołóstwo, ma być od cechu odsadzony.

36) Ktoby tajemnice cechowe oznajmiał ma być oddalony od cechu, i dać kary 50 grzyw.

37) Nienależącemu do cechu niewolno robót kawałkami robić czyli partolić pod karą 50 grzyw. i więzieniem.

38) Niewolno mistrzowi przyjmować uczniów czyli towarzyszów bez pozwolenia starszych.

Ustawa ta obrządków spisana d. 28 lutego 1777 za prezydencyi miasta Tomasza Czerkiewicza i radców: Jana Okońskiego, Szymona Rotkiewicza, Grzegorza Kwiatkowskiego, Wojciecha Bukowskiego i pisarza aktowego miejskiego Wojciecha Kubeszowskiego.

(: Oblat. per. fam. Casimirum Łukaszkiewicz, Simonem Olszowski contubernii muratorum et Franciscum Kuśnikiewicz contubernii lapicidarum casimir. seniores - ad acta castr. crac. d. 20 Decembr. 1781 - originale erat in papyro. - Libr. Relat. castr. cracov. Anni 1781 Tom 212 pag. 2737 - 2748. N.o 915)

Cech nożowników.

1641. Dwaj mistrze starsi i towarzysze starsi rzemiosła nożowniczego miasta Krakowa wydają Sebastianowi Karwowskiemu towarzyszowi list dobrego zachowania i porządnego odeścia.

1673 Arbitrowie: Dawid Fogiel kuśnierz, Adam Tridowic złotnik, Jakub Bistrzicki rymarz, Sebastian Gruszczyna stolarz mieszczanie krakowscy godzą niezgody między pany starszemi zgromadzenia nożowników. Cech ten miał prymasa – Uchwała zapadła wtedy aby nikogo na starszego nie obierano któryby był winien co do skrzynki – Każdy brat przyjąwszy chłopca ma go w przeciągu 4 niedziel zapisać pod winą kamienia prochu.

1561 ~~Cracoviae~~ feria 2a post festum S. Luciae Cracoviae. Consules Cracov. ponieważ starsi nożowników (Cultellificum) Cracov. skarżyli przekupniów (kramarzy) (Institores) krak. sprzedających żelaziwo (ferramenta) iż takowi wbrew przywileju królewskiego pisanego na pergaminie a danego Petricoviae in Conventione regni generali feria 4a postridie festi S. Nicolai 1558, zawierającego potwierdzenie artykułów cechu nożowników krak. – poważają się sprzedawać noże (cultelli) skąd inąd sprowadzane – i ponieważ znowu przekupnie utrzymywali że noże w Krakowie wyrabiane lichsze są od sprowadzanych skąd inąd, i że nożownicy krakowscy nie są w stanie dostarczyć potrzebnej liczby nożów, jakoteż że przekupnie oddawna zajmowali się sprzedażą nożów sprowadzanych – gdy na to nożownicy krakowscy przyrzekli lepsze i piękniejsze noże od sprowadzanych obcych wyrabiać i to w wystarczającej ilości – Rajcy krakowscy na mocy przywileju królewskiego uchwalili zakazać przekupniom

sprowadzanych zkąd inąd nożow przedawanie. Tę uchwałę w formie dekretu wydali Rajcy Kraków. Cracoviae feria 2a postridie festi Innocentium 1561. Który to dekret potwierdził Zygmunt August Piotrcoviae in conventione regni generali d. 12 Decembr. 1562.

Cech nożowników (Cultellifices vel Cultellarii)

Sigismundus III (Varsoviae d. 1 Junii 1616) confirmat sequentes litteras Sigismundi Augusti Regis Pol. pergameneas continentes confirmationem articulorum in vim fundationis contubernii Cultellificum Cracoviensium et alias:

1) Sigismundus Augustus (Petricoviae in conventione regni generali fer. 4a postridie festi S. Nicolai 1558) confirmat sequentes articulos contubernii artificum cultellariorum Cracov. ab anno 1408 et 1538.

a). Artykuły albo ustawy rzemiosła nożowniczego i ich cechu w Krakowie które im od przeszłej i niniejszej Rady Krakowskiej są dane i tem to listem potwierdzone we czwartek pierwszy przed S. Tomaszem Apost. 1410.
Kto chce mistrzem zostać ma przyjąć miejskie prawo, pokazać list od rodu i dobrego zachowania i wkupić się do cechu wiardunkiem, a ma być od mistrzów doświadczon jeźli to rzemiosło dobrze umie a zwłaszcza kować i szlayfować, aby ziemia i to miasto dobremi nożmi i takowemi mistrzami zawsze była opatrzona – Mistrzowie mają na każdy targowy dzień noże i klinky oględować: co jest złe ma być stłuczone i na stronę odrzucone. A tak się też około nożen zachować mają. Też komu będzie poruczone noże, klinky albo i nożny oględować, tak długo tego powinien doglądać aż starsi wybiorą innego pod przysięgą. – Też się przykazuje aby dobre nożny robiono z dobrego a wyprawnego rzemienia, dobrze szyte – Rajce postanowiły, iżeby żaden mistrz sam na się nie kupował 1) 7) 8) 6) 9)

*) bukszpanowego drzewa (w i Tomasz)

czyprysowego i cyndelinowego drzewa*); ale który kolwiek co kupi, tedy ma się z innemi podzielić pod karą wiardunku dla miasta i drugiego wiardunku do cechu dla zbroje. — Item mogą nożownicy wszela=
2) kie noże małe i wielkie zawsze różnie i tachrem
4)5) przedawać. — Nożownicy obcy i kramarze niemają prywozić i sprzedawać towaru nożowniczego okrom jarmarku: a jeśli kto obce noże albo klinki bez jar=
marku prywiózł i przedawał na ulicy albo na moście w Krakowie, Kazmierzu, Kleparzu, Stradomiu, po tandecie, w bronach po kryciech: ma mu towar z urzędu być zabrany i 2 połowy obrocone być mają na miasto, a trzecia do cechu. Mistrze mieszczanie mogą jednak w kramiech swych zawsze noże sprzedawać. —
3) — Item żaden niemoże nożów nowych ani klinek na tandecie przedawać: a jeśli by się tego dopuścił, ma być przez sługi miejskie na ratusz wzięt, i towar jego 2 części na miasto a trzecia do cechu dla zbroje obrocony.
11) — Niewiasty nożowników siedzące na smatruzie gdyby się swarzyły karane być mają 4 grosz. na poprawę zbroi.
10) cechowej — Żaden mistrz niema czeladzi dłużej chować jeno do 13ej niedziele pod winą 2 funtów wosku — Gdyby
12) kto po obesłaniu na zatomszę albo do cechu nie przyszedł da prewiny 1gr. a któryby po obesłaniu w sprawie
13) Króla JM. nierychło przyszedł da zamieszkanego 1gr.
14) — Ktoby do zagajonego sądu cechowego przyszedł z bronią, z mieczem albo z nożem, ktoby w gospodzie swar zaczął albo się nieprzystojnie sprawował ma być karany wiar=
15) dunkiem. — Jeźliby który mistrz towarzysz albo sługa drugie=
mu co nieprzyzwoitego i sromotnego prymówił albo złodziej=
stwo zadał: ma tego dowodzić ludzi wiarogodnemi albo listy statecznemi, pod pięczęcią miasta gdzie się to stało: inaczej gdyby nie dowiódł ma być wedle wynalazku cechowego karan.

6) Artykuły uchwalone i przyjęte w cechu we środę po św. Marku ewang. 1558 za starszeństwa Adama Popielawskiego i Alezie= go Wierzbickiego. – Kto chce mistrzem zostać ma umieć dobrze kować, slayfować i okładać i następujące sztuki przy starszych czynić: Kredenсa, dwa noża krajeckie, wi= delki, tesak, kuchenne przy nim 3 noże; Puzdro nożów w czyndelinie; Rzeźnicze 2 noże wielkie; Podpańskich*) nożów puzdro obłożyć a hufnych nożów 50 kować, Ne= terlików*) 50, Podneterlików 50, Zamerlików 50, Skryp= turałów 50, Rzezaków trzyste stucznych 50, Dwa Klokowcza, Kowcza: Rzezaków 100. Takowe noże skowane swą ręką ma zbruszyć i obłożyć. Wszakże mistrzowicz i wdowa wolni będą od sztuk opisanych – Kolacye przed tym przy okazowaniu sztuk odprawiane znoszą się, a miasto na= kładu koszta według wynalazku starszych mają być na zbroję cechową obrócone – Na sturarzy i innych szkodni= ków mają w potrzebie cechowej używać urzędu miejskiego i zamkowego – Co kolwiek potem pożytecznego cechowi wedle czasu i potrzeby wynalezione by być mogło: dla dobrego porządku między sobą postanowić będą mogli. (Oblat. in castr. crac. fer. 6a post Conversio= nis S. Pauli 1559 (Lib. inscript. Tom 71 pag. 1398 Nr. 1375)

*) rodpaiskich

*) Neterlików

2) Articuli oblati per fam. Martinum Maik, Simonem Przyjaciel, Sebastianum Guga et Joannem Przyjaciel nomine con= tubernii et noviter laudati (1616)

Mistrz może tylko chłopca ~~lat~~ jednego lat 4 uczyć, a w czwartym roku dopiero może drugiego ucznia ujednać i tego ucznia którego by na probę przyjął przed czasem powi= nien będzie puścić temu bratu któremu go bracia przysądzą pod winą Kamienia wosku; na probie może go mieć tylko 12 niedziel – Towarzysz po wyuczeniu powinien wędrować w cudze kraje przez 2 lecie, a chcąc mistrzem zostać przywę= drowawszy ma pierwej u mistrza robić gdzie mu naznaczą z cechu czeit na kowanie półtora lata, nierachując w czeit wędrowki – Mistrz i towarzysz tak ten co kuje jako i ten co brusi albo okłada aby się nieważył partaczom robić albo pomagać

pod winą Kamienia wosku a za trzecim razem pod złożeniem z rzemiosła — Niewolno partaczowi w mieście lub w okolicy ani w Kamienicach duchownych, szlacheckich, klasztornych w Krakowie, Kazimierzu, Kleparzu, na Zwierzyńcu, pod Zamkiem na Stradomiu, na Biskupim albo po folwarkach robić ani przedawać roboty pod utraceniem roboty i zabraniem oraz pod karą 100 grzyw. jeżeliby z niebezpieczeństwem zdrowia robota szkodnikom była zabrana. Tej winie podpadną i ci co towar nawożą. — Starsi w cechu mają obrać dwu którzy by doglądali, aby roboty warowne odprawiane były; a ktoby się na nich porwał słowy albo ich w dom puścić niechciał ma być karany kamieniem wosku, a gdyby się porwał mściwą ręką ma być karany podług uznania braci — Któryby by robił fałszywą robotę jako nożenki papierowe albo klinky bez stali: ma być do urzędu poddany i podpaść karze 100 grzyw. — Towarzysz żaden aby się nie żenił aż mistrzem zostanie, inaczej czyniący towarzyszom nieżenionym w gospodzie służyć będzie a jeśliby chciał zostać mistrzem, okrom powinności ma dać 5 kamieni wosku — Ktoby wynosił tajemnice cechowe ma być karany kamieniem wosku a drugi raz siedzeniem za drzwiami aż do woli cechu ~~całego~~ wszystkiego

(Przy potwierdzeniu tych przywilejów poleca Zygmunt III aby magistraty i wielkorządca na wszelką rekwizycję cechu dawał pomoc.)

(Oblat. in act. castr. crac. fer. 2a ante fest. S. Mariae Magdal. 1616. Libr. Relat. Tom 42)

Cech nożowniczy (Cultellifices) (Cultrifices)

1608 d. 12 lutego. Komissia wyznaczona od p. burmistrza do cechu nożowniczego krakowskiego następną ugodę między Nożowniki a Szlifirzami uczyniła: 1) Szlifirze mają brusić 3 gatunki klinek które zowią panieńskie tak z płaską pa=tą jako i z stolikiem 100 za 8 groszy, Od klinek średnich tak z płaską patą jako i z stolikiem od 70 za 10 gr. Od klinek męskich 60 tak z płaską patą ja=ko i z stolikiem 10 gr. Od wielkich klinek męskich które zowią pańskie tak z płaską patą jako i z stolikiem od 50, 10 gr. — a to pod karą 1 grzywny na oprawę kościelną to jest na świece. — PL. Szlifirze mają bywać w cechu 4 razy do roku za obesłaniem. 2) Szlifirze powinni klinki śpetna oddawać, nic nie zatrzymując. 3) Partaczom brusić nie mają, ani starych przebrusować. 4) ~~Szlifirze~~ Nożownicy mają zapłacić najdalej do 4 niedziel

(Acta consul. cracov. Anni 1609)

1614 Główne artykuły cechu nożowniczego Krakowskiego: Majstrowie powinni bywać 4 razy w cechu do roku i prócz tego za każdem obwieszczeniem gdzieby pilna potrzeba bądź królewska, bądź pańska, bądź cechowa zaszła. — Mistrz ma posługi cechowe czynić jak inni bracia i składki. — Uczeń powinien się przez 3 lata rzemiosła uczyć — Ci co robią nożenki wszelakiej formy, winni je robić bez trzaski z dobrego i wyprawnego rzemienia.

1636 d. 4 Maji. — W cechu nożowniczym stało się nieodmienne postanowienie między Nożownikami tak starszymi jako i młodszymi i wszystkim cechem z jednej, a między 13 nie cechowemi co na Żydowskim targu noże przedają, iż im nożownicy za pewną opłatą do cechu pozwalają 6 gatunków nożów norymberskich sprzedawać: 1e wycinane, 2e z kostką, 3e z gałeczką pilowaną od ostrza. 4e Węgierskie, 5e Styrskie i Ołamuckie, 6e Krakowską rozmaitą robotę — z takową kondycyą aby żaden z nich nieważył się sprzedawać ani nawozić stradomskich, chrzanowskich jako też partackich nożów. — Nożownicy zaś obiecują do nich na pogrzeb wychodzić świec i aparatów kościelnych dać; a oni też na pogrzebach i załomszach bywać będą.

(Acta consul. tom. 36 pag. 1491)

1563 Institores cracov. aliás Smyerdlierze protestantur contra Seniores contubernii Artis Cultellificum ratione privilegii per abusum temporis longissimi extincti.

1563 d. 22 Januarii Piotrkoviae. – Sigismundus Aug. mandat consulibus cracov. quatenus honesto Joanni Wilhelm tubicinatori regio et uxori ejus et aliis institoribus interdicant facultatem venum exponendi extraneorum cultellorum in derogationem privilegii Contubernii cultellificum civitatis cracov. excepto tantum nundinarum tempore sub poena 1000 aur. hung.

1536 fer. 4a ante Laetare – Consules cracov. faciunt ordinationem inter Gladiatores et Cultellifabros, ita ut quilibet penes suum artificium permaneat, nempe ut Gladiatores laborent, expoliant et praeparent gladios sive uni sive duobus manibus aptos: Cultellifabri laborent, expoliant cultellos, possunt etiam conficere et reformare cultellos coquinarios et alios oblongos, in quorum vaginis nihil ligni continetur. Collationes, quae circa comprobationem magisterii aliás sztuki fieri solitae erant abolendae sunt et sumptus convertendus ad comparationem armorum in usum contubernii (Acta consul. Tom 12 p. 742)

13 Magistri et
1557 fer. 2a ante f. S. Mariae Magdalenae — 37 Socii artis cultellifabrilis (sami Polacy prawie) promittunt quod nullas novas ferias sibi statuent extra diem solemnem usitatum festivum sub poena 6 gros.
(Acta consul. crac. Tom. 21 p. 228-229)

1558 fer. 4a postridie festi S. Nicolai, Petricoviae in conventu regni generali, Sigismundus Augustus rex Polon. approbat certos articulos, ordinationemque contubernii cultellificum Cracoviens.

1565 fer. 6a postridie f. S. Annae. — Consules cracov. abrogant articulum de convivio (in privilegio regis 1558 fer. 4a postridie f. S. Nicolai) i uchwalili aby każdy towarzysz który chce mistrzem zostać, po zrobieniu sztuk, złożył do cechu 10 złp. na sprawienie broni cechowej zamiast uczty.
(Acta consul. crac. Tom. 22 pag. 640)

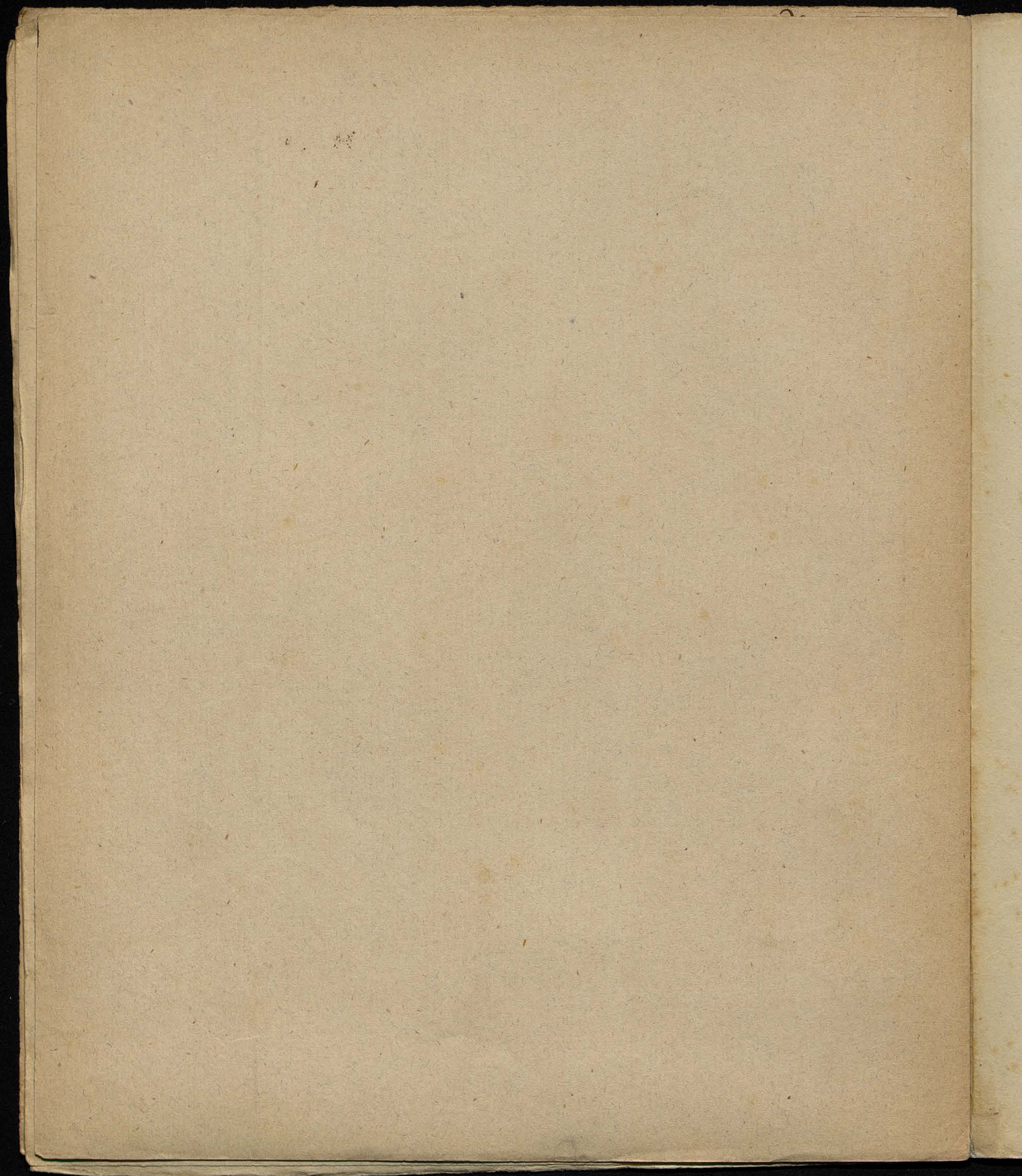
1567 Cultelli Stirienses boni in vasis occlusis cognomento Czwelinki unum mille per 66 flor. — Cultelli abaisin Czwilinki mille per flor. 31 — Cultelli Fringergk mille per 40 flor. — Cultelli abaisin Frinbergk mille per 20 flor.

1567 sabbato post f. Epiphaniarum. — Jacobus Skawinski et Simon Guga Seniores contubernii Cultellificum Cracov. cum 13 confratribus magistris ejusdem contubernii — faciunt concordiam cum institoribus Cracov. omnis generis ferramentorum venditoribus cognomento Schmedlierze (t. j. 5 kramarzy i 8 kramarek żelaziwa): Nożownicy odstępując od prywilejów sobie nadanych, pozwalają Schmedlierzom sprzedawać noże zagraniczne w tych gatunkach: Styryjskie, Węgierskie, Wathowijskie i Swidnickie. Również pozwalają Schmedlierze sprzedawać Nożownikom Krak. noże Styryjskie, Wathowijskie i Swidnickie. Obie zas strony zobowiązały się nie sprzedawać noży Szlaskich, Czeskich, Opawskich, z Nisy i Wrocławia pod utratą tegoż towaru, na których miejsce mają obie strony sprzedawać noże wyrobu Krakowskiego. Wszelakoż podczas jarmarku wolno będzie obu stronom sprzedawać noże roznych gatunkow Szlaskie, Czeskie i inne.

(Acta consul. Crac. Tom. 22 p. 837-838.)

1585 Nożownicy Krak. mieli od Rajców Krak. nadanych 9 jatek za czynszem rocznym, na które jatki nastepowali według starszenstwa; które to postanowienie potwierdził Król przywilejem w Warszawie we srodę po S. Lucyi 1563. Młodsi mistrze mieli zas swe losy (miejsce sprzedaży) na Smatruzie.

R. 1608 d. 12 Lutego – Komissia wyznaczona od p.
Burmistrza do ugody między nożownikami a
śliferzami postanowiła:
1) Śliferze mają brusić klinek gatunków 3 które
zowią Panieńskie tak z płaską patą jako i z
stolikiem 100 za groszy 8.
2) Od klinek średnich tak z płaską patą jako i
z stolikiem od 70 gr. 10.
3) Od klinek męskich tak z płaską patą jako i z
stolikiem od 60 gr. 10
4) Od wszystkich klinek męskich które zowią
Pańskie tak z płaską patą jako i z stolikiem
od 50 gr. 10
które to artykuły mają chować pod winą i grzywny
na oprawę kościelną
Śliferze mają w cechu bywać 4 razy do roku za obesła:
niem.
Śliferze powinni klinki szczetna oddawać
Partaczom brusić nie mają.
~~Śliferze~~ Nożownicy mają śliferzom zapłacić do 4 ty:
godni.

36

329

~~...~~ Officium Consulare cracov. (d. 13 Febr. 1728) ad instantiam Seniorum contubernii Institarum alias Jatek Olejnych (Contubernii Oleatorum) cracov. sequentem ~~...~~ publicationem proclamari jussit:

Aby się żaden z przekupniów obcych nie ważył olejów na przeszkodę tutecznych obywatelów oleje w jatkach olejnych przedających, kwaterką przedawać. W targowe dni jednak we wtorek i w piątek wolno na miejscu zwyczajnem w rynku przy jatkach olejnych to jest na targowisku olejnym przedawać garcem, półgarcówką, kwartą i półkwarciem i to nie roznosząc po kamienicach, chyba gdyby którego z miejsca do domu sprowadzono. Ktoby przedawał w dni nietargowe, albo mniejszą miarą nad półkwartek, lub po kamienicach roznosił, takowemu oleje zabierane będą i na szpitale oddawane.

(Acta consul. crac. T. 52 pag. 2250)

33 331

Cech olsternikow (perariorum)

No 285/a.

Vladislaus IV rex Poloniae (Varsaviae d. 25 April. 1633) significat productos esse literas Consulum Cracov. continentes polonico idiomate articulos quatuor contuberniorum scilicet Perariorum alias Olszternikow, Tinctorum, Bursificum (Taszników) et Crumenariorum (Kaletników) Cracov. sed quoniam (marsupiarii) vulgo dicti Miechownicy seorsivis contubernii sui literis gaudent, Bursificum (Taszników) vero opificium ab annis circiter 40 ex civitate Cracov. sublatum sit, soli tantum modo Perarii alias Olszternicy cum Tinctoribus circa antiquos articulos per Consules confirmatos vivere cupientes; ergo ad petitionem transumptos ex originali articulos in idiomate polonico confirmamus praefatione illorum omissa.

Jan III potwierdził Michała, Wład. IV i ustawy (1676) bez daty podpisu i pieczęci na pergam. (nie aprobowany)

Chłopiec wyuczywszy się rzemiosła po 4 leciech ma wędrować cały rok a chcąc majstrem zostać ma listy urodzenia okazać prawo miejskie przyjąć, za sztuki rzemiosła swego do skrzynki 50 zł a mistrzowski syn i mistrzowna połowicę położyć i co kwartał na Piasek do kaplicy N. P. Maryi na ochędostwo i potrzeby kościelne ołtarza brackiego i cechu kwartalne raty składać. Co roku mają być starsi mistrze obierani. Każdy mistrz będzie miał i towarzysza, starsi mistrze mają w tem pierwszeństwo i mogą brać towarzyszy od młodszych w braku.

Kiedy starszy pod królewską winą do cechu obesłą kto nie przyjdzie przepada winy wiardunek, a pod pańską (radziec) winą 6 gr.

Kto się powadziwszy z drugim targnie na niego słowem nieuczciwem zapłaci winy ~~[illegible]~~ 12 gr. na zbroję. Także żona na śmatruzie będzieli w tem winna zapłaci 6 gr. na zbroję, a jeżli by jej mąż w tem niechciał zastąpić ma być do kaźni dana.

Gdyby się mistrz na mistrza albo towarzysz na towarzysza się targnął (na poczciwość jego) albo wszetecznie na jego rzemiosło powinien się przed starszemi oczyścić i według uznania starszych karan.

Gdyby mistrz bez słusznej przyczyny przez rok miasto opuścił ma znowu miejskie przyjąć i cechu się znów dobywać.

Starsi mają doglądać aby mistrze gwarowną robotę robili dobrą a gdzieby była nie gwarowna ma od grosza i szeląg dać cechowi.
Mistrz co z swem towarem na jarmark jedzie ma robotę wprzód starszym pokazać pod karą kamienia wosku.
Ktoryby kupno albo czeladz drugiemu odłudzał przepada 2 funty wosku.
Mają starsi doglądać aby kramarze albo przekupniowie cudzoziemscy w Krakowie robot tych rzemiosł prócz jarmarku nie przedawali; też aby kramarzom robotę za słuszną cenę przedawano.
Kto na pogrzeb mistrza lub mistrzowej nie przyjdzie da 1 gr.
Na załomsze ma każdy mistrz dawać po 3 grosze a towarzysz półtorak.
Nierządy wszelkie między mistrzami i towarzyszami aby wedle uznania starszych karane były.
Producebant praeterea iidem artifices Perarii alias Olsternicy 4 decreta unum officii civilis cracov. inter se et et institores cracov. merces apud non contubernales alias od partaczów ementes quo decreto interdictum erat institoribus similes merces etiam lituanicas a nemine alio tantummodo a magistris contubernii exceptis nundinis emere; bina decreta officii castrensis inter se et quemdam Valentinum Olszternik vulgo Partacz eo quod in contubernium se inscribere nollet cum sessione turrica lata — quartum consularis inter easdem partes quo decreto injunctum erat eidem Valentino Olszternik sub discessu a civitate Cracov. in album contubernii se inscribere. — Quae omnia confirmamus Michael rex Poloniae (Varsaviae d. 30 decembris 1670 potwierdza powyższy przywilej Władysława IV
Joannes III r. 1676 (bez miejsca daty) potwierdza powyższy przywilej Michała Króla

(~~Oryginał~~ (na pergaminie bez podpisu króla bez daty i pieczęci — w cechu Rękawiczników)
(snać wygotowany do approbaty co jednak nie nastąpiło.)

38 333

Zgromadzenie Owieśników

1631 Inhaerendo Mandato S. Reg. M. pro Senioribus Institarum Avenariarum in foro civitatis Cracov. Consules Cracov. publicant: Aby żaden przeciwko prawom Starszym Owsianych Zatek owsów nieśmiał skupywać i przedawać po piwnicach, pod Kamienicami i po trencach Ku szkodzie ubogich zatecznikow wdow i sierot, pod utraceniem owsa.

Consules civitatis Kasimiriensis (d. 18 Decembris 1660) approbant sequentia puncta servandi boni ordinis per fam. Joannem Zakrzewski chirurgum, Gelasium Waclawowic pellionem, Paulum Wieruszka lanium et Bartholomeum Zapiorkowic Institores avenarios Casimir. porrecta. PP. Mieszkancy zszedłszy się d. 2 Octobr. 1660 do Wagi Kazimierskiej ten postępek względem porządku przedawania owsa, sieczki i inszych rzeczy w Jatkach owiesnych zezwolili: 1) W niedziele i święta tylko jeden po kolei będzie sprzedawał owies, sieczkę i insze rzeczy, a drudzy niepowinni skrzyń otwierać aż do południa. Tenże zas który by owsa nie miał powinien drugiemu następującemu sprzedawanie puścić za kontentacyą. Któryby zas ważył się skrytemi tyłami w święto sprzedawać, lub kupującego odmawiać, ma być 5 grzyw. karany. Kolej sprzedawania w święta ma się poczynać w pierwszym domu od Sukiennic a kończyć w Wadze Kazimierskiej. 2) Oprócz miejsc zwyczajnych nie ma się nikt ważyć przedawać owsa po kramikach, w sukiennicach, w budkach oprócz samych Jatek owiesnych pod winą 5 grzyw. 3) Aby jeden drugiemu kupca nie odmawiał pod winą 5 grzyw. Sprzedawać mają jednakim targiem i miarą sprawiedliwą cechowaną. Siana, słomy zas dla niebezpieczeństwa ognia w domu chować nie mają. 4) Mają być 2 starszych dla przestrzegania porządku którzy jednak żadnych sądów nie mają odprawować.

(Acta consul. Kasimir. Tom 814 p. 502)

Cech paciorników (globularii.)

Burmistrz i rada miasta Krakowa (w Krakowie d. 26 Października 1723) na prośbę sławetn. Jana Sikorskiego, Wawrzyńca Tokarskiego, Jana Kwapińskiego mieszczan, Kramarzy i paciorników Krakow. pozwalają erygować nowy cech Paciorników, chcąc przez to małe zgromadzenie ludzi w mieście do większej liczby przyprowadzić i podźwignąć ubóstwo w mieście w skutek wojen, powietrza, uciskających podatków mianowicie nieznośnego pogłownego uszczuplonem; przyczem następujące punkta Ordynacyi cechu i Zgromadzenia Paciorniczego do zachowania podają:

1) Za patrona cechu obrano SS. Piotra i Pawła apost. przed których ołtarzem w Kościele archiprezbiterialnym Krakow. nabożeństwa swe suchedniowe odprawować będzie

2) Wolno będzie używać Cechowi Paciorniczeniczemu własnych insygniowiów a mianowicie pieczęci.

3) Elekcya starszych ma się odbywać w niedzielę środopostną, po wysłuchanej wotywie na sessyi cechowej; przyczem krucyfix na stole z skrzynką cechową i ordynacyje mają być wystawione; przez ustne opowiedzenie albo losy. Za starszych mają być wybierani mężowie bogobojni, sławy dobrej, uczciwi, baczni, roztropni, w rzeczach przezorni, w kunszcie swym biegli i doskonali, w obyczajach przystojni, w sprawach cechowych pilni i dozorni, spokojni, nie zwadliwi, przykładni, sprawiedliwość, trzeźwość i dobro cechowe kochający, bracią wzajemnie szanujący, zgoła bez wszelakiej nagany, przywary, suspicyi, zmazy i zakału. Starsi cechowi mają nazajutrz przed urzędem radzieckim złożyć przysięgę. Starsi obowiązani są zbytki, grzechy cielesne albo cudzołoztwa i inne występki objawiać urzędowi podwiną pot kamienia wosku do ołtarza cechowego i 14 grzywien do urzędu.

4) Magister przyjmujący ucznia do rzemiosła powinien go w 6 niedziel podczas Suchedniowej sessyi do Xiąg cechowych wpisać; przyczem uczeń powinien mieć list poczciwego i dobrego urodzenia, od wpisu ma połgrzywny czyli groszy 24 zapłacić i przez 3 lata rzemiosła się uczyć. Od wyzwolenia ma zapłacić 3 grzywny do skrzynki cechowej, pp. majstrom garniec wina za 6 zł. wystawić „nie wiążąc jednak ręku do większej ludzkości świadczenia, i ochoty jego", a pisarzowi od listu wyzwolenia 1 grzywnę. Towarzysz taki wyzwolony ma u magistra swego przez półroku zostawać, w którym to czasie magister płacić mu będzie jako czeladnikowi od roboty paciorków to jest od rznięcia sta kości 18 gr. a od roboty w śliwkę paciorków od tysiąca 5 gr.; chyba jeżeliby paciorki w poziemkę albo rznięte robił, tedy od 1000 groszy 15; a od drewnianych wielkich okrągłych od tysiąca 4 gr. a od małych 3 gr. dostawać będzie; także od tych paciorków mosiężnych które bywają między dziesiątkami od tysiąca większych 6 gr. od mniejszych 5 gr. przytem wikt rzemieślniczy i inne wygody. Po przerobieniu tegoż czasu ma wyzwoleniec dla nabycia większej umiejętności rzemiosła na lat 2 do innych miast wędrować.

5) Towarzysz jeżeliby po powrocie z wędrówki; konkurowet na magisteria, powinien będzie najprzód naznaczone sztuki artis sical specimina robić przy obecności magistrów, przyczem wystawi garniec wina. Jeżeliby sztuki wyrobić nie umiał, ma się do magistra naznaczonego na półroku dla przećwiczenia udać. Po odprawieniu sztuki powinien sprawić kolacyą za 8 zł. oraz wstępnego do skrzynki cechowej 10 grzywien odłożyć i prawo miejskie przyjąć.

6) Magister któryby drugiemu chłopca czyli Uczniów i Towarzyszy odmawiał, karany ma być winą 6 funtów wosku.

7) Żaden z magistrów niema więcej uczniów przyjmować tylko dwóch trzeciego mając na wyzwoleniu. Każdy magister podczas suchedniowej sessyi do skrzynki cechowej ma dawać od każdego ucznia po 4 gr. a od towarzysza po 6 gr. Względem partaczów mają mieć rekurs do Magistratu.

8) Robotę paciorkową Magistrowie podług proporcyi nabywania materyi kościanej przedawać mają.

9) Kiedy się trafi że nawiozą na przedaż materyi Kościanej, mają być obesłani wszyscy magistrowie do Kupowania na pożiat pod winą i Kamienia woska.
10) Magistrowie towaru paciorkowego nie powinni obcym kramarzom sprzedawać tylko Kupcom pod winą 14 grzyw.
11) Który by się z przekupniów lub paciorników innego miasta ważył nawozić i sprzedawać w Krakowie paciorki mają mu być zabrane, nie derogując pp. Kupcom Krakow. którzy sobie towary z miast cudzoziemskich zapisują.
12) Któryby pijany lub nierychło na sessią cechową przyszedł ma być karany funtem wosku.
13) Podczas sessyi ma każdy skromnie, nie wyrywając się na punkt propozycyi Starszego odpowiadać pod winą i funta wosku.
14) Wdowie wolno dalej Kunszt robić z jednym towarzyszem i chłopcami
15) Towarzysz któryby się ożenił z wdową lub córką mistrzowską oraz syn magistrowski mają być wolni od połowy sztuki.
16) Podatki uchwalone a mianowicie poborowy mają magistrowie w cechu pomiędzy sobą słusznie rozdzielić.
17) W suchedniowe niedziele za obesłaniem powinni się magistrowie wcześnie do Starszego swego schodzić.

(Oblat. d. 26 Octobr. 1723 in Actis cracov. consul. inscript. Tom. 52 pag. 1335 – 1341) Globulariorum

R. 1762 d. 22 Septembris podali Paciornicy Krakow. w imieniu Cechu swego Magistratowi Krak. do potwierdzenia następne artykuły:
1) Każdy który chce być magistrem ma sztukę robić.
2) Magistrowie którzy robią z kości pacierze, mają robić same Kościane, a którzy z drzewa, drewniane, aby jeden drugiemu nie przeszkadzał pod winą 30 grzyw.
3) Magister może tylko mieć jednego chłopca zapisanego na lat 4.
4) Czeladnik który się odprawi od mistrza dla przeciwieństwa się nie ma być przyjmowany aż powróci z wędrówki przynajmniej za ćwierć roku.
5) Dziewki służące, których Magistrowie potrzebują do rznięcia drzewa, powinny do roku u magistra dosłużyć, a któraby wprzód odeszła, takowej inny magister nie ma przyjąć.

6) Partacze w obrębie 10 mil od Krakowa nie mają paciorków robić i sprzedawać pod zaborem roboty.

7) Niewolno jest mistrzom sprzedawać żydom paciorki pod winą 50 grzyw. i tydzień więzienia.

8) Magistrom wolno będzie z paciorkami przy kościołach gdzie odpusty będą, siadać i sprzedawać takowe.

9) Magister nie może być starszym obrany, póki się wprzód zupełnie cechowi nie wypłaci.

10) Magister nie powinien obcym ludziom cechowych tajemnic objawiać.

11) Są też paciornicy, którzy z gipsu, cynobru i t. d. takowe paciorki robią: ci także takowe paciorki robić mają.

1557 fer. 5a in vigilia Visitationis Mariae – Magistri et infrascripti socii papyrificum: Georg Gebhart, Blasius Rasczick, Benedictus Lyszinger, Melchior Bersz, Stanislaus Behm, Albertus Lawczki, Augustinus Nickisz, Georg. Schynder, Paul. Szyber, Mathias Sczyesko, Joannes Schainborn, Andreas Trepkowski, Casper Arleth, Laurentius Kalyna, Andreas Myller, Stanislaus Lyszarsz, Stanislaus Moranszowycz, Stanislaus Roman, Martinus Trunta, Blasius Gamrath concordant ratione diurni pensi alias Takwerck: 1) Socii nullas constitutiones debent inter se condere sine assensu omnium magistrorum papirificum circum Cracoviam infra 4 milliarium spatium molendina habentium. 2) Nullus de hujusmodi rebus debet in aliis exteris regionibus obloqui. 3) Magistri promittunt sociis ultra diurni laboris pensum alias Tagwerck, si amplius laborarent, solvere pretium laboris. 4) Omnes socii debent ad sua loca ad laborandum reverti 5) Magistri habebunt facultatem servare tot discipulos, quot fovere possunt.

(Acta consul. crac. Tom 21. pag. 223-224)

Cech pasamoników.

41/388

Księgi cech

Actum in praetorio Cracov. (feria 3a post dominicam Jubilate proxima d. 12 Maji 1778) Prezydent i rada miasta Krakowa zatwierdzają następujące ordynacye cechu passamoniczego:
Czeladnik chcący zostać magistrem powinien po wyzwoleniu rok i u magistra przerobić potem 2 lat w cudzych krajach wędrować (a mistrzowie połowę czasu) lub oddać do skrzynki zł. 50 (a mistrzowie 25 zł.) wróciwszy z wędrówki ma 1 rok u panów starszych przerobić (a mistrzowie pół roku) dla wypróbowania go; potem ma 2 sztuki w 2 niedzielach przy attestacyi starszych bez pomocy, według mody jaka na ten czas będzie wyrobić lub za nie do skrzynki zapłacić 64 zł (a mistrzowie i ma sztukę robić) potem ma dać do cechu: na leytuch do przykrycia mar. 2 zł. wstępu do skrzynki cechowej 32 zł. do kaplice brackiej na msze św. suchedniowe 20 zł. na warsztat do robienia sztuki 18 zł. starszym za dozór przy robocie sztuki 16 zł. na kolacyją dla braci 46 zł. Syn zaś mistrzowski lub który pojmie córkę lub wdowę mistrzów: skie połowę tego płacić ma.
Zakazano innej kondycyi ludziom sprzedawać robót pasamonniczych srebrnych, ~~pół~~ jedwabnych półjedwabnych, włoczkowych na łokcie i sztuki.
Niewolno braciom cechowym z żydami wchodzić w handle i spółki pod winą 10 grzyw.
Żydom niewolno towaru pasamonniczego robić i sprzedawać pod zaborem.
Żaden z braci nie ma mieszkać po innych juryzdykcyjach tylko w miejskich.
Niewolno roboty podchodzić jeden drugiemu pod winą 10 grzyw.
Gdyby magister podjąwszy się roboty niemógł jej wykończyć powinien ją pomiędzy drugich rozdać.
Niewolno sekretów cechowych wyjawiać pod winą 5 grzyw.
Rachunki cechowe co roku starsi składać mają.
Niewolno starszym żadnych podpisów czynić bez doniesienia o tem poprzednio braciom cechowym.
Starszym niewolno wydatków na konsolacyje czynić.
Czeladź ma się na małym dniu najdalej o godzinie 5tej na średnim o wpół do siódmej a na wielkim o godzinie ósmej w domu u magistra znajdować się.

(Kopia na stęplu in fol. kart 7. bez podpisu

R. 1713 d. 12 Lutego Sebastian Łyszkowic Prymas, Kazmierz Jankowski Podprymas i 13 innych Braci Cechu Pasamoni=czego Krakow. uchwalili następne ~~...~~ punkta:
1) Ponieważ cechy pasamonnicze cudzoziemskie towarzyszom swoim do Polski wędrować zabraniają i wyzwoleńcom Kra=kowskim roboty dać niechcą: więc zakazuje się aby żaden magister cechowy dwóch uczniow niechował tylko jednego (jak w cechach cudzoziemskich) okrom syna magistrowskiego
2) Bracia mający po 2 chłopców jednanych, powinni jednego z nich przy sobie zostawić a drugiego oddać na dyspozycyą cechową.
3) Żaden z braci cechowych nie powinien roboty swej na przekup żydom i inszym niecechowym sprzedawać, tylko braciom ce=chowym kramy trzymającym.
4) Konformując się do zwyczajów cechów cudzoziemskich postana=wia się między czeladzią Unszaft, to jest aby sobie towarzysz który przywędruje lub się odprawi, roboty nie szukał ale przez towarzysza młodszego po kolei.
5) Żaden magister niema towarzyszowi dawać pieniędzy przod=kiem, aż zarobi; chyba w pilnej potrzebie może mu wygodzić 20 zł.
6) Szynki towarzyszy mają się odbywać tylko w dni nie=dzielne i świąteczne; aby towarzysze z dni powszednich nieczynili sobie szynkownych pod winą 4 grzyw.
Cum approbatione Officii Consularis Cracov. d. 22 Aprilis 1713.

(Libr. inscript. offic. consul. cracov. Tom 51 pag. 513-514)

Cech passamonników.

Xięga aktowa dla opisania wszystkich spraw cechowych począwszy od roku 1654. (po rok. 1717) in 4º oprawna w pergamin — No 567/9a

R. 1654 zabrano kupcowi gdańskiemu towary pasamonnicze z którémi przyjechał; okupując je dał do cechu flor. 30.

R. 1655 było 23 mistrzów i 1 wdowa; a r. 1658 było 23 mistrzów i 6 wdów
Prymas cechu

R. 1660 starsi napominali bracią o czeladź aby się nie ważyli i nie spółkowali między studentów.

R. 1661 PP. Smuklerze skarżyli Srocyńskiego że im przeszkadza że predaje sznurki szmuklerskiej roboty

Towarzyszom płacono od treuerków po 7½ gr. od koronek włóczkowych po gr. 20.

Skazano w cechu p. Szostkowicza że szpetną i fałszywą robotę robi na 5 gr. od czego appelował

Od byndalików płacono czeladzi po 1½ zł. — Kręcili szych

Akta cechu pasamoniczego poczynające się od r. 1787 do r. 1816. in 4º. Księga. Oprawna w skórę. sesje i rachunki — No 567/9b

Majstrów było 20 między temi Maciej Oraczowicz młodszy żył 1815

R. 1788 było 15 czeladzi i 13 uczniów

R. 1793 d. 22 wrześn. Kazimierz Dyłowski zaskarżył Macieja Oraczowicza iż on mu zadał, jakoby psa zabił

Z cechu wyznaczano jednego do strzelania kurka

Dopraszał się cechu o chorrecht (frysz.t) 4 niedzielny

R. 1797 było 19 mistrzow i 1 wdowa

Księga aktów cechowych z 1775. Xięga in 4º cienka (ułomek) — No 567/14
Posiedzeń cechowych. Oprawna w pergamin.

Kanty Oraczowicz skarany 14 grzyw. iż będąc pijany na processyi Bożego Ciała świecę połamał.

Xięga aktów cechowych. od 1759 — 1773 i rachunków cechowych od r. 1660 — po r. 1678. in 4º.
oprawna w pergamin — No 567/13

Marcin Oraczewicz Senior i Marcin Oraczewicz Junior

R. 1760 upraszał cech aby magistrat ich basztę podczas inkursyi wojsk rzeczypospolitej bardzo zrujnowaną odebrał przyczem dali lonkarowi na reparacyją 100 zł.

N° 567/~~N~~10 | Summaryusz (wszystkiej percepty i dystrybuty cechowej (od r. ~~9~~ 1678 – 1737.) in 4° oprawna w pergamin   dochodów i wydatków

pod r. 1732 Marcin Oracewicz starszy.

N° 567/~~xe~~ 11 | „Acta cechu passamanniczego" od r. 1682–1770. in fol. oprawna w skorę   obejmująca protokoł sesyj.

R. 1690 było mistrzow 37 towarzyszów 17 i uczniów 52

N° 567/15 | Summaryusz dochodów i Expensy cechu Passamonników od r. 1815 ~~od~~ – 1844. in fol. oprawn.

Oracewicz Karol 1844. meyster.

N° 567/~~R~~. Księga aktów cechowych rachunki i sesyje bez początku i końca od 1759 – 1773 nie oprawna.

Inwentarz cechowy 1731.

14 Przywilejów król. i konsensów radzieckich
12 Księg cechowych
1 sztuka która się pokazuje młodym magistrom o 5 passamonach
Druga " " " " " " " w pułsce
Trzecia " " " " "
Dwie sztuki mienione małe " " o 3 passamonach "
Pieczęć cechowa
Leytuch czerwony złotogłowowy wielki i prześcieradło białe do niego
" " dziewiczy mały
" czarny szajowy około płótno białe
Kobierzec 1. Kilim 1. Chorągiew 1. Bęben 1. Szefelinow 3
2 Kufle cynowe półgarcowe
2 Kubki cynowe małe
2 Kierców par dwie
Hakownica stara
Skrzynka co bywa na stole
Puzdra na świece.

Cech pasamonników.

Consules civitatis Cracov. (In praetorio cracov. feria 4a ante fest. Assumpt.
~~As~~sumptionis B. Mariae V. 1614) ~~ad petitionem~~ significant quod Gerardus Wonzurchu-
sen, Christoph. Ambrozowic, Martinus Raysigk, Albertus Zo- bez pieczęci
ratyński seniores atque Benedictus Magdalankowicz et Mar- Nr. 562 61
tinus Karmanski juniores magistri passamentariorum Cra-
coviensium articulos contubernii Passamentariorum, ~~[illegible]~~
polonico idiomate scriptos ad confirmandum porrexerunt: (jest w zbiorze p. 363)
Kto chce mistrzem zostać ma sobie z 2 mieszczany uczciwemi wstęp do cechu
uczynić, dać wstępnego 20 grzyw. pol. i kunszty jakie mu starsi podadzą
uczynić potem ma być w przeciągu pół roku do przyjęcia prawa miejskiego
rajcom prezentowany.
Nie ma się żaden ważyć wyjednywać sobie wolności albo listów na szkodę
cechu u Króla lub Senatorów, a gdyby potem taki przeszkodnik mający listy
chciał wstąpić do cechu ma dać wprzód kary złot. 50 a potem może
dopiero za zwykłą opłatą być mistrzem.
Przeszkodnicy czyli partacze rzemiosła pasamonniczego tak w
Krakowie, Kazimierzu, Kleparzu, pod zamkiem, na Stradomiu, Bis-
kupiu lub w folwarkach nie mają być cierpiani lecz roboty ich
zabierać należy.
Mistrzowi który by cierpiał partacza lub go cechowi nie obwieścił
ma być czeladź złożona tak długo aż się dostatecznie sprawi
i winę słuszną odda.
Aby się żaden nieważył w święta czeladzi dać robić.
Powinni co roku 4 starszych obierać i na każde suchedni obsyłać do
cechu dla przyjmowania i wypisywania czeladzi i chłopców, oraz in-
nych potrzeb cechu i miasta i dla sprawiania się z skarg; któryby
zamieszkał to jest pózno przyszedł do cechu zapłaci 6 gr. a któryby
całkiem nie przyszedł bez pilnej przyczyny gr. 12.
Któryby w zgromadzeniu brata przykrym słowem obraził lub z bronią
przyszedł zapłaci 12 gr. a gdyby większy exceß uczynił ma być Radzie
miejskiej odniesiony, skoroby ~~[illegible]~~ na wyroku starszych poprzestać nie chciał.
Ktoby sekreta brackie przed żoną lub innemi wyjawiał zapłaci 1 grzywnę.

Dwaj bracia młodsi mają przez rok posługi cechowe odprawować i miejsce insze zasiadać.
Bracia obesłani do zgromadzenia się pro festo Paschatis mają jeden drugiego przejednać.
Bracia mają w domu doglądać karności i skromności czeladzi.
Niewolno braciom o robotę z żydami robić kontrakty lub umowy pod winą 10 grzyw.
Niema mieć ~~jeden~~ brat żadeć mieć zmowy o robotę z innemi rzemieśl=nikami; ani drugiemu bratu zabiegać pod winą 2 grzyw.
Aby się żaden nieważył między złote roboty szychów jakichkolwiek mieszać na oszukanie pod winą 5 grzyw. Toż samo ma się rozumieć aby niebyły niciami ani włóczką fałszowane, jedno jako potrzeba i zwyczaj niesie.
Gdyby się jaka fałszywa robota tak od złota jako i jedwabiu pokazała na jarmarku lub gdziekolwiek, który z pasamonników ją dostrzeże ma ją donieść urzędowi radzieckiemu, aby była zabrana.
Brat wszelki powinien jarmarki porządnie i na swym miejscu odprawować nie roznosząc roboty od kramu do kramu pod winą 5 grzyw.
Jeżeliby z innych miast Korony polskiej przedniejsi pasamonnicy z pasamonnikami krakowskiemi bractwo przyjąć chcieli, nie mają im tego denegować.
Niewolno chłopca odmawiać pod winą 5 grzyw. tylko partaczom wolno odmawiać chłopców. Toż samo się rozumie o odmawianiu towarzyszy.
Jeżeliby który brat towarzysza potrzebował ma się o to udać do star=szych, którego gdyby się inny nie znalazł mają wziąść z warsztatu gdzieby ich było kilka.
Towarzyszowi niewolno dawać wprzód roboty aż się mistrz dowie jak się u drugiego gdzie ostatecznie robił sprawował.
Towarzysz powinien mistrzowi na 4 tygodnie przedczasem robotę wypo=wiedzieć a mistrz towarzyszowi na 2 niedziele pod winą pół grzywny.
Towarzysz wędrowny ma się starszym towarzyszom swym sprawić o swem uczciwem zachowaniu i wyuczeniu; a ci starsi towarzysze mają go mistrzom starszym opowiedzieć i aby mu robotę oznaczono żądać.
Czeladź pasamonnicza ma mieć osobne artykuły swoje a przy każdej ich schadzce powinno 2 mistrzów zasiadać.
Wdowa pozostała nie ma więcej chłopców przyjmować, lecz tylko tych dou=czyć którzy po mężu pozostali. Może zaś dalej rzemiosło prowadzić gdy się uczciwie sprawować będzie tylko ma co tydzień dawać do skrzynki po 6 gr. a starsi powinni ją towarzyszami opatrywać.

Syn mistrzowski wyuczywszy się, wędrówkę odprawiwszy i rok zupełny u star-
szego przerobiwszy zostając mistrzem za wstęp nie niebędzie opłacał tyl-
ko sztuki wyprawi. Toż samo jeśli który towarzysz córkę mistrzowską pojmie lub
wdowę mistrzowską: tylko gdy wdowę mistrzowską pojmie da do skrzyn-
ki 10 grzywien ~~zło~~ za wstęp.
Chłopców tylko uczciwego wychowania i dobrze urodzonych mają przyj-
mować na lat 5: wolno jednakże mistrzowi za pozwoleniem braci star-
szych lat umniejszyć. Od wpisu ma młodzieniec lub rodzice jego zło-
1 zł. a przy wyzwoleniu 1 zł.
Wolno mistrzowi chłopców 3 a najwięcej 4 chować i uczyć: mistrz
ma od każdego chłopca co suchedni dać do skrzynki brackiej 3 grosze.
Po wyzwoleniu każdy czeladnik ma rok u tegoż samego mistrza
za towarzysza robić a przez drugi rok powinien do cudzych krajów
dla obyczajów i przećwiczenia się w rzemiośle wędrować.
Chłopiec ugodzony nie ma od mistrza swego odchodzić, a gdyby go
drugi mistrz przyjął ma być karany a chłopiec lata utraci i nanowo
się uczyć ma. Niewolno też żadnemu bratu prywatnie chłopca
stanowić tylko przy bytności 2 starszych pod winą 1 grzywny.

(Oryginał na pergam. z malowanemi ozdobami
pieczęć urwana. — Monogramy: [monogramy]
Nr. Cech. X)

Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae d. 20 Febr. 1615) potwier-
dza przywilej Rajców Krakow. powyższy z r. 1614 i 30 artykułów
po polsku boni ordinis Contubernii Passamentariorum Civitatis
Cracov.
z podpisem Król.
(Oryg. na pergam. z malow. ozdobami (fol.
na kartach 4. pieczęć urwana Nr. cech VI)
tylko sznurek różowo złoty pozostał)

Franciscus Cyrus consul et advocatus et judex ordinarius civitatis — No. 562 a)
cracov. wydaje po łacinie świadectwo legitimi ortus iż Jan Wroński
i Mikołaj Czarnikowic mieszczanie krakowscy zeznali jako dobrze
wiedzą iż Piotr Stojanowic przyjęty na naukę jako uczeń od Baltazara
Skotkowica mieszczana et passamentarium cracov. spłodzony jest ślub-
nie od zmarłego Jerzego Stojanowica kupca i mieszczanina krakow. oraz jego
żony dotąd żyjącej Zofii Lingowny Matzonków. (Cracoviae d. 8 Martii 1659).
Oryg. na pergam. pieczęci brak. z podpisem Franciscus Cyrus

Jan Kazmierz Król (w Krakowie d. 11 września 1657) nakazuje aby wszelkie urzęda w Krakowie i w województwie Krakowskiem karali wszelkich partaczów którzy robią na szkodę pasamoników Krakowskich.

(Kopia późna na papierze in fol.)

Dekret pomiędzy cechem pasamoników Krakowskich a żydami Kazimierskiemi wydany przez Jana III (Varsoviae Sabbato infra Octavas festi Corporis Christi 1685.

(Zeszyt papierowy w Bibl. Tow. nauk. Krak. Nr. VIII)

Stanisław August Król pol. (w Warszawie d. 23 Lutego 1787) daje przywilej szlachetn. Franciszkowi i Tekli Masłowskim małżonkom obywatelom Krakow. przywilej na założenie w mieście Krakowie fabryki pasów i szlaków ze złota i srebra i jedwabiu ciągnionych, na wzór Słuckiej fabryki (zwłaszcza że ludzi do tego sposobnych z niemałym kosztem sprowadzili) z wolnością sprzedawania i wywożenia wszędzie tychże pasów i szlaków, i z zabezpieczeniem iż przez 20 lat nikt inny podobnej fabryki w Krakowie i przedmieściach, Kazmierzu, Kleparzu założyć nie może.

(Oblat. d. 14 Martii 1787 in Libr. Relat. seu Oblatar. castri cracov. Anni 1787. Tom 218 pag. 633-636 N° 229)

Cech passamonników.

Consules civitatis cracov. (in praetorio cracov. Sabbato in vigilia festi S. Laurentii 1625) ad petitionem seniorum et juniorum magistrorum Passamentariorum Cracoviensium confirmant articulos boni regiminis polonice conscriptos:

Starsi i młodsi mistrze Passamanniczego Krakowskiego (D. 6 Sierpnia 1625) dla unitygowania dystrakcyi strony chowania chłopców stanowią: Aby żaden mistrz nie ważył się więcej chłopców na krosna wsadzać do roboty tylko 2 pod winą 2 grzywien, w pół roku przed wypisem jednego może już trzeciego posadzić. Mistrz ma po ujednaniu chłopca zapisać pod winą 1 grzywny Mistrzowski syn ma się tylko 3 lata uczyć. Żaden mistrz nie ma towarzyszom większego myta stanowić nad postanowienie cechowe tak na wochlon jako i od sztuki pod winą 2 grzywien.

Mistrz może tylko 3 towarzyszów trzymać 2 towarzyszów pod winą 2 grzyw.

Towarzysz przed otrzymaniem cechu winien rok robić u starszego.

Gdyby towarzysz wędrowny nie miał roboty w tedy wolno mistrzowi go przyjąć jako trzeciego. Młodszy mistrz ma czuwać nad tem aby u mistrzów więcej towarzyszy nie robiło pod winą 24 gr.

Niewolno kupcom Szotom i innym nawozić do Krakowa passamonów i wszelakich robot rzemiosła ich złotych, jedwabnych, półjedwabnych, włoczkowych, szychowych które się na łokieć sprzedają (oprócz jarmarków w których wolno takowe passamany na sztuki tylko sprzedawać) pod winą 20 grzyw.

Mistrzowie mają mieć dostatek robót i passamanów własnej pracy. Neapolitańskie jednak i frankfortskie pasamany na młynkach robione których tuteczni pasamannicy nie rabiają wolno kupcom tutecznym przywozić i na wagę sprzedawać.

Aby się oszukaniu zabiegło każdy passamannik powinien sztukę tak jedwabnych jako i włoczkowych passamanów krajać sto łokci a w półsztuczek 50 a w połowicę półsztuczki 25 łokci a krótszych albo mniejszych sztuczek sprzedawać nie wolno pod winą 2 grzyw.

Starszy niemają więcej młodszych mistrzów na jeden kwartał przyjmować tylko jednego.

Starszy co kwartał lub gdy potrzeba będzie winien obchodzić warsztaty wszystkie, a roboty fałszywe ma zabierać, a taki brat będzie 5 grzywn. karany

Towarzysz który chce do cechu wstąpić ma po wywołzeniu się przerobić 4 lata a syn mistrzowski 2 lata bądź w Krakowie bądź wędrując: a gdy zasiądnie do starszego na robienie roku powinien dać pierwszego wstępu kopę na leytuch cechowy

Dwaj najmłodsi bracia mają czynić posługi wszelakie na bastie około ar. mały żeby się nie psowała także w kościele pod winą i grzyw.

Któryby brat bez słusznej przyczyny nie przyszedł na pogrzeb lub na kwartalną żałobną mszę co kwartał w sobotę ma dać 6 gr. na leytuch cechowy

Żaden mistrz nie ma dawać roboty partaczom i od nich kupować pod winą 5 grzyw.

Mistrz któryby od ~~[illegible]~~ cechu do Rajców appellował od dekretu ma dać 6 gr. a to aby zamieszkania próżnego nie czynił

Który mistrz po przestanie rzemiosło robić chłopcy i towarzysze należeć będą pod dyspozycyją starszych.

Starsi mają co roku rachunki składać w 3 niedzieli poelekcyi to jest w niedzielę białą w poście.

Nie ma nikt w cechu mówić ani się wyrywać bez pozwolenia starszych pod winą 6 groszy. Któryby się nie chciał dać w karanie mają go urzędowi rajców opowiedzieć.

Nie ma jeden drugiemu posiadać miejsca w cechu pod winą 3 gr.

Te prawa co kwartał w cechu czytane być mają.

~~[illegible]~~

(Oryg. na pergam. ~~[illegible]~~ fol. Kart 4. – pieczęć ~~[illegible]~~ miejska czerwona w puszce blaszanej na sznurku czerwonym włoczkowym Nr. Cech. X)

b) Zeszyt oprawny z 4 kart pergam. z podpisem Króla, – bez pieczęci

Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae d. 30 Martii 1626) confirmat powyższą ustawę rajców Krakowskich z r. ~~[illegible]~~ 1625

(Oryg. na pergam. fol. kart. 2. z podpisem Królewskim – pieczęć oderwana – Nr. Cech VIII)

Zeszyt pergam in fol. Kart 6 z pod pisem Króla pieczęć Kor. w puszce blaszanej

Vladislaus IV rex Polon. (Cracoviae in Comitiis Coronationis d. 9 Martii 1633) confirmat contubernii passamentariorum cracov. literas binas 1) Sigismundi III (Varsaviae d. 20 Februar. 1615 (w którym potwierdza ustawę polską wydaną przez rajców Krak. feria 4a ante fest. Assumpt. ~~[illegible]~~ 1615 (Nr. cechow VI) 2) Sigismundi III (Varsaviae d. 30 Martii 1626) w którym potwierdza drugą ustawę cechową polską z r. 1625 Nr. Cech. VIII)

(Oryg. na pergam. fol. Kart 6. z podpisem Króla i pieczęcią Koronną wiszącą na różowym sznurku w puszce blaszanej.) Nr. Cech V)

Joannes Casimirus rex Polon. (Varsaviae d. 21 Februarii 1651) confirmat privilegium fraternitatis seu Contubernii Passamentariorum Cracov. datum per Vladislaum regem Pol. (Cracoviae d. 9 martii 1633 Nr. cech V) cum additione sequentium novorum articulorum ejusdem contubernii in idiomate polonico: niewolno kupcom i innym sprzedawać pasamonów które tu robią ale także i te które tu nie robią pod winą 100 grzyw. Zołgiskarze ma taki towar z kramu sprzątnąć i na sztukę odbyć całkiem ale nie na łokieć.
Któryby mistrz nie miał dostatku robić robotę z własnej materyi: ma iść do starszych i mistrzów o robotę się starać: a gdyby robił robotę cudzą nie od mistrzów będzie karany 10 grzywn.

(Oryg. na pergam. fol. kart. 4. z podpisem Król. z pieczęcią Koron. w puszce blaszanej na sznurku różowym. Nr. cech. IV)

Michael rex Poloniae (Cracoviae in conventu Coronationis d. 9 Novembris 1669) confirmat privilegium Joannis Casimiri (Crac. d. 9 martii 1633 Nr. cech IV) Contubernii Passamentariorum Cracov. — z dodatkiem na końcu następującej ustawy:
Proconsul et Consules Civitatis Cracov. (datum in praetorio Cracov. feria 4a postridie festi S. Hedvigis electae d. 16 Octobr. 1669) ad petitionem nobilium Joannis Sroczynski et Stanislai Tomankowic seniorum contubernii Passamentariorum Crac. confirmant articulos polonicos: (jest w zbiorze p. 377–390)
Wdowa po pasamonniku gdyby za innego niemistrza mężem poszła nie może więcej roboty pasamonniczej robić ani sprzedawać pod winą 100 grzyw. i utraceniem towaru — Żydzi także nie powinni robić i sprzedawać towaru pasamonniczego ani koszałkami, ani koszami, ani pudłami po rynku ulicach i kamienicach roznosić pod zabraniem towaru. — Mistrz każdy tego niemiostwa przeszpolny to jest który w mieście Krakowskim nie mieszka tylko ichtopia trzymać może. — Mistrz któryby 2 lub 3 razy cechowi był nieposłuszny ma być za trzecim razem odebraniem czeladzi i warsztatu karany salva apellatione.

(Oryg. na pergam. fol. kart 5 z podpisem Krol. z pieczęcią Kor. w puszce blasz. na sznurku różowym — Nr. cech III)

(tego dokumentu nie oddał magistrat to warsztatowi nau kowemu – leż był na Wystawie)

Joannes III rex Polon. (Cracoviae in comit. regni coronat. d. 3 Februarii 1676) confirmat privilegium regis Michaelis (cum articulis) (dat Cracoviae d. 9 Novembra 1669) (ob Nr. cech III)

(Oryg na perg. fol. kart 7 z podpisem Król z pieczęcią kor. w puszce blasz. na sznurku różowym – Nr. cech Nr. II)

Augustus II rex Pol. (Cracoviae d. 4 Junii 1706) confirmat privilegium regis Joannis III & (cum articulis) (dat. Cracov. d. 3 Februar. 1676) (ob Nr. cech III)

(Oryg. na pergam. fol. kart 6. z podpisem Król. z ułomkiem pieczęci kor. w puszce blasz. na sznurku różowym – Nr. cech Nr. I.)

Cech pasamonników

Consules civitatis Cracoviensis (Sabbato post festum S. Francisci Con:
fessoris proximo 1617) ad petitionem Alberti Zarathyński, Christopho:
ri Ambrozewic, Benedicti Magdalenkowic et Martini Harmański
seniorum magistrorum Contubernii Passamentariorum in praesentia
Jacobi Strzelecki, Christoph. Gołębiowski seniorum atque Petri Sizo=
macher, Joannis [illegible] Fuchs, Alberti Dobrzyński, Joannis Kamiń=
ski, Joannis Wargocki et Georgii Mitlowic magistrorum passamen:
tariorum confirmant articulos ad bonum ordinem sociorum et dis:
cipulorum artis passamentariorum servientes polonico idiomate
conscriptos confirmant:
A. D. 1615 d. 1 Februarii mistrzowie rzemiosła pasamaniczego
postanowili zgodnie następujące artykuły dla towarzyszy.
Powinności starszych towarzyszów: Jednego starszego towarzysza obiorą
mistrzowie starsi który będzie miał klucz od skrzynki a drugiego star:
szego towarzysza obiorą wszyscy towarzysze który będzie miał klucz od
kłódki do skrzynki. Gdyby obrany za starszego towarzysz niechciał przyjąć
owego urzędu zapłaci 2 grzyw. kary lub ma na półroku precz wędrować.
Schadzki towarzyszy co 4 niedziele mają się w gospodzie odbywać towarzy:
skiej przy każdej takiej schadzce mają zasiadać 2 mistrzów przysadnich
dla lepszego porządku. Dopokąd przysadni mistrze nie przyjdą nie mają
skrzynki towarzyskiej na stół wystawiać a po schadzce powinni skrzynkę towarzyską
przez 2 młodszych towarzyszów gospodarzowi do schowania odesłać. Schadz=
ka każda ma być podwiną 24 gr. starszym majstrom opowiedziana
Przy schadzce mają najprzód zasieść miejsce potem Katalog czytać (którzyby
niebył zapłaci winy gr. 12) potym mają skrzynkę otworzyć. Siedzieć mają wędrow
ni za stołem a tutejszi przed stołem. Cechmistrzowie mają być artykuły w schadzce
czytane. Gdy towarzysza karać będą mają się z nim według miłości chrześciańskiej
obejść. Starszy towarzysz [illegible] obskarżony ma odejść z swego miejsca, innego
na nim posadzić, aż się uniewinni. Wędrownemu towarzyszowi mają przez
młodszych wyszukać robotę u mistrzów, a gdyby jej nie dostał ma dostać
strawnego z skrzynki 18 gr. i mają mu wieczerzę zapłacić jeśli na noc zosta:
nie w gospodzie. Choremu towarzyszowi mają dawać ze skrzynki 15 gr. co tydzień
a gdyby umarł powinni go uczciwie pochować. Cechmistrzowie mają rachunki składać
Gdyby który starszy odwędrował nie oddawszy kluczy od skrzynki ma być grzywną karany.

niemają towarzyszów partackich przypuszczać do schadzek towarzyskich
pod winą 24 gr. do mistrzowskiej skrzynki. Wolni będą starsi od składek do skrzyn=
ki. Co suchedni mają 2 młodszych towarzyszy z uczniów krakowskich do posług
obierać a gdyby tego młodszy uczynić nie chciał ma być karan i gorszą lub
na pół roku ma od Krakowa wędrować. W dni robotne nie mają schadzek
czynić

Artykuły towarzyskie: Towarzysz wędrowny ma najprzód przyjść do gospo:
dy potem do starszego mistrza dać mu sprawę skąd przywędrował, u kogo robił
i gdzie się wyuczył i ma prosić o robotę; starszy odeśle go do towarzyszów
starszych aby mu robotę wynaleźli.
Towarzysz przywędrowawszy powinien u mistrza dostawszy roboty 4 niedziele
przerobić a gdyby przed 4 niedzielami żądał odprawy ma na [illegible] rok
od Krakowa precz wędrować.
Każdy towarzysz powinien być wpisany do rejestru, za co zapłaci 2 gr. po:
winien co 4 niedziele bywać na schadzce, dawać do skrzynki mistrzowskiej z szela:
gi a do skrzynki towarzyskiej gr. 1. Na każde suchedni zaś ma dać półtora grosza
które obracane będą na piwo dla towarzyszów przy schadzkach kompozytnych.
Każdy towarzysz skoro przerobi 6 niedziel w Krakowie powinien dać na przy:
krycie pogrzebowe gr. 6 które to pieniądze osobno mają być chowane w
podskrzynku w skrzynce towarzyskiej.
Ktoby zamieszkał do schadzki na naznaczoną godzinę powinien dać do
zamieszkanego 1 gr. a którzyby nie przyszedł i kompozytu nie odesłał
ma być karany winą towarzyską i ma kompozyt zatrzymany oddać do
skrzynki. Którzyby upornie na schadzki nie chciał chodzić ma być oddany
do więzienia. – Towarzysze nie mają z bronią lub nożem do schadzki chodzić.
Towarzysze nim się skrzynka otworzy mają zasiąść a przy skrzynce otwar:
tej nie mają się gadkami i śmiechami bawić. A którzyby miał potrzebę do
mówienia ma wprzód starszych o pozwolenie prosić. Każdy ma uszanowa:
nie przysadnym i posłuszeństwo okazywać. Oskarżony ma się sprawić, wol:
no jednak appellować przed starsze mistrze dawszy 1 gr. do skrzynki to:
warzyskiej. Mają mieć w uczciwości gospodarza i gospodynią w gospodzie.
Każdy ma się uczciwie zachować u mistrza swego w robocie ma być życzliwy i
chętny bez pozwolenia nie ma żadnej materyi brać ani żadnych prób uczynić
pod winą 12 gr. Towarzysz nie ma się dłużej zabawiać kędykolwiek tylko
do wydzwaniania zamknienia fortki a jeśliby w domu nie spał ma dać 12 gr.
Towarzysz nie ma z chłopcy przestawać ani się z niemi gadki zabawiać ale ma
ich napominać aby pilno robili; gdyby się chłopcu co w warsztacie zepsuło ma
mu naprawić: Nie ma też z mistrzem ani żoną poswarków czynić lecz ma się
skarżyć starszym mistrzom. Gdyby się chciał odprawić ma na 4 niedziele przed
odprawą w niedzielę po obiedzie wypowiedzieć; a jeśliby chciał wędrować
ma na 2 niedziele wypowiedzieć i ma żądać o uczciwą odprawę. Mistrz zaś
powinien towarzyszowi na 2 niedziele wypowiedzieć.

Którzyby bez odprawy od swego mistrza wędrował ma być Trybówką
Karany a gdyby się wrócił ma być 1 grzywną Karany. Którzyby będąc winien
jaki dług majstrowi swemu nie wziąwszy uczciwej odprawy z długiem przecz
powędrował ma być trybówką Karany i na uczciwości łajany. Towarzysze
nie powinni się wzajemnie sromocić nieuczciwemi słowy. Nie ma też jeden
drugiego na pojedynki wyzywać pod winą urzędu radzieckiego – Towarzysz
Każdy nie ma robić dwu niedziel przy naganionym towarzyszu pod winą
gr. 12 bez mają o takowym naganionym dać wiadomości do starszych
Którzy mu robotę mają zapowiedzieć aż się sprawi. Którzyby wiedział
co złego na drugiego a tail ma być karany. Jednania między sobą mo:
gą tylko przy skrzynce towarzyskiej czynić. Towarzysz Którzyby partolił
a potem chciał dostać robotę u mistrza ma wprzód dać Kary 4 grzywny.
Towarzysz żaden nie ma robić u partacza pod winą 2 grzywien; wędrow:
ny towarzysz przez niewiadomości swą tylko przez 2 niedziele u partacza ro:
bić może. Niewolno też towarzyszowi u żydów robić ani u Szotów pod
winą 2 grzywien. Towarzysz żaden nie ma robić w takim warsztacie gdzie=
by białogłowa na Krosnach robiła pod winą 24 gr. Mają też na pogrzeby
chodzić. Nie ma też sekretów mistrzowskich i towarzyskich wynosić pod
winą 12 gr. Nie ma się żaden wzbraniać gdy go mistrzowie chcą do drugiego
mistrza dać pod winą 24 gr. Nie ma też żaden po gospodach ani nieuczci:
wych miejscach zabawiać Kartami, Kostkami ani żadną nieuczciwą grą, nie=
mają też przebywać w domach nieuczciwych lub nierządem się bawić pod winą
24 gr. Żaden nie ma robić w święta ani w powszednie dnie świętować pod winą
6 gr. Towarzysz nie ma chodzić jako hultaj bez ma mieć zawsze uczciwy ubiór
a bez wierzchniej sukni nie ma z domu wychodzić pod winą 12 gr. (Które to
wszelkie winy połowa do skrzynki majstrów a połowa do towarzyskiej ma się dostać)
Towarzysz po wyzwoleniu przy wpisie do regestru ma dać do skrzynki gr. 12
a wpisanego 6 gr. i ma być młodszym towarzyszem, odprawiać wszelkie posługi
towarzyskie a gdyby niechciał ma ~~[illegible]~~ na rok wędrować. Towarzysz po wyzwo:
leniu ma u swego mistrza robić rok i a gdyby niechciał powinien przerobić:
szy 4 niedziele z Krakowa na 1 rok i 6 niedziel wędrować co mu nie pójdzie za
wędrówkę jedno za Karanie. Towarzysze młodsi mają być wolni od wszelkiej Kom:
pozycyi towarzyskiej do skrzynki Krom Kar. Niewolno towarzyszowi przyjmować
na nocowanie innej osoby bez wiadomości mistrza pod winą półgrzywny. To:
warzysze nie mają żadnego powstania czynić u panów mistrzów z roboty.
bez mają się skarżyć w cechu a nie buntować towarzyszów. Towarzysz nie ma
być żonaty: żonaty nie ma mieć roboty – z wyjątkiem gdyby mistrz zubożawszy
robił za towarzysza. Towarzysze powinni na pogrzebie ciało do grobu nieść i
świece kołomar. – Którzyby z tutecznych i wędrownych towarzyszy niechciał
trzymać tych artykułów mają go oddać Urzędowi Radzieckiemu do wystawy.
Powinności towarzyszów młodszych. – Mają towarzysze młodsi chodzić na
schadzki. – Towarzysze młodsi mają towarzyszowi który przywędruje roboty

patrzyć u panów mistrzów i do gospody czeladnej ich zaprowadzić: powinni przy schadzkach wszelkie posługi odprawiać i powinni tak długo u drzwi stać póki skrzynka towarzyska na stole stoi a nikogo nie wpuszczać do izby bez opowiedzenia starszym pod winą gr. 6 wyjąwszy gdyby który mistrz przyszedł. Powinni wszelką uczciwość przeciw towarzyszom starszym zachować. — Żaden towarzysz nie ma się ważyć dawać jaką naganę tym artykułom pod winą 14 grzywien połowa urzędowi radzieckiemu a połowa do skrzynki towarzyskiej.

(Oryginał na pergam. fol. kart 7 – pieczęć miejska czerwona z rycerzem w puszce blaszanej na sznurku zielonym Nr. XII)

włożony na cele VIII/a.

Taż sama ustawa na papierze z r. 1615 kopiowana (bez wstępu łacińskiego) — z pieczęcią przyklepioną cechową fol. kart 10. w okładce ~~od~~ potarganym na papierze
Odpis Nr. Cech VIIII/k (z pieczęcią mniejszą czerwo-(herbową miasta) ~~nata~~ w puszce blaszanej na sznurku zielono- ~~[illegible]~~ żółtym)

Taż sama ustawa (z wstępem łacińskiem) z r. 1615 przez rajców potwierdzona 1617 fol. kart 9. (z pieczęcią przyklepioną miejską papierową z rycerzem)
(bez Nru Cech)

Inwentarz 1810.

Skarb cechowy o 2 kluczach
15 Przywilejów
Pieczęć cechowa srebrna
Dwie butawy cechowe (zastawione w Miłosierdziu za 200 zł)
Lasyjka mosiężne
Dzwonek cechowy
Chorągiew cechowa z pokrowcem
Grotów 2 na Chorągiew.
3 Skrzynki cechowy
1 Leytuch karmazynowy z galonkami i frędzlami złotemi
1 " mały
1 " czarny szajowy ordynaryjny
1 Kilimek do nakrywania stołu.
1 Tablica marmurowa do rysunków
5 Sztuk majstrowskich
1 Blacha do wybijania Korszaftów
2 Kufle cynowe z przykrywadłami
4 " " bez "
1 Kubek cynowy większy
2 Kubki cynowe mniejsze

Pasnicy którzy robili pasy jedwabne i złotogłowowe (powstali podobno w wieku XVII. różni od cechu pasników czyli mosiężników (cingulatores) który z ich nastaniem ustali) nienależeli do cechu pasamonników; dopiero r. 1805 d. 27 sierpnia polecił magistrat krakowski połączyć do cechu pasamonników także paśników i tapecyerów (szpalerników?)

1747 d. 10 Aprilis Cracoviae. – Sławetni Marcin Oraczowicz i Stanisław Goleński starsi Cechu Passamoniczego Krak. produkują przed Sądem Komisarskim Król. dobrego porządku Ordynacyją Magistratu dla Cechu z r. 1615. wstępujący na magisterią nie powinien więcej płacić tylko 100 złp. za wszystkie expensa traktamentowe.

72/357

Cech paśniczy (w Krakowie)

(Mosiężnicy)

Sigismundus III Rex (Cracoviae fer. 6a post fest. Praesentationis B. V. Mariae proxima 1602) wskutek apellowania ~~ode~~ od rady miejskiej w sprawie pomiędzy Contubernium Cingulatorum a Contubernium Frenificum ~~ob~~ wyznaczył Kaspra Maciejowskiego Koniuszego nadwornego aby się porozumiał z Rajcami w tej sprawie. – Ci ~~.....~~ Komisarze uchwalili taki wyrok ~~co Król potwierdza~~: Pasy (cingulos seu zonas) męskie i żeńskie jakiej kolwiek roboty należą do robót paśniczych. Zaś roboty ad apparatum equestrem spectantes quae pensilibus armis tenacula et striatis seu phaleris equorum ex usu militari aptari solent – te należą do cechu frenificum. Co się zaś tyczy rzeczy wojskowych nowo wynalezionych a dawniej nieużywanych stanowi aby oba cechy miały prawo ich wyrabiać bez przeszkody jako to: Temlaki z pasami, pasy tak do zawieszania rusznic i kluczów jako też do ładunków albo prochownic do tego podwiązki paski do ostróg, toki do butów. Cingulos vero qui frameis aplicari solent vulgo Czermem vocatos qui per nodos locis suis complicatos construuntur tales cinguli ad opificium frenificum spectare debent – demum cingulos qui fibulis alias nitem i odczętki albo z kotkiem nitowane bywają, należeć mają ad Zonariorum artificium. — Od tego wyroku apellowano do Króla który w sądzie Relationum uchwalił potwierdzić powyższy wyrok: iż Cingulos qui frameis applicari solent vulgo Czermem atque per nodos locis suis complicati construuntur jako też i te pasy qui fibulis seu circulis appenduntur alias nitem od czętki albo z kotkiem nitowane bywają, – mogą oba Cechy tak Cingulatores jako i Frenifices robić i sprzedawać.

Orygin. na pergam. z pieczęcią wiszącą Król

Zygmunt III (Cracoviae feria 4a post fest. S. Andreae apost. 1608) w sprawie pomiędzy cechem pasników aktorami a Michałem Szwander i jego żoną Magdaleną mieszczaninem i kupcem krakow. pozwanym iż chowa czeladź pasniczą która mu robi Król zakazuje temuż pozwanemu zakazał trzymać pasniczą czeladź i robić robotę pasniczą pod karą 14 grzywien – wyrok apellacyjny albowiem Rada miejska pozwoliła w tej sprawie wprzód owemu kupcowi Szwander: „fibulas stanneas zonis muliebribus dare, affigere alias do pasów albo tkanic zamkle i części przybijać, dawać (w skutek tego trzymał czeladź pasniczą – co Król teraz kasuje i zakazuje)

Orygin. na pergam. z pieczęcią

Rajcy Krak. (fer. 2a post Lucae evang. 1539) pozwalają mistrzom cechu pasniczego, oprócz jednego ucznia (discipulus) wyrażonego w Ustawie, trzymać jeszcze młodzieńca i chłopca który by takową tylko robotę robili, jaką dziewki (ancillae) robić zwykły, a nie inną. (Acta Off. Consul. Crac. T. XIV p. 370)

Cech paśniczy (w Krakowie)
(Mosiężników)

R. 1517 Towarzysze rzemiosła paśniczego w Krakowie Bartosz Szobynszky, Erasmus Achtczennicht, Marcin Lytwa, Michał Sta: nisław Zborowszky, Stanisław Zokolowszky, Stanisław Hegenicht, Stanisław Lembergk, Mikołaj Lyszowszky, Stanisław Szelynszky, Stefan ~~Olesz~~ Eliy (Kilij) Marcin Bochenszky, Wawrzyniec Brzyzna z wolą mistrzow uczynili następne obyczaje:

Gdy kto przywędruje ma iść na gospodę i w nieszporną godzinę po: stać po starsze towarzysze ci mają go pytać skąd przywędrował i jak długo się uczył, gdy się uczył 7 lata mają go zaraz posadzić a gdy 3 lata tylko na 2 niedziele

Gdy przyjdzie na pierwszą niedzielę jeżli nie ma roboty tedy ma jemu być szynkowano za ten grosz od wszystkich towarzyszy; gdy przyjdzie blizsza niedziela a robotę tedy go mają towarzysze u szynku przywitać.

Każdy towarzysz ma dać zbroję schować.

Ma być pytan czy nie ma co polecono od mistrzow i towarzyszy i ma to wyjawić pod karą.

Ma być pytan ~~kazdy~~ czy ma jaką skargę w szynku – a jeżli gdzie indziej wyjawi ma być karan

Żaden nie ma przy żadny dziewcze robić na olowye albo na am: bosze

Żaden przy szynku nie ma w stoł towarzyski uderzyć pod karą. ani przeciw drugiemu co kłamać, ani grać na stole towarzyskim

Gdyby który siadł przy szynku nie mając nogawic, gdyby wstał od stołu przy szynku nie wziąwszy odpuszczenia, gdyby który zosta: wał przez czwierć roku a nie sprawił sobie nogawic; który karany przez towarzyszy mistrzowi wyjawi; gdyby towarzysz ~~[illegible]~~ leżał krom gospody na niepoczciwym miejscu; gdy wejdzie na piwo i otworzy a gdyby wszedł na tejże ulicy na insze piwo; gdy który ceklarzowi albo niepoczciwej niewieście przy szynku z ręki da pić; ktoby grał na podejrzanym miejscu gdzie łotrowie grają;

Ktoryby tańcował z niepoczciwą niewiastą; który pije w szynku a ra[?]e zwroci (zwomituje) ma być karany.
Gdy dwa towarzysze robią w warsztacie i się przeciwko sobie wgniewie i jeden drugiemu kłamie ma być karany.
Gdy powstanie swar a starszy towarzysz chce mir zrobić kto go nie usłucha będzie karany
Będzie z starszych towarzyszy tedy macie trzeciego szynku wydać
„gdyby który starszy towarzysz odtąd wandrowat a nie zdał swój
„urząd tedy ma być trybowan z jego zbodu .. — rząd ma być wybierań na towarzyskim stole.
Towarzysz wprowadzony do domu mistrza ma wejść uczciwe.
Jeden drugiemu nie maganić roboty
Kto obiecuje wandrować a nie wandruje ma być karan.
Kto chce chodzić na gospodę ma złożyć po 4 pieniądze, połowę do puszki a połowę przepić, gdy nie ~~ma~~ który roboty ma szynk wolny 2 niedzieli
Towarzysz obcy który przywędruje złoży do puszki pół grosza a będzie miał szynk 2 niedzieli jęgliwę ma roboty
Z kar ma być pół do puszki być włożone a połowica przepita
Gdy czynicie towarzysza tedy on ma jeden wachlon dać towarzyszom.
Kto wyjawi w domu sekreta towarzyszy w gospodzie będzie karan
Ktoryby w poniedziałek święcił, ma cały tydzień święcić.
Mistrzowie z krakowski i uczeń krakowski mają dać po groszu do puszki i na koniec.

(Oryginał po polsku na pergaminie z malowaniem i złoconemi arabeskami ~~[illegible]~~ i kwiatów w których złoty napis Paweł Myszta pieczęć duża czerwonacechowa, woskowa na sznurku niebiesko-amarantowym pokruszona: 2 anioły siedzące trzymają tarczę herbową na której kowadło młotek i pilnik napis do koła łaciński.

R. 1548 rzeczy cechowe: List cechowy z pieczęcią miejska — Pieczęć cechowa wielka i mała, Księgi cechowe, Zbroje rysowane 3, Zbroje gładkie 2, Obojczyków 5, Miski 2 parze rysowane a jedna gładka para, Rękawic potrzeci pary, Przyłbice 2, Łuszka 1, Obojczyków 3, Biritów 10, Galeri 3, Flaszek 5, Oberzuchy sukienne 3, płócienne 2, Harkabuzów 5, Zarękawia par 15, Hakownicze 2, Kusza żelazna i z ewarem co darował pan Paweł Szczirba, Skrzynka z bełty fladrowa w niej bełtów 9 i młotek, Kusza żelowana i z ewarem, Hallabartów 5 włóczni 4, Panczerze 2 i obojczyki 2 co na pole chodzą; Laituchi 2 trzeci nowy axamitny szary (Lmisnutus), Miara żelazna i drzewiana, Proporzec, Spisów 10.

Starszy i podstarszy.

Actum feria 5a post festum S. Mathaei apost. et evang. prox. 1599. na skargę niewiast w jatkach miejskich przedających przeciw starszym Cechu paśnicego z strony zabrania pasów i robot rzemiosła paśnicego, Rajcy zakazują owym niewiastom sprzedawać pasów i robot cechu paśnicego i takowych od partaczów kupować: jednak wolno im pasy i inną robotę litewską przywoźną której paśnicy Krak. nie robią kupować i sprzedawać — na ten raz paśnicy do zachodu słonca mają wynagrodzić niewiastom robotę zabraną. — To potwierdził Król Zygmunt III Cracoviae d. 15 Decembr. 1608.

Oryg. na pergam. z pieczęcią

Burmistr i rada miasta Krakowa. (W Krakowie w poniedziałek nazajutrz po niedzieli suchej (Reminiscere) 1600) potwierdzają artykuły uchwalone przez 4 mistrzów starszych i 4 mistrzów młodszych ~~[illegible]~~ wybranych cechu pasnicznego:
Przy obiorze starszych mają starsi w izbie zostać a młodsi majstrowie do sieni ustąpić i ~~[illegible]~~ tak starsi będą młodszego a młodsi starszego obierać. Który ~~[illegible]~~ jest majstrem lat 18 a starszym bywał wolny będzie od posługi cechowych aż do śmierci.
Starszym ten tylko może być który będzie wysłużony i z posełstwa wolny; ktoby niechciał być posłem ma zapłacić 6 złotych w okup albo innego brata młodszego zasadzić na swem miejscu. Ma być 6 starszych mistrzów, którzy zasiadają przy stole, kto by się na nich słowem nieuczciwem targnął zapłaci kamień wosku. „Dla prędszej odprawy nie mają iść wotunki ~~tylko~~ (oni) do połowicy."
Przed smatruzem w święto nie mają przedawać wszyscy tylko 3 bracia ordynkiem
Niewolno braciom kupować roboty ~~od~~ innej od partaczy albo (podczas) jarmarku i przedawać za swą pod winą 10 grzyw.
(z tych połowa cechowi a druga Urzędowi Radzieckiemu)
Niewolno kupować forem u partaczów ani tej robić forem partaczom
Brat przystający do cechu ma dać 10 zł. na strzelbę cechową synowie zaś braci cechowej od tego wolni.
Ktoby po gospodach mówił o rzeczach cechowych, lub ktoby się na drugiego ręką porwał karany będzie i kamieniem wosku.
Dziewki służebne niemają zasiadać miejsca na smatruzie okrom słusznej przyczyny jako to choroby małżonki cechowej.

(Kopia na papierze)
z XVIII wieku
(Acta consular. cracov. R. 1600 p. 534-535)

Cech paśniczy.

Zygmunt I (w Krakowie feria 4a post Wszystkich Świętych 1518) potwierdza następujące ustawy cechu rzemiosła paśniczego.

Będą 2 starszych w cechu; przy obesłaniu przez posła cechowego mają się wszyscy zejść na zgromadzenie cechowe do gajenia. Kto będzie miał sprawę w cechu zapłaci posłowi jeżeli majster półgrosza, jeżli obcy grosz za zwołanie.

Kto chce być majstrem ma zrobić 3 sztuki a) Trzy pasy pod jednym rzędem z jednym podszyciem wierzch powinien być przeszyty jedwabiem z 7 gwiazdami w wszelkiej którejkolwiek części, między któremi powinno być rysowanie wstęgami srebrnemi to jest z strzebkami jedwabnemi. b) Druga: Czarna z 3 guzikami splecionemi i podpasania powinny być pozłacane nad pasem jedwabnym guzika posrebrzanego i kutasy jedwabne. c) Trzecia powinna być szuchowana z nadkryciem pozłacanym z pasem jedwabnym z guzikami posrebrzanemi i strzępki jedwabne i cała nakryta jedwabiem.

Wolno majstrom kupować sznury i rzemienie, oraz kładać skóry to jest dyecz tylko dla swego użytku w jakim kolwiek kolorze

Jeżli towarzysz od którego majstra odejdzie a do drugiego przystanie ma nowy majster pytać się czy towarzysz z dobrą wolą od niego odszedł, pod karą 6 gr. na karnasz.

Majstrowi wolno mieć 1 towarzysza i 1 ucznia, a starszemu 2 towarzyszy – wyjąwszy gdyby był dostatek towarzyszy

Uczeń przebywszy 2 tygodnie proby ma się uczyć 4 lata.

Podczas zgromadzenia ma każdy trudną sprawę stojąc odprawiać i w kącie nie szemrać ani mowić, z cechu nie wychodzić, za stołem bez pozwolenia ~~[illegible]~~ starszych nie siadać, ani też siadać w płaszczu lub czapce pod karą 1 grosza

(Kopia późniejsza tłomaczona)

Consules civitatis Cracov. potwierdzają następne ustawy Contubernii Cingulatorum ponieważ im się dawniejsze podczas pożaru Krakowa spaliły

Kto nieprzyjdzie na zgromadzenie zapowiedziane przez ~~rajców~~ Króla zapłaci 12 gr. ad Czecham, a na zapowiedziane przez starszych cechowych ~~6 gr.~~ 1 gr. a na zapowiedzenie przez rajców 6 gr.

Sztuki na majstra: Zienckel Schneydany ... gespanck Schneydany. Onithersa cum tribus Vorczle. Rinsky pas z schrotowanym geschneidem. Przenczky ku schneydowy. Prace te ma zrobić w tygodniu lub we dwóch; potem zapłaci ~~ke~~ 12 gr. do czechy pro armis comparandis potem ~~a~~ w przeciągu 4 tygodni zapłaci 6 gr. a pisarzowi 1 grosz. Pokaże literas genealogiae et conservationis suae et doctrinae gdyby się gdzie indziej uczył i ~~po~~ przyjąć prawo miejskie oraz w pół roku pojąć żonę

Uczeń ma być 2 tygodnie na probie i 4 lat się uczyć i zapłacić 6 gr.

Wdowa po śmierci męża nie może przyjmować ucznia, lecz uczeń rozpoczynszy naukę za życia męża może ją skończyć u wdowy.

Synowie mistrzow mają też robić sztuki i u co majstkowne pojmą tylko chorzy synowie mistrzow wolni ~~od~~ sztuk.

Towarzysz ma najmniej 2 lata po obcych krajach i miastach wędrować disciplinae artificii et bonorum morum capessendi gratia, tylko chorzy synowie mistrzow i sieroci wolni od tego.

Który mistrz skończywszy robotę takową nie okazawszy starszym schowa do pokrowca (capsam) lub skrzyni i wyszle zapłaci 14 fertonow. Gdyby labor erit ineptus alias niegwarowny ma być zabrany a mistrz karany; a nieposłuszny rajcom przedstawiony.

W Schmetterhawsie ma być często robota bogata i uboga rewidowana i jeżeli zła zabierana; Ktoby z mistrzow sprzedał w domu robotę za więcej jak 3 flor. a takowej wprzód starszym nie okazał zapłaci 6 gr.

Żony majstrów sprzedające w Schmetterhaws mają być często doglądane czy się cnotliwie prowadzą i spokojnie

Kto w cechu o dług zaskarżony takowy w przeciągu 15 dni nieza:
płaci ma dać kary 2 kamienie wosku i dług zaraz zapłacić.
Dla pogrzeby mäystra, towarzysza, ucznia mają chodzić pod karą.
Miechownicy (Leratores) nie śmią na szkodę pasników na mie:
chach (in peris) apponi alias przybijać czątki et nytki pod
karą 5 grzyw. ani też Corrigiatores mają robić pasy.
Niewolno z obych stron na szkodę pasników sprowadzać
Pasów, przaneżki, klopki i geschneide pod karą zaboru.
Gdyby jeden drugiemu odwabił towarzyszy i gdyby w Smeter-
haus żona kupującego u innej odwabiała zapłaci 6 gr. kary.
Mäystra biednego i pracującego za towarzysza nie można zmu-
szać aby dłużej nad tydzień gdy chce u mistrza pracował
Actum feria 4ta Vigiliae Divisionis Apostolorum 1529.
Dodatek: Anno 1536 feria 6ta post Assumpt. Mariae:
Cech pasników ma uważać aby gladiorum obferramenta
inferiora alias zakowky idonea parentur alias gwarowne
i sami mają takie gwarowne robić.
Dodatek. Anno 1532 feria 6ta ante Dominicam Reminiscere
Rajcy kasują artykuł o robieniu sztuk przez synów
majsterskich oświadczając iż synowie mistrzów mają być
wolni od sztuk.

Orygin. na perg. z pieczęcią urwaną wos-
kową na taśmie pergam.

Cech paśników.

1545 fer. 4a intra Octavas Visitationis Mariae. – Maciej Biały z Ostrowa towarzysz paśniczy donosi, iż w Wrocławiu starsi towarzysze niepozwalają towarzyszom paśniczym krakowskim dotąd przyjąć roboty, póki nie złożą pieniężnego okupu i nie pozwolą się za włosy dobrze wytargać i obić (correctio): że w Wrocławiu niepozwalają niemieckiej czeladzi udawać się do Krakowa

1592 fer. 5a ante domin. Jubilate. – Burmistrz i rajcy Krak. na prośbę starszych cechu paśniczego potwierdzają następne artykuły: Jeżeliby który z Paśników Krak. w cechu zagajonym albo w zgromadzeniu zelżył drugiego słowy nieuczciwemi na sławie albo na rzemiośle nagania, a tego niedowiódł, ma być karany 5 grzywn. także też kiedyby na drugiego ręką się porwał, równie też którýby się śmiał cech zakładać lub zwodzić albo wzywać braci po gospodach i miejscach, również którýby w cechu niespokojnie się zachował lub sedycyją czynił.

(Acta consul. crac. Tom. 29 pag. 193-194)

1593 fer. 2a ante f. S. Agnethis – Consules crac. approbant confirmant sequentem constitutionem (polonice): Bracia rzemiosła pasniczego zszedłszy się wspólnie d. 4 Januarii 1593 uchwalili: Młodzieniec rzemiosła pasniczego który pojmie za żonę mistrzowską dziewczkę albo wdowę, ma być wolny od okazowania sztuk tylko ma udziałać kolacyą według możności. A jeśli by nie był wędrowny ma dać 4 zł. na armatę cechową, a mistrzowski syn 2 zł. – Każdy inny towarzysz chcący mistrzem zostać, jesliby nie był wędrowny ma dać 6 zł. na strzelbę cechową, mistrzowstwa ma dokazać gwarownego i sztuki dostatecznie o trzydzieści orzłów, a któregoby orzła nie było, tedy zań złoty dać i kolacyą przy oględowaniu sztuk sprawić. Ktoby tej ustawie się sprzeciwiał albo ją przyganiał, ma za winę kłaść 5 grzywien p.p. rajcom. – Ustanowili to wszyscy mistrze, których na ten czas było 20, dnia czwartego po nowem lecie A. D. 1593, za starszych Pawła Mirosszowskiego, Błażeja Chwalkowicza.

(Acta consul. crac. Tom. 29 p. 322–323.)

1593 fer. 3a post domin. Oculi. – Consules crac. sequentem ordinem in electione Seniorum Contubernii Cingulatorum cracov. praescribunt: Przy wyborze starszych mają w cechu zagajonym pozostać w izbie starsi mistrze przysięgli lub którzy tę godność piastowali; młodsi zaś mają wyjść do sieni. Starsi mają obierać jednego z młodszych, a młodsi jednego z starszych w tychże miejscach.

(Acta consul. crac. Tom. 29. p. 367.)

Ustawy
dla towarzyszów rzemiosła pasniczego w Krakowie,
z r. 1517.

w Zbiorze p. 313

Jako lyczą po narodzenyv pana naschego Tyszyacz pyenczszeth y szyedmynaczye lyath; Thowarzysche rzemyoszla pasznyczego w Krakowye ktorzy na then czasz byly yako Barthosz Szobynszky, Erasmus Achtczennyght Marczyn Lytwa, Michal Stanyszlaw Zborawszky Stanyszlaw Zokolowszky Stanyszlaw Hegenicht Stanyszlaw Lembergk, Mykolay Lyszowszky Stanyszlaw Szelynszky Steffan Elij, Marczyn Bochenszky Wawrzynyecz Brozyna sz wolą mystrow gych vczynyly obyczaye podlug gych rzemyoszla thym obyczayem a nyeynacze thy trzymaiz.

Item naprzod pyrwszhy obyczay gdy ktory thowarzysch przywandruye ma ijcz na gospodę y ma w nyesporną godzynę poslacz po starsche thowarzysze tham starszy

thowarzysze mayą yego pytaiz szkąnd przywandrował y gdze szye vczyl yako dlugo yestly szye vczyl styrzy lyata thedy yego mayą poszadzycz yestly sze vczyl trzy lyatha thedy go mayą poszadzycz dwye nyedzely podlug obyczaya alye nye dlusze Tho wy koszdy thowarzysz ysz nye ma bycz wyencze szynkowano thowarzyszowy przywandrownemv yedno yeden grosz Ratcze wyedzyecz starszy thowarzysze gdy wy daczye thowarzyszowy robothe thedy yemu . . . . macze rospowyedzecz obyczaye naprzod macze yego do wdowy poszadzycz nyszly do mystrza pothym yeslyby wdowa myala thowarzyscha thedy do starszego mystrza pothym od starszego mystrza do roszmaitych warstatow.

Item gdy on przydzye na pyrwschę nyedzyelę yestly nyema robothy thedy ma yemu bycz szynkowano za then grosz od wszytkych thowarzyszow

Item gdy przydze blysza nyedzelya a ma robothę thedy yego mayą thowarzysze przy szynkv przywytaiz mlodzy y starzy.

Item koszdy thowarzysz ma dacz szbroyę zchowaiz nyechay bądze zbroya lyeda yaka.

Item drugy ma byiz pythan yestly mv czo poleczono od mystrzow albo od thowarzyszow thw ma tho szyawyiz yestly tho nyevczyny ma bydz szkaran.

Item trzeczy ma bycz pythan rasz pyrwszy y wthury yestly ma yakę zkargę przy szynkv yestly szmylczy a gyndzye tho zyawy ma bycz szkaran.

Item czwarthy rathcze wyedzecz ysze zadny nye ma przy zadny drywcze robycz na olowye albo na ambwsze

Item Pyanthy ysze zadny przy szynkv nye ma szwavolnye w stol thowaryszky vderzycz pod vyną.

Item Szosthy ysze nye ma zadny szwowolnye yeden drugemv kazacz klamacz pod vyną.

Item Szodmy ysze by zadyn nyeszmyal gracz na stolye thowarzyszkym przy szynkv krom od=puszczenya starszych thowarzyszow pod vyną.

Item Oszmy gdy by ktory szyadl przy szynkv nyemayąncz nogawycz krom odpusczenya ma bycz karan.

Item dzyewyąnthy gdy by wstal nyektory tho=warzysz od stolv przy szynkv nye wszyąwszy odpusczenya ma bycz karan.

Item dzeszyąnthy gdy ktory thowarzysz nye bąndze myal nogawycz y bąndze przy nasz czwercz rokv y nye sprawy szobye ma bycz karan.

Item ratcze wyedzecz gdy ktory thowarzysz bąndze karan od thowarzyszow y da tho ym w rancze ysz tho szyednayą a on tho pothym przed mystrzmy zyawy ma bycz karan od thowarzyszow.

Item yedennasthy gdy ktory thowarzysz lyezal bykrom gospody na nyepoczlywym myesczv ma bycz karan.

Item dwanasthy rathcze wyedzecz gdy oczyecz w gospodze ma pywo y othworzy thedy gdy by ktory szedl na thyze vlyczy na ynsze pywo ma bycz zkaran.

Item Trzynasthy gdy thowarzysz novothny zosthanye od smiflu przy szynkv y starszy thowarzysz z nym nye vynydze thedy starszy thowarzysz ma bycz zkaran

Item Czwarthynasthy gdy ktory stharszy thowarzysz vynidze y nyevstawy myesto szyebye drugego thowarzysza ma bycz od thowarzyszow karan.

Item Pyąthynasthy ysz nye ma zadny czeclarzowy albo nyeczlywy nyevyeszczye z ranky dacz pyer pod wyną.

Item Schosthynasthy ysze zadny nye ma gracz na podeszranym myesczv tho yesth gdze lotrowye grayą pod vyną.

Item Szyedmnasthy ysze zadny nye ma thaynczowacz z nyepoczlywą nyevyesthą pod vyną.

Item Oszmynasthy gdy ktory pije w szynkv ysze z odpusczenym zasze zvroczy ma bycz zkaran.

Item dzewyąnthynasthy gdy dwa thowarzysze ro=
byą w yednym warstacze y szą przeczywko zobye
w gnewye y da sze yeden drugemv Klamaiz ma bycz
karan.

Item Ostateczny Obyczay gdy thowarzysze szą
spolv nyechay bąndze na Ktorem Kolwyek myesczv
ysze by [redacted] z nych nyeKtory szwar począł a star=
szy thowarzysze myr y poKoy myendzy ym vloszą
a yesthly then z nych myr nye przyme a iny go trzy=
ma ma bycz zKaran od thowarzyszow.

Item rathcze wyedzyeiz gdy wasz bąndze dwa
thowarzyszow starszych thedy macze trzeczego szyn=
kv wzdaiz gdy by Ktory starszy thowarzysz od
thąnd vandrowal a nyewzdal zwoy vrząnd the=
dy ma bycz trybowan z yego zKodą. ratcze wyedzecz
ysz ma bycz rząnd wybyran na thowarzyszkym sto=
le.

Item gdy Ktory thowarzysza prowadzy do domv
mystrzowego ysze by wszedl vczlyvye w dom besz
zadny zKody pod vyną.

Item yeden drugemv robothe nye ma ganycz mye=
nyącz by gorsza byla nyszly yego pod vyną.

Item gdy Ktory obyeczvye wandrowaiz a nye wan
druye ma bycz karan.

Item ratcze vyedzeiz myly thowarzysze yze sze
thv maize Kozdi we nyedzely zchadzacz na gospodę y

macze poloszycz koszdy po sthyrzy pyenyąndze polowy=
cze wloszycz do puszky a polowycze w gospodze prze=
pyćz.

Item gdy by szę w thym przydal na szynck the=
dyscze wolny dwye nyedzely.

Item gdy thu ktory thowarzysz nowothny przy=
vandrvye ktory thu yescze nye byl then ma pul=
grosza w puszką wloszycz gdy bąndze myal robothe
dwye nyedzely.

A gdy karzecze thowarzysza thedy maźe polowy=
cze wloszycz w puszką a polowycze przepycz.

Item gdy czynycze thowarzysza thedy on ma ye=
den wachlon daźz thowarzyszom.

Item czo thowarzysze myendzy zobu w gospo=
dze vczynyą albo gdze yngdze y powij nyektory do=
ma ma bycz karan.

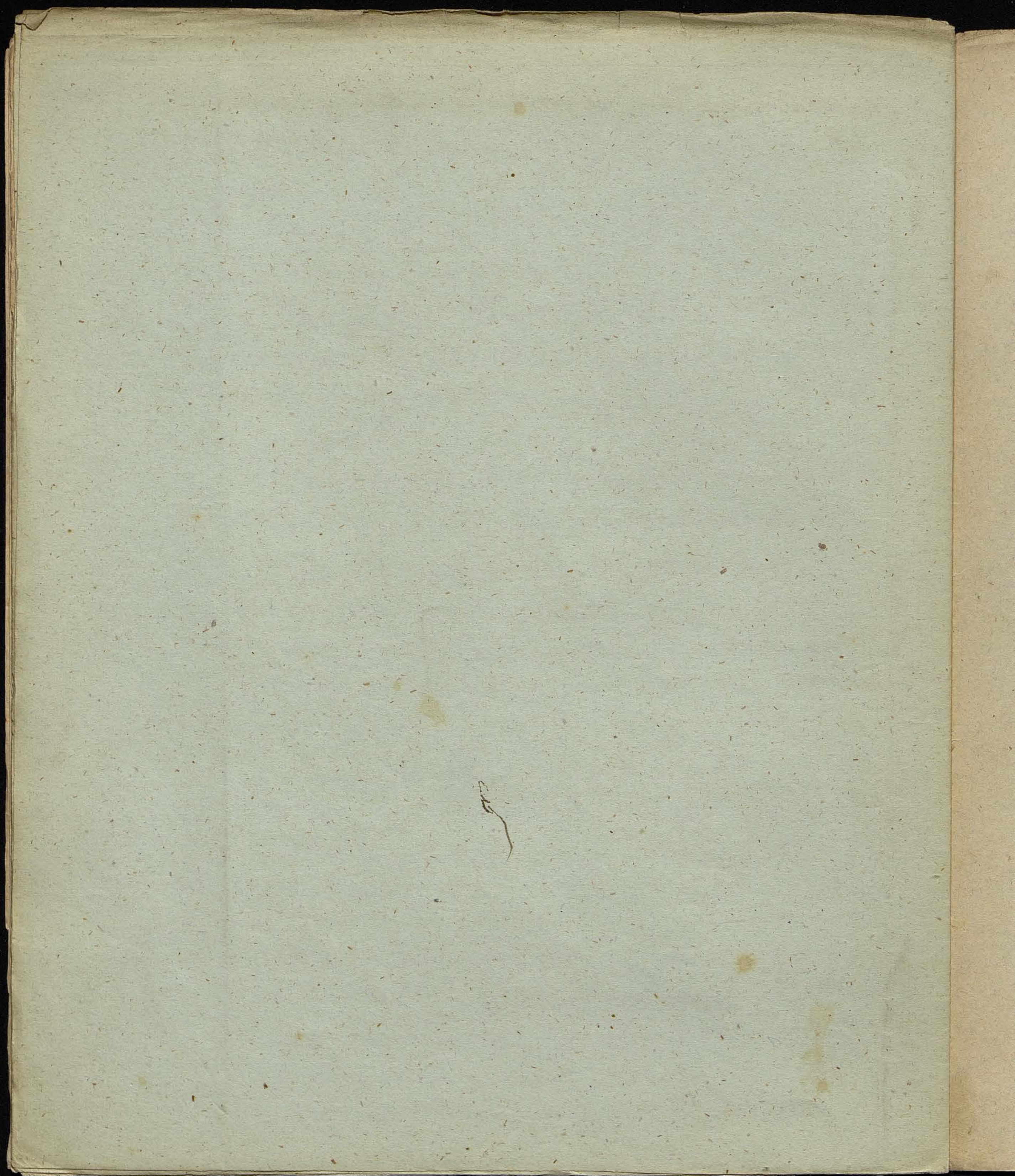
Item gdyby ktory w ponyedzalegk szwenczyl
then ma czaly thydzeyn szwenczycz.

Item gdy by ktory chczal szwenczycz besz przy=
ćzyny then ma thysz wszythegk thydzeyn szwen=
czycz.

Item ratczye wyedzyecz myly thowarzysche yze
thy sthathutha y obyczaye rzemyoszla thego thako
thymze obyczayem ma bycz thu w Krakowie trzyma=
no a nie ginacze.

Item z Mistrzowicz Krakowski y vczein Kra=

kowsky, mayą daw po groszu do pusski y na ko=
new. 361

43 / 363

Cech pasztetników i traktyjerów.

773/2

Prezydent i Rada Miasta Krakowa (actum in praetorio d. 15 Maji 1778) na prosbę pasztetników mieszczan krakowskich czynią następujące uchwalone objaśnienia niektórych artykułów:

a) Stanisław Aug. fol. K. 4 z podpisem Króla i pieczęcią wyłożoną na papierze

1) Od zapisu chłopca ma magister łożyć expensy 8 zł. od wyzwolenia czeladnik sam winien zapłacić 16 zł. do skrzynki.

2) Lubo pasztetnicy ~~[illegible]~~ dopraszali aby czeladnik wyterminowany nie żądał większego salarium od magistra rocznie jak 100 zł. magistrat jednak uchwala aby to salarium stosownie do pierwszego przywileju wynosiło 150 zł.

b) Stanisław Augustus

3) Na żażalenie pasztetników że od traktyerników mają wielkie szkody ponieważ takowi roboty pasztecznicze wyrabiają jak się to pokazuje z dwoch traktyerów Francuzów jednego na floryańskiej ulicy u jmp. Nowickiego a drugiego u jmp. Wolskiego i na żądanie aby tychże traktyerników do cechu pasztetników przyłączono: stanowi magistrat aby traktyerowie obcy nie mieszczanie za konsensem urzędu tu się mieszczący dawali certum quantum do cechu pasztetników z dependencyją od Urzędu, inni zaś Traktyerowie mieszczanie prowadzący w gotowaniu potraw jedno pożywienie mają się mieścić w zgromadzeniu Pasztetników.

4) Suchedniarki do zgromadzenia Pasztetników przez konkluzyją d. 5 marca 1777 ~~[illegible]~~ z pewnej solucyi co kwartał przyjęte nie mają piec placków na większą cenę jak groszy 15 aż do 1 złotego.

5) Na skargę pasztetników jakoby p. Michalski kuchmistrz JWej pani starościny Lanckorońskiej i Skoczyński nadworny kuchmistrz suffragana krakowskiego podejmujące się zastawiania stołów u różnych używali do tego pasztetników dworskich z szkodą zgromadzenia: stanowi magistrat iż niewolno ~~[illegible]~~ osobom do cechu nienależącym robić rzemiosła pasztetniczego w mieście.

6) Niewolno piekarzom białym wyrabiać robót francuskich do pasztetników należących.

7) Publikata przeciwko przeszkodnikom rzemiosła pasztetniczego ponowiona

wi się, gdy tego będzie potrzeba.

~~B~~ Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsaviae d. 6 Novembris 1778) approbat suprascriptam conclusionem magistratus Cracoviensis pro parte congregationis Crustulariorum.

(Oryginał na papierze - z pieczęcią większą Królewską in fol. Kart. 2)
(Oblatow. in Libr. inscript officii consul. crac. 1778 Tom. 63 pag. 702 - 707)

Cech Pasztetników Krakow. miał Ordynancyą od Magistratu Krakow. d. 8 August. 1766 nadaną a od Krola w Warszawie d. 30 Września 1766 aprobowaną - powyższy przywilej z r. 1778 objaśnia więc 7 punktów tej Ordynacyi

Cech pasztetników, i traktyerów

Comissarii regi publicant decretum latum in causa sequenti

Actum Cracoviae (in praetorio urbis feria 6a post Dominicam Oculi proxima d. 10 Martii 1747) [redacted] inter famatos Jacobum Sokołowski, Paulum Czarniawski, Lucam Dąbrowski, Joannem Walter Crustularios actores et Martinum Kwintowski indicantem ab una atque famatos Albertum Moskulski, Jacobum Salwiński, Martinum Nitkiewicz, Sebastianum Rędziochowicz pistores citatos parte ab altera [redacted] per commissarios judiciorum assessoralium [redacted] d. 27 Februarii 1747 publicatt:
Karol Gonzaga hr. na Żywcu Wielopolski Komisarz Kor. starosta Krakow. Jacek Łopacki Kanonik Krak. archiprezbiter kościoła P. Maryi, Kazmierz z Gosorzyna Rutkowski podczaszy ptocki nakazują aby pozwani stawili się d. 6 marca 1747, iż się ~~pieczywo~~ osmielili aktorom zabrać na rynku 2 razy pr (farinam) pieczywo na mocy przywileju danego piekarzom iż ludziom obcym luźnym nie wolno sprzedawać pieczonego chleba. – Po wysłuchaniu stron owi Komisarze przekonawszy się że Crustularii vulgariter Pasztetnicy bynajmniej nie należą do zakresu piekarzy, więc skarali piekarzy za to zabranie 50 grzywnami i nakazali aby na potem piekarze nie przeszkadzali pasztetnikom. Dan d. 10 marca 1747 na ratuszu.
(Oblata na papierze in fol. z transumptem)

№ 773/1 zeszyt a) kart 4 wyciąg urzędowy Komisarski z pieczęcią herbową na laku.

b) Oblata po wyższego dekretu do grodu Krak feria 2a post Dominicam Jubilate 1747 in fol. k. 5. z pieczęcią herbową starosty

773/2 oprawne w skorę.

Proconsul et Consules civitatis Cracov. (in praetorio d. 8 Augusti 1766 confirmant articulos ad bonum regimen Confraternitatis Crustulariorum Cracov. polonice conscriptos, cum restrictione nonnullorum:
Artykuły (30) dobrego rządu Zgromadzenia pp. Pasztetników Krakowskich przez nas Franciszka Chylińskiego, Jakuba Waltera, Jacentego Lewińskiego, Jakuba Wróblewskiego, Antoniego Dąbrowskiego i Jacentego Ostrowskiego pasztetników krakowskich pomiędzy sobą zgodnie ułożone d. 30 Decembr. 1765 i do approbaty urzędowi Radzieckiemu podane:
Chcący być w zgromadzeniu pasztetników ma listy dobrego urodzenia wyzwolenia i wyterminowania pokazać, miejskie prawo przyjąć i na wstęp

b) ~~Stanisław~~ Stanisław Aug. fol. k. 2 z podpisem Króla i pieczęcią papier

c) Proconsul fol. fol. k. 4. z pieczęcią pap.

(jest w zbiorze p. 391)

do Kongregacyi dać bozt. Po wstępie w niedziel 12 powinien sztu=
ki następujące przy starszych wyrobić: 1) Krokantów karmelowych
dwa, Krokantów rznietych dwa. 2) Z ciasta migdałowego na półmis=
ków 4, na jednym powinno być ciasto z migdałów palonych, na dru=
gim z masy migdałowej, na trzecim z pistacyi, na czwartym z chle=
ba żytnego. 3) Z ciasta biszkoptowego półmisków 2 na jednym z form
różnych które mu pp. starsi pokażą powinien wystawić, na drugim
z tegoż samego ciasta stawiane. 4) z francuzkiego ciasta półmisków
4, na każdym półmisku powinno być dwojakie ciasto francuskie.
5) Z kruchego ciasta półmisków 4 na każdym półmisku powinno
być dwojakie ciasto. 6) Z smażonego ciasta półmisków 6, każdy pół=
misek powinien być odmienny. 7) Pasztetów zimnych 2, jeden zimny
z zwierzyny ~~go~~ różnej gorący, z gołębiąt drugi i róznego gatunku
pięknie przyozdobiony. 8) Budynią z chleba białego konfiturami ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przekładaną. 9) Z ciasta ryżowego półmisków 2, jeden z
ryżu całego drugi z ryżu tłuczonego. 10) Ciasto z grochu białego
półmisek jeden nakształt biszkoptów. 11) Ciasta z marchwi na półmi=
sek jeden, nakształt tej sztuki co z grochu białego. 12) Z makaronów
półmisków 2; na jednym powinno być z włoskiego makaronu
na drugim z polskiego. 13) Z pasztecików powinien zrobić 4 półmiski
na jednym powinny być paszteciki z ciasta francuzkiego, na drugim
z angielskiego, na trzecim z hiszpańskiego, na czwartym z kruchego; z
tych zaś pasztecików każdy półmisek powinien być z inszym sieka=
niem ptaków i zwierzyny. 14) Mazurków 4 na których powinno się
znajdować herbów 12 konfiturami wysadzanych które mu jakie
być mają pp. starsi wyznaczą, jakie na którym mazurku i sita
ich być ma. 15) Kołacz przekładany róznym korzeniem i konfitura=
mi w fach osmnaście jeden. 16) Komputów farfurek 6 każda z in=
nego gatunku i z innym kolorem. 17) Galaret farfurek 6 podobnież
na każdej z inszego gatunku i z odmiennemi kolorami. 18) Krymów
półmisków 4 każdy odmienny być powinien i inne teraźniejszej mody
i używania które się tu wyrażają.- Te sztuki powinien swoją expensą
wygotować, przy okazaniu tych sztuk zgromadzenie uczęstować. A że te
sztuki nie obeszłyby się bez znaczniej expensy więc powinni go starsi wprzód
serio wyexaminować, i wyznaczywszy mu sztuk 8 takowe przy pp. starszych
ma zrobić swoją expensą które to sztuki niepowinny ani mniej ani więcej

Kosztować jak zł. 100. Do skrzynki zaś zgromadzenia powinien
dać zł. 400. – Syn magistrowski tutejszy lub który córkę magistra
~~[illegible]~~ pojmie winien tylko połowę sztuk pokazać i do skrzyn:
ki zaś dać zł. 200, wstępu zaś płacić nie będą tylko zgromadzenie
wszystkiego według możności.
Chłopiec przyjęty na naukę ma robić niedziel 12 potym będzie za:
pisany w cechu za co da 8 zł, powinien terminować lat 5, przy wyzwo:
linach dać zł 16 i metrykę dobrego urodzenia pokazać.
Czeladnik nowo wyzwolony ma robić u mistrza 2 lat za roczną zapła:
tą 160 zł. – Czeladnik od obcego mistrza wyzwolony będzie brał
rocznego salarium 200 zł. ~~[illegible]~~ i ma o niezapłacenie magistra
tylko w cechu pozywać.
Któryby czeladnik chciał wędrować ma wziąść od pasztetników
Krakowskich list wyterminowania.
Niewolno magistrowi u drugiego czeladzi odmawiać pod karą 20 grzy:
wien i więzienia ratusznego.
Żaden magister nie ma drugiemu przekupek odmawiać pod winą 10 grzyw.
Jeżeli by przekupka która u jednego magistra brała przyszła do innego
ma się ją tenże spytać u którego magistra brała, a potem ma owego
magistra spytać jeżeli mu długu jakowego nie zawisła, w takowym
razie nie ma jej sprzedać.
Czeladź powinna się skromnie i pilnie zachować, na noc zawsze u ma:
gistrów bywać, na objady i wieczerze punktualnie chodzić.
Na msze suchedniowe mają magistrowie i czeladź pod winą 1 zł. chodzić.
Na sesye suchedniowe mają magistrowie chodzić pod winą 4 gr. Na każde
suchedni powinien dać magister 1 zł. a to na potrzeby zgromadzenia i na msze.
Magistrowie na sesyach mają się trzeźwo i skromnie zachować i swa:
warków wszelkich unikać pod winą 10 grzyw. Na sessiach suchedniowych
powinny też być te artykuły czytane do których z odmiany czasu wolno
będzie inne zgodnie ułożyć i do approbaty podać.
Aby jeden drugiego roboty nie podchodził i nie ganił pod winą 14 grzyw.
Jeśliby zaś postrzegł złą robotę ma najprzód przestrzedz tego magistra
a gdyby się nie poprawił ma o tem starszym donieść.
Magister ma być starszym posłuszny i młodszy ma się zgromadzeniu wy:
sługiwać.
Niewolno nikomu do cechu pasztetników Krakowskich nienależącemu jako
to kucharzom, ludziom luźnym w mieście i na przedmieściach robić roboty
pasztetniczej, która ma być zabrana i połowa zgromadzeniu a druga na
klasztory lub szpitale oddana. ~~[illegible]~~
wszelkie skargi pomiędzy magistrami oprócz gdzieby przysięga zachodziła

mają być w cechu sądzone, od których wolna apelacyja do urzędu radzieckiego za poprzednim złożeniem 2 zł.
Ucznia któryby nie wyterminował niewolno drugiemu magistrowi przyjąć
Czeladnik aby nie robił u partacza pod karą kaptywacyi i 1 kamienia wosku.
Sesyje mają się tylko u starszego odbywać. Co roku zaraz w poniedziałek po niedzieli postnej wstępnej ma się odbywać elekcia pp. starszych to jest starszego i podstarszego przez sekretne wota, którą poprzedzi wotywa grana w kościele P. Maryi archipresbiterialnym. Starsi nowo obrani mają juramant złożyć w magistracie. Starsi na 3 dni przed elekcią mają złożyć rachunek rocznej percepty i expensy. Niewolno też robić starszym expensów bez wiadomości magistrów.
Żaden z mistrzów pasztetników krakowskich nie ma być do innego sądu pozywany tylko przed urzędem radzieckim.
28. Pasztetnicy w kupnie nabiałów wszelakich jako to masła, sera, jaj jako też wszelakiej zwierzyny, drobiu, gadziny, ptaków, mąki i t. p. mają [~~mieć~~] być pierwszemi nad przekupki, żydów i innych obcych ludzi.
Jeżeliby który z magistrów miał wyjechać powinien aż do przyjazdu swego na miejsce swoje zostawić którego z współmagistrów.
Consules Civitat. Cracov. potwierdzając (8 August. 1766) powyższe punkta czynią następne modyfikacyje: za wstęp do zgromadzenia ma dać chcący zostać magistrem 30 zł. pol. (a nie 60 zł.) ma tylko robić 4 sztuki (specimina) które kosztować mają tylko 30 zł. i ma złożyć do skrzynki 50 zł. (zamiast 100 zł.) a synowie magistrów lub pojmujący magistrowną zamiast sztuk zapłacą 15 zł. i do skrzynki 25 zł. – Przy wpisie chłopca ma się płacić 4 zł. chłopiec ma się uczyć 4 lat, od wyzwolin zapłaci 8 zł. – Czeladnik nowo wyzwolony ma robić u mistrza tegoż samego 1 rok i rocznej salaryi brać ma 150 zł. – Od apellacyi magistra od cechu do urzędu ma się płacić 15 gr. (a nie 2 zł.) – Czeladnik nie ma robić u partacza pod kaptywacyją (kamień wosku się opuszcza): jednak wolno mu robić do objadów u magnatów. –
Punkt aby żaden z mistrzów pasztetników krakowskich nie był do innego urzędu pociągany tylko do urzędu radzieckiego, kassuje się jako przeciwny prawu. – 28. Co do pierwszeństwa w kupnie przez pasztetników zmienia się artykuł w ten sposób aby tylko nie wolno [~~było~~] było podkupywać.
Powyższy przywilej potwierdza Król Stanisław August (Varsaviae d. 30 Septembris 1766.)

(Oryginał na papierze z pieczęcią król. wielką fol. kart 4)

Kongregacya perukarzy i fryzyerów (capillamentarii)

Ustawa i ordynacyja w 21 punktach, potwierdzona przez Króla Stanisława Augusta d. 11 Maja 1783 (Ob. w Zbiorze pag. 399) w Warszawie. – Ustawę samą w 21 punktach spisaną w skutek konkluzyi magistratu Krak. z d. 31 lipca 1776 potwierdziła Rada miasta Krakowa fer. 2a pridie festi Transfigurationis Christi d. 5 Augusti 1776, którąto Ustawę ~~cechu~~ Zgromadzenia Perukarzy i Fryzyerów Krakow. (Congregatio Capillamentariorum potwierdził Król Stanisław Aug. w Warszawie d. 11 Maja 1783 (Oblat. in Libr. inscript. offic. consul. cracov. Tom 67 pag. 277–284) z wyjątkiem artykułu 12go i zmieniwszy artykuł 9ty w myśl prawa z r. 1775 tak iż dyssydenci w religii oraz greccy mogli być magistrami perukarzy. Kongregacyja miała starszego i podstarszego, mistrz zwał się Metrem; nabożeństwo odprawiali w Kościele S. Macieja

Cech piekarzy.

Consules cracov. (fer. 5a post fest. S. Francisci confes. 1626) confirmant sequentes articulos contubernii pistorum.

Starsi i młodzi piekarze zgromadzeni w cechu (fer. 4a post fest. S. Francisci 1626) dla pewnych przeszkód na targu Rakowym w przedawaniu chleba białego, który nie ma być przedawany jedno w jatkach piekarskich, stanowią aby żaden z Starszych i Młodszych mistrzów chleba białego na targ Rakowy nie wynosił do przedawania, ale do jatek piekarskich kędy miejsce jest uprzywilejowane, pod przepadkiem chleba do Spitala i winą 4 grzywien z których połowa do urzędu. (Acta consul.)

Consules cracov. (d. 10 Febr. 1720) approbant sequentem conclusionem contubernii Pistorum cracov. ratione elaborandorum panis triticei operum aliàs Obarzanków pro imminenti jejunio quadragesimali: Działo się na sessyi w Cechu piekarskim Krakow. d. 8 Stycznia 1720. Cech pozwala robotę Obarzanków na post Michałowi Wojtowiczowi, Stanisł. Gosięjowiczowi i Maciejowi Zięcikiewiczowi wspołbraciom; prócz tego samemu Stanisławowi Gosięjowiczowi robienie obarzanków przez cały rok na dni piątkowe i postne.

(Acta consul. cracov. inscript. Tom 52 p. 655)

Stanislaus Augustus rex Poloniae (Varsaviae, d. 24 Decembris 1781) confirmat omnes litteras et privilegia Contubernii Pistorum Cracoviensium... przytaczające w treści te przywileja jakoto: 1) Joannis Alberti (feria 5a post domin. Pentecostes 1496) aby nikt inny, stosownie do dawnych przywilejów, ~~XXX~~ prócz piekarzy w murach miasta Krakowa mieszkających, nie piekł i nie sprzedawał chleba w Krakowie, Kleparzu i Stradomiu wyjąwszy w dni targowe we wtorek, z wyjątkiem chleba małej formy ~~XX~~ za denar zwanego pieniążny i chleba pszenicznego. Piekarze albowiem rocznie 8 grzywien na Wielkorządy płacą. – 2) Sigismundi Augusti (Petricoviae in conventu regni ipso die f. S. Luciae 1562) kasujący pozwolenie dane mieszkańcom Biskupia i Zędzichowa na pieczenie chleba; dozwalając im tylko sprzedawać w dnie targowe. Przywilej ten potwierdził Sigismundus III (Cracoviae d. 5 Julii 1612. – 3) Vladislai IV (Cracoviae d. 25 Martii 1633) approbujący przywileje 1 i 2. i dodający aby nikt z luźnych nie cechowych nie ważył się tortas, pastetas i inne pieczywa z mąki ~~na~~ miasta piec, sprzedawać, ani też mąki mlec, takowej i otrąb sprzedawać wyjąwszy na własny użytek, pod karą 14 grzywien i siedzenia w wieży. Także aby się żaden z cechowych nie ważył kupować od luźnych mąki na szkodę cechu. Przywilej ten potwierdził Jan Kazmierz (Varsaviae d. 29 Novembr. 1649) 4) Ordinatio Hieronymi Wierzbowski palat. Sirad. magni procur. arcis crac. (Cracoviae d. 7 Aprilis 1663) między mącznikami a cechem piekarskim. Potwierdził Jan Kazmierz (Varsaviae d. 19 Martii 1667

5) Michaelis regis (Cracoviae d. 20 Novembr. 1669) stanowiący porządek co do mlewa w młynach.
Przywileje te wszystkie potwierdził Joannes III (Cracoviae in conventu regni d. 30 Aprilis 1676 i August II (Cracoviae d. 19 Decembr. 1697) ustanawiając oraz optatę od przywoźnego chleba.
6) Stephani regis (Cracoviae fer. 6a post f. S. Bartholomei Apost. 1583) Decretum między cechem piekarzy krak. a rajcami kleparskiemi
Wszystkie te przywileje potwierdza Stanisław Aug. (Varsaviae d. 24 Decembr. 1781) kasując tylko punkt co do optat w Ordynacji Wierzbowskiego z r. 1663 wymieniony i dodatek w przywileju Augusti II z r. 1697 stanowiący optatę jako przeciwne konstytucyi z r. 1764, zaprowadzając na to miast inną optatę.
(Oblat. in Libr. inscript. offic. consul. cracov. Anni 1782 Tom. 66 pag. 513-520)

Cech piekarzy (pistores)

Pierwszą ustawę otrzymał cech piekarzy z dawna już istnie= jący od Rady miasta Krakowa (W piątek po Wniebowzięciu N. P. Maryi 1458) w języku niemieckim. Podług niej wolno było majstrom cechowym piec na sprzedaż chleb czarny żytni (rżany) i chleb biały. Nie wolno było majstrowi mieć większego pieca nad 21¼ łokci pod karą ½ kamienia wosku, a jeżeli do dwóch tygodni piec większy nad przepisaną miarę majster nie zamurował, płacił 1 ferton kary. Chleb i bułki powinny być pieczone podług ceny zboża pod karą półgrzywny pp. rajcom. – Nie wolno drugiego dla pierwszeństwa odpędzać od młyna pod karą ½ kamienia wosku. – Nieuczciwe zachowanie się w kramach (Bänke) przy sprzedaży, łajanie i odwoływanie kupujących po= winno być karane 1 funtem wosku. – Na wolnicy (Frey= marckt) wolno było sprzedawać chleb większy od pie= karskiego i nie więcej na raz jak po 6 bochenków, a u którego by sprzedającego na wolnicy na wozie dwojaki chleb czarny i biały znaleziono zapłaci 1 ferton do cechu kary. Tylko osoba należąca do cechu piekarzy może na wolnicy sprzedawać chleb czarny i biały. Każdemu majstrowi tylko na jeden stół (Banck) piec wolno było. – Kuchlarze i kuchlarki tylko na jednem miejscu i to nie w kramie (Laden) ~~wolno było~~ mogli sprzedawać kołacze (Kuchen)

(jest w zbiorze po polsku p. 405)

Mistrz którzyby z drugim grał jawnie lub tajno zapłaci 6 fun=
tów wosku, a gdyby mistrz z towarzyszem w młynie, przy
piwie lub gdzie indziej grał lub kości rzucał zapłaci to=
warzysz kary 2 funty wosku a mistrz 4 funty, lub 4 tygod=
nie w więzieniu (Stock) siedzieć będzie. – Ktoby niesłusznie
do rajców apellował zapłaci winy pół grzywny Rajcom.
Piece mają być wymierzane aby wszyscy jednaką ilość piekli.
– Którzyby mistrz lub czeladnik chodził na obce piwo do dworów
pańskich zapłaci majster i ferton a towarzysz 6 groszy
kary pp. rajcom. – Ktoby drugiego obmowił, da kary 4 funty
wosku. – Ktoby do cechu przyszedł z nożem, toporem,
pałką (Keyl) mieczem (Degen) zapłaci kary 1 grosz i broń
ma mu być odebraną. – Ktoby się spóźnił na zgromadze=
nie zagajone (wenn man die Morgensprache geheget hat)
da 6 halerzy; ktoby w cechu nie zmilczał gdy mu starsi
nakażą da kary 3 groszy; ktoby się bez pozwolenia star=
szych z cechu wydalił lub ktoby bez pozwolenia przy=
szedł przed stół da kary 3 grosze.

=

R. 1721 dzielił się cech piekarski krakowski na młodszy
stół i na starszy. Stół starszy składał się z 8 mistrzów to=
jest z prymasa, podprimasa, podskarbiego, 3 starszych
mistrzów i 2 przysadnich mistrzów co roku od młodsze=
go stołu po jednemu obieranych. – Dawniej zaś stół star=
szy składał się z 4: prymasa, podprimasa, podkarbiego i
jednego przysadniego mistrza od stołu młodszego. (Ju=
niores et seniores contubernii pistorum)

=

Taxa dla piekarzy chleba pszennego i 2) dla piekarzy żytnich.

R. 1773 d. 29 marca podług taxy urzędowej wiktuałów przez
podwojewodzięgo Krak. ustanowionej: Chleba z samej mąki
pszenicznej dobrze wypieczonego wagi sprawiedliwej 6 łótów
za 1 gr. a funt ~~po~~ za 5 gr. i szeląg. Chleba żytniego z samej mąki żyt=
niej, jęczmiennej nie mieszając 1 funt za 3½ gr. Chleba zaś razowego
z podlejszej mąki 1 funt za 1 grosz i 2 szelągi.

Taxa w Warszawie na miesiąc Styczeń 1860:

Bułka mąkowa (marymoncka?) 1 funt	. . .	6 Kopiej.
Strucla " "	- . " " . . .	3½ "
Bułka z posledniej mąki	" " . . .	3 "
Strucla " " "	" " . . .	3 "
Chleb stołowy	. . " " . .	3 "
Chleb żytni pytlowy	. . . " " . .	2 "
" razowy	. . . . " " . .	1½ "
Placek solony	. . . . . .	1½ "

1594 Piekarze Kazimierscy mieli przywilej Zygmunta Au=gusta, dozwalający im także i na Stradomiu chleby sprze=dawać. – Piekarze krakowscy zaś mieli przywilej Jana Alberta pozwalający im również chleb na Stradomiu sprze=dawać: Komissia królewska r. 1594 zakazała tedy pieka=rzom Kazimierskim sprzedawać chleb na Stradomiu.

Hieronim z Wielkiego Chrząstowa Wierzbowski (w zbiorze p. 409)
wojewoda sieradzki, wielkorządca krak. (w Krakowie
d. 7 Kwietn. 1663) potwierdza ordynacyą między
mącznikami a cechem piekarskim krakow. przez
Marcina z Piegłowa Piegłowskiego podrządczego kra=
kow. r. 1645 wydaną: Każdy mącznik i mąkę prze=
dający ma do cechu piekarzy co suchedni oddawać
składkę, ci którzy po kilka ćwiertni mąki na jeden
raz mielą po 1½ zł. co kwartał, ubożsi zaś którzy
nie mielą tylko mąkę sprzedają po półgrzywny —
lub miasto tej opłaty kwartalnej, od każdej ćwiertni
mąki po 3 gr. także luźni i postronni ze wsiów
ludzie którzy (nie zawsze na targu z mąką bywają, mają po
3 gr. płacić piekarzom. Którzyby zaś piekli chleb
albo placki na przedaż, wolno im takową robotę zabrać.=
Joannes Casimirus rex (Varsaviae d. 19 Martii 1667)
ordinationem praemissam inter Pistores Cracov. et
Farinatores ibidem ratione venditionis in Circulo
cracov. farinae confirmat. — Idem confirmat Michael rex
(Cracoviae d. 29 Octobr. 1669 in convent. coronat.)

Stephanus rex Polon. (Mariaeburgi d. 7 Decembr. 1577)
poleca Piotrowi Zborowskiemu wojewodzie i staroście Krak.
a w jego nieobecności podstarościemu Krakow. ponieważ
starsi i cały cech piekarski Krakowski skarżył się iż nie=
którzy mieszkanie Kleparza, Biskupia, Łędzichowa, Kro=
wodrzy i innych przedmieść pieką chleb biały z mąki mie=
lonej w innych młynach a nie w wielkorządowych ze szko=
dą tychże młynów Krolewskich - poleca więc aby zakazał
tymże niecechowych piec chleb biały z mąki pszennej,
aby sprzedawany taki chleb konfiskował i do szpitali
dawał, oraz aby im piece rozrzucić kazał. — Toż samo
poleca Król Dziechatowi Małęczkowskiemu wielkorządcy
Krakow. oraz magistratowi Krakowskiemu przyczem temuż
magistratowi polecił, aby 60 piekarzy trzymanych za długi
Krolewskich podatków w więzieniu magistratualnym, wol=
no puścił.
1566 fer. 5a ante fest Omn. Sanct. - Piekarze Krakow. cechu
piekarskiego Krak. wraz z miernikiem młynów Kró=
lewskich przy Krakowie, skarżą iż poddani ze wsi Łędzi=
chowa wikaryych Zamku Krak., poddani x. Proboszcza od S.
Floriana i najemnik folwarku Kosmusa (Shimel?) miesz=
czanina Krak. na Krupnikach wypiekają chleby białe i
rzane i takowe nietylko w dzień targowy gdy im wolno, lecz
ustawicznie pieką sprzedają i roznoszą. wskutek tego Zygmunt
Polczewski podstarości Krak. z sługami zamkowemi zabrał na Łędzi=
chowie chleby rzane, chleby białe t.j. placki i kukly i koryta z ciastem.

Cech piekarzy (Pistores)

Consules cracov. (fer. 6a ante fest. S. Catherinae 1548) inter Magistros et Socios contubernii Pistorum Cracov. statuerunt: 1) Mistrz ma towarzyszowi na tydzień 3 gr. wochlonu (pro mercede septimanali) płacić z wiktem wyjąwszy towarzyszy którzy bułki pieką (similas in furnum imponunt) którym tygodniowo po 4 gr. płacić mają. 2) Pomoc- ~~[illegible]~~ Trzegarzom (alias bajulatoribus) bułek (similarum) i białego chleba mają płacić od jednego schrotu po 2 gr. 3) Towarzysz ma przez kwartał robić u mistrza i na tydzień wypowiadzieć. – Reszta artykułów ma być według dawnego porządku zachowywanych.

=

Joannes III (Cracoviae d. 30 Aprilis 1676) confirmat sequentes litteras Michaelis regis datas Contubernio Pistorum Cracov. 1) Michael rex (Cracoviae d. 29 Octobris 1669) confirmat sequentes literas pergameneas jura et privilegia contubernii pistorum cracov. in se continentes:

a) Joannes Albertus rex Poloniae (Cracoviae fer. 5a post fest. Pentecostes 1496) na prośbę piekarzy miasta Krakowa którzy się żalili iż płacą znaczne czynsze (census) jako to 8 grzywien z powodu sprzedaży chleba na Kleparzu, inne zaś do skarbu królewsk. inne zaś rajcom krakowskim z powodu swego rzemiosła z warunkiem aby nikt inny w Krakowie, na Kleparzu i na Stradomiu chleba nie piekł na sprzedaż tylko piekarze krakowscy, gdy ci piekarze nie mają w tej mierze przywileju jeszcze głównego, a gdy temi czasy ze szkodą tychże piekarzy krakow. przywożą

stoi: (w aprobacyi Cracoviae fer. 2a post f. Pentecostes 1496)

chleb do Krakowa, oraz na Kleparzu, na przedmieściu Biskupie do Biskupstwa Krakowskiego za murami miasta Kraków, tenże chleb pieką i w Krakowie, na Kleparzu, Stradomiu sprzedają oraz gdy [skreślone] rajcy Krakowscy okazali wiele mandatów ojca naszego Króla Kazmierza (Jagiellon) nakazujących dać obronę piekarzom Krakowskim: przetoż my zachowujemy pie=karzy Krak. przy ich wolnościach nadanych im przez ojca na=szego i przynastępnej ordynacji stanowgc: aby w Krakowie i Kleparzu nieważył się nikt innych piec chleba (pistare) jakiej bądź formy lub wagi lub gatunku proż piekarzy Kra=kowskich którzy do skarbu naszego rocznie 8 grzyw. za pozwole=nie sprzedaży chleba na Kleparzu opłacają, ani też sprzedawać w Krakowie, Kleparzu i Stradomiu. W dzień targowy jednak który się co wtorku w Krakowie odbywa wolno sprzedawać i przywo=zić każdemu chleb żytni czyli rzany (siligineos) za opłatą tar=gową pieniężną jednego naszego denara. Chleb zaś biały prze=pieczny czyli bułki (circinellos = obwarzanki?) tylko sami pie=karze krakowscy piec i sprzedawać mają, obcym zaś ma być zabierany i w połowie na zamek a w drugiej połowie do szpitali oddawany. Co się tyczy pieczenia chleba na Biskupiu zo=stawiamy to oddzielnemu dekretowi naszemu, również dozwala=my wszelkim ludziom sprzedawać chleb żytni na Stradomiu. (pag. 685-690) F

(Collegii Pistorum Crac.)
F Przywileju tego appro=bata per Sigismundum I regem Pol. Cracoviae in conventione generali fer. 6a post f. S. Mathiae Apost. 1543. (Oblat. d. 11 Mart. 1780 in Libr. inscript officii consul. crac. Tom. 65 pag. 438-441)

b) Sigismundus Augustus (Petricoviae die dominico ipso die S. Luciae 1562) ponieważ starsi cechu piekarzy krakowsk. na sejmie teraźniejszym ukazali przywileje królów Jana Alber=ta i Zygmunta I którymi zakazano aby mieszkańcy Biskupia nie piekli i nie sprzedawali chleba - gdy jednakże ciż mieszkańcy Biskupia na prośbę Filipa biskupa Krak. (Vilnae die dominico ante fest. S. Catherinae 1561) uzyskali od nas pozwolenie pieczenia chleba - przetoż teraz po przekonaniu się z praw i przywilejów piekarzy krak. o niesłuszności tegoż pozwolenia, każdemy takowe zn=kazując mieszkańcom Biskupia piec chleb biały pozwalając im tylko wypiekać chleb żytni i takowy w czasie targu sprzedawać. Również zakazujemy aby mieszkańce Pędzichowa koło kościoła S. Walentego za Kleparzem w jurysdykcji wikarych zamku Krak. nie ważyli się piec chleba białego i takowego na sprzedaż roznosić, nakazując piece ich rozwalić przez starostę i chleb biały zabrać.

c) Sigismundus III (Cracoviae d. 5 Julii 1592) potwierdza powyższe przywileje Jana Alberta z r. 1496 i mandat Zygmunta Augusta z r. 1562. piekarzy krakow.

d) Vladislaus IV (Cracoviae d. 25 Martii 1633) potwierdza powyższy przywilej Zygmunta III z r. 1592 i prócz tego następne nowe artykuły: Aby się nikt obcy czyli łózny nieważył piec i sprzedawać placków (tortas) pasztetów (pastetas) i innego pieczywa z mąki i masła, prócz na własny użytek. Aby się nikt obcy nieważył otrębów (purgamenta farinae) sprzedawać pod karą 14 grzywien i siedzenia w wieży. Aby się żaden z cechowych nieważył od łóznych kupować mąki.

e) Joannes Casimirus rex (Varsaviae d. 29 Novembr. 1649) contubernio pistorum cracoviensium generalem confirmationem omnium jurium et privilegiorum dat.

e) Michael rex (Cracoviae d. 29 Octobr. 1669) confirmat jura et privilegia contubernii pistorum cracov.

f) Hieronim z Wielkiego Chrząstowa Wierzbowski wojewoda sieradzki, starosta oświecimski, sadkowski, barwaldzki, wielkorządca krak. (w Krakowie d. 7 Kwietn. 1663) potwierdza ordynacyą między mącznikami (farinatores) a cechem piekarskim krak. przez Mariana Piegłowskiego podrządczego krak. r. 1645 wydaną — cum confirmatione Joannis Casimiri regis (Varsaviae d. 19 Martii 1663) hujus ordinationis inter pistores cracov. et farinatores.

2) Michael rex (Cracoviae d. 20 Novembris 1669) ponieważ się cechowi piekarze krakowscy skarżyli, iż ponoszą wielką przeszkodę od mączników i gorzelników oraz od piekarzy łóznych przedmiejskich – z których rewizorowie nasi 24 do cechu piekarskiego wpisać się nakazali – przetoż stanowimy, aby cechowi piekarze krakowscy mieli wolne w górnym młynie naszem na rzece Rudawie 5 kamieni młyńskich, w dolnym młynie zaś 4 kamienie młyńskie na swą potrzebę. Z przedmiejskich zaś piekarzy mają cechowi wybrać 24 i takowych wpisać do cechu, który wpisani mają ponosić cechowe ciężary. Saryze zaś i inni mącznicy z wsi

Krolewskich mogą tylko w dnie targowe chleb ~~[illegible]~~ żytni i mąkę pszeniczną za opłatą pieniężną sprzedawać w pewnej mierze. Jezeliby zaś z powodu posuchy lub zamarznięcia młyny Krolewskie stanęły wolno będzie piekarzom Krakowskim skupować mąkę gdzieindziej mieloną i wtedy będą wolni od opłaty (donum mensurae) czyli Połmiary w bramach Krakowskich pobieranej.

(Oblat. ad acta castr. cracov. fer. 4a ante f. S. Margarethae Virg. 1676 Libr. Rel. Tom 103 pag. 682–704 No. 222)

Powyższy przywilej Jana III (Cracoviae d. 30 Aprilis 1676) potwierdził August II (Cracoviae d. 19 Decembr. 1697) z odnowieniem opłat pobieranych ~~[illegible]~~ przez piekarzy Krak. od przywożących wieśniaków na sprzedaż w dnie targowe chleb żytni, od wozu po 3 gr. a od Budy czyli Straganu 1 gr. od Mącznikow zaś od każdej ćwiertni (metreta) 3 gr.

W końcu potwierdził Stanisław August (Varsaviae d. 24 Decembris 1781) F

F skasowawszy tylko punkt o wybieraniu opłat przez piekarzy Krakow. od przywoźnego chleba, jako przeciwny Konstytucyi r. 1764 pod tytułem zniesienie foraliorum – i zaprowadzające na tomiast opłatę Kwartalną i złt. 15 gr. którą płacić mieli piekarze z przedmieść i Podgórza, Zwierzyńca chowa i wsi okolicznych

Dekret Króla Stefana (in judiciis relationum Cracoviae fer. 6a post f. S. Bartholomaei Apost. 1583) pomiędzy Cechem Piekarzy Krak. a Rajcami Kleparskiemi w sprawie wybudowania jatek piekarskich na Kleparzu i sprzedawania w nich chleba a to na mocy przywileju erekcyjnego miasta Kleparza przez Króla Kazimierza r. 1366 – którym to dekretem wzbroniona została sprzedaż innego chleba prócz Krakowskiego na Kleparzu a to dla tego iż przez tak długi czas Kleparzanie nie korzystali z przywileju erekcyjnego, tylko Krakowscy piekarze sprzedawali:

1566 fer. 5a ante fest. S. Petri et Pauli Lublini in con=
vent. gener. – Zygmunt August Król do Stanisł. Myszkow=
skiego i starosty Krak. .. Skarżył się cech piekarzy Krak.
iż cierpi wielką szkodę od mieszkańców Biskupia, Pę=
dziukowa, Kleparza i Stradomia, którzy pobudowawszy
piece wbrew przywilejów Król. wypiekają chleb żytni
i pszeniczny, takowy po Krakowie, Kleparzu, Stradomiu
i w zamku Krak. obnosząc sprzedają. Ponieważ ci
mieszkańcy kupują w okolicach mąkę i nie mielą
podobnie jak piekarze w młynach królewskich i po=
nieważ nie płacą czynszów i podatków: nakazujemy
abyś WM. zabronił piec i sprzedawać chleba tymże
mieszkańcom z wyjątkiem dni targowych we wtorki
w których wedle przywileju Króla Kazmierza dozwo=
lona mają wolną sprzedaż.

1581 Starsi bractwa piekarzow krakowskich skarzą: Za Kleparzu i na przedmieściu niewolno jest piec chleba wszelakiego, tylko wsianom wolno jest we wtorek na targu przedawać chleb rżany; także niewolno jest do Krakowa mąk wszelakich wozić ku szkodzie młynów królewskich i piekarzy krak. którzy tylko w młynach królewskich mleć mają. Oprócz tego na gruncie Biskupa krakow. w Słusarni na Biskupiu ziemie i rżany chleb pieką i we młynie Biskupim mielą; toż samo na Pędzichowie za S. Walentym, przy Krowodrzy na gruncie proboszcza S. Ducha, na Krupnikach i Kawiorach na gruncie miejskim również pieką chleb biały i rżany i w Krakowie roznosząc sprzedają. Toż samo na Pędzichowie pod Wikarymi zamkowymi i pod proboszczem S. Floriana

(fer. 6a post dominic. Invocavit 1581)

R. 1585 było w Krakowie jatek piekarskich 62, z każdej płacono do roku czynszu 1 grzyw. 24 gr. Rada Krakow. miała nadanie Króla Kazmierza w r. 1358 na 22 jatek piekarskich; 8 jatek fundowano na Ołtarz do P. Maryi jak świadczy przywilej króla Jana Alberta z r. 1501 aprobowany przez Króla Alexandra w Krakowie r. 1501 (jatki te posiadali potomkowie Piotra Daniela); 3 jatki fundowane 1499 (coram actis scabin.) na świece altarystom do P. Maryi. — Dają piekarze Ro=termundowi mieszczaninowi ze 2 jatek roczne po 2 grzyw. stosownie do rezygnacyi z r. 1495 (coram actis scabin.) — Z jednej jatki fundowanej pobiera altarysta P. Ma=ryi podług przywileju Vicarii in spiritualibus ol. Sbig=nei episc. crac. 36 gr. a drugi altarysta zamkowy z tejże jatki 36 gr. — ciż Piekarze dają z jatek chlebo=wych kaznodziei niemieckiemu roczne 40 gr. (stosow=nie do przywileju Kr. Zygmunta z r. 1512) a szpitalowi S. Ducha 17 grzyw.; prócz tego dają czynsz ze 2 jatek Fukarowi, prócz tego płacili Piekarze Krak. z strony jatek kleparskich 8 grzyw.

(Z Lustracyi Województwa Krak. r. 1569)

1529 fer. 5a ante Adalberti. — Rajcy Krakowscy godząc nieporozumienia pomiędzy magistrami a towarzyszami rzemiosła piekarskiego w Krakowie wydali następującą uchwałę i ordynacyją: Ponieważ przedtem w ten sposób z wielką niedogodnością pieczono chleb żytni albo pszeniczny, iż naraz wyrabiano pieczywo z 2 korcy mąki, przez co dla większej ilości chleb bywał zbity (distortus) i niesmaczny: więc odtąd mają za każdym razem wypiekać chleb z 1 worka mąki, przyczem towarzysze za robotę od jednego worka brać mają półgrosza. Toż samo ma się rozumieć o bułkach (simulas) czyli o chlebie pszennym, aby za każdym razem tylko 1 worek mąki wypiekano, od czego towarzysze mają również brać za robotę pół grosza. — Również ci którzy pieką obwarzanki (circinelli), aby były zawsze świeże, piękne i smaczne, mają na raz wypiekać 1 korzec mąki. Towarzysze zaś następne mają brać myto: ten który obwarzanki (circinellos) wsadza do pieca i którego Schüber zowią, ma brać 2 gr., dwaj którzy też obwarzanki robią a których zowią Wirzkerze mają brać po 1 gr. inni zaś którzy mają mniejszą robotę jakoto Lenger, Clomer, Awssider mają brać po 4 trojaki (ternarii). Przy robocie mają się towarzysze zachowywać przystojnie i unikać słów obrażających uszy niewinnych dziewic i chłopców, ani też rozruchów wszczynać pod karą radziecką i więzieniem. — W młynie zaś od mlewa mają płacić

robotnikom od 13 ćwiertni (modius) pszenicy (tritici) które Schrot zowią oprócz wydatku na sługi 6 gł; od Schrotu ~~[illegible]~~ żyta 3 gł.

(Acta consul. cracov. T. 7 pag. 577-578.)

1640 d. 13 Martii – Starsi cechu piekarskiego Krak. uchwalają aby w młynach po kolei brat za bratem zboże zasypywał (mleł) i mliwa swe odprawiał porządkiem pod winą 2 kamieni wosku, aby się uboższym krzywda nie działa.

1569 Piotr Strzała podwojewodzy Krak. żąda od Ste=
fana Hallera burmistrza Krak. aby ukarał piekarzy
Krak. poniewaz nie pieką bułek i chleba podług taxy:
chleba żytniego bochenek ważący 8 funtów po 1 groszu
a [illegible] pszenicznego ważący 6 funtów po 1 groszu.
– Zabrano więc piekarzom chleb i ważono.

Consules casimirienses (feria 5a ante f. b. Magdalenae 1526) instituendo Contubernium pistorum Casimiriae approbant articulos eorum: Nullus magister audeat ad molendinum vehere plus tritici quam 14 metretas quas vulgariter Schrott vocant, et ordine unus post alterum (sub poena medii lapidis cerae). – Nemo incolarum seu forensium audeat panem extraneum praeter hic elaboratum vendere sub amissione pannis.

Cech Piekarzy
(w Zatorze)

Zygmunt III Król polski przywilejem w Krakowie podczas Sejmu d. 15 Marca 1595 potwierdza następujące przedłożone Ustawy Cechu Piekarzy (Pistorum) w mieście Zatorze (po łacinie spisane)

Gdyby wybrani Starsi Cechu piekarskiego (Panificum) przez Urząd odrzuceni zostali, mają obrać nowych z Młodszych, Którzyto Nowoobrani Starsi z dawniejszemi przeszłorocznemi udadzą się na ratusz dla złożenia przysięgi i odebrania kluczy od Skrzynki cechowej.

Towarzysz chcący Mistrzem zostać, ma się opowiedzieć 6 tygodni naprzód, ma przyjąć prawo miejskie i żegnając towarzyszy ma złożyć do ich skrzynki 30 gr. Potem ma Starszym cechowym okazać sztuki swego rzemiosła, złożyć do Skrzynki cechowej 20 złp. na potrzeby cechowe, na konsolacyję i na zbroję.

Mistrzów piekarskich ma być w mieście tylko 14, syn mistrzowski lub który pojmie córkę mistrza będzie bliższym do przyjęcia na mistrza a niżeli obcy.

Piekarze cechowi mają mieć zawsze dostateczną ilość pieczywa żytniego i pszennego, pod karą 1 grzywny na ratusz.

Według porządku co tydzień inny ma piec pieczywo pszenne.

Niewolno mistrzowi bez wiedzy drugich kupować żyta lub pszenicy pod karą półkamienia wosku.

Każdy mistrz co kwartał złoży do skrzynki cechowej 2 gr. na światło Kościelne.

Jeżeliby który Mistrz opuściwszy miasto, przez półroku niebył w takowym utraca prawo cechowe, dopokąd Mistrzów nie przeprosi i 2 funty wosku nie złoży.

Najmłodszy mistrz ma pełnić usługi cechowe i 2 młodszych mają w Kościele podczas uroczystości zapalać światło pod winą półfunta wosku.

Któryby się uchwałom cechowym sprzeciwiał podpadnie winie 1 funta wosku.

Któryby wyjawiał tajemnice cechowe podpadnie winie 6 gr.
Mistrz lub towarzysz który w sprawach cechowych pominął cech i udał się z skargą do Urzędu radzieckiego podpadnie winie i kamienia wosku.
Któryby odmówił drugiemu towarzysza da winy i kam. wosku.
Mistrzowa po śmierci męża, jeżeli jest młoda może tylko i rok i 6 niedziel rzemiosło prowadzić, podeszła zaś w leciech aż do śmierci.
Mistrz lub towarzysz któryby po obesłaniu nie przyszedł do cechu, da winy 3 gr.
Mistrzom dodany będzie od Urzędu radzieckiego pachołek który nieposłusznego towarzysza do więzienia miejskiego zawiedzie.
Ktoby z bronią przyszedł do cechu da winy 6 gr.
Młodszy mistrz gdyby się do roku nieożenił podpadnie karze co roku i beczkę piwa.
Nienależącemu do cechu niewolno piec chleba żytniego i pszennego, rogali ani placków, pod zabraniem takowych na szpital i karą 2 grzyw. Cechowi mają mieć zawsze chleb w dostatku, aby go niebrakło, a starszy mistrz ma doglądać aby była waga sprawiedliwa.
Któryby drugiemu kupca odmawiał da winy i funt wosku.
Niewolno nikomu przedawać mąki pszennej tylko temu na którego kolej pieczenia wypadnie, pod winą radziecką i zł.
Piekarzom wolno przy chlebie sprzedawać także masło, ser i śledzie.
Towarzysz gdy do miasta przywędruje ma się udać do gospody cechowej, stamtąd ma wezwać starszych towarzyszy, którzy mu mistrza wynajdą; po 2 tygodniach wolno mu pozostać lub odejść.
Gdyby się mistrz lub towarzysz jeden na drugiego porwał słowami krzywdzącemi lub ręką uderzył, da winy i kam. wosku i ma przeprosić; towarzysz zaś 2 funty wosku.
Mistrzowi niewolno mieć więcej nad 2 uczniów, którego ucznia po 4 tygodniach próby przyjmie do nauki na 2 lata, poczem go wyzwoli w cechu; od których to wyzwolin uczeń zapłaci 24 gr. na wosk.

Przy pogrzebie Mistrza mają się wszyscy znajdować lub ich żo=
ny pod winą 1 funta wosku, a 4 młodszych mistrzów mają nieść ciało,
reszta zaś assystować z świecami pod winą 3 gr. Toż samo ma się
rozumieć o pogrzebie towarzyszy, sług i służących.

Uczeń przy wpisie ma pokazać list dobrego urodzenia.

Towarzysz po wyzwoleniu może tylko 4 tygodnie u swego mistrza
robić.

Towarzysz któryby w dzień powszedni nie robił da winy 1 funt
wosku, a gdyby wstał od roboty od połowy dnia, mistrz nie ma
się z nim rachować aż w drugą niedzielę. Gdyby przez niedbal=
stwo zepsuł pieczywo, ma być karany więzieniem.

Każdy Mistrz od swej jatki ma rocznego czynszu oddawać
19 gr. na Zamek zatorski, jeżeli są jatki na gruncie starosty;
inaczej zaś na ratusz z gruntu miejskiego.

Niewolno Mistrzowi odprzedać jatki swej nienależącej
do cechu osobie.

Mistrze mają mleć mąkę w młynach zatorskich, tylko
w razie zepsucia młynów mogą innych szukać do mlewa; mły=
narze zaś miejscy mają piekarzom zatorskim wprzód mleć
przed innymi.

Cech piekarski Kazimirski miał przywilej Zygmunta I Cracoviae fer. 4a in vigilia gloriosissimae B. Mariae V. 1530 i konfirmacyją tegoż przywileju z przydaniem szerszych artykułów przez Zygmunta Augusta Piotrcoviae in Conventu Regni generali sabbato festi S. Floriani 1555, oraz konfirmacyę Stefana Batorego Mariaeburgi d. 26 Maji 1577.

Starsi cechu piekarskiego Kazimirskiego fer. 2a in vigilia f. OO. Sanctorum 1583 pozywają do urzędu radzieckiego Kazimir. Gregiera Barszcza piekarza Kazimir. iż przestąpiwszy winy 24 razy tak w metaniu zbóż jako też i w pieczeniu, za każdą razą po połkamienia wosku co wszystko rachując połkamienia wosku po 5 złp. uczyni razem 60 złp. – takowych win do cechu płacić niechce. – Sprawę tę zakończono zgodą polubowną.

R. 1631 d. 5 Kwietnia, w Cechu piekarskim Kazimirskim – Starsi i młodsi cechu piekarskiego Kazimir. robią ugodę z Przekupkami (fenestrices) Kazimirskiemi: Przekupki deklarowały się iż w 14 wakujących piekarskich przedawać niechcą; mimo tego obligują się co kwartał czynsz wielkorządowy na zamek z tych 14 jatek po 12 groszy na kwartał, co uczyni in summa 5 zł. 18 gr. oddawać za pośrednictwem Cechu piekarskiego – również nie nanosić robót obcych piekarzów, chleba na grosz nie krajać pod utraceniem takowego na rzecz Szpitali. A gdyby się w zgodzie nie zachowały, mają według rozporządzenia p. Wielkorządcy znowu 10 jatkach piekarskich zasiadać.

(Acta consul. Casim. Tom 799 p. 485)

1634 Władysław IV król potwierdził dawne przywileje
Cechu piekarzy Kazimir. na mocy których niewolno
obcym niecechowym prócz dni targowych niewolno na:
wozić do Kazmierza, Stradomia i Żydów na sprzedaż
chlebów białych pszennych, mianowicie placków, Ku:
kiełek, obwarzanków, kuchlarskich robot, równie też Przekupniom zaku:
powac chlebów w dni targowe na przekupstwo.

46 / 393

Cech piwowarów, słodowników, mielcarzy i karczmarzy (Coctores cerevisiae, Braxatores et Propinatores vel Tabernatores)

Varsavia

Sigismundus Augustus rex Pol. (In Conventu generali regni d. 18 Februarii 1564) pro meliori ordine servando coctoribus cerevisiae Cracoviensibus concedit contubernium habere et confirmat sequentes articulos ipsorum:

1) Kto chce zostać brazeator cerevisiae, braxator aut propinator in civitate Cracov. et ejusdem limitibus ac suburbii ma pokazać list dobrego urodzenia przed Starszemi który go przedstawi Magistratowi, takowy ma dać wstępnego do cechu 5 grzyw. na zbroję i potrzeby cechu. Król zakazuje iż nikomu w Krakowie i przedmieściach, od daty przywileju niniejszego nie wolno warzyć piwa i słodów robić i piwa szynkować (brasea conficere, cerevisiam braxare et braxatam propinare), jeżeli by niebył przyjęty do cechu. Ci który by się ważyli ~~to~~ robić, napomnieni przez Starszych mają zapłacić kary 3 grzywien; a gdyby mimo tego nie ustał, mają Starsi podać go do Magistratu gdzie zapłaci kary 10 grzywien z których połowa fiskusowi ~~ja~~ [króla] druga połowa cechowi przypadnie. Starsi mają takim przeszkodnikom zabronić trzymać czeladź, dopokąd nie przyjmą prawa miejskiego i nie zostaną wpisani do cechu. — Bracia i siostry skoro obesłani zostaną przez magistrat lub Starszych cechu mają się ~~[illegible]~~ zejść do Starszych na czas wyznaczony a który by ~~[illegible]~~ z młodszych nie ~~[illegible]~~ [był posłusznym] zapłaci kary 6 gr. z starszych gdyby ~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~ [był posłusznym] zapłaci 12 gr. do skrzynki cechowej.; a który by słusznej przyczyny swej absentacyi nie dał przed Starszym ~~[illegible]~~ zapłaci 24 gr. kary. — Okienniczki [się] mieszkające w piwnicach (cellariis) jeżeli chcą piwo szynkować nie mają wieńców (haederas) czyli znaków dotąd wywieszać dopokąd nie będą wpisane do cechu i nie zapłacą wstępnego po 12 gr. ~~[illegible]~~ oraz obowiązkom cechu zadosyć nie uczynią. — Na mocy dekretu przez Zygmunta I wydanego w sprawie mieszczan ~~[illegible]~~ warszawskich wolno każdemu mieszczanowi chociażby się nie uczył (conficiendi brasei) u mistrza, conficere brasea: wszelako ~~[illegible]~~ wyuczeni mają mieć większe prerogatywy

i im samym wolno trzymać uczniów i towarzyszy. W Krakowie wolno wszystkim wyrabiać słody i sprzedawać takowe na robienie piwa, wszelako uczniów na naukę tylko wyuczeni słodownicy przy-mować i wyzwalać mogą. — Do tegoż cechu mają z Krakowa i z przedmieść należeć wszyscy gorzalnicy (vini cremati coctores) który z słodu lub z innych rzeczy wódkę wyrabiają, wstępnego zapłaci gorzalnik 48 gr. a szynkarz (propinator) 24 gr. do cechu. — Niewolno do Krakowa wprowadzać i szynkować gdzie indziej robionego piwa oprócz miejscowego, wyjąwszy piwnicę pod ratuszem Krakowskim. Ktoby obce piwo do Krakowa sprowadzał i szynkował zapłaci kary 50 grzyw. z której kary połowa dla skarbu Król. a połowa na magistrat przypadnie. — Propter commoda molendinorum nostrorum permittimus omnibus Cerevisiae braxatoribus Cracov. potestatem cerevisiam omnis generis et speciei ad instar cerevisiarum externarum, similiter cerevisiam Marzec vocatam in Cracovia braxandi, coquendi et propinandi ac in alias civitates divendendi. — Verum cum ebrietas fomes ac fundamentum sit omnium vitiorum et excessuum, omnes et singuli ejusdem contubernii fratres ac sorores praecustodire debebunt ne quid inhonesti in domibus suis admittant neque lusores publicas et aliquas inhonestas mulieres domi suae patiantur. Brat wiedzący o jakim występku drugiego ma go odnieść do starszych który gdyby napomniony od starszych nie przestał cierpieć w domu swym tych rzeczy zapłaci 5 grzyw. do cechu, a za drugą razą i później podwójną karę do skrzynki. A gdyby się który rozkazom starszych sprzeciwiając tej kary płacić niechciał mają go starsi odnieść do magistratu, gdzie ma być tak długo przytrzymany, dopokąd za niego niezaręczą iż karę zapłaci. — Gdyby brat wiedzący o excessach wydarzonych w domu innego brata, nie doniósł o tem starszym, zapłaci 5 grzyw. kary. — Sprawy mniejsze: (pro levibus debitis vel ob leves injurias) mają być sądzone w cechu z wolną do magistratu apellacyją; ktoby zaś niesłusznie apelował ma być potkamieniem wosku karany. — Co kwartał mają się bracia i siostry schodzić raz do starszego za poprzednim zwołaniem, gdzie na potrzeby cechu dadzą po 1 gr. a wdowy biedniejsze i okienniczki po półgrosza. Starszy przyjmujący ucznia na naukę który uczeń ma być dobrego rodu ma go w cechu do wpisu przedstawić przy czem uczeń 12 groszy do skrzynki zapłaci i dwóch ręczycieli postawi

jako czas nauki odbędzie; gdyby zaś przed wyzwoleniem uszedł
od mistrza, nie wolno go innemu mistrzowi pod karą 5 grzywien na powrót przyjąć.
Gdyby mistrz odumarł uczeń u wdowy ma lata swej nauki do:
kończyć. Uczeń po wyzwoleniu ma rok u mistrza robić za
wochlonem pod karą grzywny 1. — Towarzysz któryby chciał
w Krakowie mistrzem zostać ma przez 2 lat po innych mias:
tach wędrować a potem list dobrego zachowania okazać. —
Towarzysz starszy ma przestrzegać aby się mistrzowi w piwie
przywarzeniu szkoda nie stała, co gdyby się przytrafiło ma
być karany „wochlonem". Towarzysze mają pełnić usługi ce:
chowe wskazane im przez starszych pod karą 12 gr. — Mistrz
który by drugiemu bądź sam bądź przez żonę towarzysza lub
sługę odmawiał karany będzie pół kamieniem wosku.
— Który by drugiemu zadał nieprzystojne słowa lub łżył ma
być karan 6 funtami (librae) wosku; gdyby się przy zwadzie rany
przytrafiły ma to być do magistratu oddane. — Brat któryby
drugiego w kupnie zboża, chmielu (humuli) drzewa i innych
rzeczach oraz w najęciu domu, piwnicy (cellarii) podkupywał
ma być karan 2 grzywn. — Gdyby który brat naczynia i narzędzia
do robienia piwa należące do drugiego u siebie przetrzymywał
i takowych mu nie odesłał zapłaci 15 gr. — Na starszych cechu
ma być połowa z piwowarów (braxatoribus) lub szynkarzy
(propinatoribus) przez młodszych mistrzów wybranych, a druga z słodowników (braseatoribus) co roku
obrana których magistrat potwierdzi, ci mają co roku składać rachunek
z wydatków przed młodszemi. — Młodsi mistrzowie mają w kościele
w święta, wigilie, na jutrzni, summie i nieszporach świece zapalać
i gasić, oraz podczas pogrzebu lub na exekwiach świece rozdawać.

mary z leżtuchem (feretrum cum operimento) przysposabiać pod karą i funtu (libra) ~~[illegible]~~ wosku. – Gdyby który brat lub żona jego, syn, towarzysz uczeń lub sługa umarł, mają inni bracia z żonami iść na pogrzeb pod karą i funta (libra) wosku, pod takąż karą mają się znajdować na mszach załobnych cechowych co kwartał odprawiać się mającyh. – „Hanc tamen fraternitatem ea lege et conditione in„stituimus ut braseatores praedicti cerevisiam meliorem „quam alias ante hac soliti sunt braxare et conficere „teneantur, alioquin ejusmodi constitutio fraternitatis „nullum robur habitura est." – Przyczem „nihil derogari „volumus statutis regni et constitutionibus publicis ac juris„dictioni capitanei nostri et magistratus civilis cracov. Przykazujemy Stanisławowi Myszkowskiemu z Mirowa kasztelanowi sandomir. staroście krakow. i ratnensk. aby braseatores, cerevisiae coctores et ejusdem propinatores ~~[illegible]~~ cracov. zachował przy swych prawach.

Famati Jacobus Frant, Joannes Lochylek, Nicolaus Mikolajczyk, Blasius Zdeyssij cives et tabernatores cracov. obtulerunt literas in pergameno scriptas S. Reg. Majestatis ad acta castrensia cracov. feria 4a post dominicam Conductus Paschae 1564. (Lib. Inscript. f. 83)

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae fer. 6a post fest. S. Agnetis 1568) ad quaerelas tabernatorum sive coctorum cerevisiae Cracov. quod nullas litteras habent boni ordinis inter se atque familiam eorum, qui tabernatores postulabant certas constitutiones polonico idiomate conscriptas, signi=ficant, quod S. Reg. Maj. non est arbitrata, ut coctores cerevi=siae quemadmodum Communitas petiit, habeant contuber=nium necessarium, sed ut maneant juxta veterem ~~[illegible]~~ consuetudinem, et ut familia quae apud illos artem coquen=dae cerevisiae didicerit, ubique in regno suscipienda sit. Ideo volentes prospicere bono ordini ex parte caeremoniarum ecclesiasticarum et discendae familiae, non vero ut contuber=nium haberent, Consules approbant antiquas ordinationes per eosdem Coctores cerevisiae productas, videlicet:

1) Ma być 6 starszych doglądających porządków, żeby się wypra=wowali tém lepiéj ku strzelbie wszelakiéj i téż ku wycho=dzeniu na przyjazd Króla JMci, jako inni mieszczanie. 2) Ktoryby kolwiek Słodownik albo piwowar w mieście Kra=kowskim piwo warzyć chciał, ma mieć list od urodzenia i cnotliwego zachowania, potém ma przysiądz na miejskie prawo; 3) potem na miejsce sztuk da 4 grzywny na zbroję albo na hakownice. 4) na rozkazanie pp. Rady Krak. oberstami mają się wszyscy na naznaczoną godzinę stawić pod winą i funta wosku; upornych karać będzie Rada miasta. 5) małe rzeczy między bracią, jako to swary i niesnaski o małe długi albo raczynie karczmarskie, będą sądzić starsi z bracią, aby Urząd miejski nie był molestowan.

6) Wolno jednakże od tegoż sądu apelować do pp. Radziec. 7) Na każde suchedni wszyscy bracia i siostry wdowy obestani przez posła kaczmarskiego powinni się zejść do starszego gdzie każdy ma dać na wosk po 1 gr. 8) Towarzysze wszyscy rzemiosła kaczmarskiego albo słodowniczego powinni być posłuszni starszym, pełnić wszystkie posługi które im przykażą pod winą i wochlonu. 9) Towarzysz będzie u mistrza swego na tydzień robił. 10) Myto w ten sposób ma być płacone: na tydzień starszemu towarzyszowi po 4 gr. a młodszemu po 3 gr. 11) Jeśli by się towarzyszowi niepodobało, powinien wypowiedzieć 2 niedziele przedtem nizli ma odejść; jeśli by zaś zaczął sztukę słodową, tak długo nie ma odchodzić aż sztukę zaczętą dorobi. 12) Również i mistrz ma 2 niedziele przedtem towarzyszowi wypowiedzieć. 13) Jeśliby towarzysz albo czeladnik odszedł od mistrza niewypowiedziawszy wedle obyczaju, ma być karan z wochlonem. 14) Toż samo i mistrz gdyby niewypowiedział da winy 4 funt. wosku. 15) Starszy towarzysz ma doglądać aby się mistrzowi szkoda nie stała. 16) Jeśliby towarzysz starszy lub młodszy przez niedbalstwo albo opilstwo szkodę mistrzowi uczynił, karan będzie wochlonem, jeżeli szkoda kopy nieprzechodzi, a gdy przejdzie kopę, ma tę wyższą szkodę nagrodzić. 17) Starszy towarzysz przy robocie w browarze ma być czujnym i trzeźwym a to dla ognia, dla kotła i inszych przygod. 18) Towarzysz starszy gdyby kocioł przepalił ma być karan i wochlonem. 19) Mistrz przyjmując ucznia ma być sam uczony rzemiosła słodowniczego; uczeń zaś ma być rodu i zachowania dobrego potem ma go dać ~~ze~~ mistrz na probę przez 2 lub 3 niedziele. 20) Potem ma być uczeń przed starszemi na rok tylko ujednany przyczem przy wpisaniu do regestru da 8 gr. 21) Gdy się uczeń wyuczy ma go mistrz postawić przed starszemi, ma mu dać igrywne miasto szat albo odzienia, a do bractwa zapiśnego 8 gr. 22) Jeśliby uczeń odszedł od mistrza niedouczywszy się, tedy pierwszy czas nie ma mu być potem poczytany. 23) Jeśliby mistrz uczniowi odumarł, ma się uczeń douczyć u wdowy lub u innego mistrza.

24) Mistrz nie ma przyjmować ucznia któryby u drugiego sam
odszedł, pod winą 1/2 kam. wosku. 25) Mistrz lub mistrzowa nie
ma drugiemu towarzysza, sługi lub służebnice odwabiać pod
winą 2 funt. wosku. 26) Jeden drugiemu nie ma przegabać
albo podkupować targu w zbożu, drwach, chmielu i inszych
rzeczach karczmarskich pod winą 1/2 kam. wosku. 27) Jeden dru=
giemu karczmarza wiejskiego nie ma odmawiać, ani przyjmować
ażby zapłacił u którego pierwej brał pod winą 1/2 kam. wosku.
28) Młodsi tym sposobem starszych wybierać mają: połowicę
z uczonych albo stodowników, a drugą połowicę z nieuczonych.
29) Bracia starsi powinni młodszym co roku zdawać rachunek.
30) Młodsi mistrzowie mają zapalać i gasić świece w kościele na msze:
porze, na mszy i w wigilie pod winą 1 gr. 31) Jeżeli umrze który
z braci lub jego żona, dziecię, towarzysz, służebnik, służebnica
mają się zejść wszyscy bracia i siostry wdowy ku prowadzeniu
ciała do grobu pod winą 1 gr. a gdyby męża niebyło w domu, ma
iść małżonka. 32) Młodsi mistrzowie powinni nieść ciało
do grobu pod winą 1 funt. wosku. 33) Młodsi powinni na ża=
łomszę mary gotować, przykryć, świece nosić pod winą 1
funta wosku. 34) Na każde suchedni mają się zejść wszyscy
bracia na żałomszą pod winą 1 gr.

Sigismundus Aug. rex Polon. (Lublini in conventu regni
gener. fer. 3a post fest. S. Valentini 1569) confirmat articulos
polonico idiomate scriptos Coctorum Cerevisiae per consules
cracov. fer. 6a post fest. S. Agnetis 1568 approbatos (jak wyżej)
cum adjectione adhuc novorum articulorum (po łacinie)
Którzyby mistrz był nieposłuszny starszym mogą mu starsi pod=
nieść czeladź, a jeżeli by towarzysz mimo tego robił karany bę=
dzie 2 funt. wosku. – Dla większej korzyści młynów królewskich w których
cia piwowarowie miarę opłacają, wolno tymże piwowarom
Krakowskim wyrabiać wszelkie gatunki piwa, także i nakształt
zagranicznego Marzec zwane i szynkować – niewolno nikomu
inszemu sprowadzać i szynkować wszelakiego piwa w Krakowie
któreby nie było warzone w Krakowie: wyjąwszy tylko piwnicę

pod ratuszem Krakow. a to pod karą 10 grzyw. – Poniewaz pijanstwo zrodłem jest wszelkich występków, mają przetoż wszyscy brača cechowi (contubernii fratres) na to uważać, aby się w ich domach niedziało nic sprosznego, nie mają cierpieć graczy ani kobiet rozpustnych pod winą i kam. wosku. – Rajcy nie mają prawa obsyłać i zwoływać do siebie mistrzów, tylko 6 przysięgłych starszych cechu a to w interessie targów i jarmarków i innych wypadków domowych – niewolno żadnemu piwowarowi w niedziele lub w uroczyste swięta N. P. Maryi i Apostołow podniecać ognia dla warzenia piwa pod winą 1/2 kam. wosku – Bracia cechowi nie są obowiązani do płacenia opłat na potrzeby miasta na insze cechy przez rajców rozłożonych. – Rajcom nie wolno zmieniać artykułow cechowych lub je kassować bez wiedzy Króla.

(Oblat. fer. 5a ante fest. nativ. S. Joan. Bapt. [crossed out] 1572 ad acta castr. crac. – Lib. Inscript. Tom. 106 p. 1609–1621 Nro 890)

Zygmunt August Król pol. (W Warszawie d. 9 listop. 1570) ur. Janowi Przyłęckiemu poborcy wojewodzt. Krak. i rajcom Krak. skarżyli się kaczmarze Krak. iż nad dawny obyczaj chcecie od nich wyciągać dwojakie czopowe po 1 gr. od każdej beczki piwa, gdy oni razem od każdego waru płacą czopowego po 40 gr. według Uniwersału sejmowego. Objaśniamy tedy iż owe czopowe po 1 gr. od beczki rozumie się nie o piwie Krakowskim, lecz o piwie przewoźnym jako Piątkowskie, Piotrkowskie, Łęczyckie, Bydgorskie, Przemyskie; Krakowscy zaś piwowary mają tylko płacić [crossed out] czopowe po 40 gr. od waru odczopowawszy.

Cech Karczmarzy (Tabernatores) i piwowarów (Coctores cerevisiae) oraz słodowników (Braxatores)

Sigismundus III rex P. (Varsaviae in conventu regni generali d. 6. Aprilis 1589) significat quod Privilegia Contubernii Tabernatorum Civitatis Cracoviae decreto de data Cracoviae Sabbato ante festum Assumptionis B. Mariae V. 1588 confirmavit, nunc vero certas ordinationes ab illis laudatas confirmat scriptas polonice:

Nowy brat który chce piwo począc szynkować ma miasto sztuk i częstowania braci dać do cechu 12 grzywien, które to pieniądze służyć mają na pożyczenie bez interessów braci który by podubożeli – Jeden brat drugiego w najmie domu albo kamienicy nie ma podnajmować pod karą 2 kamieni wosku i wynagrodzenia szkody – Aby się żaden nie ważył piwa robić inaczej tylko porządkiem wedle postanowienia wszystkich braci pod winą 2 kamieni wosku, a to dla tego, aby uboższym który w kącie i na stronach mieszkają i odbycia na piwo nie miewają piwo nie kwaśniało – Aby żaden brat nieważył się piwa drożej przedawac ani inszą kwartą na miasto mierzyć jeno wedle postanowienia p. Wojewody Krakow. czego starsi z 12 mężów doglądać mają i winowajcę urzędowi oddawać. – Ktoby za obesłaniem nierychło do cechu przyszedł, lub swą wolą z cechu wyszedł ma dać winy funt wosku. – W cechu aby się żaden nieważył w rzecz nikomu wrywać, lecz namowiwszy się u każdego stołu z osobna mają jednemu zlecić od każdego stołu i dopiero do 12 mężów podać pod winą funta wosku. – Gdy który ma co mówić, ma wstać i od starszych odpuszczenie wziąść – Aby bracia wszyscy na zaduszny i na pogrzebie bywali pod winą funta wosku.

(Oblat. in act. castri cracov. fer. 5a post fest. Visitationis B. Mariae V. 1590 Libri Relat. Tom XVI)
Oblat. per Venceslaum Przybytek et Mathiam Blosz seniores contubernii tabernatorum crac.

Sigismundus Aug. rex (Lublini fer. 2a ante fest. nativ. Mariae 1566) do Rajców Krakow.... Cechy głownie w tem celu statutami koronnemi są pozwolone, aby każdy cech miał swoją broń, oręże i hakownice, aby miał naznaczone miejsce i basztę przy murach do obrony przeciw nieprzyjacielowi w razie potrzeby, zwłaszcza w Krakowie w miejscu Węgrom przyległym. Ponieważ cech mielcarzy i piwowarów (braseatorum et braxatorum seu coctorum cerevisiae) w Krakowie jest najliczniejszy, daliśmy my im przywilej na utworzenie cechu. Jednakże dochodzi nas iż Magistrat Krak. nie chce potwierdzić obranych starszych ich cechu, więc napominamy was pod karą 2000 czerw. zł. abyście wybranych starszych cechu piwowarów potwierdzili.

388

Sigismundus III rex (Varsaviae in comitiis regni d. 8 Martii 1600 approbat sequentes articulos (polonice scriptos) contubernii tabernatorum civitatis Cracovien:

My starsi i młodsi bracia Karczmarze i piwowarowie miasta Krakowa (Cracoviae d. 26 Martii 1598) upatrując że siła braci naszych dla nieporządku niszczeją i ubożeją a to dlatego iż piwa przewozne, miody sycone i gorzałki wożone, i piwa nie w porządku warzone bywają, przychylając się do praw nadanych cechowi naszemu od Królów Władysława, Kazimierza Zygmunta I, Zygmunta Augusta, Stefana i Zygmunta III takie Laudum i postanowienie uczyniliśmy:

1) Aby piwa przewozne to jest Nowomiejskie, Kazimierskie, Kleparskie i insze, także miody sycone, gorzałki, nie były na nas wożone, pod utraceniem takowych według przywilejów Królów Władysława i Kazmierza, a ktoby się ważył takowe szynkować w juryzdykcyi miejskich, tedy urząd miejski Krakow. ma z takowych sprawiedliwość czynić i karać winą 10 grzywien podług przywileju Zygmunta Augusta, Lublin fer. 3a post fest. S. Valentini 1569. A jesliby kto takowe w innych juryzdykcyach szynkował powinien Urząd grodzki Krakow. i Urząd Wielkiego Rządce Krakow. sprawiedliwość czynić.

2) Chcemy to mieć aby cech nasz gajny był dla większego porządku w cechu jako są insze cechy: Kuśnierski, piekarski, krawiecki i szewcy.

3) A iż w przywileju Zygmunta III Varsaviae in conventu regni d. 6 April. 1589 potwierdzającym artykuły cechowe jest artykuł: aby się żaden nieważył piwa robić tylko porządkiem wedle postanowienia braci – tedy ten artykuł tak deklarujemy: Większa część Karczmarzy Krakow. gdy się zezwolą, mogą postanowić porządek robienia piwa to jest 10go 11go 12go dnia, jako i kiedy czas ~~zdarzy~~ i potrzeba ukaże czasu podnieść lub umniejszyć podniecania. Ktoby temu postano=

Taż sama uchwała cechowa z d. 8 Januarii 1605 obejmująca artykuły 3, 4, 5 artykuł i zmodyfikowany tylko do piwo Kazimierskich i Kleparskich się stosujący i do gorzałki i z dodaniem nowego artykułu: Zakazano niecechowym zbożem, mętem furowe na gorzałki przywozić na sprzedaż – i starsi mają być wolni od postną cechowych reszta artykułów też same. Sigismundus III hanc ordinationem confirmavit. Varsaviae d. 26 Febr. 1605
Oblat. sabbato post dom. Jubilate 1645 ad acta castr. crac. Libr. Relat. Tom 71.

wieniu większej części nie był posłuszny, ma być karan winą 2 kamieni wosku; a gdyby się starszym nie dał karać ma być Urzędowi miejskiemu odmieniony.

4) Których starsi naznaczą do przestrzegania porządnego robienia także i do bron dla przestrzegania przewożących piw miodów i gorzałek, jeżeli by się okazali niedbałemi mają dać pułkamienia wosku winy nieodpuszczalnej za każdym razem.

5) A iż jest wiele obywatelów miasta Krakowa, którzy w piwnicach i na przedmieściach w domiech piwa szynkują nienależąc do cechu: tedy każdy któryby chciał piwo szynkować ma dać do cechu karczmarskiego 12 grzywien czyli cech ma przyjąc i przy przyjęciu powinien kolacyją sprawić na starsze i na 12 mężów, albo ma dać za to 10 grzywien, które się mają obracać na ~~...~~ rynsztunki cechowe.

r. 1605 uchwalono iż koszta kolacyi nie mogą przenosić 8 zł.

6) Aby ~~...~~ żaden brat drugiemu nie ważył się odmawiać Karbownika w Krakowie i na wsiach pod winą kamienia wosku.

7) Gdy srot albo stawianie piwa przez brata zapowiedziane będzie dla niezapłacenia albo zatrzymania pieniędzy przez Karbownika albo Karczmarzów na wsiach, przez co ich sita ubożeje: a gdy się brat podstępnym ukaże i nad zakazanie piwo stawiać będzie, przepadnie winy i kamień wosku i szkody powinien nagrodzić temu przez którego srot będzie zapowiedziany.

(Zinnverzilberer)

Dla lepszej wiary pieczęć cechu jest przycisniona Cracoviae d. 26 Martii 1598.

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 6a post fest. S. Mathaei evang. 1639. Libr Relat Tom 64.)

Cech piwowarow i Karczmarzy Krakowski, oraz Słodownikow.

Joannes Casimirus rex (Varsaviae d. 20 Julii 1660) sequentes ordinationes circa socios contubernii Tabernatorum et Braxatorum Cracoviensium confirmat:

I) Consules Civitatis Cracoviae (in praetorio cracoviensi fer. 2a ante fest. S. Margarethae 1605) ad petitionem Seniorum et Juniorum Magistrorum Contubernii Tabernatorum sive Coctorum Cerevisiae et Braxatorum Cracov. sequentes 36 articulos pro sociis artis hujus confirmant:

Panowie Karczmarze albo Piwowarowie Krakowscy powinni będą 4 razy do roku na każde Suchedni raz w niedzielę po obiedzie pozwolić swej Czeladzi gospody aby się czeladz starsi i młodsi towarzysze w postępki dobre i obyczaje wprawiali i aby się podług następnych Artykułów zachowywali:

1) Towarzysze obesłani powinni się do gospody naznaczonej zejść z wielką uczciwością u stołów zasiąść, skrzynkę na stół postawić; przy której skrzynce 4 panow od Starszych obranych t. j. 2 z uczonych a 2 z nieuczonych zasiadać mają i 6 towarzyszów obrać mają; który towarzysze przy skrzyni siedzieć i każdy po kluczyku do skrzynki mieć będą.

2) Gdy się towarzysze starsi zejdą mają zasieść u stołu i mają 2 towarzyszom kazać wstać przed stół, który stanąwszy uczciwie czapki zdjąwszy wysłani będą po Pany aby przybyli do gospody.

3) Gdy Panowie na naznaczoną godzinę do gospody przyjdą, mają Starsi towarzysze dwom co się dopiero z uczenia wyzwolili kazać u drzwi stać i niepuszczać nikogo do izby, oraz pilnować aby się w sprawie inni gadkami niepotrzebnemi nie bawili pod winą i funta wosku.

4) Mają Towarzysze mieć Katalog panów swych na tablicy spisany potem jeden z towarzyszy będzie ten Katalog czytać (do czego też gdyby się nie znalazł taki coby umiał czytać i pisać mają użyć żaczka który ma siedzieć z niemi u stołu) a każdy towarzysz gdy pana jego

wymienią, ma wstać i co powinność niesie do skrzynki oddać; a ktoby w oddaniu był sprzeczny, karany będzie z wochlonami; a gdyby niechciał i tego odłożyć ma być odesłany na Ratusz.
5) W gospodzie powinni i ci towarzysze co w robocie nie stoją bywać; także i żonaci którym wolno browary odrabiać i sztukę słodową wyprawiać. Gdyby na którego albo na żonę i dzieci jego P. Bóg śmierć przypuścił, mają dać (leituch) leybicka (?) i ciało do grobu zaprowadzić.
6) Gdy pany z starszemi towarzyszami podadzą na ustęp towarzyszów, mają się towarzysze u stołów namówić i mają przez jednego który wstawszy i odpuszczenie wziąwszy, to odprawić co mu zlecili, przed starszemi.
7) Nie ma się żaden w rzeczy gdy drudzy odprawują wrywać bez pozwolenia pod winą i wochlonu.
8) Gdyby który towarzysz ważył się wyjść z izby (bez odpuszczenia) gdy sprawa będzie zaczęta, ma odkładać winę i funt wosku.
9) Gdyby towarzysz przyszedł do gospody pijany i przymówił któremu, ma być karany z wochlonami a gdyby i na to niechciał pozwolić ma iść na ratusz pod posłuszeństwem i rzemiosłem.
10) Gdyby który towarzysz robiąc u pana swego zachorzał, powinien pan przez 2 tygodnie mieć o nim staranie, potem go starsi w gospodzie chować będą. Jeżeli wyzdrowieje ma wyłożone koszta do skrzynki powrócić; jeżeli umrze mają go towarzysze pogrześć: rzeczy jego spisane mają 12 niedziel być chowane o które jeżeli się powinni nie zgłoszą mają być sprzedane i po powróceniu kosztów do skrzynki reszta na miłosierne uczynki ma być użyta i na msze.
11) Na pogrzeb po obesłaniu mają się wszyscy zejść pod winą i funta wosku. Jeżeli by zaś 2 na tenczas w browarze robili; ma jeden przy robocie zostać.
12) Na żałomsze suchodniową która ma być w niedzielę po rannych mszach albo kazaniu mają się wszyscy [skreślone] stawić pod i funtem wosku.
13) Starsi obrani mają trwać do roku; przy wybieraniu mają zawsze 3 dawnych zostawić.
14) Towarzysze młodsi mają z chęcią posługi towarzyskie, jako to: świec palenie, ciał zmarłych noszenie, leytucha sprzątnienie odprawiać pod winą towarzyską i funta wosku.

15) Gdyby który towarzysz przywędrował albo w gospodzie ~~[illegible]~~ mieszka=
jąc roboty nie miał, ma posła prosić aby mu robotę wynalazł. Towarzysze
starsi i młodsi mają być w robocie pilni, trzeźwi, skromni, mają
panią i dziatki szanować; występny ma być opowiedziany w cechu.
Towarzysze mają być pilni dla ognia pod kotliną jako i pod lasy.
Gdyby się któremu u pana robota niepodobała, ma przed odejściem ro=
botę wypowiedzieć i nie pierwej odejść aż sztukę słodową zaczętą Pa=
nu swemu nie odda. Kto swawolnie odejdzie, nie ma mieć roboty, aż się w
cechu sprawi.

16) Towarzysz któryby stał w robocie i gdyby jeżeli się flis trafi, bez
pozwolenia odstał od roboty i szedł na takowe flisy, nieopatrzywszy
Pana innym towarzyszem, ma być do cechu obesłany i i kamieniem wośku karany.

17) A iż podług starodawnego zwyczaju na każdy war piwa ma być
14 ćwierci pszenice na słód zlewano, z którego słodu ma być
10 worów tedy z takowych ostatka worow dziewięci słodow nie ma
więcej brać każdy towarzysz piwa na szynk jedno 28 achteli a na
swą potrzebę domową 2 achtela nieodejmując z tego słodu nic na
gorzałki i na insze rzeczy. Żaden towarzysz nie ma się ważyć u Pana
swego więcej robić i brać piwa nad sposob wyżej opisany, i owszem
każdy czeladnik gdyby mistrz upornie chciał piwa więcej brać ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ma to do urzędu referować pod winą 5 grzywien, a pod utra=
ceniem piwa na mistrzów. To się ma rozumieć o tym warzeniu piwa
z 9 worów, gdyż dziesiąty wor słodu na młyńską miarę Karczmarze oddawają.

18) Swawolne życie, pijaństwo i niewypolerowane obyczaje mają być w
cechu karane.

19) Gdyby który towarzysz nie mógł winy zapłacić mają 2 za niego aż
do przyszłej schadzki zaręczyć.

20) Gdyby taki towarzysz nie zapłaciwszy winy uszedł, mają zań zapłacić
ci co ręczyli: a ten co uszedł jeżliby powrócił nie ma być dotąd za dobrego
poczytany i rzemiosła trybować, aż go towarzysze za dobrego nie przyjmą.

21) Starsi towarzysze winni na każdej schadzce innych upomnieć aby się
u Panów skromnie zachowali żeby dobra sława o nich słynęła wszędzie i aby
się w roznoszeniu piwa z ludźmi nie kłócili.

22) Ponieważ Senatorowie lub Panowie czasem piwo od Karczmarzów biorą
gdzieby piwo zaniesione było, nie ma towarzysz prożnych achtelow z cechu
nie jego pana brać pod utraceniem roboty.

23) Towarzysze starsi mają na każdej schadzce upomnieć towarzyszy aby byli

pilni tak w browarze jako i około kotła także nalewać da przy=
palenia słodu, ~~[illegible]~~ i dla warowa=
nia ognia, także w korycie na gumnie i we młynie żeby byli pilni
pańskiej szkody przestrzegając

24) Iż też często panowie narzekają, że w piwnicy piwa im odtaczają
do tego inszej czeladzi napuszczą, z czego niemałą szkodę podejmują
że im tém odtaczaniem piwa kwaśnieją: każdy taki na którego przyjdzie
skarga do cechu ma być winą karany znaczną.

25) Którzyby towarzysz dom panu swemu zelżył nierządem z nierządnicą
obcując, takowemu ma być robota złożona i on na ratusz odesłany.

26) Towarzysz w gospodzie będący gdyby roboty nie miał, gdyby go pan
który potrzebował, ma iść – a gdyby panem pogardził nie ma być
w mieście lecz iść dalej pod siedzeniem ratusznem.

27) Towarzysz któryby robiąc u pana, bawił się na gospodzie pijaństwem
i kartami ma być w cechu karany.

28) Gdyby towarzysze byli w gospodzie i jeśliby po którego pan albo
pani posłała dla pilnej potrzeby ma iść z gospody opowiedziawszy się
i oddawszy powinność do skrzynki.

29) Starszy towarzysz jeżeli chce wędrować ma innego na swe miej=
sce użyć któryby od niego kluczyk odebrawszy zasiadał; toż samo
jeżeliby zachorował.

30) Towarzysz od swego pana ukrzywdzony ma w cechu skarżyć.

31) Ktokolwiek przeświadczony będzie iż czynił przemianki panom
swym albo między sobą, ma być karany.

32) Po towarzyskiej schadzce i schowaniu skrzynki mają wszyscy
iść do swych panów z gospody: czego ma Ojciec gospodni przestrzegać.

33) Po wybraniu nowych starszych towarzyszy, mają przeszli starsi liczbę
pozostałych pieniędzy uczynić.

34) Wykraczający przeciw tym artykułom mają być do cechu odesłani.
Myto dla towarzyszy ma być takie jakie w przywileju swym panowie
Kaczmarze mają.

35) Gdyby towarzysz który zelżył swe rzemiosło jakim sprośnym
postępkiem lub robił u szkodnika który nie ma cechu z pp. Kaczmarzami,
nie ma żaden z takim obcować i mieć go za dobrego.

36) Winy do skrzynki kładzione mają na ~~na~~ jałmużnę, pogrzeby, chorych i
ubogich obrócone.

37) Czeladnik nie potrzebuje listu genealogii i odueczenia swego okazywać aż
zechce gospodarzem zostać lub naganiony będzie

Artykuły te mają być na każdej schadzce suchedniowej czytane które wszyscy bez broni
[illegible] słuchać mają.

Cech piwowarów.

II) Burmistrz i Rada miasta Krakowa (w ratuszu Krakowskim d. 2 Września 1638) następujące Artykuły rzemiosła Karczmarskiego ~~po~~ uchwalone potwierdzają:
1) Każdy towarzysz u mistrza swego robiąc aby się nie ważył smeru, bagna, zielsk i inszej przekazy do piwa kłaść oprócz samego chmielu chędogiego pod odsądzeniem od rzemiosła. A gdyby to sam mistrz uczynił, ma czeladnik w gospodzie opowiedzieć takiego mistrza; panowie starsi zaś powinni go ~~zaś~~ opowiedzieć pp. rajcom: a taki mistrz ma być karany utraceniem i zabraniem na Szpitale, a rajcy mają takową czeladź bronić.
2) Mistrz niemoże więcej uczniów na naukę przyjmować tylko jednego; i tym tylko mistrzom wolno przyjmować chłopców na naukę, który się rzemiosła uczyli: albowiem jest teraz wiele mistrzów, który się rzemiosła nie uczyli tylko za pieniądze do cechu weszli.
3) Towarzysz karany w cechu może do pp. rajców apellować.
4) Uczeń wyzwoliwszy się u mistrza ma dać wstępnego towarzyszom do skrzynki na kamień wosku a to na świece na żałomsze.
5) Czeladnik jeśliby co przewinił panu swemu ma być w gospodzie przed czeladzią skarżony; mistrzowi samemu nie wolno sobie czynić sprawiedliwości.
6) Na schadzce czeladniej w gospodzie ma być zawsze 4 mistrzów przyskrzynce
7) Co roku mają obierać starszych towarzyszów który mają być prezentowani rajcom i tamże przysięgę złożą.
8) Którzyby się towarzysz porwał na drugiego słowem, ma być karany

Kamieniem wośku, a jezeliby się targnął ręką, ma być odesłany do pp. rajców.

(Przywilej ten oblatowany d. 5 Augusti 1660 in Act. inscriptionum officii consularis cracov. 1660. Tom 40 pag. 1616-1625)

Jan III Król (w Warszawie d. 12 Czerwca 1688) do Starosty, wielkorządcy, i burmistrza Krakowskich. Mając cech piwowarów Krakowskich przywileje mocą których niewolno osobom nienależącym do cechu na półmile dokoła Krakowa browarów i karczem stawiać; również mają dekret Króla Jana Kazmierza (w Warszawie w wilią Visitationis Mariae 1662) którym zakazano piw obcych przewoźnych do miasta Krakowa nawozić i szynkować oprócz na 3 miejscach na przedmieściu Krakow. i to przez 3 osoby w cechu piwowarskim Krakowskim będące. Gdy zaś mimo tego teraz wiele osób duchownych, szlacheckich i miejskich po przedmieściach i po klasztorach nabudowawszy browarów piwa warzą i one na szynk do Krakowa sprzedają, także gorzałki z mezsu jako też i dobre przepalają, a podatków żadnych ani czopowego niepłacą i w młynach Krolewskich niemielą – przetoż niniejszym reskryptem nakazujemy aby zakazano nienależącym do cechu warzyć, nawozić i szynkować piwa, prócz 3 miejsc na przedmieściach i piwnicy swidnickiej pod ratuszem, także aby wzbroniono nawozić i szynkować gorzałek prostych i przepalanych, i aby nawożone konfiskowano i do szpitali dawano. (jest w zbiorze p. 433)

1661 Ordinatio Comissariorum S. R. M. in praetorio cracov. data Contubernio tabernatorum, magistrorum, sociorum et braxatorum cracov. – w której artykuł 10ty opiewa iż osobom nienależącym do cechu nie wolno na połmile około Krakowa szynkować – w Krakowie ma być szynkowane piwo tylko w Krakowie warzone – wyjąwszy piwnicę Swidnicką pod ratuszem i wieś Dąbie gdzie wolno szynkować piwa przewoźne.

1634 d. 8 Augusti – Consules cracov. Deputant Seniores Contubernii Doleatorum cum Sagittario officii ad revidenda vasa seu dolia alias Achtele piwne i pôłachtelki omnium tabernatorum cracov. num justam mensuram et debitam quantitatem ollarum contineant.

1634 d. 18 Decembr. – Consules cracov. quia nuperrimis temporibus tabernatores crac. ratione vasorum justo minorum puniti sunt, et illi culpam defectus ejusmodi in Doleatores referebant, ideo injungunt Doliatoribus ut vasa cerevisiae per illos confecta vulgo Achtele, Pôłachtelki justam mensuram habeant, et ut vasa ad reparandum accepta nota sua signent, sub poena 14 marcar.

1635 d. 16 Decembr. Varsaviae – Vladislaus IV Thomae Zamojski cancellario regni capit gener. cracov. Kryszyn. rabsztyn. neoforen... Quia tabernatores Cracov. habent privilegia quibus cautum est ne cerevisia extranea undecunque advecta praeter Cracoviam in monasteriis et curiis nobilium in civitate et extra civitatem sub poena amissionis cerevisiae et 10 marc. atque in domibus seu celariis civium crac. sub amissione et poena 5 marc. atque extra Civitatem in distantia medii milliaris ex omni parte sub amissione et poenis, vendatur aut propinetur... ideo mandamus ut executionem facias (ponieważ karczmarze płacą czopowe i ponieważ młyny Krolewskie stąd mają uszczerbek

1747 d. 10 April. Cracoviae – Jan Rutter i Andrzej Gaworski ~~[illegible]~~ starsi cechu piwowarskiego Krak. produ: kują przed Sądem Król. Komisarskim dla dobrego porządku miasta Krakowa następujące przywileje cechowe z r. 1434 – 1447 – 1568 – 1589 – 1633 – 1649 – 1660 – 1680 – 1686 – 1689 approbujące ordynacyją cechową, i ResKrypt Augusta III w Warszawie d. 20 Novembr. 1746. – Sąd ustanawia ażeby każ: dy z mieszczan wstępujący do cechu a niebędący na rauce u Magistrów piwowarskich zapłacił 30 grzyw. pol. t. j. 48 złp. a za traktamenta i inne obrządki 30 złp. Taki zaś co się uczył nauki piwowarskiej zapłaci połowę t. j. 15 grzyw. czyli 24 złp. i na traktament 15 złp. toż samo synowie i córki piwowarscy. – Każdemu Magistrowi wolno wyzwalać czeladź piwowarską, których pospolicie Drzęnikami zowią. Co do przeszkodników prawa cechowego niemających, ducho: wnych osób i świeckich, propinacyją ~~[illegible]~~ w Krakowie uzur: pujących, mają być zastosowane Dekret Assesorsk. i ResKrypt Król. z r. 1746.

1566 fer. 3a ante fest. S. Jacobi Lublini. – Sigismundus Aug. ...
quoniam relatum est nobis quod Sigismundus I tabernatoribus
cracov. dedit privilegium vigore cujus a singulis cocturis
(warka) cerevisiae, tantum 18 gross. exactionis ducillorum
(czopowe) solvi debent: quoniam ipsis hoc privilegium
infausto ignis incendio plateae Slawkoviensis concre=
matum est: ideo statuimus quod non amplius a vasis sed
a cocturis singulis 20 gros. simplicis contributionis ducillo=
rum et ~~a~~ duplicis contrib. 40 gros. solvere debent. Tenentur
vero tabernatores mensuras ad conficienda brasea in
molendinis regiis dare.

1521 fer. 6a prox. ant. f. Simonis et Judae. Cracoviae. –
Sigismundus I quia coctores cerevisiae Cracovienses
supplicaverunt nos ut illis contubernium concedere
dignaremur quia socios et familiares ~~s~~ illorum qui
artem coquendi cerevisiae apud illos didicerunt ~~a~~ in
aliis civitatibus regni propterea non suscipiunt: nos non
necessarium reputantes debere concedi ipsis ullam contuber=
nium, sine quo hactenus existentes satis bene se gesserunt
volentes tamen ut socii et famuli ad illos confluant: decla=
ramus magistros cracovienses coctores cerevisiae in eorum
arte esse bene peritos et familiares ipsorum fore semper ad
exercendam artem coquendae cerevisiae idoneos et pro talibus
ubique in regno censeri debere; illos suscipi et ~~et~~ artem exercere
posse. (Oblat. fer. 6a post fest. S. Luciae 1563. Libr. Inscript. Tom 82)

1564 d. 26 Julii in Conventu regni Parczoviensi. – Sigismundus Augustus Consulibus cracov. notificat: ex legitimis rationibus instituimus contubernium et fraternitatem braseatorum et braxatorum seu coctorum cerevisiae in civitate Cracov. ~~[illegible]~~ et dedimus illis literas complectentes certas leges.. ideo mandamus sub poena 1000 flor. hung. ut electos seniores confirmetis. (Oblatum ad acta crac. 1564 per Joannem Sochily braseatorem cracov. nomine contubernii braseatorum et braxatorum seu coctorum cerevisiae.)

1594 Podług przywileju Władysława Jagiełły zabroniono było w Krakowie szynkować piwo przywozne nie w Krakowie robione; piwo zagraniczne ma być tylko w piwnicy pod ratuszem szynkowane (świdnickie). Jednakże gdy r. 1594 piwowarzy kazimierscy do Krakowa piwo sprzedawali, tłomacząc się iż przywilej Władysława Jagiełły mówi tylko o piwie zagranicznym, Komissia Królewska 1594 zakazała im sprzedawać piwa do Krakowa na szynk, wyjąwszy domy szlacheckie, duchowne i zamek którym na własną potrzebę wolno zewsząd piwo sprowadzać.

1676 d. 8 Martii Cracovia in comitiis Coronation. – Joannes III concedit privilegium tabernatoribus Cracov: inter alia: Dla lepszych pożytków młynów naszych które nas dochodzą z miar od Karczmarzy Krakowskich: dajemy im moc piwo wszelakiego rodzaju nakształt piw obcych, także i piwo które zowią dwurazowe warzec, gorzałkę palić i one wolno szynkować. – Żadnemu mieszczaninowi niewolno przewoznego piwa jakiegokolwiek rodzaju do Krakowa przywozić i w około Krakowa takowe na półmile szynkować, wyjąwszy Piwnicę świdnicką pod Ratuszem w której wolno piwa przewozne szynkować; inne przewozne piwa mają być zabierane na szpitale a szynkujący 14 grzywnami karany.

(Oblat in Actis consul. crac. Anni 1739 Tom. 54 p. 641)

1699 Privilegium Augusti II confirmans articulos Contubernii Tabernatorum cracov:

Item: Ponieważ jest siła Karczmarzów którzy przez to ubożeją iż po stronach mieszkając odbycia nie mają, przez co im się piwa psują i kwaśnieją, tedy aby się żaden z braci nieważył piwa robić tylko porządkiem podług stanowienia wszytkiej braci, pod winą 2 kam. wosku. – Item aby się żaden z braci nie ważył piwa zlewać w niedzielę pod winą półkamienia wosku. – Item (Ob. Artykuł 3 i 4ty w Artykułach braci cechowych d. 26 Marca 1598 potwierdz. przez Zygmunta III d. 8 Martii 1600). – Item: Aby się żaden brat nieważył drożej piwa sprzedawać ani inną kwartą na miasto mierzyć tylko ustanowioną od p. Wojewody Krak. pod winą półkamienia wosku i zabraniem piwa na szpitale; a gdyby w tem uporny był powinni mu Starsi czeladź z roboty podnieść nieważając na żadne roboty domowe jak o tem szerzej supra in Articulo 4to. – Item aby się żaden brat nieważył dawać piwa na miasto niesprawiedliwie tylko jak ustawa P. Wojewody przepisuje, czego mają doglądać Starsi z dwunastu mężami. – Na pogrzebach i żałobnych mszach powinni bywać Karczmarze i słodownicy pod karą półfunta wosku, ponieważ siła z pp. rajców i

człowieka pospolitego wkupują się do cechu dla uczciwości
pogrzebowej. – Item młodsi bracia obrani jeżeliby byli niepos=
łuszni Starszym w posługach cechowych, mają być karani 1 funtem wosku. – Item
Bracia obrani przez Starsze do noszenia ciał, powinni sa=
mi nosić a nie przez najemne osoby pod winą 2 funt. wosku.
– Item Pozwala się Kaczmarzom robić piwo dwurazne Marzec
(Ob. Przywilej z d. 8 Marca 1676 ten sam §.) – Item Niewolno
przewoźnego piwa szynkować (Ob. Przywilej z d. 8 Marca
1676 ten sam §.)

(Oblat. in Actis consul. crac. Anni 1739 Tom. 54 p. 642)

Piwowarzy

Zgromadzenie kaczmarskie w Krakowie miało przywileje Zygmunta Augusta z r. 1566, Stefana z r. 1579, Zygmunta III z r. 1589: każdy kaczmarz od jednego waru piwa płacił symple gr. 20 a duple gr. 20. – Dekretem Komissyi król. z r. 1750 przyłączono do tegoż zgromadzenia i mieszczan prowadzących propinacyją; później płacili czopowe. – Zgromadzenie to zwało się r. 1780 Konfraternią piwowarską krakowską. – R. 1744 był jeszcze na Kleparzu oddzielny cech kaczmarski którego członkowie mieli wolność robienia piwa, palenia wódek i innych likworów propinowania – ten się uskarżał i manifestował iż kaczmarze krakowscy piwa wstawiali na Kleparz podobnie jak i Jezuici. – (Contubernium tabernatorum – słodownicy) (mielcarze) pisali się też Contubernium braxatorum vel tabernatorum)

R. 1779 kosztował cukru funt rafinadu 1 zł. 25 gr. w Krakowie pieprzu holenderskiego funt 2 zł 7½ gr. Flaszka oliwy prowanckiej 2 zł 24 gr. Sera Parmezanu funt 1 zł 4 gr. Sera Holenderskiego 15 gr. – Flaszka wódki Królowej Węgierskiej 1 zł. Flaszka wódki gdańskiej 7 zł. – Tuzin talerzy angielskich żółtych 19 zł. 19 gr. tuzin talerzy holenderskich 7 zł 15 gr. tuzin talerzy gdańskich 5 zł. 27 gr. – Kawy funt 1 zł. 13 gr. – Herbaty chińskiej funt 10 zł.

r. 1779 Kawiarka z Stradomia, z Floriańskiej ulicy, kawiarka Pawłowa.

(1770?) Zgromadzenie pasztetników i traktyerów krakowskich: 19 majstrów 3 czeladzi 2 chłopiów 5 sukcedniany — majstrowie: Wojciech i Stanisław Piątkowscy, Antoni i Jan Wolscy, Dominik i Jan Wilantowie. — Przeszkodnicy nienależący do cechu: Parisot kuchmistrz, Toroni, Durant i inni co traktyernie utrzymują.

1680 d. 1 Febr. Starsi Cechu Kaczmarskiego i Piwowarskiego Kazimirskiego odbierają złożone d. 9 Stycznia na ratuszu Kazimierskim rzeczy cechowe: Skrzyn 2 (o 12 Kluczach) z rozmaitemi przywilejami, Munimentami i Regestrami i Książkami cechowemi, Pieczęć cechową srebrną, Dzwonek spiżowy z mosiądzowym wierzchem, Chorągiew nową z pokrowcem, Dardś, Bęben z pałkami i pasem, Muszkietów 21, Lejtuch czarny, Prześcieradło na mary do Lejtuchu, Ornat axamitny czarny, Miarę miedzianą z wrzami, Kanczugi vulgo Barbary do karania czeladzi 2, — oraz następujące przywileje cechowe: 1) Vladislai IV. 2) Joannis Casimiri. 3) Joannis III. 4) Decretum Sigismundi regis A. 1532. 5) Decretum Sigismundi Augusti a. 1558. 6) Privilegium super mensuram Sigismundi Augusti 1566. 7) Privilegium Stephani 1583. 8) Confirmatio ejusdem cum sigillo 1585. 9) Privilegium ejusdem super metretam a. 1585. 10) Confirmatio Sigismundi III a. 1590. 11) Ordinatio per Sigismundum III confirmata a. 1622. 12) Confirmatio Vladislai IV A. 1633. 13) Privilegium Vladislai IV a. 1633. 14) Extractus cum sigillo pensili civitatis A. 1437. 15) Ordinatio consulum ratione discipulorum a. 1544.

(Lib. Offic. consul. Casimir. Tom 821 pag. 483)

1558 fer. 4a post f. S. Trinitatis — Z porozumienia wspólnego panów radziec, wójtów, przysiężników i pospólstwa Kazimirskiego i Stradomskiego ta się uchwała stała: żeby żaden z tych którzy warzą piwo, nie podniecał, jedno dnia dziesiątego od onego dnia którego podniecał, pod winą 5 grzywien (Acta consul. Casim. T. 7)

1560 fer. 2a ante f. S. Bartholomei — Podobna uchwała tamże, żeby żaden nie podniecał jedno dnia ósmego. (ibid.)

1561 fer. 5a post f. Epiphaniae. — Podobna uchwała tamże żeby żaden nie podniecał, jedno raz w tydzień. (ibidem)

1561 fer. 2a post dom. Oculi. — Podobna uchwała, tamże żeby żaden nie podniecał jedno dziesiątego dnia. (ibidem)

1564 fer. 3a post fest. S. Stanislai in Majo. — Podobna uchwała, żeby żaden nie podniecał jedno dziesiątego dnia.

1565 fer. 2a post dom. Laetare, Petricoviae in convent. generel. — Sigimundus August. rex Pol. permittit omnibus et singulis tabernatoribus Kazimirien. et Stradomien quocunque volue=rint cerevisiam conficere, braxare et divendere.

1566 fer. 5a ante f. Simonis et Judae. — Rajce Kazimirscy na żałobę Słodowników Kazimirskich na przeciwko Bednarzom iż achtele niewarunkowe czynią i drożej je przedają: postanowili aby bednarze achtel dobrze smolony sprze=dawali po 5 gr. a niesmolony po 4 gr. również aby achteli na Krakowską miarę nie czynili pod winą 2 zł. (Act. consul.)

1573 fer. 5a post f. Pentecostes – Starsi cechu bractwa sło=
downiczego Kazimirskiego następującą uchwałę do zatwier=
dzenia rajcom podali: Wszelki któryby śmiał
piwo wystawiać bez wiadomości Starszych przepada
pod kamienia wosku do skrzynki, wyjąwszy gdyby niebyło
Starszych w domu, któryby to piwo oglądali a gdyby zaszła
pilna potrzeba ma oświadczyć komu w domu aby
piwo było oglądane aby mu furman próżno precz nie
odjechał, a ten co oglądał, winien zeznać jako wiele
piwa na wóz wstawiono. (Acta consul. Casim. T. 762 pag. 1037)

1626 we Czwartek przed Niedzielą Kwietnią. – Burmistrz i Rajce
miasta Kazimierza potwierdzają następującą Uchwałę Cechu
albo Bractwa rzemiosła Piwowarskiego, Słodowniczego i Kacz=
marskiego Kazimirskiego: Któryby się chciał do Cechu wkupić
i Kaczmarstwem się trudnić, słody wyrabiać oraz miód warzyć,
powinien dać do skrzynki cechowej 50 zł, i muszkiet oraz
na ratusz 10 zł. na potrzeby miejskie. Tutejszy rodzic syn
tutejszego Mistrza czyli Mastek ma dać tylko po=
łowę tej sumy i muszkiet. (Acta consul. Casim. Tom 794 pag. 1312)

Zygmunt III potwierdził następujący przywilej z artykułami Karczmarzom Kazimierskim.

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (we wtorek po Wstępnej niedzieli 1627 – post dom. Invocav.) na prośbę Starszych Cechu albo Bractwa Karczmarskiego i Słodowniczego Kazimir. upatrując jako po te ciężkie czasy wszelakie zgromadzenia do opatrzenia potrzeb cechowych daleko większego niż przedtém kosztu i nakładu potrzebują, chcąc też zabieżeć coraz to większej swawoli czeladzi, approbują następujące 26 artykułów zgodnie w zgromadzeniu ich umowionych:

1) Nikomu w mieście Kazimierzu i Stradomiu, któryby nie miał miejskiego i do Cechu Karczmarskiego się nie wkupił, nie wolno będzie ani zalewać zboża, ani wyrabiać i przedawać słodów, ani tak piw jako też miodów warzyć i szynkować, ani czeladzi słodowniczej chować, ani wiechy wytykać. Piwo jednak, miody, gorzałki wolno będzie każdemu obywatelowi kazimirskiemu szynkować, byle tylko je od Karczmarzów cechowych Kazimierskich brał.

2) Każdy (lubo by się rzemiosła słodowniczego wyuczył albo nie) którykolwiek by chciał Karczmarstwa zażywać, ma się naprzód Starszemu opowiedzieć, potém przyjść do Cechu z dwiema uczciwemi Bracią i mieszczany żądając aby go przyjęto, przytém ma dać sprawę i wiadomość o uczciwém urodzeniu i zachowaniu swoim bądź to przez list z pieczęcią bądź też przez ludzi czci i wiary godnych. Ma dać do Cechowej Skrzynki 50 zł. muszkiet do cechu i na potrzeby miejskie na ratusz 10 zł. A ktoby się urodził z ojca który należał do Cechu: takowy da do Cechu 25 zł. i na ratusz 10 zł.

3) Ci którzy poślędz wstępują do cechu mają za młodszych braców bądź w Kościele do świec, do mar bądź też w samym Cechu do posług służyć.

4) Kto cech przyjmie wolno mu ucznia rzemiosła uczyć i za towarzysza wyzwalać.

5) Ktokolwiek przyjmuje na uczenie czeladnika, ma naprzód o jego uczciwem urodzeniu i zachowaniu wiedzieć potem go we 2 niedzieli w Rejestr uczniów dać wpisać.
6) Żaden Karczmarz nie ma oraz uczyć tylko dwóch: których jednak zaraz obu jednego dnia wpisować nie może, ale najmniej we ćwierć roku jeden po drugim.
7) Na nauce rzemiosła każdy uczeń powinien być przynajmniej rok jeden od wpisania.
8) Uczeń każdą robotę powinien robić co mu mistrz rozkaże. Do tego każdy wyzwolony ma z wielką pilnością wszystkiego dobra i ubóstwa pańskiego przestrzegać: ma wiedzieć jako w korycie, jako na gumnie, jako w słodowni, jako we młynie, jako w browarze roboty pilnować, jako około gorzałki, jako około miodów, jako około piwa i indziej co robić.
9) Każdy uczeń u tegoż mistrza u którego rok jeden się uczył, powinien zaraz i drugi rok robić za pieniądze, jeżeliby tego on mistrz potrzebował.
10) Kiedyby uczeń przyjęty na rzemiosło poszedł precz od mistrza swego bez dozwolenia jego niedouczywszy się, a potemby się zaś wrócił chcąc się douczać: takowemu już pierwszy czas nie idzie w poczet, ale ma być znowa przyjętym, jeżeliby był tego godzien.
11) Więc że swawola słodowników (którzy pospolicie ze wsi do rzemiosła z grubemi obyczajmi przychodzą, a wyuczywszy się takowych obyczajów poprzestać nie chcą) taką górę wzięła: iż kiedy się trafi że którego za jego występek do więzienia dadzą, tedy drudzy chcąc się tego zemścić od robot powstawają i buntują się: tedy jeżeli by się który takową swawolny znalazł i buntownik, zaraz ma być z Rzemiosła złożony tak długo, ażby wszytkę bracią uspokoił i kamień wosku winy oddał.
12) Uczeń ma się douczać u żony zmarłego mistrza, która ku temu powinna towarzysza chować.
13) Wyzwolony i wyuczony słodownik, póki się nie ożeni, powinien u mistrzów służyć i robić a nie zarobkami się bawić. Dla tegoż kiedy od jednego pana odstanie ma we 2 niedzielach do drugiego przystać; a jeżeliby w 2 niedzielach służby nie mógł dostać, powinien się Starszym opowiedzieć, którzy mu bronić nie będą pożywienia i zarobku.
14) Mistrzowie z Starszemi albo z Urzędem mają stanowić płacę czeladzi: kędy i za co w browarze mają robić, za co kędy zlewać, za co wystawiać piwo za co kiedy kędy zanieść, za co zalać, wyrobić i odsuszyć sztukę, co im gorzałki do

browaru dawać, co na piwo i jaką kiedy strawę.

15) Żaden mistrz czeladzi nie ma psować, jako który co zbroi ma dopuścić go skarać: bo swawola za niekarnością chodzi; a jeżeliby któryby temu się przeciwił przepadnie winy 2 zł.

16) Starsi mają wolność bratu który niechciał czynić dosyć powinności cechowej, odjąć czeladź, i mają też ją podawać kiedy któremu potrzeba.

17) Brat któryby starszym nie był posłuszny, ma być karany kamieniem wosku; a gdyby karania nie chciał przyjąć, ma być do pp. radziec odesłany. A gdyby kto niesłusznie do pp. radziec apellował, ma być in duplo karany.

18) Któryby z braci bez słusznej przyczyny obesłany przez posła, nie przyszedł do schadzki(?), na pogrzeb albo rocznicę brata i siostry zmarłych, albo na suchedniowe msze, ma być 6 groszy karany.

19) Któryby z braci z drugim na targu, albo też w posiedzeniu sromotnie się potłopotał, poswarzył albo pobił (co ludziom swawolnym, lekkim, nie mieszczanom, którzy ś urząd i karność mają, należy) powinien za winę odłożyć 5 grzyw.

20) Jeżeliby się u którego brata w domu nierząd pokazał przez słodownika albo czeladź; takowa czeladź ma być karana według uznania starszych, a mistrz za niedbalstwo ma dać kamień wosku.

21) Którybykolwiek achtel inszego brata załat albo browarne naczynie u siebie zatrzymał, w najmie domu podszedł, w kupowaniu zboża, chmielu, drew drugiemu przeszkadzał, roboty brackiej naganiał, piwo taniej niżeli ustawa opiewa, przedawał, ma być 5 grzyw. karany.

22) We młynie jeden drugiemu nie ma szkodzić: kto pierwej opowiedział słod, ma pierwej wywieść, zemleć, z młyna przywieść (chyba że ustąpi drugiemu dobrowolnie) pod winą 2 zł.

23) Ponieważ mamy przywileje królów od teraźniejszego aprobowane żeby dzierżawcy miar we młynach kazimirskich tak króla JM. jako i starosty krakow. w odbieraniu miar od mełcia słodów, tak sobie jak we młynach króla JM. krakowskich: tedy żaden z braci nie będzie powinien dawać większych miar od woru, ani ich drożej opłacać jeno jak karczmarze krakowscy opłacają.

24) Dla lepszych prowentów młynów króla i starosty krakow. nie ma nikt w Kazimierzu przywozić sobie i szynkować piw obcych, miodów, gorzałek, i octów z miodu albo piwa robionych, gdyż to wszystko do czopu i karczmarstwa (na którem tylko prawie to ubogie miasto zasiadło) należy, pod karą zebrania napoju i oddania ubogim do szpitala.

25) Każdy obywatel miasta Kazimierza i Stradomia, ~~[illegible]~~ któryby gorzałkę palił, nie powinien kędy indziej brać słodów tylko u Kaczmarzy Kazimirskich, pod utraceniem gorzałki.
26) Wszyscy Bracia zobowiązują się artykułom tym zadosyć czynić.

(Act. Consul. Casimir. Tom. 797 p. 57 – 60)

R. 1664. d. 19 Januar. – Taxa piwa na Kazmierzu z urzędu podwojewodz: Piwa dwuraznego Achtel 11 zł. Garniec 5½ grosz. – Piwa prostego Achtel 7 zł. Garniec 4½ gr. – Jazbierów ani Podmarca aby zbytnie nieprzedawano.
R. 1664 d. 18 Aprilis – Taxa i Piwa dwuraznego Achtel 10 zł. 20 gr. Garniec 5 gr. i 1 szeląg – Piwa prostego Achtel 6 zł. 20 gr. Garniec 3 gr. i 1 szeląg. – Funt Chleba białego 2½ gr. rzanego miejskiego 2 gr. wiejskiego 1½ gr.

412

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (in praetorio Casimiriensi fer. 4ta post f. Visitationis glor. V. Deiparae Mariae, d. 6 Julii 1644) na prosbę sławnie zacnych Marcina Golińskiego, Wojciecha Kozłowicza ławników, Stanisława Tułagi, Marcina Lemiesza, Mathiasa Bryskiego, Andrzeja Kłosowicza, Piotra Charzewskiego mieszczan i starszych Cechu albo Bractwa Karczmarskiego i słodowniczego Kazimirskiego przy bytności inszych braci młodszych potwierdzają następujące 24 artykuły przez nich zgodnie uchwalone i spisane.

1) Nikomu w mieście Kazmierzu, Stradomiu i u żydów, którzyby nie wkupił się do Cechu Karczmarskiego i mięjskiego nie przyjął, niewolno zalewać zboża, wyrabiać i przedawać słodów i piwa, miodów warzyć i szynkować, gorzałek przepalać, octów miodowych i piwnych robić, pod zabraniem do Cechu likworu i karą 20 grzyw.

2) Kto chce być przyjęty do Cechu ma ukazać list od urodzenia porządny bez nagany i Miejskie przyjąć.

3) Poddany szlachecki i duchowny z wsi i miasteczek nie ma być do Cechu przyjęty aż pokaże świadectwo uwolnienia od Pana swego.

4) Co roku w pierwszy czwartek po S. Michale obierani będą w Cechu 6 Starszych i pisarz. Starsi mają przestrzegać porządków cechowych i dbać o pomnożenie praw i wolności; a brat który by nie był posłuszny gdy po niego Starsi poślą ma być karany kamieniem wosku.

5) Kto by chciał Cech przyjąć, powinien z 2 bracią prosić Starszych o przyjęcie i dać wstępnego 10 zł; a gdy mu czas do wpisowania naznaczą ma znowu wstąpić z 2 bracią, oddać na potrzeby do Skrzynki 100 zł. razem lub ratami, kolacyję na Starszych i tych co z nim przyjdą przystojną sprawić;

poczem do ksiąg brackich wpisany będzie.
6) Brat nowo przyjęty ma oddać do cechu muszkiet porządny i kamień prochu.
7) Także powinien wedle dawnego zwyczaju przysięgę w pierwsze Suchedni odprawić.
8) Nowoprzyjęty brat ma pp. rajcom na ratusz 20 zł. na potrzeby miejskie oddać.
9) Ktoby się urodził z ojca Kaczmarza wpisanego do cechu, ten co pojmie córkę Kaczmarza, równie też i słodownicy którzy się tego rzemiosła uczyli, przy przyjęciu do cechu, mają dać tylko 50 zł. w 2 ratach i inne powinności odprawić.
10) Każdy nowo przyjęty brat ma przez 3 lata służyć do Mar, do Świec i do Szerzynki (?).
11) Niegodzi się nikomu do Kazmierza, do Stradomia i do Żydów nawozić i szynkować piwa krakowskiego, przewoznego z obcych miejsc, miodu siedmiogrodzkiego i prostego warzonego pitego, gorzałek prostych i prze=palanych, octów miodowych i piwnych, pod zabraniem tych=że likworów przez urząd i obróceniem połowy na szpital. A taki przeszkodnik ma mieć forum w Grodzie według Konstytucyj z r. 1611, według przywileju fundacyj miasta Kazmierza przez Króla Kazmierza wtórego w Sendomirzu r. 1335 danego i według przywileju Strugieltem nazwa=nego Króla Zygmunta Aug. danego w Lublinie r. 1566. A każdy coby nawoził i szynkował obce trunki ma być karany 20 grzywien winy połowę Urzędowi a połowę Kaczmarzom.
12) Każdy brat któryby po obesłaniu nie był w Suchedni na Mszy Żałobnej ~~albo~~ lub na pogrzebie brata albo siostry i ich potomków, ma być karany 15 groszy, a jeżeliby był uporny, ma być in duplo przez p. burmistrza karany.
13) Starsi mają w cechu sądzić spory braci, towarzyszów żonatych i młodzieńców, mają karać winą albo świecami albo na ratusz kazać iść na wolne więzienie; przyczem wolno jednak apellować do pp. radziec, którzy jeżeli uznają że apelujący słusznie został skarany, ma apelujący in duplo być skarany.

14) Starsi i młodsi powinni wszelkie postanowienia w Cechu uchwalone trzymać i do Ksiąg cechowych zapisać.
15) Sekretów i postanowień cechowych nie ma nikt przed obcemi wyjawiać pod winą Kamienia wosku.
16) Towarzysza wędrownego i nie wędrownego ~~dey~~ niema żaden Brat i Siostra przyjmować bez posła Kaczmarskiego pod Karą 5 grzywien. Poseł cechowy ma takiego towarzysza opowiedzieć Starszym; a towarzysz ma mieć zalecenie od pana swego gdzie się uczył, lub od Brata od którego odstał.
17) Którzyby brat brata znieważył lub zesromocił ma być karany 5 grzyw. a gdyby się sprzeciwiał ma mu być czeladź odjęta.
18) Niema też brat brata w mieszkaniu podnajmować, także na targu i na przystani w chmielu podkupować pod winą 1 Kamienia wosku.
19) A iż się wielka swawola i rozpusta między grubemi słodownikami tak żonatemi jako i młodzieńcami, znajduje, którzy zaledwo się wyzwoliwszy, żenią się, ~~a~~ u panów robić niechcą, pijaństwem się kosterstwem z próżnowania zajmując: tedy wolno Starszym takowych karać, takowym robotę u panów wyznaczać, który ma robić za młodszego a który za starszego, oraz zapłatę stanowić, za co ma robić w browarze, za co zlewać, piwo wystawić, miód zrobić, zboże zalać. A Słodownik któryby upornie do roboty iść niechciał, tak iżby brata przez niego omieszkanie i szkodę poniósł i sztukę zgnoił przez niepilności: taki ma być karany wedle uznania starszych i z regestrowy ma być karany wedle uznania starszych i z regestru degradowany wiecznie.
20) Srot albo zakaz piwa stanowienia mają wszyscy Bracia trzymać (ten sam artykuł cały co w Ustawie z d. 27 lipca 1658) i aby żaden niewystawiał piwa dłużnikowi, póki nie zapłaci co winien innemu, pod winą 5 grzyw.
21) Brat któryby miał lub kupił achtele na których cechy pozrzynane, lub gdyby takowe miał na przycierki przerznięte, karany ma być 10 grzywien z których połowę na ratusz.

22) Kaczmarzom albo piwowarom wolno piwo warzyć wszelkiego rodzaju, jakie najlepsze być może, także i miody któreby się równać mogły cudzoziemskim, Marce i Czarne.
23) Piwo Marzec albo jako pospolicie zowią dwurażne i białe proste aby każdy w tydzień tylko jeden war warzył albo podniecał, aby było dobrze wykisiałe i wystałe, i ma się nim z drugiemi bracmi podzielić pod winą 14 grzywien. Panowie Rajce jednak mają być od tego wolni.
24) P. Rajca którzyby chciał przyjąć Cech Kaczmarski, ma dać do Cechu tylko 50 zł. i kolacyą sprawić.

(Ex Actis Consul. Casimir. Tom 805 pag. 167–174.)

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (in castino f. S. Annae d. 27 Julii 1658) na prosbę zacnie sławnych Marcina Golińskiego, Mikołaja Luteckiego, Jana Smardzewskiego rajcy, Macieja Zawady wojta ordynaryjnego, Adama Wachlikowicza Ławnika i Marcina Zawadzkiego mieszczan i starszych Cechu abo Bractwa Słodowniczego Kazimirskiego, uważywszy iż za zrujnowaniem przez nieprzyjaciela miasta Kazimierza, Cechy także w niwecz obrócone zostały i bracia rozproszeni, a między innemi Cech albo Bractwo Karczmarskie którego braciej dostateczki wszelkie zabrane, kamienice i domy ich zniesione a dekreta i prawa samegoż Zgromadzenia poszarpane zostają, zwłaszcza iż tegoż Cechu Punkta i Artykuły przez rajców r. 1627 a potém r. 1644 przyjęte i przez Króla Władysława IV approbowane zostały — bacząc także podczas nieprzyjacielskich czasów wszelkie porządki cechowe popsowano, gdyż bracia posłuszeństwa powinnego nie odprawują; a czeladź słodownicza jako gruba, nieprzyjacielowi i żydom pod przeszłe czasy służąc omne jugum obedientiae et debitae observantiae excusserunt — podali artykuły uchwalone i przyjęte częścią de nowo spisane a częścią z pierwszych swoich Artykułów dwoma przywilejami Króla Władysława IV de data Cracoviae in Comitiis Coronationis generalibus d. 13 Martii 1633 i znowu de data Cracoviae d. 16 Julii 1644 konfirmowanych wyjęte, ku dobremu rządowi służące, które my z Urzędu potwierdzamy:

1) Każdemu któryby się nie wkupił do Cechu Karczmarskiego, nie wolno ~~[illegible]~~ w mieście Kazimierzu, na Stradomiu i u Żydów zalewać zboża żadnego, ani wyrabiać i przedawać słodu, i kędy indziej wyrobionego mełłego lub nie mełłego nawozić, ani też piwa jako i miodów

warzyć i szynkować, Gorzałek tak z wresu na prostą robić
jako i z prostej na dobrą przepalać, ani Sytów miodowych jako
i piwnych robić pod zabraniem i karą 20 grzywien z których połowa
urzędowi.
2) Każdy kto chce być do Cechu przyjęty ma porządny List dobrego
urodzenia bez nagany pokazać i Miejskie przyjąć.
3) Żaden poddany ze wsi i miasteczek szlacheckich i dziedzicz=
nych i duchownych nie ma być przyjęty do Cechu, aż będzie uwolniony, pod
karą na Starszych cechowych 60 grzyw.
4) Co roku w pierwszy Czwartek po S. Michale obierani będą 6 Star=
szych cechowych i pisarz; w tedy też i liczbę czynić powinni. Któryby
z młodszych braci za obesłaniem bez słusznej przyczyny się nie stawił
ma być karany kamieniem wosku albo odpowiednią ilością pie=
niędzy; Starszy zaś dwojakiej winie podpadnie.
5) Ktoby chciał Cech przyjąć, ma z 2 braci udać się do Starszych
i prosić o przyjęcie, potem dać wstępnego 14 zł. Starszym i pisarzo=
wi; a gdy mu czas naznaczą do wpisowania się, ma także ze
z bracią wstąpić i oddać do skrzynki na potrzeby brackie 200 zł.
i kolacyją porządną dla Starszych i Pisarza uczynić, poczem do Ksiąg
brackich zapisany będzie.
6) Brat nowo przyjęty ma oddać do Cechu Muszkiet porządny
i Kamień prochu, lub pieniądze za takowe.
7) Także winien w pierwsze Suchedni przysięgę w Cechu odprawić.
8) Każdy Brat nowo przyjęty ma dać na Ratusz 20 złp. na potrzeby miasta.
9) Syn któryby się z Ojca należącego do Cechu, uczonego lub nieuczone=
go urodził ma dać tylko 50 zł. toż samo i ten który by pojął córkę
Karczmarza cechowego. (gdyby zaś wdową zostawszy drugi raz szła
za mąż, już ten co ją pojmie całą summę płacić musi). Słodow=
nicy wstępujący do Cechu lubo dawniej tylko połowę płacili: wszelakoż
gdy jako ludzie grubi podczas przeszłych nieprzyjacielskich czasów na
wszelką swawolą się wyuzdali i nieposłuszni Żydom i innym nie=
cechowym robiali - już więcej nie mają zażywać tej prerogatywy, lecz powinni
zupełną summę 200 zł. oddać.
10) Każdy nowo przyjęty brat ma przez 3 lat służyć do Mar, do Świec
i do Szczynki, lub na każde Suchedni ma Posłowi Cechowemu zapłacić za
te posługi 15 gr.
11) Nie godzi się nikomu do Kazimierza, Stradomia i do Żydów nawozić
i szynkować piwa przewoźnego, Krakowskiego, z obcych miejsc szlacheckich i

duchownych, także Miodów Siedmiogrodzkich i miodu prostego
warzonego pitego, Gorzałek prostych i przepalanych, Octów miodo=
wych i piwnych (wyjąwszy piwa na swą potrzebę najwięcej jeden
achtel i to za opowiedzeniem się Starszym), pod zabraniem takowych
i ma być pociągniony do Kary wedle Konstytucyi z r. 1611, przywile-
ju fundacyjnego miasta Kazimierza przez Króla Kazimierza z r. 1335
i przywileju Strugieltem nazwanego przez Zygmunta Aug. w
Lublinie 1566 danego. Z stanu miejskiego przez Kodnik ma być Ka=
rany 200 grzywn.

12) Brat lub Siostra wdową będąc, obesłani przez posła, gdyby omiesz=
kali być na mszy żałobnej w każde Suchedni, także w pierwszą Środę
po Trzech Królach na mszy żałobnej brackiej w Kościele S. Jakuba
na Kazimierzu, także na pogrzebie brata, siostry lub ich dziatek
ma być karany tyle. Starszy 2 zł.

13) Starsi powinni braci i towarzyszów sądzić, karać winą pie=
niężną albo świecami i na ratusz kazać iść pod posłuszeństwem na
wolne więzienie z wolnością apellowania na ratusz, który gdyby
był nieposłuszny ma być dwojako występny karany cum litis expensis.

14) Każda uchwała w cechu postanowiona powinna być do ksiąg ce=
chowych zapisana i ściśle wykonywana.

15) Którzyby sekreta lub czynności cechowe, postanowienia, i karze
i karania wyjawiał, ma być karany i kamieniem wosku.

16) Towarzysz wędrowny i niewędrowny ma się najprzód Starszemu
opowiedzieć i okazać zalecenie od Pana swego u którego się uczył
albo robił, poczem dopiero przez Posła kaczmarskiego oddany będzie
do Pana swego. A ktoby przyjął towarzysza bez zalecenia ma być ka=
rany 5 grzyw. a czeladnik od roboty złożony.

17) Brat albo Siostra którzyby drugiego znieważył lub zesromocił ma
być karany 5 grzyw. a gdyby się karaniu sprzeciwiał ma mu być czeladź
odjęta. W zgromadzeniu cechowem nie ma się jeden w mowie wyry=
wać i drugiemu mówiącemu i radzącemu przeszkadzać pod winą
wedle wynalazku braci cechowych.

18) Nie ma też jeden drugiego podnajmować i przy targu podkupować
pod winą kamienia wosku.

19) Starsi mają moc i władzę Czeladź słodowników mieć spisaną na re=
jestrze naznaczać im robotę i zapłatę, za co ma robić w browarze, piwa
zlewać i wystawić, miód urobić, zboże zalać. Słodownik którzyby niechciał
iść do roboty, albo sztukę zgnoił przez niepilność ognia osobliwie pod lasami
słód na nich susząc, także gdyby nie pilnował we młynie przy meleniu słodu
ma być karany wedle uznania. Żaden z braci i sióstr nie ma tejże Czeladzi
więcej płacić pieniędzmi lub strawy dawać, jak naznaczono pod winą 5 grzywien.

Towarzysz po swoim wyzwoleniu ma przez 6 lat nieodrywając się z rzemiosła u Któregokolwiek z braci robić i dopiero po tych 6ciu latach wolno mu będzie się ożenić czyli stanowić: chyba żeby bracia dali o nim słuszne świadectwo, że rzemiosło doskonale sprawuje.

20) Szrot albo zakaz piwa stawiania mają wszyscy bracia trzymać gdyż o każdego szkodę idzie: albowiem Żyd lub inszy szynkarz który na karb piwo bierze, któremu karbowi ma być wiara dana, a płacić niechce przez co ubodzy kaczmarze niszczeją: ma iść do starszego kaczmarza prosić o szrot przez posła; starszy ma postać do piwnice z bratem młodszym i oglądać achtele i zapisać czyje będą; potem poseł obejdzie bracią wszystką i zakaże aby żaden nie stawiał piwa onemu dłużnikowi, póty póki nie zapłaci co winien. A gdy zapłaci, wtedy poseł szrot otworzy obszedłszy bracią. Któryby zaś brat był uporny i posłał piwa, niedbając na zakaz, takowy ma być do starszych obesłany którzy mu nakażą aby bratu on dług zaraz zapłacił, który był dłużnik Żyd albo szynkarz winien, pod karą 5 grzyw.; a ten brat co przestąpił na sobie ten dług zapłaconym wyciągać od dłużnika.

21) Brat któryby miał albo kupił achtele na których by były cechy pozrzynane lub gdyby je sam pozrzynał, a gdyby u niego były naleziona (w domu) albo na przyjerku, ma dać winy 10 grzyw. rajcom na ratusz.

22) Kaczmarzom i piwowarom wolno warzyć piwo wszelakiego rodzaju, miody które by się równać mogły cudzoziemskim, tudzież Marce i czarne.

23) Piwo Marzec abo jako pospolicie zowią dwurazne i białe proste ma każdy tylko jeden raz w tydzień robić, czyli warzyć albo podniecać kolejno, jako w cechu postanowiono będzie, aby było tylko dobrze wykisałe i wystałe i dla braciej drugich aby się podzielili; a któryby był przeciwny temu, ma być karany 14 grzywn. Starsi z dołożeniem się pp. radziec mają ustanowić pewną liczbę, którzy i wiele mają robić piwo dwurazne i wiele proste. Ci którzy robić będą piwo dwurazne, aby podmarca albo lękwaru nie robili i nie przedawali pod winą 14 grzywien i zabraniem tegoż podmarca.

24) P. rajca Kazimierski któryby chciał cech przyjąć, ma dać do cechu tylko 50 zł. kolacyją na starszych sprawić i wstępne oddać.

25) Ponieważ w Kwitach poborowych miasta Kazimierza 6 Słodowników rachują, a teraz tak wiele ich się nieznajduje, gdyż surowiznami daleko więcej a niżeli słodami gorzałczanemi narabiają: tedy odtąd 6 z Braci mają osobliwie słód gorzałczany wyrabiać i inszym przedawać Żydów wyjąwszy, którzy 6 już piwa robić nie będą, ani też inni co piwa robią takowych słodów na przeszkodę ich przedawać nie mają, pod przepadkiem słodu i winą 14 grzyw.

26) Żadnemu Bratu w Cechu będącemu niewolno obcym a daleko więcej Żydom, dopuszczać u siebie zalewać zboża na słody takowe, słody wyrabiać pod zabraniem takowego słodu i wypisaniem z Cechu takowego brata.

27) Osobom nienależącym do Cechu Karczmarskiego niewolno gorzałek z mesu na proste palić, chyba żeby miał od pp. Starszych na to pozwolenie na piśmie: a i wtedy nawet niewolno będzie z surowizn tejże gorzałki palić, onę przepalać, pod zabraniem takowych – gdyż tego przedtem nigdy w mieście Kazimierzu nie bywało.

28) Niewolno też Starszym przyjmować z innego Cechu mistrza do Cechu Karczmarskiego Kazimirskiego pod winą 100 grzywien – albowiem każden swego Cechu pilnować powinien.

29) Bracia i Siostry tegoż Cechu, chociażby rzemiosła nie robili powinni jednak składki cechowe tak suchedniowe jako i inne płacić, dukta proportione, z wyjątkiem pp. rajców.

30) Gdyby się pokazał nierząd na brata cechowego albo towarzysza, takowy w cechu zupełnym według uznania ma być karany; a Brat cechowy w któregoby domu Czeladź nierząd popełniła, gdyby tając zamieszkał tego Starszym opowiedzieć, ma oddać winy 14 grzyw. do skrzynki cechowej.

(Oblat. in Actis Consul. Casimir. Tom 813 pag. 836–850)

Proconsul et Consules Civitatis Casimiriae ad Cracoviam (Actum in praetorio Casimiriensi feria 4ta pridie f. Conversionis S. Pauli Apost. A. 1685) ad preces fam. Alberti Cepak, Pauli Skowronek civium, Andreae Gasior et Mathiae Bzgowic incolarum Casimirien= sium Sociorum artis braxatoriae et braseatoriae Casi= mir. confirmavit sequentes 19 Articulos Ordinationis illorum (polonice conscriptos):

Artykuły Towarzyszów Rzemiosła Słodowniczego i pi= wowarskiego w mieście J. K. M. Kazimierzu przy Krako= wie dla dobrego między niemi porządku, za jednostajnem ich zezwoleniem uchwalone i postanowione:

1) Co roku Towarzysze w gospodzie obierą sobie za obesta= niem starszych, których pp. Starsi (Mistrzowie) zatwierdzą.

2) Po uczynionej liczbie i elekcyi Starszych w pierwszy czwar= tek po S. Michale powinien starszy towarzysz udać się do nowo obranego pierwszego Starszego Cechu piwowarskiego czyli prymasa i prosić go o wyznaczenie dnia towarzy= szom do obioru ich starszego, na który mają się zgroma= dzić wszyscy towarzysze do gospody.

3) Podanie, potwierdzenie i ogłoszenie starszych towarzy= szów ma się odbywać w drugi czwartek po S. Michale to jest w tydzień po Elekcyi generalnej pp. Cechowych, na które to potwierdzenie pp. Starsi z Cechu piwowars= kiego 2 z cechu deputowanych do zasiadania w gospo= dzie u nich wyznaczą.

4) Przed obiorem nowych starszych towarzyszy, winni z przesztego roku liczbę czynić z dochodów i wydatków z skrzynki towarzyskiej.

5) Po ogłoszeniu nowego Starszego w gospodzie, trzeciego dnia do niego mają przenieść Skrzynkę towarzyską z Artykułami z Lejtuchem i Prześcieradłem.

6) Sessie albo schadzki mają się odprawować w gospodzie w każde suchedni po mszy ś. za zmarłych towarzyszów odprawionej. Przy takowej sessyi starsi towarzysze mają czytać Artykuły niniejsze młodszym.

7) Gdyby zaś krom tych 4 sessyj suchedniowych, z słusznych przyczyn więcej sessyj potrzebowali: mają wprzód o to w Cechu Piwowarskim o to pp. Starszych prosić.

8) Na każdą mszą św. suchedniową za zmarłych towarzyszy mają wszyscy być pod winą 15 gr. także i na pogrzebie zmarłego towarzysza: o czem starsi towarzysze staranie mieć będą.

9) Jeżeliby towarzysz który zmarł, powinni starsi towarzysze rzeczy jego do siebie w schowanie wziąść i do 12 niedziel trzymać i ciało przystojnie pochować. Gdyby się przed wyjściem 12 niedziel krewni o rzeczy odezwali, mają im takowe rzeczy oddać za zwróceniem kosztów pogrzebu. Gdyby się krewni nieodzywali; mają za wiadomością p. prymasa pozostałe rzeczy sprzedać, a po wytrąceniu kosztów, resztę za duszę zmarłego obrócić. Ubogiego towarzysza w chorobie mają z Skrzynki gospody swej opatrować.

10) Na świece suchedniowe do ołtarza brackiego i na potrzeby pogrzebowe mają być użyte pieniądze z win albo grzywien. Wolno też za wiadomością p. prymasa towarzyszom pomiędzy sobą składki pomierne uchwalać. A któryby się pokazał nieposłusznym albo pijanym ma być karany winą 6 groszy do Skrzynki towarzyskiej; a gdyby się karać niedał, mają go do starszych odesłać.

11) Od Skrzynki towarzyskiej będą 2 klucze: jeden u Starszego towarzysza a drugi u podstarszego

12) Towarzysze starsi niemają Artykułów z skrzynki wyno=
sić i u siebie mieć pod winą kamienia wosku do Cechu.
Przy sessyjach mają Artykuły na stole przed skrzynką po=
kładać. Któryby przy sessyi głos drugiemu i porządek prze=
rywał ma być karany 15 groszy do skrzynki towarzyskiej.
13) Gdy się towarzysz z towarzyszem powadzi albo pobiję,
mają starsi towarzysze moc w gospodzie karać z poz=
woleniem apellacyi do pp. Starszych. Gdyby zaś Starszy
towarzysz drugiego starszego na posiedzeniu znieważył,
lub gdyby młodszy towarzysz kogo z mieszczan znieważył
albo uderzył, takiego mają do Cechu dla osądzenia odesłać.
14) Starsi towarzysze mają mieć spisany regestr wszyst=
kich towarzyszów i takowy podczas schadzki w gospodzie
czytać. Najmłodsi towarzysze powinni w gospodzie star=
szych usługować, a poseł towarzyski ma drzwi pilnować
i nikogo bez rozkazania podczas schadzki nie puszczać.
Towarzysze też w sessyjach powinni dosiadywać i przed do=
kończeniem sessyi bez pozwolenia starszych z miejsc się
nie porywać pod winą 1 grzywny.
15) Starsi towarzysze niemają świeżo wyzwolonych
do gospody przyjmować dopokąd nie pokażą Attestacyi
cechowej iż się trzy lat rzemiosła uczył. A gdyby go bez
Attestacyi przyjęli będą karani 3 grzywnami.
16) ~~Po~~ Towarzysz każdy ma pilnie sztuki i trzeźwo u Pana
swego wyrabiać, sami przez się a nie z zalecaczami w
browarach piwo robić, w strawie niewymyślać, przeciw
panu i pani nie szemrać, pijaństwa, zagnojenia albo spa=
lenia sztuki i kotła ~~[illegible]~~ unikać i wszelkiej szko=
dy przestrzegać; w piwnicy przy pokrapianiu piwa skrom=
nie się zachować, inszych do piwnicy nie wpuszczać; piwa
potajemnie konewkami nie wynosić, karbownikom piwo
trzeźwo i spokojnie odnosić, w młynie pilnym być i trzeź=
wym być i zmełcia słodu doglądać. Któryby był w tym przeciw=
nym, pana lub panią swą w czym nie uszanował, pijaństwem
lub karty się zabawiał, takowy ma być przez pp. Starszych karany
lub na ratusz do więzienia odesłany.

17) Aby żaden towarzysz od mistrza swego swawolnie przed uwolnieniem nie odchodził pod winą ignywny i więzieniem.
18) Każdy towarzysz na myciu u pana będący ma się uczciwie w domu sprawować i zawsze nocleg[ow]ać pod grzywną jedną i karaniem barbarą (?) cechową.
19) Znają to z dawności towarzysze rzemiosła kaczmarskiego kazimierscy iż z pośrodku siebie obierają towarzyszów do robienia miodów u żydów krakowskich; który obrani towarzysze mają na każdy kwartał w gospodzie dawać od roboty do skrzynki według uchwały pp. kaczmarzów. Niebędący w tym cechu tak zwani Rabacy (?) jeżeliby chcieli roboty u Żydów, mają przyjść do cechu tychże towarzyszów opowiedzieć się i zapłacić do skrzynki podług uchwały. Nadto ciż Rabacy niepowinni się ważyć tak na Kazimierzu jako i u Żydów krakowskich spuszczać win kształtem srotarskim pod wzięciem do więzienia i karą do skrzynki: ponieważ to tylko samej czeladzi cechu kaczmarskiego kazimirskiego ~~przynależy~~ należy.
Działo się w Cechu piwowarskim kazimierskim d. 7 Styczna 1685

(Ex Actis Consul. Casimir. Tom 324 pag. 711-718.)

Proconsul et Consules Civitatis Casimiriensis (fer. 4a post f. Exaltationis S. Crucis d. 17 Septembris 1659) infrascripta puncta ad bonum ordinem in Contubernio Tabernatorum Casimir. servandum constituerunt:

1) Żaden z Karczmarzów piwa robiących nie ma się ważyć robić piwa ~~po~~ Podmarca więcej nad 2 achtele, tylko na domowę potrzebę, którego jednak przedawać nie powinni, pod winą 14 grzywien i zabraniem tegoż Podmarca na Szpital.
2) Żaden Tazbiru po prostym piwie nie powinien robić, tylko półkotła, a po dwuraznym piwie tylko 1 kocieł i to pod kondycyją aby go cebrami ani achtelami nieprzedawano, ale tylko garncami, konwiami i to nie pierwej aż na to od pp. Exaktorów Czopowego rewizor zesłany będzie - pod zrąbaniem takowego naczynia zakazanego, zabraniem tazbiru i winą grzywnową na przestępnego.
3) Na dwuraźne piwo niepowinien żaden więcej worow wysypować, tylko według zwyczaju 10, a na proste piwo tylko 5 worów. A półwarków dwuraznego piwa żaden się nie ma ważyć robić, gdyż inaczej całe Czopowe za cały war zapłacić będzie powinien.
4) Co się zaś tyczy płacenia Czopowego od piwa tak dwuraznego jako i prostego: ponieważ Cech Karczmarski i innych wiele z pospólstwa Kazimierskiego złożyli 6000 złp. na wygodę Województwu do rąk j. m. Jana z Pieskowej Skały Wielopolskiego Kasztelana wojnickiego szafarza województwa Krak. wyliczyli anticipative na Kontrakt o to Czopowe (mocą którego

kontraktu tymże Mieszczanom Kazimirskim Czopowe na zupełny Rok za 10,000 złp. odd. 11 Septembr. 1659 w arendę puszczone zostało), tedy aby takowi prędsze powrócenie wyłożonej summy mieli: powinni będą jędnę Podniatę od piwa tak dwurażnego jako i prostego, pieniędzmi goto: wemu do rąk JMp. Exaktorów płacić, a drugą Podniatę na summę wprzód wydaną wytrącać będą powinni alternatą, aże do zupełnego na obie strony wypłacenia.

(Acta consul. Kasimir. Tom. 812 pag. 1164-1166)

My Michał Grob burmistrz, Maciej Płaczybabka, Stanisław Swieboda, Jan Russki, Walenty Mydek, Piotr Czarny, Stanisław Pukal, Michał Sterczuwan, Wojciech Sharadi, Marcin Gizowski, Jan Makowski rajce miasta Kazimierza przy Krakowie leżącego (Dat. in Praetorio Kasimir. fer. 2. ante f. S. Martini pontif. prox. 1581) Wszem w obec i każdemu z osobna, komu wiedzieć to należy, niniejszym i potém będącym oznajmujemy: iż przed nas i Urząd nas opatrzny Stanisław Wojkowski, Andrzej Pukal, Wacław Pichowski, Jakób Kolęndzki, Maciej Górski, Urban Rozicz Starsi Bractwa Kaczmarskiego Kazimirskiego, podali pewne artykuły do porządku ich należące, przez wszystko zgromadzenie tegoż bractwa uchwalone i przyjęte, prosząc, abyśmy na nie zezwolili; które w te słowa brzmią:

Artykuły przez wszystkę Bracią starsze i młodsze bractwa Kaczmarskiego postanowione ku chowaniu na wieczne czasy umocnione jednostajnie.

1) Którzyby kolwiek na potém chciał bractwo kaczmarskie przyjąc, niebędąc obywatelem w mieście tutecznym z przodków i rodziców swoich: ma pierwej list urodzenia swego z uczciwych rodziców pokazać jako jest dobrego łoża w małżeństwie podług porządków Kościoła Krześciańskiego złączonem urodzony. Potém winien miejskie prawo przyjąc, i ma przyjść do Braci gdy będą w zgromadzeniu, a to z ludzmi osiadłemi, żądać aby go w pośrodek swoj przyjęli: Gdy będzie przyjęty, ma dać do skrzynki wstępnego złotych 2 (po półkopiu licząc). Powinien też dać na potrzeby brackie i kościelne t. j. na zbroję i ku ochędostwu ku służbie bożej i pogrzebu ciał zmarłych przykrycia, 15 grzywien pol. (po 48 groszy), z których 5 grzyw. pp. rajcom na ratusz na potrzeby rzeczypospolitej miejskiej a 10 grzyw. do Bractwa Starsi mają oddawać.

Nadto tenże brat powinien będzie wszystkie posługi braterskie wykonać, dopoki inszy po nim nie nastąpi.

2) Którychby zkąd inąd, niebędąc z Kazmierza rodzicem chciał tylko słody wyrabiać a piwa nie szynkować: ma w Cechu pokazać list od urodzenia i miejskie prawo przyjąć, dać wstępnego do Bractwa 2 zł. na ratusz pp. rajcom 5 grzyw. i do bractwa drugie 5 grzyw. i posługi braterskie czynić. A jesliby potem chciał piwo szynkować, ma dać do Bractwa drugie 5 grzyw.

3) Mistrzowscy Kaczmarscy tuteczni synowie chcąc bractwo przyjąć a piwo robić, mają dać Wstępnego 1 zł. i do Cechu 5 grzyw. oraz posługi czynić. A jeśli by który z nich chciał tylko słody wyrabiać a piwa nie robić ani szynkować: powinien dać do Cechu tylko 4 zł. a oddatku na ratusz będzie wolny.

4) Nadto każdy przyjęty do Bractwa powinien względem starania i pracy Starszych którą mają o dobru brackiem i porządkach, dla tychże Starszych juzynę wedle czasu i potrzeby sprawić.

My burmistrz i rajce potwierdzamy te Artykuły Braciej Kaczmarskiej.

(Acta consul. Kasimir. Tom 766, pag. 349-350.)

Proconsul atque residentes et antiqui Consules Civitatis Kasimiriensis apud Cracoviam (fer. 6a post f. S. Annae 1583) confirmant denuo et instituunt Contubernium Coctorum Cerevisiae Kasimiriensium et sequentes articulos (latine conscriptos) per famatos Seniores et Juniores Magistros Fraternitatis Braseatorum, Braxatorum, Cerevisiamque propinantium partim ab aliis fraternitatibus similibus civitatum regalium transsumptos, partim a se modo confectos: quia ipsis literae cum certis articulis per Consules Kasimir. olim datae clam surreptae sint:

1) Co roku pp. rajce Kazimirscy z słodowników, piwowarowi i Karczmarzy obiorą 3 starszych, a Bractwo z pomiędzy słodowników drugich 3 starszych którzy co roku przed pp. rajcami i cechem liczbę z dochodów i rozchodów bractwa zdawać będą.

2) Każdy któryby chciał Bractwo przyjąć, pokazawszy list dobrego urodzenia, ma dać na ratusz 5 grzyw. a do cechu Wstępnego introitalium) 2 zł. i na potrzeby cechu i zbroję, zamiast juczyny (collatio) którą dla kosztów zbytecznych znosimy 10 grzyw. w dwoch ratach.

3) Tutejsi synowie mistrzowscy czyli Mastkowie dadzą tylko Wstępnego 1 zł. a na potrzeby cechowe 5 grzyw. w 2 ratach.

4) Toż samo co Mastkowie mają dać ci którzyby się trudnić chcieli tylko wyrabianiem i sprzedawaniem słodów.

5) Nienależącym do Cechu niewolno będzie słodow wyrabiać i sprzedawać (brasea conficere), piwa warzyć lub szynkować ani też wiech i znaków wywieszać.

6) Braciom cechowym wolno podług dekretu Krola Zygmunta Augusta przyjmować uczniów na naukę wyrabiania słodów.

7) Mistrz przyjąwszy ucznia na naukę, wywiedziawszy się najprzód o jego dobrem urodzeniu, powinien go w Cechu zapisać przyczem złoży groszy 12. Gdyby uczeń zbiegł od mistrza i na powrot powrócił nie będą się mu lata nauki poprzednio odbytej liczyć, lecz ma być nanowo do Cechu wpisany i ma się na nowo uczyć. Gdyby mistrz zmarł, powinien się uczeń u wdowy pozostałej doucząć. Uczeń wyzwolony za towarzysza

powinien jeszcze rok jeden u mistrza robić za zapłatę.

8) Mistrze obesłani powinni się do Cechu zgromadzić pod winą na młodszych braci 3 groszy, a na starszych podwojnie. Jeżeliby zaś dla jakiej ważnej przyczyny ktoren z braci nie mógł przyjść do Cechu, winien to Bractwu opowiedzieć pod winą 6 gr.

9) Niema też jeden drugiemu czeladzi odmawiać ani też jeden drugiemu zboża, chmielu, drzew i t. p. podkupować pod winą kamienia wosku. Jeżeliby zaś jeden drugiego beczki sobie przywłaszczał ma być karany pół kamieniem wosku.

10) Jeżeliby jeden na drugiego porwał się uszczypliwemi słowy albo biciem, ma najprzód sprawiedliwości w Cechu szukać: poczem mu dopiero wolno będzie do pp. radziec apellować; wykraczający przeciw temu ma być karany kamieniem wosku.

11) Ponieważ pijaństwo zarzewiem jest wszelkich zbrodni i występków: powinni Bracia i Siostry tegoż Cechu przestrzegać aby się w ich domu nic nieprzystojnego niedziało. Jeżeliby który z Braci przechowywał u siebie graczy lub niewiasty życia nierządnego: takowy ma być karany za pierwszym razem i kamieniem wosku; a za trzecim razem ma być do Urzędu miejskiego obwieszczony.

12) Każdy z Braci którysby na pogrzeb zmarłego brata nie przyszedł przepada winy 12 groszy.

(Ustawa ta piękną łaciną spisana – in Act. consul. Kasimir. Tom. 766 pag. 829–835.)

Casimiriae fer. 2a post fest. S. Valentini 1544 - Consules civitatis Kazimiriensis ordinant ratione braseatorum seu braseorum confectorum: Każdy mieszczanin wyrabiający słody (brasea) czyto dla siebie, czy dla drugich jeżeli przyjmie chłopca na naukę ma go zapisać w cechu Słodowników (braseatorum) Kazimierskich i od zapisu dać 4 gr. do skrzynki cechowej zna się uczyć przez rok, ~~[illegible]~~ którego mistrz ma mu dać 30 gr. z koszule, buty i fartuch po skończonym roku; jeżeli by chłopiec uciekł z nauki nie ma go drugi mistrz przyjmować. Mieszczanie nie mający posiadłości w mieście, nie powinni słodów wyrabianych przez nich innym sprzedawać, ani też pożyczać korców obcym ludziom ~~do~~ którzy kupione zboże wywożą z miasta, do mierzania

Wszyscy Karczmarze i Słodownicy Kazimierscy i Stradomscy (Actum in praetorio Kazimir. fer. 3a post f. S. Stanislai in Majo 1564) chcąc temu zabieżec aby piwa podle nie bywały robione to postanowienie uchwalili:

Poniewaź wszyscy pod jednaką miarą młyńską słody do młyna mleć dawają, przeto też aby pod jedną miarą z onego słodu piwa brali, to jest: z każdego waru żaden nie ma brać więcej piwa jeno 25 achteli. Gdyby się nalazło więcej piwa ma być do szpitala wzięte a gospodarz ma i kopę winy położyć. A kiedy się komu trafi, iż miary młyńskie odkupi, tedy na one miary będzie mu wolno więcej nad tę uchwałę piwa wziąść tylko 1½ achtela. A iż niektórzy z onego słodu, który pod jednaką miarą do młyna dają, ujmują i z onego gorzałkę palą, tedy ma potem aby żaden z słodu do młyna na robotę piwną danego nie ujmował ale z zupełnego słodu ma piwo zważyć: a gdyby kto chciał gorzałkę palić, tedy osobliwy słód ma na to sprawić. – Aby żaden cudzego achtela nie zalewał pod i kopą winy, a u kogo by naleziono cudzy achtel zalany, tedy piwo do szpitala mają wziąć, a achtel temu czyj jest wrócić.

(Ex Actis consul. Casimir. Tom. 760 pag. 706)

Consules civitatis Kazimir. (fer. 5a post f. Exaltationis S. Crucis 1574) confirmant sequentes Articulos Contubernii Brasatorum et Braxatorum Civitatis Kasimir. polonice conscriptos:

Feria 4a in crastino f. S. Crucis 1574 Panowie starsi i młodsi Cechu słodowniczego biorąc przykład z miasta Krakowa postanowili między sobą niżej opisane artykuły: 1) Przystępując ku pierwszemu wilkierzowi przedtem uchwalonemu: ktoby kolwiek na Kleparzu albo przed Kleparzem pszenicę albo zboże kupował przepada do Cechu winy Kamień wosku.

2) Na rynek Krakowski żaden nie ma chodzić samowtór albo samotrzeć kupować, jedno sam albo małżonka albo czeladnik pod takąż winą.

3) Iż za niemałą pracą i z wielkim kosztem otrzymaliśmy u J. Krol. M. przywilej na korzec swój własny starożytny, tedy żaden takowego korca nie ma pożyczać nikomu postronnemu według przywileju Rady Kazimirskiej fer. 2a post f. S. Valentini 1544 i przywileju Króla JM. miastu danego, którego miasto jedno samo ma używać.

4) Przykładając się do prawa miejskiego które opiewa, iż ci, którzy nie służą, rzemiosła nie sołdrują i prożnując po mieście tułają się mają do trzeciego dnia odkazani być: tedy wszyscy obiecują, żadnego sługi abo towarzysza któryby nie był jednany, nie chować przy sobie i owszem onego urzędowi opowiedzieć, aby od miasta wędrował jako niepożyteczny, aby się swawola w mieście nie mnożyła.

5) Nie mają też w gospodach szynkownych czeladzi jednanej albo towarzyszom słodowniczym w powszedni abo robotny dzień piwa na rząd abo gorzałki przedawać jeno kwartę piwa abo dwie aby wypił, ale nie gorzałk. Zasiadać także na urząd nie ma im być dopuszczono okrom święta, a uczniowi żadnemu ani w święto ani w powszedni dzień.

6) Około achteli mają się zachować według uchwały cechowej fer. 4a Vigilia Corporis Christi 1573.

7) Mistrz któryby przyjął towarzysza za starszego w browarze ma mu dawać według starego obyczaju groszy 5 na tydzień; a który by za starszego nie robił ma brać myta 4 groszy. Komornikowi piwowarowi co mistruje jeżeli robi za starszego mają dawać 6gr. młodszemu pomocnikowi 5gr. pod winą Kamienia wosku.

8) Pomocników który za starszego robią w browarze ma być pewna liczba i ci winni prawo miejskie przyjąć.

9) Niewiasty które się tu nie urodziły, które się przekupstwem i czem innem nie rządnem bawią, nie mają być u żadnego mieszczana chowane lecz urzędowi je opowiedzieć.

10) Niewiasty które nie mają osiadłości przy mieście, nie mają gorzałki palić ani świni i wieprzów chować ku szkodzie innych.

(Ex Actis consular. casimir. Tom. 764 pag. 388–391)

Sigismundus Augustus rex (Lomzae fer. 4a post fest. Concept. B. Mariae V. 1561) ad petitionem braseatorum et braxatorum civitatis Casimiriensis confirmat sequentia rescripta et ordinationes:

a) Actum fer. 4a post f. Undecim Millia Virginum 1561 Proconsul et consules Civitatis Kaziminensis ~~[illegible]~~ vocato ad praetorium pleno numero civium publice legi jusserunt Decretum Regium inter braseatores et inter braxatores fer. 6a ante f. S. Adalberti 1532 latum vigore cujus demandaverant ut braseatores nullos privatos conventus absque civibus cerevisiam braxantibus et propinantibus sub poena 100 marc. habere praesumant, sed ad congregationem suam et fraternitatem cives cerevisiam braxantes et propinantes vocent, discipulos tam braseatores quam braxantes et propinantes ex aequo instruant et familiam foveant.

b) Actum feria 5a post fest Undecim Millia Virginum 1561.– Consules civitatis Kazimir. ad mandatum Joannis Bonar castellani biecens. magni procuratoris cracov. mandaverunt ut braseatores et cives cerevisiam braxantes et propinantes in unam societatem et fraternitatem coeant

c) Actum feria 2a in vigilia S. Simonis et Judae 1561 per consules Kazimir. electi sunt seniores fraternitatis braseatoriae et braxatoriae: ex braxatoribus et propinantibus Alexander Klossek, Stanislaus Pukal, Mathias Węzowka et Tiburtius Koseczki; ex braseatoribus Stanislaus Wojtowicz et Joannes Sieczko; quibus post juramentum cista, claves

sigillum argenteum, regestra, arma et pecunia fraternitatis ~~fl.~~ 18 flor. 9 gros. tradita sunt.

d) Actum fer. 5a post fest. OO. SS. 1561 – Consules casimir. declarant, quod fraternitas braseatorum et civium cerevisiam braxantium et propinantium quos braxatores appellant jam in unum juncta sit.

(Wcielenie piwowarów i szynkarzy do cechu słodowników na Kazmierzu 1561.)

(Oblat. in Actis consul. casimir. sabbato ipso festo S. Petri in Vinculis A. 1573. Tom. 764)

Proconsul et consules civitatis Kasimir (fer. 5a post f. Exaltationis S. Crucis 1574) ad petitionem famat. Seniorum Contubernii Braseatorum et Braxatorum civitatis Kasimir. approbant sequentes articulos ad bonum regimen contubernii ipsorum conscriptos idiomate polonico:

Feria 4a in crastino f. S. Crucis 1574 – Starsi i młodsi cechu słodowniczego biorąc sobie za przykład miasto Kraków uchwalili między sobą nastepne artykuły dodatkowe do pierwszego wilkierza potwierdzonego:

1) Ktoby kolwiek sam swoją osobą albo przez naprawioną osobę kupował pszenicę albo zboże na Kleparzu przepada winę 1 kamień wosku.

2) Na rynek Krakowski żaden nie ma chodzić samowtór albo samotrzeć, tylko jedna osoba ma kupować pod takąż winą.

3) Otrzymawszy prywilej od Króla na korzec swój własny starożytny, tedy takowego korca nie ma nikt pożyczać postronnemu człowiekowi, który korzec dan jest od Króla i rady Kazimirskiej fer. 2a post f. S. Valentini 1544.

4) Poniewaz prawo pospolite miejskie obmawia: iż którzy nie służą, rzemiosła nie robią, tylko próżnując po mieście się tułają, mają być do 3ch dnia odkazani: tedy niewolno żadnego sługę chować któryby nie był jednany, aby się swawola w mieście nie mnożyła.

427

albo robotny
5) Niewolno w powszedni dzień w gospodach szynkownych jedynnej czeladzi sprzedawać na rząd piwa ani gorzałki jedno kwartę ~~kw~~ piwa albo dwie wipiel (?), ale nie gorzałki: Ale zasiadać na rząd niema im być dopuszczono okrom święta. A uczniowi żadnemu ani w święto ani w powszednie dnie nie dawać.

6) Około achteli mają się zachować według pierwszej uchwały w księgach cechowych fer. 4a vigilia Corporis Christi 1573.

7) Według starego obyczaju towarzyszowi starszemu ma mistrz płacić 5 gr. na tydzień, innemu 4 gr. myta, komornikowi co mistrzuje, który robi za starszego 6 gr., młodszemu pomocnikowi 5 gr.

8) Pomocnik powinien prawo miejskie przyjąć, i ma być wpisany do rejestru brackiego, potem dopiero ma robić za starszego.

9) Niewiasty (okrom mężatek) które się tu nie urodziły i owszem gdzie indziej uczciwość straciły, które się przekupstwem albo nierządem bawią, nie ma chować żaden mieszczan, ale ma je opowiedzieć urzędowi

10) Niewiasty które nie mają osiadłości przy mieście, nie mają gorzałki palić ani świń, wieprzów chować

(Oblat. fer. 5a post f. Exaltat. 1574 S. Crucis in Actis consul. Casimir. Tom 764.)

Proconsul et Consules civitatis Kazimir. ad Cracoviam (Casimiriae fer. 6a post fest. S. Annae 1583) ad petitionem seniorum et juniorum magistrorum Congregationis Braseatorum, Braxatorum, Cerevisiamque propinantium, quibus literae cum articulis et confirmatione consulum malignitate hominum clam surreptae sunt, confirmant ipsis sequentes articulos transsumptos ab aliis fraternitatibus similibus in civitatibus regalibus (latine:)

1) Na starszych mają być obrani z piwowarów i karczmarzy (ex braxatoribus et ~~ex~~ propinatoribus cerevisiae) 3, a z słodowników (ex braseatoribus) 3 przez rajców - ci mają co roku liczbę czynić.

2) Kto chce należeć do cechu, ma się wywieść listem dobrego urodzenia, przyjąć prawo miejskie, potem ma zapłacić na ratusz 2 S grzywien,

a do skrzynki brackiej wstępnego (introitalium) 2 zł. oraz na potrzeby cechowe i zbroję, zamiast kollacyi która się znosi, dać 10 grzyw. w 2 ratach, pierwszą przy wpisie, a drugą w kwartał.

3) Syn mistrzowski czyli Master da tylko wstępnego 1 zł. a na potrzeby cechu 5 grzyw. w 2 ratach.

4) Osoby które chcą wyrabiać słody na sprzedaż mają przyjąć cech.

5) Mistrz słodownik, piwowar lub karczmarz przyjmując ucznia do nauki ma się wprzód wywiedzieć czy z uczciwych rodziców jest urodzony, potem ma go dać zapisać do książki brackiej i położyć od tego 12 gr. do skrzynki. Po roku nauki ma tenże uczeń pobierać myto. Gdyby przed ukończeniem roku uciekł, czas nauki nie ma mu być policzony. Jeżeliby mistrz umarł, uczeń u wdowy roku swego dosłużyć się może.

6) Obesłani mistrze przez starszych mają się zejść do cechu pod winą 3 gr. dla młodszych, a 6 gr. dla starszych mistrzów; chyba gdyby przyczynę ważną niebytności swej usprawiedliwił.

7) Zboża, chmielu, drzewa nie ma jeden drugiemu podkupować ani też naczyń (beczek) drugiego mistrza u siebie zatrzymywać pod winą i kamienia wosku.

8) W sprawach pomniejszych obrazy honoru lub długu ma cech sądzić z wolnością apelowania do Magistratu.

9) Mistrzowie uważać powinni aby pijaństwa, nierządu, gry w domu swem nie cierpieli: mają być najprzód napomnieni przez starszych, a za powtórnym razem mają dać winy i kamień wosku. Mają też mistrzowie i towarzysze bywać na pogrzebach cechowych pod winą 12 gr.

(Oblat. fer. 6a post f. S. Annae 1583 ad Acta consul. casimir. Tom 766.

Decretum Sigismundi I (fer. 6a ante f. S. Adalberti 1532) inter Brasëatores et Braxatores Civiumque Communitatem Kazimiriensem aby Słodownicy nie stanowili oddzielnego Cechu lecz aby przyjęli do Cechu Piwowarów i Szynkarzy pod winą 100 grzywien.

R. 1561 fer. 5a post f. OOSS. za staraniem Tomasza Postękalskiego pod-rzanczego Krak. zgodzili się Słodownicy z Piwowarami mieć jeden cech na Kazimierzu.

Sigismundus Augustus rex (Kownae d. 4 Julii 1563) quia Pistores et Braseatores Civitatis Kasimiriensis multa damna patiuntur ex eo quod frumenta et brasea ex molendinis regiis et capitanealibus casimir. metretarum nomine carius quam in foro emere coacti sunt, et quod in molendinis istis in percipiendis metretis modius ~~[illegible]~~ multo major quam antiquitus designatus adhiberi soleat - ideo concedimus ut Pistores et Braseatores Kasimir. in molendinis non carius quam in foro metretas emere adigantur et ut talis modius qualis est in praetorio Kasimiriensi aeneus antiquus circa emensurationem metretarum adhibeatur. - Cum confirmatione Stephani regis (Varsaviae in conventione generali d. 12 Febr. 1585) et Sigismundi III (Varsaviis in Comitiis regni gener. d. 29 Martii 1590)

Zygmunt III (w Warszawie d. 15 Marca 1616) przykazuje urodz. Mikołajowi Czarnoleskiemu burgrabiemu zamku Krak. mającemu prawo dożywotne na trzecią miarę w Młynach Kazimierskich Królewskich, aby od słodów Cechu Kaczmarskiego Kazimirskiego które się w tych młynach mielą niewybierał większej, niżeli powinni dawać, miary (Acta consul. casimir. Tom 794 pag 1157)

Consules casimir. (sabbato post f. Omnium Sanctorum 1663) approbant sequentem ordinationem per Seniores et Juniores Contubernii Tabernatorum casimir. d. 20 Octobr. 1663 conscriptam:

Starsi i młodsi Bracia Cechu karczmarskiego Kazimierskiego (d. 20 Octobris 1663) z powodu wyniszczenia przez ciężkie podatki i żołnierskie chleby, i coraz droższej ceny zboża ustanawiają: Iż tylko trzech proste piwo przedawać achtelami i wiechy wystawiać mają, a po nich drudzy trzej i tak kolejno podniecać mają, tego przestrzegając aby piwa dobre, wykisiałe i nieprzebrane ludziom przedawali. A któryby z Braci, mając wiele karbowników, chciał to postanowienie psować, czeladź mu odjąwszy ma być karany. A gdy u jednego dla karbowników piwa nie stanie, powinien będzie u drugiego brata wziąć.

(Acta consul. casimir. Tom. 815. p. 709–711.)

Cech piwowarów, kaczmarzów i słodowników (na Kleparzu)

Vladislaus IV rex Pol. (Varsaviae d. 15 Maji 1640) sequentes 3 litteras Contubernii Braxatorum seu Tabernatorum Civitatis Clepardiensis confirmat:

1) Stephanus rex Pol. (Varsaviae in convent. regni d. 29 Januarii 1578 sequens Plebiscitum Braxatorum Civitatis Clepardiensis confirmat: (prawo na propinacyję własną piwa:)
A. 1554 fer. 4a Rogationum (ex actis Consularibus Clepardiensibus): Communitas inter se sancivit, quod nullus civium cerevisiam Cracoviensem in actualibus in domum suam propinandi gratia accipere debet, sed apud alios cives cerevisiam emere debet sub poena 5 marcar. nec

2) Stephanus rex (Cracoviae d. 13 Decembr. 1578) concedit in Clepardia Contubernium Tabernatorum de novo erigere sequentesque articulos in ordinem redactos † confirmat: († in quantum publicis regni constitutionibus in nullo derogent,)
Ustanawia się Bractwo i Cech piwowarów, kaczmarzów i słodowników w mieście Kleparzu którym wolno będzie wybrać 4 mistrzów starszych: 2 rzemiosła słodowniczego uczonych, a 2 nieuczonych, którzy złożywszy przysięgę przed rajcy kleparskiemi rządzić będą cechem. — Starsi i młodsi mistrzowie co 4 niedziele schadzać się mają gdzie winni dać po 1 szelągu do skrzynki na potrzeby brackie — Obesłani przez posła brackiego karczmarze winni się zebrać pod winą na starszych 12 gr. a na młodszych 6 gr a który by brat uporny niechciał posłuszeństwa czynić ma być karany ½ kam. wosku. — Któryby w cechu nieuczciwie lub nieobyczajnie się sprawował, albo by kogo słowem obraził, ma być karan 6 groszy. — Każdy z piwowarów kleparskich nie ma robić piwa albo podniecać w browarze tylko dziesiątego dnia zachowując uroczyste święta

t. j. Wielkanoc, świątki, narodzenie Pańskie i święta Apostol=
skie. W jarmarki Krakowskie i we wszelakie zjazdy gościa
walnego t. j. roki, sejmy, pogrzeby, koronacje, aby niedos=
tatek piw nie było wolno warzyć i podniecać nie czekając
dnia dziesiątego. – Któryby słodownik albo piwowar chciał
w mieście Kleparskim piwo warzyć ma mieć list od urodze=
nia i cnotliwego zachowania, ma miejskie prawo przyjąć
i wstępując do cechowego towarzystwa złożyć 4 grzywny i
14 groszy na spolne potrzeby. Syn pozostały po ojcu rzemiosła
kaczmarskiego powinien dać tylko 2 funty wosku i 4 gr.
do skrzynki brackiej. Wdowa tegoż rzemiosła gdyby szła za sło=
downika ma dać 2 grzywny i 7 gr. toż samo i słodownik
któryby pojął dziewkę tegoż rzemiosła. – Sprawy o małe
rzeczy jako to swary, niesnaski, długi drobne, najęcie
kaczmarskie, achtele mają starsi bracia sądzić z wolnoś=
cią apelowania do radziec. – Co suchedni wszyscy bracia i
siostry czyli wdowy mają dać do skrzynki po 1 gr. na po=
grzeby i potrzeby ubogiej braciej, towarzyszów i czeladzi;
toż samo i czeladź z której, gdyby który nie przyszedł i nie
złożył 1 gr. ma być karany i wochlonem i miejską kaźnią.
– Towarzysze wszyscy mają być posłuszni i wszystkie posługi
wypełniać pod winą 1 wochlonu – Myto czeladzi ma być
następujące starszy towarzysz na tydzień 4 gr. młodszy 3 gr.
– Czeladnik który by chciał odejść od mistrza, ma 2 nie=
dziele przedtym wypowiedzieć, a jeżeli by zaczął sztukę
słodową tak długo ma nieodchodzić, aż sztukę zaczętą
dobrze wyprawi i bez przygany dorobi; gdyby zaś odszedł
bez opowiedzenia ma być karan 2 wochlony. – Starszy
towarzysz gdyby przez niedbalstwo lub opilstwo mistrzowi
szkodę do 16 gr. uczynił, ma być karany wochlonem, a gdyby
większą szkodę wyrządził, ma ją nadgrodzić. – Towarzysz
przy robocie w browarze ma być czujnym, trzeźwym a to dla
ognia; gdyby kocieł przypalił ma być karany 2 wochlony. –

Towarzysz młodszy gdyby słód na łaściech przypalił ma być karany 1 wochlorem. – Mistrz uczony rzemiosła słodowniczego przyjmując ucznia, ma się dowiedzieć, jeśliby był rodu i zachowania dobrego, ma mu dać na probę 2 lub 3 niedziele, potem ma go przed starszemi ujednać na 1 rok, przyczem uczeń pamiętnego powinien dać przy wpisie do bractwa 8 gr. pod winą 2 funtów wosku na mistrza za niepowiedzenie w cechu. Po roku ma mistrz w cechu uczniowi dać 1 grzywnę miasto szat i odzienia, a uczeń ma dać do cechu 8 gr. zapisnego za wyzwolenie; poczem takowy wyzwoleniec ma robić 1 rok u mistrza biorąc po 2 gr. wochloru na tydzień. – Jeżeli by uczeń niedoczekawszy roku odszedł od mistrza, czas pierwszy nie ma mu być poczytany za czas uczenia, a gdyby mistrz inny przyjął takowego ucznia ma być karany ½ kam. wosku. Jeżeli by zaś mistrz umarł ma się uczeń u wdowy douczeć. – Żaden mistrz lub mistrzowa nie ma drugiemu odmawiać towarzysza, sługi, służebnicy pod winą 2 funt. wosku – Którzyby drugiego w zbożu, drwach, chmielu podkupywał, ma być karan ½ kam. wosku – Który by drugiemu karczmarza wiejskiego odmawiał ma być karan ½ kam. wosku. – Bracia starsi powinni co roku rachunek młodszym czynić. – Młodsi bracia mają w niedziele, w święta i wigilie na jutrzni, na mszy, na nieszporze świece zapalać i gasić. – Na pogrzeb mistrza, żony, dzięcięcia, towarzysza, służebnika lub służebnicy, powinni się zejść wszyscy bracia i siostry pod winą 1 gr. a ciało mają nieść młodsi mistrzowie pod winą 2 funt. wosku. Toż samo mają być wszyscy na żałobnej mszy na każde suchedni pod winą 1 gr. przyczem młodsi mają mary gotować, przykryć i świece nosić. – Którzyby mistrz chciał wziąść słodownika do roboty browarnej, ma mu płacić po 8 gr. lub od sztuki wielkiej lub małej po 3 gr. – Niewolno słodownikom z jurysdykcji obcej lub Księżej robić u mistrza, aż będą wpisani do cechu pod winą ½ kam. wosku;

równiej niewolno słodownikom lub towarzyszom robić
w innej jurysdykcyj pod winą 2 wochlonu i miejską kaź=
nią i nie ma mieć więcej roboty u braci cechowej, aż od=
łoży bractwu 1/2 kam. wosku a towarzyszom 2 wochlony.
– Któryby słodownik obraził mistrza lub mistrzową sło=
wem nieuczciwym i wszetecznem, ma być karany miejską
kaźnią i mistrza przez uczciwe ludzie przeprosić. – Słodow=
nik któryby zaniedbał u mistrza posługi a zabawiłby się
pijaństwem lub kartami ma być karany i wochlonem i
miejską kaźnią. Towarzysz i uczeń słodowniczy czyli piwo=
warski jeżeliby się w czem sprzeniewierzył w słodowni,
w młynie, w domu lub browarze i bynajmniej co skorzy=
stał i wyniósł, ma rzemiosło wiecznie utracić. – Towarzysze
starsi i młodsi nie mają czynić schadzek i buntów okrom
pozwolenia mistrzów starszych i młodszych pod utraceniem
rzemiosła i karaniem miejskiem. – Wszystkim mistrzom rze=
miosła karczmarskiego wolno wszelakie piwa marce, czarne
bez przenagabania
piwa, szmalcowane i inne warzyć) tak aby skarbowi Kró=
lewskiemu prowenty nie ginęły. (na pergam:)

3) Officium consulare clepardiense (in praetorio civitatis Clepardien=
sis fer. 4a post dom. Laetare 1646) ad petitionem hon. Gasparis
Pruszyński scabini, Simonis Bartoszewic, Valentini Marcinkowic
et Jacobi Lorkowic seniorum contubernii braxatorum sive
tabernatorum Clepard. confirmant sequentes additionales articulos:
– Przy wstępowaniu każdy brat ma dać do skrzynki cechowej
60 złp. i bracią przystojnie poczęstować – Wolno każdemu mistrzo=
wi białe piwo i marzec robić i szynkować. – Iż nasta piły
Ordynacyje między miastem Krakowem a Kleparzem, aby miasto
na miasto piwa nie nasyłało, stanowi się aby żaden na Kleparzu
nie szynkował i nie przewoził piw krakowskich pod winą; albo=
wiem toż samo i w Krakowie zabroniono. Rówmiej aby się żaden
nieważył w Kleparzu szynkować gorzałki, miodów i innych
likworów z Rusi i innych miasteczek i wsi, ani ich skupować
bo te wyrabiane winny być na Kleparzu, pod karą zabrania
tychże likworów kupionych. (in papyro) (pag. 1931
(Oblat ad acta Castr. Crac. sabato post fest. S. Petri in Vinculis 1647)
Kart 8 Libr. Relat. 78)

435

Browarnicy

Leszek biały jak pisze papież Honoriusz III do biskupa wrocławskiego r. 1221 nie pijał nigdy wina ani wody tylko miód i piwo z czego znacznie utył: dla braku tych trunków ~~miodu i wina~~ w drodze nie mógł się na Krucyatę do ziemi św. (Theiner monumenta polon. T. I p.

Konrad książę Szunawski zwany Hockbirlein t.j. garbusek r. 1303 ~~Jeden~~ z książąt szląskich zostawszy biskupem saldzburskim wrócił z tamtąd iż nie było piwa tak dobrego jak świdnickie (ob. Długosz Lib IX pag. 904 ad ann. 1303.

(+1447)

Konrad I książe oleśnicki będąc biskupem wrocławskim pił małmazyję i włoskie wino jak piwo – nikomu nie dał beneficyum poki mu nie dał baryłę małmazyi. (Sommersb. II. 192)

Der Unterzeichnete subscribirt hiermit auf 1 Exemplar:

BERG- & HÜTTENMÄNNISCHE ZEITUNG.

Redaction:

K. R. Bornemann, und **Bruno Kerl,**

Kunstmeister in Freiberg. Bergamtsassessor in Clausthal.

Verlag der Buchhandlung **J. G. Engelhardt** *(B. Thierbach)* in Freiberg.

Einundzwanzigster (neue Folge sechszehnter) Jahrgang. **1862.** 52 Nummern in gr. 4. mit Beilagen, lithogr. Tafeln und Holzschnitten. Subscriptionspreis 5 Thlr. preuss. Cour.

und erwartet dessen Zusendung durch die Buchhandlung

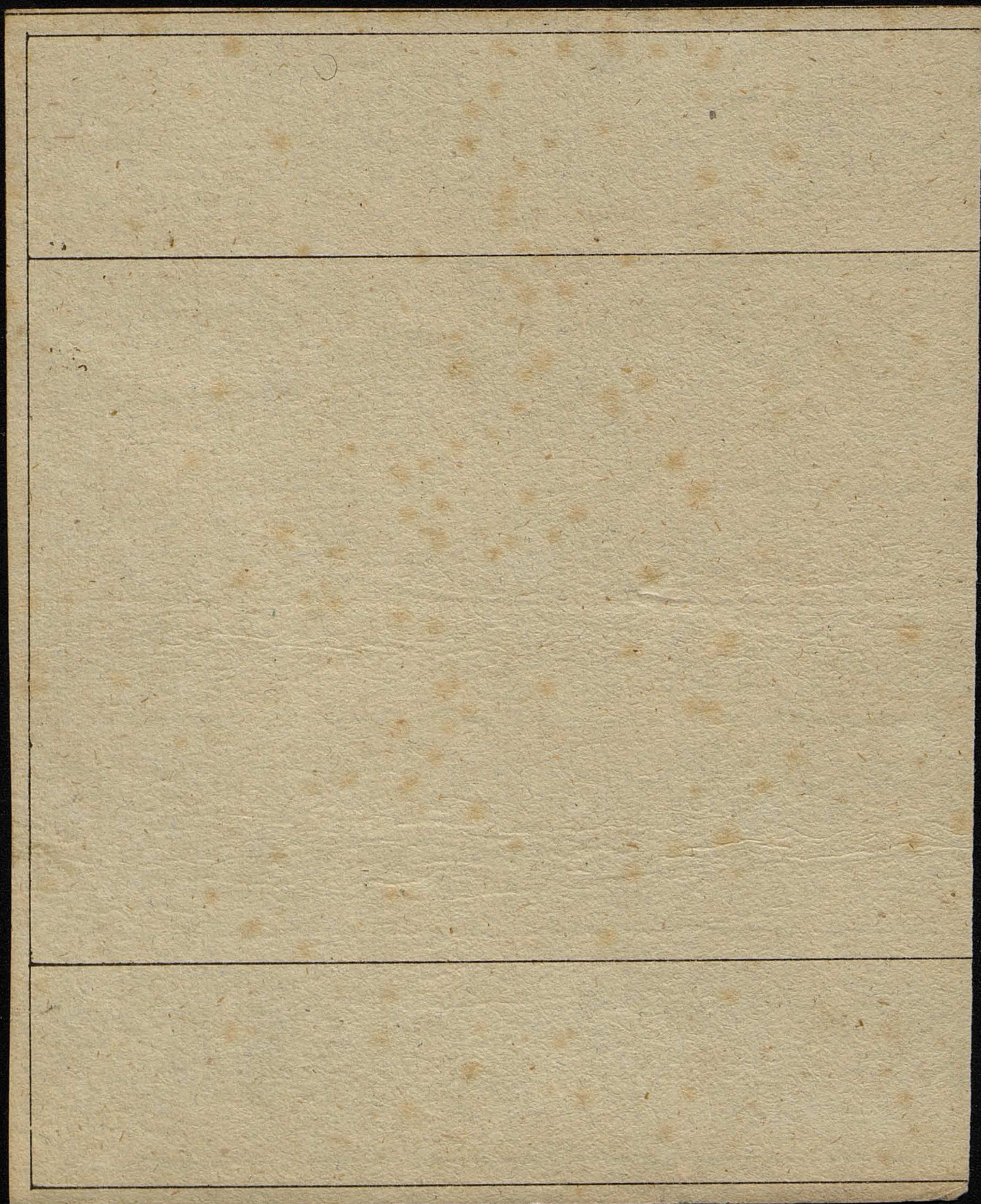
von .... in ....

Ort und Datum: .... *Name:* ....

Druck von A. Th. Engelhardt in Leipzig.

Piwowary.

Jan Wolan ojciec sławnego Andrzeja zarządzając w XVI wieku dobrami Ostrorogów założył browary w Grodzisku i sprowadził piwowarów z Czech

1649 d. 1 Decembr. Varsaviae – Joannes Casimirus rex mandat, quia Stefanus rex ob incendia quae ex braxatoriis acciderant mandavit eadem braxatoria ex Civitate Antiquae Varsaviae transportari ad fundos remotos – ideo ex platea Freta dicta in Civitate nova Varsaviensi braxatoria ex aedibus civium ad fundos remotos transportare jubet sub poena 1000 marc.

1646 d. 16 Maji, Varsaviae – Vladislaus IV magistratui civitatis Posnaniensis permittit in domo publica vulgo Gielda sub Praetorio Poznan. exaedificata exoticas et advectitias cerevisias propinare et prohibet ne quis civium in domo sua exoticam cerevisiam nisi pro solo usu suo deponere audeat.

Cech Karczmarzy

W Krakowie niebyło pierwotnie cechu Karczmarzy, tyl=
ko bywali słodownicy którzy w słodowniach dla mieszczan
czan słody wyprawiali i piwowarzyli. W mieście wol=
no było każdemu mieszczanowi swe piwo szynkować
a stosownie do przywileju Kaźmierza wielkiego r. 1358
niewolno było o półmili od Krakowa komu innemu na
szkodę miasta mieć karczmy. Są ślady że słodownicy
w Krakowie już r. 1436 mieli swych starszych, a jednę
słodownię (braseatorium) sprzedano r. 1557 miastu dla szpi=
tala S. Ducha. Według przywileju Kazmierza Jagiellończy=
ka z r. 1456 niewolno było na szynkowanie obcego piwa
sprowadzać do Krakowa tylko na użytek prywatny;
z tego też powodu toczyło miasto proces o propinacyję
z Kleparzanami jak świadczą dekreta Królów Jana Al=
berta z r. 1494 i Stefana z r. 1583. – Dopiero za Zygmun=
ta I domagała się Communitas od Magistratu, aby było
pozwolenie dane na utworzenie cechu piwowarów (Con=
tubernium coctorum cerevisiae) co jednakże dekretem r.
1521 odmówiono Królewskim.
Słodownicy krakowscy którzy nakształt Slutarzy wyrabiali
słody i piwo z nich dla mieszczan robiali, którzy też nakształt
Wistatników co kupcom towary znoszą, piwa owe do piwnic
spuszczali – spisali sobie artykuły feria 6a post fest. S. Agnethis

1568 i potwierdzenie onych od Króla Zygmunta (Lublini in conventu regni generali feria 3a post fest. S. Valentini 1569) otrzymali, który to przywilej oblatowali w aktach grodzkich Krakow. (feria 5a ante fest. Nativit. S. Joannis Bapt. 1572) Zgromadzenie to Słodowników połączyło się potém z cechem karczmarzy.

Zgromadzenie Karczmarzy Krakowskich miało przywileje od Zygmunta Augusta r. 1566, Stefana r. 1579, Zygmunta III r. 1589; podług których obowiązany był każdy karczmarz od jednego waru piwa płacić symple po 20 gr. duple zaś po 40 gr. dopiero za Stanisława Augusta podatek czopowy oddzielono od miasta do skarbu.

Dekret Komissyi Król. 1750 i dekret sądów assessorskich r. 1766 przyłączył trudniących się propinacyą ~~do~~ karczmarzy do Konfraternii piwowarskiej Krakowskiej.

R. 1735 otrzymali karczmarze krakowscy pozwolenie konfiskowania piw obcych i klasztornych gdzie było takowe szynkowano, a nawet wyjednali sobie reskrypt u Króla, na mocy którego zakazany było szynkowanie piwa wyrabianego w Dąbiu w browarze miejskim, o co magistrat wiódł długi proces z piwowarów czyli karczmarzów cechem który miał to zawarowane przywilejami iż półmili do koła miasta niewolno było szynkować innego piwa tylko krakowskie: lecz obowiązani byli ci F Gorzelnicy i Miodziarze wolni byli od cechu owego

F browarnicy mleć w ~~[illegible]~~ królewskich młynach

Konstytucyą r. 1601 pozwolono miastu krakowskiemu wybierać od achtela piwa po groszu.

Taxa wojewodzka dla piwowarów czyli karczmarzów krakowskich d. 29 mart. 1773. Garniec piwa dwuraźniego z słodu pszennego 8 gr. piwa czarnego 10 gr. piwa prostego 4 gr. Piwa czeskie czyli opawskie zwanego które p. Franta warzy 15 gr. garniec.

Cech powroźników (w Krakowie)

47 / 440

Henricus rex Poloniae (Cracoviae in conventu generali Coronationis feria 4a post festum Paschae proxima 1574) potwierdza quosdam articulos fraternitatis seu contubernii funificum civitatis Cracoviensis.

nº 3. Przywilej po łacin. ustawy po polsku

Każdego roku gdy rajcéw i burmistrza obierają ma bractwo też wybrać 2 starszych mistrzów
Starszy mistrze mają prawo zwoływać cech i karać mistrze i towarzyszy i do więzienia miejskiego dawać
Bractwo będzie miało kościół swoj w nim mary, uczciwe przykrycie na mary, mają mistrze i towarzysze bywać na pogrzebach i żałobszy pod karą na ~~[illegible]~~ mistrza ½ funta wosku a towarzysza ½ grosza w uroczyste święta młodszy brat będzie świece zażegał
Który mistrz przyjmie ucznia ma go opowiedzieć w cechu a starszy mistrze mu naznaczą czas nauki a gdy się wyuczy postawi go w cechu gdzie w rejestr bractwa wpisany będzie, i towarzyszom obwieszczony, któremu towarzysze starsi przez wszystko uczciwe jako ma być przezwan włożą: niewolno przezwiska szkaradnego i zelżywego dawać pod winą 2 złot.
Mistrzowe synów po śmierci ojca mogą robić rzemiosło powroźnicze, nie okazawszy ani robiwszy sztuk po śmierci ojca ma syn matkę uczciwie żywić i chować do śmierci.
Żonę któraby po śmierci męża chciała prowadzić rzemiosło mają starsi przystojnym towarzyszem opatrzyć, a gdyby wdowa młoda była w przeciągu roku i 6 niedziel ma męża pojąć. Jeśli obcego człowieka nie tego rzemiosła pojmie, ma przestać rzemiosła
Kto chce być przyjęty za mistrza rzemiosła powroźniczego powinowat będzie okazać w bractwie list rodzaju swego że się urodził z dobrego łoża, list świadectwa wyuczenia swego w tym rzemiośle i

poczciwego zachowania, potem ma swym dowcipem i kosztem swoim następne sztuki ręką swą wyrobić: najprzód poboczną linę z konopi na 12 sążni, Postronków drotowanych 30 na 6 łokci długich, Postronków dyszlowych 30 każdy po 5 łokci, Postronków ważnych 30 każdy po 4 łokcie, Bugselow 30 każdy na 4 łokcie, Lic[e]ów 30 każdy na 5 łokci, Szlie 2, Bi-czów krótszych 30 a piętnych 15, Sznorów za 4 grosze, Stab-rinow 30, ~~[illegible]~~ ktemu dwieczęszi sieci na łowienie zwierząt pospołu zjednoczyć i związać co ma czynić przed Starszemi mistrzami. Ktemu ma czynić Maź czynioną.

Kto bez mistrzów maź prostą za czynioną i przyprawio-ną przedawał ma być z rzemiosła złożony.

Po okazaniu sztuk ma młody mistrz złożyć do cechu na skupienie zbroi 16 zł. i prawo miejskie Krakowskie przyjąć i najdalej w 10 ~~miesięcy~~ niedziel po wyrobieniu sztuk żonę pojąć

Nos Henricus... potwierdzając powyższe ustawy zakazując aby nie należący do cechu powroźników nie śmieli sprzedawać funes ex adulterinis canapis ani simplicem et adulteri-num picem pro confecto et praeparato; aby Propolae (przekupnie) neque Arvinarii vulgo Sadlnicy qui institas in foro Cracoviensi habent, nec alii homines nie sprzedawali rzeczy powroźni-czych nawet i podczas jarmarku w mieście, w starym rynku po bramach, ani w przedmieściach ani pod zamkiem, to jest sznurów, mazi, maźnic (reservacula pro adservatione picis) tum etiam opalk, Poprzęgi białe et ex canapis factos, sznury ciesielskie, bicze, sznury do biczów i t.p. pod karą zabrania, niewolno sprzedawać ani w Krakowie w mieście ani po przed-mieściach ani po jurysdykach

Oryginał na pergaminie z pieczęcią wielką [nadpsutą] wajest w puszce drew.
na sznurku zielono-żółtym w puszce drewnian-
z podpisem Walentego Dębińskiego kanclerza

Cech powroźników.

Zygmunt III w Krakowie d. 6 lipca 1591 przywilejem po polsku pisanym potwierdza przywilej cechu albo bractwa powroźniczego miasta naszego Kazimierza przy Krakowie dany przez króla Henryka w środę po święcie Wielkanocnym przyszła 1574 (taki sam co do treści jak dla Krakowskich) z dodatkiem na końcu aby się na Kazimierzu nie ważyli sprzedawać rzeczy należących do rzemiosła powroźniczego ~~...~~ przekupniom (sadelników opuszczono) na Kazimierzu. z dodatkiem Zygmunta III podobnie jak dla powroźników Krakowskich. — no. 6. cały po pol.

Oryginał na pergaminie bez pieczęci ~~i bez pod~~ ~~pisu~~ – z fałszywym podpisem Króla – fałszywy

Consules Cracov. institam seu budam funificum extra portam S. Floriani ad latus domus ligneae acialis haeredum olim Joannis Rybkowski Sagittarii proconsulatus Cracov. penes semitam seu tretam eundo ad templum S. Floriani ex civitate Cracov. morte olim famati Pauli Laczek funificis civis clepardiensis vacantem institam illam uti in fundo civitatis Cracov. consistentem contubernio funificum Cracov. ad quinquennium a festo S. Michaelis incipiendo pro censu annuo 2 flor. polon. conferunt Contubernio funificum Cracov. – Actum feria 5ª postridie festi Undecim Millium Virginum 1615. — no. 7. po łaci.

Orygin. na perg. z śladem ~~pieczęci~~ małej przybitej i podpisem Jacobus Henc. Civ. Crac. Secretarius.

N.o 8
po pol.

Burmistrz i rada miasta Krakowa d. 5 Sierpnia 1690 na prośbę sławetnych Piotra Lewanowskiego i Pawła Olszyńskiego starszych cechu powroźniczego potwierdzają podane przez nich nowe dodatkowe artykuły:

1) Aby żaden brat albo siostra kupca oglądającego lub targującego towar u inszego brata nie śmiał odwołać lub odwodzić pod karą 1/2 funta wosku.

2) Aby żaden sam smoły rzadkiej i twardej, opałek, maźnic, beczek nie zakupywał pod winą 3 funtów wosku; lecz mają wszyscy razem stargować, kupić i między się podzielić. Toż samo ma się rozumieć o kupnie od powroźników Kleparskich i Kazimierskich.

3) Niewolno mieć więcej tylko i beczkę smoły rzadkiej i tej niewolno w mieszkaniu szynkować. Sprzedawać mają po jednej cenie. Od wstawienia do jatek mają płacić cechowi od beczki smoły rzadkiej 6 gr. od kamienia smoły twardej gr. 1.

4) Garce i waga mają być sprawiedliwe. Ktoby po nierównej cenie sprzedawał smołę zapłaci winy funt wosku.

5) Przy kupowaniu przędziwa niewolno podkupywać; bez oznajmienia się drugim niewolno kupić.

6) Robota z przędziwa prosta lub drutowa ma być robiona podług miary w przywileju wyrażonej. Aby cena u wszystkich była jednaka pod winą 1/2 funta wosku.

7) Wosk takowy ma się obracać na świece brackie w Kościele S. Marka.

8) W niedziele lub święta dla wygody obcych będzie jeden sprzedawał po kolei nie otwierając okna.

Oryginał na pergam. z pieczęcią większą miejską w wosku czerwonym z herbem miasta w puszce zniszczonym i ze sznurami blaszanej.
(oblat. in Actis Consul. cracov. Tom. 47 pag. 453–454)

1594 Powroźnicy Kazimiersczy zaskarżyli do Rady miasta Kazimierza starszych Cechu Stolarzy i Bednarzy Kazimier. iż mając od r. 1537 z niemi wspólny cech, teraz ich od siebie gwałtem wyganiają i odłączają; lubo ponosili wspólne nakłady na potrzeby cechowe i rynsztunki, mianowicie dawał: każdy wstępnego do cechu po 24 gr. i przy oddawaniu sztuk sprawiał kolacyją za 30 do 50 zł. Prócz tego dawano winy, kiedy w czem sztuce przyganiono; dawano winy za opuszczenie schadzki cechowej i od towarzyszów trybownych. Dawano składki do skrzynki na każdą schadzkę cechową i na każde suchedni; każdy uczeń przy wpisie dawał po 6 gr. Robiono składkę na konfirmacyją przywilejów. — Od początku cechu r. 1537 do r. 1594 zostało mistrzów powroźniczych 22 a uczniów 39 wpisanych. — Powroźnicy Kazimierscy r. 1549 ustanowili sobie osobne artykuły, których potwierdzenie od Króla uzyskali — Stolarze, Bednarze i Tokarze Kazimierscy mając przywilej swój cechowy (Cracoviae fer. 6a ante dom. Invocavit 1546) sami namawiali Powroźników aby odłączywszy się od nich założyli cech osobny i obiecali im oddać czwartą część Legtucha, Kierców, świec i pieniędzy z skrzynki

Cech Stolarzy, Bednarzy, Powroźników i Tokarzy (na Kazmierzu)

Stephanus rex Poloniae (Cracoviae d. 19 Decembris 1578) significat: licet Contubernium Mensatorum, Currificum, Doleatorum et Lorificum civitatis Casimiriensis ad Cracoviam privilegium a Sigismundo I et Sigismundo Augusto regibus habet privilegium cum confirmatione Articulorum; quia tamen Artifices Currificum se se ab eo corpore contubernii sejunxissent impetrato privilegio a Sigismundo Aug. speciale contubernium fundaverant – et quia nunc in eorum locum Tornatores Contubernio se adjunxerant: ideo ad praces famat. Mathiae Nawara mensatoris, Joannis Chamucki Doleatoris, Floriani lorificis, Wolfii tornatoris civium Casimirium et Stradomiensium articulos ex originali privilegio selectos, quosdam etiam recentes in lingva latina scriptos eorum Contubernii confirmamus sequentes:

Towarzysz który chce mistrzem zostać ma najprzód u jednego mistrza rok jeden robić potem dopiero powinien sztuki robić: Towarzysz rzemiosła stolarskiego ma robić: najprzód Almaryę wielką (Fiscum seu Armarium magnum sztuczną Saffs) powtóre skrzynię z podwojném dnem z 2 pryskrzynkami z jaworowego drzewa (Cistam cum duplicato fundo duobus Przyskrzynki ex aceris arbore), potrzecie stół z 3 szufladkami z 3 stron stołu otwierać się mającemi, który to stół ma się otwierać na kształt skrzyni (Tabulam seu Mensam cum cistellulis in tribus ejusdem mensae lateribus, quae mensa instar cistae aperiri et claudi possit.)

— Towarysz rzemiosła bednarskiego ma robić: Kadź wielką, Wannę wielką, Kadź garbarską i Beczkę wielką (Cadum magnum et Tunnam magnam alias Wannę et Vas unum Cerdonicum et unum Vas magnum) — Towarzysz rzemiosła powroźniczego ma robić: „Linę wielką na 12 siążni „sześćłokietnych drotkowanych, piętnaście pięcłokietnych, „połkopy czterołokietnych, półkopy dwanastne, czterylokiet„nych czwierniki połkopy, stryków pięcłokietnych połkopy „dwie śli, sieci dwie sztuce, które ma sztukmistrz przy od„dawaniu sztuki przed mistrzami zcelować, piętnych biczów „dwanaście, krótkich biczów połkopy, stabrinow za groszy „trzy." — Towarzysz rzemiosła tokarskiego ma robić: „Kulę „(globum alias) do kręglow; Puszkę stawianą siedm puszek w jednej, w których ziele albo korzenie chować, na wierzchu Kałamarz, puszka na tymże Kałamarzu do woska i do prochu; Flaszkę do prochu ruśniczego. — Po okazaniu sztuk ma prawo miejskie przyjąć i do cechu 1 zł. dać.

Każdy który chce mistrzem zostać ma się wywieść listem dobrego urodzenia i dobrego zachowania.

Któryby za obesłaniem do Cechu nie przyszedł ma dać winy 6 gr.

Każdy mistrz ma się znajdować na pogrzebie, wigiliach i żałomszy za zmarłego brata, lub jego żony albo dziecka pod winą 1 gr.

Którýby drugiemu mistrzowi czeladź odmawiał, ma być 2 Kamieniami (talentum) wosku karany.

Gdyby który mistrz rzemiosła bednarskiego targował na placu drzewo ku swemu rzemiosłu należące, a gdyby też i drugi mistrz nadszedł, ma mu połowę drzewa podług wytargowanej ceny odstąpić. Toż samo tyczy się i powroźników przy kupnie przędziwa (lana alias), pod winą 2 kamieni wosku. Niewolno też Przekupniowi wykupywać przędziwa ze szkodą powroźników, pod utratą takowego.

Gdyby który z braci zachował się nieprzystojnie w cechu, albo słowy się targnął, albo miecza dobył, lub też winy nie przyjął, takowego mają Mistrze Cechowi z Starszemi według uznania karać; a gdyby i wtedy kary niechciał przyjąć, mają go do pp. radziec donieść.

Starsi przysięgli rzemiosła bednarskiego mają tego doglądać aby robiono sprawiedliwe naczynia (vasa) i mają takowe pomierzać obchodząc warsztaty. A gdyby znaleźli naczynia niesprawiedliwej miary, mają potłuc takowe, a brat który je robił ma dać winy 2 kam. wosku. Bednarze mają wyrabiać achtele (achtualia) pod miejską miarą ani większe ani mniejsze; i podobniej mają robić sprawiedliwe półachtele, trzeciaczki (vasa tertiam partem achtualij continentia) i czwartaczki. Niewolno też bednarzom w niedziele lub święta achteli lub beczek dla piwowarów (tabernatores) poprawiać, wyjąwszy gdyby były piwem lub innym trunkiem napełnione, wtedy je mają poprawiać dla uniknienia szkody pod winą 1 kamienia (lapis) wosku. Niewolno też bednarzom drzewa, gdzie indziej kupować tylko w rynku na targu, pod winą 6 groszy. A przy takowym targu niema jeden drugiego podstępem pod kupować pod winą 1 kamienia (? talentum) wosku.

Obcym niewolno roboty tych powyższych 4 rzemiosł nawozić na sprzedaż pod zabraniem połowy do Urzędu a drugiej połowy do cechu, według zwyczaju innych Cechów. Toż samo ma się rozumieć o przekupniach aby z innych miejsc nie nawozili na sprzedaż powrozów, biczów, opałek, maźnic; aby się nie ważyli sprzedawać mazi czynionej (picem coctam) i mazi prostej albo smoły twardej, którą tylko Powroźnicy sprzedawać mają.

Wdowie po mistrzu wolno dalej prowadzić rzemiosło i może mieć jednego towarzysza.

Starsi przysięgli cechowi mają tego doglądać, aby między braćmi cechowemi niebyło zbrodni cudzołóstwa (adulterii crimen); gdyby który w tem był przeświadczon, ma być napomnion, a gdyby na to niezważał ma być do pp. radziec doniesion.

Uchwalono też: ponieważ starsi przysięgli ponoszą nieraz w sprawach cechowych fatygi i ciężary, przeto też oni pierwsi mają być towarzyszami opatrzeni, a potem dopiero inni bracia.

Towarzysz który by u partacza przynajmniej przez 2 tygodnie robił ma być 2 kamieniami (lapides) wosku karany. Podobnież ma być karany towarzysz któryby w poniedziałek powszedni święcił, a mistrz któryby takowego taił ma także być karany 2 kamieniami (talenta) wosku.

(Oblatum ad Acta Magnae procurationis Arcis Cracov. fer. 5a post f. S. Bartholomei 1671 per Seniores Contubernii Funificum Casimiriensium – Lib. Archiv. Tom 1269 pag. 407–414)

Cech powroźników

Rajce miasta Krakowa z powodu różności pomiędzy jakie Powroźnikami (funi: No 2 po pol.
fices) Krakowskiemi a Kleparskiemi ~~zachodzą~~ zachodzą który
dotąd jeden cech mieli, nadają powroźnikom krakowskich cech
(contubernium) i statuta z wiadomością ich
Kto chce mistrzowstwa swego dowieść ma zrobić 15 powro: (jest w zbiorze p. 437)
zów to jest postronki (lateralia alias postronki) potem
powróz wielki i prosty (funem magnam et simplicem)
jedną sieć dobrą (unam redam valentem) Powrozów dobrych
(zonas valentes) za 6 groszy, Dwie części sieci zwierzęcych
wespołek spoić i związać (Duas partes recium feralium
ad invicem unire et colligare) a to spojenie ma czynić przed
obliczności starszego mistrza, Potym 15 powrozów to jest
postronki drotowane (15 lateralia alias postronki drotowane)
Dwie słye to jest słye (Duos tractus alias Schlye) Pół:
kopy bugzelow (sexagenam bugzelow) Biczów 15 dobrych
na 5 koni (flagella 15 bona super 5 equos) nadto ma uczynić
Osmołę warzoną to jest maysz (picem coctam alias maysz)
To ma czynić przed starszemi przysięgłemi.
Kto się rzemiosła tu uczył ma dać do bractwa 18 groszy, a
jeśli gdzie indziej potrzymony, potem ma iść do panów
radziec i prawo miejskie otrzymać.
Któryby z mistrzów przy doświadczaniu uczył mistrza mło-
dego zapłaci ½ kamienia wosku i przez rajców być
karany.
Każdy przez się lub przez żonę swoję ma kupować konopie
pod karą 1 funta.
Gdyby który kupował konopie lub smołę a drugi nadszedł
chciał targować, ma mu połowę spuścić pod winą 12 gr.
Mistrz ~~ma~~ tylko i młodzieńca mieć który sam wstąpi na

naukę da 6 groszy na sprawienie zbroje.
Gdy młodzieniec lat wysługi dokończy ma mu mistrz dać 8 łokci sukna łokiec po 4 gr.
Syn który by się u ojca przynajmniej dzień nie uczył ma u innego mistrza się uczyć gdy chce majstrem być.
Każdy mistrz lub wdowa na każde suchedni ma dać do skrzynki 1 gr. a towarzysz pół grosza ku wyrządzeniu chwały bożej.
Gdyby mistrz lub wdowa umarła mistrzowie młodsi mają ciało nieść do pogrzebu i inni mają być na pogrzebie pod winą 1 gr. lub przynajmniej żonę posłać gdyby sam niemógł być.
Kara na niebywających na schadzkach obwieszczonych przez rajców 6 gr. a w rzeczy brackiej 1 gr.
Towarzysz ma za dzień sam udziałać postronków powiązanych drotowanych 24, Potem kopę postronków dyszlowych poprostu takież ważnich po konopiach. Potem powiązanych dyszlowych poprostu takież ważnych pół kopy za dzień sam. Potem 3 kopy sztuk towarzysz z towarzyszem na drotowane ma przepuście a drugiego dnia ma spuście 3 kopy takież drotowanych postronków za dzień. Potem dyszlowych ma spuście 3 kopy za dzień z towarzyszem. Potem 3 kopy postronków ważnych, bugzelow 8 kop, stryczków 8 kop, biczow 8 kop, Hhabrynow 8 kop ma udziałać sznurów za półgrzywny towarzysz z towarzyszem.
Towarzysz który bierze na tydzień 3 grosze ma uczynić przez dzień powrozów (zonas) za półgrzywny i jedne kopę i pół kopy powrozów to jest stryczki krom spuszczania (cordarium alias Strichy sine conglumatione). A który towarzysz bierze 2 grosze na tydzień ma czynić przez dzień 1 kopę stryczków i lyczarzow (strichy et lyczary)

448

krom spuszczania a powrozów (za półzłotego (zonas)). A on towarzysz który bierze 3 grosze ma spuścić przez dzień szemowtor 3 kopy a małej roboty 8 kop (conglutinare per diem met secundus 3 sexagenas et de parvo labore 8 sexagenas)
Każdy towarzysz przed S. Michałem aż do zapust ma wstać przy świecy ósmej godziny
Towarzysz który bierze za tydzień 3 albo 2 grosze ma mieć od mistrza na przepicie i godziny nieszporne (prelibatione et hora vesperarum) piwa za 2 pieniądze (denariis) A jeśliby dwa wszpołek u jednego mistrza robili ma im dać piwa za 3 pieniądze.
Potem Trunkalowe to jest Schofwergk (bibales alias Schofwergk) któreby były mniejsze niż półkamienia to towarzyszom ma przyjść, a jeśli będzie nad wagę przerzeczoną to na mistrza ma przyjść pod winą 6 gr.
Kto chce od mistrza odejść ma na tydzień mistrza ob:wieścić, a który by nie obwieścił a odszedł ma przez kwartał wędrować.
Jeśli mistrz winien towarzyszowi i złoty albo więcej ma towarzysz obwieścić go gdy chce odejść i upomnieć się przed 2 niedzielmi, a gdyby mistrz nie zapłacił ma go do starszych zaskarżyć a mistrz zapłaci za robotę towarzyszowi i kary 12 groszy.
Towarzysze sieci zwierzęce tylko przy mistrzu mają robić pod karą 1/4 kamienia wosku
Gdyby towarzysz w poniedziałek lub po święcie nie pracował nie ma brać zapłaty przez cały tydzień
Mistrz lub towarzysz nie ~~śmie nosić~~ śmie do cechu wejść z bronią pod karą 12 gr.
Jeśliby towarzysz ~~bo~~ młodzieńca u mistrza pracował powinien będzie okna zamykać i laskę zimować (et corum deponere debebit)

Towarzysz który by robił u wdowy wielką robotę na wale (in vallo) ma to czynić z wiadomością mistrza starszego, jednego a to dla tego aby dobrą robotę robił.

Gdy młodzieniec lat swej wysługi u mistrza dokończy ma dać towarzyszom na przepicie 3 grosze

Co 2 niedziele ma mistrz dać towarzyszowi na łaźnię.

Towarzysze i młodzieńcy mają się uczciwie chować z dziewkami i z inszą czeladzią.

W piątek ~~po narodzeniu~~ po Narodzeniu N. P. Maryi 1503.

(po ~~łacinie~~ polsku na pergaminie bez pieczęci)
(z pieczęcią czerwoną ~~miejską~~ rycerz stojący
pieczęć oderwana osobna z rycerzem w puszce blaszanej

n.º 791. (po łacinie toż samo z wypuszczeniem zakreślonego
n.º 1. artykułu: Datum feria 6ª post Nativitatem Gloriosissimae Mariae V. 1503 – na pergaminie z pieczęcią dużą (miejską z rycerzem) woskową czerwoną wiszącą na rzemyku na niej rycerz stojący z tarczą)

Cech powroźników (na Kaźmierzu)

Vladislaus IV rex Pol. (Datum Cracoviae in comitiis Coronationis gener. d. 20 Martii 1633) significat exhibitas esse ex parte lorificum casimiriensium ad Cracoviam literas pergamen. Stephani regis Cracoviae d. 19 Decembr. 1578 continentes articulos quatuor contuberniorum Mensatorum videlicet Currificum, Doleatorum et Lorificum insimul continentes et suplicatum est ut ex parte Lorificum seorsive eorum articulos confirmaremus videlicet:

Kto chce mistrzem zostać ma u jednego mistrza najmniej rok robić – i ma zrobić sztuki: Linę wielką na 12 sążni; sześć łokietnych drotowanych; piętnaście pięć łokietnych potkopy cztery łokietnych, potkopy, dwanaście line cztery łokietnych, ćwierniki potkopy stryczkow pięciołokietnych potkopy dwie sle sieci dwie sztuce które ma sztuk mistrz przy oddaniu sztuki przed mistrzami wszelować piątnych biczow dwanaście, krótkich biczow potkopy, stabrynow za groszy trzy i ma złożyć do cechu i zł. list genealogi.

Kto nie przyjdzie na zgromadzenie cechowe zapłaci 6 gr. Kto nie przyjdzie na pogreb zapłaci 1 gr.

Niewolno odmawiać czeladzi pod karą 2 kamieni wosku

Ktoby podkupywał przędziwo drugiemu zapłaci 2 kamienie wosku

Przekupniom niewolno kupować przędziwa póki nie nakupią powroźnicy – niewolno przekupniom sprzedawać towarów powroźniczych.

Czeladnik chcąc odejść z roboty ma przed 2 niedzielmi obwieścić mistrza

Towarzysz któryby święcił poniedziałki ma być karany

Wdowie ma się dodać towarzysz uczciwy.

Oryginał na pergam. bez pieczęci (w cechu stolarskim) Łacinie, ~~artykuły~~ a sztuki po polsku.

Podobny przywilej wydał Król Jan Kazmierz w Warszawie d. 20 marca 1661 potwierdzając jak wyżej Ustawę Króla Stefana z d. 19 grudnia 1578

Oryg. na pergam. z pieczęcią wiszącą
(w cechu stolarskim)

jeden z lepszych cechowych

Sigismundus III (Varsaviae d. 18 Maji 1625) confirmat literas pergameneas sequentes civitatis Clepardiensis:

Proconsul et consules civitatis Clepardiae ad Cracoviam (in praetorio Clepardiensi fer. 4a post fest. S. Johannis Baptist. 1619) confirmant sequentes Articulos per Seniores et Juniores magistros Contuberni Funificum Clepardiensium conscriptos:

Piotr Klysz, Prokop Radziecki, Matys Serlikowski i Wojciech Klysz starsi cechu powroźniczego Kleparskiego ze wszystką bracią przypatrzywszy się porządkom i podwyższeniu wszelakiemu takową poprawę Artykułów cechu powroźniczego czynią:
1) Któryby kolwiek towarzysz albo mistrz z inszego miasta chciał w Kleparzu cech rzemiosła powroźniczego przyjąć, ma dać wstępnego 24 gr. i na potrzeby dla uszanowania osób i braci 10 zł. potym sztuki opisane w pierwszym przywileju czynić, przy żądaniu sztuk 25 zł. a po odprawieniu sztuk 25 zł. po 4 zł. zł. na każde schadzki aż do wypełnienia summy 50 zł. do skrzynki brackiej złożyć. A jesliby wdowę albo mistrzowne tegoż rzemiosła pojął, tedy ma dać wstępnego 24 gr. i zaraz na jużynę 10 zł. dać, pół sztuki robić i przy oddawaniu 20 zł. położyć. Mistrzek ma być całkiem wolny od sztuk, jeżeli się u ojca uczył; a gdyby się dopiero po śmierci ojca zaczął uczyć, ma rok rzemiosła się uczyć a od sztuk wolny będzie. Po wyrobieniu sztuk ma mistrz prawo miejskie przyjąć, list od urodzenia i wyuczenia w półroku pokazać, nad to posługę kościelną i cechową czynić. Toż samo mają czynić mistrze Krakowscy i Kazimierscy, jeżeli cech na Kleparzu przyjmą. 2) Każdego roku na dzień S. Trójcy

przy obieraniu starszych mają być skrzynkowi i pisarz obierani,
skrzynka bracka ma być u jednego starszego, a klucze u skrzyn=
kowych 3) Przy zgromadzeniu i wszędzie ma być uczciwość
między bracią zachowana, nie ma się jeden na drugiego słowy
uszczypliwemi i sromotnemi porywać pod winą pół kamie=
nia wosku; w miejscu nie mają się podsiadać, ale podług
porządku jako wstępują do cechu na mistrzowstwo. Kto po=
nosi na sobie urząd radziecki i przysięzniczy ma u stołu
pierwszego obok starszych siadać; niewolno broni ani
oręża z sobą nosić do cechu pod winą ½ kam. wosku.

(Od artykułu 4 tak samo do końca w przywileju 21. [illegible] 1670 tylko przy artykule 25 dodatek)

4) Każde suchedni ma być odprawowany zwyczajny cech
do którego każdy brat ma przybyć i przed zagajeniem
dać po 1 groszu na tablicę i po 1 szelągu w cuganty.
Któryby po zagajeniu przyszedł, jeżeli starszy da 6 gr.
a jeżeli młodszy 3 gr. przepadnie. Któryby z cechu tajem=
nice lub wota wynosił da urzędowi 12 gr. a cechowi pół=
kamienia wosku. 5) Gdyby skarga między bracmi na któ=
rego zaszła, mają się strony uczciwie sprawić pod winą ½
kam. wosku. 6) Gdy który brat cechowy, mistrzowa, mas=
tek lub mastkowna umrze mają wszyscy przyjść pod karą
2 gr. na pogrzeb, a starsi towarzysze mają nieść mary pod
winą 6 gr. 7) Żaden w Kleparzu, na Błoniu i przyległych miejs=
cach, któryby nie trzymał cechu nie ma się ważyć robót pow=
roźniczych odprawować ani gotowej mianowicie lin, pow=
rozów, knotów rozmaitych, szlei, uzdzienic, poprręgów
konopnych, włoków, sieci, także tłustego rybiego gotego,
smoły prostej czynionej i twardej, opałek, maźnic, biczów.
biczysk, ani też przekupnie konopi i zgrzebi skupować
na zysk i sprzedawać. Niewolno też Kazimirskim i Krakow=
skim mistrzom robót na Kleparzu na sprzedaż wystawiać,
pod zaborem 8) Żaden mistrz niepowinien promienia czyli nici,
smoły twardej, konopi i zgrzebi kupionych w domu u siebie
ważyć, tylko u starszego doroczneго pod winą 1 kam. wosku.

452

9) Każdy powroźnik cechowy powinien mieszkać w mieście
Kleparzu a nie na gruncie duchownym, szlacheckim albo
Krakowskim pod winą i kam. wosku. 10) Żaden z braci nie ma
się ważyć szpurczać na polu bez wiadomości starszych:,
a gdy mu starsi dozwolą ma od jednej liny wielkiej dać
1 gr. a od małej półgrosza do skrzynki cechowej, a gdy
się któremu Handzel (Gwintsnie?) do Wieliczki zrobić trafi,
ten 10 gr. od niego do skrzynki dać ma, a jeźli dwa handzla,
ma jeden z nich spuścić innemu bratu pod winą i kam. wosku.
11) Żaden brat nie ma swej roboty na 2 warsztatach albo miejscach
przedawać ani też na inne miejsca przez ładarze ku przeda:
niu zasyłać pod winą ½ kam. wosku; a jeśli by który na złym
stręcie mieszkał, wolno mu za pozwoleniem starszych gdzie
indziej wykładać. 12) Któryby mistrz nie opowiedziawszy się
gdzie indziej cech przyjął i gdyby go rok i 6 niedziel nie było:
takowy traci misterią i na nowo wkupić się musi i służyć
nie robiąc jednak sztuk. 13) Jeśliby który z mistrzów miał z jed:
naną robotę, tedy mu żaden z Krakowskich, Kazimierskich i
Kleparskich mistrzów nie ma przeszkadzać: chybaby dobrowolnie
onej ustąpił, pod winą i kam. wosku. Jeden drugiego nie ma
w rzemieśle naganiać, kupca ani czeladnika odwabiać pod
winą ½ kam. wosku. 14) Gdyby się któremu trafiło tłuste ~~+~~ gole (?) (gole)
kupić, ma obesłać braciją, jeśliby który nie potrzebował brać
wspólnie: i jeden drugiemu winien tłuste jeźli go ma dosyć
spuścić po cenie jako jego samego kosztuje. 15) Któryby drugiego
w mieszkaniu podnajmował, podbijał czynszem lub podkupował
ma być karan ½ kam. wosku. 16) Gdy starsi dla namowy go ce:
chu ustąpić każą, winien najdalej do trzeciego słowa ustąpić
i nie odmawiać sukliwie pod winą ½ kam. wosku. 17) Mistrzowi
w chorobie leżącemu ma być dany z innego warsztatu najlepszy to:
warzysz albo młodzieniec, choćby też jeden był w Kleparzu; a myta

nad groszy 18 (r. 1640)

albo wochlonu żaden nie ma dawać większego towarzyszowi nad 7 gr. 18) W przewinieniach przeciwko przywilejowi nie=wolno na ratuszu rzczyć za drugiego: tylko w sprawach prywatnych godzi się dać rękojemstwo. 19) Którzyby po obesłaniu cechy z rozkazania starszych nie przyszedł, da 1gr. winy; a jeżli z rozkazania urzędowego, da urzędowi 6gr. a cechowi 3gr. 20) Wszyscy bracia, towarzysze i młodzieńcy na żałobnych mszach być powinni pod winą 3 gr. na mistrza, a 1gr. dla towarzysza i młodzieńca. 21) W sprawach lekkich o słowa, poswarki, zelżenie lub proste ukrzywdzenie nie ma się żaden pod winą ½ kam. wosku uciekać do Urzędu de sprawiedliwości w cechu żądać; tylko w sprawach głównych i poważnych wolno się udawać do Urzędu Radzieckiego albo Wójtowskiego. 22) Brat, towarzysz albo młodzieniec skazany na winę, nie ma apelować do Ra=dziec pod winą 3 funtów wosku: w wypadku tylko o którym=by nie było artykułu uprzywilejowanego może apellować, po=łożywszy w cechu 6gr. wprzódy. 23) Brata któryby był przez kogokolwiek trybowany, nie mają bracia do innych miast odsy=łać, ani listów trybownych skąd inąd przyjmować, lecz po=winien się każden sprawić w cechu Kleparskim. 24) Mistrzowie tegoż rzemiosła z Krakowa, Kazimierza nie powinni mis=trzów, towarzyszów lub młodzieńców z Kleparza naganiać pod winą 1 funta złota do skarbu Król. 24) Każdego młodzień=ca gdziekolwiek uczącego się z Krakowa, Kazimierza i którego kolwiek innego miasta przychodzących, w Kleparzu

\+ zmyć i wszelakie przemianki czeladzi czynić wolno, a zmytego Krakowscy, Kazimierscy i inni mistrzowie za towarzy=sza przyjąć i myto towarzyskie dawać mają, także towarzysza w Kleparzu przed tem robiącego trybownego na sprawę i karanie do Kleparza posyłać mają, pod winą 1 funta złota do skarbu Król.

./.

25) Panowie starsi i skrzynkowi doroczni mają na każde suchedni po 12 gr. w każde suchedni przy oględowaniu roboty brać w nagrodę; a skrzynkowym odpuszcza się zwykłe suchodziemne. (tudodane)

— O towarzyszach i młodzieńcach: 1) Czeladnik każdy gdy z Krakowa, Kazmierza albo z pola przyjdzie a w Kleparzu będzie chciał robić, winien do gospody czeladniej naznaczonej iść i ojca gospodniego prosić, aby mu starszego towarzysza posłał, któryby mu roboty szukał; dostawszy warsztatu powinien 2 niedzieli przerobić, a po wyjściu z niedziel wolno mu wstać gdzie się podoba podziękowawszy. Jednak ten który z pola przyjdzie a robiłby dłużej na miejscu niż 2 niedziele, na przerobienie ma sobie brać okrom jarmarku 4 niedziele a po jarmarku 2 niedziele. 2) Każdy czeladnik co suchedni w cechu po półgroszku na tablicę odprawować ma; a któryby nie był na schadzce przepadnie winy 3 gr. Czeladnicy mają swoje schadzki mieć w gospodzie co 2 niedziele i w tedy każdy powinien po kwartniku składać i sprawę przepowiadać. 3) Towarzysz lub młodzieniec, któryby u mistrza jakiejkolwiek rzeczy, choćby tylko grosz ważyła, skorzystał ma być karany według uznania braci, równie jak i ten któryby o tem wiedział a nie doniósł. 4) Któryby czeladnik posłany (mistrzowi z zamienia starszych) w chorobie albo w dowie, z warsztatu zaś iść niechciał ma precz iść z Kleparza; a jeśli u partacza zasiędzie, ma być trybowany i z talery starszemi karany. 5) Któryby towarzysz albo młodzieniec z warsztatu samowolnie gdzie indziej robić poszedł, takowy ma być opowiedziany i po 2 tygodniach, gdy drugi nadwędruje z roboty ruszony. 6) Towarzysz i młodzieńcy

(też same artykuły są w przywileju z r. 1676)

(po szeląg r. 1680)

jeśliby przy skrzynce towarzyskiej sprzeciwił się śmiał=
liwie starszym towarzyszom, przepadnie 6 gr. do skrzynki.
7) Towarzysze i młodzieńcy winni mistrzom swym wszelaką
uczciwość i uszanowanie, i powinni sprawiedliwości żądać
w cechu, a mistrz już nie achtelem piwa lecz według uzna=
nia braci ma być karany; a jeśliby czeladź z warsztatu
powstała niechcąc robić upornie, powinien ich Urząd Kle=
parski dać do więzienia, póki w warsztatach dobrowolnie
nie zasiędą. 8) Towarzysze i młodzieńcy nie mają sobie
święt przyczyniać pod utratą 1 wochlonia. 9) Gdyby się to=
warzysz albo młodzieniec ręką albo słowem na mistrza
swego porwał i onemu albo żonie jego nałajał, bądź po
pijanu, bądź potrzeźwu, ma być według uznania braci
cechowej karany, a jeśliby odbieżał, trybówka za nim
iść ma. 10) Domowych postępków mistrzowskich i małżeń=
skich nie mają nikomu opowiadać ani strawy naganiać pod
winą 6 gr. a jeśliby który przy obecności mistrza swego kost=
ki albo karty grał ma być karany wedle uznania cechowego.
11) Jeśliby towarzysz albo młodzieniec z krewkości swej uczy=
nek oszpetny w domu mistrza popełnił ma być w cechu wedle
upodobania braci karany; a jeśli płeć białogłowska na niego
zaskarży ma być oddany urzędowi. 12) Żaden nie ma się ważyć
po cudzych gospodach nocować, tylko u mistrza swego pod
winą 6 gr. i pół kamienia wosku na mistrza gdyby to nie opowie=
dział. 13) Starszy towarzysze nie mogą pieniędzy czeladnych z skrzy=
nki wydawać, bez pozwolenia Mistrzów starszych dorocznych, ani
też obsyłać. 14) Oręża ani noża przy skrzynce towarzyskiej z sobą
nosić nie [illegible] mają pod winą 6 gr. lecz przyszedłszy do gospody z
orężem mają go do schowania dać gospodyni i odchodząc wziąść.
15) Któryby towarzysz albo młodzieniec przyszedłszy z pola w Kleparzu na
robocie zasiadł, a jeszcze przy Krakowie nie robił ma na wosk do skrzynki mis=
trzowskiej dać 6 gr. (In praetorio Clepardiensi fer. 4a post fest. S.
Joannis Bapt. 1619)

(10 wochlonow) r. 1670

Kmiesnasek

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 2a post fest. S. Margarethae Virg. 1626. Libr. Relat. Tom. 51 kart 5 1/4)

Michael Rex Poloniae Varsaviae d. 3 mensis Aprilis 1670
confirmat sequentes literas papireas Ordinationis Contubernii
Funificum Clepardiensium:
Proconsul et consules civitatis Clepardiae ad Cracoviam
(sine data) ad petitionem fam. Joannis Dria scabini et Bartho=
lomaei Cis Seniorum Contubernii funificum clepardiensium
quia ipsis Privilegia et Ordinationes Contubernii eorum sub
tempus incursionis Sveticae conflagratae sunt, Confirmant
sequentes Articulos in Contubernio conscriptos (polonice):
1) Cech Rzemiosła powroźniczego obierać będzie co roku w pierwszy
poniedziałek po święcie Trójcy Przenajśw. 2 starszych mistrzów
godnych tego urzędu statecznością i umiejętnością, którzy będą mieli
władzę występnych mistrzów i towarzyszów wespół z inszemi mistrzami
karać i strofować, winę nakazywać i do więzienia miejskiego
skazywać; a wszyscy winni są za obesłaniem cechy stawić się
do mistrza starszego pod winą 6 gr.
2) Którykolwiek mistrz albo towarzysz z inszego miasta chciał
przyjąć Cech z Bracią Rzemiosła powroźniczego [illegible] kleparskiego
i chciał mistrzem zostać, ma dać wstępnego 24 groszy, a na potrzeby
dla uszanowania osób za nim intercesją czyniących i dla braci
10 zł. Potem nim do wyrobienia sztuk przystąpi ma oddać do skrzy=
ki 30 zł. a ostatek 20 złp. później powoli wypłacać. Sztuki rze=
miosła powroźniczego powinien będzie odprawić takowe: Najpierw
powinien przynieść do Cechu swoim kosztem przędziwa pięknego
i z niego u starszego mistrza w Kleparza wyrobić w przeciągu 2 nie=
dziel: Poboczną linę z własnych konopi na 12 sążni, k temu Postron=
ków drótowanych 30, na 6 toki w zdłuż; Postronków dyszlowych
30, każdy po 5 toku; Buxelów [?] 30, każdy z nich na 4 tokie; Lilców [?] 30,
każdy na 5 toki wzdłuż; Szli dwie; Biczów krótszych 30, a piątnych [?] 15,
Sznurów na groszy 4, Stabrynów [?] 30; na łowienie zwierząt pospołu
zjednoczyć i związać sieci części dwie. Przy oddaniu sztuk powi=
nien kolacyą przystojną sprawić dla wsp. Braci w dzień niedzielny
zaraz po kazaniu; a to związanie przed starszemi mistrzami czynić
ma. Do tego uczynić maz [?] czynioną, jako powinna przyprawiona być.

Ktoby z mistrzów doswiadczon był, że maź prostą za czynioną i przyprawną przedawał, ma być z rzemiosła złożony. – Mistrz nowy s Kończywszy sztuki przy żądaniu onych i oddaniu ma dać 25 zł. a po odprawieniu tego także połowę do skrzynki brackiej po 4 zł. na każde suchedni oddawać, aż do wypłacenia summy 50 złp. – Jezeliby wdowę tegoż rzemiosła uczciwie zachowałą albo też masłkoronę w stan małżeński pojął, ma dać wstępnego 24 groszy i na jurysę 10 zł. a ma pół sztuki robić w przeciągu tygodnia i przy oddawaniu sztuk ma dać 20 złp. – Mastek tegoż rzemiosła ma być wolny od sztuk tylko położy wstępnego 24 gr. na jurysę 10 zł. i do skrzynki brackiej 20 zł. – Mastek któryby dopiero po śmierci ojca brał się na ćwiczenie ma wprzód rok jeden rzemiosła się uczyć a od sztuk wolny być ma.

2) Każdy mistrz młody po wyrobieniu sztuk ma zaraz prawo miejskie przyjąć i list od urodzenia i wyuczenia w półroku pokazać, nadto wszelaką posługę kościelną i cechową czynić.

3) Każdego roku przy obieraniu starszych mają być skrzynkowi i pisarz obierani. Skrzynka bracka ma zostawać u jednego z starszych, do niej 3 klucze mają być u skrzynkowych. Przy zgromadzeniu cechowym ma być uczciwość zachowana, aby się jeden na drugiego ręką ani słowy uszczypliwemi nie porywał pod winą pół kamienia wosku. Także nie ma jeden drugiego podsiadywać w miejscu, lecz podług porządku w jakim wstępowali na mistrzowstwo siedzieć ma każdy. Brat któryby przyjął urząd radziecki albo ławniczy, ma siadywać u stołu pierwszego obok starszych. Niewolno też broni ani oręża z sobą do cechu przynosić pod winą pół kamienia wosku.

(Reszta artykułów 4–25 i artykuły o towarzyszach i młodzieńcach 1–15 są te same co w przywileju Sigismundi III d. Varsaviae d. 18 Maji 1625 tylko przy końcu artykułu 25go dodano:)

Ponieważ Powroźnicy Krakowscy konopie na Kleparzu kupują: więc też i Kleparskim wolno konopie w Krakowie kupować bez przeszkody.

(Oblat. in Libr. Relat. castri crac. Tom 98 pag. 1–24 Nr 1.)

Sigismundus III (Cracoviae d. 6 Julii 1591) potwierdza przywilej powyższy Henryka Króla dany Contubernio funificum civitatis (Cracoviae feria 4a post festum Paschae 1574) i dodaje następujące artykuły: n° 5 Przywil. po Tain. Ustawy po pol.

Aby nikomu w mieście Krakowie niewolno było przedawać twardej smoły ani szewcom Bednarzom Leglarzom, Sadelnikom ani w jatkach, domach, piwnicach, w wadze miejskiej tylko samym powroźnikom pod winą 10 grzywien której połowa Urzędowi miejskiemu Krak., a połowa do bractwa przypadnie. Aby powroźnicy tak Kleparscy jako i Kazimierscy niewarzyli się do Krakowa roboty swej nosić pod tąż winą. Aby rzemiosła powroźniczego niewolno się było uczyć takiemu który by był żonatym Aby niebyło więcej mistrzów powroźników tylko 10 w mieście Krakowie. Aby niewolno było w dwu jatkach sprzedawać tylko na jednej jednemu mistrzowi. Aby żaden brat nic nie wymyślał takiego coby było przeciwko przywilejowi cechu pod karą.

Oryginał na pergaminie z pieczęcią wielką majestat. na sznurku biało-żółtym. w puszce drew z podpisem Króla.

Stefanus rex Polon. (Cracoviae Sabbato post festum S. Bartholomei 1583.) wydaje dekrett w sprawie pomiędzy Powroźnikami (funifices) a Sadelnikami (arvinarii) Krakowskiemi zakazując sadelnikom sprzedawać pisem vascula maznice dicta funes, flagella, zonas, popręgi, opałki i t.p. do rzemiosła powroźniczego należące. in judiciis relationum n° 4. po Tain

Oryg. na perg. z pieczęcią wielk majest. na sznurku zielono-żółtym. w puszce drewian z podpisem Jana Zamojskiego Kanclerza Kor.

Cech prasołów (Salicidae)

1546 fer. 6a post Cinerum – Rajcy uchwalili aby odtąd starsi i młodsi bracia Prasołów wybierali cechmistrzów (seniores) i pisarza cechowego przez wota. Cechmistrze mają odbierać pieniądze cechowe i miejskie od braci i z nich rachunki składać.

1632 d. 21 Septembr. w Krakowie – Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi Koron. poleca administratorowi żup wielickich aby na każdego z Prasołów krakowskich uprzywilejowanych których jest 35, wydawał co roku po 15 bałwanów rachując bałwan po 8 zł 8 gr. którą to sól ciż prasołowie tylko w składach sprzedawać mają, a to stosownie do woli Zygmunta III ponieważ im przez odjęcie krakowskich składów solnych krzywda się stała (Acta consul. crac. T. 36 p. 557)

1633 d. 12 Maja w Warszawie – Władysław IV Król poleca Aldrychowi Broniewskiemu wielkorządcy krak. ponieważ niektórzy ludzie na Kazmierzu, Kleparzu i Stradomiu niemając na to dozwolenia ważą się sól bałwaniastą i okruszkową workami i sztukami przedawać ze szkodą prasołów krakowskich, aby takową zabierał.

Bracia i siostry Bractwa prasolskiego w Krakowie (d. 5 Julii 1633 uczyniwszy generalną schadzkę z rozkazania pp. Starszych przysięgłych Prasołów nagradzając starania pp. Starszych przysięgłych Józefa Zielisza, Jana Pieskowicza jakotéż Błażeja Łagodowicza którzy staraniem swym przywilej Królewski na skład solny Krakowski wyjednali, obowięzują się tymże Starszym w nagrodę z każdego składu po 100 zł. ~~z każdego z osobna~~ tymże w przeciągu roku wypłacić.

Podpisani Bracia: Jerzy Kromer burmistrz Krak. Mathiasz Borkowic Starszy, Hieronymus Pompeius Della porta, Wojciech Borzęcki hetman r. K. Jakub Groszyk, Stanisław Mierzwic, Tomasz Bochowski, Wojciech Soborski, Stanisław Zielina, Piotrowa Włoderzowa wdowa, Franciszkowa Rogalczowa wdowa, Janowa Dómziałowa wdowa, Piotrowa de Viniolis wdowa zegarmistrzowa, Wacławowa Szabłowa wdowa, Jurkowski M. D. Jan Kozik, Gasper Celner, Jan Groszyk, Stanisław Pieskowic notarius sallicidarum.

—

1536 fer. 3a post dom. Judica. – Consules cracov. approbant sequentes articulos fraternitatis Salicidarum cracov.: 1) Seniores a singulis bancis salis alias balwan exigere debent per 1 denar. pro bono fraternitatis ex qua pecunia exsolvi debet 1 sexagena census civitatis, item cera pro candelis et alia necessaria comparari (praeter medium grossum qui a quolibet banco salis pro fisco civitatis accipitur.) Ad faciendam rationem et calculum deligendi sunt 4 ex junioribus et collatio modesta [illegible] comparanda. 2) Seniores possunt pro bono fraternitatis emere in zuppis schichtam salis unam, duas vel plures et hujusmodi sal pro utilitate confraternitatis vendi; sed lucrum circa rationem debent declarare.

(Acta consul. Tom. 12 p. 742)

Cech prasołów (sallicidae)

Consules Cracov. (fer. 6a post f. S. Mathaei evang. 1574) confirmat sequentem Ordinationem Contubernii Salicida=rum Cracov. in idiomate polonico porrectam:

A. 1574 Starsi bractwa prassolskiego Folthyn Landrowicz, Jakub Galka, Sebastian Kurzeliowski, Piotr Hanussowicz z drugą bracią postanowili następne artykuły:

1) Na wybor starszych mają się wszyscy zejść pod winą 4 funt. wosku, i tam mają pisać wota podług starszeństwa.

2) Starsi roku przeszłego powinni nowo obranym 4 starszym liczbę czynić i Skrzynkę Bractwa Prasolskiego z wszytkiemi rzeczami wydać pod winą ½ kamień wosku.

3) Kiedy kogo starsi bracia mają do bractwa przyjmować powinni się pierwej dobrze wypytać jezli dobrze zachowa=ły i jeśli ma miejskie prawo.

4) Starsi niepowinni przyjmować żadnego rzemieslnika, który by miał drugie obeście.

5) Wdowa pozostała po mężu ma sol sprzedawać.

6) Bracia albo Siostry kiedy idą po sól do Wieliczki nie=mają więcej kupować na swą ordynaryą, jedno 10 bałwa=now soli

7) Kiedyby który brat albo siostra miał szkodliwą sól, albo błotny bałwan, ma takową sól starszym okazać a ci mu mają dozwolić kupić na poprawę szkody.

8) Żaden brat abo siostra niema żadnego zepsowania czynić, albo soli przed urzędniki chwalić, ani żaden niema w Wielicz=ce przedawać ani u stodoły, to jest u Wisły, ani przez pos=tronnego sol kupować oprócz brata albo sługi, ani u żad=nego postronnego niema kupować jedno u skrzynie Kró=lewskiej, pod karą zabrania soli i zabronienia sprzedawać

na składzie Krakowskim. Powinien też każdy brat opowiedzieć sól wiele kupi pisarzowi, aby pańskie półgroszki nieginęły, pod winą ½ kam. wosku.

9) Żaden brat tak w Wieliczce jako i na składzie i pod jatami niema kupca odwoływać ani soli drugiego ganić, ani słowy nieuczciwemi niema się nań targać pod winą 4 funt. wosku.

10) Komu pierwej na skład przywiozą, temu robotnicy mają pierwej postawić.

11) Robotnicy komu bałwan pierwej zbiją temu pierwej mają go zwieść do jaty, a nie mają więcej bić jedno po 1 bałwanie na dzień, drugiego pod winą 4 funt. wosku.

12) Kiedy się trafi święto w targowe dni, tedy 8 jat mają przedawać sól, kiedy się trafi święto w insze dni tedy 4 jaty mają przedawać w jatkach i na składzie, a mają mieć dwie tabliczce jednę wielkiego święta, drugą mniejszego, które mają oddawać po święcie nazajutrz drugim na które święto przyjść mają, pod winą 4 funt. wosku.

13) Kupiec kiedy u którego starguje bałwan a potym by go niechciał brać a chciałby u innego kupić, tedy mu tego starsi niemają dozwolić; a jesli by takowy kupiec był szlachcic a uporny, tedy starsi w tym mają ugodę czynić, aby się co złego nie przydało; pod winą ½ kam. wosku.

14) Jesliby się przydało furmanowi któremu zrzucić bałwan do ganku cudzego, tedy ten co jego ganek ma to starszym opowiedzieć najdalej do trzeciego dnia pod winą 4 funt. wosku.

15) Żaden niema potajemnie brata albo siostry oskarżać albo fromocić słowy nieuczciwemi albo się swarzyć, pod winą 4 funt. wosku.

16) Żaden niema w cudzym ganku albo jacie, ani na żadnym inszym miejscu soli sprzedawać, jeno w swym ganku albo jacie, wyjąwszy w chorobie, pod winą kamienia wosku.

17) Starszym wolno kupić kilka szycht soli do roku na potrzeby brackie.
18) Brat młodszy ma mieć klucze od jat i otwierać i zamykać.
19) Bracia albo siostry mają strzedz ognia w jatach, a jeśliby u którego ogień naleziono ma być ukarany i kam. wosku.
20) Starszy kiedy komu rozkażą przez posła przyjść do bractwa, ~~[illegible]~~ tedy ma się stawić pod karą 2 funt. wosku.
21) jeśliby się przydało, iżby brat który albo siostra borgował kupcowi soli do drugiej fory, a potem przy= jechawszy onemu bratu nie zapłaciwszy, kupił u którego innego, tedy starsi nie mają dopuścić kłaść takowej soli, aż się onemu bratu usprawiedliwi o dług, pod winą 4 funt. wosku.
22) Którzyby kolwiek chciał bractwo przyjąć ma dać do bractwa 24 gr. a starsi mają mu przepowiedzieć krót= kiemi słowy te artykuły, które w słusznym czasie mają być wszystkim przeczytane.
23) Bracia i siostry mają być wszyscy na pogrzebie drugiego albo dzieci jego, a kiedy wynidą mają jaty zawrzeć i po= pogrzebie otworzyć. Kto niebędzie na pogrzebie i na żało= mszy, ma dać winy 2 funty wosku.
24) Pisarz ma do ksiąg brackich wpisywać sprawy, zapisy

około najmów i około uczynienia sprawiedliwości, wolna jednakże apellacyja do pp. radziec.

25) Żaden nie ma chodzić z bronią do bractwa ani na skład pod winą 2 funtu wosku.

26) Każdy powinien mieć zbroję, aby stanął na swém miejscu, kiedy starsi imieniem pp. radziec rozkażą, a wdowa powinna pachołka wyprawić we zbroi pod winą 4 funt. wosku.

(Acta consul. cracov. Tom. 23 pag. 821-826.)

Cech prasołów (Sallicidae)

Prasołowie krakowscy na solnym składzie krakowskim świadczą się w Sobotę przed niedzielą wstępną 1592 przeciwko Sebastianowi Lubomirskiemu żupnikowi Krak. iż im soli nie według przywileju każe oddawać. Zamiast bałwanów krakowskich dają im sól zwaną partykami czyli złomki (które obracają w żupach na cetnarki) rachując 2 partyce za bałwan to jest za 4 zł. 4 gr. lubo nie stoją za półbałwana. – Bałwan krakowski uprzywilejowany i uchwalony ma być wzdłuż łokci 3 a na miąsz i na zwysz i łokieć krakowski

Ustawę dla prasołów krakowskich w Przywileju Władysława IV (Cracoviae d. 12 Martii 1633) (ob. w Zbiorze p. 443) oblat. in Actis Consular. crac. Tom 36 pag. 731–733.

Taż sama Ustawa Władysława IV (Cracoviae d. 22 Martii (w oblacie drugiej jest d. 22 Martii 1633) 1633 – może przez pomyłkę zamiast d. 12 Martii) potwierdzona przez Jana Kazimierza (Cracoviae in conventu gener. coronat. d. 13 Februar. 1649) oblat. in Actis consul. crac. Tom. 39 pag. 1495–1498. – (drugi raz oblat in Actis consul. Anni 1689. Tom. 47 p. 48–51)

Constitutio officii Consularis Cracov. de Salicidis
(a. 1734 fer. 5a in crastino f. S. Joannis Bapt.)

1) Prawo do jatek solnych w rynku wedle piekarskich jatek należy ma do rajców.

2) Prasołom dozwolone użytkowanie z jatek i składem które kosztem swym naprawiać mają.

3) Kupna i cessie jatek mają się odbywać w urzędzie consulskim

4) Odstępując jatkę niewolno brać za nią więcej jak od 10 do 25 grzywien.

5) Niewolno jednemu posiadać 2 jatki; – kupujący jatkę musi być prasołem

Sigismundus III rex (Varsaviae d. 6 Martii 1627) confirmat
sequentes literas salicidarum oppidi Andrzejow:
Remigianus a Koniecpole Koniecpolski abbas andreoviensis
S.R.M. Secretarius (in monasterio Andreoviensi d. 7 Januarii
1627) confirmat sequentes literas contubernii salicidarum
oppidi Andrzejow continentes ordinationem contubernii:

Porządek Bractwa albo cechu

Bracia mają mieć zawsze w Kościele 10 świec wystawionych na
drzewcach, które mają podczas mszy św. zapalać i na processiach
nosić — Za każde suchedni mają być odprawowane exekwie
za bracia i siostry, przyczem każdy ma iść na ofiarę, pod karą 1
funta wosku; przyczem mają być wystawione podczas nabożeństwa
mary przykryte z świecami zapalonemi. — Za każde suchedni
bracia mają dawać do skrzynki cechowej po 2 gr. składnego
na potrzeby Kościelne — Bracia mają z towarem swym zasiadać
w rynku wedle miejsc przez starszego z Bractwa naznaczo=
nych, a ktoby drugiemu miejsce zastąpił ma dać kary 2 gr. i
funt wosku — Któryby się chciał do Cechu wkupić i chciał sól
bić i przedawać ma dać do skrzynki 6 zł. i ćwierć kamienia
wosku — Postronnym i furmanom niewolno na targu soli bić
i szynkować, tylko całkiem przedawać pod utraceniem i to
tylko braciom cechowym — Furmani przy mieście mieszkający
którzy na przedaj sól wożą mają się wpisać do cechu i wkupić.
— Gdyby furman obcy niemógł soli całkiem sprzedać, wolno
mu z niej za 20 gr. sprzedać na strawę soli i ma precz jechać.
— Któryby brat drugiego podkupił przy soli, ma dać kary 12 gr. i 1
funt wosku, a sól ma być temu przysądzona co pierwej stargował.
— Któryby brat starszego nieusłuchał, da winy 6 gr. i 1 funt wosku

. a przy uporze ma być podany do Urzędu miejskiego – Ktory by brat na drugiego szarpnął się nieuczciwemi słowy ma być karany 6 funt. wosku – Młodsi winni posługi cechowe odbywać pod karą 6 gr. – Gdy znak przez starszego obesłany będzie, Ktoby na pogrzeb nieprzyszedł, da winy 6 gr. – Do cechu mają być wpisani także ubodzy ktorych ksiądz pleban dla jałmużny do Kościoła przyjmie, takowy ubogi gdy umrze, ma być pochowany jak brat cechowy.

(Libr. Relat Anni 1730 Tom 154.
pag. 2709)

Cech Przekupniów (Revenditores)

1600 fer. 6a ante Domin. Judica. – Consules cracov. animadvertentes quaerellas in fraternitate Revenditorum Cracov. propter numerosam illorum congregationem, quod nonnulli non contenti eduliis et esculentis, mercibus variis negotiationem exercent, unde aliqui mercatorum loco merito censeri possent, reservando privilegium ipsorum Congregationi concessum, statuimus ut Seniores Fraternitatis ex medio sui quotannis 4 personas idoneas opulentiores possessionatas eligant, qui Seniores quandocunque contigerit honestam communitatem in praetorio convocari, consultationibus interesse debent. Omnes fratres Congregationis revenditorum ordine successivo bini ad palestram seu exercitium jaculandi, tam ad particulares jaculationes ex bombardis, quam ad eas cum ad avem in campo balistis jaculatur, mittant. Exactiones publicas non in communi sed in particulari pro qualitate et conditione personae solvant. Liberum erit etiam Revenditoribus ab hac se fraternitate segregare et ad Mercatores transire.

(Acta offic. consul.)

Ustawa rajców krakowskich dla Bractwa Przekupniów Krakowskich dane d. 3 Marca 1612 a potwierdzone przez króla Michała r. 1672 (Ob. w Zbiorze p. 453 i p. 547.)

R. 1699 d. 15 Lipca rajcy Krak. publikują: Ponieważ Przekup=
nie (Revenditores) Krakowscy sprzedający sadła, sery
i słoniny na sztuki mają prawa i Ordynacye od
Królów polskich sobie nadane, więc aby się nikt nie =
ważył takowych pokątnie sprzedawać, tylko w dni
targowe w rynku.

Consules Casimirienses sub proconsulatu d. Joannis Ostrowiński (sabbato ante f. S. Bartholomaei 1574) sanxerunt sequentes articulos de monopoliis: Ustawa targowa.

1) Żaden przekupień ani przekupka niemają w Kazimierzu i przed miastem kupować żadnych rzeczy na przekup póki chorągiew stać będzie na miejscu naznaczonem, pod karą stracenia rzeczy wszystkich jako też więzieniem to jest niewiasta koszem a męszczyzna w kunie siedzeniem.

2) Żaden przekupień ani przekupka pod tąż karą nie ma ryb wszelakich świeżych, słonych i suchych kupować ani w mieście, ani przed miastem, ani na Podbrzeziu od rybitwów ani od ludzi które takowe na targ Krakowski lub Kazimierski wiozą.

3) Ogrodnych rzeczy każdego dnia póki chorągiew stać będzie nie ma nikt inny na rynku Kazimierskim przedawać tylko sami ogrodnicy albo ogrodnicy albo ludzie ze wsi swoje własne. Gdy chorągiew złożą, wolno dopiero przekupkom kupować na przekup.

4) Tylko wyznaczone przez urząd przekupki mogą popołudniu ogrodne rzeczy przedawać na rynku podle stołu rybnego przed sklepikami pod ratuszem.

5) Ogorków słonych żaden przedawać nie ma niedosolonych, niedokwaszonych, daleko więcej obwarzanych.

6) Aby żadna okienniczka nie śmiała na oknach przedawać inszych rzeczy okrom chleba, żemel, owoców, gomołek.

7) Aby żaden przekupień i przekupka póki chorągiew będzie stała, nieważyła się kupować na przekup ptaków rozmaitych, tak żywych jako i na rożenkach, kur, gęsi, kokosz, serów, jajec, masła, jarzyn wszelakich.

8) Kołaczy ani w rynku ani na Stradomiu sprzedawać nie wolno.

9) Niewolno nikomu dla zakupowania rzeczy na przekupstwo przed miasto w okol i za Kazmierz zachodzić.

10) Gdzieby kto z Kazmierza, z Krakowa, z Kleparza i z Stradomia niepodległy władzy urzędu radzieckiego Kazimierskiego ważył by się w Kazimierzu kupować rzeczy na przekupstwo, tedy kogo ułapią ma być powyższą winą ustanowioną na przekupnie i przekupki karany bez miłosierdzia; bo wedle prawa pospolitego występny gdzie zgrzeszy tam bywa karany.

11) Ku sprawowaniu i doglądaniu takowego porządku p. burmistrz z pp. rajcy postanowią 6 uczciwych a stateczných mężów z mocą karania występnych do czego p. burmistrz ma ~~...~~ dać sługi miejskie ku pomocy.

(Ex actis consul. casimir. Tom 764 pag. 367–370.)

Cech rusznikarski (w Krakowie.)

50/420

Starsi i młodsi mistrzowie cechu rusznikarskiego stołecznego miasta Krakowa (w Krakowie d. 12 marca 1702) ogłaszają nastę: pujące punkta z łacińskiego tłomaczone dla towarzyszów i robieńców dla obyczajów w sprawowaniu się należące.

po pol. N.o 14. na perg.

Towarzysz starszy ma radzić drugiemi w gospodzie, i zasiadać starsze miejsce, będzie on obrany od magistrów przyczem poda rękę wszyst: kim mistrzom i starszemu robieńcowi: ma zasiąść miejsce przy Bajszycerze z drugiemi towarzyszami swemi a z drugiej strony starszy robieniec (wyzwoleniec?)

Mają cicho i skromnie radzić i klucza szanować u skarbu pod winami bursz 12.

Towarzysz który przywędruje ma się dać wpisać do ksiąg towarzys: kich i dać 3 gr.

Towarzysz ma się opowiedzieć niedziel 4 przed rachunkiem u magistra.

Towarzysz nie ma z robieńcem po przechadzkach chodzić i za: siadać oprócz gospody pod winą 4 bursz.

Kto z orężem lub nożem przyjdzie do gospody

Któryby święcił poniedziałek albo inny dzień krom święta temu przepada wochlon.

Kto chce zostać magistrem ma to obwieścić w gospodzie.

Który towarzysz chce na święta Bożego narodzenia lub Wielkanoc od mistrza wyj~~echać~~ść aby się niebawił dłużej w mieście jak i dzień

Punkta dla robieńców:

Starszy robieniec będzie obrany w cechu ma przebywać w gospodzie co niedziele i święta.

Robieniec ma w gospodzie siedzieć jako panna skromnie ręce na łonie trzymając łokciem na stole nie wspierając ani nogi na pod: nóżku, nie strojąc ~~i nie~~ śmiechów i nie wskazując jeden na drugiego oczymi nie mrugając pod winą 12 bursz.

Robieniec któryby nie umiał spraw powinien dać od nich na jedne schadzkę 3 groszy a dalej będzie wolny

Robieniec ma szypiać u magistra chłopców dozierać w robocie

pod winą 24 bursz
Aby żadnej nowej mody nie wymyślał pieśni wszeteczych nie śpiewał z niepoczciwemi białogłowami ani mężatkami nie konwersował pod winą 24 bursz.
Z chłopcami aby nie konwersować i magistra żonę i dzieci szanować.
Robieniec który zechce być towarzyszem ma to oświecić wprzód w gospodzie i bussycerowi się opowiedzieć.
Robieniec każdy ma się majstrowi opowiedzieć na 2 niedziele przed rachunkiem
Towarzysz i robieniec nie ma się sam domyślać wszytać (aufsagen die Arbeit) bez wiedzenia starszych.
Tryngielt towarzyszom i robieńcom: drzypirzod srobę przez łożnię jedną, drugą zaś z dozwoleniem magistra we dnie. Item nabycia dobyć we dnie jednak aby kule, brok, proch przy warsztacie zostawały jako należy do proby rur. Item kurkową srubę, piórko spustowe wbijane, olsrubka do antaby cel na końcu rury jeżeli się który będzie na nim dobrze rozumiał, reglifka do panewki, srobka do wałca albo do trybu in quantum by nie trzeba drelować w trybie, pistolety wychędożyć nie rozbierając rur ani zamków i kapturków, krajcar do pistoletnego stępla wbijany tak gruby jako na końcu srubiski ostrze okrągłe. Sprężynka od szufladki, stępel do karabinu, zapał towarzyszowi godzi się zaprawić, srobkę do dodekla, te obrzędy mają robić przy swojej godzinie za dozwoleniem magistra o siódmej godzinie
Co suchedni mają być czytane te artykuły w gospodzie przez pisarza
Tryngielta są im pozwolone na przepicie, inne zaś na tasie magistra
Co się działo za prymasostwa Matyasza Barwickiego, Stefana Żukowskiego, Stanisława Tymowskiego pisarza naszego

(Oryginał na pergaminie z wiszącą na taśmie zeronej jedwabnej pieczęcią zeronąą w puszce blaszanej na niej 2 krucice na krzyż pomiędzy miesiącem i gwiazdami z napisem: Sigil. fratrum. artifici. bumbardorum. civita. cracovi.

Cech rusnikarski.

No 10.
I
Orygin. na 8 kartach pergam. bez pieczęci, in fol. z podpisem króla. przywilej po łacin. ustawy po pol.

Vladislaus IV rex Polon. (Cracoviae d. 30 martii 1633) potwierdza przywilej następny:
Sigismundus III significat exhibitas sibi literas pergamenas contubernii Bombardariorum Civitatis Cracov. a Consulibus eidem contubernio concessas erectionem contubernii Bombardariorum in civitate Cracov. et articulos continentes, quas rex confirmat.

No 13. II
Oryginał na pergam z wiszącą pieczęcią miejską większą w jaszczyku drewn.
ustawy po polsku. przywil. po łacin.
(jest w zbiorze s. 459 i 471)

Nos Consules Civitatis cracov. na prosbę Jana Orłowskiego i Melchiora Lottera Orłowskiego starszych cechu Bombardariorum z powodu niesnasek pomiędzy Serrifices a Bombardarii którzy chcą się odłączyć a Contubernio Serrifabrorum et Horologiae artis magistrorum, wskutek dozwolenia królewskiego odłączają cech Bombardariorum od cechu ślusarzy i potwierdzają następujące ustawy polskie które odszukali dla cechu rusznikarzy:

Dla rozmnożenia mistrzów w remiośle Rusznicarskim wolno zostawać mistrzem i wstępować do cechu rusznikarskiego.
Urząd starszego jeden rok trwać będzie u którego będzie miejsce zebrania i skrzynka mistrzowska.
Obrany na cechmistrza gdy nie przyjmie urzędu zapłaci kary 5 zł, od czego tylko ci wolni którzy już byli cechmistrzami.
Kto chce mistrzem zostać ma 1 rok robić u majstrów dla przećwiczenia i zrobić swym nakładem i zgotować za pół roku. Taki sztucznik ma zrobić: naprzód dwie rusznice jednę tarczową a drugą ptaszą. Tarczowa ma być tak od drewna jako i od żelaza zrobiona dostatecznie u której ma być rura na dłuż na 5 piędzi gwintowana zamek z krzosem i z hubką do tego i z perem, a ma być ta rusznica osadzona w drzewo śliwowe i z filetkami i z macicą perłową,

także i kością różnych farb ozdobiona u której przystrzelenie prawie dobre i mierne i ma być ta ruszznica we wszystkim dołożna okrom wszelakiej przygany. Druga rusnica ma być ptaszą u której ma być zamek tymże kształtem jako i u tarczowej prawie dobrze zrobiony, na wierzchu tego zamku ma być rura na 5 piędzi wzdłuż także w oliwowe drewo osadzona z filetkami i macicą perłową także i kością z różnych farb subtelnie ozdobiona u której przystrzelenie i uderzenie ma być prawie dobre i mierne i we wszytkim także ma być dołożna okrom wszelakiej nagany. – Potem sztucznik da takowe sztuki po obestanym cechu na uznanie, wkupić się do cechu 10 złot. i ruszznicę tarczową na potrzebę rzeczypospolitej wiecznie zostawić ma, przyjąć prawo miejskie kolacyą sprawić skromną.
Mistrzowicowie mają być wolni od sztuk robienia, a kto córkę mistrzowską pojmie tylko półsztuki zrobi to jest tylko ruszznicę tarczową sztuczną w ~~ćwierć~~ roku która się w cechu zostanie.
Wdowie wolno prowadzić rzemiosło tylko jej mistrza przydadzą dla rady, a gdyby się nierządem bawiła za upomnieniem rzemiosło straci.
Mistrz ma wilkierzow cechowych przestrzegać, nie czynić nic na szkodę cechu, tajemnic cechowych nie wyjawiać, wszetecznstwa w domu swym przestrzegać, drogą ceną swej roboty nie uciskać.
Co cztery niedziele starsi będą doglądać u wszystkich mistrzow aby robota była porządna. i nie~~dobra~~ porządną zabierać. Kto ma z swą robotą wyjeżdżać ma ją wprzód ukazać starszym.
W targu nie ma żaden drugiemu przeszkadzać: ma na jednem miejscu tylko mistrz sprzedawać, robot cudzych nie ganić.
Uczniе na 3 lat będą przyjęci, zbiegów od mistrzy nie wolno przyjąć.
Rusznikarze mają robić: rzeczy wszelkie do strzelby należące tak od drewa, żelaza i kości jako ze wszelakich innych materyi, wszelakie rusznice, hakownice, rury zamki, klucze do rusznic, prochownice i formy i wszytko co do strzelby należy bądź od twarzy albo z przykładu które teraz są krótkie albo długie, tak z złoceniem

sztychowaniem wszelakim, hecowaniem, bronatno napuszczaniem, szarzeniem, polorowaniem, farbowaniem, pobielaniem, szmelcowaniem kością rozlicznych farb i perłową macicą sadzeniem i wszelaką inną materią i ochędostwem które przez dowcip ludzki wymyślone być może.
Któryby ślusarz, pogracarz albo inny rzemieślnik ruszznice robił lub poprawiał lub do Krakowa przywozić będzie karany.
Szychtarze których rzemiosło właśne jest osadzać od drzewa ruszznice niewolno im robić wszelkich od żelaza rzeczy rusznicznych, zamków chędożyć, napuszczać rury rychtować i gwintować ani form ani kluczów do rusznic przedawać pod winą 14 grzywien
Kupcom wolno tylko rusznice z obcych ziem sprowadzone przedawać, a rury poprawiać i osadzać mają * dawać rusznikarzom i szychtarzom krakowskim
Nie ma też żaden w kramiech żelaznych rusznicami przekupować
Towarzyszy i robieniec nowotny gdy zostanie od rachunku ma dać po 1 groszu, a uczniowie przy zapisie 12 gr. a to na koszta pogrzebów.
Do pogrzebu ciała mistrza lub sługi lub familij mają chodzić mistrze, ich żony, towarzysze i robieńce. Powinni ubogiemu sprawić pogrzeb i 4 razy w rok na żałomsze za braci chodzić
Na potrzebę bractwa do kościoła i na wosk mają dawać mistrzowie po 2 gr. a towarzysze i robieńcy po 1 gr.
Datum in praetorio Cracovien. feria 5a ante fest. S. Thomae 1603.

Zygmunt III więc potwierdza tę powyższą ustawę (z r. 1603) Cracoviae d. 17 Februarii 1604 z dodatkiem:
na mistrza może być przyjęty tylko wiary rzymskiej katolickiej podejrzany w wierze ma być wyrzucony z cechu póki nie przystąpi do jedności kościoła katolickiego.
Łożnego rusznikarza czyli sztulerza nie wolno chować
~~Cracovi~~

No. 11. Jan Kazymierz Cracoviae d. 7 Decembris 1660 na prośbę Stanisława Jabłońskiego i Wojciecha Machenskiego Bombardarios potwierdza ogolnie przywilej Władysława IV dany 20 marca 1633 przez Władysława Krola cechowi rusznikarzy Krakowskich – bez wypisania artykułow. (Ogólny potaimie)

Oryg. na perg. z pieczęcią wiszącą krol. na sznurku amarant. w puszce blaszanej – z podpisem król.

No. 12 Podobne potwierdzenie Króla Michała. Varsaviae d. 25 Martii 1671. Ogolny potaimie bez artykułow – potwierdza powyższy przywilej Jana Kazimierza.

Oryg. na pergam. z pieczęcią wiszącą krol. wiszącej na żółtej jedwabnej taśmie w puszce blaszanej z podpisem król.

Szyfterz alias Pixidarius.

Cech rusnikarzy. (Pixidarii seu Bombardarii)

Cech rusnikarski krakowski otrzymał przywilej od Zygmunta III r. 1604 mocą którego niewolno było nienależącym do cechu przywozić do Krakowa rur ani zamków gotowych, ani starych poprawiać, nowych rusznic robić. Również nie miał nikt a mianowicie Szyftarze i Pogranicarze chować ucznia lub czeladnika rzemiosła rusznikarskiego. —

R. 1609 przeprowadzono w Radzie miejskiej krakow. inkwizycyję co do Cechu Rusnikarzy czyli Puszkarzy (Bombardarii) — Andrzej Prądowicz Łożebnik zeznaje, iż Rusznikarze Krakowscy od 50 lat całe rusnicę robili to jest rurę, zamek i sami w łoże drewniane oprawowali ozdobiwszy do tego rzeczami należącemi tak kośćmi ~~[illegible]~~ jako też innemi materiami. Pierwotnie mieli rusznikarze razem Cech ze Slusarzami. Rusznikarze robili rusznice ptaszne, zwierzęce i tarczowe albo szmelcowe których do potrzeb wojennych zażywają, gwintowali rury, w łoża drzewiane osadzali rusznice, hakownice, śmigownice

R. 1610 z Rusznikarzy kto chciał wejść do cechu musiał rurę ukować, zamek w łoże osadzić. — Dawniej zaś inny robił łoże, inny zamek, a inny rurę; rusznikarz robił rurę a szyftarz tylko oddrzewa łoże, a slusarz zamek. Szyftarze do Krakowa przychodzili z Brunszwiku; ~~szyftarze~~ rusznikarze pierwotnie należeli do cechu slusarskiego. Szyftarzom płacili slusarze od łoża 6 gr. Szyftarze nie należeli do cechu slusarskiego, bo to inna robota szyfterska. — Za Króla Stefana ~~[illegible]~~ otrzy-

Szyfterze
mali osobny przywilej na cech do których należeli ~~Szyfterze~~ Rusznikarze, który to przywilej aprobował Zygmunt 3ci — Za Zygmunta III założyli Rusznikarze zaś osobny cech: Rusznikarze zwali się Bombardarii, a Szyftarze Pixidarii.

1610 był osobny cech: Bombardarii którego z starszych Jan Orłowski i Melchior Loter. — i osobny cech: Pixidarii alias Szyfterze którego z starszych Jan Heyde i Zacharias Bruckman — i osobny cech Husarzy, którego z starszych Wawrzyniec Zakrzewski i Piotr Hliwiński.

Husarze robili zamki sklepowe, strzemiona usarskie pobielane.

R. 1699 d. 2 Septembr. Rajcy Krakow. zakazali aby przekupnie sprzedający żelaziwa stare na Tandecie nieważyli się kupować ani też sprzedawać ruszni ze szkodą cechu rusznikarskiego (Bombardariorum)

Cech rusnikarzy

Jan Orłowski i Malcher Lotther starsi cechu rusznikar-
skiego (bombardariorum) cracov. r. [illegible] 1606 następującą
taxę towaru rusznikarskiego składają: 4 Puthaki pozłociste
norymberskie po 6 f. razem 24 f. – 4 krótkie rusnice złoci-
te po 5 f. – 30 Pothaków kości osadzonych norymbergskich
po 5 f – 15 Pothaków podlejszych po 4 f. – 28 krotkich rusz-
nic norymbergskich po 3 f. 15 gr. – 10 krótkich ruszniс
brunszwickich po 3 f. – Jedno łoże z rurą bez zamku 2 f.

477

Użycie broni palnej weszło do Polski od Krzyżaków. Poległ od niej 1341 pod Wielong Gedymin W. X. Litewski od Krzyżaków. R. 1383 strzelali do bywając Pyzdry z armat kamiennemi kulami: W bitwie pod Grunwaldem mieli Polacy 60 dział ciężkich. Działa duże zwano jaszczurki smoki (feldschlangen – colubrina) lwy, łabędzie, bazyliszki. Kartany cięższej wagi do burzenia fortec. Małe działa zwano hufnice, szlęgi łukownice. Lano je dla Zygmunta Augusta w Norymberdze, Wilnie Kilka dział splatanych razem zwano organki; płotki. Strzelano też kamiennemi kulami; a za Stefana Batorego zaczęto strzelać rozpalonemi w ogniu i nabijanemi w działa kulami. Kule były różne: Ogniste, szypy, race, smoki ogniste, garnce, szturmowe (małe kule w dużą kładzione=granaty) – Prochy robili mnichy po klasztorach (Bielski) – Podług rachunków Decjusza była za Zygmunta Augusta sławna fabryka broni w Nowem mieście gdzie za broń widełkowatą (bombardae unicatae) płacono po 3 zł. (t. j 27 zł 20 gr.) a za prostą (simplices) po 1 zł. 20 gr. (t. j. 15 zł. 10 gr.) – Zygmunt August wystawił arsenał w Krakowie pod Zamkiem a starszym nad puszkarzami był wtedy Staszkowski.

60 (!) (1 478

Cech rybaków (piscatores) czyli rybitwów.

1) Zygmunt August Król pol. (Lublini in Conventu regni generali feria 6a post festum Assumptionis B. Mariae V. 1566) udziela następnej treści przywilej Rybitwom (Piscatoribus) Krakowskim w języku łacińskim spisany. — Powziąwszy wiadomość iż wiele przekupniów (revenditores et propolae) ~~pod~~ sprowadza do Krakowa ryby i takowe sprzedaje ze szkodą rybitwów Krakowskich i Stróży rybnej Krakowskiej, z której czynsze do Wielkorządów zamku Krakowsk. opłacane bywają: ustanawia aby się nikt nieważył zakupionych ryb sprowadzać do Krakowa i przedmieść oraz takowych sprzedawać pod karą konfiskaty takowych, z których połowa do Urzędu Starościego druga zaś do Urzędu Stróży rybnej którą teraz Urząd radziecki krakowski dzierżawi należeć ma. Z wyjątkiem Szlachty i ich czeladzi którym wolno z dóbr dziedzicznych sprowadzać ryby do Krakowa, jeżeli za przysięgą iż te ryby z ich dóbr pochodzą a nie są zakupione. Ponieważ zdawna nie wolno było nikomu, tylko Rybitwom Krakowskich sprzedawać w Krakowie karpi, które się na urośnienie do sadzawic wpuszczają a które się zwykle (vulgo) kroczki i piątniki zowią, więc też i nadal niewolno komu innemi tychże sprzedawać tylko rybitwom Krakowskim, pod karą zaboru tychże i wpuszczenia tychże do sadzawek wielkorządowych. Rybitwów i dzierżawców Stróży rybnej Krakowskiej, którzy czynsze do Wielkorządów płacą, nie ma być więcej tylko 6, jak to zdawna bywało. — Nie wolno nikomu bez dozwolenia rybitwów Krakowskich brać (accipere) sadzawic (reservacula piscium vulgo sadzawice) pod karą 12 groszy na Wielkorządy i drugich 12 groszy dla Rybitwów Krakowskich. — Który to mandat przesłany do Stanisława z Mirowa Myszkowskiego wojewody i starosty Krakow. ratneńskiego, do Macieja Błeszyńskiego wielkorządcy zamku Krak. a w ich niebytności do podstarościego i wiceburgrabiego czyli podurzędnego (vice procuratoris) ma być za poleceniem Rady miasta Krakowa, (jest w zbiorze p. 487 i 495)

która Stróżę rybną dzierżawi, publikowany w dni targowe przez woźnego.

2) Henricus rex Poloniae, nec non dux Andium (andegaweńskie) Borboniorum, Alvernorum, Comes Marchiae Foresti, Guerci, Rovergii, Montisforti (Cracoviae d. 12 Maji 1574) potwierdza powyższy na pergaminie pisany przywilej (Zygmunta Augusta z r. 1566) dany Rybitwom Krakowskim.

3) Sigismundus III rex Poloniae (Varsoviae in comitiis regni generalis d. 22 Decembris 1590) potwierdza powyższy pergaminowy przywilej dany Rybitwom Krakowskim (przez Króla Henryka r. 1574) z dodatkiem: Ponieważ wiele obcych sprowadza ryby pod Kraków i bez opowiedzenia takowych Administratorom i Przełożonym Stróży rybnej Krakowskiej takowe ze szkodą Komory (Camerae) i Stróży rybnej Krakowskiej nie opłacając cła powinnego, takowe nie na zwykłem przystaniu (solita statione) lecz wyżej albo niżej klasztoru zwierzynieckiego sprzedaje: ustanawia się więc, ażeby wszyscy którzy Wisłą w skrzyniach (in reservaculis vulgo sadzawice) do Krakowa sprowadzają, takowych nigdzie indziej tylko pod zamkiem Krakowskim, gdzie także Rybitwi Krakowscy ryby swe ~~przedają~~ wykładają, sprzedawali opowiedziawszy poprzednio ich liczbę Przełożonym Stróży rybnej Krakowskiej; których to ryb gdyby nie sprzedali zaraz, mają je zostawić przy Domu przeznaczonym na Stróżę rybną i od takowych czynsz opłacić należny. Toż samo mają zachowywać i ci którzy w zimie ryby do Krakowa w naczyniach na wozach sprowadzają, mają je przełożonym Stróży rybnej opowiedzieć i od nich czynsz opłacić, pod karą zabrania ryb przez Przełożonego tegoż cła wodnego.

4) Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae d. 30 Martii 1633) potwierdzając powyższy przywilej Zygmunta III (z r. 1590) z dodatkiem, aby na potem, nie 6 jak dawniej, lecz 10 rybitwow Krakowskich opłacających czynsz do Wielkorządów Krakowskich było.

Cech rybitwów (piscatores)

(Lubrański)

Gregorius de Liubrancz praepositus scarbimir, archidiaconus et canon. cracov. factor zupparum et procurator magnus cracov. (Cracoviae fer. 6a infra octavas Corporis Christi 1481) ad petitionem provid. Francisci alias Francz, Stanislai Chrzan, Stanislai Koczurek, Nicolai Sokolowicz, Joannis Bardarz et Clementis Jazowi seniorum piscatorum de suburbio Kazimiriensi alias z Podbrzezia confirmat sequentem ordinationem per fraternitatem eorum factam (in lingua latina:)

1) Żaden należący do bractwa nie ma w dni święte i w niedziele ryb łowić lub innej roboty robić pod karą 1 funta (talentum) wosku za pierwszym razem. Za drugim razem ma być do kary podan na Wielkie rządy. Wolno wszelakoż w owe święta po drugich nieszporach aż do nocy w rzece Wiśle zastawiać sieci (retia, gulgustra et alia instrumenta) jeżeli nazajutrz nie będzie święta uroczystego. Również jeżeliby w tych świętach Wisła wezbrała wolno pracować koło obrony, dla zapobieżenia szkody. — 2) Ktoby chciał przyjąć bractwo ma mieć list dobrego zachowania; a jeżeli za sługę (servus) lub ucznia przyjęty zostanie, ma mistrz za niego złożyć 1 funt wosku. Uczeń powinien przez 2 lata u mistrza swego pracować: a gdyby przed wyjściem owych 2 lat z nauki uszedł, może mistrz pisać za nim i nikt nie ma go chować. Mistrz powinien za ucznia płacić podatek (censum regalem), winien go żywić i przyodziewać tak aby goło i boso nie chodził. Jeżeliby mistrz sługi lub ucznie swe niezwykłą robotą nie męczył, mają się poskarżyć Starszym, który sprawiedliwość wymierzą. — 3) Dla ustanowienia bractwa i na jego potrzeby ma każdy dać naraz po 6 groszy;

pozniej zas wstępujący ma dać 3 gr. i 2 funty wosku. Prócz tego każdy ma co suchedni złożyć do skrzynki brackiej po 1 gr.
4) Co suchedni mają wszyscy być na żałobszy za zmarłych członków w Kościele S. Katarzyny na Kazimierzu, gdzie na ołtarzu każdy podczas oferty winien położyć 2 denary i przytem ~~od...~~ śpiewać 15 Ojcze nasz 17 Zdrowaś i 3 Wierzę (Orationes dominicales, Salutationes angelicas, Symbolum) pod karą i funta wosku. Po żałobszy odbędzie się schadzka bracka.
5) Co roku bracia wybiorą 4 starszych. 6) Do brackiego zgromadzenia nie ma nikt wchodzić z bronią ani też kłótni wszczynać pod karą i funta wosku za pierwszym razem, 2 funtów za drugim razem, a kopy za trzecim; a gdyby który drugiego ranił, ma dać kopę winy. 7) Jeżeli który z bractwa umrze mają się wszyscy znajdować na wigiliach przy pogrzebie i exekwiach i podczas exekwii dać 2 denary podczas oferty i powyższe modlitwy odśpiewać pod winą i funta wosku. Teższame modlitwy powinni odmówić i uwszelkie święta uroczyste, a wzwykłe święta i niedziele każdy odśpiewa 5 Ojczenasz, 7 Zdrowaś i 1 Wierzę. Toż samo jeżeliby sługa lub uczeń zmarł, ma być pochowany jako członek bractwa.
8) Jeżeliby zakonnicy kościoła S. Katarzyny ubliżyli w czem bractwu, może się bractwo przenieść do innego kościoła. Dajemy te ustawy Bractwu potwierdzone pieczęcią biskupa Krakow. z warunkiem aby nikt ustaw tych później nie zmieniał i aby się do Urzędu naszego Bractwo odnosiło.

2) Sigismundus Aug. rex (Piotrcovia in conventu generali regni d. 12 Januarii 1559) ad petitionem providi Malcher Blaskowicz in Podbrzeze vladarii piscatoris suburbii cracov. Joannis Brzekulcza, Blasii Koziełko, Joannis Zila, Valentini Walek seniorum piscatorum cracov. confirmat superius dictas literas pergameneas Gregorii de Ludbrancz ex anno 1481 cum hoc addito ~~eo~~ quod iidem piscatores debent esse in usu et piscatura fluvii Vistulae supra et infra civitatem Cracoviensem uno miliari supra videlicet ad limites villae Grzegorzaty et infra ad antiquum meatum Vistulae circa limites villae Płaszow.
Oblat. ad acta castr. crac. fer. 6a post dom. Cantate 1559 Libr. inscr. castr. crac. A. ... 1559. Tom 71. p. 1731–1738 Nr 1668.

(3
480

Przywilej cechu Rybitwów Krakowskich

Stephanus rex Poloniae (Cracoviae d. 23 Decembr. 1578) potwierdza rybakom krakowskim mieszkającym nad brzegiem Wisły na przedmieściu Kazimierskim przywilej oraz wolność kupowania i sprzedawania wszelkich ryb drobnych (omnis et varii generis piscium minutorum alias drobu) który to przywilej tymże rybakom zaginął przypadkiem. Dorają tylko rybacy od każdej skrzyni ryb na sprzedaż zakupionych płacić 1 grosz do Wielkorządów a wolno im wszelkiego gatunku sieciami łowić ryby w Wisle i publicznie w Krakowie i na Kazimierzu na rynku sprzedawać. – O czem król zawiadamia Piotra Zborowskiego wojewodę i starostę krak. oraz Michała Maleczkowskiego wielkorządcę. (po polsku) Przywilej ten potwierdził Zygmunt III w Krakowie d. 1 Maja 1591 – następnie tenże porządek cechu rybaków na brzegu Wisły mieszkających potwierdził Michał Król w Krakowie na sejmie koronac. d. 9 listop. 1669 – dalej Jan III Król w Krakowie d. 20 Kwietnia 1676 r. a w końcu Augustus II rex Cracoviae d. 2 Decembr. 1697 confirmat privilegium Contubernii Piscatorum ad rippam Vistulae Urbis Cracov. manentium et Augustus III rex Cracoviae d. 16 Januar. 1745. (Oblat in actis procurat. magnae Crac. a. 1753 Tom ant. 1284 pag. 291–302)

Sigismundus Aug. rex Pol. (Lublini fer. 6a post fest. Assumpt. Mariae 1566) zakazuje przekupniom (revenditoribus et propolis) sprzedawać ryby w Krakowie, ponieważ się przez to rybakom krakowskim i stróży rybnej szkoda dzieje. Gdyby zaś służba którego szlachcica z rybami na sprzedaż do Krakowa przybyła: powinni zaprzysiądz, że to ryby z dóbr ich Pana a nie zakupne.

Sigismundus III (Cracoviae fer. 6a in vigilia S. Bartholomaei 1602) w sprawie pomiędzy Cechem Rybitwów nad Wisłą w Kazmierzu a pomiędzy Starszemi Stróży rybnej w Krakowie z powodu zabrania ryb na rynku tymże Rybitwom daje dekret: ponieważ Rybitwy okazali przywilej Króla Stefana pozwalający im sprzedawanie w Krakowie drobu ryb przez siebie natapanych lub kupionych; więc im wolno i nadal tenże drob przedawać, byle większych ryb nie sprzedawali.

Vladisslaus IV (Varsaviae feria 6a in Crastino Transfigurationis Domini 1643) w sprawie pomiędzy Rybakami Krakow. a Rybakami z Podbrzezia o sprzedaż ryb większych t.j. szczupaków i karpiów: gdy Rybacy z Podbrzezia dowiedli iż r. 1581 przez Wielkorządcę Krak. cech ich został utworzony i od Królów potwierdzony – i gdy przeciwnie Rybacy z Krakowa okazali Dekret Zygmunta III z r. 1602 w którym im tylko samym wolno sprzedawać ryby większe ze stawów a rybakom podbrzeskim tylko drób – więc Król Władysław IV potwierdza dekret Zygmunta III z r. 1602.

4
481

Sigismundus III rex Poloniae (Cracoviae fer. 3a post domin. Laetare 1608) w sprawie pomiędzy Cechem Rybitwów Krakowskich nad brzegiem Wisły na przedmieściu Kazimierskim mieszkających a pomiędzy Radą Miasta Krakowa o zabranianie rybołowstwa w rzece Wisłe rybitwom którzy z powodu tegoż rybołowstwa czynsz roczny na Wielkorządy Krakow. opłacają wydaje w Sądach Relacyjnych następujący dekret: Ponieważ Rajcy Krakow. z przywilejów Bolesława wstydliwego i Władysława Łokietka Książąt polskich, z Kommissyi r. 1401 i dokumentu Króla Jana Alberta dowodzili iż oba brzegi rzeki Wisły poczawszy od wsi Zwierzyniea aż do Wsi Mogiły należą do miasta Krakowa; i ponieważ cech Rybitwów z tychże samych dokumentów dowodził iż rybołowstwo w rzece Wisle nie do miasta lecz do Wójta Krakowskiego należało i że Wojtostwo Krakowskie, jego dochody później dla pewnej zbrodni Wójtom odjęte i do Wielkorządów wraz z rybołowstwem przyłączone zostały; a chociaż przywilejem Króla Jana Alberta prowenta wojtowskie z miasta temuż miastu Krakowu oddane zostały: wcale się to nie ściąga do rybołowstwa które nie należało do prowentów miejskich, jak się to pokazuje z dokumentu Grzegorza z Lubranicza proboszcza Skalmierskiego, żupnika i Wielkorządcy zamku Krak. z r. 1481 którym ustanowił cech rybitwów i zastowienia ryb w Wisle tymże wyznaczył: co może posłużyć za dowód iż rybołowstwo należało do Wielkorządów. Prócz tego okazali Rybitwi konfirmacyją owego dokumentu przez Króla Zygmunta Augusta, z oznaczeniem granicy

do łowienia ryb począwszy od wsi Przegorzał aż do Bła: szowa. Ukazali także potwierdzenie Króla Stefana z dozwoleniem sprzedaży ryb w rynku Krakowsk. oraz Mandat Króla Stefana do Michała Walczkowskiego wielkorządcy dozwalający tylko samym Rybitwom łowienia ryb w Wiśle. Przytem przedkładali Regestra dochodów wielkorządowych z których się pokazuje, iż iż Rybitwi opłacali od najdawniejszych czasów czynsz do Wielkorządów z rybołowstwa. Z tych też powodów Król niniejszym dekretem Rybitwów przy prawie łowienia ryb w Wiśle pozostawia, zakazując Rajcom aby Rybitwom takowego nie zabraniali. (Acta consul. casimir. Tom. 781 pag. 883)

1602 fer. 6a in Vigilia S. Bartholomei Cracoviae – Sigismundus III rex in causa Seniorum et totius contubernii Piscatorum ad Zotulam in Kazimiria manentium contra Consules et Custodes Piscium Camerae reg. occasione violentae receptionis piscium in foro publico declarat, admittendum esse Piscatoribus liberam venditionem piscium sub poena 100 marc. quoniam illis in privilegio innovationis a Stephano rege in locum antiqui deperditi privilegii permissa est venditio piscium minorum aliàs drobu quas in Zotula ceperint.

1635 d. 23 Grudnia w Warszawie – Władysław IV urzędowi starościemu i wielkorządowemu.... Ponieważ Rybacy mieszczanie Krak. mają z dawna w używaniu wolne upuszczanie z Rudawy wody do sadzawek swoich więc żądamy abyście im wody teraz nie odejmowali za udaniem żydów arendarzów tamecznych młynów, jakoby wody mało do młynów iść miało.

1642 d. 29 Czerwca, w Warszawie. — Władysław IV Król sławetn. Wojciechowi Przeicowskiemu [mieszczan. Krakow.] powierza dostawienie ryb do kuchni Krolewskiej, skupowanie ryb i uwalnia go od wszelkich ceł, pozwala mu oraz ryby sprzedawać

1649 Taxacya ryb po sławetnym Woyciechu Cierlikowicu rybitwie Krakow. – W pierwszej sadzawce Szczuki głowne i podgłowne, Łokietnice i insze Brakowe aż do braku obłączykowego Szczupakow i Podwicze: Szczuki głowne po 6 zł. podgłowne po 4 zł. – Szczupaki i Karpie różnych braków Kopa po 30 zł. – Drobu Zber po 10 zł. – Podwicza Kopa 45 zł – Kopa brakow pomniejszych 18 zł.

10
486

Cech rybaków

Cech Rybitwów i krakowskich Kazimierskich jakoto prymas Jędrzej Strumieński, podprymasi Szymon Gocwinowski, podstarszy Szymon Zierniki, przysadni Błażej Gołęberski, pisarz Mikołaj Gawet i 11 rybitwów uchwalają na sessyi 23 April. 1737 Bracia starsi i młodsi; aby na zapłacenie myta w Charmęzach na które jp. Czerny kasztelanic sandecki ma przywilej, każdy a nawet i w miejscu opłacał (snać ryczałtowo płacili rocznie myto): od skrzyni po 3 tynfy, od półskrzyni tynfa i 19 groszy od pudła czwiartowego szostak bity i 1½ grosza, od mniejszych pudełek: od sadzawice 8 gr – które to postanowienie ma trwać 3 lata. Płacić to ma każdy podwiną 14 grzyw. Wielkorządom i 2 kamienie wosku na ołtarz cechowy. Ci którzy nie zechcą płacić nie mogą kupnem ryb się bawić, tylko na rzece robić. Ktoby sprowadziwszy ryby nie zapłacił mają mu ryby być zabrane i szpitalom rozdane.

Pieczęć rybaków krakowskich Orzeł polski pod nim ryba czyli orzeł trzymający w szponach na dole rybę: Sigillum piscatorum civit. cracov. et. casm.

=

1745 Rybacy krakowscy prowadzili z Szląska skrzyniami półskrzynkami karpie, szczupaki, drób. Kupowali karpie w Bestwinie kopa po 6 tynfów, mniejszych 2 tynfy 3 gr. – W Pawłowicach karpi kopa po 13 tynfów – Dzber drobiu po 10 tynfów – W Jełownicy kopa karpi po 17 tynfów małego braku karpi kopa po 11 tynfów, Karpiówek kopa 17 tynfów, Łokietnica jedna po 7 czeskich czyli 1 tynf i 1 grosz, Karpiówek mendel po 4 tynfy i grosz, drobiu kopa po 5 tynfów. –

W Szechowicach Kopa Karpi po 22 tynfy, Cwików sztuka po 5 tynfów i 5 czeskich, Łokietnic sztuka po 8 czeskich, Półgłownic sztuka po 2 tynfy i 4 czeskie

Ryby kupowano: Karpi kopa, Karpiówek kopa, Cwików karpi sztuk, Szczupaków półgłownic sztuk, Szczupaków Łokietnic kopa, Drobiu kopa, Drobiu dzber. — Od tych ryb płacono cło cesarskie, cło w Charmęzach po 5 tynfów od skrzyni, cło Wolskie po 5 tynfów od skrzyni, cło Oświecimskie po 15 tynfów, cło na Bobrek, cło do Dworów, cło Królewskie od skrzyni po 6 tynfów i po szostaku bitym, cło Rzeczy=pospolitej po 24 tynfy i 2 szostaki od skrzyni. — Wogóle cła te były wysokie bo gdy ryby 5781 tynfów w Szląsku kosztowały, cło wynosiło do 800 tynfów

Rybacy raz sprzedawali kopę ryb do klasztoru za 31 tynfów. — Prócz tego sprzedawali Ławy i Burnice (t. j. drewo z ~~[illegible]~~ tratew pewnie) Optawy i Boki (materiał drewny) — Często kroć ryby w zimie wysnęły.

1788 Kupców rybnych mogło być w cechu tylko 12 (od naj=dawniejszych czasów) dopiero po śmierci obierano nowego kupca: pomiędzy temi byli Michał i Franciszek Dyktarski Marcin i Jacek Zielińscy, Wincenty Saforski.

1775 Ordynacya przez Magistrat dla Rybaków Krak. wy=dana również tylko liczbę Kupców na 12 stanowiła. —

1788 Zgromadzenie Rybaków Krakowskich.

Według noty podaney Sędziemu grodzkiemu d. 3 Novembr. 1775
przez Rybaków krakowskich opłacała cała Kongregacyja Ma=
gistratowi co tydzień po 4 zł. czyli na rok 208 zł. a pisarzowi
prowentów królewskich na rok 144 zł z jatek.
Jeździli zaś po ryby do Szląska czekając na złów stawów. Tam
kupowali kopę karpi większego braku po 60 zł. a mniejszego
braku po 30 lub 40 zł. Do jednej skrzyni próżnej (która 60 zł. kosz=
towała) sadzali 15 lub 16 kop karpi braku większego, a 18 lub
20 kop braku mniejszego. — Skrzynie te z karpiami spławiali
pod Kraków płacąc na komorze cesarskiej w Szląsku od jed=
nej skrzyni 8 zł. a w Szląsku pruskiem odprawy czyli akcyzy
od 1 skrzyni 54 zł. w Górnym Zabrzegu cła książęcia Bielskie=
mu od 1 skrzyni 1 zł. 18 gr. na Woli cła mostowego księ=
ciu Pszczyńskiemu od 1 skrzyni 6 zł. 6 gr.; w Oświęcimiu na
komorze od skrzyni i po 8 zł. 6 gr.; w Bobrku na komorze
król. i Rzeczypospolitej od 1 skrzyni 19 zł. 12 gr; cła rybne zwa=
nego pod Krakowem do Browaru królewskiego od 1 skrzyni
8 zł.
W Krakowie stawiali skrzynie za łamami zrobionemi dla
rozbicia lodów przyczem do każdej skrzyni potrzebowali 2 lin
i 2 gorceli; przez zimę obrębowali skrzynie, z
których na targ w koszach do przycierów wodą napełnionych
w jatkach stojących ryby nosili:
Narzędzia potrzebne do ich rzemiosła: przyciery, wiadra, kosze,
kacirze, siekiery, grządase, osęki, świdry, gwoździe,
Kloce do topienia skrzyń, przeornie, windy i t. p.
Posnięte ryby wyrzucano ze skrzyń do Wisły.

Taxa ryb w Krakowie według publikaty urzędowej 30 marca 1773:

Szczupak ważący od 8 funtów wyżej	.....	funt po	26 gr.
" mniejszy " " 4 " aż do 8 funt.	...	" "	22 "
" " " " 2 " " " 4 "	...	" "	18 "
Karp " " 4 " wyżej ikrzak	...	" "	12 "
" " " " " " mleczak	...	" "	15 "
" " " 2 " aż do 4 funt. ikrzak	..	" "	8 "
" " " " " " " mleczak		" "	9 "
Okoń	....	"	16 "
Karasie	....	"	8 "
Lin	....	"	8 "

Rybacy powinni w jatkach wagi sprawić (snać dawniej bez wagi tylko na sztuki sprzedawali)

13
489

14
440

Urząd radziecki krakowski (dnia 9 lzerwca 1775) potwierdza następującą
Ordynacyją dobrego porządku Kongregacyi sławetnych Rybaków
mieszczan krakowskich podaną na mocy konkluzyi urzędu radziec= (jest w zbiorze p. 449)
kiego d. 31. Maja 1775 uchwaloną:
1. W Kongregacyi ma być tylko 12 kupców rybaków, którzy by w góry i
zagraniczne kraje po ryby różnego kraju jeździli i takowe skrzy=
niami, półskrzynkami, pudłami i na wozach sprowadzali. Ci mogą
mieć posessyje z tej i drugiej strony Wisły lecz mają wprzód prawo
miejskie przyjąć i posiadać jatkę rybną.
2. Wolno jest, gdyby który rybak zmarł, wdowie jego lub dzieciom za poz=
woleniem starszych sprzedać jatkę rybną innemu który by kupcem ryba=
kiem został.
3. W nowo teraz erygowanych jatkach rybnych zakupnych począwszy
od fortki od rynku po prawej i lewej stronie, w krzyżu mają mieć
swe jatki następujący rybacy: Andrzej Ziernicki, Marcin Zieliński, Błażej
Sasorski, wdowa Macieja Sasorskiego, Wawrzyniec Idzikowski, wdowa
Wawrzyńca Stefańskiego, wdowa Sebastiana Ziernickiego, Michał Kaliciń=
ski, Michał Gawłowski, Błażej Sasorski, Stanisław Szostkiewicz i
sukcessorowie Wojciecha Sasorskiego. Cały zaś plac przeznaczony dla
przedających ryby na wisle ułowione. Prócz tego ma być przy jatkach
wchodząc od rynku po lewej stronie domek dla stróża. Niewolno tego
porządku zmieniać pod winą 100 grzywien, ani też w jatkach postwar=
ków czynić pod karą 2 par wachli 18 funtów ważących.
4. Rybacy w regestrach kongregacyi zapisani, jeziora i Wisłę arędujący
i łowiący w nich swemi narzędziami ryby mają być wpisani do kongregacyi
zapłaciwszy od wpisu 20 zł. excepto konsolacyi. Ci nie powinni wdawać
się do kupiectwa wszelkiego rodzaju ryb, nie ma ich być więcej nad 12,
i mają równie jak żony ich stolarki czyli mondelnice zasiadać
razem w jatkach rybnych na miejscach od pp. starszych wyznaczo=
nych. Gdyby zaś który in foro publico zasiadał ten z miejsca do Lu=
naryi płacić ma.
5. Na nabożeństwo suchedniowe za braci zmarłych czyli na mszą do OO.
Augustianów płacić mają na każde suchedni pp. kupcy po 12 gr. rzeczni
po 6 gr. mondelnice po 3 gr. Kto by na mszy św. suchedniowej lub na pogrze=
bie bez słusznej racyi nie był popadnie winy parze świec funtowych.
Sessyje suchedniowe mają się odbywać cicho i skromnie w ratuszu krakows=
kim lub w kamienicy w Krakowie którą sobie obiorą.
6. Chcący być wpisanym w regestr rybaków kupców, ma pokazać listy urodzenia
swego, przyjąć prawo miejskie, zapłacić wstępnego do skrzynki 100 zł a na konsola=
cyją 12 kupcom rybackim 50 zł pol. złożyć.

7. Niewolno iadnemu z Kupców rybaków drugiego w stawach, stawkach, sadzawicach i rzekach podchodzić i podkupywać ani też mieć spółek z obcemi w Kongregacyi nie będącemi pod karą.
8. Kongregacyja może pomiędzy sobą składkę na potrzeby wybierać jednak co roku w obec deputatów z magistratu mają przed elekcyją starszych dawać kalkulacyją z percepty i expensy.
9. Gdyby który z Kupców, rybaków rzecznych i ~~[illegible]~~ mondelnic ważył się na innym miejscu a nie w jatkach sprzedawać ryby bądź żywe, bądź śnięte i zamrożone, takowe za roztargnienie targu mają być zabrane i na szpitale rozdane.
10. Jeżeliby kto przywiózł lub sprawił ~~ryby~~ na sprzedaż do Krakowa ryby z dóbr szlacheckich, dziedzicznych, takowy powinien wprzód juramentem oświadczyć iż te ryby są pańskie z własnych dziedzicznych stawów, a wtedy dopiero wolno mu je będzie sprzedać na rynku lub rybakom Krakowskim.
11. Ryby suche, pstrągi, lipienie i inne, łososie wędzone i świeże, ryby słone i marynowane nie podpadają pod ordynacyją rybacką, lecz wolno je góralom i innym przedawać w mieście bez opłacania się do Kongregacyi rybaków.

61/492

Cech rymarzy (Frenifices)

Sigismundus Augustus rex Poloniae (Dat. Lublini in Conventione generali d. 28 Julii 1569) confirmat sequentes articulos Contubernii artis frenificiae civitatis Cracov. Casimir. Stradom. et Kleparz. polonico idiomate conscriptos.

Ktoby chciał do cechu rymarskiego i bractwa wstąpić, ma ukazać list od urodzenia i od wyuczenia i sztuki robić według starodawnego porządku i zwyczaju. Najprzód powinien kupić 4 skóry dobre i z nich wyprawić 3 skóry dobrze i warownie i z tych skór sztukę robić; potém tę czwartą ma ogolić nie hamując jej ma ją dobrze i warownie uciągnąć. A sztuki te są: Uzda jezdeczka ze 3 wodzoma potikana mosiądzowemi puklikami lutowanemi i czterzy pukle wielkie trybowane mosiądzowe i ich popiersień do tejże uzdy podtykany puklami mosiądzowemi lutowanemi i 4 pukle wielkie trybowane mosiądzowe, pochwy hiszpańskie ze dwiema zwekrinami mają być podtykane puklikami mosiądzowemi lutowanemi u tychże pochew na rostowaniu mają być 2 pukla wielkie trybowane mosiądzowe, a 2 takież pukle na końcach u zwenkrinow do pasa mają być przeczki hiszpańskie mosiądzowe. Uzda druga jezdeczka ma być potykana białemi puklikami lutowanemi i 4 pukle wielkie trybowane i ich to ma być z białej blachy; u tejże uzdy mają być dwie wodzi, jedna

smiczysta (smyczysta) a druga w kotkach; podpiersień do tejże uzdy ma być podtykany białemi puklikami lutowanemi i 4 pukle wielkie trybowane z białej blachy; pas wielki ma być uszy=ty w 10 szwów, drugi pas pleciony w ośmi rzemieniów całym gorłem od tychże rzemieniów a przączka z blaszką na drugim końcu ma być przynitowana nagłowek na kształt turecki z czerwonego sukna lamowany czerwonym safianem z tejże lamki mają być na każdym końcu zankliki i podgarlek z tejże lamki. Te sztuki własną ręką w domu u starszego mistrza dostatecznie urobione ma ukazać w zupełnem zgro=madzeniu cechu i dać do cechu kopę na zbroję i potrzeby cechowe i uczciwą juzynę według przemożenia uczynić. Potem ma miejskie prawo przyjąć i jako młody mistrz po=sługi w rzeczach kościelnych i cechowych działać aż na jego miejsce drugi mistrz sztuki ukaże. — Od robienia sztuk wolni są synowie mistrzów tylko mają dać kopę do cechu, ju=zynę sprawić i posługi czynić. Każdy mistrz na każde sucho=dni powinien dawać po 1½ grosza.
Mistrzom rymarzom wolno każdego rymarza niecechowego zmusić za pomocą urzędu grodzkiego i miejskiego aby sztuki robił, i nie dozwalać aby postronni jako: Sadnicy, Siodlarze, Łaśnicy ku szkodzie cechu rymarskiemu robót do Krakowa na sprzedaż nie wozili.
Kiedy starsi cech zagają bracia wszyscy mają się uczciwie zacho=wać, a którzyby niezwyczajnemi słowy lub wstaniem z miej=sca swego nie zachował się uczciwie ma być karany 1 gr. do skrzyn=ki, a który by się swarzym 1 zł. na zbroję. Ktoby do cechu z bronią przyszedł ma dać winy 15 gr. a ktoby za obesłaniem do cechu nie przyszedł 1 gr.
Każdy mistrz i mistrzowa powinni iść na pogrzeb i załomszą podwiną 1 gr.

Gdyby przyszedł w dom albo do kramu jaki pan i targowałby roboty nie mało: a gdyby niemiał wszytkiego w dostatku albo zro=bić niemogł: niema brać mistrz robotę u inszego ale ma go puścić do inszej braci: dla tego żeby wszyscy podeziwą żywności wiedli gdyż jednak równe podatki i insze posługi czynią. Którzyby przestąpił ma być karan 2 zł. na zbroję.
Gdyby ziemianin lub inszy stojąc przed kramem targował, a drugi bratgo odwabił, ma być karan 2 zł. na zbroję
Gdyby który brat kupił skory lub jakowy towar który inszy brat targował ma być karan 1 zł.
Gdyby mistrz albo towarzysz z inszego miasta przyjechał na sprawę będą mieć moc sprawić go wedle porządku rzemiesła rymarskiego
Gdyby towarzysz z zuchwalstwem powstał, od mistrza odszedł robić na miejsce podejrzane albo nietrafne albo do inszego miasta wędrował takowy czeladnik ma być przypędzon albo trybowan przez drugie towarzysze i ma być karan w cechu 4 zł.
W chowaniu czeladzi albo towarzyszów porządek ma być jednostajny dla zgody i miłości. Gdyby mało było towarzyszów tedy starsi mają mieć pierwo po jednemu a potem inni koleju: a gdy już wszyscy będą mieć po jednemu wolno będzie każdemu według przemożenia więcej posadzić. Gdyby starsi tegonie doglądnęli mają dać winy kopę.
Mistrz który by umierał gdy wezwie do siebie z mistrzów i przed niemi spuści swe syny takowi synowie niepowinni będą się uczyć.
Czeladź powinna robić przy świecy od S. Bartłomieja aż do zapustnej niedzieli 4 godziny w noc, a o 11 tej zaś do roboty wstawać. Burkath powinni mieć w pierwszą niedzielę po S. Bar=tłomieju a drugi w pierwszą niedzielę w post. Mistrzowie będą powinni dawać tej to czeladzi 4 razy jeść od Wielkiejnocy do S. Jana, a od S. Jana do Wielkiejnocy po 3 razy wszakże niebędą im powinni dawać piwa jedno do obiadu a do wieczerzej.

którzyby drugiemu czeladnika odwabił ma być karan 2 zł. p. do cechu na zbroję. Powinna też czeladź z mistrzami bractwo trzymać i na każde suchedni dawać po półgroszku do cechu. Każdy towarzysz nie ma powstać na wędrówkę aż się mistrzowi opowie przedtem na 2 niedziele; a gdyby tę ustawę przestąpił ma dać 1 zł. na zbroję. Od oprawki starej roboty kiedy starguje mistrz albo towarzysz od niej 5 gr. jeśli tam nie będzie żadnej sztuki nowego rzemienia ani nowej przęczki, to sobie towarzysz ma wziąć; a jeśli będzie sztuka nowego rzemienia lub przęczka, tedy pierwej mistrz za wszytko ma wziąć a ostatek jemu dać. Jeśliby woźnicy rząd dano uczernić, wymazać, tedy na poły z mistrzem: a jeśliby były nowe we sztuki rzemienia, tedy mistrz ma pierwej wszytko wziąć a towarzyszowi to dać, co będzie rozumiał. Którzyby dał nad tę uchwałę trunkiet albo inszyne, ma być karan połkamienia wosku.

Chłopiec na uczeniu ma się uczyć 4 lata, a kiedy się będzie miał rok douczać w tych 4 latach, tedy mistrz może drugiego przyjąć na wyuczenie, a kiedy go ujedna takowy chłopiec ma dać do cechu 6 gr.

Iż się też czeladź i niedouczeni młodzieńcy ważą na małych miasteczkach mistrzmi zostawać, takowy każdy aby był ruszon do Krakowa na naukę i na sprawę a to dlatego iż niewarowną robotę robią rycerskiemu człowiekowi i pospolitemu gminowi i takowy każdy nie ma być sprawowan nigdzie indzie jedno w Krakowie.

Towarzysz ma mieć wochlon po 5 gr. z piwnemi pieniądzmi; a który by się towarzysz trafił dobrej ręki, mistrz ma mu dać to co będzie rozumiał; a robieńcowi wochlon ma być po 3 gr. z piwnemi pieniądzmi.

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 4a ante fest. S. Egidii 1569 Libr. Inscript. Tom. 97.

Ustawa rajców Krakowskich dla Cechu Rymarzy Krak. dana nazajutrz po S. Łucyi 1603 potwierdzona przez Zygmunta III w Krakowie d. 15 lutego 1604 z dodatkiem (Ob. w Zbiorze p. 521)

Ustawa rajców Kleparskich dana Sabbato ante S. Fabiani et Sebastiani 1733 (Ob. w Zbiorze pag. 523.)

Consules cracov. (fer. 5a ante dominicam Carnisprivii 1594) ad petitionem fam. Mathiae Słowak et Joannis Noszkowicz seniorum Contubernii Frenificum Cracov. approbant sequentem ordinationem (polonice):
R. P. 1593 d. 27. lipca nastąpiła w Cechu Rymarskim Krak. wspólna uchwała i zezwolenie zgodne strony odprawowania posług ratusznych miejskich i cechowych:
Naprzód najmłodsi mistrzowie posługi kościelne i cechowe sami przez się odprawować mają; drudzy podle nich wyżej siedzący strzelbę rusniczną i hakowniczną; trzeci po nich strzelbę do ptaka na polu i z dział; czwarci wysyłanie we zbroi na Boże Ciało, Oktawę i na pole za więźniami; ostatni dwa którzy podle starszych siedzą wolnemi będą od posług wyżej opisanych jeżli będzie dostatek mistrzów, ale na to miejsce będą starszym do pomocy tak w sprawach cechowych jako w doglądaniu robot warownych i w innych potrzebach, w których jeden miejsce starszego zastąpić powinien. Kiedy się też trafi potrzeba pospolita z rozkazania urzędowego lub cechowego, za rozkazaniem starszych, każdy odprawować będzie powinien. Jeżeliby który z mistrzów zachorzał, albo odjechał albo inszy przypadek nań zaszedł, brat podle niego niżej siedzący ma zań posługę odprawić, któremu też gdy powróci nagrodzić powinien odprawując jego posługi. Starszy mają w cechu te posługi rozdzielać które każdy brat ma odprawować pod winą 2 grzywien z których połowa urzędowi radzieckiemu.

(Acta consul. cracov. Tom. 29 p. 593–595.)

Władysław IV Król (Varsaviae, d. 31 Januarii 1641) w sprawie pomiędzy Cechem Rymarzy Krakow. (Contubernium epiphiariorum et frenificium) a pomiędzy Andrzejem Mazowicem, Marcinem Ulkowicem, Tomaszem Dyxon i Andrzejem Skalskim kramarzami sprzedającemi towary litewskie w kramach przed ratuszem pozwanymi iż wbrew przywileju i ordynacyj królewskich r. 1588 cechowi rymarzy nadanych, sprzedają kolibaki, siodełka i inne rzeczy należące ~~...~~ rzemiosłu rymarskiemu – potwierdza wyroki rady krakowskiej z r. 1627 (fer. 6a in crastino f. nativit. S. Joannis Bapt.) i z r. 1640 (d. 28 marca) zakazujące tymże kramarzom sprzedawać w w kramach litewskich podobne przedmioty rymarskie jako też puśliska, popręgi, a to na mocy ordynacyj cechu rymarskiego krak. przez Zygmunta III r. 1604 potwierdzonych.

R. 1586 (fer. 4a in crast. f. S. Martini) Cech siodlarzy krak. (sellatores) skarżą przeciw Rymarzom (frenifices) o przekradanie rzemiosła, iż wyrabią obladry, puśliska, poduszki i takowe w kramach sprzedają, i prosili Rajców o zabranie tej roboty siodlarskiej.

Stanislaus Augustus rex Poloniae in judiciis assesoria:
libus regni (Varsaviae d. 27 Januarii 1781) fert decretum
inter Contubernium Frenificum crac. actores et Contubernium
Epiphiariorum Cracov. którzy apellowali od dekretu
Rajców Krak. d. 9 Januar. 1776 względem przejmowania
robot. Cech rymarzy (frenificum) miał Ordinacyią z r.
1537 przez królów potwierdzoną, a Cech siodlarski także
z r. 1569. – Podług tych przywilejów wolno było ~~[illegible]~~
wyrabiać: epiphia, ~~ca~~ cingula, lora stapedum alias po=
pręgi, pusliška et obladry obu cechom; przeto też dekret
radziecki z r. 1776 pozwolił siodlarzom wyrabiać: popręgi,
pusliška, obladry z poduszkami i płatami i czaprakami
oprócz Uzd, uzdzienic, kantarów, cuglów, liców, podpier=
sienia, rzędów, nadgłówków, podogonia, rynsztoków które
tylko sami rymarze wyrabiać mają. – Wszelakoż r. 1731
skonfiskowano Janowi Rogier siodlarzowi: Nadgłówek
z cuglami i Wędzidłem (Capistrum cum suffluminibus) Nad=
główek czarny (Capistrum nigrum) Podpiersieniów 5 (Anti=
lenas) Podogoniów 6 (Subcaudaria) – Siodlarze domagali
się od rajców aby rymarzom wolno było robić tylko z rze=
mienia (loramento) rzeczy – Sąd assesorski wydał dekret:
ponieważ w przywileju Sigismundi Augusti (d. 28 Julii 1569
dla cechu siodlarzy (Epiphiariorum) Krak. stoi wyraźnie iż
mogą robić Siodła, popręgi, woźnice, pusliška, obladry, podusz=
ki do chomąt, pasy do karet i kolasek – i gdy w przywilejach Cechu
rymarzy Krak. z r. 1537 i 1569 żadnej o tem niema wzmianki –
ponieważ w Ordynacyi magistratu Krak. danej cechowi rymarzy
Krak. (fer. 2a post f. S. Luciae 1603) stoi także, iż mogą robić popręgi,
pusliška, pasy do zawieszania karet i do wozów i inne roboty – gdy
jednakże Ordynacyja rymarzy z r. 1603 jest poźniejsza – przeto trzymać
się należy ordynacyi dawniejszych i zakazuje się rymarzom robić wyrobów
po r. 1569 wzmiankowanych. F

F (Dekret ten oblat. in Libr. inscript. offic. consul. cracov. A. 1783 Tom. 67 pag. 587 – 599)

Cech rymarzy, siodlarzy, stolarzy, powroźników pasników, miechowników, tokarzy, szklarzy – w Kaliszu.

Burmistrz, rajcy, wójt, ławnicy miasta Kalisza (w Kaliszu w srodę przed niedzielą srodopostną bliską 1657) potwierdzają następujące artykuły od czasów dawnych postanowione a teraz meliorowane, przez mistrzów rzemiosła rymarskiego, siodlarskiego, miechowniczego, paśniczego, stolarskiego, powroźniczego, kaletniczego, tokarskiego, szklarskiego podane. 1) Niewolno jest w mieście powyższych rzemiosł robić, ani też robot sprzedawać niebędąc w cechu, okrom czasów jarmarcznych. Każdy rzemieślnik ma dać wstępnego do cechu 1 zł. 18 gr. 2) Ktoby cechę gdy ją rozsyłają zatrzymywał u siebie i porządkiem do drugiego nie przesłał ma dać winy 2 funty wosku (funt po 4 gr.). 3) Którzyby za obesłaniem cechy nie przyszedł do bractwa bez opowiedzenia się ma dać 1 funt wosku, a jeżeli by późno przyszedł 1 gr. 4) Którzyby podczas sprawy przed starszemi gadał, szeptał lub przeszkadzał ma dać 1 funt wosku. 5) Żaden aby nieśmiał na jarmark jechać dopokąd starsi roboty jego nie oglądają dla dobrego i porządnego zrobienia pod winą 6 funtów wosku; a jeżeliby robota nieporządnie była zrobiona, tedy od każdej sztuki ma dać 1 gr. 6) Kto chce być przyjęty do bractwa ma być wiary powszechnej chrześciańskiej według kościoła rzymskiego, a jeżeliby ją odmienił ma być z bractwa wyłączony. 7) Towarzysz chcący mistrzem zostać, ma opowiedziawszy się rok i 6 niedziel u jednego mistrza robić, lub okupiwszy ten czas dać do skrzynki 12 zł. Sztukę ma w miejscu wyznaczonem w przeciągu 6 tygodni zrobić pod karą 3 kamieni wosku: przecież przy robocie sztuki 2 mistrzów doglądać mają. Jeżeliby chciał sztukę okupić ma dać 24 zł. kolacyją dla braci, na rynsztu-

nek, prawo miejskie przyjąć, pokazać w cechu listy urodzajni uczenia i dać wstępne. Toż samo ma się rozumieć o mistrzach z innych miast, którzyby tu osiąść chcieli. 8) Mistrz który sztukę odrobi ma trzymać w sprawie brackiej pierwsze miejsce przed temi którzy sztukę okupili. 9) Uczeń który by się chciał uczyć rzemiosła ma dać do skrzynki 12 gr. a w 2 niedziele po przyjęciu ma go mistrz opowiedzieć i dać zapisać pod winą 6 funtów wosku. Uczeń ma się statecznie u jednego mistrza 4 lata uczyć nie odchodząc; okrom stolarzów, tokarzów, szklarzów i powroźników u których tylko 3 lata się uczą. 10) Uczeń wyzwolony powinien przez 4 lata wędrować, a gdyby nie wędrując chciał mistrzem zostać ma dać do bractwa 4 grzywny za wędrówkę. 11) Mistrzowski syn ma się uczyć tylko połowicę to jest 2 lata lub 1½; ma dać do cechu wstępnego 12 gr. zamiast robienia roku i 6 niedziel: wolny też będzie od sztuki robienia i odkupowania, tylko złoży 20 zł. do skrzynki na rynsztunek bracki i ma odprawować służbę kościelną i bracką. Któby pojął wdowę albo córkę mistrzowską, tylko półsztuki ma oddać albo okupić. 12) Wdowie wolno aż do śmierci robić rzemiosło, tylko niewolno jej ucznia na uczenie przyjmować; towarzysza zaś nadać jej powinni bracia. Gdyby się nierządnie prowadziła lub za innego męża poszła, ma być z bractwa i rzemiosła wydalona. 13) Któryby się z braci do roku nie ożenił ma co roku do skrzyni płacić kamień wosku i 5 grzywien. 14) Pomniejsze rzeczy, poswarki, długi małe i rzeczy do rzemiosła należące między bracią albo czeladzą wolno starszym sprawiedliwość czynić. Wolno jednakże od pierwszego dekretu starszych apelować do urzędu, przyczem jeżeliby strona niesłusznie apellowała ma dać ½ kamienia wosku. 15) Do bractwa niewolno przychodzić z bronią pod winą 6 funt. wosku. 16) Niewolno czeladnika w robocie będącego odmawiać obietnicami, podarunkami, podwyższeniem nad obyczaj myta pod winą 1 kamienia wosku. 17) Któby dobrą robotę drugiego ganił da 1 kamień wosku. 18) Któby tajemnice brackie wynosił ma dać półkamienia wosku. 19) Któby się w bractwie albo na jarmarku o miejsce powadził, ma dać 1 kamień wosku. 20) Każdy młodszy brat

po przyjęciu ma służbę Kościelną przez 3 lata pełnić, a 4ty rok świece
palić: a gdyby nie było braci młodszych, tedy na 4 ostatnich młodszych
ma służba zawisnąć aż inszy bractwo przyjmie. 21) Któryby na
wigilię, żałobną mszę na pogrzeb. brata, siostry, dziecięcia, sługi
bez słusznej przyczyny nie poszedł ma dać 2 funty wosku. Pod
niebytności powinna iść żona. 22) Któryby dołu nie kopał albo
ciała umarłego do grobu nie niósł ma dać 4 gr. 23) Ktoby miał
służbę do kierzow, a nie nosiłby ich na pogrzebie albo na
procesyi ma dać 2 funty wosku. 24) Ktoby świec brackich w
kościele niechciał zapalać ma dać 4 gr. 25) Brat młodszy który=
by chciał być wolny od palenia świec ma dać 4 zł. 26) Każdy
brat lub siostra mają na każde suchedni dać do skrzynki na wosk
połgrosza, czeladź i towarzysze po 1½ gr. a robieńcy po 1 gr. 27)
Młodszy któryby się za obesłaniem przez urząd miejski nie
stawił do posługi miejskiej ma dać 1 kamień wosku. 28) Bracia
starsi mają co roku przy spuszczeniu urzędów swych młodszym
rachunek składać i rynsztunek oprawny pokazać. 29) Aby żaden
robieniec rymarczyk albo stolarczyk nie bywał w szynku albo
na barkanie aż półroku przerobi, stosownie do zwyczaju w
Krakowie i Poznaniu zachowywanego. A czasy barkatowe w
każdy rok te są w pierwszy wtorek po Św. Michale a drugi we
wtorek pierwszy po Głuchej niedzieli w poście. 30) Któryby z czela=
dzi w poniedziałek albo nazajutrz po święcie do roboty nie przy=
szedł ma być karany winą myta za tydzień zarobionego: a mistrz
któryby dopuszczał półkamieniem wosku. 31) Bracia mają rewidować
przywiezioną robotę podczas jarmarków, za co każdy taki rzemieśl=
nik ma do cechu na wosk zapłacić 12 gr. — Opisanie sztuk:
a) Rymarska: Skorę jedną golić, którą mistrze obiorą, drugą wyzolić
i wyprawić według potrzeby: a te skóry nie mają być hatunowane.
Z tych skór ma zrobić rząd włoski zupełny o 7miu obsadkach szyty.
puklów trybowanych na nagłówek 24. Wodza ma być zawłoczona,
niedokrawana, a puklami z białej blachy trzema rzędami do wszyta
ma być nasadzona: wszet tej wodze ma być pod 5 rzemyszczków pleciony. —

Z tychże skór ma robić pas o 12tu obsadkach, który ma mieć ple=cenie w pośrodku czerwone, a ten pas ma być o 2 przęczkach. Herb miejski ma być na mosiądzu trybowany (to jest brama z kratą i ze 2 wieżami, a w pośrodku wież chłop z trąbą a nad nim gwiazda po lewej stronie) który herb ma być do podpiersienia tegoż rzędu włoskiego. Nadto uzdę rynglową, która ma być ro=biona o 9miu obsadkach we 4ry kolca; wodz niedokrawana zawłóczona do wędzidła pojedynczego.

b) Siodlarska: Siodło wołoskie kosmą w około obsadzone, zad ma być rozkrawany, ma mieć rozmaite rysowanie tak zad jako i przódek tegoż siodła; a ma mieć kwiaty rozmaite, woskiem także rozmaitym napuszczone; ma być poszyte czerwonym safianem, gładko przeszywane, ma być też lamo=wane w około i frandzla czerwona, a ma być z taszkami. — Drugie siodło uharskie ma być obite mosiądzem, w około hafra i w koło przodku także i głowice ma być poszyte szafianem brónatnym, a ma być czapą lamowane; poduszka ma być axa=mitna zielona, pokład do tegoż siodła ma być karazjowy obszyty półszarłatem w około. — Trzecie siodło, które zowią wa=zak, rozkrawany zad z głową rogatą, które ma być obite blachą żelazną w koło zada i z głową, z rozmaitemi kwiata=mi: ma być wybijane także i norty mają być obite w około jedno z obwiedzieniem blachy.

c) Stolarska: Skrzynię jaworową z drzewa suchego wzdłuż łokci 3, wszerz ćwierci 5; w tej skrzyni drzewo ma być miąższe na 2 calca; w tejże skrzyni ma być ladersztyn 12cie, pod pół=skrzynkiem mają być 3, a przy zajcie nazad 9; która skrzynia ma być w łożie krępowana przez kolony. — Druga: Stół jaworowy którego dłużą łokci 3 bez ćwierci, a szerz 2 łokcia bez 3 calów. W tej skrzyni pod stołem ma być 9 kadyszyn; u tegoż stołu nogi mają być włoskim kształtem; u tegoż stołu rama sadzona; filionek sładrowy, ma go być w szerz 2 calca.

d) Powroznicza: Popręg drutowany trojniény w 60 sznurków od koła kręconych z konopi, który ma mieć w sobie łokieć. — Druga linę na 40 sążeń, w której linie ma być promieni 4 kopy, a nie ma być dłuższa ani krótsza nad 40 sążeń, ma być miąższa jak półtalera szerokie. — Trzecia: Sieć z więcierzą naciągnioną w 60 sążeń czwornitną, którą by przewlókł przez pierścień z obierzami; która sieć ma mieć ok 20, a obierzyn ma być na 12 skręcin, które mają być robione od koła powroznicze.

e) Paśnicza: Pas białogłowski drutem mosiądzowym gładko nabijany, a u tego pasa przęczka ma być taka i zawykiel (zankiel) która by się mistrzom podobała. — Druga para żelaz do gorspeli i onitarze o trzech onickach

f) Miechownicza: Wacek męski nakształt safring, zamek graniasty z zamszu czarnego jako najprzedniejszego, a wewnątrz ma być biały. — Druga: Rękawice ze skór kozłowych jako najlepszych, męskie letnie, futrowane, które ma wynieść skór dwie. Szycie takie, jakoby szwami z wierzchu ani zewnątrz nie było. — Trzecia: Mieszek z czerwonego zamszu kozłowego z gwindami, a ma być mieszków w nim zewnątrz 24 i piąty sam w sobie, a knaflag graniasty z szychem złotym.

g) Tokarska: Koło do szat, za które by dano złotych 6 z drzewa lipowego, prawie chędogiego, a coby się składało. — Druga: Lichtarz o sześciu różach toczony z essami takim sposobem jako mosiądzowy, za który by dano talar.

h) Szklarska: Mają dać mistrze 100 szyb małych, z tych sta szyb ma sobie wybrać 50 i kwaterę z nich zrobić. W tej kwaterze mają być całe szyby w każdym rogu, a każdy kącik ma

być na trzy granie w cyrkiel. Potém mają mistrze oglądać tę kwaterę; po niej mają powlec kitajką, a jeśliby się zawadziła o co na tej kwaterze, tedy ta sztuka w niwecz; a inszą robić ma dotąd, aż tak zrobi jako jest opisana. A mają być kąciki lutowane laterczynem przednim. — Druga: Pięćdziesiąt szyb na cztery granie ma rzezać i drugą kwaterę z nich robić takim sposobem.

=

Ustawę powyższą potwierdził Król Jan Kazmierz (Varsaviae d. 9 Martii 1662)

(Druk. w: Hubert Leopold: Pamiętniki historyczne. Warszawa 1861. 8vo. T. I st. 274–286)

Cech rzeźników. (Krakowski) (laniones)

Stephanus rex Poloniae (Cracoviae d. 17 Decembris 1578)
confirmat ordinationem in lingva polonica scriptam, które z łacińskiego przełożono
Contubernii lanionum Cracoviensium Casimirien. et Clepardiensium
in privilegio Sigismundi Augusti regis contentam. F (Petricoviae in conventu regni generali die dominico post f. S. Jacobi Apost. 1550)
Ustawy te mają być czytane 3 razy do roku w cechu zagajonym
w poście, we dni Krzyżowe i na S. Michał przed objadem
Czeladnik który przywędruje ma mieć od swego mistrza
list dobrego zachowania pod pieczęcią cechową, nawet gdy z Kazmierza na Kleparz
albo do Krakowa towarzysz pójdzie ma list do 2 niedziel ukazać.
Czeladnika jednać wolno tylko w poście, a gdy by kto komu pod
mawiał czeladnika, ma być karany a ten towarzysz nie ma mu być
fotelrowan. Czeladź rzeźnicza jest doroczna (t. j. ujednawszy się w poście, ma do postu służyć)
Towarzysz aby przed czasem od mistrza nie odchodził pod karą więzie:
nia i odmowienia mu listu dobrego zachowania, krzywdy swe mają
przed starszemi opowiedzieć. Towarzysz ma przyrzec mistrzowi wierność
posłuszeństwo pod juramentem, aby się nie naśmiewali w jatkach z
kupujących mięso pod karą 3 dni siedzenia i kopą groszy.
Towarzysz nie ma kupującego gdy okno minie odwoływać pod
karą 3 dni siedzenia i 12 groszy
Towarzysze w jatkach pańskich targowych nie mają pieniędzy na
bok chować tylko w skrzynkę zamkniętą pod kluczem
Któryby się towarzysz karczmą albo kart igraniem albo tułaniem
po nocy albo białemi głowami parał albo doma nie sypiał ile:
kroć będzie przeświadczon zapłaci 12 gr. kary; a ci co zły przykład
dają i drugich namawiają do złego mają być dwojako karani
Któryby towarzysz drugiemu słowa nieuczciwe zadawał a na
wezwanie starszego nie zmilczał zapłaci 6 gr. i przeprosi go w cechu.
Ochędożność w domu tak strony roboty jako też i z strony naczynia
aby się zawdy zachowała pod winą 6 gr.
Towarzysz jateczny ma mieć pewnego myta 8 grzywien, towarzysz
szlachtuzny średni 6 grzyw. a młodszy jako się z nim mistrz zmówi (laterny?)
Przypadki inne które trunkielem zowią ich być mają: jate... (tak stoi popraw new transsumpcie Jana III.)
(powleczone?) powło... (mecherzyny i) rogi. Gdy też na miasto pójdą zrobić wołu ciel
laternie powleczone, mecherzyny i rogi)

i barana, wieprza i insze bydle: od tego im przychodzić ma ale ma sobie czas u mistrza swego wyprosić żeby pańskiej roboty nie omieszkał a żeby aby żadnej dłużej niewy- ciągali jedno jako długo matherynie zastanie ... Błon też żadnych iżeby nie śmieli wyciągać krom Kazimierskich wozów (wołów) jeno za doz- wolenim mistrzowskim. Ponieważ pierwszych lat towarzysze sobie (fartuchy furt...) myślali za którymi ciągnienie żyt było pozwolone ale że teraz mistrzowie wszytkie pacynie potrzebne czeladzi dawają tedy takowych żyt teraz poniechać mają a któryby (inaczej gra...ecz) uczynił ma być 6gr. karan a mistrz który to pozwoli przepada cechowi kamień wosku. Uczeń ma dać wstępnego do cechu 12gr. i ma być przyjęty na rok jeśli na pieniądze — na 2 lub 3 lata jeśli na wysługę a w cechu mają mu panowie starsi rozpowiedzieć jako się przeciw panu swemu zachować ma
Towarzysze też żadnych schadzek biesiad tańców piwa towarzyskiego mieć nie mają bez dozwolenia mistrzów pod winą kopy groszy a towarzysze którzy w wigilie i w piątki w jatkach nic nie predają coby mieli próżnować mają czeladzi domowej koło roboty pomagać

(Oryg. na perg. z pieczęcią wielką Koron. woskową wiszącą na ponsowym sznurku Nr. 52.)

(3 Kopia papierowa Nr. Cechowy 52)

Ten przywilej potwierdził Władysław IV (Varsaviae d. 22 Martii 1640)

~~[illegible]~~ Cech rzeźników (Krakowski)

Krak. 1536 1550

Sigismundus Augustus rex Polon. (In conventione generali Piotrkoviensi die dominico post festum divi Jacobi Apostoli proximo 1550.) Poniewaz list nadany przez królów polskich starszym mistrzom cechu rzeźnickiego miasta Krakowa zawierający ~~ust~~ urządzenie cechowy zgorzał podczas pożaru w którem większa część miasta Krakowa R. 1528 w piątek po przewodniej niedzieli zgorzała, więc im potwierdza następne ustawy (w niedzielę po S. Jakubie 1550)

Rzeźnicy będą mieć znak własny (signum proprium vulgo czecham) podobnie jak inne cechy, którym gdy mistrze obesłani będą mają się zgromadzić tam starszych obierać w cechu zagajonym sprawy i żałoby rozprawić zapisy w cechowe księgi wciągać i z strony długów albo krzywd sprawiedliwości czynić ludziom obcym, aby zapłata na przyszłą niedzielę była skazana, a gdy płacić zaniedba zapowie mu się sprzedawanie mięsa, a jeżli się długa zaprze ma być sprawa do urzędu radzieckiego oddana. Na jatki rzeźnicze (macellum laniorum) niewolno większego długu zaciągać jak 100 zł. jako też owe jatki sprzedawać, wdziedzictwo ustępować bez poprzedniego opowiedzenia w cechu. (Bancum laniorum alias jatta qui ex fundo Regiam Majestatem pertinet ultra 100 flor. obligare non debent (w przywileju rajców z r. 1536)

Zagajenie cechowy ma być po trzeźwu i przed objadem być, a w potrzebnych sprawach i po objedzie. Kto w sprawach Królewskich za obwieszczeniem do cechu nie przyjdzie da winy 12 gr. w sprawach miejskich 6 gr. a przez starszych 3 gr. na wosk.

Kto chce być mistrzem zapłaci 12 gr. musi mieć jatkę swoją własną niedłużną i ma się w rok ożenić. (tylko synowie mistrzy wolni od terminu ożenienia). Przyjęty ma mieć w swej opiece świece w kościele i gdy mistrz umrze około świc i narządzenia mar ma usługę czynić i ciało nieść z inszą młodą bracią pod winą funta wosku.

Kto na pogrzeb nie przyjdzie da winy 1 gr.

Mistrz który w roku pojmie żonę ma być do cechu przypuszczony na jedną tylko jatkę

Jezli 2 mistrzów na wspolny grosz robią, mogą mięso bite na 2 jatach albo na oknach przedawać.

tego brak w przywileju rajców Krak z r. 1536

{ Niewolno mistrzowi mieć jak 2 jaty i więcej kupować ich pod winą 5 grzywien. Ci którzy mają 3 lub więcej jat muszą nadliczbowe sprzedać lub wynająć

Dokupienia jaty mistrz ma większe prawo niż towarzysz

Mięso karmnych wołów przynajmniej od Wielkiej Nocy aż do świątek (Pentecostes) ma być przedawane pod winą kopy groszy, i mają to mięso na wielu oknach (fenestris) wystawiać aby był mięsa dostatek

Niewolno gdzie indziej łoju szmalcować tylko w w Szmalczuzie (saepum frixare in saepi fusorio) w civitate a nie Kutliowie (Cuthlow) idomach pod winą 5 grzyw.

Mistrze mają doglądać aby w przedawaniu mięsa była sprawiedliwość, aby bydło czy zdrowe obejrzane było

Co roku mają być 8 mistrzów statecznych obranych którzy by doglądali wołów cieląt skopow kozłow wieprzow i inszego bydła kupionego jesli się ku zabiciu godzi.

Mistrz aby się nie ważył zabić parszywego (pecora morbida) chorego i zarazliwego bydła i mięsa takiego sprzedawać pod winą 4 grzywien cechowi.

Jeśliby woł lub bydle w domu stajni drodze nogę złamało, zraniło się albo zabodło, aby się żaden nieważył bić go aż je okaże 8 wybranym mężom pod winą 4 grzyw.

Mają też ci 8 ~~[illegible]~~ mistrzów przysięgłych doglądać aby mięsa był dostatek aby było po cenie sprawiedliwej przedawane. Który by z tych 8 mistrzów był niedbałym w urzędzie karan będzie funtem wosku i grzywną.

Mają być zachowywane obszacowanie wołów co zowią razy (taxationes boum alias razy)

Sludzy mistrzowscy ~~[illegible]~~ którzy w jatach mięso przedawać będą aby się z kupujących nie naśmiewali i na nich się nie cierpliwemi słowy nie miotali pod winą siedzenia i kopą groszy.

Mistrzowi wolno przyjąć sługę (famulum) na naukę
na 1 lub 2 lub 3 lata. Wolno przyjąć tylko ucznia czasu
postu albo o S. Michale, mistrz ma od niego w cechu po:
łożyć i wierdunek
Towarzysz który z inąd przywędruje ma przynieść list
dobrego zachowania i ma przyrzec te 4 sztuki: posłuszeń:
stwo, aby nie grali, żeby żadnych niewiast się strzegli,
i utrat zbytnych nie wiedli. Występny ma być z cechu
wydalon i takowemu list zachowania nie ma być dany
aż się poprawi.
Towarzysz (socius) gdy się z mistrzem zgodzi po:
winien cały rok robić u tegoż a gdy przez zuchwal:
stwo odejdzie ma mu być zatrzymany list dobrego
zachowania: a jeśliby od mistrza jaką ciężkość cierpiał,
starsi to opatrzą.
Mistrzom niewolno pomiędzy sobą ani też towarzyszom
grać o pieniądze pod winą 12 gr.
Ktoby drugiemu sługę odłudzał zapłaci winy i kamień
wosku.
Wolno trzymać tyle towarzyszy ile potrzeba
Wdowy mają być towarzyszami opatrzone
Towarzyszom niewolno schadzek, towarzystwa, burs
(conventiones vulgo bursas) kolacyj i tańców (collationes et
tripudia) w święta albo inne dni bez pozwolenia mistrzów
wyprawiać pod utraceniem rzemiosła.

(Oryginał na pergam. z pieczęcią miejską wiszącą
na sznurku jedwabnym. — po łacinie Nr 8.)
(Tłomaczenie polskie tegoż przywileju na
pergaminie bez pieczęci. Nr 10.)

Nos Consules civitatis Cracov. (Cracoviae feria 6ta in crastino Exaltationis Sanctae Crucis 1536) attenta magistrorum artificii laniorum magna disordinatione et licentia nullis siquidem constitutionibus vivebant sed apparebat quod aliquando contubernium confirmatum habuissent, totam ferme civitatem in venundandis carnibus opprimentes... volentes utilitati Reipublicae providere articulos infrascriptos ipsis laniis tolerabiles partim ex jure scripto extractos partim per nos adinventos tenendos approbavimus

(Artykuły jak w przywileju Zygmunta Aug. tylko na końcu jest jeszcze:)

niewolno towarzyszom mieć schadzek burs i tańców bez dozwolenia proconsulis pod winą 5 grzyw. dla miasta.

tego niema w przywileju Zygmunta Augusta z r. 1550. N.o 8.

Si vero contingat in inicio quadragesimae socios ex eorum consuetudine bovem per circulum ducere id honeste facere debent nec insolentias aliquas turpes exercere Strictissime inhibemus eisdem in fumigatoria prout antehac consueverant cum cornibus et aliis male olentibus rebus totam inficientes civitatem illo idem et alio quocunque tempore ~~facere~~ ~~facere~~ audeant sub poena carceris et unius ~~[illegible]~~ sexagenae quicunque eo deprehensus fuerit.

(Oryginał na pergam. po łacinie pieczęć na taśmie urwana. N.o 7.)

Cech rzeźników (Krakowski)

Consules civitatis Cracov. datum in praetorio Cracoviensi feria 4a ante dominicam Laetare proxima 1600) zatwierdzają przyniesione nowe ustawy Contubernii Laniorum Cracoviensium, ponieważ stare ustawy już nie przydatne dla zmienionych czasów. Artykuły po polsku.

Kraków 1600

R. 1772 d. 17 października podał cech rzeźniczy Krakowski tęż samą ordynacyą z niektóremi odmianami do approbaty Magistratowi:

1. Po obesłaniu przez starszych mają się zejść pod karą 12 gr. — 1) pod winą 4 złp.
2. Kiedy obesłą starsi mają przyjść pod winą gr. 6, a kto zamieszka ma dać winy gr. 1 a gdy nie zastanie ma kotko napisać na stole w cechu a nie szukać nikogo po cechu. — 2) pod winą 6 zł. ma dać winy 2 zł.
3. Kto ma co sprawować ma wstać przed stół i sprawować ale nie po kątach i nie siedząc, pod winą gr. zł. — 3) pod winą 3 zł.
4. Ktoby po ławach siedząc gdy starsi co czynią szeptał albo się śmiał albo jeden na drugiego kiwał pospołu siedząc, ma kłaść fant, to jest czapkę, a wykupując czapkę, ma dać 1 grosz. — 4) pod winą 4 zł (bez fantu)
5. Któryby na starsze fukał ma być karan i kamień. wosku. — 5) toż samo
6. Ktoby po raz drugi i trzeci posłuszeństwa nie czynił ten ma iść pod (utratą) rzemiosła na ratusz i ma być karany. — 6) toż samo
7. Kto przewini ma być zaraz karan w cechu podług osądzenia cechu. — 7) toż samo
8. Kto zamieszka na pogrzeb lub żałobsze przepada winy 1 gr. — 8) pod winą 2 zł. – za zamieszkanie wszystkie dniówki.
9. Gdyby komu kto co był winien, a on w cechu zaskarżył, a gdyby po zaskarżonego starsi posłali a onby nie przyszedł – jeżli przyjdzie a dług zezna ma go zapłacić do 2 niedzieli pod złożeniem mięsa. — 9) do 1 niedzieli
10. Młodzi mistrzowie winni wszystkie posługi starszym co rozkażą pełnić jako to do świec, do mar przy pogrzebach, przy żałobszy przykryć pod winą 6 gr. — 10) pod winą 4 zł.
11. Za miasto powinni chodzić osobami swemi gdy na kogo przypadnie pod karą 6 gr. a który by czeladnika nie posłał na ten dzień gdy sługa rozkaże zapłaci 6 gr. — 11) pod winą 4 zł.
12. Ktoby tajemnice cechowe przed żoną lub przed obcemi lub w karczmie wyjawiał ma być karan kamieniem wosku. — 12) toż samo
13. Tego starsi mają doglądać aby pod jatkami uczciwość była aby ludziom nie fukali ale je chędogo odprawiali za słuszne pieniądze pod karą i kamienia wosku jeśli mistrz, a siedzeniem jeśli towarzysz. — 13) toż samo

14) toż samo

14. Jeśliby kto przedawał mięso drogo za niesłuszne pieniądze ma być karan

15) toż samo: (Gdyby mięsa nie stało, a drudzy go chowali i rąbać nie chcieli)

15. Gdyby niechcieli przedawać a panowie starsi rozkazaliby rąbać albo też dichy walić a oni nie walą na środę albo sobotę dla drogości chowaliby tedy ma być mistrz karan kamieniem wosku a towarzysz siedzeniem.

16) aby bogatsi majstrowie nie bili więcej nad ubogich.

16. Starsi mają doglądać aby nie był szyk rzeczy pospolitej aby ubogi podle bogatego był żyw.

r. 1772
~~pod winą 2 zł.~~
17) pod winą 6 zł.

17. Aby gorzałki nie pili kiedy do cechu mają przyjść pod winą 6 gr.

18) pod winą 2 zł.
(Dobitka opuszczona)

18. Szacarze którzy obchodzą aby po jednemu nie chodzili ale razem dwa a pilnie doglądali tak cieląt jako i wołowego mięsa nie tylko do jatki zajrzeć ale i sztuki policzyć na oknie a gdzieby potrzeba i w skrzyniach a dzień w dzień porannu i przed wieczorem obchodzić — a co kto ma dobijać mają na karcie pisać a we czwartek przy razie mają panom starszym oddać na spisku i opowiedzieć pod winą gr. 12. a ktoby dobijane nie oddał zapisane temu ma zginąć.

opuszczone r. 1772
19) opuszczone

(19. Dobijane nie ma dalej iść jeno dwu niedziel a jeśli niedobije do dwu niedziel ma mu zginąć.

20) jest.

20. Ktoby się na p. sacarze (szaczarze) ~~(sic)~~ porwał słowami nie uczciwemi ma być karan kamieniem wosku.

21) pod winą 1 zł.
pod winą 2 zł.

21. Aby do razu chodzili kogo zastaną a nie przyjdzieli tedy półwiny ma dać to jest gr. 3; a ci sacarze co obchodzą nie mają czekać ale sami do razu mają się najdować pod winą gr. 6.

22) pod winą 4 zł.

22. Ktoby wynosił mięso po pytaniu sacarzom a nie powiedział go zaraz ma być karan

23) pod winą 2 zł.

23. Gdy p. starsi będąc pod jatki posłą po mistrza którego, a on by nie przyszedł albo się wymawiał zapłaci 6 gr.

24) toż samo.
i nad tygodniowe ustanowienie

24. Gdy sacarze chodzą a zajrzałby co kto przed niemi albo też przebiłstar oni by tego doszli albo naleźli takowy ma być karan jeśliby wołu 4 grzywny a jeśli ciele albo baran grzywnę a za ciele mają być czworo jagniąt.

25) toż samo.

25. Ktoby z domu rąbane mięso pod suknią do jatki nosił mistrz lub towarzysz, ma być złożonym rzemiosłem karan.

26. Iż za uchwałą wszystkich nad raz przyczyniono po jednem
drobie na jatkę jedne, na 2 jatce dwoje, na 3 troje i dalej, ktoby opuszczone
nie dobił na czwartek ma dobić, ktoby nie dobił dalej i dobijane r. 1772
na ten przykładek nie ma iść. Wszakże to zostawują dla szaco: 26) opuszczone
wania braci młodszej gdyby tego potrzeba było wolno im to
znieść.
27. Gdyby żadne mięso tak wieprzowe tak wołowe, cielęce 27) opuszczone
baranie po okniech niebyło rozniesione jedno na własnych
jatkach na ktore biję także i kiełbasy pod winą gr. 6.
28. Na Kazimierzu ma mi być po staremu na cały los wołu 28) opuszczone
na pół losu półwołu a kto przebił wołu ma być karan
winą 2 grzywien, kto pół wołu grzywną, kto ćwierć połgrzywny;
wszakże czasu potrzeby wolno starszym przyczynić. 29) opuszczone
29 Kazimirskiego mięsa aby żaden do jatki nie nosił rąbanego
a jeśliby je przynosił ma je szacarzom ukazać, gdzieby
nieukazał a panowie szacarze najdą winy gr. 12 przepadnie.
30. Okulka wieprzowa ma się poczynać na S. Michał 30) opuszczone
mają bić na okno całego wieprza choć go niechaj wszystkiego
przedaje albo też szoli grzbietów dwu za wieprza nie rąbać
a ma na to okno gdzie stoi i nie nosić indziej pod winą gr. 12 31) opuszczone
31. Kto na dwie jatce robi na jednem oknie ma przedawać;
kto na 3 albo na 4 na 2 okniech ma przedawać do ktorych
tak mięso jako i droba mają być wynoszone pod winą gr. 12
32. Kto na 2 jatce robi nie wyniesie w niedzielę połowicę razu 32) opuszczone
na 3 dni uczynionego w poniedziałek i we wtorek drugą
połowicę także ktoby na mniej albo więcej robił a ktoby ina-
czej uczynił ma być karan jako p. starsi wynajdą
33. Aby mistrz z towarzyszy nie zasiadał ani kart grał pod winą gr. 12. 33) pod winą 4 zł.
34. Gdyby ktory mistrz z za drugiego albo za towarzysza 34) pod winą 2 zł.
gdziekolwiek ręczył, ma to do pierwszego cechu po zagajeniu opo:
wiedzieć pod winą gr. 6.
35. Kto bierze odpuszczenie od cechu nie ma brać przez nikogo Opuszczone 1772
innego jedno sam u p. opiekunów pod karą 6 gr. 35) opuszczone
36. A iż się za niedbałością niektórych w oddawaniu czynszow Jego Krol. 36) toż samo
Mci wielkie omieszkanie dzieje także starszych do urzędu i do win nie=
potrzebnie przywodzą, przeto ktoryby takowych czynszow albo podatkow

11

| zabronione

na czas i miejsce przez starsze naznaczone nie oddał, takowemu nazajutrz ma być rzemiosło położone i dotąd nie ma być pozwolone aże takowe poprzatki Król J. M. odłoży wespół z winą pot kamienia wosku. To się rozumieć ma i o łoju Krol. J. M. także i o składanem które by się działo za pozwoleniem braci jednak w razach wątpliwych ma być nikt zom dopuszczona od cechu apellacia do Urzędu. — Mają też starsi rzeźnicy obierać między sobą pewne osoby które by w post mięso przedawali w jatkach rzeźnickich za konsensem p. burmistrza i rady Krakow. —

na górze z rysunkami psów i zajęców)

(Oryginał na pergam. z pieczęcią większą z wosku czerwon. wiszącą ~~rzec~~ miejską na której stojący rycerz na wosku czerwonym sznurek złoto czerwono zielony —
Nr. 20) (Acta consular. cracov. 1600 pag. 542–545)

Taxa mięsa ogłoszona d. 29 marca 1773 przez Urząd podwojewodzki w Krakowie.

Funt krakowski mięsa pięknego z wołu przedniego	. . .	7 gr.
" "	podlejszego	- - - . .	5 gr.
jednak zakazuje się przykładać wiele kości.		
" " "	wieprzowego	- - - - -	7½ "
" "	cielęciny	. - - - -	5 "
Kamień łoju	nietopionego	. . . . .	13 zł 15 gr.
" "	czysto wytopionego	. .	18 " — "
Skora	z dobrego wołu	. . . . .	16 " —
"	z krowy	. . . .	9 " —
"	z jałowicy	. . . . .	7 " —

Cech rzeźników (Krakowski)

Kazimirus rex Polon. ~~dd~~ (Cracoviae die dominico Quadragesimae Oculi 1450) zważając na przywileje dane rzeźnikom (Carnificibus) civitatis Cracov. któremi pozwolone zostało mactare et vendere in macellis suis boves et pecora de terris Russiae i takowe do Krakowa pędzić ~~ego~~ prostą drogą: gdy jednakże ciż rzeźnicy z szkodą cła sandomierskiego pod pozorem wołów własnych ~~pęd~~ pędzili i inne woły kupieckie, więc król otrzymawszy zapewnienie rajców krakowskich iż rzeźnicy obcych wołów pędzić nie będą pozwala rzeźnikom krakowskim - aby nie brakło mięsa w Krakowie, Kazimierzu i Kleparzu - ~~tymże rzeźni-~~ ~~kom~~ pędzić jak najkrótszą drogą woły z Rusi nie płacąc cła i ~~będąc zwolnionymi~~ pędzić ~~na~~ nie mijając jednak cła w Sandomierzu.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią mniejszą kor. woskową wiszącą na taśmie.) N°. 49.

Kazimirus rex Polon. (Cracoviae feria 4^a in vigilia Divisionis Apostolorum 1451) Carnificibus cracoviensibus pozwala pędzić woły de terris Russie puta Premislien. et Jaroslavien directo tramite per Rzeszow et Ropczyce uwalnia ich od ceł ~~cła~~ dodając iż jeżeli będą pędzić woły z ziemi sanockiej mają pędzić przez Krosno i Frysztath.

(Oryg. na perg. z piecz. wosk. większą kor. wosk. wisząca na taśmie.) N°. 3)

Joannes Albertus rex Polon. (Cracoviae feria 6ª infra Octavas Epiphaniarum 1493) pozwala Carnificibus cracov. pędzić woły do Krakowa z Rusi przez Rzeszow Ropczyce, równie jak z Sanockiego przez Krosno i Friszthath i uwalnia ich od ceł nowych w Ropczycach, byle tylko tych wołów extra regnum nie pędzili. (Oryg. na perg. zbutwiałym - bez pieczęci. N°. 4)

~~Dokum~~ Przywilej Alexandra Króla (Cracoviae fer. 2a ipso die S. Marci 1502) potwierdzający powyższy przywilej Króla Jana Alberta

(Oryg. na pergam. z pieczęcią wielką na taśmie pergam. No 6)

Vladislaus IV (Cracoviae in conventu Coronationis d. 12 martii 1633) potwierdza przywileje cechu rzeźnickiego Krak. 1) Potwierdzenie przywileju wypisanego wcałości Władysława Jagiełły z r. 1393 przez Zygmunta Augusta r. 1557. i Dekreta 1) Zygmunta Augusta ~~Sabbato ante Dominici Rogationum 1557 [illegible] feria 6 postridie [illegible] Rogat. 1557~~ Varsaviae sabbato ante Dominicam Rogationum 1553. inter cives Voinicens. et lanios Cracov. 2) Henrici regis Cracov. post dominicam Exaudi 1574 inter Cives Ropcic. et lanios Cracov. 3) Stephani regis Leopoli fer. 2a post fest. S. Jacob. 1578 inter cives Jaroslaviens. et lanios Cracov. 4) Stephani Cracoviae post festum S. Bartholomaei 1583 inter cives Premisl. et lanios Cracov. 5) Sigismundi III feria 5a ante Pentecostes 1595 inter laneos extraneos aulam sequentes vulgo Kijaki et lanios Cracov. item 6) Privilegium Sigismundi III na Kutlow pro loco pro mactandis pecoribus omnis generis e regione Sancti Nicolai et novae portarum in suburbio Cracov. Kutlow dicto locum hunc laniorum Cracov. a recipiendis et sistendis hospitibus liberum facimus Cracoviae d. 18 Junii 1598. (wcałości ten ostatni wypisany)

(Orygin. na pergam. – pieczęci brak. No 23)

Ten sam co wyżej przywilej Władysława IV (No 23) potwierdza Jan Kazimierz Cracoviae d. 30 Januarii 1649.

(Oryg. na pergam. – pieczęci brak No 24)

Stephanus rex Polon. (Cracoviae fer. 5a in Crastino festi Exaltationis S. Crucis 1583) ad instantiam famatorum seniorum laniorum contuberniorum laniorum civitatum Cracovien. Cazimirien. et Clepardien. citati fuerunt lanii extranei vulgo Kijaki dicti iż na szkodę rzeźników który znaczną summę ad magnam procurationem arcis Cracov. płacą, snują per vicos et plateas atque suburbia w brew przywilejom Królewskim sprzedawać mięso: gdy rzeźnicy Krakowscy dawniej podczas koronacyj, wesel Królewskich, sejmów i innych zjazdów zawsze dostateczną ilość mięsa mieli: i ponieważ ci Kijacy biją bydlęta chore więc — salvo nihilominus foro septimanali dierum Sabbati in civitate Casimiriensi incipiendo a festo S. Bartholomaei usque ad festum SS. Trium regum singulis annis celebrari solito, na którym to targu wolno Kijakom sprzedawać — gdy się ważyli w inne czasy sprzedawać ze szkodą rzeźników który sobie tę szkodę na 5000 zł oszacowali — więc Król osądza tę sprawę na korzyść rzeźników Krak. wyjąwszy z rzeźników (niecechowych który z dworem Królewskim udali się na wyprawę wojenną którym pozwalamy wszędzie i zawdy sprzedawać w miejscach prywatnych i to tylko samym osobom do dworu Królewskiego należącym — reszcie zaś Kijaków zakazujemy sprzedaży (tylko w ~~targi~~ wolnice im wolno sprzedawać.)

(Oryg. na perg. z pieczęcią ułomkiem wiszącą Kor. woskowej ~~wielką~~ Nº 58)

z podpisem Jana Zamojskiego Kanclerza

Sigismundus August. rex. (Cracoviae fer. 4a in vigilia Ascensionis Domini 1559) oświadcza ponieważ rzeźnicy Krakowscy uwolnieni są od opłat celnych przy pędzeniu wołów przywilejami Królów — więc też Król znowu powtarza iż ciż rzeźnicy Krak. pędzący woły na potrzebę swych jatek mają być od cł wolni

(Oryg. na perg. z pieczęcią wiszącą wielką woskową nieco zepsutą na taśmie perg. Nº 14)

z podpisem Jana Ocieskiego Kanclerza

Z podpisem Filipa Padniews: kiego podkanlez.

Sigismundus Augustus rex (Cracoviae fer. 2a post Dominicam Cantate proxima 1559) famato Stanislao Sandomirczik alias Haller civi et consuli ~~Cracoviens.~~ Clepardiens. concedit aream unam pro aedificando macello laniorum penes macellum Petri Polak Cracovien e regione macelli Barbarae Dulowska Clepardien. civium a parte sutorum sitam in circulo civitatis nostrae Clepardien. jure haereditario ex quo macello nobis censum solvet; concedimus ei facultatem macellum hoc vendendum, alienandum, donandum.

(Oryg. na pergam. bez pieczęci Nº 38)

Z podpisem Walentego Dębińskiego Kanlerza

Sigismundus Augustus rex (Varsavie d. 6 Novembris 1566) oświadcza ponieważ in mense Septembri in festo S. Mathaei anni praesentis ~~jatki~~ domy i jatki in platea Swiniczka dicta intra muros Cracovienses rzeźników Krakowskich się spaliły więc ich Król na 6 lat uwalnia od podatków a mianowicie schos.

(Oryg. na pergam. (z pieczęcią wielką zniszczony z dzgnisami (wiszącą woskową zniszczone na taśmie perg. Nº 17)

Z podpisem Walentego Dębińskiego Kanlerza

Henricus rex Pol. (Cracoviae fer. 5a post Dominicam Exaudi proxima 1574) w sprawie między rzeźnikami (lanii) Krakowa, Kazimierza i Kleparza a rajcami miasta Ropczyce którzy wymagali theloneum pontale od wołów stanowi aby ciż rzeźnicy na dal pędząc woły na mocy dawnych przywilejów wolni byli od tego cła.

(Oryg. na pergam z pieczęcią wiszącą woskowa (Kor. mało zniszczona na taśmie Nº 55.)

Z podpisem Walentego Dębińskiego Kanlerza

Sigismundus Augustus rex (Lublini in Conventu regni d. 17 Augusti 1566) oświadcza ponieważ na sejmie podczas aktu rewizyi rzeźnicy (lanii) Krakowscy ukazali przywilej Króla Władysława uwalniający ich od ceł gdy woły pędzą, więc też mają i nadal być wolni od ceł.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią papierową Kor. wielką przybitą. Nº 16.)

Cech rzezników. (Krakowski)

Rzemiosło rzeźnicze w Szląsku a zwłaszcza we Wrocławiu w Legniczi, w Stridze, w Swidniczy, w Nisie, w Brzegu, zjednoczyliśmy się (Dan w Wrocławiu r. 1512) trzymać i postanowili trzymać tę ustawę. na
Wyrozumiawszy temu niedostatku (który nie tylko u nas ale i w inszych stronach jako w Krakowie w Rusi i w Czechach to rzemiosło nasze się uskarza iż towarzysze będąc w służbie nie są posłuszni, nie są pilni i niedają się karać a gdy ich naj: pilniej potrzeba tedy odpuszczenie od swoich mistrzow biorą niepamiętając na ono co Panu swemu przy zmowie ślubują a to przodkiem iż mu pilnie a wiernie chce służyć, co się więc inaczej ukazuje, który czeladni niedostatek to jest najwiętszy. A który się już i grać umie albo nie: wiast nierządnych pilnuje a zbytnie trawi ten i takowy towarzysz albo czeladnik panu swemu być wierzen nie
" może. Bo to jest rzecz wiadoma iż my sługom naszym
" więcej wierzyć musimy niż insze rzemiosła, też nad naszym
" dobrem szafunek mają jako sami chcą i dla tego takowe nasze
" czeladzi niedostatki nas dolegają i ruszają, stąd też niemałą
" szkodę mamy". więc następujące ustawy stanowią dla towarzyszy.
Każdy czeladnik albo towarzysz rzemiosła rzeźniczego który skąd inąd przywędruje ma się listem cechowym wywieść nim roboty dostanie. — Będąc w służbie aby pilen był, gry niewiast nierząd: nych nie patrzał po gospodach w nocy się tułał a zbytnie nie trawił, a gdyby w jednej doświadczon tedy ma mu być dane odpuszczenie od rzemiosła i niema mu być dany list i gdzie indzie robić nie może
Jeżliby jeden z drugim grał o pieniądze płaci 6 gr. (winy doceʰu. pne
Inne wystempki mają być według prewinienia od starszych karane, mianowicie ci mają być karani który więcej strawić chcą niż wysłużyć mogą, niemniej ci który insze zgarszają a ku nierząd: nosci jako na igrę, na wino na piwo i na insza niestatki przywodzą

A co się tyczy wspólnego piwa to się czeladzi nie ma bronić

„Który na górze opisany obyczaj i nasze zrządzenie waszym
„Łaską panowie a przyjaciele mili objawiamy iżechmy się
„zwolili ninie i na przyszłe czasy nasze czeladkę tak jako
„się opisało rządzić i sprawować, gdzieśmy tej nadzieje
„iż za takową sprawą i postępkiem czeladź nasza, będzie
„nam starszym i tudzież społubraci naszej wszytkiej po:
„wolniejsza i wierniejsza, tak iż dobry a cnotliwy bę:
„dzie miłowan a zły i nieposłuszny karan."

„Na które postanowienie i zrządzenie my Krakowscy,
„Kazimirscy i Kleparscy i przy nas insze miasta w Ruskiech
„rzemiesła rzeźniczego jednostajnieśmy przystali i na to
„obopolnie zwolili przyjęli tak trzymać ninie i na
„wieczne czasy. Co jego Królewska Miłość Pan nasz nami:
„łościwszy raczy to z radami swemi potwierdzić na
„wieczne czasy."

(Na pergam. bez pieczęci No. 50.)

Sigismundus III rex Polon. (Varsaviae d. 12 mensis Decembris 1613) significat exhibitas fuisse nomine Contubernii Lanionum Civitatis Cracov. privilegia regum in unico privilegio Sigismundi Augusti contenta videlicet:

Sigismundus Augustus (Cracoviae fer. 2a post fest. Concept. B. Mar. 1550) significat exhibitas fuisse nomine Contubernii Lanionum Cracov. privilegia quae confirmamus. Prima Casimiri Magni de data Cracoviae ipso die festo S. Martini decretum inter Lanios Cracovien atque Judaeorum lanios, Judeos non pluses lanios fieri posse quam sex hosque parvorum pecorum carnes in quatuor magnorum vero octo partes et non minutius scindere et dividere atque venum exponere posse sub poena amissionis omnium bonorum eorundem Judaeorum propriorum. 2) Vladislai regis de data Cracoviae fer. 6a ipso die S. Dominici 1435 laniones Cracov. ex terris Russiae boves tot expellere posse quantum necesse pro usu macellorum ipsorum quos recta via versus Cracoviam per Rzeszow, Ropczyce, Krosno et alia Sandomiriam non declinando pellere possunt immunes ab insolitis theloneis. 3) Vladislai regis de data Cracoviae feria 5a in Octava Ascensionis Domini 1439 quibus lanii Cracovienses prohibentur ne boves mercatorum Cracoviens inter suos per cameram Sandomiriensem commiscere et pelere audeant sub poena amissionis et ne sit penuria carnium in Cracovia via rectiori qua possint Sandomiriam non declinando pellere permittuntur. 4) Vladislai regis de data in Korczyn ipso die S. Aegidii 1430 quibus datur facultas pellendi boves quantum oportunum fuerit, et ut Consules Cracov. videant ne quispiam laniorum boves extra regni fines expedire audeat insimul ab insolitis theloneis liberantur. 5) Casimiri regis de Data Cracoviae dominica Oculi 1450 quibus Consules Cracov. adstringuntur oficialibus regiis deferre quoscumque comperierint ex laniis Cracov. inter boves suos mercatorum boves ex terris Russiae pellere sub poena amissionis, ipsis laniis facultas datur boves pellere via rectiori Sandomiriam non declinando liberanturque a theloneis inconsvetis. 6) Casimiri regis Cracoviae fer. 4a in Vigilia Divisionis Apostolorum 1451 quibus laniis Cracov. facultas datur pellendi boves ex terris Russiae, via rectiori Sandomiriam non praetermittendo, ne tamen extra fines regni pelant: insimul ab inconsvetis theloneis liberantur iidem lanii.

Takiż sam przywilej Władysława IV

August II (Cracoviae d. 15 Septembr. 1697) i August III (Cracoviae d. 5 Decembr. 1746) potwierdzają ten przywilej (Oryg. na perg. fol. k. 3. z pieczęcią wiszącą Nr. cech. niema)

Stanisław August (Varsoviae d. 26 Novembr. 1766) potwierdza powyższy przywilej (Oryg. na perg. fol. k. 5 bez pieczęci. Nr. cech 27)

7) Joannis Alberti regis de data Cracoviae feria 6a infra octavam Epiphaniarum 1493 quibus conservantur lanii cracov. in juribus concessis in pellendis bobus ex Russia et libertate a solutione theloneorum novorum et insolitorum. 8) Alexandri regis de data Cracoviae ipso die S. Marci 1502 quibus confirmat jura, laniosque ab insolitatis theloneis liberat facultatemque pellendi boum ex Russia concedit.

Tal Nos Sigismundus Augustus confirmamus ista privilegia i pozwalamy aby ten sam czynsz płacili a nie wyższy ea ratione quod forum liberum annis singulis (Wolnica) divendendarum non alias fieri debet nisi in Casimiria et hoc incipiendo a festo S. Bartholomaei ad festum Trium Regum duraturum in quo liberum erit cuilibet carnes bovinas vitellinas porcinas et alias integras vel in partes divendere praeter forum autem in nullo alio loco nec in Casimiria nec in Clepardia nec in Cracovia liberum erit carnes divendere exceptis laniorum macellis publicis. Quae carnes si ad instigationem Laniorum Cracov. reperti fuerint debent confiscari et ad hospitalia converti. Quod vero attinet fluvium Rudawka quo ipsi lanii in expurgandis omazis (?) et intestinis antiquitus utuntur, is etiam usus liber ~~erat~~ esse debet iisdem Laniońbus Cracov. sine quavis persione. Mandamus igitur Petro Kmita palatino cracov. capitaneo cracov. Bernardo Maciejowski castellano lublinen. magno procuratori cracov. proconsuli civitatis Cracov. ut carnes omnes quaecumque praeter forum et macella publica publice aut etiam venduntur ~~ven~~ accipere et ad hospitalia et usus pauperum covertere. Cracoviae feria 2a post festum Conceptionis B. M. V. 1550.

(Oryginał na pergam. z piecz. wiszącą na sznurku Nr. 21)

Sigismundus Augustus (Cracoviae Sabbato ante Dominicam Rogationum 1553.) w sprawie między rzeźnikami Krakowskiemi a rajcami miasta Wojnicza iż od nich wbrew przywilejom w Wojniczu wybierają theloneum aggerale vulgo gatne (na co także mieli przywileje Krolewskie bo tę gać co roku wielkim kosztem naprawiali) rozsądza iż rzeźnicy Krakowscy wiecznemi czasy od wszelkich ceł na drodze od Lwowa do Krakowa y wotami mają być wolni.

Orygin. na pergam. z pieczęcią wielką Kor. woskową nadpsutą na sznurku pozłowym Nr. 11.

1543 d. 2 Augusti, Cracoviae. – Sigismundus I rex Consulibus civitatis cracov.... quoniam questi sunt lanii Cracov. prohiberi se a vobis quominus peccora in civitate mactent quod ex hac laniena civitatem infici putetis... nos permittimus ut lanii in civitate peccora mactent secundum antiquam constitutionem.

1566 fer. 3a post fest. Visitat. B. Mariae. Lublini. — Zygmunt August poleca Stanisławowi Myszkowskiemu wojew-i staroście krak. aby zabronił Kijakom sprzedawać mięsa w Krakowie ze szkodą rzeźników krak. którzy płacą z jatek swoych czynsze na wielkorządy.

1566 na Sejmie Lubelskim ukazali Rzeźnicy krak. przywilej Króla Władysława uwalniający ich od cła prowadząc woły; sejm z powodu potrzeb Rzeczypospolitej ~~sejm~~ ten przywilej skasował; mimo tego Król Zygmunt Aug. w Lublinie d. 17 August. 1566 uwolnił na czas niejaki rzeźników krak. od płacenia cł w Królestwie.

1564 w poniedziałek po św. Bartłomieju. — Starsi i młodsi mistrze rzemiosła rzeźniczego miasta Kazimierza skarżą rzeźników żydowskich, iż mięsa tak ku ich jedzeniu należące jako też w zakonie ich zakazane, wbrew kontraktu zawartego przedają Krześcianom. Rzeźników żydowskich jest 16 po dwu w każdej jatce mięso przedających.

Cech rzeźników. (Kaźmierski)

513.

Kazimierz 1574

Henryk Król polski (w Krakowie na sejmie Koronacyi w poniedziałek po niedzieli pierwszej w Post Invocavit blisk. 1574 daje polski przywilej potwierdzając podane artykuły od cechu rzeźniczego miasta Kazimirskiego:

Pan Książe Andegaw: kie, Borbońskie, Alwer: nieńskie, Grabia Marchiej Forestii, Querciey, Alwergii Montisfortii

Kto chce mistrzem zostać ma się wywieść listem gdzieby się uczył poczciwego urodzenia i dobrego zachowania, jatkę własną mieć, prawo miejskie przyjąć i do cechu dać półkamienia wosku i 1 zł do skrzynki brackiej; a tak już może rzemiosło fołdrować na jatkę i na insze jatki:

Jeden mistrz nie ma drugiemu jatki prenajmować podwiną 4 kamieni wosku. a gdy ten mistrz umrze który ma wynajętą jatkę nie może jej inny trzymać poki starsi nie dozwolą.

Zostawszy mistrzem ma się do roku ożenić pod winą trzech górnych pieczeni dobrych dwu achteli piwa i ćwierć kamienia wosku. a odprawiwszy winę pierwszego roku gdyby się zaśe ożenić zaniedbał ma być karan podług widzenia starszych i młodszych wszystkich: toż samo ma być rozumiane o wdowcu jeśli by był na cechu nie zeszły

Ucznia przyjętego ma mistrz do 2 tygodni w cechu opowiedzieć pod winą ćwierć kamienia przyczem ma uczeń oddać list, ~~jako jest~~ po dniu 3 dni poczciwego łoża i wywieść gdzie służył albo czy u rodziców był i że swej poczciwej sławy w niwczem nie naruszył. Będzie się rok u mistrza uczył za co da mistrzowi 3 grzywny lub się drugi rok wysługiwać, a do cechu od uczenia zapłaci 12 gr.

Wdowa może rzemiosło prowadzić w swej jatce.

Gdyby który mistrz tak zubożał iżby jatkę swą za długi postradał, takowemu jatka mistrzowska albo cechowa ma być najęta ze trzech grzywien.

Towarzysze albo czeladz którzyby byli swowolni, pijanice, kosternicy, nierządnie się sprawiający będą w cechu karani a krnąbrni z cechu wyrzuceni

Umarłego mistrza mają 4 młodszych nieść ciało równie jak zmarłą żonę lub dziatki do grobu; na załomszach wszyscy z żonami być pod winą na starszych stołowych 4 gr. na młodszych 4 gr. jeśliby się zamieszkał ... nie ~~wszystek~~ ku ofierze

Do cechu i na schadzki aby żaden pieśmiat przychodzić ani z orężem ani z nożem ani w trzewikach bez ubrania.
Aby jeden drugiego nie podkupował ani dobrej jego sławy szarpał pod winą 1/2 Kamienia wosku.
Gdyby sobie w jatkach albo na wolnym targu zadawali złe słowa zapłacą 1/2 Kamienia wosku.

(Oryg na pergam. z pieczęcią wielką woskową król wiszącą na sznurku różowo-żółto białym Nr. 30.

Z podpisem Jana Ocieskiego Kanclerza

Sigismundus Augustus rex (Varsoviae in Conventione regni fer 5a postridie festi Sanctorum Trium Regum 1558) potwierdza następujący przywilej:
Vladislaus rex Poloniae (In Niepotomice feria 5a post Diem S. Viti Martiris 1393) quia praedecessor noster rex Casimirus Cives Carnifices Cracoviens. per se aut per suos famulos quoties pro pecoribus et aliis rebus ad usum aedilium valentibus in Scarbimiriam Visliciam Novamcivitatem, Buscum, Laczanow Opatowiec ac ad alias civitates se contulerint liberavit ut ab huiusmodi pecoribus et ceteris rebus nullum theoloneum solvere sint astricti ... nos etiam illos ab ipsis theloneis liberemus.

(Oryginał na pergaminie bez pieczęci Nº 13.)

Z podpisem Jana Ocieskiego Kanclerza.

Sigismundus Augustus rex (Lublini in coventione generali regni Sabbato ante Dominicam Laetare 1554.) nakazuje wszystkim urzędom aby od rzeźników krakowskich prowadzących woły z Rusi lub zkąd innąd nie wyciągali cła żadnego albowiem są na mocy przywilejów od tego wolni

(Oryginał na pergaminie bez pieczęci Nr. 12)

574

1633 d. 24 Martii Cracoviae – Vladislaus IV... ponieważ według przywileju lokacyjnego miasta Kazmierza jest tylko 40 jatek mięsnych z losami, więc potwierdzamy tę ilość wraz z wolnością od ceł. Względem Kijaków postanawiamy, iż wolno rzeźnikom zabierać mięso nie u nich bite. Rzeźnicy miejscy i wiejscy Kijacy zwani mogą tylko mięsa sprzedawać na Kazmierzu w czasie Wolnicy począwszy od soboty po S. Bartłomieju aż do Soboty przed Trzema Królami i to co sobotę aż do zachodu słońca; w innym czas zaś niewolno Kijakom sprzedawać. Rzeźnikom Kazimierskim służy także prawo rewidować mięso Kijaków czyli jest z zwierząt zdrowych. Kijacy zaś mogą tylko bydło na 2 potcie rąbać, a woły na 4 potcie. Niewolno zaś Kijakom trudnić się przekupnictwem bydła. Rzeźnicy zaś ~~[illegible]~~ krakowscy i Kleparscy obowiązani są począwszy od Soboty Wielkiej aż do Soboty przed Popielcem mieć mięso na sprzedaż w jatkach na rynku Kazimierskim Losy zwanych, a nie gdzie indziej, stosownie do dawnych zwyczajów

Cech rzeźników (Kazmierski)

Joannes III rex Poloniae (Cracoviae in Conventu generali Coronationis d. 20 Maji 1676) potwierdza przywilej z artykułami Króla Michała z d. 15 novembr. 1669 Contubernii Laniorum Casimiriensium z dodatkiem przywileju Króla Stefana z r. 1578 następującej ordynacyi Contubernii Laniorum Cracov. Kazimir Kleparz. przez Króla Zygmunta wydanej:
My starsi cechu Krakowskiego, Kazmierskiego i Kleparskiego Rzeźnicy przetożyliśmy potwierdzenie prawa nam przez Króla nadanego na polskie uchwaliliśmy aby takowe 3 krać do roku w cechu czytane było... (dalej ustawy po polsku jak w przywileju Króla Stefana z r. 1578 Nr 52)
Oraz dekret króla Michała (Varsaviae sabbato ante festum SS. Fabiani et Sebastiani Mart. 1671) w sprawie między Rzeźnikami Krakow. et Laniones extra contubernales vulgo Kijaty iż ci Kijaty ~~[illegible]~~ należą pod prokuracyją arcis Cracov. aby przed tąże władzą za kontrawencyje przeciw rzeźnikom porywani byli.

(Oryginał na pergaminie fol. K. 8. z pieczęcią Królewską wiszącą w puszce blasz. Nr cechowy Nr 35)

Król Stanisław August (Varsaviae d. 26 Novembris 1766) potwierdza powyższy przywilej Contubernii ~~[illegible]~~ Laniorum Casimiriensium Króla Jana III z r. 1676 (Nr 35)

(Oryg. na pergam. fol. K. 11 z pieczęcią Król. wiszącą w puszce blasz. Nr cechowy Nr 36.)

Jan Kazmierz Król potwierdza (Cracoviae d. 30 Januarii 1649) przywilej Króla Władysława IV z r. 1633. (Nr 23) i dodaje do potwierdzenia następne
Michał Zebrzydowski miecznik koronny starosta krakowski, lanc- koroński (na zamku krakowskim d. 15 kwietnia 1666) ogłasza kijakom i inszym ludziom przekupowaniem bydła bawiącym się aby na 5 mil dokoła Krakowa nieważyli się bydła kupować ku szkodzie rzeź- ników Krakow. Kazimir. Kleparsk. wyjąwszy tylko w dni targo- we gdy na Kazmierz na Ulicę żydowską lub na wał zwyczajny tar- gowania wołów przypędzą i to wtedy gdy już rzeźnicy nakupią.
To wszystko potwierdza Michael rex Poloniae (Cracoviae in conventu Coronationis d. 29 Octobr. 1669)

(Oryg. na pergam. fol. K. 4 bez pieczęci. Nr 25.)

Jan III Król (Cracoviae in Comitiis Coronationis d. 23 Februarii 1676) potwierdza powyższy przywilej (Nr 25) Michała z dodatkiem ogłoszenia Andrzeja Skorczyckiego wojskiego ziemi przemyskiej administratora wielkiego rządztwa krakow. (w Krakowie d. 23 Augusti 1675) aby żaden kijak nie przywoził na sprzedaż mięsa w kiedy indziej tylko w soboty i to podczas wolnicy trwającej od wilii S. Bartłomieja do wigilii S. Trzech Królów: niewolno zaś im sprzedawać w wigilię S. Bartło- mieja, Bożego narodzenia i Trzech Króli.

(Oryg. na pergam. fol. K. 4 z pieczęcią wiszącą połamaną Nr cech. 26)

577

1633 Władysław IV Król pozwolił ludziom obcym, Kijakom mięsa wszelkie przywozić i przedawać na Wolnicy miejskiej Kazimirskiej od soboty po święcie S. Bartłomieja aż do soboty przed świętem Trzech Królów – lecz tylko całkiem albo tylko na 4 częśći rozcięte, a wieprze na 2 częśći; drob, barany, skopy mają być całe nie wyrzynając mostków, wożone pod utraceniem na szpital. Także nie mają roznosić po ulicach, lecz tylko na rynku gdzie wolnica sprzedawać pod karą 12 grzywien. Bydła też rzeźnikom nie mają wykupować. Przedawanie na Wolnicy ma trwać tylko do zachodu słońca. Ścierwu zdechłego, zaraźliwego przedawać nie powinni, czego mają doglądać rzeźnicy. Żydzi nie mają mieć jeno 4 jatki rzeźnicze i 4 rzeźników bez czeladzi; woły mają roscinać na 8 częśći a barany na 4 częśći pod winą 60 grzyw. których połowa p. wojewodzie a druga połowa rajcom. A gdyby Żydzi lub Kijaki kędy indziej mięso przedawali; przepadną winy 1000 czerw. zł.

1658 d. 20 Września, na zamku Krakowsk. — Hieronim z Wielkiego Chrząstowa Wierzbowski wojewoda brzesko-kujaw. wielkorządca zamku Krak. starosta oświęcimski, barwałd. sadkowski przykazuje, aby żaden kijak na wolnicę w dzień sobotni żadnych pieczeń tak gornych jako zrazowych od dychów odciętych, które przy połciu zostawać mają, kiszek wątrobnych, żołądków i podogorow wieprzowych, ozorow wszelakich, wątrob wieprzowych, wołowych, flaków po wole, jałowicy, baranie, jelit wieprzowych, smalców topionych, nogów wołowych, łoju surowego wszelakiego nie przywoził do przedawania także i cieląt żadnych; ale wołów, jałowic od nich ogonów, stabizn, mostków nie odrzynając ani szyje odcinając, całkiem lub na ćwierciach na półbarana albo skopu na pół przeciąwszy, grzbiety wieprzów pospołu z głową wieprzową całą od niej uszu, policzek nie oderznąwszy wyjęte, schaby wieprzowe ze trzema tylko żebrami, kiełbasy nogi wieprzowe same bez policzek i uszu, strony wieprzowe surowe nie nasolone, świeże połcie wieprzowe słone w samem rynku w miejscu zwyczajnem przedawać mają. Tudzież ciż kijaky takowych bydląt mięsa nie powinni przedawać, póki rzeznicy kazimierscy pierwej nie nakupią; — a jeżeliby takowy kijak mięsa przywiezione i droba przedawał potajemnie po godzinie nad czas naznaczony wolnice lub pierwej niż rzeznicy kazimierscy na wale na targu bydło kupował: takowemu mięsa, droba i bydło mają zabierać, ma prócz tego winy 14 grzyw. zapłacić i tydzień na zamku Krakow. w wieży siedzieć.

Acta consul. Kazimir. Tom. 813 pag. 911–913.

Cech rzezników (Kazimierski)

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (Actum in praetorio Casimiriensi fer. 4a ante festum S. Petri Vinculato die ultima Julii 1658) oświadczają ~~panie~~ iż Kryształ Zayman Paweł Kodron, Maciej Wolny, Paweł Wierzyszka, Stanisław Groszkowic starsi cechu rzeźnickiego kazimierskiego oświadczyli iż artykuły i przywileje ich przez nieprzyjaciela szwedzkiego po wtargnięciu w miasto Kazimierz zrabowane podarte, w niwec popsowane są przetoż artykuły z tychże przywilejów podartych powybierane drugie de novo uchwalone podali do approbaty (21 artykułów po polsku.)

1) Kto chce cech przyjąć ma pokazać list dobrego urodzenia, list wyuczenia rzemiosła mieć własną jatkę do cechu dać 1 kamień wosku i 2 zł 12 gr. oraz muszkiet kamień prochu i 2 kupy kul muszkietowych także 100 złp. do skrzynki cechowej dać. Mistrzowic da to co powyżej tylko pieniędzy połowę

2) Brat cechowy może w 2 jatkach tylko a starszy w 3 jatkach sprzedawać: wszystkich jatek powinno być 40 a mistrzów cechowych 22 a nie więcej. Mistrze z towarzyszami nie powinni ~~[illegible]~~ spółkować ani fołdrować pod winą 15 grzyw.

3) Niewolno robić z bydła powietrzem zarażonego; niewolno z zdrowego mięsa w domu potajemnie na sztuki rąbać ani w domu kiszki kiełbasy, droba sprzedawać pod winą 10 grzyw.

4) Podczas wolnicy każdy brat cechowy na miejscu według losów swoich na miejscu przedawać powinien a nie na losach kleparskich krakowskich pod winą 10 grzyw.

5) Wolnica poczyna się po S. Bartłomieju w sobotę i kończy się w sobotę ostatnią przed S. Trzech Królów: oprócz wolnice żaden kijak nie ma mięsa na wolnicę przywozić. Podług przywilejów królewskich z r. 1574 i 1634 mogą kijacy w insze soboty w których się wolnica odprawuje poczynając godziną na dzień a kończąc godziną przed wieczorem w samym rynku kazimierskim a nigdzie indziej mięsożerców i jatowic od nich ogonów, stabizn i mostków nie odcinając ale tylko głowę wołową albo jałowiczą i barania w samym kłyku alias (w Kleparskim § 5)

karku sprzedawać całkiem lub na pół lub na ćwierci; ba=
rana albo skopa na pół przeciąwszy, grzbiety z wieprzów
pospołu z głową całą od niej uszu policzek nie oderzną wszy
także szkaby wieprzowe ze trzema tylko żebrami, kieł=
basy, nogi wieprzowe same, strony albo sadło wieprzowe
nienasolone świeże, połcie wieprzowe słone z nich gornych
i zrazowych od dychów pieczeni nie odcinając przeda=
Wolnica tylko w sobotę była
wać. Niewolno żadnemu Kijakowi zaś sprzedawać: cieląt
żadnych pieczeni tak gornych jako i zrazowych od dychów
odciętych które przy połciu mają zostać, kiszek wątrobnych,
żołądków i podozorów wieprzowych ozorów wszelakich, wą=
trob wieprzowych wołowych, flaków po wole jałowicy i
baranie, jelit wieprzowych, nog wołowych jałowiczych,
łoju surowego z wołu jałowice lub z barana: pod karą zabra=
nia na ubogich szpitala S. Lenarta. Ktoby potajemnie mięso
Kijaków przechowywał zapłaci 14 grzyw. Niewolno też żadne=
mu Kijakowi w Kazimierzu, Podbrzeziu, Stradomiu tak
podczas wolnicę jako też i w kiedy indziej bydła robić. Przed
sprzedażą mięsa na wolnicy mają rzeźnicy Kleparscy Kazimirscy i Kra=
kowscy obejrzeć to mięso czy jest z bydła zdrowego. Niegodzi
się żadnemu Kijakowi przywozić i sprzedawać mięsa wędzonego
słonego.

(Klepar. §. 6) 6) Aby jeden drugiego w mieszkaniu lub w jatce nie podnajmował
pod winą kamienia wosku

(Klepar. §. 7) 7) Mistrzem zostawszy powinien się każdy w rok ożenić pod winą 3 gor=
nych pieczeń wołowych dobrych 2 achteli piwa dwuraźnego
i pół kamienia wosku. Jeżli się w drugim roku nie ożeni ten większą
karę podług uznania starszych ma zapłacić. Toż samo ma się rozu=
mieć o mistrzu który się po śmierci swej żony w rok nie ożeni chy=
ba gdyby był w leciech podeszły.

(Klepar. §. 8) 8) Chłopiec ma się rok uczyć przyjęty na naukę ma w 2 niedzielach
list dobrego urodzaju pokazać (inaczej ma być oddalon) i do cechu
we 2 niedzielach wpisany być. Chłopiec ma od nauki mistrzowi dać
10 grzywien lub 2 lecie przy mistrzu zostawać. Przy wyzwoleniu ma
do skrzynki cechowej oddać 2 złp. 12 gr.

(Klepar. §. 9) 9) Towarzysz który przywędruje ma list dobrego zachowania od ostat=
niego mistrza u którego robił do skrzynki cechowej złożyć gdzie zostanie;
a gdy ma precz wędrować powinien mu cech rzeźniczy wydać attestacją dobrego zachowania
Niewolno pod winą 14 grzyw. przyjąć towarzysza bez attestacji.

10) Towarzysz któryby lekkomyślnie od swego mistrza odszedł (ma precz wędrować i) nie będzie miał (Klepar. §. 10)
roboty 5 mil około Kazimierza, jednakże ma dostać attestacią cechową.
Towarzysze mają być karani podług przywileju Króla Stefana ~~1558(?)~~ 1578
Towarzysz któryby bawił się kijacką robotą nie ma być za towarzysza przy=
jęty tylko za ucznia.

11) któryby brat drugiemu przed czasem odprawienia się odmawiał towarzy= (Klepar. §. 11)
sza ma być karan i kamień. wosku.

12) Kto do cechu za obesłaniem nie przyjdzie zapłaci jeżeli starszy 16gr. a (Klepar. §. 12)
jeżeli młodszy 12gr. a gdyby się w sprawie cechowej wzbraniał pełnić usługi
przyzwoitej mszy albo przy pogrzebie zapłaci winy starszy 8gr.
a młodsi 6gr. Młodsi bracia mają nosić ciało brata starszego
jego małżonki i dziatek pod winą 14 grzyw.

13) Wdowa ~~może radzo~~ mająca jatkę własną może robić nemiosto a (Klepar. §. 13)
cech powinien ją opatrzyć towarzyszem biegłym którego doglądać
będą.

14) Mistrzowi który zubożał ma być najęta jatka cechowa ze trzech (Klepar. §. 14)
grzywien i po kolei jednemu.

15) W jatkach nie powinien jeden drugiemu ludzi od okna odwoły= (Klepar. §. 15)
wać, bydła na targu nie podkupywać, podłosami w jatkach lub
w cechu albo gdzie indziej słów niepoczciwych urągających zada=
wać, w cechu ~~mowy~~ drugiego przerywać, do poswarków porywać
się, z cechu bez dozwolenia starszych nie odchodzić.

16) Wolno od dekretu cechowego do Radziec Kazimirskich appellować
a gdy przegra zapłaci in duplo do skrzynki cechowej.

17) Niewolno długów na jatkę zeznawać tylko w cechu pod winą 14 grzyw.

18) Aby żaden żyd w okolicy miasta Kazimierza, Kleparza, Krakowa (Klepar. §. 16)
na 5 mil nie ważył się kupować żadnego bydła wielkiego roga=
tego i nierogatego małego cieląt baranów; lecz ma takowe
wtedy gdy do Kazimierza na ulicę żydowską nazwaną lub na wał
zwyczajny przypędzone będzie dopiero wtedy kupować gdy sobie
uprzód rzeźnicy Krakowscy, Kazimierscy, Kleparscy nakupią pod
winą od bydlęcia 10 grzyw.

19) Żydzi w mieście swoim na Kazimierzu tylko 4 jatki rzeźnicze mieć
będą w których tylko 2 żydzi sprzedawać mięso mają tak aby woły
jałowice na 8 części inne drobne bydła na 4 części rozbierali; rąbali;
mięsa zaś na ich używanie niesposobne tylko na 2 miejscach przedawali
według Kontraktu z r. 1594. Miejsca dla żyłowania mają znieść pod
winą 60 grzyw.

20) Garkuchnie piwnicznicy i ci którzy dla gości i ludu pospolitego jeść na przedaj (Klepar. §. 17)
gotują nie mają kupować mięsa u rzeźników żydowskich ani kiełbas u kijaków
kupować. 21) Przywileje cechowe w każde suchedni rano po zatomszy w cechu czytane być mają.
(Oblat. in Actis Consul. Casimir. Tom 813 pag. 866–878)

Komisarze zesłani Królewscy Mikołaj Gorski proboszcz lubelski Kanonik warszaw. i Maciej Dębowski sekret. król. widząc jatki rzezników Kazimierskich przez nieprzyjaciela rozrzucone, uwolnili ich d. 22 Sept. 1654 od czynszów przeszłych i łojów z tym dodatkiem aby zwykłe czynsze na potem płacili.

Joannes Casimirus rex potwierdza powyższe artykuły Contubernii Lanionum civitatis Casimiriensis ad Cracoviam. (Varsaviae d. 30 Augusti 1658)

(Oryg. na pergam. fol. kart 4 z pieczęcią wiszącą w puszce blaszanej Nr. cechow. 32)

Michael rex Polon. potwierdza powyższy przywilej (Cracoviae d. 15 Novembr. 1669 in conventu generali coronat.) z następnemi nowemi dodatkami polskiemi przez starszych cechu rzeźnickiego Kazimirskiego uchwalonych: Każdy brat wstępujący do cechu ma zaraz pieniędzy zbrojnych połowę oddać a drugą ratami wypłacić. 2) Podatki cechowe pobory od nemiosta, łoje, suchedni od jatek, składek od bydła mają być płacone, a któryby nie płacił ma mu tak długo okno być zamknięte aż zapłaci. 3) Gdy na rozkaz starszych brat który nieposłuszny będzie ma mu być jatka zamknięta i okno podniesione dopokąd zadosyć nie uczyni i za nieposłuszeństwo kamień wosku nie zapłaci. 4) Który by zaskarżony do cechu niechciał się stawić tamże i sprawić, ma być odesłany na więzienie ratuszne urzędowi radzieckiemu aż stronie zadosyć uczyni. Działo się w cechu Kazimierskim przy Krakowie w środę suchedniową przed S. Maciejem Ewang. d. 18 września 1669.

(Oryg. na pergam. fol. kart 4 bez pieczęci Nr. Cech. 34.)

Ryngraf- [illegible]

~~[illegible]~~ R. 1776 cech rzeźników Krakowskich widząc, że cech Kazmierski przez przeszkodników za Wisłą do ostatniej przyszedł nędzy i że się w Krakowie pokup mięsa zmniejszył upraszał więc magistrat: aby cechy przedmiejskie Kazmierski i Kleparski podjednakową taxę wojewodzińską podpadały, aby bydła gnanego na wał do uprzywilejowanego miejsca za nową bramą nie przytrzymywali i pokątnie na sprzedaż ~~[illegible]~~ w swych jurysdykcyach nie rąbali i nie skupowali; aby żydzi Kazimierscy mięsa na szroty nie rąbali, aby szaryniarze obowiązani byli mięso i kiełbasy sprzedawali, aby zakazana była kupiom u rzeźników Krakowskich skupywać; aby zakazana była sprzedaż szynek, aby uwolnieni byli od myta mostowego Kazmierskiego, aby im z lonkeryi summę za łoje na miasto brane winną 4460 zł. wypłacono, aby Kijany po 100 zł. do cechu rocznie dawali (ponieważ tylko 50 zł. płacą) według dawnych ustaw; aby zniżono opłatę na Komorze wynoszącą od wołu po 10 zł. od wieprza po 1 zł. 15 gr. od cielęcia po 17 groszy.

1747 d. 10 Aprilis Cracoviae — Sławetni Jan Weldziński i Jan Ciepielowicz starsi cechu rzeźniczego Krak. tudzież imieniem Cechów Kazimirskiego i Kleparskiego razem złączonych, produkują przed Sądem Komisarskim Król. dobrego porządku dla Krakowa przywileje i dekreta cechowe z r. 1333 - 1435 - 1439 - 1450 - 1493 - 1550 - 1552 - 1595 - 1669 1676 - 1697 — Dekret Komissyi w Wielkorządach krak. 1706 — i przywilej Augusta III w Krakowie d. 5 Grudn. 1746 aprobujący prawa rzeźników. Rzeźnicy (jako opłacający czynsze do skarbu Wielkorządów Król. uwolnieni są od płacenia ceł prywatnych albo myt mostowych, grobelnych. — Przy przyjęciu na magisteria ma się tylko 100 złp. opłacać za wszelkie traktamenta. — Sąd Komisarski znosi gorszący zwyczaj zabawiania się tańcami, pijatykami przez czeladź rzeźniczą w środę popielcową pod winą 100 grzyw. za niedoniesienie czeladzi urzędowi. Niewolno przekupnikom albo kijakom (oprócz wolnicy w czasie opisanym pozwolonej) bydła wszelkiego zakupować, do Krakowa, Kazmierza, Kleparza nanosić i słonin świeżych niedosolonych szkodliwych w dnie targowe na stołkach i ławkach wykładać, tylko na sznurach wieszać według dawnego zwyczaju. Żydom Kazimierskim niewolno w obrębie 5 mil od Krakowa bydła zakupować, tylko na wale w dni targowe wolno Żydom i Kijakom targować

1557 Rzeźnicy Kazimirscy skarzą iż niektórzy Kijacy z wsi postronnych przywożą do Kazmierza na targ mięso wołowe wyrzynając szyje bydlęce z mostkami z brzuchami i z zrazami, i że u wieprzowych połciów wyrzynają gornicze schaby i zrazy nad wywołanie urzędowe.

1783 d. 11 Maji Varsaviae Stanislaus Augustus rex Pol. na prośbę cechu rzeźniczego Krakowskiego i Kazmierskiego potwierdza następną konkluzyję Magistratu Kazmierskiego z d. 8 stycznia 1783: Ponieważ starsi cechów rzeźniczych Jan Kuchciński i Franciszek Wypyszkiewicz krakowskiego, Antoni Sowiński i Franciszek Wenda Kazimierskiego, Augustyn Żórawski i Jan Parzelski Kleparskiego okazali dekrety Komissyi wielkorządowej z d. 28 kwietn. 1706 oraz sądów assessorskich król. z d. 16 czerwca 1713 pomiędzy rzeźnikami a przeszkodnikami Kijakami zwanemi, iż nad pozwoloną wolnicę niewolno tymże Kijakom mięsa sprzedawać, więc zakazuje się niecechowym rzeźnikom mięso nawozić na sprzedaż.

Stanisław August reskryptem swym w Warszawie d. 6
Grudnia 1766 urządził stosunek Kijaków niecechowych
do Cechu Rzezników Krakowskich, Kazimierskich i
Kleparskich: 1) Niecechowi rzeznicy kijacy na Kazmierzu
tylko mają mieć wyznaczoną Wolnicę do sprzedaży mięsa.
2) Na tej wolnicy (kazimierskiej) mogą Kijacy tylko woły, krowy, skopy
i barany na cał tylko i na 4części rznięte sprzedawać nie
wyrzynając szpondrów i brzuchów ani też łoju wewnętrznego.
Drobiu: głów, nóg, flaków, wątrobi serc niewolno kijakom
podług dekretu z r. 1713 przedawać. 3) Gdyby kijak który
sprzedawał mięso z zarażonego bydła, ma być takowe wzięte
przez Urząd grodzki i zakopane a kijak na 14 grzywien i 6
niedziel więzienia skazany. 4) Rzeznicy słoniniarze kijacy
którzy na wolnicy w Krakowie pod S. Wojciechem same połcie
słonin sprzedają nie powinni słonin młodych czyli połci świe=
żych sprzedawać tylko stare od 10 do 40 zł. — Słoniniarze zaś
sprzedający na sznity słoninę kiełbasy i kiszki w Krakowie, nie
powinni wieprzów bić żywcem, tylko słoninę od cechowych rzezni=
ków kupować. 5) Wolnica na Kazmierzu podług dekretu r. 1713
ma trwać od S. Bartłomieja do Trzech Króli raz w tydzień w sobotę
od 5 godziny z rana do 12 w południe dla ~~[illegible]~~ kijaków Wolarzy; a
dla Kijaków Słoniniarzy czyli Połciarzy przed S. Wojciechem w Krakowie
podobnież. 6) Kijacy wolarze mają do cechu Krak. od każdego bydlęcia
po 6 gr. srebr. płacić, a Połciarze zaś razem summę roczną 100 zł.

7) O 2 mile w okręgu Krakowa, Kazmierza i Kleparza nie wolno Kijakom bydła kupować. – 8) Niececchowy przeszkodnik bijący na sprzedaż cielęta, ma być imany. 9) Żydom (rzeznikom) niewolno bić mięsa prócz dla samych żydów i niewolno mięsa trefnego katolikom przedawać. 10) Osoby wożące z Rusi z dobr słoniny mają takowe na targu połciami tylko sprzedawać. 11) Rzeźnicy Kijacy mają zawrzeć ugodę z cechem i do osobnego rejestru tamże być wpisani na mocy dekretu z r. 1595. 12) Faryniarze i Garkuchniarze nie powinni drobiu od Kijaków tylko od cechowych Rzeźników w jatkach kupować. 13) Kijacy powinni mięso o 1 grosz taniej na funcie od mięsa rzeźników cechowych sprzedawać. 14) Zakazuje się kupcom bić wieprze i robić z nich szynki, lecz mają surowe szynki od rzeźników kupować.

Cech rzezników (Kijaki)

Stanisław August król pol. (w Warszawie d. 6 grudnia 1766) wydaje następujące ustawy względem Kijaków czyli tak zwanych przeszkodników.
Wolnica będzie tylko na Kazmierzu; tam tylko a nigdzie indziej Kijakom sprzedawać wolno.
Kijacy mają na wolnicy woły, krowy, skopy i barany na cał tylko lub na 4 części rznięte na tejże wolnicy ~~pod~~ Kazimierskiej sprzedawać, aby szpondrów i brzuchów od takowego bydła nie odrzynali i łoju wewnętrznego nie wyrzynali: a gdyby który rzeźnik kijak woła, skopa i barana bez karku, ogona i brzucha wyrzniętego i łoju z podlewic wydartego na targ wyłożył, ma mu być zabrany. Drobiu zaś to jest głów nóg flaków wątrób i serc nie wolno Kijakom sprzedawać.
Gdyby się który Kijak poważył mięso z zarażonego bydła rznięte sprzedawać ma być takowe przez urząd grodzki, wielkorządowy lub miejski zabrane i zakopane a kijak 14 grzyw. i więzieniem na niedziel 6 karany.
Że zaś są rzeźnicy Kijacy dwojacy jedni słoniniarze który mają miejsce na wolnicę w Krakowie pod S. Wojciechem do przedawania samych poła słonin także wieprzów tylko na poł rozcinanych wyznaczone a drudzy mieszczanie który na sztuki słoninę także kiełbasy i kiszki w mieście Krakowie sprzedają: tedy co do pierwszych stanowimy aby słonin młodych alias poła świeżych na targ wozić nie ważyli się ale tylko same stare połcie wartości od 10 zł aż do 40 zł. przywozili także wieprze na części a nie połowy rozcinane od którymi karą konfiskaty. Co się sadła i łoj topiony, oraz skóry aby nie przedawali pod karą konfiskaty. Co się zaś tyczy mieszczan słoniniarzów który na sztuki to jest na funty słoninę przedają zakazuje się aby sami wieprzów nie bili lecz że od rzeźników kupowali pod karą konfiskaty.
Wolnica ma trwać zaczynając od Święta S. Bartłomieja aż do Trzech Króli raz tylko w tydzień to jest w sobotę podług starych zwyczajów ~~tego~~ dla Wolarzy na Kazmierzu a dla Połciarzy w Krakowie pod św. Wojciechem zaczynając o godzinie 5 z rana do 12 w południe: wolno im wykładać bydła na cał i ćwierci a słoniny na połcie. – Którzyby po domach tajnie oprócz

tegoczasu sprzedawał ma być karan 14 grzywnami

Rzeznicy Kijacy mają od każdego bydlęcia do skrzynki rzeźników ceho-wych Krak. płacić po 6 gr. srebrnych, zaś Kijacy słoniniarze po-tę sprzedający mają płacić summę ogólną 100 zł do skarbu ceho-wych rzeźników.

Wokręgu dwóch milowym od miast Krakowa Kleparza i Kazmierza żaden Kijak nieważył się po drogach kupować bydła na przeszko-dę rzeźnikom pod karą 14 grzyw. i tydzień więzienia.

Niewolno przeszkodnikom z bitemi cielętami chodzić po domach i sprze-dawać.

Żydzi nie mogą być miani za Kijaków pod karą 100 grzywien i tydzień wolno im bić tylko dla żydów i zakazuje się aby mięsa trefnego Chrześ-cianom nie sprzedawali.

Słoniny z Rusi przywiezione mają być tylko na targu połciami a nie sztukami przedawane.

Kijacy mają z rzeźnikami ugodę [illegible] zawrzeć i liczbę ustanowić i mają być w osobną książkę w cechu spisani

Farzyniarzom czyli garkuchniarzom niewolno drobiu kupować od Kijaków pod karą 10 grzywien, tylko u rzeźników cechowych.

Ponieważ zwykła wychodzić taxa względem przedawania mięsa na rzeźników cechowych, więc też i [illegible] ta ma się rozciągać do Kijaków w ten sposób aby gdy rzeźnicy funt mięsa po 6 gr. sprzedają, Kijacy takowy po 5 gr. sprzedawali, pod karą 14 grzywien.

Zakazuje się kupcom kazimirskim kleparskim i krakowskim aby wieprzów nie bili i rynek na sprzedaż nie wyrabiali

(Oryginał na pergam. fol. K. 4. – Bez pieczęci – Nr cechowy brak)

1730 d. 30 marca Publikata sądu grodzkiego Krakow. wskutek dekretu fero-wanego między Rzeźnikami Krakow. Kazmier. i Klepar. a Przeszkod-nikami mianowicie Kijakami zakazano tym ostatnim w Krakowie Kazmierzu i Kleparzu bydło rogate i nie rogate wykupywać ani też mięsa wieprzowego, wołowego, cielęcego, baraniego całkiem lub ćwierciami, srotami także dychów, schabów, grzbietów, kiełbas, kiszek, flaków, nóg i innych drób bydlęcych sprze-dawać pod karą konfiskaty.

Stephanus rex (Varsoviae fer. 3a post Dominicam Conductus Paschae 1578) w sądzie relationum w sprawie między rzeźnikami (lanii) Krakow. Klepar. i Kazimir. a rajcami miasta Jarosławia którzy od wołów pędzonych przez tychże rzeźników w Jarosławiu wymagali cło theloneum poleca aby ciż rzeźnicy na mocy swych praw więcej nie ~~[illegible]~~ płacili owych ceł. — z podpisem Jana Borukowskiego podkanclerzego.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią woskową ~~większą~~ mniejszą Kor. na sznurku wiszącą Nº 53)

Takiż sam przywilej i tejże treści: Stephanus rex in judicio assessoriali między rajcami Jarosławskiemi a rzeźnikami Krakowskiemi o cło – uwalnia rzeźników. (Leopoli fer. 2a post festum S. Jacobi Apost 1578) — z podpisem Jana Borukowskiego podkanclerz.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią woskową ~~większą~~ Kor. wiszącą na sznurku Nº 54)

Takiż sam przywilej: Stephanus rex (Cracoviae sabbato post festum S. Bartholomaei Apost. 1583) w sprawie między rajcami Przemysla a rzeźnikami o cło uwalnia rzeźników Krak. od tegoż cła — z podp. Jana Zamojskiego kanclerza

(Oryg. na pergam. z pieczęcią woskową (większą Kor. wiszącą na sznurku Nº 56)

Sigismundus III (Cracoviae fer. 6a ante Dominicam Judica proxima 1588) w sprawie między Laniis extraneis vulgo Kijaki et Congregationibus et contuberniis civitatum Cracov. Casimir. et Clepar. w sądzie assessoriali daje wyrok na mocy przywileju Stefana aby ciż Kijacy nie ważyli się sprzedawać mięsa komu innemu tylko osobom do dworu Król. należącym i to gdy Król będzie w Krakowie a nie komu innemu. Co potwierdza tenże Król Cracoviae feria 5a ante fest. Pentecostes 1595. :ordobami — z podpisem Jana Tarnowskiego podkanclerzego

(Oryg. na pergam. z rysowanym i złoconym jeleniem z pieczęcią mniejszą wiszącą na sznurku w puszce blaszan. nieco zniszczona) Nº 59)

z podpisem Jana Zamojskiego Kanclerza

Stephanus rex (Cracoviae sabbato post festum S. Bartholomaei Apostol. 1583) w sprawie między rzeźnikami Krakow. Kazimir. i Klepar. a rajcami miasta Przemyśla o cło przy pędzeniu ~~bydła~~ wołów daje w sądach relationum wyrok iż rzeźnicy wolni być mają od cła.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią wielką woskową połamaną wiszącą na sznurku. № 57)

z podpisem Króla

Przyp. List Wład. Jagiełły i Zygm. Aug cały

Joannes III rex Polon. (datum in palatio Lobzovien. ad Cracov. d. 15 Augusti 1683) potwierdza list Zygmunta Augusta (№ 13) z r. 1557 obejmujący konfirmacyję listu Władysława Jagiełły z r. 1393 i uwalnia rzeźników z Krakowa Kazimierza i Klepar. od cła gdy prowadzą woły aby nie płacili thelonea, pontalia, aggeralia et brzegne dicta.

(Oryg. na pergam. z malowanym herbem Król. i ozdobami z pieczęcią mniejszą kor. całą wiszącą na wstędze amarant. jedwabn. w puszce blaszanej № 60.)

Zniszczony z podpisem Króla z pieczęcią wiszącą woskową zupełnie zniszczoną

Augustus II rex Polon. (dat. Cracoviae d. 15 Septembr. 1697) potwierdza przywilej Jana III z roku 1683 (№ 60) i uwalnia rzeźników Krak. od opłat celnych od wołów w Gorlicach, Żmigród, Biecz, Jasło, Wojnicz, Ciężkowice, Koszyczki a pecoribus et pecudibus ac in Zator, Wadowice, Kęty, Żywiec a lardis et adipibus alias od połciów ~~[illegible]~~ mięsa i na mocy przywileju Władysława Króla de data Cracoviae feria 5a in octava Ascensionis Domini 1439 w którem zakazuje aby rzeźnicy Krakow. Kazimir. Klepar. pomiędzy swoim bydłem nie śmieli pędzić obcych wołów i kupców poza granice Królestwa. – item ut secundum Comissiones pascua habeant Łtaszoviae pertinentis ad Magnam Procuratoriam Arcis Cracov. za co mają płacić do Burgrabstwa Krak. censum regium vulgo Łojowe

(Oryg. na pergam. zbutwiały z malow. herbem Król. z pieczęcią wosk. wiszącą na wstążce zielonej jedwab. № 61)

~~Rzeźnicy~~ Cech rzeźników (Kleparski)

Augustus ~~[illegible]~~ II rex Polon. (Cracoviae d. 5 Novembr. 1697) potwierdza
przywileje Contubernii Lanionum Clepardiensium:
1) Joannes III rex Polon. (In Zołkiew d. 20 Novembr. 1676) potwierdza
oblatos per Magistros Lanionum Civitatis Clepardiensis Ar-
ticulos quosdam ad bonum regimen Contubernii Magistrorum
in lingua polonica:
Burmistrz i rajce miasta Kleparza (na Kleparzu w poniedziałek
nazajutrz po niedzieli Jubilate d. 20 Kwietnia 1676) oświadczają
iż Jan Łoczyński, Błażej Michałkowicz, Tomasz Mazurkowic
Jan Laskowic, Walanty Trogania, Grzegorz Waszkiewic, Maciej
Kitanda, Wojciech Wolny oświadczyli, jakoby ich wszelkie przywileje
cechowe podczas wtargnienia nieprzyjacielskiego w miasto Kleparz
i spalenia takowego poginęły: przetoż ułożyli ad normam Przy-
wilejów danych cechowi rzeźniczemu Kleparskiemu r. 1637 z łaciń-
skiego na polskie wyłożonych ułożyli następne artykuły:

(Ten przywilej na pergaminie w oryginale fol. Kart 4 bez pieczęci Nr. Cechowy 40)

1) Wszyscy bracia cechu rzeźniczego kleparskiego obowiązują się świece lane woskowe
w dni uroczyste ku podniesieniu Przenajśw. Sakramentu i na Procesyą w
kościele S. Floryana świecić i 2 na ołtarzu zostawić.
2) Kto chce mistrzem zostać ma list dobrego urodzenia jako jest w stanie
małżeńskim według postanowień Kościoła rzymskiego katolickiego spło-
dzony, oraz list urzędowny gdzie się rzemiosła wyuczył i jako się pocz-
ciwie zachował pokazać, ma mieć jatkę swą własną dziedziczną,
prawo miejskie Kleparskie przyjąć, 100 złp. do skrzynki cechowej oddać
Kolacyą sprawić. Syn mistrzowski lub który córkę lub wdowę mis-
trzowskę pojmie tylko połowę zapłaci, t. j. 50 zł.
3) Każdy ma tylko na 2 jatki robić pod zabraniem mięsa na szpital
S. Szymona i Judy. Starszym tylko wolno robić na 3 jatki. Podatki
z jatek mają płacić do Wielkorządów. Jatek ma być 30 wszystkich
i niesnaski bracia cechowi z towarzyszami wspólnie robić lub fołdrować
rzemiosła.
4) Niewolno z bydła powietrzem zarażonego robić pod winą 10 grzyw.
5) Stosownie do przywileju Króla Henryka 1574 i Władysława 1634 nie-
wolno kijakom podczas wolnicy (trwającej od S. Bartłomieja aż do trzech
Króli) sprzedawać w sobotę przed S. Bartłomiejem w Wigilią Bożego Narodzenia
i trzech Króli; tylko w inne soboty (i to podług porządku jaki jest
opisany w ustawie ~~[illegible]~~ Kazmierskiej) począwszy godzina na dzień a
kończąc godzinę przed wieczorem na wolnicy w samym rynku Kazmierskim

18) Mistrzowie co 4 nie:dziele na schadzki ce:chowe mają się schadzać.

(Reszta artykułów też same co w ordynacyi Kazmierskiej z r. ~~1660~~ 1658 z dodatkiem nowych tych:)

19) Któryby się mistrzom starszym sprzeciwiał ma mu ~~[illegible]~~ przedawa:nie mięsa przez rok być zakazane. Będą niektórzy obrani do oglę:dowania mięsa czy mięso dobre i do sprzedania sposobne i aby więcej mistrz na jatkę nie bił tylko tyle co należy

20) Gdy kto do jatki po mięso przyjdzie a nieznalazł by takowego podług upodobania swego, tedy mistrz lub towarzysz mający w jatce mięso nierąbane choćby też mniej niż ćwierć żądano ma rąbać, aby ludzie dla niebycia mięsa nie odchodzili:

21) niewolno tajemnic cechowych rozgłaszać pod winą kamienia wosku.

22) niewolno podkupywać tajnie bydła lub cieląt.

22) Niewolno podkupywać drugiemu ani woła ani cielęcia.

23) Cech gajny ma bywać 4 kroć do roku.

24) Dług o niezapłacenie bydła w cechu zaskarżony ma być w 2 nie:dziele spłacony: niewolno będzie dotąd sprzedawać aż się dług zapłaci.

25) Kto podatków cechowych, poborów, łojów i świeżedni od jatek nie zapłaci mają mu jatkę zamknąć aż odda podatek.

26) Ktoby za rozkazem starszych niechciał gdzie mu przykażą iść w potrzebie cechowej da półkamienia wosku.

27) Ktoby zaskarżony na termin do cechu się nie stawił i nieposłuszny ma być na więzienie ratuszne Kleparskie oddany: za nieposłu:szeństwo zapłaci pół kamienia wosku.

28) W poście niewolno odprawować rzemiosła oprócz dwóm starszym i to za konsensem urzędu duchownego.

2) Joannes III rex Poloniae (Cracoviae 1676) confirmat regnum:les revisiones lustratorum (Casimirus ad Cracoviam d. 27 Decem: bris 1663.) Thomae Cieciszewski sędzia ziemski liwski sekret. Król. Jerzy Thynicki sekretarz Król: Cech rzeźniczy Kleparski miał potwierdzenie artykułów swoich przez Zygmunta III które ~~są~~ przywilej przy konfla:gracyi miasta circa incursum hostium zginął: pisze lustracya z r. 1569 iż na on czas było jatek rzeźniczych 30 z każdej dawali co kwartał po igry:wnie i na św. Marcina ~~[illegible]~~ 5 kamieni łoju smelcowanego. Teraz iż znacznie obywatelów na Kleparzu ubyło, jest tylko 10 jatek rzeźniczych z każdej oddają do Wielkorządów krak po 1 złot. i miasto kamieni łoju po zł. 3, więc naznaczają lustratorowie z r. 1663 aby dawali z każ:dej jatki po 2 kamienie łoju albo po 6 zł. i po igrzywnie czynszu.

Fi z wszystkich wołu do kuchnie Króla

Lustracyja z r. 1669 znalaz:
ła na Kleparzu rzeźnickich
jatek 17

oraz ze wszystkich połowę wołu do kuchni Króla wartości 20 zł =
3) Privilegium Vladislai IV (Varsaviae d. 22 Martii 1640) w którym po:
twierdza przywilej Stefana Batorego (Cracoviae d. 22 Decembris 1578
konfirmujący ustawy cechu rzeźników Krakowskiego, Kazimirskiego
Kleparskiego (Obacz Nº. cech. 52)
4) Privilegium Sigismundi Augusti Datum in Krasnystaw (feria
5ª: in Crastino festi S. Bartholomei 1558) quo lanios Clepar=
dienses ad mactandum boves et pecora coempta Clepardiam versus
pellentes in Regno Poloniae ab exactione Theloneorum, ag=
geralium, pontalium vel Brzezne dicto liberat.
5) Dekret w sprawie pomiędzy rzeźnikami Krakowsk. Kazimir. i Kleparsk.
a Janem Zylińskim Ławnikiem Kleparskim o szyszestwo rze=
miosła wydany in Magna Procuratione Arcis Cracov. Sabbato
pridie dominica Jubilate ~~a~~ 1696 za Adriana Balthasara Bet=
chackiego podczaszego chełmińskiego wielkorządcy Krakow.
6) Dekret Zygmunta Augusta (Cracoviae Sabbato post domini=
cam Misericordiae proximo 1559 w sprawie pomiędzy Stanisła=
wem Haberkoff i Michałem Rzeźnikiem starszymi cechu rzeźnickie=
go Kazimirskiego a Matthiam Pokrzywka któremu za szyszerkę
mięso wieprzowe zabrali.

Te wszystkie przywileje potwierdza August II (1697) dodając z no=
wych następnych artykułów: 1) Rzeźników Krakowskich Kazimirskich
i Kleparskich od płacenia ceł mostnych, grobelnych uwalniamy
2) Zakazujemy aby stosownie do dawnych przywilejów kijący na Wol=
nicy na Kazimierzu w wilię S. Bartłomieja, Bożego Narodzenia, Nowego
Lata i SS. Trzech Królów 3) Zakazuje się farszniarzom i innym osobom
aby z nikąd indziej tylko od rzeźników ~~niebrali~~ kupowali farsz wszelkich
z mięsa świeżego oraz z słonego i wędzonego, kiełbas oraz aby sami
nie robili szołder połciów. 4) Wolno jest rzeźnikom Kleparskim w rynku
Krakowskim na 2 niedziele przed Wielką nocą szołdry wędzone sprze=
dawać jak dawniej. 5.) Wolno jest rzeźnikom niecechowym w Krakowie
w dni targowe we wtorek i w piątek przedawać połcie słoniny sadła,
wolno też rzeźnikom Krakow. Klepar. Kazimir bez żadnych cechów tamecz=
nych przeszkody po miasteczkach w jarmarki sprzedawać mięso i krajać bo
nie każdego na połcie stanie. 6) Zapisy na jatki i długi zaciągane mają się
dziać w cechu ~~[illegible]~~ gdzie wydawane też będą razy czyli sentencye. 7) Z ja=

(Oblat in Actis Consul. Clepard. fer. 4a post Domin. Cantate 1766 Tom 259. p. 28-65 cały przywilej Augusta II gdzie podana data: Cracoviae d. 5 Novembr. 1696 Regni nostri anno 1mo ?)

tek Kleparskich których jest tylko 17 mają od jednej płacić po 6 zł. za to je i czynszu 4 grzyw. do Wielkorządztwa Krakow.

(Oryginał na pergam. in fol. Kart 10 pieczęci brak – Nr. Cechow. 41.)

(Varsaviae d. 29 maji 1767)

Stanislaus Augustus rex Polon. (potwierdza powyższy przywilej Augusta II z r. 1697 (ob. Nr Cechow. 41) Contubernii Lanionum civitatis Clepardiensis ad Cracoviam. (Varsaviae d. 29 maji 1768) przyczem także potwierdza Dekret Michała Zebrzydowskiego miecznika Koron. Krakow. lanckoron. starosty aby Kijacy i przekupniowie nie wykupowali na szkodę rzeźników Krakow. Kleparsk. i Kazimir. bydła po drogach tylko na Kazmierzu na Ulicy żydowskiej lub na Wale i to podczas targu. Dan na Zamku Krakow. d. 15 Kwietn. 1666.

K. 9

(Oryginał na pergam. fol. K. 9. – pieczęci brak. – Nr. Cechowy 42)

Niedostaje przywilei cechowych Nr. 1. 2. 5. 9. 15. 18. 19. 22. 29. 31. 33. 37. 39. 43. 44. 45. 46. 47. 48.

XV

Podług rejestru Lustracyi Województwa Krakow. 1663 miał Cech rzeźnicy Kleparski potwierdzenie Artykułów przez Zygmunta III który przywilej przy spaleniu miasta podczas inkursyi nieprzyjacielskiej zaginął. Podług Lustracyi z r. 1569 było tamże 30 jatek rzeźniczych, z każdej płacono na kwartał 1 grzyw. i na Św. Marcin dawali po 5 kamieni łoju szmelcowanego. — Teraz iż znacznie ubyło obywatelow, na Kleparzu jest 10 jatek rzeźniczych a dają na Wielkorządy z każdej jatki po 1 zł. a miasto kamieni łoju dają po 3 zł. polecono im teraz aby z każdej jatki dawali po 2 kamienie łoju a czynszu po 1 grzywnie na kwartał. Co uczyni razem za łoj 69 zł. a czynszu 48 grzyw. na kwartał. — Dawniej gdy było 30 jatek oprócz tego dawali do kuchni Król i wołu dobrego, teraz z 10 jatek dają po ćwierci mięsa; mają jednak na potem połowę wołu dawać, co się rachuje 20 zł.

(Ob. przywilej Augusta II dla rzeźników Kleparskich Nr. cech. 41)

531

R. 1575 (fer. 6a post f. S. Luciae) - Towarzysze rzemiosła rzeźniczego Krak. w obec Rady miasta Krakowa, uskarzają się na mistrzów, iż w brew artykułów cechowych, które nakazują aby każdy młodzieniec uczący się rzemiosła złożył piśmienny wywód swego uczciwego rodzaju i dobrego wychowania przez wiarogodne świadectwo, przyjęli do cechu niejakiego Jana Suchorabskiego nieznanego, w skutek czego od postronnych ludzi ponoszą srogie a częste urągania, przymówki i przygany nieznośne. Ten Suchorabski twierdził że pochodził z Grojca pod miasteczkiem Będzinem i był poddanym klasztoru zwierzynieckiego. Gdy się zas okazało iż się nigdy w Grojcu nierodził, więc proszą towarzysze aby go oddalono od rzemiosła i aby zachowywano w cechu zwyczaj przykładem inszych miast głównych, Wrocławia, Świdnice, Lignice, Nissy, Brzegu i innych. - Mistrzowie niemogli na swą obronę nic przytoczyć i pokazali tylko List dotyczący się porządku pomiędzy czeladzią, pisany po niemiecku na pergaminie. Gdy się zas Suchorabski tem bronił iż się dawniej będąc uczniem wywiódł i że z Wrocławia, gdzie pracował, chlubne miał świadectwo, Rajcy oddalili towarzyszów z skargą.

(Acta consul. crac. T. 24 p. 220-236)

Magistrat miasta Krakowa (in praetorio Cracoviensi feria 2da ante festum S. Martini pontificis d. 9 Novembris 1732) za burmistrzowstwa Józefa Kajetana Watkanowskiego Phil. Dra Sekret. Krol. potwierdza 39 artykułów Ordinationis pro Contubernio Lanionum Cracoviensium (po polsku) Artykuły dobrego porządku cechu rzeźniczego Krakow. z dawnych ordynacyj wypisane według potrzeby i okoliczności czasów poprawione: (jest w Zbiorze p. 629)

Magister gdy będzie odesłany od starszego stołu a nie przyjdzie da winy 1 zł.

a gdyby młodszy magister po zagajeniu cechu przyszedł da gr. 15

Kogo sługa nie zastanie ma kotko napisać na stole. i. t. d. (tak jak w ustawach z r. 1600. Nro cech 20) z dodaniem nowych:

28. Mają też starsi obierać pewne osoby między sobą które mają w post mięso sprzedawać.

Czynsz z jatek t. j 1200 zł. aby był płacony z skrzynki brackiej na który to czynsz do skrzynki bracia od każdego wołu i krowy po 6 gr. albo gdyby było nie wiele bydła po 12 gr. płacić.

Ktoby z magistrów na tydzień więcej nad 6 wołów bił ma dać od każdego wołu 2 zł. — Od każdego wybitego wieprza płacić mają po gr. 12 z których pię- niędzy pp. starsi szynki śmiguśtowe obmyślać będą; a wybieranie z jatek ma ustać. Od cielat po 2 gr. od baranów po 3 gr. Cielat wolno tylko bić na tydzień sztuk 15 a gdyby przebił więcej ma płacić od każdego cie- lęcia po gr. 3 i pół do skrzynki. [dla radców osób duchownych ... ?]

Nie ma się żaden ważyć po wybiciu tygodniowym 6 wołów brać od innego mistrza lub kupować resztę wołów od wybicia tygodniowego pozos- tałych pod winą kamienia wosku.

Cessia lub sprzedaż jatki ma być uczyniona w urzędzie radzieckim albo w cechu przed starszymi.

A że na jatkach wiele długów i sum widerkaufowych się znajduje zaciągnionych więc się zakazuje aby jatek majstrowie nie obciążali długami i dawniejsze z jatek znieść się starali. Nie ma żaden mistrz więcej nad 2 jatki trzymać.

Niewolno gdzie indziej tylko po gospodach czeladzi przyjmować a nie w szynkach.

Zakazuje się starszym aby bez wiedzy drugich nie robili znaczniejszych expens podarunków i donatyw.

Przestrzegać należy aby bydła zarażonego chorego i zdrowiu ludz-

kamu szkodliwego do miasta nie wprowadzano i nie bito
A że niektóry [illegible] magistrowie osobliwie po świętach wielka=nocnych aż do S. Jana Chrzciciela opuszczając się na czas tań=szy bydła niebiją: więc nakazuje się aby był zawsze dosta=tek mięsa.
Któryby magister tym artykułom się sprzeciwił ma być karan kamieniem wosku i siedzeniem na ratuszu Krakowskim.
(Oblat in Libr. inscript. offic. Consul. crac.
Anni 1772 Tom 59 pag. 270-275)

(Orygin. na papierze. fol. kart 5
Nr cechowy 28)

Komissyja wielkorządowa Krakowska na zamku (d. 28 Kwietnia 1706) w sprawie między cechami rzeźniczemi: Krakowskim (starsi Marcin Welda i Matyasz Machnik) Kazimierskim (starsi: Wacław Gackowicz i Jakub Jachymowicz) Kleparskim (starsi: Jan Zamożny i Marcin Sochac=ki) a przeszkodnikami z gruntu Kazimierskiego WW OO. Augustianów i Paulinów z gruntów Konwentu Zwierzynieckiego, Wygody, Podbrze=zia, iż się ważą jawnie i potajemnie bić bydło i mięso za niższą cenę do Krakowa sprzedawać - wydała wyrok mocą którego tymże przeszkod=nikom rzeźnikom nie cechowym kijakom bydło za bramą Krakowską i Kazimierską na wałach wykupywać, na rzeź bić i sprzedawać mię=sa jako też [illegible] wykładać w dni targowe na stołkach i ławach słonin świeżych, niedosolonych pod zabraniem mięsa konfiskatą i osadzeniem do więzienia urzędowego osobę mięsa takowe. Wolno jednak być ma na potrzebę Konwentu Zwierzynieckiego i Augustianów chować po jednym rzeźniku z kondycyją aby nikomu innemu nad potrze=bę klasztoru mięsa nie sprzedawał

Cech sadelników (arvinatores)

R. 1575 fer. 6a post f. Conversionis S. Pauli – Starsi cechu Sadelników krakowskich skarzyli się na cech powroźniczy iż im zabraniają sprzedawać mazi czynionej (którą oni czynią z twardej smoły z jakimkolwiek tłustym) maznic i opatek, wbrew dekretowi Rady miejskiej feria 6a ante Laetare, 1525 który im pozwolił tę sprzedaż. Jednakże Rajcy późniejszym dekretem fer. 4a post f. S. Francisci 1574 wzbronił tę sprzedaż Sadelnikom, a to na zasadzie iż to mają przyznane Powroźnicy w przywileju ich Rajców Krak. fer. 6a post Nativit. Mariae 1503, który przywilej Król Henryk Walezy potwierdził – gdzie między innemi artykułami stoi iż każdy mistrz nowy ma uczynić maź czynioną (picem coctam) – Rajcy Krak. nowym dekretem fer. 6a post f. Conversionis S. Pauli 1575 pozwolili Sadelnikom sprzedawać maź, maznice i opatki.

(Acta consul. crac. Tom 23. p. 899)

Zgromadzenie Sadelników.

Cracoviae fer. 2a in crastino festi SS. Simonis et Judae Apostolor. d. 29 Octobr. 1635 – Seniores Instita=rum et fraternitatis Arvinatorum Cracov. obtulerunt ad Acta consular. cracov. sequens laudum:

Starsi i młodsi zgromadzenia Jatek Sadelnych bacząc wielkie uciążenie braci i siostr niektórych, jakie od niektórych Zgromadzenia tegoż w przedawaniu ry=biego tłustego odnoszą, iż ~~cz~~ zwyki po pomiarach przez Starszych podług zwyczaju czynionych, przynosząc z do=mu potajemnie tłuste różne, beczki dolewać, przez co sobie czasu do przedawania więcej niż półroku przyczynia=ją a czasem i rok cały beczkę jedną szynkują: postano=wili aby żaden Brat i Siostra nieważył się dłużej beczki tłustego szynkować od S. Michała w zimie nad niedziel trzynaście, w lecie zaś od świąt Wielkanocnych aż do S. Mi=chała nad niedziel 10. Jeżeliby który brat spostrzeżony był na dolewaniu więcej 2 grzywien będzie karany. A jeśli by też przed wyjściem naznaczonego czasu beczkę tłustego wyszynkował, zaraz po nim następujący Brat lub Siostra powinien będzie swoję począć szynkować, a on co wyszyn=kował, supersedować

(In actis Consul. crac. Tom 36 p. 1281–1282)

Cech Siodlarzy (Sellatores)

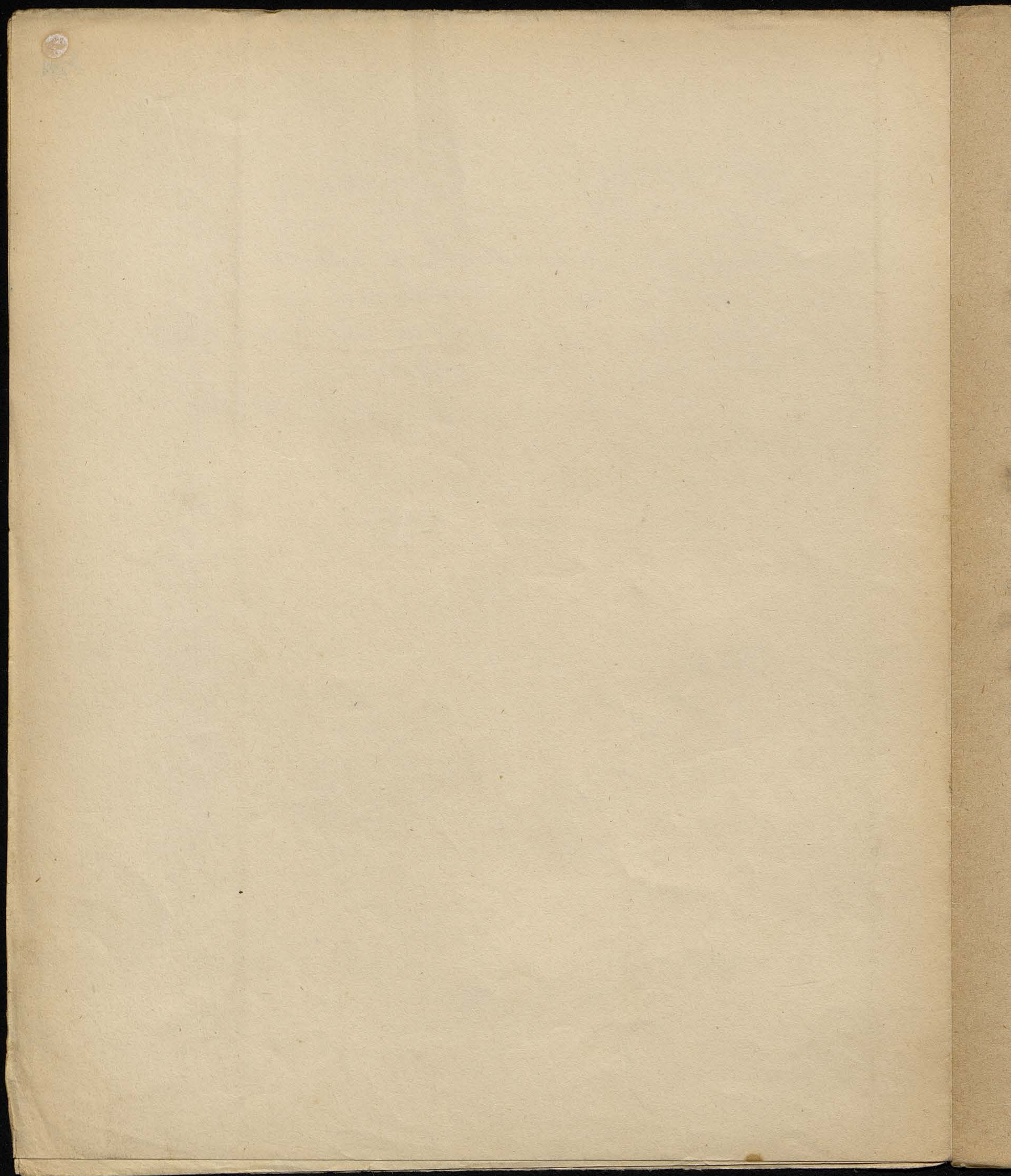
Consules cracov. (feria 4a postridie festi SS. Simonis et Judae 1550) volentes removere dissensiones in contubernio Sellatorum inter magistros et socios et respective eos qui jam brevi in album sociorum sint adnumerandi alias Robyenyczy, statuunt: 1) Towarzysze (socii veri) i Robienicy (socii putativi seu asciscendi) mają się zarówno dzielić Trangkgeltem który dostaną za poprawienie starych siodeł (Sellarum, Ephippiorum). 2) Mistrz nie ma towarzyszowi lub robienicowi dawać więcej od poprawy starej roboty jak 2 gr. a co więcej od tejże roboty przypadnie, ma to mistrz dla siebie zatrzymać. 3) Na gospodzie (inter propinandum et in symposiis sociorum celebrandis) przy zapłacie tego co wypite zostało wspólnie (propotationes) ma być tak liczono iż gdy towarzysz 2 grosze zapłacić będzie, robieniec ma dać połowę to jest 1 grosz. 4) Robieniec (putativus socius) jeżeli przywandruje i pół roku u mistrza porobi ma być policzony pomiędzy towarzyszów (veri socii) 5) Uczty czyli takzwane Burkaty (Symposia seu convivia) które 2 razy do roku Towarzysze siodlarscy mistrzom wyprawiali, odtąd się znoszą. 6) Towarzysze i robienicy mają się na swoich mistrzów skarżyć przed starszymi cechowemi i wolno im apelować do Rajców. Zakazuje się im lekkomyślnie porzucać robotę u mistrzów. (Ex act. offic. consul. crac. 1550)

1540 fer. 4a postridie S. Margarethae. — Orta controversia inter Magistros artis sellatoriae, ab una et Socios artis ejusdem ab altera partibus Consules decreverunt quod propinatio (quae antea solebat ab advenientibus peregrinis Sociis sive feriatis sive profestis diebus confuse et profuse exhiberi) debeat in posterum diebus sacris et festis, non autem profanis seu profestis exhiberi.

(Ex actis offic. consul. Tom 15)

Cech siodlarzy

Cech siodlarzy (ephippiarii) istniał r. 1774 odrębnie od cechu rymarzy (frenifices) w Krakowie. Cech siodlarzy wyrabiał wtedy siodła angielskie i forytarskie, kulbaki; obijali stołki, kanapy (która to robota do miechowników dawniej należała lecz ich już 1774 r. nie było) kolaski; wózki i karety, robili tłomoki.
Cech rymarzy (frenifices) istniał 1774 oddzielnie w Krakowie, robili szory, kantary, bladry

Cech siodlarzy (Stratarii)

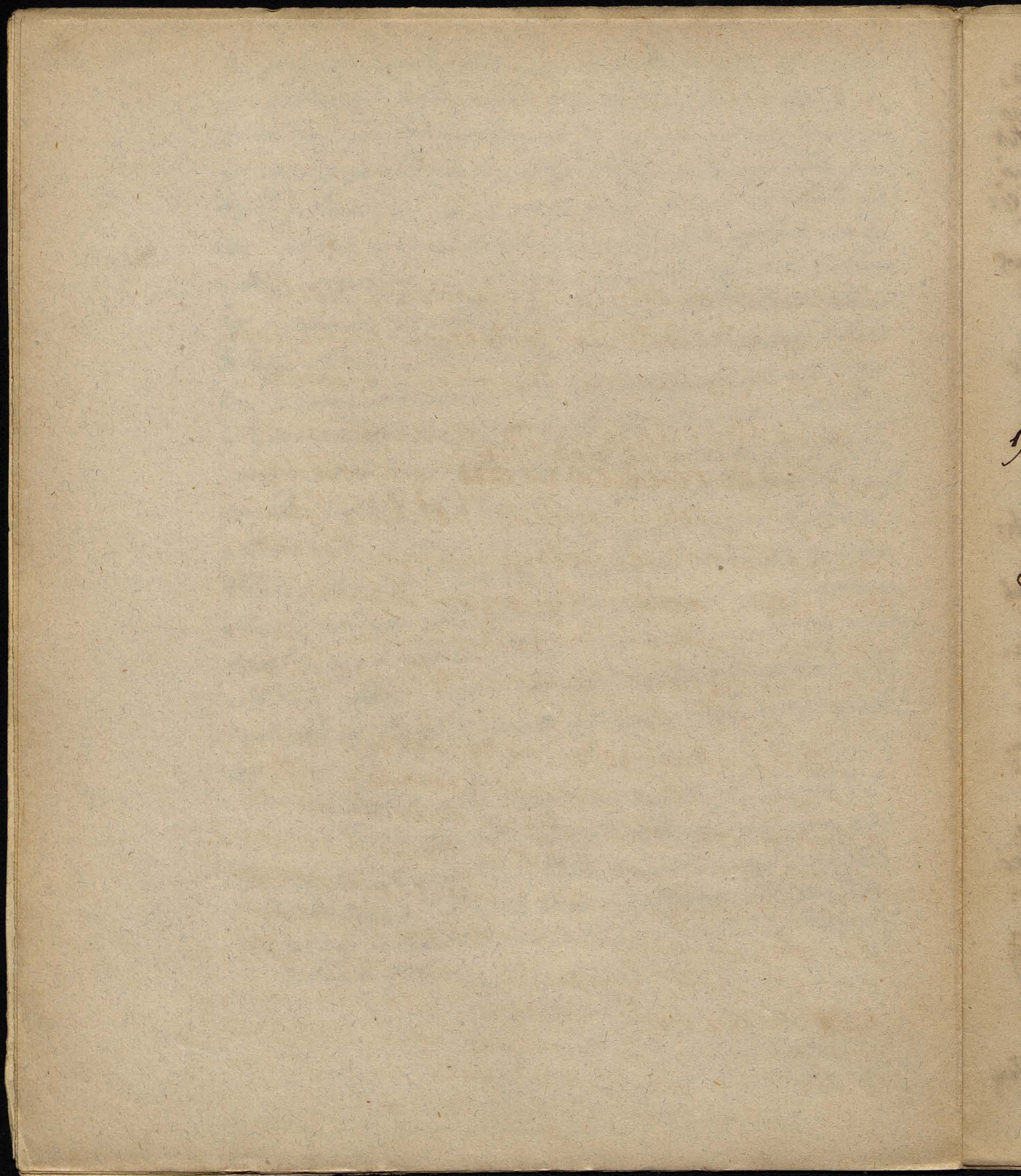
Zygmunt August Król polski (Dat. Lublini in conventu regni generali ipso die festi S. Annae 1569) z powodu iż niektórzy potrwawszy mały czas u Siodlarzów sztucznych ledwo rzemiosła trochę przejrzawszy, zwykli się udawać do miasteczek i wsi gdzie robią siodła niewarowne i po jarmarkach je rozprzedawają, z kąd potem konie ku niebezpieczeństwu wielkiemu w osadnieniu przychodzą: przetoż pozwala Siodlarzom sztucznym w Krakowie, na Kazmierzu, na Stradomiu, na Kleparzu i po przedmieściach aby doglądali i niedopuszczali robić roboty niewarownej niewyćwiczonemu Siodlarzowi, ażeby pierwej zadosyć uczynił następującym artykułom dla dobrego porządku w rzemieśle nadanym od nas: (jest w zbiorze p. 533.)

Najprzod kto chce Siodlarzem (sztucznym tutejszym) zostać ma okazać przed zgromadzeniem Cechu siodlarskiego krak. list poczciwego rodzaju i drugi świadeczny list od wyuczenia swego, potem ma doskonałości nauki swej siodlarskiej pokazać, a przedtym niż poczynie sztuki robić powinien 2 lecie dla lepszego ćwiczenia u siodlarzow krak. robić. Sztuki zaś te ma własną ręką u mistrza starszego przysięgłego robić: Siodło Heskie, drugie Bojowe, trzecie Poduszkowe, czwarte Woźnicze tym to sposobem i wzorem który jest opisany w przywilejach starych siodlarskich. Gdy sztuki urobi ma dać do cechu

na zbroję kopę monety polsk. prawo miejskie przyjąć, na zwyczaje i wilkierze mistrzowskie zezwolić, potem się ożenić.
Będąc tedy już tak siodlarzem sztucznym godnym ma przyjąć na uczenie chłopca uczciwego rodzaju którego dalej 4 niedziel probować nie ma, a ma go przed cechem na 4 lata ujednać, i ma 6 gr. na zbroję do cechu dać: a gdy 4 lata wytrwa ma być w cechu wyzwolony i ma wtedy dać na świece kościelne cechowe 6 gr. i zachować się podług starodawnych artykułów rzemiosła tego. – Gdyby potem dla lepszego porządku więcej artykułów z przyzwoleniem urzędu miejskiego krakowskiego w tym rzemiośle się przymnożyło, te niniejszem ważne czynimy o ile by prawu pospolitemu przeciwne nie były.
Jeżeliby siodlarz albo kupiec z miast innych koronnych, państw postronnych i Ukrainy siodła, popręgi woznicze i puśliska, obladry, poduszki, chomąta i inne rzeczy rzemiosłu siodlarskiemu należące w Krakowie lub przedmieściach sprzedawać chciał, mogą siodlarze sztuczni krakowscy z pomocą zamku, wielkich rządów i urzędu radzieckiego krak. zabrać z których połowa staroście krak. a druga rajcom ma przynależeć.

(Oblat. in castro cracov. fer. 2a post fest. Exaltat. S. Crucis 1569 Libr. inscript. castrens. crac. Tom. 93)

Przywilej ten potwierdził Król Stefan w Niepołomicach d. 5 Lipca 1585, Zygmunt III w Krakowie d. 27 marca 1588, Jan Kazimierz w Warszawie d. 1 Maja 1663 i August II w Warszawie d. 5 lipca 1700.

Cech siodlarzy w Kleparzu.

Vladislaus IV rex Poloniae (Varsaviae d. 7 Martii 1637) sequentes Articulos Contubernii Ephiariorum Civitatis Clepardiensis ad Cracoviam confirmat:

1) Burmistrz i Rada miasta Kleparza przy Krakowie (~~[illegible]~~ we środę po niedzieli Białej 1632) na prośbę Kaspra Tylewicza, Krzysztofa Sliwowskiego, Melchiora Tylewicza, Joachima Głobowskiego siodlarzy mieszczan kleparskich którzy dotąd z Kowalami, Rymarzami, Łaśnikami i Kaletnikami Kleparskiemi jedno bractwo trzymali, fundują osobny Cech Siodlarski kleparski i następujące spisane podane porządki potwierdzają:

Kto chce mistrzem zostać ma być dobrze w rzemiośle wyćwiczony u mistrza cechowego, powinien u mistrza na Kleparzu rok robić; potem za obesłaniem wiener przez 2 mężów uczciwych w cechu starszych o przyjęcie prosić, list dobrego urodzenia i list cechowy pokazać potem własnem nakładem przy bytności mistrzów sztuki robić i oddać w przeciągu ćwierci roku następujące: 1a Helskie siodło z mosiądzem, to jest przodek i zad do tego i kozy przez stochulec okowane. Wtora: Siodło furmańskie alias Wozak z jednej sztuki zad i przod ma być okowany a blacha ma być polerowana na dwa palca z obudwu stron w perz przenizane. Trzecia Siodło wałaskie kością białą zewsząd

oprawna. Czwarta: Siodło wojenne do zbroi należące bla=
chą polerowaną zad i przód okowane, a ma być ta blacha do tego
siodła z śrubami żelaznemi przyśrubowana. – Po ukazaniu sztuk
powinien dać na potrzeby cechowe 20 zł. Poczem go starsi cechowi
stawią przed Urząd Rady Kleparskiej dla przyjęcia prawa miej=
skiego. – Synowi mistrzów Kleparskich wolni są od robienia
sztuk; a czeladnik który pojmie córkę mistrzowską albo wdowę
cechu siodlarskiego Kleparskiego tylko półsztuki robić będzie, to
jest Siodło furmańskie które na zad i na przód ma być żelazem
okowane z wierzchu i z spodu z jednej sztuki wszerz na 2 palce
z obudwu stron. Item Siodło wozowe z zadkiem i przodkiem
mosiądzem okowane także i hurty okowane i insze miejsca
wykowane alias po mosiądzu wybite. – Które to półsztuki ma
zgotować w 6 niedzielach. – Prócz tego powinien każdy nowy
mistrz kolacyę sprawić na wszystkie mistrze i mistrzowe, i musz=
kiet za własny grosz na ozdobę cechu oddać i achtel piwa.

Każdy zostawszy mistrzem powinien wszelką posługę w obrzędach
kościelnych i cechowych czynić.

Wdowie wolno rzemiosło dalej prowadzić; jeżeli by się zaś nie=
rządem bawiła, ma od rzemiosła odpadać. Starsi mają jej dać to=
warzysza w rzemiośle biegłego. A gdyby się chłopiec niedouczony
po śmierci mistrza został, mają go starsi dać na douczenie innemu.

Ktoby się w zgromadzeniu na drugiego słowy uszczypliwemi
lub ręką porwał, ma dać winy 2 funty wosku. W zgromadzeniu
mają wszyscy siedzieć porządkiem według wstąpienia na mistrzow=
stwo; tylko mistrz któryby miał oraz urząd radziecki ma siedzieć
u stołu pierwszego przy starszych. Niewolno też z sobą do cechu orę=
ża przynosić.

W każde suchedni ma być cech odprawowany a przytem każdy
brat powinien dać do skrzynki cugant zwyczajny poszelągu; a
jeżeliby po zagajeniu cechu przyszedł przepadnie jeżeli starszy 2 gr. a
jeżeli młodszy mistrz 1 grosz. Jeżeli by za obesłaniem cechowym nie
przyszedł ma 1 grosz winy dać; jeżeliby z rozkazania urzędowego obesłany
nie stanął, ma dać pańskiej winy urzędowi 6 gr. a cechowi 3 gr.

Mistrz nieposłuszny cechowi ma być połkamieniem wosku karany;
toż samo gdyby przeciw cechowi podwodził, gdyby tajemnice cecho:
we wynosił. Wolna jednak apelacyja do Urzędu sądzieckiego.

Niewolno robot z kąd inąd siodlarskich nawozić lub sprzeda:
wać pod winą cechową to jest 1/2 Kam. wosku. Przeszkodnika
któryby potajemnie robotę ssyrował, wolno imać za pomocą
Urzędu.

Jeden mistrz drugiemu nie ma materyi wykupywać ani w targu
przeszkadzać, ani nad zwykłą cenę w drogość podbijać pod winą
i funta wosku.

Niewolno mistrzowi w mieście na dwuch miejscach razem rzemiosło
robić i rozprzedawać, drugiego w mieszkaniu podnajmować,
kupców nieodmawiać ani ich po ulicach i gospodach przez się lub
czeladnika i chłopca szukać: ale ma przestać „na tem co mu szczęście
w dom przyniesie" pod winą 1 Kam. wosku. Tożsamo jeżeliby ganił
robotę drugiego.

Mistrz któryby miał 2 albo 3 towarzyszy powinien jednego
drugiemu gdyby potrzeba była spuścić, pod winą 1/2 Kamienia wosku.
Tożsamo gdyby chłopców lub towarzyszów odmawiał.

Gdyby towarzysz robiąc dłuższy czas chciał się upornie odprawić
a przez odprawę jemu warsztat spustoszyć, takowy jeżeli nie ma
od mistrza odpuszczenia, powinien iść w pole.

Jeżeli by się który mistrz na uczciwość drugiego porwał i zadał
mu coby mu w sławie i rzemiośle szkodziło, ma tego świadectwem
dowodzić: a jeśli nie dowiedzie ma być z rzemiosła do roku złożony
i karany podług uznania.

Mistrzowie z Krakowa, Kazimierza i innych miast nie powinni [illegible]:
przywilejów i porządków cechu tego siodlarskiego kleparskiego
także mistrzów, towarzyszów i robieńców naganiać pod winą
i funta złota do skarbu Król.

Każdy mistrz któryby nie powiedział że jego towarzysz świecił,
ma 6gr. na zbroję położyć

Mistrz może na wyćwiczenie chować tylko i chłopca i to do
4 lat. Uczeń ma się najdalej do 4 niedziel w cechu zapisać, od wpisu złożyć
6gr. a pisarzowi 1gr. Robieniec młody przy wyzwoleniu ma położyć mistrzom
12 gr. a pisarzowi 1gr. Wolno też mistrzom wszystkim ucznie swe za

Zmycie
(Fuchstaufe)

towarzysza zmyć, a zmytego Krakowscy, Kazimierscy i innych
miast mistrzowie z czeladzią za towarzysza przyjąć i jemu myto
towarzyskie dawać powinni pod winą i funta złota do skarbu Król.

Mistrzowie powinni wochlonu na tydzień według staro:
dawnego zwyczaju dawać towarzyszowi po 6gr. a robieńcowi
po 2gr.; powinni też mistrzowie towarzyszom i robieńcom od po:
prawki to jest połamanego siodła dawać po 1gr. na przepicie

Jezeli który brat cechowy mistrz, mistrzowa, mastek, mastkow:
na umrze, mają być towarzysze gotowi do noszenia mar i ciała
pod 6gr. kary. Toż samo każdy mistrz doroczny ma być karany 6gr.
a towarzysz młodszy 3gr. winy, jezeliby niebył na pogrzebie.

Zubożałemu mistrzowi lub mistrzowej powinien cech pogrzeb
sprawić i 4 do roku na załomsze za przodków cechowych wszyscy
mistrze, mistrzowe, towarzysze i robieńcy chodzić pod winą 1gr.

Brat cechowy któryby był turbowany od innego miasta ma
sieć w Kleparzu sprawić. (W srodę po niedzieli Białej 1637)

2) O towarzyszach i młodziencach albo robieńcach:

Kiedy towarzysz przywędruje, chociażby robiał w Krakowie i
inszych miastach, mają go na pusty warsztat a przodkiem do mis:
trzów starszych szykować

Żaden towarzysz nie ma niezwyczajnie od roboty mistrzowskiej
wstawać, póki zegar nie wybije, pod winą ćwierć kamienia wosku
Czeladnik i robieniec mają do roboty wstawać o godzinie 9tej od S.
Michała do Wielkiejnocy, a od Wielkiejnocy skoro dzień a mają
robić do 22 godziny w nocy pod [illegible] przepadkiem myta tydziennego.

Którzyby towarzysz u mistrzów niesprawnych to jest u parta:
czów albo przez kodników robił na ćwierć roku, takowy karany
ma być kamieniem wosku.

Żaden towarzysz nie ma szykować mistrzem krakowskim
ani robieńca, pod przepadkiem kamienia wosku na zbroję.

Żaden z czeladzi nie ma się ważyć po cudzych gospodach noco:
wać tylko u mistrza swego, pod winą 6gr. a mistrz któryby tego w cechu
nieopowiedział ma być karany ½ kam. wosku.

Jezeliby towarzysz robiąc u mistrza swego podejrzany był w ja:
kiej rzeczy złej a zostałby w przywłaszczeniu sobie materyi, [illegible]
[illegible] odebranych pieniędzy lub naczynia mistrzowskiego, a mistrz by tego
dowiódł, mają złożyć z niego rzemiosło do roku, aż będzie czysty.

./. Starsi towarzysze niemają pieniędzy czeladnych wyda=
wać z skrzynki, ani też obsyłać się bez pozwolenia mistrzów
starszych dorocznych.

Towarzysz winien mistrzowi swemu wszelką uczciwość i
poszanowanie, i może sprawiedliwości z niego żądać a mistrz
za to nie achtelem piwa czeladzi, ale wedle uznania karany
być ma.

Jezliby czeladz z warsztatu swawolnie powstała, nie=
chcąc upornie robić, ma ją Urząd Kleparski na instancyją
mistrzów starszych do więzienia dać, poki dobrowolnej sub:
missyi na warsztat nie uczynią.

Któryby przyszedł do gospody (z orężem albo nożem ma
to dać do schowania gospodarzowi albo gospodyni pod winą
6 groszy. przyskrzynce

Którzyby towarzysz albo młodzieniec nieopowiedziawszy
się, warsztat opuścił i gdzie indziej robić poszedł: takowy
mistrzom i czeladzi opowiedziany być ma, którego gdy drugi
nadwiedrige na sprawę ruszyć go i z nim nie dłużej tylko
2 niedziele robić powinien. (trybowka ?)

3) Działo się w mieście Kleparzu przy Krakowie w dzień
S. Doroty panny 1637: Konsens pp. Burmistrza i Rady
na następny artykuł do przywileju Cechu Siodlarzów Kle=
parskich dodany:

Wolno też będzie mistrzom wszystkim tak swoich uczen=
ników jako i z inszych miast przychodzących robieńców zmyć,
a zmytego Krakowskiy, Kazimierskiy i wszelakich miast inszych mi=
strzowie z czeladzią za towarzysza przyjąć i onemu myto towarzyskie
dawać powinni będą. Ktoby się temu artykułowi sprzeciwiał przepadnie

winy i funt złota do skarbu Króla JMci.

(Oblat. ad acta castr. crac. fer. 4a post fest. S. Martini pontif. 1639. Libr. Relat. Tom. 64)

Szklarze

Szkło znane było już w starożytności. Rzymianie sprowadzali naczynia szklanne i szkło kolorowe z fabryk egiptskich. Również i Fenicyjanie prowadzili znaczny handel podobnemi wyrobami. Że dawni Rzymianie używali szkła do oprawy szyb (błon) w oknach, świadczą szyby znalezione w Pompeji. Przemysł fabrykacyj szkła dostał się wcześnie z Państwa Bizantyńskiego do Europy: gdzie już w pierwszych wiekach są ślady istnienia okien szklannych w kościołach i bazylikach. Św. Hieronim (r. 422) wspomina już o szybach szklannych, podobnież i historyk Paweł Silentiarius (r. 534) wzmiankuje o szybach szklannych w oknach kościoła S. Zofii w Konstantynopolu. (Ob: Louandre: Les arts somptuaires I. 268). Podobnie i Grzegorz Turoneński pisze o szybach szklannych w celach klasztornych i w kościołach Gallii (Ducange Glossarium s. v. Vitreae). Około r. 680 sprowadził św. Benedykt opat, budując opactwo Viremouth, zręcznych szklarzy do Anglii z Gallii. – W Niemczech w IX wieku już powszechne były: fenestrae vitreae; tak iż zdanie p. Viollet-le-Duc (Dictionnaire s. v. Fenêtre), jakoby szkło dość późno w użycie weszło domowe; okazuje się mylnem.

Anderson (Historyja handlu) pisze: że już r. 1180 w Anglii powszechnie używano szkła do szyb w oknach mieszkań; lubo Villaret (Histoire de France XI p. 141) twierdzi, iż we Francyi dopiero w XIV wieku szkło przy budowlach cywilnych weszło w użycie, i że dawniej papier w oleju maczany, pargamin, płótno i drzewo zastępowały szkło w ~~[illegible]~~ oknach. — Mimo tego szkło w średnich wiekach było dość drogie: przetoż i okna w dawnych zamkach i budowlach przed XV wiekiem są małe, i niema ich wiele. Szyby były małe, okrągłe, ołowiem oprawiane (Butzenscheiben)

Cech sklarzy.

Stanislaus Augustus rex Polon. (Varsaviae d. 30 Septembris 1778) confirmat sequentem ordinationem Contubernii Vitrariorum Cracoviensium:

Prezydent i Rada miasta Krakowa (in Praetorio Cracoviensi Sabbato post Dominicam Rogationum, d. 30 Maji 1778) potwierdzają sławetnym Józefowi Kuczerowiczowi rotmistrzowi miasta Krakowa, Wojciechowi Skoczewskiemu i Michałowi Łupaczewskiemu starszym Cechu sklarzów krakowskich następującą Ordynacyą Cechu sklarskiego krakowskiego w artykułach

1) Sesie suchedniowe mają się odbywać 4 razy do roku i na każde suchedni msza św. w kościele S. Macieja za brau cechowych 2) Co roku w niedzielę po święcie Trzech Króli mają na sesyi obrać 2 starszych. 3) Na każdej sesyi suchedniowej przy otwartym skarbie cechowym z prawami ma każdy majster i wdowa dać do skrzynki po 12 gr. a czeladnik po 6 gr. Sesie od pierwszej aż do drugiej popołudniu poczynać się mają majster któryby niebył da kary 3 zł. 6 gr. a czeladnik 1 zł. 18 gr. 4) Starszy jeźli na sesią wczas nie przybędzie da kary 1 zł. 18 gr. 5) Starszy wyjeżdżając za miasto ma lokować swego zastępcę pod karą 15 zł. 6) Majster lub czeladnik aby się nieważył z bronią przyjść na sesią pod karą 30 zł. 7) Którzyby się przy sesyi porwał głosem niegodziwym da kary 14 grzyw. 8) Towarzysz lub czeladnik któryby chciał zostać magistrem ma dla poloru 3 lat wędrować, potem u jednego majstra i rok i 6 niedziel robić, swój list urodzenia w cechu prezentować, miejskie prawo przyjąć

dac przy wpisie do regestru cechowego opowiednego 24 zł. wstępnego 26 zł. i braciom na Konsolacyją 4 garcy wina. 9) Potem ma zapłacić za sztuki 50 zł. i na Konsolacye dac wina 2 garcy: a gdyby zapłacić niechciał, ma robić 3 sztuki przez cech wskazane, 10) majster młodzy winien służbę cechową przez 2 lata odbywać 11) Za kollacyą ma każdy gdy majsterią kończy dać do cechu 108 do skrzynki a dla starszych na Konsolacyją 3 garce wina. Syn majsterski połowę. 12) Wdowa dopokąd za mąż nie pojdzie może robić profesyą. 13) Uczeń ma się uczyć u majstra lat, 4 majster powinien dać od zapisu 4 zł. a od wypisu 4 zł. Uczniowie aby byli niepoddani z dóbr dziedzicznych. 14) Przeszkodnicy nie mający cechu mają być karani dwojgiem czternastu grzywien. 15) Majster jeżeli skądinąd do Krakowa się sprowadzi ma prawo miejskie przyjąć i kondycyom cechowym zadosć uczynić. 16) Przeszkodnicy robiący w klasztorach, pałacach i obcych juryzdykcyjach mają być z pomocą urzędu naczynia i robota zabierane. [illegible] Obcym niewolno tafli, szyb, szkla białego nawozić a to na mocy Ordynacyi magistratu z r. 1490 potwierdzonej przez Stefana Króla r. 1581. Tafle, szyby, latarnie i szkło kryształowe wszelkiego gatunku mają być tylko w kramikach szklanych przez cechowych sprzedawane. 17) Żaden majster aby się nieważył ołów do oprawy okien partaczom ciągnąć pod winą 14 grzyw. ani naczyń pożyczać. 18) Żaden majster niema roboty drugiemu odmawiać pod karą dwojga 14 grzywien. 19) Tęż samą karę zapłaci kto drugiego brata w kontrakcie spisanym o robotę podejdzie. 20) Majstrowi wolno tylko 2 czeladzi trzymać. 21) Starszym majstrom wolno trzymać do terminu 2 chłopców, młodszym po 1. 22) Uczeń gdy go majster odumrze ma dokonczyć nauki u innego majstra którego mu przeznaczą, lub u wdowy. 23) Syn majsterski po śmierci ojca ma być wyzwolony. 24) Nie wolno odmawiać

czeladnika lub chłopca pod karą 14 grzyw. 25) Majster jeden
drugiego powinien skarżyć na Sessyi ordynaryjnej, za którą
da 1 zł. 8 gr. z wolnością Apelowania do Magistratu. 26) Magis:
ter ma się na czeladnika skarżyć na Suchedniowej Sessyi lub
na Ordynaryjnej Sessyi zwołanej za Konsensem pp. Prezyden:
tów na którą tak majster jak i czeladnik mają dać po 1 zł. 8 gr.
27) Magistrowie mają się trzeźwo schodzić na sessię. 28)
Niewolno magistrowi bez opowiedzenia się starszym zapisać
towarzysza z innego miasta. 29) Towarzysz ma u magistra
który go zapisze robić całe półroku za ugodzonym woch:
łonem; jeżeli się zaś magistrowi nie spodoba wolno mu po 2 ty:
godniach odejść do innego majstra; a pierwszy ma mu zapłacić
połowę frachtu. 30) Niewolno bez wiadomości starszych przy:
jąć towarzysza wędrownego, który powinien mieć atesta:
cyą od miasta i Kontszaft cechowy. 31) Jeżeliby który
majster zachorował i roboty podjętej nie był w stanie wy:
konać, ma mu być dany czeladnik od innego magistra.
32) Na pogrzebie magistra mają wszyscy asystować i je:
żeli biedny, z skarbu cechowego do pogrzebu się przyłożyć.
33) Żaden magister nie powinien drugiego przy kupnie
materiału na targu podbijać. 34) Na sessyi mają wszyscy
miejsce zająć według starszeństwa. Przy skargach po wysłu:
chaniu stron, starszy zadzwoniwszy ma kazać iść stronom
na ustęp, potem mają cechowi wotować od młodszych począw:
szy. 35) Do stołu starszego nie ma być magister młodszy
przyjęty, dopokąd powinnościom zadosyć nie uczyni.
36) Magister ma ucznia po 4 latach wyzwolić, „starszy ma towarzy:
„szów starszych wokować i tego wyzwoleńca dawszy mu
„admonicyą dobrą jak się ma sprawować, im oddać, aby go
„nauczyli bojaźni boskiej i wszelkiej polityki zalet.” 37)

niewolno magistrom na współ z partaczami roboty robić. 38) Hutnicy z towarem szklarskich do Krakowa przyjeżdżający, mają go sprzedawać tylko Sklarzom mieszczanom Krakow. 39) niewolno młodszym mistrzom taxować robot w pałacach, kamienicach, tylko starszym pod winą 8 zł. 40) Czeladnik który by w dzień powszedni świętował bez wiedzy magistra, ma być karany utratą całotygodniowego wochlonu.

(Oblat. fer. 6a post dom. Conductus Paschae d. 4 April. 1788 in Actis consular. casimir. Lib. No 898. p. 2 – 16)

Consules cracov. ~~Exped~~ (d. 8 Martii 1770) sequentem Ordinationem pro Sociis Contubernii Vitrariorum Cracov. d. 20 Febr. 1770 conscriptam approbant:

Ordynacya dla pp. Towarzyszów cechu Szklarskiego Krakow. za starszeństwa pp. Józefa Kuzerowicza starszego, Antoniego Ogonkiewicza podstarszego i Sebastiana Glixellego podskarbiego d. 11 lutego 1770 ułożona:

1) Każdy towarzysz starszy powinien się tak towarzyszy jako i młodzianów podczas schadzki zapytać czyli który przeciwko magistrowi swemu, ojcu gospodniemu albo towarzyszowi nie wykroczył; a gdy który będzie przeświadczony powinni go towarzysze rozumnie osądzić bez hałasów.

2) Czeladź powinna co 4 niedziele podczas schadzki z pomiędzy siebie 2 starszych obierać. – Wolno też osądzonemu czeladnikowi apelować do całego cechu za złożeniem 6 grosz.

3) Towarzysz którzyby się od magistrów oddalił powinien tegoż samego dnia wsytać za wiadomością pp. starszych lub ojca gospodniego, co jeżeliby zaniedbał ma czekać do święta lub niedzieli drugiej; jednak aby się nieważył na fajerabend robić.

4) Towarzysz świeżo wędrowny pokazawszy listy i cechowe konszafty powinien być wsytany do magistra na 2 niedziele, a gdyby dalej niechciał w robocie zostawać wolno mu ~~w~~sytać do drugiego magistra, a gdyby i tam niechciał zostawać w robocie powinien wędrować bez pretendowania dla siebie wyszynku od czeladzi w gospodzie.

5) Czeladnik zostający w robocie, gdyby chciał wędrować, ma na 2 niedziele przed odprawą podziękować, po czem odprawiwszy się nie ma u partacza robić pod karą 50 grzywien i wzięcia do więzienia.

6) Towarzyszowi który przywędruje wolno 2 dni w gospodzie odpocząć, potem starsi towarzysze powinni z nim pojść do starszego cechu, który mu robotę naznaczy. A gdyby roboty nie dostał, ma odebrać konszaft, powinien w gospodzie imię swoje w księgę wpisać i cechu 6 gr. oddać, a ~~[illegible]~~ a czeladź powinna mu 2 zł. wszystkiego wyliczyć.

7) Towarzysz któryby bez konszaftu i oddania cechu w gospodzie powędrował, będzie w czerną księgę wpisany.

8) Wyzwoleniec przywędrowawszy z miasta partykularnego powinien w gospodzie szklarskiej oddać towarzyskie.

9) Towarzysz któryby u magistra swego nienocował, bez słusznej przyczyny, traci pół wochlonu; każdy towarzysz ma na kolacyją wcześnie przychodzić do magistra, to jest na dniu małym o godzinie 7, a na dniu wielkim o 8, gdyż mu inaczej kolacyja przepada.

10) Towarzysz któryby nierobił dzień i spacerował traci za 2 dni zapłatę, a jeżeliby było święto w tym tygodniu, traci pół wochlonu. Czeladź aby się nieważyła z orężem po mieście i do gospody chodzić pod karą 2 wochlonów.

11) Towarzysze mają się skromnie u magistrów zachować, i w czasie niedostatku roboty warsztatowej, do domowej roboty się nie lenić.

12) Czeladź ma do roboty rano wstawać o godz. 5 i wieczór do godz. 8 robić, a od świętego Michała do wstępnej środy, przy

swiecy robić; skonczywszy robotę warsztat uprzątnąć i naczynie na swoje miejsce pochować.

13) Starsi towarzysze powinni w święta i niedziele po godzinie 1ej lub 2ej do gospody przyjść i tam godzinę czekać pod karą i wechlonu do skrzynki czeladnej.

14) Co 4 niedziele mają się towarzysze o godzinie 2 po południu schodzić do gospody, tam do skrzynki gospodniej 12 groszy oddać. Sessia ta ma trwać godzinę bez picia i mów niepotrzebnych. Gospoda ma być u Starszego lub u jednego z magistrów. Jeden klucz od skrzynki czeladniej ma zostawać u Starszego towarzysza a drugi przy magistrze młodszym.

15) Towarzysze mają mieć o chorym staranie i z skrzynki gospodniej pogrzeb mu sprawić gdyby nie miał pieniędzy; rzeczy pozostałe mają i rok i 6 niedziel chować dla oddania ich krewnym lub sprzedania na koszta.

16) Młodzian po wysłaniu do magistra swego przerobiwszy, gdy się w robocie zostanie, powinien dla wszystkiej czeladzi sprawić wyszynki czyli przeszynki nie więcej jak za 30 złp. przytym do skrzynki gospodniej złożyć 10 złp. sprawić wotum srebrne o 2 łotach i imię swoje cechy szklarskiej wyrztychować, poczem za Towarzysza zupełnego uznanym będzie.

17) Towarzysz który by przywędrowawszy nie miał swiadectwa, lub któryby w inszej nie przy szklarskiej gospodzie towarzyskie oddawał, ma powtóre przy gospodzie szklarskiej odprawić towarzyskie i wotum srebrne oddać.

18) Żaden z towarzyszy niema się ważyć, z pieniędzy odebranych wochlonu sobie potrącać, lecz na magistra o zapłatę upraszać.

19) Wyzwoleńcy czyli Młodzianowie niebędą nadal podpadać przeszłym zwyczajom nieprzyzwoitym w gospodzie. Czeladź starsza powinna co gospoda wszyst=kim towarzyszom artykuły niniejsze czytać.

20) Wszyscy towarzysze i młodzianowie mają bywać na mszach świętych suchedniowych magistrowskich pod karą 12 gr. i ze światłem swojem asystować, także i na pogrzebach magistrowskich.

(Oblat. in Libr. inscript. officii con=sular. cracov. Tom. 58 p. 1219–1224)

66 / 552

Cech skrzypków (Fidicines) czyli Serbaków.

1679 d. 17 Maji. – Starsi i młodsi bracia ~~[illegible]~~ skrzyp=
ków (fidicines cracov.) krakowskich uchwalają, aby
wstępnego do cechu bracia płacili zł. 12 a nie talar
czyli 6 zł. jak dawniej, ponieważ pieniądze ~~[illegible]~~ kon=
fraternii nie wystarczają na opatrzenie ołtarza
konfraternii na msze i na świece. – Seniorowie kra=
kowscy Jakób Nieszporkowski i Wojciech Dopozycki;
Seniorowie ~~kle~~ kazimierscy: Jan Sikorski, Sebastian Kuczarski;
Seniorowie kleparscy: Walenty Stanowski, Walenty Zygmun=
towicz; Notariusz Tomasz Sojecki; Stołowi: ~~[illegible]~~ Sebast.
Klimkowicz, Błażej Bocheński, Stanisł. Wierzchowski, Kasper
Wadowski, Jan Szymunski, Piotr Bardel, Mathias Grębowski
Stanisł. Dzierwiński, Mathias Tomaszowski, Wojciech Ko=
beczki; Andrzej Jastrzębski, Krysztof Sztukamięsa,
Bartosz Mikrza, Walenty Kowalski, Franciszek Dolejczyk,
Jan Kwiatkowski, Jan Mizgulski; Jan Mysłowski. – Posłowie:
krakowski Jan Kowalski; kazimierski Wojciech Podolecki;
kleparski: Wojciech Rybka.

Bractwo Uzualistów, Cymbalistów, Serbistów i Muzykantów.

Augustus III rex (Varsaviae d. 23 Septembr. 1748) confirmat sequens privilegium Contubernii unitae companiae usualistarum musicantum, cymbalistarum, serbistarum aliorumque non ex arte sed rudi Minerva lyras, chordas, cymbala tangentium et articulos ad preces Aegidii Morkiewicz Senioris Laurentii Ziembinski viceSenioris, Stanislai Kempinski notarii ejusdem confraternitatis.

Michael rex (Cracoviae d. 8 Novembr. 1669) confirmat sequens privilegium Vladislai IV et articulos Fraternitatis unitae companiae Musicantum Usualistarum qui per scientiam suam licet usualem in ecclesiis honorem divinum tactu lyrae promovent: (Hieron. Linocci Sekret.) (jest w Zbiorze p. 357)

1) Vladislaus IV rex (Varsaviae d. 16 April. 1643) confirmat sequentes articulos contubernii unitae companiae usualistarum musicantum, cymbalistarum, serbistarum aliorumque non ex arte sed rudi Minerva lyras, chordas cymbala tangentium: (Jac. Max. Fredro regens cancel. maj.) (Oblat in act. castr. crac. fer. 3a post domin. Jubilate 1643. Libr. Rel. Tom. 69)

Proconsul et consules civitatis Casimiriae ad Cracoviam (in praetorio feria 6ta ante fest. S. Martini pontif. d. 6 Novembr. 1642) approbant erectionem unitae companiae usualistarum musicantum Cymbalistarum, Serbistarum et aliorum non ex arte sed rudi Minerva lyras, chordas cymbala tangentium, atque sequentes articulos porrectos per seniores ejusdem companiae: Joanne Rosnicki (alias Latka), Martino Nakielski e Cracoviensi, Valentino Dudek, Floriano Sadkowski e Casimiriensi, Nicolao Krzeszowski, Joanne Jankowski e Clepardiensi civitate: (jest w Zbiorze p. 357)

Uznalistowie)
My (Cymbalistowie, Serbistowie i inni non ex arte Muzykan=
ci za zgodliwem Starszej i młodszej braci zezwoleniem, aby P. Bogu
cześć, Kościołowi ozdoba, i rząd między nami był w stołecznym
mieście Krakowie, Kazimierzu, Kleparzu i po przedmieściach
taki porządek Kompanii albo Kongregacyi naszej stanowiemy.
1) Ustanawia się Kongregacya. 2) Każdy brat powinien na każde
suchedni stawić się na ~~[illegible]~~ mszą do Kościoła Bożego Ciała
na Kazimierzu pod winą 6 gr. do skrzynki. 3) Obrani Starsi ra=
chunek roczny wziątku i wydatku w środopostną niedzielę
będą zdawali. 4) Co dwie niedziele (mają się bracia schodzić do
gospody (gdzie będzie skrzynka bracka z przywilejami do której
będą 2 klucze u 2 starszych) za obesłaniem pod winą 6 gr. 5)
W gospodzie mają się wszyscy spokojnie i uczciwie zachować
pod karą wedle uznania starszych. 6) Nie powinien brat supplan=
tować, ale powinien się na tablicy podpisać ten który naprzód
najęty będzie do grania na weselu; a który by się ważył
contra czynić, tedy połowicę pieniędzy od aktu wesela da bratu
który był zaciągniony, a drugą połowicę do skrzynki i winę
według uznania. Do gospód nie powinien jeden drugiego nadcho=
dzić. 7) Którybykolwiek lub Serbin lub Szyposz lub Cymba=
lista przywędrował, tedy mają bracia do niego przydać innego,
i 2 niedziele dać mu kryszłu; a jeżeli by się niechciał dłużej
bawić powinni go bracia na drogę założyć ze skrzynki; a
jeśliby się chciał zostać i jeżeli jest sposobny i biegły powi=
nien się wkupić do Kompanii i dać do skrzynki i grzywnę
wkupnego. 8) Któryby brat lub jego małżonka albo potomek
zachorował, powinni go w nieszczęściu bracia z skrzynki za=
łożyć. 9) Gdyby zaś brat lub żona bracka albo potomek umarł
w niedostatku, mają się wszyscy złożyć na pogrzeb i być na nim
pod winą 6 gr. 10) Bracia na starszeństwo obrani i wysadzeni mają
mieć pewne salarium; pisarz od wpisania brata w regestr Kom=
panii będzie brał 3 gr. a poseł na kwartał 12 gr. 11) Bracia
co kwartał dawać mają do skrzynki po 8 gr. na ochędóstwo ołtarza
brackiego i inne potrzeby. 12) Żaden nie ma się ważyć z obcym
i niebędącym w Kompanii grać pod winą według uznania braci.

13) Chłopięta którzy nie są doskonali mają być pomiędzy bra=
cią dla ćwiczenia rozdani. 14) Gdyby starszy odjechał albo był
zatrudniony ma na swoim miejscu zasadzić innego brata. 15)
Każdy któryby chciał naszą muzyką bawić się a nie był w kom=
panii usualistów powinien bractwo przyjąć i dać wkupnego
i grzywnę. 16) Brat który jest najpóźniej przyjęty powinien obwiesz=
czać bracią co starsi rozkażą i w kościele porządek odprawować,
gasić, zapalać świece. 17) Żaden brat niemoże się od powinności
gruntem szlacheckim lub księżym zasłaniać, lecz powinien miejs=
kie prawo przyjąć i ciężary miejskie ponosić. 18) Ci wszyscy co po
gospodach grają, powinni bractwo przyjąć inaczej wolno ich zabó=
rać. Wyjmują się zaś za wolą radziec od tego punktu dudo=
grajowie, szypoșze i inni instrumentaliści przychodniowie, gos=
ciñni, szlacheccy. – Articulos hos itaque Consules Casimir. appro=
bant cum conditione ne aliquis ex musicantibus usualistis per
totum quadragesimale tempus, item qualibet feria sexta, nec
non in festis ecclesiae solennioribus et in tempore Adventus Domini
apud Judaeos in actibus nuptiarum, conviviorum cymbala
lyras et alia instrumenta rudioris Minervae pulsare audeant.
2) Artykuły dodane przez Króla Michała roku 1669. 1) Star=
szym ma być oddawana rewerencya podwiną. 2) Którykby brat
chciał być towarzyszem przy skrzynce ma odprawić służbę po=
selstwa przez 1 rok i 6 niedziel. 3) Bractwo będzie miało forum
w sprawach w grodzie Krakowskim wyjąwszy causas fundi. 4)
Aby żydzi temuż bractwu w weselach ucztach tak w Krakowie,
Kazimierzu, Kleparzu i przedmieściach nie przeszkadzali pod winą
30 grzywien z których połowa bractwu a druga grodowi przypadnie.
3) Artykuły dodane przez Króla Augusta III roku 1748: 1)
Starsi winni ludzi rozpustnych i swawolnych, szulerów, karciarzów
kościarzów wprzód napomnieć a potem z Kongregacyi uzualistów
wymazać. 2) Aby każdy z osobna z tejże Kompanii uzualista gra=
jący na aktach weselnych ucztach albo raczej ochotach czyli na gospo=
dach w Krakowie, Kleparzu, Kazimierzu, Stradomiu, Zwierzyńcu
i innych przedmieściach miał bezpieczeństwo od wszelakiej Kapeli
przy kościołach zostającej; każdą napaść ma urząd grodzki karać.

3) Aby żydzi nigdzie oprócz w mieście żydowskiem, nie grawali pod zabraniem instrumentów; wolno jednakże takiego żyda chcącego grawać przyjąć do towarzystwa, jeżeli ponosić będzie ciężary brackie: na schadzce jednakże zdaleka od braci a nie zarówno ma zasiadać; a gdyby obradom kongregacyi przeszkadzał ma być karany winą 30 grzywien.

(Oblatum in castro crac. fer. 5a post dom. Reminiscere 1774. Lib. Relat. Tom 205 pag. 473–484. №. 141)

(Przywilej Króla Michała z r. 1669 oblat. in castro cracov. fer. 2a ante fest. S. Priscae 1670 Libr. Relat. Tom 97 pag. 78–91 №. 42)

1655 d. 25 Aprilis, Varsaviae — Joannes Casimirus rex in basilica SS. Petri et Pauli Cracoviae patrum Societatis Jesu fundat capellam musicorum vocalistarum et instrumentalistarum quos musicos in una domo habitantes in numerum musicorum et servitorum regis ~~...~~ suscipit et cuilibet facultatem artem musicae ubique exercendi prout artem liberam nullis contuberniorum articulis obnoxiam, ~~et~~ concedit item facultatem pueros in arte musica edocendi, omnesque musicos hujus capellae ab omnibus jurisdictionibus eximit (Oblatum A. 1739 ad acta Cracov. castr. Libr. Relat. crac. Tom. 163 p. 1638 — cum confirmatione Cracoviae d. 10 Decembr. 1697 Augusti II et Varsaviae d. 5 Aprilis 1739 ~~...~~ Augusti III)

1605 sabbato post domin. Jubilate. — Muzykowie starsi (Jakób Inderlant) i młodsi tak Króla Jmci jako i tutecżni Krakowscy dali przypozwać do Urzędu grodzkiego Michla Finderlina Storcistę iż nie zachowuje porządków Bractwa tego mającego przywileje od Królów i od Zygmunta III, iż nie daje składek przepisanych do skrzynki brackiej z której się utrzymuje chwała Boża w Kaplicy Muzykowskiej, iż z niebrackiemi muzykami grawa, iż nie bywa na mszach i processiach jako heretyk. — Starszym bractwa muzyków był wtedy Jakob Niderland.

1634 d. 8 Kwietnia w Krakowie — Krzysztof Słowikowski, Stanisław Konradt, Andrzej Betza, Andrzej Piotrkowczyk J. U. Dr. rajcy Krakow. deputowani na uspokojenie różnic prawnych pomiędzy Muzykami w Bractwie muzyków Krakowskich będącemi ale nie mieszczany Krakow. a pomiędzy muzykami tegoż Bractwa mieszczany Krak. następujące Artykuły uchwalają stosownie po przywilejów Królewskich bractwu temu

służących: 1) Starsi absentujących się w schadzce przez pisarza swego notować mają; a Brat obesłany gdy do schadzki później niż w godzinę to jest po wycieczeniu zegarka ciekącego od Starszych na stole postawionego przyjdzie, nie opowiedziawszy słusznej przyczyny, ma dać 1 grosz winy do skrzynki. 2) Brat któryby podczas schadzki przebiegał się z miejsca na miejsce i rozmowami niepotrzebnemi przeszkadzał, ma dać 6 gr. winy. 3) Brat niebędzie który w schadzce [illegible] z potrzeby przypadającej [illegible], ma dać 3 gr. winy, na suchedniowej 6 gr. na pogrzebie brata 6 gr. jego żony, brata i dzieci 3 gr. na elekcyi starszych 12 gr., na wotywie na S. Grzegorz 12 gr. na wotywie na S. Łukasz 12 gr. winy i to zaraz nazajutrz pod deferowaniem do Radziec lub urzędu grodzkiego gdzie zapłaci 5 grzywien kary. 4) Ponieważ przywilej Zygmunta III i innych Królów zakazuje aby bracia u Żydów nie grywali, więc mają przestępni być karani; a jeśli sobie który wyjedna wolne granie u Żydów, ma płacić do skrzynki brackiej od każdego złotego po 2 gr. 5) Każdy który przyjdzie do miasta a z muzyki żywności nabywać chce ma prawo miejskie przyjąć pod winą 14 grzywien; co się jednak nie ściąga do tych który chcą grać w kościele, byle tylko po bankietach i weselach nie grywali 6) Brat któryby drugiemu służbę na bankiecie lub na weselu przeszkadzał przez zganienie jego lub oddalenie nieuczciwym obyczajem ma być i kamieniem wosku karany do kaplicy, podobnie gdyby się który sam wpraszał łżąc i ganiąc drugich. 7) Co roku mają być według przywileju starsi obierani to jest 2 Starsi z Kapelli Króla JMci i 2 Starsi z mieszczan Kraków.

Consules cracov. (fer. 3a post domin. Sanctiss. Trinitatis 1634) ordinationem hanc ad praeces fam. Stephani Skorupkowic, Christopheri Rosiecki, Joannis Długosz et Joannis Kencki Seniorum fraternitatis musicorum cracov. approbant.

(Acta consul. cracov. Tom. 36 p. 930-932)

63 / 358

Cech śledziowników (Halecistae).

Consules civitatis Crac. concesserunt 1607 privilegium Fraternitati Halecistarum Cracov. per Sigismundum III confirmatum a. 1607 hujus tenoris.

1) Wszyscy kupcy lub goście przywożący ku przedawaniu do Krakowa śledzie, ryby słone, łososie, strakuszy i jakiekolwiek ryby bądź suche mają takowe na składzie pospolitym Krak. a nigdzie indziej składać i z miejsc sprzedawać pod winą 5 grzyw. 2) Aby żaden po domach w mieście śledzi ani węgorzy nie sprzedawał, tylko ci sprzedawać mają którzy w jatkach śledziowych siedzą, pod zabraniem takowych śledzi i węgorzy i rozdaniem do szpitalów. 3) Kleparzanie, Kazimierzanie i inni nie mają tu na składzie Krakowskim śledzi, węgorzy i innych ryb suchych i słonych przekupować ani też od gości ku przedawaniu przyjmować, pod utraceniem towaru. 4) Przekupki i okienniczki które przedają śledzie i węgorze w domach, piwnicach i na oknach nigdzie indziej tylko w jatkach śledziowych kupować takowe mają, pod zabraniem towaru i rozdaniem do szpitali.

(Ex actis consul. crac. 1607)

1590 d. 17 Maji Varsaviae. – Sigismundus III rex con=
servat famat. Matthaeum Kyekula civem cracov.
ejusque conjugem Annam in usu et posessione
ad vitam institae sitae in eo ordine institarum
in quibus haleces venduntur cum facultate ad occa=
rum solis vendendi haleces et quosvis pisces sole
vel fumo duratos aut salsos videlicet esoces,
angvillas, certas et haleces

Cech śledziowników (allecistae)

Consules cracov. (fer. 4a post domin. Reminiscere 1549) na prośbę wdów w jatkach śledziowych postanowili aby 4 pierwsze narożne jatki śledziowe, po 2 z obu stron z uderzeniem godziny 23ej były zamknięte, a to dla tego aby i środkowe jatki targować ~~mogły~~ mogły. Nad czem starsi (Seniores Contubernii Allecistarum) czuwać mają.

Ustawy bractwa śledziowników Krak. nadane przez rajców Krak. w poniedziałek przed Gromnicami 1575 (w zbiorze pag. 539) – w poniedziałek przed S. Małgorzatą 1619 (w zbiorze pag. 537) – w wilią SS. Szymona i Judy 1669 (w zbiorze pag. 541)

1563 fer. 4a post f. Conversionis S. Pauli. – Rajcy Krak. pozwalają śledziownikom kupować i sprzedawać śledzie i węgorze w beczkach (czego im dotąd kupcy bronili) byle za własne pieniądze. (Acta cons. Tom. 22)

1567 Seniores Salsamentariorum seu Allecistarum crac. revident alleca cognomento Schumskie cerklowane in tunis empta in Thorun quae fuerunt adulterina vulgo niewarunkowe scilicet ultra modum minuta neque digna quae notis circulorum nobilitarentur nempe quae apellantur cerklowane.

Haleciftae

A. 1604 Rewizya czyli Obwod ryb (odbywata się kilka razy urzędownie, Szczupaki [słonych]

A. Ryba pograniczna na łaku pływająca (marynata)

Ryby słone t. j. pograniczny Szczupak

na beczce musiała być cecha palona i w czopku (albo gmerek palony czyli gmark palony kupiecki

Sodalitas custodiae piscium alias Rybitwi stróżai Krak. byli r. 1604 inni od Śledziarzy

A. 1605

na obwodzie znaleziono 16 Szczuk głownych odchlic albo marlic

liny

Beczki ryb słonych [szczuk] lwowskich miały cechę lub lub

Przy obwodzie znaleziono 2 zathlice gryfujące do trzeciej warstwy w beczce — ryby romiane skrzele mające śmierdziały

A. 1549 Jacobus Wethklo de nova civitate skarży iż 8 tunnas halecum vulgo flamskych kupił od Barbary Lifmaninowej w Toruniu, z tych 3 było cum adulterinis manibus halecibus vulgo Ulheringis. Gmerki (Gmark) były na tych beczkach

A. vas ludorum falsorum leopoliensium cum

Dr. VEIT MEYER,

prakt. Arzte, Ordinarius an d. homöop. Poliklinik zu Leipzig, Redacteur der Allgem. homöop. Zeitung, mehrerer gelehrten Gesellschaften Mitgliede.

2. vermehrte und verbesserte Auflage.

8. geheftet. 25 Ngr.

Entwicklung

eines wahrhaft

physiologischen Heilverfahrens.

Von

Dr. med. **O. Wislicenus**

in Eisenach.

1860. gr. 8. geheftet. 2 Thlr. 20 Ngr.

Die bekannt gewordenen Urtheile stellen das Werk als das beste in der homöopathischen Literatur dar.

Herausgegeben und mit vergleichenden Bemerkungen versehen

von

Th. J. Rückert,

prakt. Arzte in Herrnhut.

gr. 8. Bis jetzt erschienen 30 Hefte à 15 Ngr.

Supplemente dazu.

Zusammengestellt und mit vergleichenden Bemerkungen versehen

von

Dr. **F. G. Oehme,**

prakt. Arzte in Concord, N. H.

Herausgegeben von

Th. J. Rückert.

gr. 8. Bis jetzt erschienen 4 Hefte à 15 Ngr.

OTTO PURFÜRST IN LEIPZIG.

Leipzig, Engelhardt.

Cech Smatruzanow

1600 fer. 6a ante domin. Oculi. – Consules civitatis Cracov. ad requisitionem Seniorum Congregationis Mulierum in Smatherhaus venditioni insistentium (Smatruziani) confirmant sequentes articulos:
ne ullatenus puellae et virgines continue in Smetterhaus resideant, verum matres ipsaemet in locis per sortitionem moduli locorum ipsis cessis; virgines vero earum per intervalla tantum insidere possunt, quando aut valitudo matrem aut alia urgens causa postulaverit; interim tamen homines otiosos confabulationibus morari aut aures illis praebere non debebunt: fit enim plerumque lubricus ad vitia gradus accedente occasione. 2) Mulieres quae maritis cohabitare nolunt omni cura arcendae sunt, ne aliis scandalo sint. Item ineptae quae fama laborant et viduae quae male vulgo audiunt: talibus in Smeterhaus residendi locus non erit. 3) Mulieres seniores pro juramento diligenter observabunt et notabunt ad officium quoslibet excessus puniendos. 4) Quilibet ex congregatione licet vir vel mulier non plus per annum quam tribus vicibus in Silesiam (respective ad oppidum Bilsko telae coemendae gratia) proficisci habeat facultatem, et prius Senioribus ex Smetterhaus iter suum denuntiet sub poena 5 marcar. (Acta offic. consular. pag. 538)

1639 Bractwo Smatruskie na Smatruzie Krakowskim siedzące ma przywileje dawne o nieprzedawaniu płócien wszelakich, cienkich i grubszych, rąbków, cwelichów i wszelakiego towaru mierze Smatruzkiej należącego na łokcie i całemi sztukami; które to towary nigdzie indziej tylko na Składzie Smatrus: kim uprzywilejowanym sprzedawane być mogą.

1661 d. 1 Aprilis – Rajcy Krakow. publikują: Ponieważ bractwo płócienników Krakow. według przywilejów swych daw: nych zasiadło znowu na miejscach swoich na Smat: ruzie Krakowskim, przetoż aby każdy kto do tegoż bractwa należał, powracał do miejsca swego na Smat: ruz; oraz iż cudzoziemcom, żydom, przekupniom zabrania się płotna wszelakie, białe, surowe, far:, bowane, obrusy, serwety, ręczniki, rąbki, podgor: skie i cudzoziemskie, cwelichów, drelichów i innego towaru płóciennego zabrania się sprzedawać w skle: pach domach na rynku, na sragach, pod Krzyżem, w Bogatych Kramach na Tandecie lub we dworach szlacheckich tylko na Smatruzie Krakowskim i Składzie uprzywilejowanym; także aby się nikt nie ważył robo: tej nowej szytej płóciennej gdzie indziej sprzedawać tylko na Smatruzie, na przeszkodę Płócienników smatruskich.

Jura et privilegia Telatrium ex Smetterhaus per consules cracov: Anno 1593 concessa:

Żaden cudzoziemiec a zwłaszcza Ainlegerowie, Żydowie, Przekupniowie płótna wszelakiego białego, czarnego, czerwonego, zielonego, obrusów, ręczników, serwet, rąbków, co tu w Królestwie robią, cwelichow i wszelakiego towaru mierze śmatruskiej należącego nie ma indziej składać, ani krajać, ani przedawać jedno na składzie śmatruskim na śmatruzie tak w jarmark, jako i procz jarmarku, i to całemi sztukami; albowiem tam są obowiązani miastu płacić od 50 łokci kwartnik, od 100 łokci szeląg. – Roboty szytej nowej wszelakiej płóciennej nie ma nikt przedawać oprocz Pań śmatruskich na miarach śmatruskich, pod utraceniem. – Płótna białe, farbowane wszelakie, czarne, czerwone, zielone, surowe, tak że i te pstre co je zowią barchanem, także roboty szyte nie mają pod Krzyżem być przedawane ani krajane, ani na Landecie, ani po Kramikach okolicznych rynkowych, ani na szragach u przekupniów, ani w chlebnych jatkach wszelakiego czasu tak w jarmark jako i krom jarmarku, jedno na miarach śmatruskich. – Dla zapobieżenia oszukania wszelkie płótna przywiezione do Krakowa z Szląska, z Bielska, z Podgorza sztuczkami i potłuczkami mają trzymać każda sztuka jako kęs 100 łokci, a połkęsa 50 łokci pewnej miary, pod zgubą tegoż płótna.

pod utratą towaru.

(połsetek)

A który by się mieszczan krakowski ważył dopuścić płót=
na składać w domach swoich a nie na śmatruzie na
składzie, takowy będzie karan winą królewską czter=
naście grzywien.

(Acta consul. crac. Tom. 29 pag. 465.)

1563 fer. 4a post f. OO Sanctorum – Consules Cracov. ad petitionem Petri Jastrzamb et Joannis Scirbowicz nomine fratrum ac sororum in Smaterhusz telam vendentium confirmant sequentes articulos porrectos:

1) Zakazuje się aby przekupki nie sprzedawały na łokcie płótna w rynku, na tandecie (foro scrutario), pod krzyżem w rynku, w jatkach piekarskich ani w innych miejscach, na szkodę Smatruzanów którzy większe podatki opłacają.

2) Pozwala się Smatruzanom na skład płótna miejsce w Smatruzie między miejscem sprzedaży płótna a białoskórników: w którym to składzie podczas jarmarku wolno będzie obym płótno tylko sztukami sprzedawać.

3) W tymże miejscu wolno podczas jarmarków i podczas dni targowych przekupniom sprzedawać płótno ale tylko sztukami całemi.

4) Gdyby kto w innem miejscu płótno na sztuki lub łokcie sprzedawał, ma mu być zabrane.

5) Ponieważ uczty brackie przez Rajców są wzbronione więc każdy z braci lub sióstr ma złożyć do skrzynki brackiej 6 zł p. na sprawienie broni i hakownic.

6) Starszym dozwala się prawo zarządzania, administrowania i (karania) stanowienia kar w bractwie.

7) Każdy brat którego żona w Smatruzie sprzedaje, nie ma się wymawiać od cechu i obowiązków.

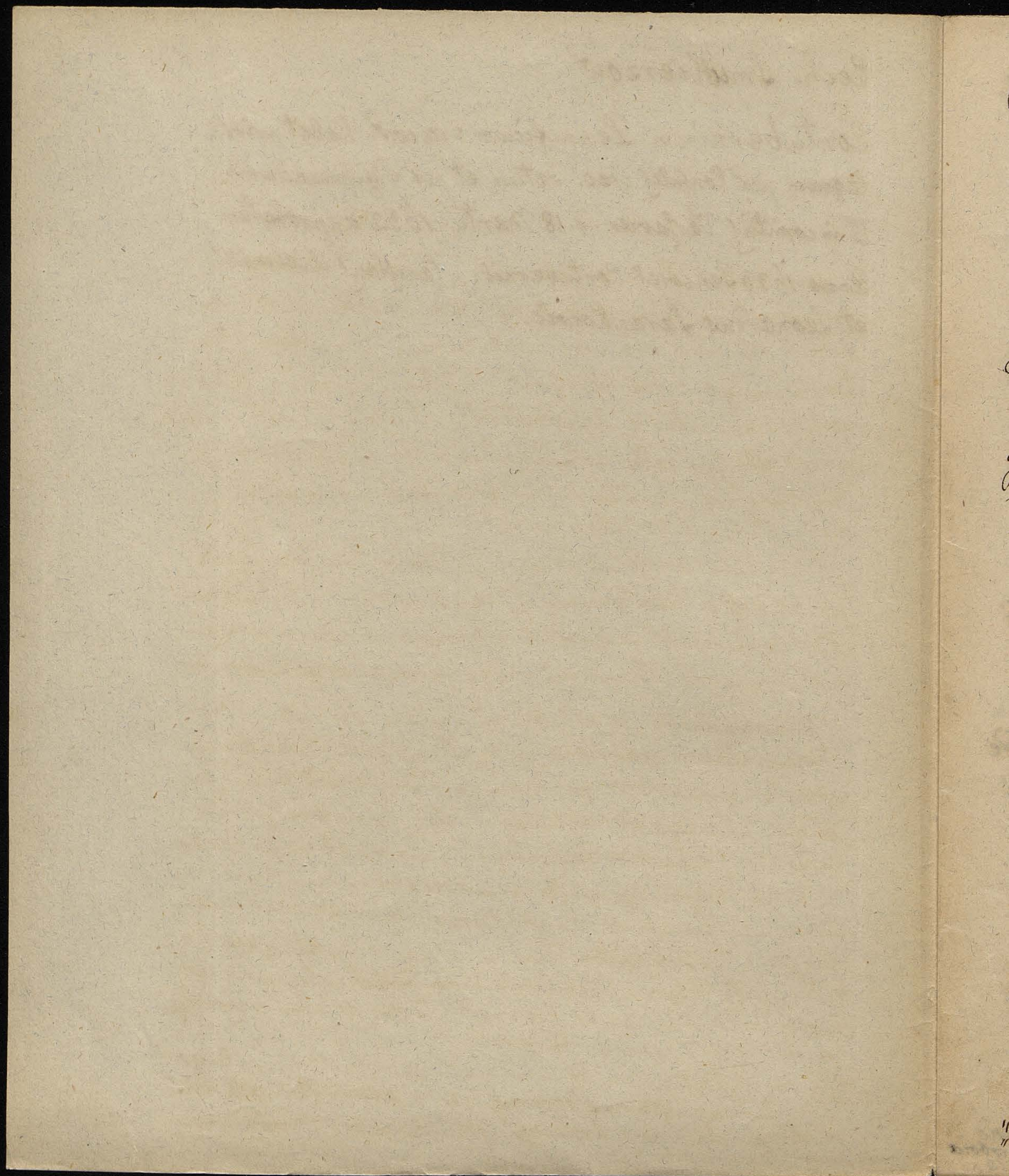
(Acta consul. crac. Tom 22 pag. 440–441)

1566 fer. 6a post dom. Invocavit. – Consules cracov. ad preces fratrum et foeminarum fraternitatis in Smaterhaus telam vendentium, sanxerant: Co kwartał ma się odbywać losowanie miejsc i porządku w którem w Smatruzie sprzedawać mają płótno. (Acta consul. crac. Tom. 22 p. 724)

Cech Smukierzów

Contubernium Pennificum cracov. habet privilegium per Consules crac. datum et per Sigismundum III in comitiis Varsavien. d. 18 Martii 1632 approbatum

Anno 1633 Seniores Contubernii: Stanislaus Zielinski et Leonardus Sarankowic.

Cech Smuklerzow

Sigismundus III Rex Poloniae (In comitiis regni generalibus Varsaviensibus die 18 m. Martii 1632) confirmat sequentes articulos Contubernii Pennarum Structorum vulgo Szmuklerzow civitatis Cracov. ex Actis consularibus Cracov. depromptas... et in fine adjicit ne ulli Judaeo, aliisque extra contubernium artem hanc exercere operasque vendere, exceptis diebus foralibus, sub amissione operarum et poena 30 marc. liceat.

a) Consules civitatis Cracov. (Actum in Praetorio Cracov. fer. 4a post f. Exaltationis S. Crucis prox. d. 17 Septembr. 1631) confirmant sequentes articulos in lingua polonica per Pennarum structores vulgo Szmuklerze productos:

b) Roku Pańsk. 1631 d. 8 Sept. Spisane Porządki jednostaynym głosem uchwalone przez Stanisława Zielińskiego, Lenarta Szarankowicza, Macieja Rzeczkowskiego, Jana Załogę, Andrzeja Wrońskiego i insze Szmuklerze Krakowskie, Cechu nowozaczętego Szmuklerskiego Krakow:

1) Każdy któryby rzemiosło Szmuklerskie w Krakowie robić chciał powinien się wprzód starać aby do wolności i praw miasta a potem do Bractwa albo Cechu Smuklerzow Krak. był przyjęty. Ktoby nienależąc do cechu ~~śmiał~~ ważył się potajemnie rzemiosło robić albo znaki rzemiosłu temu należący wywieszać ma być winą 20 grzyw. karany.

2) Każdy wstępujący do cechu, ma te sztuki robić: „Naprzód taśmy dwiema wątkoma robionej łokci 4, jeden wątek złoty drugi „jedwabny, Pętlic parę drotowego złota albo srebra w kostkę wszakże

Któryby takowych sztuk robić się zbraniał, tedy powinien odłożyć do cechu 25 zł.; z osobna powinien dać wstępnego 10 zł. co się ma obracać na cechową publiczną potrzebę i rachunek urzędowi Radziec z tego dziać się powinien.

3) Żaden brat cechu Szmuklerskiego niema się ważyć aby miał fałszem narabiać, to jest między jedwab nici przymie=szywając, między srebro albo złoto szych wenecki, ale po=winien prawdziwie robić i bez oszukania przedawać pod karą 10 zł. i oddaleniem z Rzemiosła za 4tym razem.

4) Przeszkodnik albo Partacz (oprócz Jarmarku) ma być u=pomniony aby robić się nieważył, potem ma mu być robota z naczyniem zabrana.

5) Żaden Kramarz nie ma sprzedawać w budach, Kramach, sklepach sznurków, guzików, pętlic i inszych robót rzemiosła szmuklerskiego.

6) Który by się u Partacza uczył nie ma być przyjęty do Cechu

7) Chłopiec przy przyjęciu ma ukazać świadectwo dobrego uro=dzenia przy wpisaniu ma złożyć do skrzynki 1 zł. a gdy wol=nym zostanie 2 zł.

8) Schadzki cechowe mają się odbywać raz na kwartał przyczem ma być otwierana skrzynka cechowa z przywilejami. Na każde schadzki mają mistrzowie do skrzynki składać po 6 gr. a czeladź po 3 gr. Ktoby wezwany do cechu nie chciał przybyć ma dać 1 zł.

9) Czeladnik który by u Żyda albo Partacza robił, ma być karany więzieniem; a mistrz którzyby robotę żydowską za własną udawał ma dać winy 5 grzyw.

10) Żaden mistrz nie ma przyjmować chłopca który odszedł od innego mistrza. Chłopiec zaś którzyby wróciwszy nazad u mistrza swego chciał się douczać, ma dać winy 2 zł. Mistrz którzyby odmawiał drugiemu czeladnika albo chłopca ma dać winy urzędowi radzieckiemu 2 grzyw. a do Cechu 1 grzyw.

11) Czeladnik którzyby bez słusznej przyczyny odszedł od mistrza nie ma być od drugiego przyjęty. Mistrz gdyby chciał czeladnika odprawić ma mu 2 niedziel wprzód oznajmić. Czeladnik którzyby około roku u mistrza w robocie przetrwał ma przed odejściem na 4 niedziel robotę wypowiedzieć, a jeżeliby po troku robił, na niedziel 2.

12) Mistrze przestrzegać mają, aby Czeladź na noc w domu wszes: nie bywali a nie po gospodach spali. Czeladnik któryby bez poz: wolenia w domu na noc nie był ma dać do Cechu na Szpital 12 gr.
13) Towarzysz wyzwolony nim mistrzem zostanie ma przez 3 lat wędrować.
14) Mistrzowski syn ma 2 lat wędrować, a gdzieby takowy córkę mistrzowską pojął, ma być bez kosztów do cechu przyjęty.
15) Wdowa po mistrzu jeżeli się przystojnie sprawuje może rze: miosło dalej prowadzić.
16) Starsi cechowi mają się opiekować dziatkami zmarłego mistrza.
17) Czeladnik któryby wdowę po mistrzu pojął ma być przy: jęty do cechu bez kosztów, jednak ma sztuki robić.
18) Starsi cechowi mają od Braci ściągać podatki publicz: ne i pobory do skarbu J. K. Mci.
19) Na pogrzeb mistrza mają iść wszyscy mistrze z żonami i towarzyszami pod winą 1 zł. na mistrza a 10 gr. na towarzysza. Na pogrzeb mają być zawsze 4 woskowe świece chowane u Starszego przysięgłego.
20) Na każde suchedni powinni się wszyscy mistrze z żonami i towarzyszami na mszy żałobnej stawić, pod winą takąż.
21) Od dekretu cechowego wolno apellować do radziec, jed: nak gdyby który z uporu od cechu apellował powinien dać do skrzynki 2 grzyw. iż Bracią daremno w prawo powłoczy.
22) Bratu cechowemu mającemu ucisk̄enie od cechmistrza wolno żądać sprawiedliwości od Urzędu Radziec.
23) Żaden brat nie ma ganić roboty drugiego brata pod winą 5 grzyw.
24) Do cechowej ~~[illegible]~~ schadzki nie ma żaden mistrz ani cze: ladnik przychodzić z orężem albo bronią jaką kolwiek pod karą 2 zł.
25) Czasu namów społnych w zgromadzeniu żaden brat nie ma dru: giemu wotum przerywać pod winą 15 groszy.
26) Mistrz któryby z płochości dokąd ińdziej wywędrował i gdyby go niebyło przez 1 Rok i 6 niedziel, ma odpadać od Rzemiosła.

27) Najmłodszy brat powinien posługi cechowe odprawiać dopóki inny ponim nie nastanie.
28) Do cechu żaden heretyk albo religii innej przyjęty być nie ~~może~~ ma.
29) Do zgromadzenia pospolitego człeka, które na Ratuszu za dzwonieniem zwykło bywać z rozkazania Urzędowego powinni Mistrze bez odwłoki przybywać.
30) Z początkiem każdego roku ma się odbywać obieranie Starszych Cechowych, ma być jeden wybierany z starszych a drugi z młodszych; wprzód jednakże ma być liczba czyniona.
31) Żaden z Braci nie ma na obcej gospodzie czynić zmianki o porządkach cechowych przy posiedzeniu odbytych pod winą 5 grzywien.

(Oryg. na pergaminie na 4 kartach – pieczęć oderwana)

Joannes Casimirus Rex Poloniae (Varsaviae d. 16 Maji 1650) confirmat sequentes litteras pergameneas Contubernii Pennarum Structorum vulgo Smuklerzow civit. Cracov.

a) Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae die 24 Julii 1644) confirmat sequentes literas papyraceas ex Actis Consularibus Civitatis Cracov. emanatas, Contubernii Pennarum Structorum vulgo Smuklerzow.

b) Consules Civitatis Cracov. (in Praetorio Cracov. fer. 3a pridie f. Exaltationis S. Crucis d. 13 Septembr. 1633) confirmant sequentes Articulos per Pennarum Structores Cracovien. alias Smuklerze conclusos, ordinationemque laudatam:

c) Roku Panskiego 1633 ku pospolitemu dobremu Cechu Smuklerskiego Krakowskiego nastepujące Porządki opisane są i głosem jednostajnym uchwalone przez Stanisława Zielinskiego Lenarta Szarankowicza, Macieja Rzerzkowskiego, Jana Załogę Andrzeja Wrońskiego, Pawła Golankowicza i inne Smuklerze krakowskie.

1) Wstępnego powinien będzie dać wpisawszy się do Bractwa 40 zł. Sztuki Smuklerskie to jest Pętlicz parę drutowych złotych w kostkę robionych i z Guzem, Dwie Taśmy toku cztery na szesc dziur dwoma wątkami robioną jedwabiem i złotem, Taśmy na 6 dziur robioną toku półszosta ze złotem i srebrem i dwiema kolorami jedwabiu – a który by się wzbraniał robić powinien dać do cechu za każdą sztukę 20 zł. a na miejsce Kolacyi 30 zł.

2) Dla sławy rzemiosła słuszna aby Białegłowy w tym rzemiośle uczone niebyły. Przeto żaden mistrz ani czeladnik nie ma uczyć żadnej

Białejgłowy chyba córkę swą własną, która tylko do robot pom=
niejszych i podlejszych może być przypuszczona.

1) Żaden mistrz obcej osoby któraby przystojnego do cechu wstę=
pu nieuczyniła nie ma uczyć pod winą 10 groszy.

2) Żaden mistrz pod winą ½ kamienia wosku nie ma przyjmować czeladnika nieznajomego któryby się nie wywiódł świadectwem swego poczciwego urodzenia i dowodem wyuczenia i wyzwo=
lenia się.

3) Nie wolno drugiemu odmawiać czeladnika pod winą ½ kamie=
nia wosku.

4) Synowie mistrzowscy których nastkami zowią mają tylko połowę powinności odprawować.

5) Wdowa po zmarłym mistrzu może rzemiosło robić. — Któryby mistrz cudze rzeczy, jako się to w piórach trafić by mogło, za swoje zamie=
niać się ważył, przeświadczony, za pierwszym razem ma kamień wosku do cechu oddać; za trzecim razem ma być oddalony od rze=
miosła.

6) Żaden mistrz ani czeladnik nie ma uczyć ani inszej religii ani też u żydów, partaczy i niecechowych robić pod karą 6 groszy.

7) Towarzyszom czeladzi wolno mieć skrzynkę swoję do któ=
rej by składki i porządki swe chowali, do której klucz jeden przy mistrzu a drugi przy starszym towarzyszu zostawać ma. Powinni także Ojca i Gospodę mieć u jednego z mistrzów i tamże skrzynkę chować.

8) Towarzysz któryby występny karaniu niechciał podlegać, takowy ma dać do cechu 2 zł. winy, a gdyby warsztatu nie ~~[illegible]~~ pilnował i nieprzystojnemi postępkami się bawił takowy ma być surowiej karany.

9) Towarzysz ukrzywdzony może w cechu mistrza zaskarżyć.

10) Mistrz nie ma postępować Czeladnikowi zarobków nowych krom piór prania, starzyzny nicowania i co mniejsze rzeczy. A gdzieby Czeladnik dla siebie co nowego robić miał bez pozwolenia mistrza ma być karan pod kamieniem wosku.

11) A jeśliby się trafiło prać piór 30 albo 40 tedy od tego połowa zarobku mistrzowi a połowa czeladnikowi należeć będzie. Wszakże gdzieby się trafiło skrzydło, forgi i t.p. do takiej zapłaty czeladnik należeć nie ma pod winą 10 funtów wosku.

11) Czeladnik któryby szkodę uczynił tak w piórach jako i w in=
szych rzeczach, któraby około 2 zł. wynosiła, takowy pierwszy raz
ma dać do skrzynki czeladnej winy 2 grzyw. lub więzieniem karany
- a za trzecią razą od rzemiosła oddalony.
12) Żaden z mistrzów ani czeladzi nie ma kupować potajemnie
piór wszelkich bądź białych, bądź szarych nożyków, czaplich
i jakichkolwiek inszych zkądkolwiek przywiezionych - ale wszel=
kie pióra ~~[illegible]~~ takowe mają być przez starszych cechowych, oglą=
dane, stargowane i równo między wszystką bracią rozdzielone,
pod winą 10 grzyw.
13) Gdyby towarzysza u mistrza na warsztacie będącego list trybowny
zkąd inąd zastał, jego życie lub nieprzystojny postępek naganiający:
takowy tu rzemiosła robić nie ma, lecz się w pierwszem miejscu
ma usprawiedliwić.
14) Jeżeliby Chłopiec odbieżawszy mistrza, w inszym mieście tego się
rzemiosła uczył, ma być na wstręt jemu aby nie był przyjęty, pisanie.
A gdyby takowy zbieg wyzwolony, tu później przyszedł, tedy za towarzy=
sza poczytany być nie ma dopokąd mistrzowi swemu lata odbieżałe
nie odsłuży i do cechu winy 6 grzywien nie odda.
15) Czeladzi niewolno zuchwalnie świętować pod winą 20 gr. do
skrzynki cechowej, a gdyby był zuchwałem ma być karan 10 plagami
w cechu od młodszego mistrza. Toż samo gdyby w domu nie bywali.
16) Wypada mieć wzgląd na mistrzów, którzy by do ubóstwa przyszli.
17) Niewolno partaczom i żydom robót smuklerskich przedawać
ani rzemieślnicy robót swych z sznurami albo rapciami do rze=
miosła smuklerskiego należącemi nawiązywać nie mają.
18) Chłopiec do Rzemiosła przyjęty ma najwięcej 4 niedziel zos=
tawać na próbie, po czem ma być zapisany w cechu pod winą pół=
kamienia wosku.
19) Nowy mistrz ma dla uczciwości podczas sessyi cechowej
stać, a przy sprawach cechowych podczas skrzynki otworzonej zasia=
dać nie ma, aż powinności wszystkie odprawi.
20) Mistrz lub towarzysz któryby się pijaństwem bawił, gdyby nie poprze=
stał po upomnieniu ma być karany 6 funtami wosku, po trzeci raz potka=
mieniem wosku a po czwarty raz więzieniem.
21) Mistrze mają przestrzegać porządków cechowych. Podczas schadzki

po otworzeniu skrzynki cechowej ma być cech gajony, po któ-
rego zagajeniu uczciwość i skromność zachowana, a ktoby
gajnego cechu nieuszanował ma być karany w cechu winą
10 grzyw.

(Oryginał na pergaminie na 4 kart.
w Towarz. nauk. Krak. po Smo-
lenskim – bez pieczęci)

70/515

Burmistrz i Rada miasta stołecznego Krakowa (na Ratuszu Krakow. w sobotę przed Swiętem Przenajswiętszej Trojce d. 7 Czerwca 1732) chcąc dobry porządek między Slutarzami miasta Krakowa zachować, jako się z pp. Kupcami, i innemi osobami kiedy będą od nich zaciągmeni obchodzić mają i co do skarbu z roboty swej importować mają takową stanowimy ordynacyą:

1) Powinno być na usługi miasta 4 Slutarzow, a między niemi jeden starszy przysięgły, który niemi będzie rządził i do siebie odbierał srotlon albo płacą od składania, spuszczania i przenoszenia win w rowny dział między wszyst. kich.

2) Na każdą rekwizycyą którego kolwiek kupca ciż Slutarze do roboty przychodzić mają.

3) Slutarze powinni wyciągać z piwnic bez opowiedzi i kartki od p. pisarza miejskiego prowentowego; wiele zaś win kiedy wyciągną albo spuszczą powinni opowiedzieć p. pisarzowi ~~ale~~ opowiedzieć aby to zapisał dla weryfikacyi trzeciego grosza miastu należącego.

4) Slutarze niepowinni nikomu wina składać, ani spuszczać bez pozwolenia p. prezydenta, ani nie mają brać naczynia nie opowiedziawszy się p. pisarzowi na cle.

5) Slutarze mają się przy robocie trzeźwo zachować, a gdyby się który upił i nie był sposobnym do roboty, ma mu starszy przytrzymać zapłaty i z niej 2 grzyw. do skarbu oddać.

6) Slutarze pp. Kupcom szkody przestrzegać mają, a gdyby przez nieostrożności albo zuchwałości beczkę z ~~winem~~ winem czyli z miodem rozbili za to mają sami odpowiedzieć.

7) Gdyby się który Ślutarz do beczki dobył i niej wina lub mio:
du uciągnął, ma Kupcowi szkodę nagrodzić i dać 2 grzyw.
na cło mięjskie oraz 20 plag odnieść tamże.

8) Żaden z Ślutarzy nie ma się ważyć wina przetaczać
póki niebędzie wizerowane, albo póki niebędzie miał na
to pozwolenia od Wizer Magistra. Do tego powinni się wywia:
dywać o przetaczaniu Win Kuffowych i o tem dawać znać
p. pisarzowi prowentowemu aby nigra signa nie gindy.

9) Ślutarze powinni przestrzegać i donosić p. Prezydento:
wi lub pisarzowi na cło, jeżeliby przez kogo innego a nie
przez nich wina jakie kolwiek albo miody węgierskie
i piwa Żelińskie złożone lub do piwnic spuszczone były.

10) Ślutarze nie mają więcej brać od złożenia i spusz:
czenia do piwnice beczki wina albo miodu węgierskiego
lub piwa żelińskiego tylko po 8 gr.; od spuszczania kuff
z winem endeburskim albo świętojurskim [illegible] do piw:
nice, od wielkiej 2 zł. od średniej 1 zł. 15 gr. od małej 1 zł.;
a od składania do sklepu przez połowę to jest od wiel:
kiej kuffy 1 zł. od średniej 22½ gr. od małej 15 gr.;
extranei jednak i ci którzy nie są mieszczanami powinni
im płacić in duplo, albo tylo dwoje.

11) Kiedy się trafi wino w drogę lądem albo wodą wypra:
wić, Ślutarze od wyciągania beczki wina z piwnice i wkładania jej
na wóz, nie powinni brać tylko 12 gr. a od składania z wozu na
wodę drugie 12 gr. (którego nie mają podstawiać bez sobie kupiec
furmana najmować będzie) rachując i z drogą że przy wozie pójdą.

12) Ciż Ślutarze wynosząc komu wina lub miody nie mają brać
więcej od beczki tylko: z Rynku w Rynek i po pierwszą przecznicę
ulicy grodzkiej, Floryańskiej, S. Jana i Sławkowskiej 16 gr.; po
drugą przecznicę 20 gr.; a po trzecią aż do murów miejskich 24 gr.
Kiedy zas poniosą na insze ulice jako to: Mikołajską, Żydowską,
Szczepańską, Świecką, S. Anny, Gołębią i Bracką aż ku murom miejskim 16 gr.

toż samo, gdy z winem z tych przecznic i ulic w rynek pójdą. Kiedy się zaś trafi wynosić wino za miasto na przedmieście albo na zamek, będzie się im należało 2 gr. od beczki.

13) Lecz Szrotarze cokolwiek dostaną pieniędzy od składania, spuszczania, wyciągania, przenoszenia win, miodów lub piw zelińskich, zostawiwszy 2 gr. powinni się niemi zarówno dzielić, a trzeci grosz dla miasta do puszki odkładać, z którą Starszy co sobota przychodzić powinien na Cło miejskie i p. pisarzowi oddać, co potem ma być do Regestru indukowane.

14) Cło miejskie Szrotarzom za ów trzeci grosz prowidować będzie wszelkie naczynia do roboty szrotarskiej; jako to linę wielką i gorcele do spuszczania i wyciągania kuf albo beczek, tudzież litry małe i wielkie, które Szrotarze szanować mają; a gdy się przez dawność lub używanie zepsują mają wcześnie o tem opowiedzieć.

15) Kiedy się trafi, że któremu Kupcowi przeniosą wino w jednej kamienicy z piwnicy do piwnicy, tedy już im tylko samym dyskrecya należeć będzie którą się podzielą.

16) Gdyby się Szrotarze nie sprawiali podług tej Ordynacyi ani też dbali na chłostę która im się za jakiekolwiek przewinienie naznacza 30 plag odlewanych, i po trzeciej chłoście niechcieli się poprawić: tedy od służby odpadać będą, a na ich miejsce wolno będzie przyjąć innych panu Lunarowi.

(na papierze z pieczęcią miejską)

Ł/577

Cech stalmachów (Rotifices)

Cech stalmachów w Krakowie otrzymał przywilej od Zygmunta Augusta (in Convent. general. Petricov. fer. 5a ante domin. Misericordiae 1555) mocą którego niewolno było skąd indziej do Krakowa robót cechowi stalmazskiemu (rotifices) należących.

Stephanus Rex Pol. (Cracoviae d. 7 Junii 1585) fam. Joanni Fabro currum civi crac. ob peritiam in arte et dexteritatem in conficiendis curribus permittit, ut currus a se paratos corrigio circumducere possit

Stephanus Rex Pol. (Cracoviae fer. 4a in vigilia S. Jacobi Apost. 1585) wydaje dekret w sprawie między cechem malarzy a stelmachów (currifices) o przekradanie rzemiosła i partactwo.

72/549

Cech stolarzy.

Król Henryk Cracoviae 5 Junii 1574 habentes compertam artis mensatoriae peritiam famati Joannis Kuncz civis cracoviensis quam sub magistro Georgio Swarz olim Sigismundi Augusti mensatore laudatissime edidit ipsum in nostrum servitorem et curiae nostrae mensatorem assumendum duximus i dozwalamy mu sprowadzac czeladz z Niemiec i uczniow których starsi w cechu powinni zapisać i uznać. – i uwalnia go od dawania kwater. ✓

(Oryg. na pergam. w cechu rusnikarzy z pieczęcią przybitą)

Prowincyał Dominikanow krakowskich Gabriel Lovicensis S. Theol. prof. et prior Provincialis Provinciae Polonae pozwala aby cech stolarski krak. i nadał miał sobie oddaną kaplicę św. Maryi Magdaleny w kościele S. Trojcy w Krakowie, mieć w niej świece, odprawiać nabożeństwo wszę i pozwala im sprawić obraz do ołtarza podług wzoru okazanego. Cracoviae d. 28 Maji 1551. ✓

Oryg. na papierze z wyciśniętą pieczęcią w cechu stolarzy.

✓

Xięgi spraw i porządek zupełnego zacnego cechu stolarskiego i tokarskiego miasta Krakowa 1570.
idą zapisy od 1568

A. 1590 Matys Lawenda z Krzysztofem Przemową na starym Biskupim u Skazanego Michała następne naczynie partackie: Grynsabli* 4 Wanubel 1 Kaluble 2 Ulkał 1 Spontuble bez żelaz 3 Grunthubel 1. Para hebli wielkich, Para małych bez żelaz Panewka spiżana, Winkielaki 2, Zygmud H 1. Winkiel-musy 3, Rzezak 1, Lity 3, Cerkle 2, Swiderków 11, Srobczengów 5, Młotków 2, Pilników 8, Kleszczów, Cynkaisy 23. i tokarskich.

* Kzinzubli czyli Gzimshubel.

Anno 1592 Starsi nowoobrani odebrali od Piotra Kaliny przeszłego starszego: Pancerzów 2, Kusze 2, Hewarów 2 (do kusz) Bełtów (do kusz) 2, Zbroi 10, Szyszaków 3, Szturmaków 4, Halabartów 8, Obuszków 3, Hakownic 2 i forma do hakownic, Skrzyń 3 (do zbroje chowania), Rękawic zbrojnych par 4. Pozniej jeszcze było: Rusznic 3 darowanych od pani Piotrowej, Rusznica do tarczy 1

A. D. 1700 Notata przywilejów i mandatów pp. stolarzów krakowskich u starszych.
1. Przywilej i artykuły od magistratu krakowskiego A. 1419.
2. " od Magistratu krakowskiego i artykuły niemieckie 1493
3. " i Artykuły K. Zygmunta 1547.
4. " Dekret trybunalski przed przywilejem Zygmunta Aug. 1549
5. " Przywilej Zygmunta Aug. 1565
6. Mandat drugi z trybunału do Przywileju Zygmunta Aug. 1565
7 Przywilej polski K. Stefana 1578
8. " Zygmunta III 1609 (i kopia)
9 " Michała 1672
10 Artykuły z Magistratu Krak. za Jana III 1695
11 Przywilej Władysława IV 1633
12 Artykuły towarzyskie 1639
Przywilej Augusta II 1700.

Artykuły towarzyskie jedne dawne 1639 drugie teraźniejsze z strony hyblowki 1732.

Pieczęci cechowe srebrne 3 – Dzwonek cechowy – Scyzoryk we srebro oprawny – Chorągiew z pokrowcem – Bęben – Flinta alias strzelba kurkowa – Leytuch lamowy – Prześcieradeł dwa – Krucyfix – Buzdyganów 2 (jeden sprawiony za starszeństwa Jana Hizberka drugi srebrny pozłocisty sprawiony (równocześnie) za starszeństwa Michała Miszkiewicza 1752) Skrzynek 2, Szefelina i drugą podłą, Pudło ze świecami, Kilim na stół, Klubzaga cechowa, Kanczuk 1. Postawników 2 pary całych (świec?) Kawałków 2 pary, Pochodni małych kawałków 2.

=

Najcelniejsze roboty stolarskie były 1) Krakowska 2) gdańska 3) spiska.

Proconsul et Consules Casimir. ad Cracoviam (feria 2a in crastino f. S. Michaelis, die ultima Septembris 1659) ad instantiam fam. Andreae Kwiatek civis Kazimir. pro contubernio mensatorum Casimir. attendentes quod fratres et magistri hujus Contubernii alii peste sint extincti, alii vero per hostem devastati et depopulati ad extremam devenerint paupertatem et alias diverterunt, ut solus et unicus tantummodo ejusdem Contubernii Mensatorum Casimir. magister superest: proinde ut labenti contubernio subveniatur: honestos Christopherum Hebanowczyk, Jacobum Orzet, Albertum Przybysławczyk et Joannem Orłowicz alias Kula ejusdem artis mensatoriae socios extra Contubernium hactenus existentes annexerunt eidem memorato Kwiatek uti fratri seniori et ad privilegia, articulosque ejusdem Contubernii admiserunt sub his conditionibus: 1) Quod pro ingressu ad Contubernium alias Wstępnego quilibet eorum per 15 flr. in quinque ratis ad cistam Contubernii. 2) Quod jus civitatis quod est fundamentum Contuberniorum omnium, suscipient. 3) Quod refectionem fraternam, moderatam tamen facient ~~[illegible]~~

(Acta consul. casimir. Tom 813 p. 1075-1077)

Biblioteka rzemieślnika polskiego. – Przewodnik dla stolarzy obejmujący cały zakres stolarstwa, podług najlepszych dzieł obcych, z zastosowaniem się do potrzeb i zwyczajów stolarzy polskich ułożył Jan Heurich budowniczy wolno praktykujący. Warszawa 1862 (Expedycya główna w Księgarni Celsa Lewickiego i u F. Friedleina – w drukarni Gazety polskiej) 8o. k. 3. st. VIII. 245. XXIV (przywileje i rejestr) z drzeworyt. 10 2/3.

Stolarstwo dzieli się na a) meblowe zajmujące się wyrobem sprzętów domowych, którego wyższy stopień jest stolarstwo wytworne czyli sztuczne (Ebénisterie – Kunsttischlerei) i b) budowlane (Bautischlerei) zajmujące się wyrobem drzwi okien, bram, schodów, posadzek, gzemsów. – Wytworniejsze meble polskie wyrabiano dawniej w Gdańsku, Kolbuszowej. – W wyrobach stolarskich panuje styl: gotycki – odrodzenia (renaissance) – zepsuty (rococo Zopfstyl)

Drzewa używane: jodłowe (Tannenholz – pinus picea) modrzewiowe (pinus larix Lärchenholz) cisowe (taxus baccata, Eibenbaum) dębowe (quercus, Eichenholz) bukowe (fagus silvatica Buchenholz) jaworowe (Acer, Ahornholz) jesionowe (fraxinus Eschenholz) olszowe (Alnus, Erlenholz) brzozowe (betula Birkenholz) używane do fladrowania czyli wykładania) lipowe (tilia Lindenholz) orzechowe (juglans regia Nußholz) gruszkowe (pyrus Birnbaum) bukszpanowe (buxus sempervirens Buchsbaumholz) do ozdób; sumak (rhus Sumach) cedrowe (pinus cembra Zirbelkiefer) z Azyi; hebanowe

(dyospyros ebenum Ebenholz) z Afryki; palisandrowe (Coe=rebolia lignum Violetholz) z Ameryki; mahoniowe (Swietenia mahagoni, Mahagonieholz; Acajou) z Ameryki; sandałowe (Pterocarpus santalinus Sandelholz) z Indyj wschodnich; cyprysowe (cupressus Cypressen) z południowej Europy; kokosowe (Kokosbaum) z Afryki.
Drzewa się rżną w bale czyli dyle (Bohlen) deski i tarcice (Bretter) i fornery czyli obłogi (Furniere)
Narzędzia: Warsztat (Hobelbank) mający podstawę, blat, cęgi przednie (Vorderzange) z śrubą i cęgi tylne (Hinterzange). W blacie są dziury na drewniane czopy, opory lub sztyce (Bankeisen) i żelazne bankejzy Bankeisen. – Pachołek (Knecht) z siodełkiem na karbach. = Wspornice czyli sztosłady: prostokątna czyli winkelsztosłada (Winkelstoßlade) ucióżowa czyli gierunkowa (Gehrungsstoßlade) gzemsowa czyli kropflada (Kropflade). = Koziołek (Sägebock) = Prasa czyli szraubok (Schraubbock) = Kleszcze czyli szraubcwingi Schraubzwingen. = Kleszcze rozsuwane czyli szraubknechty (Leimknecht) = Kleszcze klinowe (Schließzwingen) = Liniał (Lineal) Łokieć (Zollstock) Cyrkiel Znaczek czyli sztreichmass (Streichmaß) z osadką (Anschlag) – Węgielnica czyli winkielhak albo winkielmass – Szmiga (Schrägwinkel).
Piłka mająca sztenkowanie zębów – Piłka prosta czyli Klobzega w środku oprawna (Klobsäge) – Krawężnica czyli Ertarzega (Örtersäge) z sęgsznurem (strona) i pręcyczką (Knebel) – Czopnica czyli Szliczega (Schlitzsäge) – Odsadnica (Absatzsäge) – Krzywica czyli Szwajfzega (Schweifsäge) – Laubzega czyli piła sprężynowa (Laubsäge) – Fukszwanc czyli piła ręczna (Fuchsschwanz) – Zasuwnica czyli gradzega (Gratsäge) – Piła kołowa (Kreissäge) pasowa (Bandsäge) = Młot drewniany czyli Knypel (Klöpfel)
Dłuta: zwyczajne (Stechbeitel) gniazdowe czyli przysiek (Lochbeitel) płaskie czyli rzezak lub sztemeiza (Stemmeisen) ukosne (Balleisen)

Pieżnia czyli holeiza (dłuto zakrzywione (Hohleisen)
Świder z żelaznym łopiennem (Löffelbohrer), odśrodkowcem (Zentrumbohrer) krętakiem (Schraubenbohrer). Świder gwoździowy (Nagelbohrer) Rozwiercacz czyli aufreiber (Aufreibebohrer)
Hebel czyli strug (Hobel) składa się z oprawy drewnianej (Hobelkasten) żelaza (Hobeleisen) klina (Keil) ma podeszwę (Sohle)
Rodzaje hebli: Drapacz czyli skrobacz, sztubhubel (Schrobhobel) Półdrapacz (Schlichthobel); Równiacz czyli Schlud, Sklut, Gładzidło, Szlichthubel (Schlichthobel); Spuścz, Spust czyli Rubanek (Rauhbank) i Spajacz (Fugebank); Kątnik czyli gzymshubel (Simshobel); Felcownik (Falzhobel) z listwą na dole czyli osadą (Backen); Kątnik płatkowy (Plattbank) do wyrabiania filungów drzwiowych; Zębacz (Zahnhobel); Kryważ czyli Szyfhubel (Schiffhobel); Hebel okrągły czyli kręgadło (Rundhobel); Hebel krajnikowy czyli kelhubel (Kehlhobel) do wyrabiania kielunków (Kehlungen) Kielunki składają się z ołoczyn czyli kelsztossów jakiemi są: listewka (Plättchen) wałzyk (Rundstab) potwałek (Viertelstab) żłobek (Hohlkehle) półżłobek, żłobek zgnieciony albo cyga (Rutkehlung) nierówny, grafzec (Verkehrter Karnies), piętka (Karnies) czyli karnes) = Hebel karnesowy czyli karnes (Karnieshobel); Wątkowiec (Nuthhobel); Żłobkowiec (Hohlkehlhobel); Wpustnik czyli nuthubel (Nuthhobel, Spundhobel); Wypustnik czyli federhubel (Federhobel); Wyrabiacz czyli grundhubel (Grundhobel), Zasuwnik czyli grathubel (Grathhobel); Gładzidło (Putzhobel)
Pilnik (Feile) Raszpla (Raspeln), Szycer czyli nóż stolarski (Schnitzer) cyklinga czyli skrobaczka stalowa (Schabeisen); Krajacz czyli Sznajdcajg (Schneidzeug) do śrub. — Macica czyli mutra z obrotami (Gewindhöhlen)
Roboty stolarskie: Spajanie za pomocą kołków czyli dybli (Döbel) sworzni śrubowych (Schraubbolzen) sworzni klinowych czyli zanozów (Splintbolzen) = Połączenie czyli ucios (Schräge

Stoß) Zwidłowanie (Zusammenschlitzen) czyli wręb albo wpust czyli nut (Nuth); Felcowanie (Zusammenfalzen); Listwy sztorcowe poprzeczne czyli hernlistwy (Hirnleisten) Szpongi czyli listwy wsuwane (Gratleisten) od spodu; Czopowanie (Verzapfung) Zazębienie (Zinken mit Gehrung); Filungi (Füllung) czyli tafle w ramach – Szlifowanie – Politurowanie – Lakierowanie – Malowanie – Farbowanie czyli bejcowanie – Fornerowanie i wykładanie (inkrustacya) fornerami czyli obłogami. Wykładanie czyli mozajka w kwiaty, ptaki, arabeski drzewem, kością słoniową, rogiem, szylkretem, perłową macicą, metalami.

Meble: Szafa (Schrank) z drzwiami, bokami ścianą tylną czyli rukwandem, wieńcem czyli kraniem (corniche) dnem, półkami, wieszadłami, szufladami – Kredens czyli bufet – Szafy (prasy czyli komody z słupkami i cokułem – Szafa na książki z canlistwami – Sekreterka czyli kantorek – Szyfoniera (wysokie) – Kasy sklepowe – Stół z blatem nogami, klapami, wysuwany – Stolik salonowy na jednej nodze – Stolik do gry – Bilard z blatem, bandami dziurami – Konsole (z blatami marmurowemi do stawiania) – Stolik do mycia czyli myjnik (Waschtisch) – Toaleta czyli gotowalnia – Biórko do pisania – Taboret (bez oparcia) – Krzesło z oparciem tylnem którego wierzch zwie się głowicą – Fotel z poręczami – Berżerka ma siedzenie niskie i oparcie pochyłe – Kozetka (causeuse) z siedzeniem 3 stopy długiem które jeżeli dłuższe jest zwie się diuszes (duchesse) – Ławki – Formy czyli stale (Rinnenstühle) z klęcznikiem – Kanapa – Sofa – Szeslong (chaise-longue) – Ottomanka z wałami – Sofa (divan) – Welieza sofa zakrywiona (veilleuse) – Łóżko z bokami i przygłównikami czyli hauptami – Kołebka – Parawan z skrzydłami czyli fligami – Ekran – Lustro między dwoma słupami zwie się Psysze (psyché) a największe: Tremo. – Etażerka czyli serwantka z półkami – Gablotka – Żardynierka czyli kwiaciarka – Drwalniczka – Geridonik (gueriden) czyli stolik okrągły mały – Bidet z miednicami.

Roboty budowlane: Podłogi i posadzki, zwyczajne, krzyżowe taflowe czyli posadzki (parquets) w rozety z listwą podłogową czyli fugzemsem (Fugleisten) i fryzem.

Drzwi i bramy: Łatowe (Lattenthüren) połączone z poprzecznemi sztrabami – Szpungowe (Gespundete Thüren mit Grundleisten) spajane na felc czyli na wpust – opierzane czyli szalowane (Verdoppelte Thüren) z 2 pokładów – ramowe, wypełniane czyli filungowe (Gestemmte Thüren) mające futrynę (Futter) skrzydła (Flügel) i oprawę czyli ferkleidunk (Verkleidung) z dwoma przymykami czyli listwami przymykowemi czyli szlaglistwami (Schlagleisten) – Uszak czyli Futryna z uszami do wmurowania w mur – Futryna blejtramowa przymocowana za pomocą śrub do muru

Okna mają futryny, są dwuskrzydłowe z węgarem (słupem pionowem w środku), wieloskrzydłowe – mają ramy skrzydeł (Flügelrahmen) ze szprosami z wpustem czyli felcem – Okiennice (Fensterladen) – Żaluzie czyli zazdrostki (Jalousies

Schody są złożone z szaragów, policzków czyli Wang (Wangen) stopni (Stufen) i poręczy (Geländer). Stopnie spoczywają na podstawkach (Futterbrett) – Stopnie nasadzane (Aufgesattelte Trittstufen) wystają z boku i z przodku. Stopnie kręcone (Wendeltreppen) dwuramienne bez słupa środkowego (mit hohlen Spindel). Poręcze spoczywają na podestach mają słupki i w górze rękojeść. – Schody łamane, kręcone, proste.

Cech stolarzy

Księgi cech.

Burmistrz i rada miasta Krakowa w Krakowie d. 9 Maja 1639 potwierdzają podane przez starszych cechu stolarskiego Krakow. artykuły dla towarzyszy. ✓ (jest w zbiorze pag. 583)

1. Kiedy się towarzysze do gospody zejdą, ma każdy na swem miejscu usiąść, starsi towarzysze na swych miejscach; któryby w gospodzie nie był do 1 grosz winy do skrzynki towarzyskiej.
2. Ilekroć towarzysze będą mieć schadzkę powinien każdy dać po groszu do skrzynki.
3. Jeżli się który towarzysz rozniemoże a nie ma dostatku będzie z skrzynki wspomagany, co ozdrowiawszy po woli ma wrócić; gdy kto umrze wezmą jego rzeczy i będą chować 1 rok i 6 niedziel a gdyby się nikt z krewnych po nie nie zgłosił mają je sprzedać i pieniądze do skrzynki włożyć. – Póki się sprawy na schadzce nie skończą nie mają piwa dawać, niewolno więcej wtedy przepić tylko grosz. Nowego towarzysza mają po odprawionym szynku z gospody 2 towarzysze do domu mistrza jego odprowadzić. A co 4 niedziele ten szynk ma być i starsi towarzysze obierani.
4. Przy sprawie ma się każdy powściągać od słów wszetecznych i nieuczciwych pod karą wochlonu.
5. Żaden nie ma wchodzić do gospody z kordem lub inną bronią która ma być oddana do schowania Panu Ojcu pod karą wochlonu jego, lecz wolno broń wziąć do mistrza.
6. Klucze do skrzynki będą mieć 2 starsi towarzysze i trzeci mistrz, a skrzynka ma być u ojca.
7. Nowotno przywędrowanego ~~mistrza~~ ~~...~~ towarzysza mają wypytać gdzieby pracował, potem mają mu dać warstat któryby najdłużej próżno stał, tam gdy mu się po 2 niedzielach nie spodoba może się o innego mistrza postarać.
8. Niewolno poniedziałku święcić pod karą i wochlonu.

9. niewolno jednac nowej roboty bez woli mistrza, starej roboty droższej grosza jednego nie ma przyjmowac ani Kliju lub drzewa bez woli mistrza brać.

10. Gdyby towarzysz od mistrza chciał odstać ma mu 2 niedziele przedtem odpowiedziec: a gdyby go mistrz chciał odprawić ma przed tygodniem towarzyszowi opowiedziec.

11. Po Św. Michale powinni towarzysze do roboty wstawac o 9 godzinie a robić do 24tej godziny a lecie mają stawac skoro dzień a robić do 23ej godziny.

12. Towarzysz u mistrza robiąc ma do domu chodzić lecie o 1ej godzinie w noc a w zimie o 3ej i ma nocować tam pod winą 1 woichlonu.

13. W domu mistrza niewolno wszetecznosci płodzić, ani obcego w dom wpuszczac bez woli mistrza ani ognia, swiece lub słomianej pochodni po domu i po gorze nie nosić.

14. Zaden towarzysz starszy nie ma brać od towarzyszy swą wolą 2 grosza poki nie opowie starszym mistrzom.

15. Mają jednego Niemca a drugiego Polaka obrać starszemi towarzyszmi

16. niewolno towarzyszowi żony pojmowac poki sztuki nie odrobi.

17. Co suchedni ma każdy towarzysz dac po 1 gr. do bractwa na wosk. Zmarłego mają jako mistrza chować.

18. Ktoby drugiego w jakim kolwiek miejscu Kordem ka mieniem lub czemkolwiek obraził płaci kamień wosku winy.

19. Ktorzyby drugiego towarzysza Krzcił innem przezwiskiem a nie wedlug imienia albo przemianku jego ma być karan 2 woichlony.

Kopia polska na pergaminie

Augustus II rex Polon. (Varsaviae d. 22 Junii 1700) signi: v
ficat exhibitas esse litteras pergameneas Michaelis I Casi:
miri III, Vladislai IV, Sigismundi III, Stephani, Sigismundi
Augusti regum continentes in se Constitutiones Confrater:
nitatis contubernii Mensatorum Cracoviensium tam magis:
trorum quam sodalium, tum literas papyraceas in melio:
rationem articulorum et constitutionum a magistratu Cracov.
eidem contubernio editas quarum tenor est talis:
Actum in praetorio Cracoviensi feria 2a ante festum S. Priscae (jest w zbiorze
Virg. Die 11 Januarii 1695 ad requisitionem famatorum. p. 555.)
Stanislai Sapecki alias Modrzeniowczyk et Valentini Liszow= (Oblat. in Libr.
czyk seniorum Contubernii mensatorum Cracov. articulos per Inscript. consul.
eosdem porrectos confirmamus: crac. A. 1695 Tom.
Artykuły które powyżsi starsi i majstrowie Jan Przybysław= 48 pag. 3–12.
czyk, Jerzy Henkisz, Jan Grabowczyk, Wojciech Brzoskwinia, art 1–20 po polsku)
Krzysztof Hebanowczyk, Wojciech Siedzojowicz i Mikołaj
Rozowicz stolarze uradzili na sessyi cechowej dla objaśnienia innych nadań:
Zaczyna się co roku dzień S. Agnieszki dla elekcyi starszych (po polsku)
po kazaniu, po mszy, kto by nie był trzezwy podczas tej elek:
cyi zapłaci ćwierć kamienia wosku. (art. 1)
Starsi obrani przysięgną na ratuszu (art. 2)
W niedzielę przed św. Agnieszką mają przeszli starsi złożyć rachun:
ki percepty i ~~expensy~~ wydatków (art. 3)
Wolno starszych na drugi rok potwierdzić (art. 5)
Wstępujący do cechu ma tylko i sztukę robić i do skrzynki dać
zł. 40, kto wdowę lub córkę mistrzowską pojmie lub syn mistrzow:
ski robić będzie tylko pół sztuki i pół zapłaci (art. 6)
Kto nie pójdzie na pogrzeb zapłaci kary 12 gr. a towarzysz 6 gr. (art. 7)
Prywatnych schadzek oprócz cechowych niewolno czynić. (art. 10)
Ponieważ Organmistrzowie i Snycerze czeladz stolarską odmawiają
i roboty stolarskie robią jako to struktury do organ i pozytywów
także i snycerze ołtarze stolarskie robią: mają im te roboty za pomocą
urzędu grodzkiego być zabrane. (art. 12)

Towarzysze i wędrowni przychodniowie skoro będą robić u partaczy mają być za pomocą urzędu grodzkiego zbierani i do więzienia sadzeni. (art. 13)

Towarzysze i majstrowie mają sekreta cechowe zachować pod karą potkamienia wosku. (art. 16)

Ponieważ cieśle i żydzi roboty stolarskie: stoły, ławy, skrzynie, drzwi, ramy, łożka, kolebki, listwy, trunny i inne roboty wyrabiają, mają im te roboty za pomocą urzędu grodzkiego lub miejskiego być zabierane. (art. 17)

Malarze niepowinni tablic do malowania komu innemu dawać robić ani też sklarze ramów do okien. (art. 18)

Ponieważ przekupniowie drewa i materie stolarzom należące osobliwie forszty gruszkowe, jaworowe, lipowe, sosnowe tarcice jodłowe tak Wisłą spuszczone jako i na targi przywiezione zakupują i u siebie składają: wolno im zabrać tej materie. Reszta przekupniom tylko po południu wolno kupować. (art. 19)

Iż chłopi prości z gór i z miasteczek różnych roboty gotowe stołki, stoły, skrzynie, łożka, kolebki i inne stolarskie roboty na sprzedaż do Krakowa wożą: mają krakowscy stolarze wolność zabierać im roboty heblowane, tylko im wolno sprzedawać nieheblowane. (art. 20) – Artykuły te spisane w konfirmacji Króla Michała mają być zachowane. (art. 21)

Wolno jest appelować od cechu do urzędu radzieckiego (art. 22)

Artykuły należy w niedziele suchedniowe czytać w cechu. (art. 23)

Towarzyszom którzy robią kunsztowną robotę ma być płacony wyższy wochlon na tydzień 2 zł: tym co się świeżo wyzwalają po 20 gr. inszym według umiejętności i ręki i według rozeznania mistrzów, także i tryngelty pozwolone być mają według ~~rozeznania~~ mistrzów pozwolenia. Towarzyszom kunsztowniejszym mają po gr. 6 innym po groszy 4 mają dać na łaźnią majstrowie na każde uroczyste święta na Boże Narodzenie, Wielkanoc (art. 24) i na każde suchedni. W łaźni niemają dłużej bawić nad 2 godziny pod winą 6 gr.)

Dodaje jeszcze Król August 2 artykuły: 1) Wyjąwszy sądy duchowne niewolno stolarzy krak. pozywać przed inne sądy tylko do sądów miejskich Krakow. 2) F

F 2) Aby się jeden sam magister nie podejmował robot walnych i wielkich jako to katafalków pod utratą rzemiosła: lecz mają wszyscy cechowi mistrze robić i zapłatą się podzielić.

(Orygin. na 6 kartach pergam. z złoceniami i malowan. herbem Król. z pieczęcią w puszce blaszanej na sznurku jedwabnym pąsowym)

Mistrze cechu stolarskiego miasta Kazimierza i Stra=domia (przed r. 1610) strony szykowania czeladzi posta=nawiają ten porządek:

1) Na każdy kwartał ma być wybrany towarzysz dla szykowania czeladzi według krakowskich i kleparskich porządków.

2) Gdy wędrowny towarzysz przywędruje, a gdy mu robotę dostaną, powinien ten towarzysz tak niemiecki ja=ko i polski położyć parę groszy na szynk; a gdyby ro=boty nie miał, mistrz i towarzysz powinien mu za parę groszy wyszynk uczynić z skrzynki mistrzowskiej.

3) Towarzysza tam mają szykować, gdzie najdawniej warsztat był bez towarzysza; a gdy wyrobi 2 niedzieli wolno mu wosetać kędy chce do którego mistrza.

4) Towarzysz ma się zachować uczciwie przy szyko=waniu u mistrza i w warsztacie. Gdyby się trafiło, żeby nie było star=szego towarzysza, tedy mistrz młodszy ma ten porządek uczynić (lub towarzysz

Mistrz (który by tego nie zachował, przepada mistrz na ćwierć wosku od kamienia a towarzysz wochlon jeden, to jest co przez tydzień u mistrza zarobi.

(Oblat. fer. 2a pridie festi Exaltat. S. Crucis 1610 in Actis consul. Casimir. Tom 781.)

591

Cech stolarzy (w Krakowie)

Rajce miasta krakowskiego (starsi i młodsi) dają stolarzom cech za zwolonym głosem i odłączyli ich od Malarzów i następujące ustawy dali:
Działo się w poniedziałek po poczęciu P. Maryi 1419.
Kto chce być majstrem na następne sztuki działać. Najpierwej: skrzynię ze dwiema dnoma ze dwoistymi ladyscharj podług cyrkla a ta skrzynia ma być drewa jaworowego. Wtóry: Stoł dwoisty według cyrkla. Trzeci: Pisarski stoł z ladyosary na trzech stronach ażeby ten stoł mógł odsybować, a gdy się zaś przyciąga żeby gy mógł otworzyć jako skrzynię. (jest w 2 zbiorze p. 579)
Potem ma przyjąć prawo miejskie słuszną żonę mieć, własny warsztat przyprawić i trzymaczy i potkamienia wosku do cechu dać.
Mistrz może tylko 3 uczniów chować, każdy ma się uczyć 4 lata po wyuczeniu ma wędrować dwie lecie tedy ma mu być płacono wochlonu 2 grosza
Nie ma żaden żony pojmować aż się wyuczy i wywędruje
Kto ma 3 uczniów może chować jednego towarzysza, kto ma 2 ucz: nie może mieć 2 towarzysze a kto jednego ucznia 3 towarzyszy.
Uczeń ma dać do cechu 6 gr.
Ktoby koło Krakowa w małych miasteczkach robotę robił a niewiadomo by było żeby on się prawie rzemiosła uczył albo by niegodną robotę robił: temu mogą na przekazie być i czeladź trybować aż on swoją naukę ukaże.
Jeśliby który mistrz z małych miasteczek komu stąd jego czeladź ułudzał albo wyższy wochlon dawał niżli my albo dopuszczał czeladzi stuckwerck czynić stolarzom tu ku szkodzie temu ma być złożona czeladź aż się z naszemi zrówna
Ktoby robotę u którego ugodził (zjednał), drugiemu niewolno tej samej (w tę samą się wiązać) robić chyba gdyby ją pierw ugodzony odwlokł do 4 niedziel.

a Ktoby się drugiemu (w jego zjednaniu) sięgnął na przepaść zapłaci wierdunk na zbroje

Toż samo gdy kto drugiemu czeladź odmawia.

Towarzysz nie ma od roboty wstać poki zegar nie wybije rano o 9ej ma wstać (*), lecie gdy już dobrze widzieć będzie pod straceniem tydzennego myta, Krom gdyby był niemocen.

*) od S. Michała a lecie zaś robić do 23 godziny

(Zadnemu) Wolnemu towarzyszowi który nie ma prawa miejskiego nie ma być dopuszczono stuckwerck robić pod 12 groszy winy na zbroje.

Który towarzysz co tajemnego zrobi mistrzom ku zkazie mogą mu Mistrzowie wziąść.

Któryby mistrz trzymał chłopca lub towarzysza który by indzie dłużen był albo się nierządnie zachował albo swoich lat niewysłużył a listy by za nim przyszły i mistrz te listy zatrzymał przepadnie cechowi 2 funty wosku.

Ktoby nie miał miejskiego prawa a chciałby Krom jarmarku przedawać albo wykładać co na stolarze należy mogą to mistrzowie wziąć wyjmując Kolyse łoża który chłopy działają i insze grube rzeczy nie hyblowane mogą przedawać w targowy dzień

Kto by nie należąc do cechu robił w pańskich dworzech a Kamienicach tego nie mają forsdrować aże on to złoży a z cechem się oprawi.

Ktoby się sięgnął na cześć drugiego.

Jesliby kto dawał więcej tydzennego myta jak wyżej stoi, to ma mistrzom wochlon przepaść

Zaden malarz nie ma indzie robić tablic albo innych rzeczy stolarskich działać i tu przywozić: a stolarze też nie mają malarzy drogością obciążać

Zaden szklarz nie ma ramow działać do oszklannych okon ale tylko stolarze.

Gdy który towarzysz odpuszczenie bierze ma jeszcze u mistrza robić 2 niedziele

Żaden stolarski towarzysz nie ma u snycerzów albo malarzów robić „ale jezli lepak stolarski towarzysz chciał służyć
„ u snycerzów dla nauki obrazów albo kunsztów albo rzeza=
„ nia ma każden towarzysz wolen być a nikt nie ma związan
„ być.”
W zgromadzeniu cechowem ma się każdy poczciwie mieć bez broni pod funtem wosku.
Kto na obesłanie rajców nie przyjdzie do cechu zapłaci 6 gr. a na obesłanie starszych 1 grosz kary zapłaci.
Kto nie przyjdzie ku pogrzebu albo na załomszę przepad= nie grosz winy a gdy przyjdzie ku ewangelii ten pół grosza winy przepadnie.
Ktoby miał wielką zmówioną robotę iżby z zwykłą czeladzą nie mógł jej skończyć może ku tej robocie wię= cej czeladzi nabyć (dodaje przywilej z r. 1547, a ma od każdego towarzysza dać wiardunek na zbroję co ćwierć roku)
Jezliby towarzysze przywędrowali którzy kunsztowne rzeczy umieją robić, tacy mogą mieć płacę podług uznania misztrzowskiego, a pospolitej czeladzi ma być płacono jak wyżej.
A. D. 1519 feria 6a ante festum individuae Trinitatis na żądanie majstrów o niektóre nieużywane sztuki żeby mogły być przemienione a osobliwie drugie sztuki o dwoistym stole zmieniają żeby za tę sztukę młody misztrz miał czynić składaną almarię z szufladami ze dwiema gatrama na spodku i ze dwiema drzwiama na wirzchu i z niektórymi przyskrzynki, z małemi almaryjkami przytem jako cyrkiel ukazuje z kraniczem na wierzchu i z nogą na dole – co dziatać dopuściliśmy.
Z niemieckiego listu przełożone 1524 a zaś z papierowego listu przepisane lata 1545 we wtorek po Gromnicach w ten czas gdy na Kazymierzu stolarski cech założono było,

a przed tym rokiem mor był w Krakowie wielki gdzie ich z popisanych było umarłych cztery i dwa: dzieścia tysiące i trzysta okrom co potajemnie w groby miotali. Z tego bądź P. Bogu chwała na wiek wieki. Amen. Per me Bartholomeum Becha de Byecz scriptum. Vale optime lector ac si te aliquid offendet non mihi sed fragilitati hu: mani ascribe et corrige iterum longos in annos valebis

(Kopia – na pergaminie współczesna bez pieczęci.)

Cech stolarzy

Sigismundus rex Poloniae Datum in Zator feria 5a in Vigilia S. Joannis Bapt. 1547 confirmat articulos Contubernii artificum mensatorum Civitatis Cracov. ✓

Każdy który chce mistrzem zostać ma zrobić 1) skrynie ze 2 dnoma z dwoistemi ladyszary... z drewa jaworowego. 2) Składana Almaria z szufladami 3) Pisarski stół z ladyszary za 3 stronach ażeby się ten stół mógł odszybować a gdy się za się przyciąga żeby go mógł otworzyć jako skrzynę - ma prawo miejskie przyjąć, pół kamienia wosku do cechu dać, ślubną żonę mieć i własny warsztat przyprawić. (jest w Zbiorze p. 569)

Uczyniwszy sztuki i mistrzem zostawszy powinien posługę wszelką działać w rzeczach kościelnych i cechowych poki się inny młodszy nie trafi.

Żaden mistrz niema robić jedno samopięt (jak to w pewnym wyrażono o liczbie chłopow i towarzyszy)

Gdyby który mistrz wyjechał do innego miasteczka z Krakowa ma mu być dopuszczono robić za tem uprawnieniem Krakowskich sztuk

Każdy mistrz niema więcej piwa towarzyszowi dawać przy robocie jedno po kwarcie jako na śniadanie po obiedzie i na juszynę

Gdy mistrz ucznia wyuczy ma mu po 3 grosze wochlonu ustawić na tydzień, a gdy będzie lepiej robił podług rozumienia mistrzowskiego

Wszelki mistrz który nie objawił że jego towarzysz święcił będzie karan 6 groszy na zbroję.

Przerszinki niemają być indzie jedno w Krakowie towarzyszom tym którzy się indzie uczyli rzemiosła którzy też mają położyć 6 gr. na wosk

Mistrze i towarzysze w miasteczkach albo wsiach postronnych mają brać nauki w Krakowie i rządzić się według obyczaju Krakowskiego od którego listu i nauki ma wosku i kamień położyć.

mistrowi postronnemu który by się nie miasta nie uczył
mają czeladz Trybować.
Towarzyszowi nie ma być wochlonu więcej płacono jak
6 gr.
niewolno towarzyszowi więcej trukieltu przyjmować nad
grosz a Klin albo drewo okrom dozwolenia mistrzowskiego
nie ma brać
Towarzysz robiący u mistrzów niesprawnych ma być karan
i Kamieniem od świeci roku.
Partaczom nie ma być dopuszczono robić nigdzie w oko:
liczności ani we dworzech duchownych świeckich ani w
Klasztorzech ani w Kamienicach w Krakowie na Kazmierzu
na Kleparzu pod Zamkiem na Stradomiu na Biskupiu
ani w folwarkach okrom co by było na potrzebę tych
dworów gdzie robią.
niewolno sprzedawać rzeczy stolarskich przed jarmarkiem
albo po jarmarku wyjmując łoża i insze rzeczy grube
które chłopi działają zwłaszcza niechyblowane i
to tylko w dzień targowy.
Tylko podczas jarmarku wolno przywozić i sprzedawać
obcą robotę stolarską.
Cieśle niemają robić roboty stolarskiej jako: stołów alma:
ryj, skrzyń, ław, albo ławek drzwi ramow listew
a zwłaszcza klionej roboty
Którzyby Kolwiek mieszczanin drewo kupował które
służy stolarzom a zwłaszcza lipie tarcice i deszczki na
przekup bądź na Wiślie jako na rynku okrom potrze:
by swej domowej ma być Karany
(Reszta artykułów jak w przywileju z r. 1419)
Datum in Zator feria 5a in Vigilia S. Joannis Bapt. 1547
praesentibus Sam. Maciejowski ep. crac. cancell. reg. Joanne comi:
te a Tenczyn palat. sandom. marschalc. cur. Spytkone de Tarnow
tezaurario, vojnicen. cast. Nicolao Grabia vicecancellario chelmen
[illegible] castellan. Joannes Tarlo de Szczekarzewice pocillator curiae pilsnensis
cap. Nicol. Myszkowski dapifer terrestr. Nicolaus Czikowski subdapifer crac
Joan. Przerębski praepos. Stanisl. Hosius can. crac. secretariis

Oryg. na pergam. z
pieczęcią majestat. w całka
i kopia współczesna na
pergam. bez pieczęci.

Sigismundus Aug. rex Polon (In conventione gener. Piotrkow. Sabbato post festum Epiphaniarum 1549) potwierdza ogolnie (bez wymienienia artykułow) przywilej Zygmunta I dany contubernio artificii mensatorum cracov. (in Zator fer. 5ª in vigil. S. Joan. Bapt. 1547) ponieważ się skarżyli iż się niektórzy majstrowie i towarzysze niemieccy sprzeciwiali tym artykuł stanowi aby je zachowywano pod karą 10 grzyw. na majstrów a 5 grzywien na czeladź. ✓

Oryg. na pergam. z majest. pieczęcią wszrze.

Sigismundus Aug. rex Polon (Petricoviae d. 4 Maji 1565) zakazuje obcym stolarom sprzedawać wyroby w Krakowie wyjąwszy podczas jarmarku – i wyjąwszy stolarzy królewskich. Stolarzom cechowym z innych miast wolno będzie sprzedawać tylko podczas jarmarku lecz nie w miejscu tylko za murami w 2 miejscach w Biskupiu i na Stradomiu. ✓

Oryg. na pergam. z majest pieczęcią mniejszą z ozdob. malow. pomiędzy któremi miniatura Krola Zygm. Aug. w medalionce i cyfra. Krol.

Stephanus rex (In conventione regni generali d. 26 Januarii 1578 potwierdza przywilej z artykułami dany przez ~~[illegible]~~ Zygmunta I (1549 in Zator) cechowi stolarzy Krak. ✓

Oryg. na perg. z pieczę. majestat. większą.

Władysław IV ~~potwierdza~~ Cracoviae d. 12 Decembr. 1633 przywilej Zygmunta III Cracoviae d. 8 Maji 1609 i Króla Stefana d. 26 Januar. 1578 i Króla Zygmunta I potwierdzający artykuły w Zatorze fer. 5ª in vigilia S. Joannis B. 1547 Co wszystko Król Michał potwierdza w Warszawie d. 21 Maja 1672 ✓

Oryg. na 4 kartach pergam. z herbem rysowanym Polski i Litwy – z pieczęcią wiszącą na taśmie żółtej.

1610 d. 8 Maji. – Komissia delegowana przez Rajców Krakowskich do uspokojenia niezgod Cechu Stolarzów Krakow, stanowi następne punkta: 1) Obieranie starszych ma się dziać we wszystkiem zgromadzeniu tak starszych jako i młodszych bez fortelów, praktyk pod winą kamienia prochu. 2) Bracia wszyscy przed wybieraniem starszych powinni zapłacić do Cechu co który winien pod winą kamienia prochu. – 3) Chłopców z postronnych miast, którzyby nie byli wpisani albo ujednani, nie ma żaden przy sobie chować najdalej do dwu niedziel. 4) Sprawy dawne nie mają być nikomu wymawiane pod winą kamienia prochu. 5) Artykuły należące do rzemiosła mają być czytane 4 razy do roku. 6) Listy z przyuimsnęciem pieczęci nie mają być wydawane bez konsensu wszystkiej braci. – Działo się w cechu u p. Matysa Lawendy.

(Acta consul. crac. A. 1610)

Burmistrz i rada miasta Krakowa (na ratuszu Krakowskim d. 30 Września 1719) potwierdzają następne artykuły pomiędzy magistrami cechu Stolarskiego a towarzyszami tegoż rzemiosła dla zachowania dobrego porządku uchwalone, na prośbę Andrzeja Kromkowica starszego i Jakuba Motyczyńskiego podstarszego:

Starsi i młodsi towarzysze cechu stolarskiego przy obecności pp. magistrów tak przysadnich jako też i starszych (w Krakowie d. 21 Września 1719) uchwalają: Lubo każdy towarzysz na każdy miesiąc w gospodzie miał oddawać do składki po 1 groszu, wszelakoż gdy dla szczupłości takowa składka nie wystarcza, ma odtąd każdy towarzysz po 4 gr. a wyzwoleniec po 6 gr. składki dawać na sprawienie świec do kaplicy S. Trójcy i ratowanie chorych towarzyszów. – Tudzież aby heblowanie, które za dawnych czasów bywało, teraz nie ustawało, z tą jednak kondycyją, iż według zwyczajów naszych Przemiankowe towarzyskie odprawującej już aspersyi albo pokropienia (jako zwyczaj był) nie mają odprawiać, tylko heblowaniu przerzeczonemu tak Niemcy, Cudzoziemcy, jako też i Polacy dosyć czynić będą powinni.

(Oblat. in actis consular. cracov. d. 23 Septembris 1719. Tom. 52 pag. 591–592)

Cech Stelmachów, Kołodziejów, Stolarzy, Bednarzy i Tokarzy (na Kleparzu)

Sigismundus Augustus Rex Poloniae (Piotrcoviae in conventione generali Regni fer. 6a post dominic. Cantate proxima 1555 confirmat sequentes Articulos polonice conscriptos Fraternitatis seu Contubernii Oppificum Carpentariorum, Rotificum, Mensatorum et Doleatorum oppidi Kleparz:

Rzemiosła Stelmaskie, Kołodziejskie, Stolarskie i Bednarskie mają mieć jednostajne Bractwo albo Cech, którego co roku 4 Starszych obierać mają, z każdego rzemiosła powyższego jednego, który na Ratuszu od Burmistrza potwierdzeni będą.

Cech ma mieć swoje świece woskowe w Kościele, i w każde suchedni mają się czynić Załomsze za zmarłych braci dusze podczas których każdy mistrz (mistrzowa) i towarzysz ma dać Kapłanowi na ołtarz wedla starego zwyczaju; a który by mistrz omieszkał, ma dać winy 2 grosze do skrzynki brackiej.

Gdy znak albo Cechę obeszłą Starsi mistrzowie, powinni się wszyscy mistrzowie zejść do Cechu. A gdyby umarł który mistrz, mistrzowa, dziecię, towarzysz albo uczeń ich; powinni wszyscy mistrzowie i towarzysze być przy prowadzeniu ciała do grobu (i na załomszu) pod winą 2 gr. Wszakże gdyby dziecię albo towarzysz umarł, tedy na dobrej woli mistrzowi będzie iść.

Mistrzowie młodsi powinni wypełniać posługi w Kościele, świece zażegać nosić, przykrycia na mary pod winą 2 gr.

Te wszytkie opisane rzemiosta każde ma być osobli=
wie robione.

Mistrz może tylko z wolą starszych mistrzów przyjąć
ucznia na uczenie pod winą 2 gr.; a niżeli go pocznie uczyć
winien będzie dać do skrzynki 6 gr. Uczeń kołodziejskiego rze=
miosła ma się uczyć dwie lecie, a stelmaskiego 3 lecie; a gdyby
miał dać za wyuczenie tedy mistrz ma dać złoty i opatrzyć
w czym by miał chodzić: za który złoty na wszytkie mistrze
juszynę ma uczynić. A któryby chciał ucznia wyuczyć przed
czasem za pieniądze takowy przepadnie winy do bractwa pół=
kamienia wosku. ~~[illegible]~~

Każdy towarzysz ma się poczciwie i obyczajnie zachować
u mistrza; a gdyby miał odejść, ma o tém dać znać przed
tém 2 niedzieli, a gdyby był jarmark albo zjazd Króla J. Mści
albo sejm walny nie może odstać od mistrza jedno 4 niedziele
przed tém i potém, wyjąwszy gdyby go mistrz nie chciał cho=
wać: a któryby towarzysz nad tę ustawę samowolnie
odstał od mistrza, takowego żaden mistrz nie ma przyjmo=
wać i mają za nim pisać do innych miast, aby nie był
chowan, ażby mistrzowi za to zadosyć uczynił.

Przemianki
(przymiano)

„To też będą mieć w mocy mistrzowie, że każdemu ucz=
„niowi po wyuczeniu mają dać przemianki, ale takowe
„które by były uczciwe, a nie ku pośmiewisku. Ale towarzysze
„będą dawać przezwiska towarzyszom, którzyby z innych miast
„przywędrowali, wyjąwszy z Lublina albo z tych, które się za
„listem Królewskim sprawują, tym nie będą mocz dawać prze=
„mianków. Za które przemianki będą brać po 3 grosze."

Towarzysz któryby się nieuczciwie u mistrza zachował
ma być od mistrzów winami karany; a gdyby odszedł nie u=
czyniwszy dosyć za swój występek, za takowym ma być pisano
aby nie był przyjmowan.

Towarzysz któryby chciał być mistrzem ma czynić sztuki
wedle obyczaju. Towarzysz rzemiosła stelmaskiego ma uczynić:

Skrzynię rydwanową na 5 łokci za 4 niedziele. Towarzysz rzemiosła kołodziejskiego ma uczynić 6 kół: cztery koła według miary kupieckiej na 3 konie, a dwie kole według miary furmańskiej na 6 koni. Towarzysz rzemiosła stolarskiego ma uczynić stół jaworowy i fassowany, ladiszaru w skrzyni stołowej na 3 strony ma być; item skrzynię na 3 łokcie bez wierci gładką jaworową z ladiszarnem o dwu dnie a noga spodnia rzezana na 3 strony ladiszaru; item olmarią wysoką na półczwarta łokcia udziełaną fladrową w nodze we dwoje składaną, kraniec sztrymowany, noga wyjmowana, ladiszaru na 3 strony.

Stelmachom i stolarzom wolno mieć farby wszytkie ku ich potrzebie i robocie.

Towarzysz rzemiosła bednarskiego ma także sztuki udziałać.

Czterej mistrzowie przysięgli mają tego pilnie doglądać, jeśli sztuki dobrze uczynione będą, tedy go bracia mają przyjąć do cechu, przyczym ma udziałać kolacyją oraz dać 3 funty wosku i 7 groszy do braciej. A jezliby złe udziałał sztuki, ma rok wędrować, a zasię 6 niedziel u mistrza robić i żądać znowu sztuk u mistrzów; a jesliby niechciał wędrować, tedy ma sztuki opłacać jako bracia najdą. Żądając udzielenia sztuk ma przyjść z ludźmi dobremi do cechu.

Który już udziała sztuki, ma przyjąć miejskie prawo.

Kiedy mistrzowie będą w cechu, żaden nie ma mieć broni albo oręża żelaznego pod winą 6 gr. A któryby miał sprawę, ma powstawszy wziąść przyzwolenie od starszych mistrzów i rzecz swoją uczyniwie głosić pod winą 3 gr.

Mistrzowie pospołu mają się szanować i czcić ani też jeden drugiego w oczy albo bez oczy łżyć lub sromocić pod winą 6 funtów wosku.

Mistrzowie nie mają jeden drugiemu ani obietnicami ani dary odwabiać czeledzi, pod winą 2 funtów wosku. Wszakże mistrz który ma 2 towarzyszów winien drugiemu w potrzebie na żądanie puścić jednego towarzysza.

W każdej sprawie mają przestać wszyscy na tem, co większa część mistrzów w cechu zezwoli.

W cechu mają mistrzowie tak swojej braciej jako też innym którzyby sprawiedliwości u nich żądali takową czynić; a gdzieby się przysięgi która rzecz ściągała, mają tę rzecz odesłać do Wójta.

Mistrz któryby zastał drugiego targującego drzewo ku robocie należące, ma mu takowego połowicę wedle targu spuścić.

Gdyby się mistrz który chciał do innego miasta przenieść, nie będzie powinnował innych sztuk czynić ale za temi sztukami mają go przyjąć za mistrza prawego.

Obcym niewolno na Kleparzu okrom jarmarku sprzedawać nawożonych robót rzemiosł powyższych, pod zebraniem ich przez sługi miejskie, spieniężeniem takowych i oddaniem do Szpitalów.

Mistrzom wolno sprzedawać swe roboty na Kleparzu obcym ludziom, a robót takowych sprzedanych niemają hamować krakowscy Mistrzowie ani żaden Urząd zadzierżawać, ale wolno będzie sprzedawać.

Z pieniędzy brackich zebranych w skrzynce ma być kupowane drzewo ~~ku~~ potrzebie brackiej, stelmachom, kołodziejom i bednarzom; a gdyby który brat ubogi potrzebował pieniędzy brackich a chciał się dobrze rządzić nie mają mu ich odmówić pod słusznem rękojemstwem.

Sigismundus tertius rex Poloniae (Cracoviae d. 24 Maji 1588) confirmat insertum privilegium Sigismundi Augusti de a. 1555 cum articulis polonicis, et quia quatuor praedicta artificia nempe Carpentariorum, Rotificum, Mensatorum, Doleatorum Oppidi Cleparz ad Cracoviam adsciverunt et receperunt in suum Contubernium ad fraternitatem quintum artificium ejusdem materiae ligneae nempe Torneatorum, ideo confirmamus ordinationem ~~[illegible]~~ praedictam addendo sequentes novos articulos:

Partaczom rzemiosł, Stelmaskiego, Kołodziejskiego, Bednarskiego, Stolarskiego i Tokarskiego niewolno mieszkać przy mieście Kleparzu ani około na przedmieściach pod zebraniem roboty i naczynia.

Ponieważ ludzie od stelmachów zwykli wozy gotowe kowane kupować: przetoż kowale którzyby z uporu niechcieli ~~[illegible]~~ stelmachom wozów kować, mają przez Urząd być karani.

Wolno też stelmachom kupować skóry i jucht na obijanie i ochędożenie wozów wszelakich; a co się wyszywania dotycze na skórze, lusznach i lejcach i inszych, mają rymarzowie zapłacić[?] wszy im słusznie używać; gdyby jednak rymarze niechcieli takowej roboty przyjąć, wolno będzie stelmachom z inszych miejsc takowego rzemieślnika sobie dostawać. /.

Wszelkie roboty tych pięciorga rzemiosł nie mają być hamowane w bronach gdyby je do innych miast kupowano ani od Urzędu Krakowskiego i Kazimierskiego. Kowalom też niewolno na przekups kupować kół od postronnych. Tym też pięciorgom rzemiosłom niegodzi się roboty na przekups sprzedawać pod winą kamienia wosku do brackiej skrzynki: a to dla tego że przekupień drożej przedaje gościowi.

Mistrzowski syn ma być wolen od sztuk robienia: tylko ma podług zwyczaju sprawić kolacyą na wszystkie mistrze swego rzemiosła i dać i kamień wosku do bractwa.

Który by mistrz niebył w cechu do roku i sześci niedziel, a po roku przyszedłby: takowy ma znowu żądać o miejsce między bracią.

Gdyby którego brata występnego w cechu według obyczaju karano, a on by na takowym karaniu przestać nie chciał i brałby się z tém przed pany Rajce, takowy ma przypozwać Starsze cechu swego, aby wiedzieli o sprawie.

„Mistrzowie tego pięciorga rzemiosł będą mieć moc
„dawać przemianki nie tylko uczennikom swym ale
„też z inszych miast przychodzącym uczennikom, by jedno
„nie z tych jeno które są uprzywilejowane; chociażby
„też niebył jeden mistrz, co by sprawę przepowiedział i cho=
„ciażby czeladzi nie było. A który by się nalazł takowy, coby
„śmiał te przemianki naganić, ma być do urzędu odnie=
„sion, a urząd ma winę przystojną nań włożyć."

(Oblatum ad Acta magnae Procurationis Arcis Cracov. fer. 6a post f. S. Margaretae 1588 Tom archiv. 1263. Actor. magnae Procur. Tom. 7)

Cech stolarzy, bednarzy, szklarzy i tokarzy połączony w Warszawie posiada artykuły zatwierdzone d. 10 październ. 1572 przez rajców. August II d. 10 sierpnia 1703 zatwierdził odłączenie cechu bednarzy od stolarzy. August III d. 8 lutego 1761 odłączywszy cech szklarzy, potwierdził niektóre nowe artykuły cechu stolarzy. – Stanisław August w Warszawie d. 19 marca 1779 potwierdził artykuły 72 cechu stolarskiego w Warszawie. 1) Mają się odbywać co roku 4 sessie rożnie co kwartał, a piąta rachunkowa w maju: na które gdyby który z braci starszych bez słusznej przyczyny nie przyszedł zapłaci karę 12 gr. a z braci młodszego stołu 6 gr. a starszy który ma klucze od skrzynki 24 gr. 5) Ktoby do cechu przyszedł z bronią zapłaci winy 10 gr. a ktoby drugiego nieuczciwemi słowy zelżył w cechu ma być karany wedle uznania, z wolnością jednak apelowania do magistratu, od której apelacyi zapłaci do skrzynki 1 zł. 6 gr. 7) Czeladnik ma 3 lata wędrować; a gdyby chciał mistrzem zostać ma 2 lata jeszcze robić nie więcej jak u 3 mistrzów; po zarekomendowaniu w cechu ma jeszcze jeden rok robić, zapłacić opowiednego 20 zł. i robić sztukę u mistrza, poczém przy przyjęciu zapłaci do skrzynki 280 zł. 12) Zostawszy mistrzem ma majster przez rok służby cechowe odprawiać za co ze skrzynki dostanie co kwartał 14 zł. 13) Syn mistrzowski lub który wdowę lub córkę pojmie, tylko połowę zapłaci 14) Uczeń przy wpisie zapłaci 3 zł. ma uczyć się 4 lat i przy wyzwoleniu 3 zł. zapłacić: gdyby zaś podczas nauki uszedł, niewolno go przyjąć innemu mistrzowi, tylko temu u którego pierwotnie się uczył, przyczem na nowo na lat 4 zapisany będzie. 18) Uczeń wyzwolony

przy zapisaniu się w gospodzie czeladnej ma zrobić rysunek.
21) Mistrz z innego miasta chcąc osiąść w Warszawie ma robić sztukę
i zapłacić przyjęcie. 23) Niewolno drugiemu mistrzowi roboty
przez innego rozpoczętej kończyć pod karą trojga czternastu grzy-
wien. 24) Snycerzom i cieślom niewolno chować czeladzi stolars-
kiej. 26) Taxować będą tylko starsi. 28) Dzieły dotyczące rzemiosła
sądzić się mają w cechu, zaś sprawy o kradzież, pobicie, zakrwa-
wienie w Magistracie. 29) Wyjawienie tajemnic cechowych karane
będzie 14 grzywnami. 30) Niewolno robić schadzek partykularnych
pod karą troje czternaście grzywien 31) Przezwanie szydebnem naz-
wiskiem karane będzie 3 grzyw. toż samo i przestawanie z ludźmi
nieuczciwemi. 35) Ktoby pijany na sesyą przyszedł zapłaci 14 grzyw.
36) Starszy pobierać będzie z skrzynki cechowej 200 zł. 37) Wolno
mistrzowi mieć tylko 2 chłopców w terminie. 38) Czeladnik z małego
miasteczka w którem by niebyło cechu ma być probowany i wyz-
wolony. 39) Na pogrzeby i exekwie kwartalne mają wszyscy cho-
dzić krom dyssydentów. 42) Mają być 2 gospody dla czeladzi: pols-
ka i cudzoziemska. 45) Sesye czeladzi mają się odbywać co 4 nie-
dziele na których mają prezydować Magistrowie Bajsycerowie
Czeladz ma dawać na sesiach składkę po 19 gr. 47) Magistrowi nie-
wolno więcej czeladzi nad 6 trzymać. 51) Czeladnik przyjąwszy robotę
u mistrza ma 2 niedziel robić za wochlonem dla wędrownego 8 zł.
a dla niewędrownego 4 zł. potem ma się godzić o wochlon; przed
kwartałem nie ma się odprawiać. 52) Najlepszy czeladnik ma brać
wochlonu 8 zł. a średni 6 zł. 54) Czeladnik gdyby drugiego sztymfo-
wał, wpisany będzie w czarną księgę; powinien sypiać u mistrza
57) Niewolno czeladziom polskim chodzić ze szablą ani cudzoziems-
kim ze szpadą po ulicach. 59) Praktykowany dotąd zwyczaj odpra-
wowania heblowki w gospodzie cudzoziemskiej a polewania
w gospodzie polskiej (fuchsteufr) znosi się. 60) Expens w gospodzie
przy wyzwoleniu nie ma przenosić 36 złp. 63) Czeladnik któryby
przywędrowawszy nie miał konszaftu albo listu wędrownego nie
ma mieć roboty, ani miejsca w gospodzie 66) Czeladnikowi wędrownemu

pozwala się gdyby mu się wskazane miejsce nie podobało wsytać się jeszcze 2 razy, za czwartym razem powinien z Warszawy na rok wywędrować. 69) Porządek na sesyjach ma być następny: Najprzód mają być czytane prawa cechowe w polskim i niemieckim języku, potem bejsycerowie mają zdawać rachunki i cech ich obiesać będzie, dalej prezentowani będą chcący zostać mistrzami, zapisywanie chłopców, wypisywanie terminatorów wyzwolonych, wotowanie nad interesami cechowemi. 70) Cech wybierze na sesyi rachunkowej 8 kandydatów, z tych prezydent z magistratem obierze 3 magistrów na starszych a 5 na assesorów i tych przysięgę złożyć każe. 71) Starsi mogą każdego razu sessyą według ~~po~~trzeby zwołać

Potwierdzenie ostateczne tych artykułów przez Stanisława Augusta nastąpiło w Warszawie d. 23 marca 1779.

Rkps. 5353 t. 2

73

Towarzystwo strzeleckie (Societas jaculatorum.)

Szkoła strzelecka Krak. miała przywilej z r. 1562 i Ordynacyją pierwszą z r. 1564 co Zygmunt III d. 22 Styczn. 1590 potwierdził – Władysław IV (Gedani d. 11 Sept.) 1635 dał przywilej na strzelanie do kurka unicuique civium bez dystynkcyi miastu Krakowu cum libertate ab omnibus theloneis – R. 1724 ułożono znowe punkta – znowu r. 1732 d. 1 Januarii ułożono 19 nowych punktów podanych r. 1746 do akt radzieckich – Komissia Królewska r. 1747 nowe punkta ułożyła 9 punktów: 1) Elekcya dyrektora szkoły co roku d. 2 Januarii ma być obierany ex consulatu 2) Nazajutrz potem ma być obrano 12 mężów i 1 szafmistrz składał się cały rząd z 15 osób: z dyrektora, 12 mężów, starszego, podstarszego i szafmistrza. 3) każdemu mieszczanowi wolno się wpisać w rejestr co roku ma płacić każdy 1 zł. 4) Kurka i klejnoty ma mieć detrusor za kaucyą. 5) Rachunki co roku robić 6) Strzelać mają hoc ordine: consules, scabini, oficiales, kupcy, cechmistrze starsi szkoły strzeleckiej i inni mieszczanie 7) Traktamenta zbytnie zakazują się 8) Podług ordynacyi z r. 1564 miał magistrat dawać co roku za klejnot 100 talarów potem na to miast obmyślił czynsze z jatek owsianych 9) Strzelanie do kurka w poniedziałek po oktawach Bożego Ciała ma się zaczynać

Towarzystwo strzeleckie.

Ordynacya szkoły strzeleckiej d. 2 sierp. 1740 (Księga hip. 54 p. 1469)
Przywilej szkoły strzeleckiej przez Augusta III d. 3. Września 1748 (Ks. hip. 56 p. 161) (niema)
Konfirmacya Przywilejów szkoły strzeleckiej przez Augusta III d. 4 Lut. 1747 (Ks. hip 55 p. 1813.)
Przywilej Augusta II szkole strzeleckiej d. 5 Kwietn. 1725 (Ks. hip. 52 p. 1618)
Uchwała magistratu f. 5a ante dom. Rogationum 1591 ażeby czynsz 124 zł. z owsianych jatek szkole strzeleckiej wypłacano (Ks. hip. 293 p. 542)
Wyrok Komissyi skarbu Kor. d. 25 Paźdz. 1791 dla szkoły strzeleckiej z wyszczególnieniem praw, przywilejów i nakazującej aby 3000 zł. dla zbijającego kurka corocznie z percept komory Krak. superintendent komor. prowincyi Krak. wypłacał. (Ks. hip. 95 p. 668)
1809 należytości szkole strzeleckiej za gmach Nro 641.
R. 1748 d. 10 Julii x Jacek Łopacki archipresbiter 20,000 złp. zapisał aby każdemu królowi kurkowemu pożyczaną była na rok po 5% z których procenta różne legata mianowicie advocato pauperum 200 złp. – Gdyby król kurkowy niepotrzebował pożyczki albo nie miał kaucyi dostatecznej ma być ta summa przez magistrat na rok lokowana.

Joannes III rex Polon. (Zołkwiae d. 16 martii 1686) ut in civitate metropolitana Cracov. exercitium scholae jaculatoriae non negligatur, ideo conservantes Detrusores Galli juxta antiquum morem circa libertates collatas, eosdem Jaculatores cives cracov. circa jura, privilegia, praerogativas et libertates conservamus et quemcunque, qui gallum detruserit per bombardae explosionem, liberamus per annum a solutione quarumvis contributionum, ducillorum, theloneorumque, juxta libertates ex antiquo collatas.

(Oblat in Actis consular. Crac. a. 1727 Tom. 52 pag. 2079)

Ordynacyja dla Szkoły strzeleckiej Krakowskiej przez Franc. Łazarza Deryakubowicza radcę, Józefa Zaleskiego radcę i Michała Rwedyka radcę Krak. deputowanych od Magistratu d. 23 Februar. 1732 uchwalone:

1) Co roku d. 2 Januar. ma być obierany Dyrektor Szkoły strzeleckiej na Celstacie, e gremio Magistratus

2) Starszego, Podstarszego tudzież Dwunastu mężów i Susmis; trzą również co roku nazajutrz albo trzeciego dnia obierać powinni.

3) Do Dwunastu mężów mają obierać zasłużonych mieszczan.

4) Z tych urzędników powinno połowa t. j. 7 osób z stanu kupieckiego, a 8 osób z cechów.

5) Expensa na potrzeby szkoły strzeleckiej mają być brane z Stawek i Prowentów z Rosianych jatek; rachunki mają być prowadzone przez Starszego, i zdawane przed dyrektorem i 4 deputowanymi z Dwunastu mężów.

6) Przed przypadającą strzelbą do Kurka na 2 niedziele, powien Detrusorgalli oddać starszemu kurka i stosownie do dawnego zwyczaju włożyć nań Klejnot.

7) Po zbiciu Kurka oddany ma być Kurek detrusorowi wtedy gdy dostateczną fidejussią ~~[illegible]~~ stawi

8) Skrzynka z prawami i munimentami ma być u Starszego, jeden klucz od niej będzie miał Starszy a drugi Podstarszy.

9) Detrusor galli powinien Strzelcom wyprawić Kollacyją w domu lub na Celstacie i wystawić Klejnoty za 2 najlepsze trafary.

10) Starsi i Dwunastu Mężowie nie powinni być graves Detrusoribus galli i innym gospodarstwa swoje wydającym.

11) Strzelcy mają się na wyznaczoną godzinę przez Dyrektó=
ra stawić na sessyą lub do strzelby.
12) Po skończonej strzelbie do Kurka lub do tarczy, sam dy=
rektor z Starszymi ma iść na rewizyją.
13) Strzelba ma się odbywać według dawnego zwyczaju, za
trafary mają być strzelcy kontentowani i cyna wydawana.
Stawki powinni wszyscy płacić.
14) Za 2 niedziele przed strzelbą powinien być kurek do
którego mają strzelać, prezentowany na sessyi, aby
niebył zbyt mocny ani też zbyt słaby.
15) Jeżeli elekcyja Starszego, Podstarszego lub Dwunastu
mężów ma być prolongowana, powinni o tém donieść
Magistratowi.
16) Nowo przystępujący do strzelby powinien w przeciągu
roku wydać gospodarstwo, oprócz deputowanych z cechów
do Kurka.
17) Detrusor galli aby sam kurka na wprowadzeniu nosił,
wyjąwszy pp. rajców i ławników.
18) Detrusor galli każdy powinien Dyrektorowi dać
jakowy prezent.
19) Dawniejsze ordynacyje mają pozostać.
(Oblat. in Actis consular. cracov. d. 8 Augusti 1740 Tom.
54 pag. 1469 – 1473)

Augustus III rex Pol. (Varsaviae d. 17 Decembr. 1746) confirmat jura et privilegia Scholae Jaculatoriae urbis Cracoviae per Sigismundum III, Vladislaum IV, Joannem Casimirum, Joannem III, Augustum II concessa et libertatem cujus favore Detrusor galli in hac Schola Jaculatoria a theloneis, exactionibus et donativis liber erit, vigore praecipue Constitutionis A. 1676.

(Oblat. in Actis consul. Cracov. Tom 55 p. 1814)

7/ 611

Cech sukienników, kilimników i pilśniarzy (pannifices) w Kleparzu przy Krakowie.

Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae die – Aprilis 1633) confirmat sequentes literas pergameneas Proconsulis et consulum civitatis Clepardiensis continentes in se novam erectionem contubernii pannificum in civitate Clepardiae ad Cracoviam:

Proconsul et Consules civitatis Clepardiae ad Cracoviam (datum Clepardiae d. 10 Februar. 1633) ad petitionem famatorum Thomae Sczepkowic, Stanislai Krabaszowic, Stanislai Pachalinski et Christofori Węgrzynowic pannificum et civium Clepardiensium articulos boni ordinis contubernii pannificum clepardiensium in polonica lingva conscriptos approbant:

„Starsi i młodsi Sukiennicy mistrzowie cechu Kleparskiego, życząc sobie abyśmy z większą chwałą P. Boga Wszechmogącego i świętych jego także też z ozdobą tego miasta i pociechą urzędu naszego jmpp. Radziec Kleparskich i z naszym też pożytkiem i sławą dobrą cech nasz sprawować i rządzić mogli takowe artykuły między sobą zgodnie uchwalone postanawiamy." a któryby brat przeciwko temu co rzekł ma być karany połkamieniem wosku nieodpuszczenie.

Najprzód co roku najdalej we 2 niedziele po Trzech Królach mają być obierani 2 starsi ludzie rozsądni trzeźwi i sprawni i rajcom do juramentów prezentowani, do których starszych obrani będą 2 przysiądni z braci stołowych. Do skrzynki cechowej jeden klucz ma mieć jeden starszy a drugi ~~cech~~ zaś jeden przysiądny. Przed obiorem nowych Panów starszych mają przeszli starsi rachunek dochodów i rozchodów uczynić.

2) Ktoby chciał do cechu za mistrza być przyjęty ma ukazać list od urodzenia i wyzwolenia z rzemiosła i ma przyjąć prawo miejskie. Potem powinien się opowiedzieć, na co rzemiosło przyjmuje: jeśli na robienie sukna, ma być zapisany za sukiennika, jeśli na ~~kilim~~ kieliny, ma być zapisany

*) przywilej dla Krakowskich Sukienników ~~...~~ z r. 1660 ma jeszcze dodatek „Kapelusz"

**) zamiast tych rzemiosł wymienia w przywileju Krak. z r. 1660 tylko Pończosznicy

***) w Krak. pod winą 5 grzyw.

o) w Krak. 24 gr.

oo) w Krak. 2 zł.

† w Krak: strzyżącej wełny

tego brak w Krak.

za Kilimika; także jeśli na pilźni ma być Pilzniarza i na-
co się da zapisać to ma robić. - Na doświadczenie jeśli w tym rzemieśle
jest biegły, powinien wyrobić postaw sukna, albo według tego na co się
zapisuje: Kilim, Pilzn*) i drugie rzemiosła które wełnę robią jako
Czapnicy, Pończosznicy, Pasamonicy i Kapelusznicy,**) którzy gdyby
się w mieście tym znajdowali, z niemi cech trzymać będą. - 3) Nowy mistrz
powinien dać do skrzynki 16 złp. w całości lub na raty, oraz wstępnego 4)
albo zmownego 12 gr. Achtel piwa dla braci i 3 funty wosku i posługi
kościelne i cechowe póki inny nie nastanie ma odprawiać - Syn mistrzowski lub
który pojmie mistrzowską córkę albo wdowę tylko połowicę powinności
powyższych ma oddać - Każdy mistrz ma mieć żonę a gdyby chciał bez
żony być ma dla braci dać do cechu Achtel piwa; a jeśli by w sromot=
nym życiu miał być poszlakowany, ma być rajcę opowiedziany pod
winą 2 grzywien polskich.***) - Mistrz ma ucznia przyjmować na 3 lata
i powinien go mieć 2 niedziele na próbie, potem zapisać go oo) do cechu
przyczem dać do skrzynki 12 gr. o) a przy wyzwoleniu 1 zł. na piwo
dla braci i 2 funty wosku. Temuż chłopcu mistrz powinien sukno
opatrować, pierwszego roku grubę, drugiego średnią, trzeciego
dobrej wełny albo kożuch. - Każdy mistrz do cechu przyjęty ma spraw=
nie roboty odprawować, to jest postawy dobre równe i jednakie robić;
postaw z dobrej jarzęcej† albo strzyżonej wełny w szerz ma mieć
30 ganków, co wynosi surowego łokci półtrzecia a zstąpionego
łokieć i półćwierci na dłuż zaś dwa łokci trzydzieści z prostej a z gru=
bej albo gminowej wełny w szerz 26 ganków ma nieść
to jest łokci 2 surowego a zstąpionego łokieć na dłuż zaś także
łokci 30. - Aczkolwiek by robić bracia wszyscy życzyli aby roboty ich
z najprzedniejszych weten sprawowane były, jednak dla wygody
ludzi zwłaszcza ubogich, iż niektórzy postawy z krowizny robią
tedy dla ochrony fałszu: który brat z krowizny robi, z tem się ma w cechu
opowiedzieć ~~...~~ i nie powinien z dobrej wełny robić. Kto zaś z dobrej
wełny robi, nie powinien z krowizny pod winą półkamienia wosku. U kto=
rego by się mistrza znalazł postaw fałszywy dobrej wełny z krowizną mieszanej
takowy postaw ma być spalony a mistrz powinien dać półkamienia wosku

a jeżeliby się drugi raz dopuścił, ma być całym kamieniem wosku karany
a za trzecim razem ma tracić rzemiosło i na 12 mil od Krakowa rzemiosła
nie robić. – Którzyby z mistrzów na rok i 6 niedziel odszedł od miasta ma tra=
cić magisteria. – Wdowie wolno rzemiosło robić póki za mąż nie pójdzie –
Jeżeliby za obesłaniem który z mistrzów na schadzkę pospolitą nie przyszedł
ma dać do skrzynki 3 gr.* a jeżeli na suchodniową funt wosku; a któryby
po otwarciu skrzynki przyszedł ma dać 1 grosz; starszy zaś ma być in duplo
karany. – Starsi niepowinni spraw kędy przysięga albo wywiedzenie świad=
ków zachodzi sądzić, ani appellacyi do Radziec bronić pod winą 5 grzyw. –
Do cechu ma każdy bezbronnie, trzeźwo i bez poswarków pod winą funta
wosku przychodzić. – Tajemnic cechowych niepowinien nikt wynosić pod
karą poł kamienia wosku. – Syn pozostały po mistrzu tylko rok ma trwać
na nauce. – Jeżeli brat cechowy, żona jego albo dziecię albo towarzysz
zemrze powinni iść na pogrzeb wszyscy a ciało mistrza mają nieść
2 mistrzów i 2 towarzysze, a towarzysza 4 towarzysze. – Brat młodszy
powinien w kościele świece palić i gasić w kościele w święta i niedziele
gdy ołtarze kadzą pod winą funta wosku. – Każdy mistrz powinien
mieć wagę sprawiedliwą i podług niej czeladzi robotę oddawać i od=
bierać. – Zżyto takie ma być płacone: towarzyszowi doroczn[e]mu od
6 funtów wełny gręplowanej półtorak, od osnowy* 2 gr. od folowanego
postawu 2 gr; Prządce od 6 funtów od przędzenia przy strawie półtorak
a bez strawy 4 gr. a prządka powinna u mistrza robić od jednych
suchychdni do drugich – Któryby mistrz drugiemu prządkę lub czelad=
nika odmówił przepada do cechu achtel piwa. – Jeżeli który mistrz
zachoruje mają mu dać z cechu czeladnika. – Żaden mistrz niepowinien
z partaczami przestawać. – Którzyby do cechu należał chociażby pod
inną jurysdykcyą mieszkał, ma być posłuszny rajcom Kleparskim*
pod utraceniem rzemiosła. – Przekupniom którzyby wełnę na przekup
kupowali ma być takowa zabrana*) – Ponieważ między ~~[illegible]~~
rzemieślnikami Kleparskiemi a krakowskiemi jest dekret Zygmunta I
z r. 1524 który opiewa iż robotom Kleparskim ani uczniom krakowscy
żadnej nagany dawać nie mają: niepowinni też krakowscy i kazimierscy
mistrzowie sukiennikom krakowskim dawać nagany pod winą 20 grzyw.

*) w Krak. 3 gr.

*) w Krak: od osno=
wanej

*) w Krak: Kra=
kowskim

*) w Krak: co się
także ma rozumieć
o suknach białych
czarnych i szarych
skądinąd przywo=
żonych

4) nie ma
tego w Krak:

do skarbu król. – Brat któryby się na Kilimnika albo Lilśniaza zapisał, za opowiedzeniem się, może sukno wyrabiać. – Czeladnik któryby mistrzowi uczynił szkodę lub nieprzystojnie odszedł, za takim ma być przez drugą czeladź wszędzie trybówka; a czeladnik któryby o tem wiedząc z nim siedział, również ma być trybowany. – Ponieważ płócienniczy poważają się robić Mazelande: przeto ma być takowy im zawełna co sukiennikom należy: przeto ma być takowy im zabierany, a czeladź, która by to u nich robiła ma być trybowana.

(Oblat. ad acta castr. Cracov. fer. 6a ipso die Transfigurationis Christi 1649. Libr Relat. Tom. 76)
(Oblat in Actis inscription. officii consularis cracov. d. 4 Junii 1660. Libr. 40 pag. 1569)

1546 fer. 6a postridie Divisionis Apost. – Maciej Rykała ~~[illegible]~~ burmistrz miasta Kazimierza z rajcami, oraz Starsi cechu sukienników miasta Kazimierza i mistrze Czapni=ków Krakowskich skarżyli przekupniów Krakowskich iż wełnę wykupują. Rajcy (krak.) zakazali przekupniom Krakowskim wykupywać wełnę od obcych (z wyjąt=kiem jarmarków) pod karą 50 grzyw.; wolno tylko rzemieślnikom tę wełnę kupować. Wolno jednak prze=kupniom kupować wełnę w innych miejscach za Kra=kowem lecz nie wolno im w Krakowie tej wełny obcym sprzedawać tylko rzemieslnikom, jako to Czapnikom (Kapelusznikom) i sukiennikom Krakowskim i kazimierskim, a gdyby jej ci niepotrzebywali do=piero obcym. Zakazuje się też rzemieślnikom sprzeda=wać obcym wełnę, z wyjątkiem Czapników którym wolno grubszą wełnę wysortowaną i do rzemiosła niezdatną obcym sprzedać.

(Acta offic. consul. crac. 1546)

Vladislaus IV rex Poloniae (Varsaviae d. 20 Junii 1637) oswiadcza, iż wydał *) mającego moc prawa "post Calendas Septembris proxime sequentis" uniwersał w którym zakazano, aby sukna niemające sprawiedliwej miary długości i szerokości, ani też farby prawdziwej do Polski sprowadzane były, obecnie bliżej się oznacza ów uniwersał. Zakazuje się sukna fałszywie ~~[illegible]~~ farbowane, lub też niemające miary przepisanej wyrabiać w całem Królestwie, w Prusach mianowicie w Gdańsku i Krolewcu, i sprowadzać od daty publikaty niniejszego uniwersału. Będące już podobne niewarowne sukna wolno w sklepach krajowcom tylko do ostatniego Stycznia 1638 a zagranicznym do 1 Maja 1638 wysprzedać. Co do barwy to owe sukna za fałszywe poczytywane będą które fałszywemi środkami farbowane barwę swą zmieniają. Co do miary oznacza się, iż sukna zamorskie Rasch i Kronrasch zwane szerokie, powinny mieć 2½ łokci szerokości; sukna Karazye Angielskie (Carasenses Anglici) 1 łokieć i półtory ćwierci szerokości, a 30 łokci długości. Podobną długość powinny mieć wszelkie sukna wąskie używane do podszycia mające szerokość 1¼ łokcia. — Tuzinki mają mieć szerokości 2½ łokcia a długości 20 łokci; oprocz sukna Nordenskiego (Nordenses) mającego szerokości 2½ łokci, a 40 łokci długości. — Sukna Angielskie, duńskie, Kowieńskie i inne cieńsze Karazye (carasei) zwane Trzinek mają być 1½ łokci szerokie a 24 łokci długie. — Baje (Baji) czyli Angielskie albo lunskie (Lugdunenses) mają być 2 łokcie szerokie. — Inne sukna zaś nie zamorskie, to jest szląskie pomorskie, polskie, pruskie powinny być 2½ łok. szerokie a 30 łok. długie. Karazye szląskie powinny mieć też samą miarę co angielskie. — Baje szląskie i sukna wąskie (strictiores) Kiry zwane mają być 2 łok. szerokie a 30 łokci długie. — Sukna Myszeńskie, Swiebodzińskie, Landsbergskie mają być 2 łokcie szerokie a 30 łokci długie — Sukna Morawskie powinny być 1½ łok. szerokie, a 36 łokci długie. — Również zakazuje się aby

*) Uniwersał ten zakazujący sprowadzanie złych i niewarownych sukien wydany Varsaviae d. 20 Martii 1637; termin obowiązujący oznaczony został Calendas Septembris 1637.

sukiennicy krajowy przy swych suknach nie kładli cech (signa) zamorskich sukienników, ani na pokrowcach sukien obrazów za zamorskich nie kładli i sukien domowych za angielskie nie sprzedawali pod karą konfiskaty.

(Libr. Relat. A. 1637 Tom 61)

Sukiennicy. R. 1344 (in die beat. Philippi et Jacobi Apost.) postrzegacze (pannicidae) i sukiennicy (textores) w Poznaniu w radzie uchwali następny statut: Sukiennicy (textores magistri) mogą ~~[illegible]~~ tylko u siebie wyrabiane sukna sprzedawać postawami w ten sposob iż jeden postaw (stamen) najwięcej trzem osobom sprzedać mogą. Na targu niewolno nikomu innemu kupować wełny na małą wagę („quae vulgariter ~~[illegible]~~ vutzer dicitur" tylko sukiennikom t. j. na funty; inni obcy kamieniami też wełnę kupować będą. Podczas jarmarku wolno sukiennikom sprzedawać sukna na wykrój. (Raczyński Codex diplom Maj. Pol. p. 104)

Kazimierz Jagiellończyk na Sejmie w Piotrkowie (fer. 6a post fest. S. Martini) 1472 sukiennikom (textores panni) w Kościanie którzy najlepsze na całą Polskę wyrabiali sukna, pozwala dla zapobieżenia sfałszowań sukna lepsze ich stęplować pieczęcią ołowianą na której ma być wieża z siedzącym na niej orłem (Raczyński Cod. dipl. M. P. p. 186)

Zygmunt I w Poznaniu (fer. 3a post fest. S. Dorotheae) 1513 zakazuje aby w miasteczkach Międzyrzeczu i Skwirzynie nikt ~~[illegible]~~ sukna szarego (pannos griseos) w cenie poniżej 3 groszy łokciowo nie sprzedawał na jarmarkach tylko miejscowi sukiennicy (panni textores); również niewolno wełny w mniejszej ilości jak 1½ kamienia obcym kupować tylko miejscowym sukiennikom. Co później Zygmunt III r. 1616 i Władysław IV r. 1633 i 1636 potwierdzili (Raczyński Cod. dipl. M. P. pag. 199)

Zygmunt I w Krakowie (sabbato ante dominic. Reminiscere) 1519 sukiennikom ~~[illegible]~~ (pannifices) w mieście wielkopolskim Słupce pozwala stęplować sukna: jako to postawy z wełny gorszej („quae metalla dicuntur") jedną pieczęcią ołowianą na której z jednej strony litera S. a z drugiej strony 2 klucze być mają; sukna zaś z wełny lepszej („quae foldrowe dicuntur") dwoma takiemi ołowianemi pieczęciami. Nad rzetelnem stęplowaniem ma cech czuwać. (Raczyński Cod. dipl. Maj. Pol. p. 219)

Zygmunt I na sejmie w Toruniu (fer. 4a ante fest. Trium Regum) 1520
ustanawia aby w mieście Kościanie dla podniesienia przemysłu su=
kienniczego na jarmarkach począwszy od Wielkiejnocy aż do S. Mi=
chała kupcy kościańscy wełny zakupionej nikomu innemu tylko
mieszkańcom sprzedawali, dopiero w zimie wolno ją obcym sprze=
dawać. (Raczyński Cod. dipl. Maj. Pol. p. 213)
Burmistrz z rajcami ławnikami i rzemieślnikami (prawie sami
Niemcy) miasta Wschowy (fer. 6a ante Nativit. Mariae) 1520 ~~ozg=~~
ustanawiają cech sukienników (pannificum) wschowskich z
następnemi artykułami po niemiecku spisanemi: Sukna czarne
mają być robione z wełny naturalnej czarnej; szare z wełny
szarej lub rudawej, białe z białej; przeto też sukno robione z
niejednostajnej wełny nie śmie być farbowane, która to farba ma
być zastosowana do naturalnego koloru wełny pod karą 6 kamieni
wosku. Ktoby nad przepisaną miarę szerokości sukna wyrabiał
ma 6 groszy zapłacić do cechu. Kto nie ma domu własnego nie śmie
sukien wykrajać. Kupiona wełna ma być od cechmistrzy rewidowa=
na, ktoby zaś wyrabiał z wełny dostarczonej od szewców lub garba=
rzy płaci kary 6 kamieni wosku. Czas nauki młodzieńców tylko 3 lata
trwać będzie. Warsztat sukienniczy ma mieć przepisaną szerokość
a długość nitek wynosić ma 40 pasm a najmniej 37 pasm. Aby nikt
sukien robionych w Gorze lub Głogowie nie sprzedawał za miejscowe,
pod karą 1 kamienia wosku. Krajka stosownie do szerokości sukna
ma mieć tylko 6 nitek; sukna z szerszą krajką są niedostateczne. Jeżeli
majster umrze, wolno dzieciom sukiennictwo prowadzić. Do folusza,
podstępy niewolno naraz więcej tylko 10 postawów sukna dawać
pojedynczemu. Niewolno sukiennikom podczas strzyżenia wełny
objeżdżać wsie i zakupywać wełnę ze szkodą drugich pod karą
pół kamienia. Chłopiec po wyzwoleniu ma przez rok u majstra w
robocie zostawać lub po obcych stronach wędrować; tylko syno=
wie majstrów wolni są od tego. Sukiennikom niewolno komu innemu
tylko cechowym sprzedawać wełny pod karą fertona od każdego kamie=
nia. Od święta Trzech Króli niewolno dla kogo innego tylko dla sukien=
ników sukna całe lub na suknie farbować. Nie wolno za obrębem
miasta skupować wełny, tylko na targu ani też na targu przekupstwem
wełny się trudnić pod karą 12 groszy od kamienia. Obcym niewolno sprze=
dawać sukien w tych kolorach w jakich się w mieście wyrabiają t.j.
czarne, czerwone, brunatne, żółte (croceus) szare, wyjąwszy lepszego
gatunku sukna i to podczas jarmarku. — Ustawę tę potwierdził Zyg=
munt I w Krakowie (feria 3a ante fest. S. Viti) 1523 (Raczyński: Cod.
dipl. M. P. pag. 214.

Zygmunt August w Piotrkowie na sejmie (fer. 6a ante Dominicam Oculi) 1552 potwierdza artykuły sukienników (pannitextorum) w Kole mieście. Do jednego postawu ma być brane 31 garstasz czyli pasma a nie mniej pod karą: więcej jednak być może. Dwóch rajców i 2 sukienników delegowanych rewidować będą wyrabiane sukna. Nieposłuszny zapłaci kary 2 groszy, a kto sekreta cechowe wyjawi kary po 2 solidy każdemu bratu. Ceny roboty: Od wybicia (expercussione) wełny dąbianej lub jarzęcej i zwyczajnej półgrosza (medientem). Od wybicia (expercussione familiari) polwaska wełny dąbianej lub zwyczajnej szeląg (solidus). Od wyciągania (tractatio?) sukna lub postawu od każdej czingi, 1 grosz (nummus); Od folowania półgrosza; tejco wiąże od putwazka i sztuki 1 szeląg; Od tkania postawu z jednej strony czyli drissopht, 4 szelągi; Od wisliarowego z jednej strony 2 grosze. Waga wełny ma być jednakowa: putwazek ma mieć półtrzecia dyki (t.j. kamienia) sztuka zaś półczwartej dyki. Nowy majster (nowicyusz t.j. młodszy brat) ma zapłacić wkupnego pół kamienia wosku 2 grosze do skrzynki i 12 groszy na piwo; prócz tego dopokąd go inny nie zastąpi winien to robić co mu starsi każą i świece zapalać pod karą 4 groszy. Uczeń ma dać od wpisu 9 groszy na piwo i ma uczyć się 3 lat przez czas którego terminu majster powinien mu dać 8 łokci sukna szarego, a trzeciego zaś roku 9 łokci sukna dąbianego; przy wyzwolinach zaś da uczeń półtrzecia dyki wosku. Wyzwoleniec ma być prawego łoża. Ktoby na ucztę (cerevisia) cechową przyszedł boso zapłaci putbeczek (tunna) piwa, a uczeń chodzący boso po mieście zapłaci pół półbeczka piwa. Ktoby z bratem grał hazardowo płaci półkamienia wosku. Kto po obesłaniu cechy zgroko nie przyjdzie płaci 2 szelągi. Któren czeladnik nierządnicę do domu majstra sprowadzi zapłaci pół putbeczki piwa i 2 dyki wosku. Ktoby odmówił służącą lub prządkę drugiemu, taka prządka przez tydzień nie śmie robić a majster karę zapłaci. Ktoby odprowadzał do domu Kupców zapłaci półkamienia wosku. Sukno przywiezione ma być szerokie 2 stop (cubitos) (Raczyński Cod. dipl. M. P. p. 235)

Kazimierz Jagiellończyk w Gnieźnie (fer. 6a post Octav. Corp. Christi) 1456 zakazuje aby nikt na sprzedaż do Szremu nie sprowadzał sukien gorszych (exiliores) szarych, jak te które tylko tamtejsi sukiennicy wyrabiać mają prawo. (Lepsze dla emulacyi wolno sprowadzać) Potwierdził ten przywilej Zygmunt August 1562. (Raczyński Cod. dipl. M. Pol. pag. 237)

1784 Stosownie do przywilejów nadanych od Królów polskich
cechowi sukienników krakowskich zakazano publikatą
aby żaden nie będący w cechu sukienników krakowskich
nie ważył się przeszkadzać im w rzemieśle, robić takich
sukien jakie oni robią, kilimków, czapek, pilśni, mul-
tanów, flanelli, kuczbaje, kiru i innych, ani też
podobnych towarów przywozić i na przeszkodę su-
kiennikow sprzedawać w Krakowie, Kleparzu, Ka-
zmierzu i przedmieściu ani też materyjałów
wykupywać pod karą konfiskaty.

Cech sukienników

Officium consulare cracov. (fer. 4a pridie festi S. Marti= (jest w zbiorze p. 58 r.)
ni pontif videlicet d. 10 Novembr. 1660) ad petitionem
fam. Alberti Złotnicki et Martini Wadowski civium
et pannificum cracov. sequentes articulos contubernii
pannificum approbat:
Punkta i artykuły od cechu sukienników krakowskich
do potwierdzenia urzędowi krakowskiemu podane d.
10 Novembris 1660.
(Jest to ten sam przywilej co sukienników kleparskich z r.
1633 z następnemi odmianami)
3) Nowy mistrz powinien do skrzynki cechowej dać 12 zł. oraz
na potrzeby brackie tenże wstępnego albo romownego (zmownego?) [?] ma
dać z osobna 1 zł. 6 gr. nadto 1/4 kamienia wosku i achtel piwa
dwurazego.

4) W przywileju Krak. nie ma wzmianki o dekrecie Zygmun=
ta I z r. 1524 tylko powiedziano: że sukiennikom kazi=
mierskim, którzy nie są przyłączeni do cechu krakowskiego,
niewolno wykupywać wełny, ani też nawozić do Krakowa
sukna. – Niewolno też innym rzemieślnikom wełny odbierać
pod karą 10 grzyw.

(Oblat. in Actis inscript. officii consularis cracov.
d. 10 Novembr. 1660. r. Liber 40 pag. 1696–1700)
Ustawy te potwierdzone przez Jana III d. 17 lut. 1677.

1787 die 29 Augusti Varsaviae – Stanislaus Augustus Rex confirmat articulos ad bonum ordinem Congregationis Pannificum Stomnicensium:
Wójt i burmistrz z całą radą i ławicą miasta królewskiego Słomnik d. 22 Czerwca 1787 potwierdzają następujące porządki i artykuły (31 §.) zgromadzenia sukienniczego słomnickiego: 1) Co roku będą wybierani 2 Starsi i 2 Braci stołowych. 3) Chcący majstrem zostać ma robić: Sukiennik postaw sukna, Kilimnik kilim, Pilśniarz pilśń i kapelusz. 5) Który by nie miał żony ma co roku do cechu dać achtel dwuraźnego piwa. 6) Uczniowie będą na 3 lata przyjmowani. 7) Każdy mistrz ma sprawnie robić postawy dobre, równe i jednakie. Postaw z dobrej mocnej i strzyżonej wełny ma mieć w szerz 30 ganków (t.j. surowego łokci 2½ a stąpionego 1¼ łokci sukna) na dłuż zaś łokci 30. Postaw z prostej grubej wełny ma mieć w szerz 26 ganków (to jest surowego łokci 2 a stąpionego i łokieć) na dłuż zaś łokci 30. 8) Gdyby u którego mistrza znaleziono postaw fałszywy z niedobrej wełny z krowiczą zmieszanej, takowe sukno ma być spalone a mistrz pod kamieniem wosku karany. 20) Myto czeladzi ma być takie: Towarzyszowi dorocznemu od 6 funtów wełny gręplowanej półtorak, od osnowanej 2 grosze srebr. od folowanego postawu 2 gr. srebr. (od 6 funtów wyprzędzenia przy strawie zgrzebnej półtorak a bez strawy 4 gr. 25) Od postawu płaci się w Foluszu Skarbu Króla JMci 15 gr. 30) Płóciennikom niewolno robić madzielan (mezza-lana) na przędzy z wełną, co należy do

Sukienników.

(Oblat. in Actis magnae procurat. Cracov. Tom arch. 1302 pag. 760-769)

Cech sukienników w Słomnikach.

Stanislaus Augustus rex (Varsaviae d. 29 Augusti 1787) confirmat Articulos Congregationis Pannificum Slomnicensium (excepto articulo 25):

Wójt i Burmistrz z całą Radą i Ławicą Miasta J. Król. Mci Słomnik (d. 22 Czerwca 1787) potwierdzają 31 artykułów Cechu sukienniczego (ii magistrów) przez starszych i młodszych magistrów uchwalone:
1) Co roku mają być obranych 2 Starszych, 2 Przysadnich i 2 Braci stołowych 2) Mają być co roku rachunki zdawane. 3) wstępujący do cechu ma się zapisać albo na Sukiennika albo na Kilimnika albo na Pilśniarza i ma urobić postaw sukna albo kilim, pilśń, kapelusz – albo pończochy jeżeli jest Pończosznikiem (4) wstępujący ma dać do skrzynki cechowej na potrzeby brackie 12 zł. wstępnego albo umownego 1 zł. 6 gr. wosku ćwierć kamienia i achtel piwa 4) Mistrz młody ma posługi czynić. 5) Mistrz ma mieć żonę, której gdyby niemiał ma co roku do cechu dawać achtel dwurażnego piwa. 6) Ucznia mają przyjmować na 3 lata; mistrz ma dawać uczniowi suknią pierwszego roku grubą, drugiego średnią, trzeciego z dobrej wełny albo kożuch. 7) Każdy mistrz ma robić Postaw z dobrej i mocnej albo strzyżonej wełny, który ma mieć wszerz 30 ganków czyli surowego szerokości łokci 2½ a stępionego 1 i pół ćwierci na dłuż zaś 30 łokci. Postaw z prostej wełny grubej ma mieć wszerz 26 ganków to jest 2 łokcie surowego a 1 łokieć stępionego, na dłuż zaś 30 łokci. 8) Gdyby u którego mistrza znaleziono postaw fałszywy z niedobrej wełny z krowizną mieszanej, postaw ma być spalony a mistrz pod kamieniem wosku

karany; za trzecim razem ma tracić rzemiosło na 12 mil od Słomnik nie bawić się. 9) Mistrz któryby się przez rok i 6 niedziel oddalił, traci majsterią. 10) Wdowa może robić rzemiosło. 11) Za obesłaniem cechy, który by się nie stawił do cechu ma być karany funt. wosku. 12) Któryby przyszedł po otwarciu skrzynki ma dać 3 gr. winy za omieszkanie, a starszy in duplo. 13) Wolno apelować do urzędu miejskiego. 14) Niewolno poswarek czynić w cechu podwiną i funta wosku. 15) Niewolno wyjawiać tajemnic cechowych pod winą ½ kam. wosku. 16) Syn mistrzowski ma się tylko 1 rok uczyć. 17) Na pogrzeby mają wszyscy chodzić: mistrza mają nieść 2 mistrze i 2 towarzysze, a towarzysza 4 towarzysze. 18) Młodszy brat ma w kościele świece zapalać i gasić. 19) Każdy mistrz ma mieć sprawiedliwą wagę i podług niej towarzyszom robotę wydawać i odbierać. 20) Myto ma być następne: Towarzyszowi dorocznemu od 6 funtów wełny gręplowanej półtorak, od osnowanej 2 gr. srebr. od folowanego postawu 2 gr. srebr. Prządce od 6 funtów wyprzędzenia przy strawie półtorak, a bez strawy 4 gr. Która powinna u mistrza robić od jednych suchychdni do drugich. 21) Któryby mistrz drugiemu czeladnika albo prządkę odmówił ma być karany do cechu jachtelem piwa dwurażnego. 22) Mistrzowi ma być dany z cechu czeladnik. 23) Niewolno przestawać z partaczami, którym roboty mają być zabierane. 24) Któryby się z pod juryzdykcyi miejskiej wyłamował ma być karany złożeniem z rzemiosła. 25) Niewolno będzie w Słomnikach kupować wełny i skór owczych tylko krawcom, sukiennikom i kuśnierzom (artykuł skasowany przez króla). Sukna mają być w foluszu królewskim w Słomnikach folowane. 26) Mistrz nowy ma zapłacić na potrzeby do cechu ratami 16 złp.

27) Każdy mistrz co suchedni ma płacić po półtoraku, a to na msze św. 28) Kilimnik albo Pilśniarz wykazawszy się umieniem roboty może robić i sukno. 29) Za czeladnikiem któryby się źle zachował, albo odszedł nie odprawiwszy się, ma iść trybowka, dopokąd się trybowany nie usprawiedliwi, a czeladz nie ma robić z trybowanym. 30) Niewolno wyrabiać Płóciennikom madzelan na przędzy z wełną, gdyż to sukiennikom należy, pod zaborem. 31) Sukiennicy z pobliskich wsi Sieciechowic, Iwanowic powinni składać opłaty do cechu w Słomnikach.

(Oblatum in Actis Magnae procurationis arcis crac. fer. 6a pridie festi Nativitatis B. Mariae V. d. 7 Septembr. 1787. – Libr. arch. civit. crac. Tom 1302 pag. 760–769)

75 | 623

Cech szewski.

Sigismundus rex Pol. (Cracoviae fer. 6ª proxima ante Dnicam Judica 1524) quia conquesti sunt Sutores civit. crac. quod Cerdones crac. non sufficientes pro eorum necessitate cutes subministrarent, easdemque deteriores venderent ac meliores extra regnum educerent peterentque ut illis sutoribus officinam cerdoniam praeparandi ~~[illegible]~~ cutes pro eorum artificio per ipsosmet construere permitteremus – ex adverso cerdones allegabant in jure maydeburgensi cautum esse ne sutor artem cerdonicam exerceat et citarunt decretum nostrum inter consules et Communitatem Cracov. in conventu piotrkoviensi proximo praeterito latum ut unusquisque artifex ita artem suam exerceat ne esset in praejudicium aliis artificibus – nos respectu quod sutores ejusmodi oficinae non indigeant decrevimus ut soli cerdones seu coriarii incumbant ut sufficientiam cutium expeditent cutesque magnas seu praecipues media marca ad summum, cutes minores vero juxta earum quantitatem aequo pretio vendant. Et quia liberum est Cerdonibus de Casimiria, Stradomia et Kleparz ac aliis extraneis cutes una die in hebdomada feria 3ª vendere permittimus ut Cerdones reliquas cutes quas sutores amplius non indigent aliis civibus vendere possunt et non evehere extra regnum.

Oryg. na pergam. z pieczęcią król. (w cechu szewskim)

Kazimirus rex Pol. (feria 5ª octavae Corporis Christi quae fuit vigilia S. Joan. Bapt. 1468 Cracoviae) ~~[illegible]~~ significat quod ad petitionem seniorum sutorum fraternitatis civit. cracov. dedit facultatem ut sutoribus licitum sit macella seu gazas nostras regales pro suto-
39/13 ribus dispositas inter se vendere, obligare, reformare cum scitu totius fraternitatis

Sigismundus I confirmat hoc privilegium (Cracoviae in crastino festi S. Annae 1545)

Sigismundus Augustus rex (Petricoviae in conventu generali Sabbato post festum Epifaniarum proximo 1563) potwierdza ten przywilej przytem zakazuje aby partacze nie śmieli butów (calceos) sprzedawać w mieście neque alicui Italo licebit sutori calceos conficere et vendere sub poena amissionis calceorum ne praejudicium fiat sutoribus Cracov. qui ex macellis ad Magnam

Napis na tablicy marmurowej w jatkach szews: kich:

Opus magistri Augustini Litwinek Muratoris 1599

procuratoriam nostram censum solount. – Wzywa więc Urzęda ut ~~interdicant~~ Italis et aliis externis sutoribus extra fraternitatem sutorum Cracov. existentibus, laborem interdicant et venditionem in civitate Cracov. et suburbiis.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią Król. wiszącą na sznurku) biało, czerwono, seledyno różowym)

(Mathias Blezyński magnus procurator arcis Crac. 1563.)

~~[illegible]~~

Władysław IV (Vilnae d. 20 Febr. 1639) Jan ~~Kazimierz~~ III (Cracovia in conventu Coronat. d. 28 Martii 1676) potwierdzają powyższe przywileje

(Oryg. na pergam. bez pieczęci)

Augustus II (Cracovia d. 27 Novembr. 1697) potwierdza powyższe przywileje

(Oryg. na pergam. fol. K. 4 z pieczęcią wiszącą)

✓ Michael rex Polon. (Cracovia in Comitiis Coronationis d. 9 Novembr. 1669) potwierdza przywilej magistratu Krak. na papierze pisany continentes nonnulos articulos bonum ordinem Contubernii Sutorum Cracov. concernentes jakoto:
Actum in praetorio Cracov. feria 4a pridie festi S. Lucae d. 17 Octobr. 1669 Officium consulare confirmat articulos polonicos per primatem (cechmistrz) et 3 seniores Contubernii sutorum Cracov. exhibitos:
Gdyby się który mistrz starszym nieposłusznym okazał wolno będzie starszym takowemu bratu czeladzi zakazać robić
Wszyscy bracia także i ci który za dekretem Króla do cechu przyjęci powinni miejskie prawo przyjąć.
Partaczów czyli przeszkodników gdziekolwiek się znajdują wolno z wiadomością urzędu zabierać.
Aby się żaden z braci cechowych a tem mniej partacz nie ważył robić roboty dla Ormian i Żydów pod winą 100 grzywien z których połowa cechowi a połowa ~~[illegible]~~ urzędowi właściwemu przypadnie

(Oryg. na pergam z pieczęcią wiszącą na wstędze modrej)

Joannes III rex Polon. (Varsaviae d. 22 Junii 1685) confirmat privile=
gium papiraceum manu Jacobi Wacowski proconsulis oppidi Kleparz subscrip=
tum polonicum continens sequentes articulos bonae dispositionis contu=
bernii Sutorum oppidi Kleparz:
Burmistrz i rajcę miasta Kleparza przy Krakowie iż na prośbę
Kazimierza Węglińskiego i Wojciecha Stawickiego szewców i mieszczan
Kleparskich pozwoliliśmy na postanowienie i fundowanie cechu
szewskiego Kleparskiego i potwierdziliśmy następujące podane spisane
porządki cechowe (w Ratuszu Kleparskim d. 17 lutego 1685)
Aby szewców jatecznych było 12 którym wolno robić robotę safian i
czarną uharską i włoską: a tym którzyby jatek nie mieli niewolno inszej
roboty robić oprócz samej prościzny, którzy się będą mianować półbratkami;
ile w cechu ich być może. Z innej jurysdykcyj niewolno na Kleparz przy=
nosić na sprzedaż na tandetę robotę, a piechota zamkowa lub sługi
miasta Kleparza będą mogli zabrać ową robotę tym partaczom.
Od jatek tych 12 leżących pośród rynku Kleparskiego jako też od tan=
dety leżącej na ulicy Mikołajskiej w mieście Krakowie przed rzeźni=
czemi jatkami będą dawać czynsz doroczny a wolno im jatki sprzeda=
wać lub odkupywać.
Jako z dawna w sobotę po jarmarkach bywali tak i teraz [illegible] oddaw=
szy do cechu zwyczajne sztychowe nie więcej nad grosz – więc też poz=
walamy podczas targu w Kleparzu od wykupujących surowizny
wybierać od wołowicy skóry grosz i od jałowicy 2 szelągi od cielęcej
szeląg z którego sztychowego mają świece dwu funtowe podczas mszy
swojej na ołtarz stawiać.
Starszych obierać będą po święcie Trzech Królów którym po wykonaniu
juramentu w Urzędzie miejskim Kleparskim dadzą na drogę 2 zł. a obo=
wiązkiem starszych będzie sprawić kolacyą według przemożenia.
Którzyby z braci wzbraniał się urzędu cechowego zapłaci winy kamień wosku
Nieposłuszni bracia starszym będą karani więzieniem z wolnością apelowa=
nia do urzędu przyczem apelujący złoży w cechu 12 gr.
Wzagajonym cechu tak przy skrzynce jako i w innym miejscu aby jeden
drugiemu nie zadawał i nie wadził się pod winą kamienia wosku.
Na którym by się pokazało cudzołóstwo, nieuczciwa konwersacya [illegible]
na podejrzanym miejscu ma być od cechu oddalony do urzędu odesłany
i tam za występek dość uczyniwszy ma bracią przeprosić.
Którzyby brata wrzemieśle ganił, kupca odwoływał lub na złość robotę
taniej puszczał ma być winowany pod kamieniem wosku.
Którzyby bratu czeladnika albo pacholęcia odmówił będzie winny dać
3 grzywny jedną szpitalowi drugą urzędowi trzecią cechowi.

Ktoryby bratu czeladnika albo pacholęcia odmawiał będzie winowany 2 funt. wosku.

Towarzysz który by chciał mistrzem zostać, do robienia sztuki nie będzie obowiązany ale zapłaci 32 zł., od cechu gr. 12, wstępnego zł 6. wosku funt i bracią poczęstować jachtelem piwa, muszkiet do cechu i prochu 4 funty przytym aby pokazał listy urodzajne i nauk wyzwolenia, + rok i 6 niedziel ma służyć. – A mistrzowic i mistrzowicka pół cechu będą obowiązani wypłacić t.j. 16 zł, połćwiarta funta wosku etc.

Powinności młodszych: Swiecić przed wielkim ołtarzem podczas ele= wacyi w kościele S. Floriana na święta uroczyste a który by zamieszkał da winy 6 gr.

Każde suchedni powinni schodzić się do cechu i do skrzynki po 3 gr. dawać.

Któryby brat w cechu podczas suchedni albo na załomszy nie był podpada winę 6 gr.

Bratu w niedostatku zmarłemu powinni sprawić pogrzeb przy- ~~przy~~stojny według możności, a żenie pozostałej dać czeladnika do roku i 6 niedziel. Takowa będzie wolna od wszystkich podatków krom pobor~~ku~~.

Który brat chce przyjąć chłopca na naukę ma to opowiedzieć cechmistrzowi w przeciągu 2 niedziel pod karą 2 funtu wosku.

Chłopiec pokaże listy urodzajne zapłaci wpisnego do regestru 2 zł. 6 gr. ~~[illegible]~~ a przy wyzwoleniu zapłaci 4 zł. 12 gr. ma służyć 3 lata i niedziel 5 powinien nieodrobić majstrowi

Aby mistrzowie do cechu nieprzychodzili do cechu pod winą 12 grzywien

Jako z dawności mieli tak i teraz mają mieć wolny przenos skóry wyprawne od garbarzów przez Kraków i Kazmierz.

(Oryg. na pergam. z pieczęcią Król. wiszącą na sznurku czerwonym)

Cech szewców

1565 (Sabbato in Crastino Purific. V. Mariae. Piotrkovice.) Zygmunt Aug. Król zakazuje aby żaden Szewc tak Włosi jako i cudzoziemcy którzy niemają jatek szewcych, którzy czynszów Krolowi nie płacą i do cechu nie należą, niesmiał robić i przedawać botów i innych robot w Krakowie w Kazmierzu i na przedmieściach pokątnie (albowiem wiele Włochów pod pozorem służebników u Panow w dworach trudniło się wtedy szewstwem w Krakowie.)

1566 (Lublini d. 20 Augusti) Zygmunt August nagania rajcom Krakow. iż niejakiemu Matiaszowi (Matheo) Lamarella Włochowi Szewcowi dali pozwolenie wyrabiać boty w Krakowie chociaż nie kupił sobie jatki; poleca więc aby mu odebrano owe pozwolenie, dopokąd się do cechu Szewców Krak. nie wpisze i jatki szewskiej nie kupi. Albowiem zawarowano jest aby dotąd do miast nieprzyjmować rzemieslników zagranicznych dopokąd nie nabędą jakiej posiadłości, prawa miejskiego i dopokąd się do cechu nie wpiszą.

Ustawa rajców Krakow. dla cechu Szewców Krak. dana d. 13 Septembr. 1635 potwierdzona przez Władysława IV w Warszawie d. 20 Listop. 1635 (jest w zbiorze p. 593)

Ustawa rajców Krak. dla towarzyszy szewskich d. 8 lipca 1608 (jest w zbiorze p. 608)

R. 1539 (fer. 4a post Annuntiationis S. Mariae) Rajcy Krak. w sprawie pomiędzy młodzemi a starszemi mistrzami szewskiemi wydają wyrok: 1) Obiór starszych ma się odbywać w miejscu właściwem i publicznem podczas schadzki cechowej a nie w miejscu prywatnym podczas biesiad (circa symposia vel compotationem) jak dotąd bywało. Obiór ten ma być prawny (canonica) t. j. aby nie tylko sami starsi pomiędzy sobą wybierali lecz mają do obioru przypuszczeni być wszyscy mistrze: przy obiorze będą przytomni 2 rajców 2) Dotąd w cechu wszelkie sprawy według porządku w 2 językach w niemieckim i polskim były odbywane: odtąd mają się te sprawy odbywać tylko w języku polskim jako ojczystym bez powtórzenia w języku niemieckim, ponieważ prawie wszyscy cechowi umieją po polsku: wyjąwszy wypadek gdyby był jaki mistrz któryby nie umiał innym językiem mówić jak tylko niemieckim, wolno mu będzie rzecz mieć po niemiecku, lecz ma być dodany drugi mistrz który by toż samo w cechu po polsku przełożył. (pag 151-152)

(Act. offic. cons. crac. Tom XIV)

Komplanacyja w Cechu szewskim Krakow. (d. 16 Września 1693) pomiędzy Safiannikami usarską robotą bawiącemi się i pomiędzy Bracią Cechową robiącą włoską robotę: Safiannicy mogą także małe trzewiczki dziecinne od roku najdalej nad lat 4 a nie więcej i to nie na paskach ani na Korkach ale proste z ostatków i zskrawków swoich z safianu żółtego, czerwonego i innego wyrabiać i one przy botach w Jatkach przedawać bez przeszkody pp. Włochów (na których to małych trzewikach Safiannicy uczniów do robienia butów zaprawieją.) Magistrowie zaś włoskiej roboty aby do męskich i białogłowskich trzewików między podeszwy świerkowych skór nie mieszali.

(Oblat. in Act. consul. crac. Tom. 47. p. 1189–1190)

Consules cracov. (fer. 6a ante f. Nativit. S. Maria 1586) approbant sequentem Ordinationem Contubernii Sutorum Cracov: Starsi i młodsi mistrzowie cechu szewskiego Krak. (w niedzielę w dzień S. Wawrzyńca 1586) uchwalają aby każdy mistrz równą liczbę czeladzi chował, t. j. aby każdy miał tylko 3 czeladników pod karą i kam. wosku. 2) Towarzysz któryby w poniedziałek lub inne dnie samowolnie świętował ma być karany 3 grosz. a mistrz któryby go nie doniosł starszym 12 gr. a młodszym 6 gr.

(Act. consul. crac. Tom 26 p. 599–600)

Cech szewski

Joannes Casimirus rex Polon. (Varsaviae in Comitiis generalibus d. 6 Junii 1661) pro parte contubernii sutorum Casimiriensium ad Cracoviam respectu desolationis civitatis Casimirien. per invasionem hostium regni Svecorum confirmat privilegia collata supra fundum ubi institae exaedificatae existunt et Articulos seu Ordinationes Contubernii Sutorum Casimiriensium ad Cracoviam papyreas manu famati Martini Golinski proconsulis subscriptas polonicas tenoris sequentis.

Burmistrz i rajce miasta Kazmierza przy Krakowie (in praetorio Casimiriensi ad Cracoviam feria 2a post festum S. Agnetis virg. d. 24 Januarii 1661) oświadczają jako przyszedłszy do Urzędu starszi Wojciech Mackowicz i Stefan Hoffmagister mieszczanie i starsi mistrzowie cechu rzemiosła szewskiego Kazmierskiego oświadczyli iż się cech szewski Kazimierski rządził przywilejami królewskiemi i radzieckiemi aż do r. 1655, w którym przez wtargnienie Króla szwedzkiego utracili swe przywileje ordynacye i księgi cechowe tak iż im tylko pozostała: Kopia przywileju Zygmunta I(z) na 20 komor albo jatek szewskich tu w Kazmierzu z kilką artykułów dawnych w r. 1531 otrzymany a przez Stefana Króla w r. 1578 z przydaniem jeszcze dwu jatek szewskich potwierdzony – który to królewski przywilej (przełożony na polskie z łacińskiego) na jatki, jako też pewne artykuły ordynacyi cechu szewskiego Krakow. z ksiąg cechowych szewskich Krakow. wybrane i niektóre artykuły z kopii swej takowe teraz przereformowawszy niektóre nowo przydawszy, do ksiąg naszych radzieckich Kazimierskich przyjęliśmy i potwierdziliśmy. – Przywilej pierwszy: Stephanus rex Pol. (Cracov. d. 22 Decembr. 1578) confirmat privilegium Sigismundi I (dat. Cracoviae fer. 3a ante fest. translationis S. Stanislai proxima 1531. ~~quibus~~ qua magistris sutoribus Casimiriensibus permittit extruere 20 cameras seu institas sutorinas in loco per Severinum Bonar burgrab. et magnum procuratorem cracov. designando easdem possidere et vendere dummodo 20 flor. polonical. per 30 gross. quemlibet computando annui census terragii ad manus Magni Procuratoris arcis Cracov. per ratas singulis anni quartalibus solvent) et concedit sutoribus casimir. 2 cameras seu institas sutorinas praeter illas 20 edificare et possidere absque ullo censu ea conditione ut ex illis viginti cameris seu institis a qualibet institacensus annuus per 1 flor. polonical. perpetuo perdatur.

(Oblat. in Actis consul. casim. d. 24 Januar. 1661. Tom 774 pag. 435–452) (jest w Zbiorze p. bog)

(może 1531)

Artykułów dawnych z Kopii powziętych porządek:

1) Żaden nie może jatki szewskiej przedać bez opowiedzenia wprzód w cechu. Czeladź ucząca się rzemiosła u szewców Kazimierskich ma być równa czeladzi szewskiej miasta Krakowa.

Żaden z 8 braci młodszej nie powinien być przyjęty do stołu, cztery z nich mają nosić mary a 4 świece.

Chłopięta albo młodzieńcy i Uczniowie mają się uczyć rzemiosła pod temi samemi Kondycyami co w Krakowie.

Towarzysze i młodzieńcy powinni się wstrzymywać od słów nieuczciwych i pieśni któreby mogły obrażać uszy wstydliwe białych głów i panien i mają się uczciwie zachowywać.

Wolno szewcom Kazimierskim w innych miastach Koronnych skóry proste albo świeże niewyprawne ani nagotowane wyprawiać i podeszwy z tych skór krajać, jako też skóry wyprawne i gotowe i podeszwy jakiekolwiek u Garbarzów Krakowskich w ich jatkach kupować.

Artykuły zaś cechu szewskiego krakowskiego wyjęte i przez tychże szewców Kazimierskich przyjęte z przydaniem niektórych nowych i odmienieniem niektórych.

1) Towarzysz któryby chciał cech przyjąć ma pokazać list dobrego urodzenia urzędowi radzieckiemu Kazmierskiemu przyjąć prawo miejskie do skarbu publicznego na ratusz Kazmierski muszkiet lontowy, 2 funty prochu i 12 pulwersaków albo puszek na proch oddać.

2) Wszystkie cechowym zagajonym będą kontrakty pomiędzy sobą a nie z innemi, wendycye, obligacye czynić, sprawy cywilne swe własne exceptis criminalibus między sobą sądzić sądem potocznym

3) Starszych co roku obierać mają lecz nie ex pluralitate kartek lecz [illegible] z starszeństwa; ma być 6 starszych i jeden cechmistrz

4) Ktoby się w cechu nieuczciwie zachował lub pijany przyszedł ma być karany 5 grzyw. Młodszy brat nie ma się wrywać w wotum starszego ale czekać aż nań kolej przyjdzie. Młodsi mają po cichu zmówiwszy się polecić swe zdanie jednemu który go objawi starszym, a którzyby się obeszł zapłaci 3 funty wosku.

5) Gdyby się brat lub siostra w jatkach poswarzyli i nieprzystojnego czynili mają być karani siedzeniem tydzień w więzieniu ratusznem i karą 5 grzywien. Toż samo gdyby się kto przykrym słowem porwał na starszych gdy przyjdą do cechu na oglądanie warownych robot.

6) U kogoby starsi niewarowną znaleźli robotę ma dać 5 grzyw. kary i ma robotę poprułszy z nowa przerobić. 7) Wolno chować czeladź i chłopców.

8) Chłopiec [illegible] przyjęty na naukę ma być w 2 niedzielach wpisany do cechu, ma pokazać list urodzenia i do skrzynki cechowej dać 2 zł. na wysługę lub na pieniądze

9) Do towarzysza nie ma żaden do gospody chodzić lecz ma mu go poseł cechowy dostawić.

10) Niewolno chować czeladnika od partacza bez wiedzy starszych.

11) Kto po obesłaniu do cechu albo na załomsze nie przyjdzie, zapłaci winy 6 gr. pol.

12) Mistrzowic lub ~~ktt~~ towarzysz który pojmie mistrzowne albo wdowę
tegoż rzemiosła pojął da do skrzynki tylko 10 zł. 13) Mistrz który by czeladnika do cechu nie stawił da karę.
14) Który by towarzysz chciał zostać mistrzem ma 3 lata nieodchodząc u jednego
mistrza za towarzysza robić (okrom mistrzowiców i tego co mistrzowne ma
pojąć) ma w cechu 32 gr. położyć i robić przy mistrzach starszych sztukę
z wołowej skóry (którą mu starsi za jego pieniądze obiorą) robić to jest:
skórę dobrze wyprawiwszy parę skorni wraz uszytą, parę baczmag,
parę papuci, parę cizem albo z ordyńskim, albo z węgierskim albo z okrąg:
łym wysokim napiętkiem; takowąż sztukę ten co białogłowską robotę robi
ma zrobić z skóry jaką mu starsi obiorą, tęż skórę wyprawiwszy parę
trzewików męskich, parę białogłowskich, parę pantofli; a cudzoziemską
robotę robiący parę butów z pręckami, na knaflakach parę, parę
trzewików na korku, parę na klockach wysokich. Z jakiej kto roboty
lubo to Ufarskiej, lubo Białogłowskiej, lubo Cudzoziemskiej sztukę
wyprawi taką się już żywić i bawić ma i do inszej się nie udawać
bez pozwolenia starszych pod winą zabrania roboty inakszej. – Mistrzom
starszym co będą przy robocie sztuk ma mistrz młody za fatygę dać na
garniec wina, a za prezentacyją dla młodszej braci półbeczki miodu
a do skrzynki cechowej 10 zł. A jeżeliby zaś który chciał okupić takie
sztuki powinien dać do skrzynki Polak zł. 30 a Cudzoziemiec zł. 40
a partacz powinien wprzód namniej 5 grzywien wprzód za partactwo 15.
do skrzynki odłożyć a potym sztukę odprawić.
15) Jeden drugiego nie ma w towarze podkupywać pod winą kamienia wosku a
kiedyby łubu skąpo było jeden kupiwszy powinien udzielić drugiemu: a gdzieby
też pudlarz albo stalmach albo siodelnik albo przekupień w mieście albo
za miastem takowy wykupił wolno mu go zabrać pod utraceniem tego łubu.
16) Któryby 3 razy obesłany o retenta cechowe nieprzyszedł do cechu takowemu w
jatkach przez sługę cechowego mają zabierać robotę i nieutracać jej aż do cechu
przyjdzie i odda to co nakażą.
17) Któryby brat albo siostra u czeladnika cudzego robotę na przekup kupił
popadnie winy 2 grzyw. a jeżeliby od partacza in duplo.
18) Któryby brat w kostki w karty albo grę jaką inszą, lub suknię z siebie zastawił
przegrał albo przepił lub czeladź w grę jaką zaprawił, z partaczami przestawał
będzie karany więzieniem przez tydzień i winą pieniężną, a czeladnik ma być karany
starym obyczajem. Któryby ~~[illegible]~~ czeladnik w gospodzie położonej w którą
schadzkę niebył nie wziąwszy wenicy u towarzyszów i niedbałby do towarzyszów
co [przy] należy takiego każdego na warsztat wszedłszy mają karać a mistrz któryby tego
niedopuścił kopą winy ma być karan.
19) Któryby brat ważył się nierząd w domu chować da kary 14 grzyw.
20) Na każdy rok przy obieraniu starszych będą obierani i ci którzyby imieniem cechu strzelbę
i jakiekolwiek palenie świec w kościele, noszenia umarłych i insze powinności cechowe
odprawiali. Którzyby tej powinności zaniedbali za każdy raz popadną winy 6 gr. a którzyby

brat obrany do zawierania jatek a niezamknąłby ich sam ma być karany za
każdym razem potkamienia wosku. 21) Młody mistrz nieposłuszny gdy mu starszy
co uczynić rozkaże albo kędy iść, zapłaci 3 funty wosku. 22) Toż samo wyzna=
czeni do pilnowania partaczów skorby omieszkali naznaczonej godziny za=
płacą 6 gr. a dziesiętnik 12 gr.
23) Zaskarżony w cechu ma się zaraz sprawić przycrem od dekretu cechowego
niewolno apelować o rzecz mniejszą nad summę 6 zł. a gdy apelujący
sprawę w Urzędzie radzieckim Kazmierskim przegra zapłaci kary do urzędu
i grzywnę a do cechu drugą. Gdyby prosząc o dylacyją na czwartym terminie w
cechu nie stanął ma być pojmany i w więzieniu ratusznym trzymany aże do
zadosyć uczynienia.
24) Uczeń któryby zapisawszy się u mistrza Kazmierskiego odszedł i zapisałby się
w Kazmierzu lub na Kazmierzu wolno go urzędowi grodzkiemu wziąść aż
się stanie zadosyć mistrzowi.
25) Którzyby to warsztat robił u partaczów w którymkolwiek miejscu, lubo podsejm
lubo na wjazd Króla lubo też na wesele albo pogrzeb, chcąc zostać mistrzem
zapłaci wprzód winy 10 zł.
26) Którzyby ~~towarzysz~~ brat dał robotę trybownemu czeladnikowi wiedząc że na nim
jest trybowka zapłaci winy 5 grzyw. Którzyby też czeladnik ~~przed czasem~~ nie od czasu 3
miasta powędrował a mistrz u którego by robił nie dałby trybowki za nim
ten mistrz gdy naszed czeladnik przywędrujące już nic do swego czeladnika
mieć nie będzie i wolno mu iść do inszego mistrza.
27) Którąby siostra cechu tego w jatkach odwabiała kupca, ma przepadać winy 2 funty wosku.
28) Wolno też w bramach miejskich także w ulicy albo w mieście żydowskiem
tego ktoby obce roboty nawoził lub nanosił rewidować i takowe roboty
partackie zabierać, a ktoby takie roboty partackie przedawał zapłaci 10 grzyw.
Toż samo ktoby u siebie partacza chował.
29) Ponieważ cech jest ludny przeto żaden przychodzeń nie ma roboty nawozić ani
na jarmark ani podsejm ani na wjazd Króla lubo też na wesele albo na pogrzeb
pod utraceniem robot.
30) Przy sprzedaży jatki mają być długi cechowe odebrane.
31) Nie ma też młodszy starszego brata w cechu podsiadać lecz mają jako kto wstąpił
jeden po drugim siedzieć pod winą 12 gr.
32) Każdy mistrz ma na poprawę jatek i na poratowanie ubogiej braci co niedziele
dawać do skrzynki 1 gr.
33) Którzyby czeladnik nie według czasu to jest przed rachunkiem porwał się lekkomyślnie
z warsztatu od mistrza i szedł albo na Kleparz albo do Krakowa takowego ma mistrz
przez sługi grodzkie pojmać i tak długo trzymać w więzieniu aż zadość uczyni.
34) Dla ustrzeżenia łotrowania nie ma być wochlon płacony tygodniowo czeladzi
aż razem w rachowanie wielkie przyczem każdy zamieszkany dzień roboty wy=
czyny ma być powetowany utraceniem wochlonu za tydzień.
35) Którzyby towarzysz w nocy u mistrza nie spał bądź starszy bądź młodszy bądź stołowy
ma być karany.
36) Starsi mają mieć nagrodę za pracę od wyzwolenia chłopców.
37) Nie ma żaden mistrz przesadzać w podarunkach towarzyszowi lecz za podarunek
mu czeladnikowi dobrze zachowałemu na obuwie albo parę cizem albo parę butów dawać
a ktoby inaczej czynił zapłaci kamień wosku.
38) Niewolno mistrzowi z warsztatu czeladnika brać pod winą kamienia wosku, krom wdowy.
39) Aby robota partacka się nie sprzedawała wolno deputowanym z cechu znakować robotę każdego
brata w jatkach.
40) Od tych artykułów wolno apellować do urzędu radzieckiego
(Orygin. na pergam. fol. K. 8 z pieczęcią wiszącą w puszce
na sznurku)

1586 toczyła się w Wielkorządach Krakowskich sprawa przez apellacyję między Starszemi Cechu Szewczego Kleparskiego (Witem Szlęzakiem i Janem Czosnkiem) którzy Stanisława Lubaskę (po ojcu Wąsowicz zwanego z Ropczyc) majstra szewskiego i mieszczanina Kleparskiego) przezwiskiem sromotnym przed stół w cechu przywołać kazali, za którym przemiankiem tenże Stanisław młodszego majstra który go przywoływał s klenicą uderzył, - za co go Starsi winą 3 zł. ukarali. Którą to karę Wielkorządca potwierdził, pomimo iż Stanisława Lubaskę rajcy Kleparscy od tej kary uwolnili.

Cech szewców (w Bieczu.)

Zigismundus III Poloniae rex (Varsaviae (d. 27 Octobris 1628
potwierdza ~~[illegible]~~ Artykuły Bractwa Szewskiego: (po polsku.)
Bracia i siostry mają za obwieszczeniem starszych na wotywy i nabożeństwa do kościoła chodzić pod winą pół funta wosku; także na msze żałobne i pogrzeby pod tąż winą.
Za obwieszczeniem cechmistrza mają się starsi i młodsi do cechu schodzić pod winą pół funta wosku.
Niewolno w mieście żadnemu łoznemu skór wyprawnych i niewyprawnych wykupywać pod utraceniem, oprócz baranich polskich które kuśnierzom należą. Co się zaś tknie rymarzów, że ci na oszukanie ludzkie kabetki i jako wiesz skóry które właśnie szewcom należą zwykli skupować i w rzemiośle swym za inne udawać, nie mają ich wykupować pod przepadkiem, gdyż oni tylko z juchtów albo wołowszczyzny powinni rzemiosło swe robić.
Że się ~~[illegible]~~ wiele partaczy ze wsiów żadnych jatek w mieście nie ~~[illegible]~~ mających namnożyło rzemiosła szewskiego: tedy niewolno żadnemu z nich ani na przedmieściu ani w samym mieście tak w targi jako i w jarmarki obuwia sprzedawać pod utraceniem za rekwizycyą urzędu grodzkiego albo miejskiego. ~~[illegible]~~
We ~~[illegible]~~ dni targowe i w jarmarki starsi rzemiosła szewskiego przed innemi gościnnemi najpierwsi skóry kupować mają: innym zaś dopiero w drugi lub w trzeci dzień jarmarczny skupywać wolno
Mistrzów tego rzemiosła niemoże być więcej nad 14 z których dwaj mają należeć na wójta tamecznego.
Starsi lub młodsi zapozwani przed starszych o excesy należące sądom cechowym gdyby się niestawili mają być karani półkamieniem wosku.
Ktokolwiek będzie chciał do rzemiosła wstąpić powinien przed wyjściem roku list urodzaju pokazać i podług zwyczaju cech przeprawić

(Oryginał na pergam. – ~~[illegible]~~
z podpisem Król. – Pieczęć urwana)

Cech szewców.

Urząd radziecki w Chęcinach na prośbę dwóch cechmistrzów (archimagistri) i stołowych braci (seniores fratres mensales) cechu szewskiego zatwierdza następującą ustawę (feria 4a post festum Exaltationis S. Crucis 1641) przez nich podaną: My cechmistrze i starsi mistrze pospołu z bracią stołową rzemiosła szewckiego miasta Chęcin przychylając się do przywileju Zygmunta Augusta (Petricoviae fer. 3a post fest. S. Mathiae Ap. 1565) r. 1565 danego a przez Zygmunta III potwierdzonego (Cracoviae d. 12 Novembr. 1607) za zezwoleniem cechu po obesłaniu cechy naszej nazwanej Kliniec zgromadzeni, uważając iż wszystko podrożało, dla porządniejszego rzędu kościelnego, te artykuły postanowiliśmy 1) wkupujący się do cechu ma dać 20 grzywien i 1/2 kamienia wosku (a mistrzowicz 10 grzywien i 1/4 kamienia wosku. Na stanie dla braci powinien dać 2 achtele piwa, a mistrzowicz 1 achtel; prócz tego do cechu dardę i puthak. 2) Przybywający z kąd inąd na jarmark [illegible] ze skórami ma oddać do cechu od wołowiny groszy 3, od krowiny gr. 2. od ciołaka gr. 1½ od drobnice szeląg 1, która to opłata pójdzie na wosk do kościoła. 3) niewolno dla żydów z ich skór czarnych i żółtych butów pod karą 1 kamienia wosku. 4) Znosząc winy kwartowne wszelakie, jezliby który brat drugiemu zadał słowo uszczypliwe a nie dowiódł ma być 1 kamieniem wosku karany. 5) niewolno obcym u rzeźników skór kupować ani żydom pod utratą skóry, i żydów pod winą 14 grzywien chyba gdyby szewcy miejscowi niechcieli tych skór kupować. 6) Przychodzień który się ożeni z córką mistrzowską tyle tylko da wkupnego do cechu ile mistrzowic. 7) Chłopiec wstępujący na naukę da do cechu 3 zł. a na wyzwoleniu 6 funtów wosku. 8) Ktoby nie przybył na żałomsze, na pogrzeb wszelaki lub do cechu za Klinczem do spraw cechowych ulegnie karze 2 funt. wosku, a młodsi bracia 1 funt. wosku. 9) Dwaj cechmistrze siedzący wolni są od podatków cechowych. 9) Który by zabiegał przedmiasto w drogę dla tańszego kupienia dębu, popiołów leśnych na wyprawę lub na gospodę i którzyby się w potrzebie nie dzielił dembem popiołem da kary 4 funt. wosku. 10) Kramarzom prócz trzewików białogłowskich a butów safianowych żółtych i czerwonych niewolno innych robót sprzedawać. —

Władysław IV w Warszawie d. 11 Junii 1645 zakazuje aby postronni kramarze i żydzi nie sprzedawali butów żółtych i czerwonych safianowych oraz trzewików białogłowskich w Chęcinach pod karą utraty takowych.

1549 sabbato ipso die Exaltat. S. Crucis Cracoviae – Sigismundus Augustus confirmat sequentes literas fraternitatis magistrorum Sutorum oppidi Scarbimiriensis. – Stanislaus Kula proconsul cum 6 consulibus civit. Scarbimiriens. (Scarbimiriae d. 4 Sept. 1548) ad augendum cultum divinum in ecclesia Collegiata S. Joannis Bapt. Scarbimir. constitutiones, consuetudines et observationes artificii ac contubernii sutorii juxta consuetudines contubernii sutorii civit. crac. scriptas: – Kto chce mistrzem zostać ma się wykazać listem urodzenia, nauki; dać do skrzyni i kopę, 5 funtów (talenta) wosku, achtel piwa i 6 gr. na kollacyją. – Na zwołanie rajców mają się stawić pod winą – Gdy przywiozą na sprzedaż do miasta skóry dębne (corrigium quercinatum) (sive arvina) niewolno kupować bez opowiedzenia się starszym, wyjąwszy jarmarki i targi; gdyby który drugiego podkupił da 8 gr. winy również będzie tak karany i ten który by podkupił młodszego mistrza gdy pojdzie za służbą cechu. Ktoby słowy się porwał na drugiego da 12 gr. i 1/4 wosku, ktoby odmawiał kupca da 8 gr. Gdy 2 pojadą na sprzedaż z towarę którzyby się zaczął sprzeczać da 4 gr. Którzyby chciał zwołać cech jeżeli obyły ma dać 12 gr. a jeżeli w miejscu uczony 6 gr. – W cechu stojąc winien każdy swą rzecz odprawić za przyzwoleniem starszych pod winą 1 gr. – Gdyby kto bez skazania starszych apelował do rajców da 8 gr. – Ktoby przyszedł do cechu gdy skrzynia otwarta da 2 gr. a gdyby wyjawiał sekreta cechowe 2 funty wosku lub gdyby z bronią do cechu wszedł. – Ktoby na schadzkę do cechu nie przyszedł lub z niej się wydalił da 1 funt wosku. – Młodsi mają w cechu służyć starszym aż do skończenia posiedzenia – Towarzysz

chcący wstać od mistrza ma 2 tygodnie wprzód wypowie:
dzieć, a któryby świątkował da 6 gr. a mistrz coby o tem nie
doniósł 6 gr. – Kto się zapisuje na naukę ma dać do skrzynki
6 gr. 2 funty wosku, połachtelek piwa i 2 gr. na kolacyją.
– Załomsze mają się odbywać kosztem cechu rowniej i
potrzeby biednych ~~n~~ wspołbraci na które ma każdy
z wspołbraci przyjść i co kwartał podczas załomszy przy
offertorium 2 obole położyć. – Z pieniędzy cechowych
co kwartał księżom i grzywna na załomsze płacona będzie.

(Oblat. ad Acta castr. crac. fer. 2a festi Pente:
cost. 1567 Libr. Inscript. Castr. Crac. Tom. 87)

1562 d. 13 Januarii Lomzae. – Sigismundus Aug. rex confirmat constitutiones contubernii sutorum civitatis Wieliczka.

Każdy młody mistrz który chce przyjąć cech ma przyjść przed starsze z uczciwymi mieszczany, prosić o przyjęcie, ślubować posłuszeństwo, dać do skrzynki 14 gr. na wosk i drugie 14 gr. na achtel piwa wstępnego.

Dwaj młodsi mistrzowie mają co niedzieli i w święta na rannej mszy i wielkiej zapalać i gasić świece.

Za każdy kwartał ma być załomsza, od której kaptanowi dadzą z cechu 2 gr. Młodsi mistrzowie mają mary przykryć, świece około mar postawić i zażec. Mistrz obwieszczony jeśliby nie był na załomszy przepadnie winy 1 gr.

Jeśliby mistrz albo mistrzowa zmarli mają być dane na obchód z cechu zwonnego 3 gr. na wigilię jeśli w domu 6 gr. jeśli w kościele 4 gr. od krzyża 1 gr. od załomszy 2 gr. Młodsi mistrzowie mają grób wykupać a 4 mistrzów ciało nieść.

W oktawę bożego Ciała mają 2 młodsi świec pilnować.

„Przybos" aby żaden z braci nie chodził pod winą 1 funta wosku.

Mistrzowemu synowi lub któryby wdowę mistrzową pojął ma być odpuszczono pół kolacji cechowej, którą każdy po zostaniu mistrzem ma sprawować a ma dać 3 pieczenie, kur 8, groszy 4, syra 3, na chleb 3 gr. na biały 2 gr. na wosk 7 gr. na piwo 7 gr. A jeśliby się tu nie uczył ma dać na wosk 14 gr. na piwo 14 gr. pieczeni dobrych 4, kur 12, gęsi 6, na chleb rżany 3 gr. na biały 2 gr. syra 3 dobrego i ma list od urodzenia i rzemiosła pokazać.

to dwoje niedzieli mają boty w jatkach przez 2 starszych, oglądane, a jesliby się znalazły niewarowne to mają dać winy od pary długich butów półgrosza od krótkich i szeląg. Jesliby się trefiła skora albo dąb nie ma nikt kupić aż pierwej starszym da znać.
Ktoby drugiemu czeladz odwabiał ma dać winy achtel piwa za 14 gr.
Ucznia powinien każdy mistrz w cechu opowiedzieć, potem ma mu dać 2 niedzieli na przejrzenie i ma dać 14 gr. do cechu.
Rachowanie z czeladzią ma być 4 razy do roku: we 2 niedziele po S. Michale, nazajutrz po Bożem Narodzeniu, nazajutrz po Wielkiejnocy, w pierwszą niedzielę po S. Janie.
Którvby się upornie niechciał dać sądzić w cechu o rzeczy do rzemiosła albo do cechu należące ma być więzieniem do posłuszeństwa cechowego przyciśniętym.
Ma być tylko 12 mistrzów i 12 jatek szewczych które są pobudowane na wierzchu jatek piekarskich, z każdej jatki płacić będą miastu po 18 gr. co roku czynszu.
Niewolno z inąd butów przywozić pod zabraniem.
Starsi obrani będą w cechu na św. Michał.
Niewolno innym i przekupniom aż do południa skór albo inszych rzeczy do rzemiosła należących kupować

pag. ~~(...)~~ 1217 Lib. inscript. castr. crac. a. 1562 f. 78.)

1727 d. 26 Varsaviae – Augustus II rex Poloniae confirmat articulos contubernii Sutorum oppidi Wawrzeńczyce.
Artykuły nowofundowanego Cechu w którym teraz jest 3 magistrów to jest cechmistrz i 2 braci. Cecha albo znak pozwu, skarb i prawo cechowe mają zostawać u cechmistrza. Ktoby się za obesłaniem nie stawił da winy i funt wosku. – Kto chce zostać mistrzem ma dać do cechu wstępnego 1 zł. do skrzynki; 10 funtów wosku, 20 zł. na 3 raty, achtel piwa i kolacyją; ma ukazać list dobrego urodzenia i wyuczenia – Syn mistrzowski wyzwolony lub żeniący się z mistrzówną zaptaci pół mistery. – Przy zapisie chłopca ma być dane do cechu 8 zł. i 4 funty wosku, a przy wyzwoleniu 3 zł. i 1 funt wosku. – Wyzwolony powinien ~~[illegible]~~ nadrabiać magistrowi 2 tygodnie i powinien dać Stołkowego 12 gr. – W wędrówce ma każdy ostrożność zachować, aby nie wędrował z ludźmi podejrzanemi „ani też z takiemi który są szerokiego rzemiosła" gdyż za taką konwersacyją ma być od cechu odłączony. Toż samo mają się strzedz i niewędrujące aby się nienauczyli złych obyczajów. – Uczeń nie ma się wymawiać od posług domowych jednak aby nie był za niewolnika. – Na święto patronów S. Kryszpina powinni być wszyscy na nabożeństwie toż samo i co suchedni na mszach za dusze zmarłe; na oktawę ~~Bożego~~ Bożego Ciała powinni się wszyscy zejść do robienia świec. – Którzyby kupił skórę z zdechłego bydlęcia ma być od rzemiosła odsądzony – Każdy mistrz młodzianem

będący, póki się nie ożeni ma dawać do cechu co roku piwa beczkę – Gdyby który mistrz sprzedawał robotę oszukaną, ma być karany za mały fałsz t. j. niedoszko- nałą robotę, od pary 3 gr. a za wielki fałsz t. j. su- rowiznę i futrowanie nierzemienne, ma utracić towar. – Gdyby kto dał boty do podszycia a po wytrzymaniu 4 niedziel wykupić ich niechciał, wolno mistrzowi takowe sprzedać, tylko właścicielowi ma dać za cholewy chłop- skie 4 gr. za białogłowskie 2 gr. – Gdy na jarmark mistrz cechowy przyniesie boty powinien dać sztycho- we 1 gr. a niecechowy 12 gr.; od skóry 1 gr. a niecechowy 6 gr.; od cielęcej 1 szeląg a niecechowy 1 gr. pod karą zabrania – Garbarze pod miejskiem prawem mieszkający mają do cechu dawać od skóry 1 gr. a za złą robotę 1 funt wosku winy. – Do cechu ~~[illegible]~~ szewskiego w miastecz- ku Wawrzeńczycach przyłącza się kuśnierz i i krawiec i którzy nie mają osobnego cechu.

(Oblat. in Libr. Relat. 1727 Tom 151 pag. 3895 – 3902. № 1215)

Cech szewski (w Kościanie)

Burmistrz i rada miasta Kosciana potwierdzają podane artykuły cechu rzemiosła szewckiego (feria 5a post festum S. Floriani proxima 1593.)
Ustawy i prawa bractwa rzemiesła szewckiego
Kto chce mistrzem zostać ma 2 lecie u jednego mistrza robić ma przyjść przed bractwo i o skorę ku okazaniu rzemiosła prosić w poniedziałek ma ~~skr~~ skroić w jednym tygodniu robotę wygotować i w niedzielę okazać. Trzy są występy w sprawianiu skóry ku sztuce: najpierwej jeżli skórę źle wymazał, jeżli ją źle zgotował, jeżli źle uszył albo też skrywił. Potem ma dać grzywnę na wosk, mistrzom starszym groszy 6; w przeciągu roku zostawszy mistrzem ma okazać list od urodzenia i wyuczenia pod karą 12 groszy.
Mistrzowie i dzieci mistrzowskie ponieważ należą do bractwa wolni od opłat. Kto mistrzownę pojmie, pół bractwa z nią weźmie a jeżli się do tego w Koscianie wyuczył całe bractwo ma mieć.
Żaden nie może rzemiosła prowadzić poki nie przyjmie prawa miejskiego i niebędzie miał jatki własnej.
Garbarze miejscy trzy razy do tygodnia przez 3 godziny skóry wołowe, krowie, kozłowe, cielęce, skopowe dobrze wysuszone mają przedawać w jatkach swoich.
Aby białoskórnicy skór białych i zamszowych dostatek miewali.
A iż jest właśna rzecz szewcom wyprawiać skóry przetoż garbarze nie mają tych skór pierwej kupować aż ich sobie szewcy nakupią.
„Który by też mistrz żony nie miał iecle każdy rok jako jej długo
„nie pojmie 12 groszy ma dać bykowego."
Aby żaden mistrz z czeladzią miejską albo też z inszemi ludźmi podejrzanemi nie śmiał kart albo kostek grać pod winą 6 funtow wosku.

Czeladnik który po rachowaniu u mistrza robić będzie ma dotrwać aż do Kwartału
Wielkie rachowanie z czeladzią bywa 2 niedziele po S. Michale nazajutrz, po Bożym narodzeniu nazajutrz, po Wielkiejnocy i 2 niedziele po S. Janie.
Jeżeliby który mistrz posadził czeladnika przed wielkiem rachowaniem ma z nim rachunek czynić we 2 niedzieli a będzie na woli towarzyszowi zostać lub nie. Myto 2 grosza na tydzień i słuszną strawę a grosz w niedzielę
Mistrz ma chować tylko 2 ~~czeladzi~~ towarzyszów i chłopców.
Jeżeliby uczeń 2 lat nie wyszedł się ~~do~~ a chciał się skupić ma dać 2 grzywny mistrzowi swemu.

Ten przywilej potwierdził Zygmunt III Varsaviae d. 27 Maji 1593.

Orygin. na pergam. z podpisem Króla z pieczęcią przywieszoną.

Cech szewców w Starym-Sączu.

A. 1590 in vigilia S. Margarethae, in conventu monasterii in Antiqua Sandecz. — Zofia Rożnowna ksieni zakonu S. Klary w Starym Sączu na prośbę Felixa Borisa, Szymona Szczeciny i Jana ~~[illegible]~~ Kmiecia szewców którzy w mieście (oppido) Starym Sączu od r. ~~[illegible]~~ 1454 wraz innymi rzemieślnikami jeden cech stanowili, pozwala na utworzenie oddzielnego cechu szewskiego (artificii sutorialis) tamże potwierdzając następujące ustawy cechowe (w języku łacińskim spisane):
Do cechu (contubernium) szewskiego mają należeć wszyscy, którzy się trudnią robotą skórzaną. W cechu mają być 2 starszych, którzy znowu obierą 2 podstarszych; ci mają podług prawa niemieckiego sądzić sprawy cechowe mianowicie dotyczące kupna skór i złej roboty botów, bez odwołania się do sądu wójtowskiego lub radzieckiego. Za obesłaniem znaku cechowego, mają się bracia cechowi zejść do starszych pod karą 2 groszy dla miasta. Nieposłuszni starszym mają być dla kary odesłani do pp. Rajców. Szewcy niemają kupować skór zaraz po zabiciu zwierzęcia lecz dopiero dnia trzeciego. Szewcowe nie mają skór wołowych

kupować, tylko sami szewcy; również niewolno innym miesz=
czanom tychże skur na handel zakupywać okrom samych szew=
ców, ani też zkąd inąd na sprzedaż obówia sprowadzać. Cech
ma co kwartał odbywać swe schadzki, ma mieć swoj ołtarz
w kościele parafialnym S. Elżbiety, gdzie się też mają odpra=
wiać obsekwie za zmarłych członków. Na potrzeby cechowe
ma każdy podczas kwartalnej schadzki składać 1 grosz.
Nowy mistrz wstępujący do cechu, ma dać do cechu 2 złp.
na wosk i 1 achtel piwa, jeżeli się rzemiosła w Starym
Sączu wyuczył; gdyby zaś zkąd inąd przybył powinien
złożyć 4 złp. na wosk i 2 achtele piwa. Niewolno też mło=
dzienca (nieżonatego ?) przyjmować do cechu. – Mistrz
przyjmujący ucznia na naukę, ma złożyć do cechu 24 gr.
na wosk i 1 achtel piwa na ucztę (ad collationem). – Cech
ma odbywać swoje główne schadzki zwane Burkath
(vulgariter dicta Burkath) 3 razy w roku, pierwszą w dzień
S. Agaty, drugą na S. Michał, trzecią na Boże ciało. – Towarzysz
który by uciekł od Mistrza, nie ma mieć roboty u drugiego,
dopóki nie zaspokoi dawniejszego Mistrza; również i uczeń
któryby zbiegł od swego Mistrza, nie ma być przyjęty od dru=
giego, dopokąd swemu pierwszemu zobowiązaniu się co do
nauki, zadosyć nie uczyni. – Każdy mistrz ma co roku dać
do naszego klasztoru 1 parę butów jako czynsz. – Cech
szewski, który pierwszy otrzymał niniejszą ustawę, ma mieć też
pierwsze miejsce w pochodzie ze świecami obok plebana staro=
sądeckiego podczas procesyi Bożego Ciała. – Dan przy bytności
Mikołaja Wąsowicza plebana starosądeckiego i 4 rajców; przy pieczęci
miejskiej i klasztornej.

(Oryginał na pergaminie – 2 pieczęcie oderwane; pozostał tylko
z drugiej sznurek jedwabny modro-różowy.)

79 645

Cech Schifftarzy Krakowskich posiadał Przywilej Króla Stefana (in Niepołomice d. 28 Martii 1585) potwierdzony przez Zygmunta III (Cracoviae d. 23 Maji 1588) Consules cracov. (fer. 6a post dom. Jubilate 1585) pixidariis aliis Büchsen-Schifftern concesserunt contubernium et in seniores ejusdem contubernii approbant Joannam Hayde et Christophorum Klug. (robili oba wiele roboty dla Króla Stefana)

Michael Rex Poloniae (Datae Cracoviae in Comitiis Generalibus Coronationis d. 19 Octobris 1669) confirmat sequentes literas Contubernii Pixidariorum Cracoviensium:

I) Vladislaus Rex Poloniae (dat. Cracoviae in Conventione generali Coronationis die - - mensis Martii 1633) confirmat sequentes Contubernii Pixidariorum Cracov.

a) Sigismundus III rex Poloniae (Cracoviae d. 23 Maji 1588) confirmat sequentes literas Contubernii Pixidariorum Cracov. cum adjectione in fine articuli (po taunie): Iz ma tylko być jeden Cech Szysztarski lubo bracia cechowi w Krakowie, Kazmierzu, Klepazu i po przedmieściach mieszkają, obym zaś nienależącym do cechu niewolno rzemiosła szysztarskiego prowadzić:

b) Stephanus rex Poloniae (Niepolomiciis d. 28 Martii 1585) confirmat sequentes articulos (latine conscriptos) ad bonum ordinem per Pixidarios Cracovienses conscriptos.

1) Ma być dwoch starszych cechowych obieranych którzy 2 lat urzędować będą jednakże tak, iż każdego roku na S. Michał nowey starszy obierany będzie, aby zawsze był jeden dawny a jeden nowy starszy.

2) Towarzysz, któryby chciał mistrzem zostać ma wprzód przez 3 lata wędrować potem przez 2 lata u mistrza krakowskiego robić oświadczywszy wprzód iż chce mistrzem zostać, przyczem ma 4 gr. złożyć do skrzynki cechowej: Przerobiwszy 2 lata ma przez 3 kwartały trzykroć w cechu się stawić i co kwartał pół talera złożyć; ostatniego zaś czwartego kwartału ma ukazać list dobrego urodzenia i nauki, iż przez 4 lat uczył się u mistrza (jak to jest zwyczajem w Niemczech) i porządnie się zachowywał. Złożywszy znowu 1 talara ma robić te sztuki

mistrzowskie (opus magistrale): ma osadzić długą rusznicę z jakiej do tarczy strzelają porządnie w pięknem i ozdobnem łożu (lecto, teutonice Schafft) którą to rusznicę nie ma sprzedawać lecz u siebie zatrzymać. Powtóre ma krótką rusznicę (brevem et manualem bombardam) własną ręką osadzić i wychędożyć (expolire) w ten sposób aby w końcu rusznicy była kość okrągła (os rotundum in fine bombardae, theutonice Platten) kości w końcu rury żelaznej (ferreae arundinis in fine, theutonice Vande), część kości na łożu koło naboju (pars ossis supra baculum onerationis), obie poprzednie kości rusznicy wraz z łożem (ambo priora bombardae ossa una cum lecto teutonice Stepel Kambein, rasura et scissione) ma być gładko i ozdobnie mają być wypolerowane i wyrzniste, aby było trwałe. Po okazaniu sztuk, powinien pp. Rajcom dać 4 talary a do skrzynki cechowej 4 talary. Synowie majstrów krakowskich wolni będą od opłaty i od jednego roku roboty, tylko powinni 3 lata wędrować. Któryby zas, pojął córkę majsterską ma czas oznaczony robić, przytem, wolny będzie od połowy sztuki i od opłaty. Któryby zas wdowę pojął za żonę, wolny tylko ma być od roboty lecz nie od sztuk i opłaty.

Uczeń przyjęty ma się rzemiosła przez 4 lat uczyć (jak w Niemczech) i przy zapisie ma dać 6 gr. Przy wyzwoleniu ma mistrzom wyprawić juzynę (assaturam). Mistrzowi niewolno mieć więcej uczniów jak 2 i 2 towarzyszy (ministros)

Mistrzowie mają co kwartał schodzić się do cechu i po 4 gr. do skrzynki cechowej składać. Do cechu niewolno z bronią przychodzić pod winą 3 gr.

Niewolno czeladzi odmawiać drugiemu pod winą 1 talara.

Któryby niechciał słuchać starszych cechowych takowemu niewolno trzymać czeladzi.

Mistrz ma na drugiego sprawiedliwości szukać w cechu, wolno jednakże do Radzieć apellować, pod winą 4 groszy.

Schadzki cechowe mają się odbywać co kwartał przy otwartej skrzyni. Mistrz któryby nieuczciwemi słowy w przytomności starszych drugiemu kłamstwo zarzucił, ma być karany 4 gr.

Za pogrzebie mistrza, żony lub którego z czeladzi ma się każdy mistrz lub jego żona znajdować pod winą 1 gr.

Unicuique magistro liberum erit ut omnia quae sua ipsius manu parare potest in arundine ferrea paret.

Artykuły dla towarzyszów (Articuli ministrorum Pixidariorum):

Towarzyszowi który przywędruje mają robotę wyszukać a gdyby jej niebyło, wolno samemu towarzyszowi roboty poszukiwać począwszy od starszych do młodszych. O robotę zaś dla towarzysza pytać się mają jeden mistrz i jeden towarzysz. Podczas szukania roboty towarzysz może wędrownemu szynkować za 1 grosz a to połowa z skrzynki mistrzów a druga połowa z skrzynki towarzyszy.

Niewolno przyjąć towarzysza który lekkomyślnie odszedł od mistrza. Towarzysz ma mistrzowi na 2 tygodnie robotę wypowiedzieć.

Od roboty lekkomyślnie odchodzić niewolno pod winą 1 wochlonu. Towarzysze zaś mają 4 wolne poniedziałki jeden podczas jarmarku na S. Stanisław, drugi podczas jarmarku na S. Wit, trzeci podczas jarmarku na S. Michał, czwarty w czasie zapust.

Skrzynka towarzyszy ma być u starszych i klucze z odnią. Co 4 tygodnie mają się towarzysze schodzić pod winą 1 wochlonu. Podczas schadzki w przytomności starszych powinien każdy towarzysz jeżeli co złego wie na innego towarzysza lub mistrza to objawić. Przed otwarciem skrzynki mają starsi towarzysze odebrać od innych kordy i broń pod winą 1 gr.

Towarzysz który przywędruje ma się udać do gospody i posłać po starszego towarzysza, który ma go wypytać jak się nazywa i w których miejscach pracował. Towarzysz który by nie miał przymianku (honorarium pro nomine non dedit) może tylko 14 dni robić poczem ma się starać o przymianek.

Towarzysz któryby robił u partacza niema dotąd mieć roboty u mistrza pokąd nie oświadczy, iż się dobrowolnie podda karze (poenae et ferulae)

Towarzysz któryby przeciw mistrzowi ~~[illegible]~~ przewi=
nił ma połowę kary do skrzynki mistrzowskiej a połowę do to=
warzyskiej złożyć.

Towarzysz który przywędruje ma przez 14 dni robić u mistrza
którego mu wskażą, potem dopiero może sobie innego poszukać.

Po schadzce towarzyskiej przy skrzyni mają się towarzysze
udać do gospody gdzie się szynkuje (honoraria deferuntur).

Któryby nie przybył na szynkowanie bez słusznej przyczy=
ny, ma być karany połową szynku (dimidium honorarium).
Gdy się rozpocznie częstowanie (donatio) nie ma żaden odcho=
dzić, ani powstawać ani zasiadać bez pozwolenia. Każdy
ma się tam przystojnie i skromnie zachować. Niewolno też
zmuszać do zbytecznego picia. Szynk ma się rozpocząć
po odbytym rugu (peracta inquisitione) i ma się o zwykłym
czasie kończyć. Aby przy kuflach więcej nie rozlewano lecz tyle
tylko ile się da ręką nakryć, niewolno grać, ani też do
kobiet podejrzanych (pellicibus haustum porrigere) pić.

II) Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae d. 5 Aprilis
1633) na prośbę Starszych cechu szyterskiego Krakows=
kiego (Pixidiariorum alias Szychterzow) potwierdza
wszelkie przywileje tegoż cechu oraz dekreta z Rusni=
karzami (Bombardariis) Krakow. z dokładem aby
Cech Rusnikarzy (Bombardariorum) nie przeszkadzał
Szychterzom stosownie do przywileju Zygmunta III
i stosownie do zwyczajów przyjętych w Wilnie, Gdańsku
Toruniu.

(Na 4 kart. pergamin. z dużą
pieczęcią z czerwonego wosku
Króla Michała (Orzeł z herbami)
wiszącą na ~~[illegible]~~ amarantowej
jedwabnej tasiemce. — W zbiorach
towarz. nauk. Krak. po nieb.
Smoniewskim)

Cech szyfstarzy.

Burmistrz i Rada miasta Krakowa (na Ratuszu Krakowskiem we Czwartek przed Kwietnią niedzielą r. 1593) oznajmiują iż lubo czasów przeszłych postanowili pewny porządek według którego mistrzowie i bracia Cechu Szyfstarskiego zachować się mieli, jednak iż tam niektórych rzeczy nie było: więc Mistrzowie Cechu Szyfstarskiego ustanowili niniejsze Artykuły które Rada potwierdza.

1) Każdy towarzysz który u mistrza swego robić niechce, nie ma u innego roboty przyjmować, lecz prosto wędrować i wolno mu dopiero po ćwierci roku wrócić. Gdyby zaś mistrz dobrowolnie towarzysza odprawił, wolno mu u innego robotę przyjąć.

2) Towarzysz który chce robić robotę sztuczną albo sztukferkową, takiemu ma być płacono od długiego łoża 6 gr. a od krótkiego 5 gr. Który zaś robi na wochlon ma mu być najwięcej płacono po półtalerku na tydzień

3) Od starej roboty albo od oprawowania starych łoż towarzysze tylko trzeci grosz mieć i tym się dzielić mają.

4) Towarzysze którzyby potajemnie robotę robili mają być karani.

5) Ponieważ według zwyczaju rzemiosła towarzyszom 4 poniedziałki do roku na dobrą myśl pozwolone są (pierwszy na zapusty, wtóry na S. Stanisław w maju, 3ci na S. Wit, 4ty na S. Michał) tedy w takowe wolno im być na dobrej myśli z sobą uczciwie i przystojnie zażywać. Towarzysz którzyby częściej dobrej myśli zażywał ma być karany winą i wochlonu.

6) Co do towarzyskiej skrzynki włożono będzie ma być obracane na podpomożenie ubogich, chorych i potrzebnych towarzyszów obracane a nie na pijaństwo albo zbytki.

7) Uczniowie którzy swowoli zażywają, na wino, piwo i insze nieprzystojne miejsca chodzą, jeżeli się za upomnieniem powściągnąć nie dadzą, mają być od rzemiosła oddaleni.

8) Mistrz któryby dodawał uczniom swoym pieniędzy i pomocy do chodzenia na wino, piwo i insze nieprzystojne miejsca i cechu wszytkiego tym sposobem skazicą był, ma być srogą winą karany.
9) Uczeń któryby swowolnie od mistrza odszedł, gdyby w przeciągu 6 niedzieli nazad nie wrócił ma być od rzemiosła oddalony
Rada miejska ku uśmierzeniu niesnasek które się między mistrzami Cechu Szysztarskiego wszczynały i ku pohamowaniu swowoleństwa czeladzi rzemiosła tego, te artykuły uchwalone potwierdza.

(Oryg. na pergaminie z pieczęcią z czerwonego wosku w puszce woskowej białej przedstawiającą S. Wacława zbrojnego z napisem S. minus.... na taśmie pergam. wiszącą – w zbiorze Towarzystwa nauk. Krak. z legatu po nieb. Winc. Smoniewskim)

77/657

Cech tkaczy w Starym-Sądczu.

R. 1598 feria 6a ante festum S. Thomae Apost. in Antiqua Sandecz. – Zofia Rożnowna Ksieni Klasztoru starosądeckiego na prośbę rajców Marcina Nietoperza, Andrzeja Zichowicza, Jana Ossieckiego i Bartłomieja Zabłotnego, jako też Gabriela Nikusz cechmistrza (archimagistro), Jakuba Reya, Kaspra Nikusz, Malchera Mayeranek, Stanisława Nikusz i innych mistrzów rzemiosła tkackiego płócienniczego (textorum telae), dla dobrego zachowania się i pomnożenia chwały bożej w kościele parafialnym S. Elżbiety w Starym Sądczu potwierdza następujące ustawy tegoż Cechu tkackiego (po łacinie spisane):

Wszyscy mistrzowie mają w oznaczonym dniu każdego miesiąca przed zapaleniem światła, zejść się w oznaczone miejsce bez broni (pod karą 1 gr. na tego coby miał broń) a to pod winą i kamienia wosku; gdzie każdy ma złożyć po 6 szelągów (denarios). Towarzysz przybysz ma także najprzód 1 grosz i następnie co miesiąc po 1 szelągu składać.

Mistrzowi niewolno towarzysza, bez słusznej przyczyny obwieszczonej poprzednio w zgromadzeniu, od roboty oddalać pod winą 1 kamienia wosku.

Każdy chcący zostać mistrzem ma rajcom okazać swe listy ~~dobrego~~ urodzenia swego i dobrego zachowania, oraz iż się 3 lata rzemiosła uczył; a to wciągu kwartału jeżeli jest z tutejszego Królestwa, a jeżeli z obcego, w przeciągu półroku; dalej ma przyjąć prawo miejskie; oraz dać do cechu 1 achtel piwa, kollacyją, 1 grzywnę pieniądzmi i 4 kamienie wosku: poczem mu dopiero wolno będzie robić na 4 krosnach (in 4 cerealibus alias krossna) płótno, obrusy, ręczniki. Nie wolno mu też rozpocząć rzemiosła, dopokąd żony nie pojmie.

Żaden Mistrz nie może sam roboty poszukiwać, chyba by po niego posłano, nie ma też sam roboty nosić tylko jego służebny lub ten kogo była własnością, pod winą 1 kamienia wosku; wyjąwszy tylko gdyby miał robotę z innego miasta. Roboty nie ma podejmować dopokąd się pierwej nie zgodzi; którą to robotę ma w przeciągu 4 tygodni wykonać, chybaby sam właściciel zwłoki dozwolił, pod winą 1 kamienia wosku. Gdyby zaskarżony, w przeciągu 5 dni roboty nie skończył, ma za niego inny mistrz dokończyć, a winny ma być 2 kamieniami wosku ukarany.
Mistrz zaskarżony, przed Starszymi ma się usprawiedliwić, a gdyby nie chciał odpowiadać ma być odesłany do Sądu radzieckiego lub wójtowskiego.
Mistrz przyjmując ucznia, ma go w ciągu 15 dni stawić przed Cechmistrzem i Starszymi, i ma jego dobre zachowanie się i urodzenie prawe wykazać listami i wiarogodnymi świadkami w przeciągu kwartału lub pół roku; ma dać przy wpisie 2 kamienie wosku i półachtelek piwa. W ciągu trzechletniej nauki powinien mistrz uczniowi potrzebne obuwie i koszule, a po 3 latach sprawić mu suknię wartości 1 grzywny. Mistrz może mieć tylko 1 ucznia. Przy wyzwolinach ma uczeń złożyć 4 grosze a za świadectwo nauki potwierdzone przez Rajców 6 groszy.
Sprawy pomiędzy Mistrzem a Towarzyszem o zapłatę należą tylko przed Cechmistrza.
Gdyby który Mistrz drugiemu towarzysza lub ucznia odmówił, ma być karany pół kamieniem wosku.
Gdyby Mistrz opuścił swe rzemiosło w mieście i pracował na wsi ma dać winy pół kamienia wosku; a gdyby go przez 1 rok i 6 tygodni nie było, utraci rzemiosło. A gdyby powtórnie chciał wrócić do Cechu, ma być uważany jako mistrz nowy. A gdyby przy wydaleniu się zabrał i sprzedał cudzą robotę ma być karany 1 kam. wosku.

Gdyby Mistrz skazany przez Starszych na więzienie, nie usłuchał, ma za krnąbrność karany być 2 kamieniami wosku.
Mistrzowej wdowie wolno prowadzić dalej rzemiosło, byle by się uczciwie i godnie zachowała.
Nie należącemu do cechu niewolno rzemiosła prowadzić, pod utratą narzędzi, w mieście i w milowym obrębie.
Mistrz lub towarzysz mający żonę, gdyby z nią przez 4 tygodnie nie mieszkał, ma być od roboty oddalony, pod winą 1 kam. wosku.
Towarzysz któryby lekkomyślnie mistrza swego porzucił, nie uczyniwszy z nim rachunku, ma być przepowiadany do innych miast (trybowany?), a gdyby powrócił 2 kam. wosku karany.
Towarzysz ugodziwszy się o wyrobienie sztuki płótna, ma Mistrzowi za narzędzia trzeci grosz, a za wikt tygodniowo 10 groszy płacić.
Towarzysz który by pracował u pracował u Mistrzów niemających cechu (contracontuberniales alias u plakutów), nie dostanie roboty u cechowych, dopokąd nie zapłaci za karę 4 kam. wosku.
Towarzysz rozpocząwszy [redacted] robotę sztuki (alias Wark) u mistrza, powinien ją skończyć pod winą 4 kam. wosku.
Wszyscy Mistrzowie mają być co kwartał na żałomszy.
Młodszy mistrz ma zapalać i gasić świece w kościele S. Elżbiety, ma robić posługi nakazane przez Starszych pod winą 1 kam. wosku.
Wszyscy mają się zgromadzić na pogrzeb zmarłego cechowego.
Podczas wyboru Cechmistrza i Starszych (na którym wszyscy mają się stawić), mają być z skrzynki cechowej dane 3 fertony na piwo.
Podczas Święta Bożego Ciała ma być obrany jeden dzień na uztę (Bachanalia alias Burkath) i na processyi mają trzymać świece zapalone, pod winą 1 grosza.

Każdy uczeń wyzwolony powinien przez 3 lata wandrować nim zostanie mistrzem.

(Oryginał na pergaminie - pieczęć oderwana)

78 653

Cech tokarzy (torneatores)

Ustawa cechu tego z r. 1809 (Ob. w Zbiorze pag. 641)

Ustawa z XVII w. (na początku)

1) Kto chce mistrzem tokarskim zostać powinien się wprzódy rzemiosła użyć, być towarzyszem, i wędrować
2) Kto chce być mistrzem ma te sztuki robić: Corpus na zwyż samo w sobie wszytko ma być rozmierzenie na 7 puszek miejsca co by były wytoczone w tymże Corpusie z pilnością upatrować, iżby się te puszki przytrafiły, gdziekolwiek jedno ją chcą włożyć, a te puszki mają być na szerz po 3 cale na zwyż po 4 cale i pół cala noga tegoż Corpusa ma być na 2 cerkle bez ćwierci calowej dla listów albo papierów wytoczona, coby się na ono Corpus cale wsytała. Kroń(z)iec także ma być wysoki na 2 cala bez ćwierci także wytoczony z wierzchu i ze spodku, coby się to średnie Corpus zamykało; we środku tego Krońca ma być miejsce do puszki co proch w niej do posypowania listów, a na niej Kałamarz do inkaustu, na tymże Kałamarzu zamykanym ma być gałka coby się w nią mogło wosku nakłaść a to wszystko ma być wyrobione według cerklowej miary i proporcyi kształtownej. – Druga sztuka: Szachy o 3 Koronach ażeby stołczyki przejzroczyste, także i Korony rycerze rzezane także też na stołczykach przejzroczystych z drzewa trzmielowego albo (l)cisowego, coby się w puszkę chowały jak najkształtniej żeby była zrobiona i Korona przejzroczysta według cerklowej miary. – Trzecia sztuka Konew na 4 garce z uchem jednostajnem

na nodze przezroczystej, z jaworowego drzewa. — Który towarzysz wdowę pojmie ma tylko i sztukę robić, toż samo i ten któryby tegoż rzemiosła pojął córkę. — Po zrobieniu sztuk ma towarzysz prawo miejskie trzymać, ślubną żonę mieć, własny warsztat przyprawić, pół kamienia wosku do cechu dać i od urodzenia list pokazać.

Młody mistrz powinien cechowi w rzeczach kościelnych i cechowych służbę czynić, aż się drugi trafi.

Mistrz może tylko chować 2 chłopiów i 1 towarzysza, albo ~~[illegible]~~ 2 towarzyszy gdyby chłopca nie miał.

Mistrz może mieć tylko 2 uczniów, których na 3 lata przyjmować powinien, a gdyby który odszedł to swe lata utraci.

Mistrz który by nie przyszedł ku pogrzebu albo żałobnej mszy ma dać 1 grosz, a gdyby przyszedł po ewangelii ma dać półgrosza winy.

W cechu ma się każdy poczciwie zachować pod winą 1 kam. wosku.

Któryby na rozkazanie Rady miejskiej nie przyszedł do cechu ma dać 6 gr. winy, a gdyby nie przyszedł za obesłaniem starszych mistrzów ma dać 1 funt wosku.

Żeden mistrz nie ma drugiego obrażać słowy lub uczynkiem pod winą 1 kamienia wosku od uczynku a wiardunku od słowa.

Mistrz któryby na sławę drugiego obyż rzemiosła szkodą było, nastąpił, ma tegoż dokazać i ~~[illegible]~~ rękojmią dać pod winą złożenia z rzemiosła do roku; a gdyby nie dokazał ma być karany 10 kamień. wosku.

Niewolno drugiemu czeladzi lub chłopców odmawiać pod wiardunkiem.

Mistrz kiedy ucznia wyuczy ma mu dawać po 3 grosz. na potrzebę cechową. Przeszynki nie mają być indziej jeno w Krakowie; towarzysze którzy by się gdzie indziej uczyli rzemiosła, mają położyć 12 gr. na wosk do cechu.

Towarzysz, któryby w miasteczku postronnym chciałby mistrzem zostać, ma brać naukę od mistrzów krakowskich i porządki cechowe. Ci towarzysze nie mają przyjmować uczniów którzyby nie byli zapisani w cechów, pod winą 3 kamieni wosku. Mistrz postronny, któryby nie był skutecznie wyuczony w swem rzemiośle a wiadomo by to było, ma być przez czeladź trybowany aż naukę swą pokaże.

Towarzysz nie ma od roboty wstawać przed czasem poki zegar nie wybije; do roboty ma wstawać od 9tej od S. Michała, a w lecie skoro dzień robić aż do 23ej godziny pod stracemiem tydzienrego myta, z wyjątkiem choroby.

Towarzysz któryby bez obyczaju odstał od mistrza ma być karany ćwiercią kamienia wosku. Towarzyszom niewolno tajemnie robić rzemiosła ku szkodzie mistrzom pod więzieniem.

Towarzyszowi pospolitemu nie ma być więcej wochlonu płacono jedno po 6 gr.; chyba gdyby umiał rzeczy na kunszt robić, takowemu może być postąpiono.

Towarzysz chcący brać odpuszczenie od mistrza, ma to przed 2 niedzielami naprzód mistrzowi powiedzieć; przed jarmarkiem jednak i każdemi świety nie ma odstawać na 4 niedziele.

Tokarski towarzysz nie ma u snycerzów robić.

Towaryszowi nie ma więcej roboty przyjmować trunkielem nad 6 gr. a drzewa nie ma sobie do tego brać bez wiadomości mistrza pod winą 1 kam. wosku.

Mistrzowi któryby drugim odmawiał czeladź na większy wochlon, lub też robotę stargowaną, ma być czeladź złożona tak długo aż się sprawi.

Towarzysz który by robił u mistrzów niesprawnych ma być karany ćwiercią kamienia wosku.

Partaczom nie wolno robić w Krakowie, na Kleparzu, pod Zamkiem, na Stradomiu, na Biskupiu, Retoryce, Smoleńsku okrom potrzeby dworskiej; a gdyby nosili robotę do przedania, takowa ma im być zabrana.

Obcy któryby nie miał prawa miejskiego i cechowego
niemoże w mieście roboty tokarskiej sprzedawać przed jar=
markiem i po takowym (wyjmując grube proste roboty)
pod zabraniem takowej. Tożsamo gdyby kto robotę z
tokarską z inszych miast do Krakowa Tokarzom ku
szkodzie na przedaż woził.

79 655

Cech wendeciarzy (fendlarii)

Officium consulare cracov. fer. 4a post Domin. Laetare 1544 sanxit Constitutiones ratione vendendorum ferramentorum in cellariis et aliis locis publicis per Institores ferramentarios, quas Constitutiones Rex approbavit.

1544 fer. 4a in Vigilia SS. Jacobi et Philippi – Consules decreverunt, quod Smatruzanky debeant divendere saltim ea ferramenta, quae a fabris conficiuntur. Vendentes vero ferramenta in celariis et institis, debent vendere ea ferramenta quae ex officina ferraria prodeunt alias kamrowane; nihilominus utrisque licet vendere vomeres alias lyemyeschy.

1545 fer. 4a post dom. Laetare – Constitutio institorum ferrariorum per Consules facta: 1) niewolno pojedynczo jeździć dla kupna żeleziwa na kuźnicę (officina ferraria); lecz takowe mają być wspólnie kupowane za zebrane razem pieniądze; na to każdy ma dać nie więcej tylko po 10 grzyw. i wspólnie jednego wyślą na kupno; niewolno zaś bez wiedzy innych pojedynczo kupować w Krakowie, Kleparzu lub gdzie indziej: wspólnie mają kupować żeleziwa (ferramenta) rakuskie, węgierskie, stal, lemiesze i inne (palas) towary żelazne, któremi się podzielą. Ktoby niedał na zakupno wspólne pieniędzy, niema prawa do podziału. Szyny i sztaby żelazne mają być dzielone podług wozów a niepodług sztuk, a blachy żelazne na kopy lub półkopy, wyroby żelazne rakuskie, węgierskie i stal na cetnary; lemiesze, pługi (palae) łańcuchy na sztuki

2) Niewolno odwabiać kupujących 3) Podczas jarmarku niewolno kramarzom (institores) kupować przywiezionego żelaza aż po południu. 4) Przekraczającemu przeciw tym przepisom ma być kram na ćwierć roku zamknięty – a gdyby się do innej władzy udawał ma mu być kram odebrany.

80

Kongregacyja Winiarzów (oenopolae)

Jan Lutecki ławnik Krak. w imieniu innych winiarzy Krak. (nobiles mercatores propinatores vini) upraszają Magistrat Krak. (d. 16 August. 1703) aby nie pozwolono Węgrom kłaść wina do piwnic, tylko aby takowe na składzie sprzedawali. – W skutek owego żądania pozwolili Rajcy Krak. (d. 4 Decembr. 1705) aby każdy czy to Krakowski czy obcy kupiec wprowadzający wina do miasta opłacał przed bramą miejską exaktorowi od każdej beczki wina węgierskiego 1 złp. tynfami, a od większych naczyń czyli kuf wina Endeburskiego albo Św. Jerskiego od 1 wiadra (urna) mającego w sobie 20 garcy (collas seu mensuras) po 10 grp. tynfami.

Cech włóczków.

1610 fer. 3a ante fest. Transfigurationis Domini Cracoviae. Consules cracov. ad petitionem prov. Mathiae Chmura Andreae Szternalik, Andreae Motyka et Alberti Mtynarz Seniorum famulorum custodiae piscium alias Stróżnego, sive Włoczkowie dictorum sequentem Ordinationem et Constitutiones interse in praesentia Antonii Frankowicz ejusdem custodiae piscium a consulibus cracov. arendatoris, sancitas approbant.

1. Którzyby niechciał starszym towarzyszem zostać, będzie powinien dać między towarzysze 12 gr.
2. Kiedy stanę ryby na Wisłe, czyje ryby pierwej staną, te pierwej mają być robione bądź na Rudawę, bądź do ogrodu. Towarzysz młodszy zakołatawszy w sadzawicę ma według porządku i potrzeby powrozy i ożkę długą przynieść do Rudawy, pod karą według rozsądku towarzyskiego w gospodzie. Mają też do dziesiąci sadzawic kołatać.
3. Czyjego pana (t. j. rajcy) ryby, tedy jego czeladź ma poczynać, potem drugi ze starszego ogroda, także i wszyscy według porządku starodawnego; jeśli by się komu sadzawica niedostała, tedy ma czołnem dobierać. Do tego niema się też do czołnu wyścigać, jeno jeden za drugim porządnie iść, jako i po sadzawice. Nie mają się też wszyscy rozchodzić, ale czekać na zakładkę do czołnu jeśli potrzeba. Do tego mają też powrozki na Rudawę dawać, a czyja dziesiąta sadzawica ma odwieść co najdalej, kiedy wielka summa sadzawic mają też wszyscy odciągać z miejsca do miejsca, a jeśli niebędzie odciągał, ma być karany groszem

w gospodzie z przywłoki do skrzynki; a jeśli nie będzie wysypował który, ma być karan od sądzawice kwartnik. Do tego kiedy się trafi w targowy dzień wysypować, tedy ma z kołataniem czekać aż po targu.

4. Żeby każdy towarzysz do gospody przyszedł w niedzielę kiedy dział jest, choćby też i grosz zarobił, pod karą i grosza do skrzynki, wymawiając chorego. A jeśliby też w gospodzie kędy skrzynka jest, działu nie było, na innej gospodzie grosze nie mają być brane. Kiedy też chłop robi między czeladzią tedy połowicę z niego brać zarobku do skrzynki, także też i zbytek zarobny który na podział nie może wyniść także do skrzynki.

5. Kiedy na towarzysza skarga o nieporządek jakikolwiek przyjdzie przed starsze towarzysze, tedy oskarżony ma z uczciwością przed stół wystąpić i to wszystko co uradzą, łaskawie przyjąć. A jeśli za jakikolwiek występek będzie do kuny osądzony, tedy uczciwie pod posłuszeństwem ma iść do kuny, a jeśliby nie chciał iść do kuny, ma być do kabata wzięty (wziąwszy ze skrzynki pieniądze na sługi) albo więc od roboty iść precz za nieposłuszeństwo; a jeśliby gwałtem przecie robił, tedy pieniądze jego zarobione mają być schowane do skrzynki i nie mają być wydane póki się nie usprawiedliwi.

6. Żeby też wiedzieli pp. towarzysze młodzi, którzy przystają do roboty, że powinien za chłopa robić dopokąd jego pana ryby nie przyjdą i póki go liczman który nie przypowie. Będzie też powinien karne dać do skrzynki 4 grosze, potem co w Wielki Czwartek zarobi z noszenia na rynek, powinien dać do skrzynki, też pierwszy zarobek.

A jeśliby się trafiło towarzyszowi od pana do pana przystać powinien na półkary dać do skrzynki 2 grosze. Mają się przy robocie uczciwie bez swarów zachować i w gospodzie; z skrzynki mają dać jałmuż= ny do Ś. Maryi na Piasku priorowi 1 zł. a kazno= dziei 6 gr. na ofiarę 2 gr. i kwartę wina do komunii na Wielkanoc. Mają też w Wielką Sobotę w gospodzie uczciwie p. ojca p. matkę i wszystką czeladź a potem sami siebie od starszego aż do młodszego odprosić. Który by zaś tym porządkom chciał dać naganę ma 3 dni w kunie siedzieć albo do kabata być wzię= ty.

7. Za towarzysza aby żaden nie robił, aż pierwej list od urodzaju i dobrego zachowania pokaże, do tego ma juramont pierwej oddać. Kiedy który towarzysz albo brat umrze powinni wszyscy ciało jego do grobu odprowadzić; a towarzysz młodszy na ten czas ma obejść wszystkie towarzysze i w sadzawicę według starego zwyczaju zakołatać; a któryby na pogrzeb nie przyszedł, przepadnie do skrzynki winy 3 gr. na potrzeby wspólne.

Na te artykuły zezwolili wszyscy starsi i młodsi towarzysze i uprosili p. Antoniego Frankowicza rajcę krak. arendarza Stróże rybnej, oraz 6 miesz= czan i Stróżnych krakowskich, który z pośrodka towarzyszy starszych ~~obr~~ obrali 2 starszych Mateusza Chmurę i Andrzeja Sternalę, a towarzysze młodsi obrali zaś z pomiędzy siebie dwóch Andrzeja Motykę i Wojciecha Młynarza.

(Acta consul. Crac. Anni 1610 pag. 683)

Cech włóczków w Krakowie.

Stanisław Witowski vexillifer lanciciensis magnus Viceprocurator arcis Cracoviensis Cechowi Włoczków (Congregationi defluitorum alias włoczkow) na zamku Krakowskim d. 29 Stycznia 1633 dał następujące ustawy w 15 punktach: 1) Włoczkowie mają okazywać życzliwość Krolowi i wielkorządcy Krakowskiemu. 2) Niewolno drzew na brzeg kolegiacki i ku domom swym dotąd spuszczać dopóki dziesięciny z niego nie opłacą. 3) Gdy pilna potrzeba zajdzie obowiązani są włoczkowie Krolowi drzewo żupne (do żup) spuszczać. 4) Włoczek nie śmi kupca na roboty szukać lub się z nim porozumiewać pod karą wyrzucenia z Kongregacyi. 5) Niewolno drzewa spuszczać raniej nad 2 godziny w dzień, ani też później nad 2 godziny przed wieczorem. 6) Niewolno nikomu innemu drzewa przekupować tylko włoczkom którzy za tę wolność Krolowi do Wieliczki drewo dziesięcinne i żupne spuszczać są obowiązani. 7) Niewolno wycinać na drzewach znaku wolności bez pozwolenia dziesiętników włoczkom pod utratą włoctwa a obcym pod straceniem ręki. 8) Kupiecką robotę nie wolno bez wolności puszczać pod karą. 9) Młodszego włoczka nieszanującego przy robocie starszych, mają wyrzucić. 10) O krzywdy mają się tylko do Wielkorządcy udawać. 11) Ubiegać się niewolno do robot jeden przed drugim pod karą 12 groszy. 12) Miarą zwyczajną roboty podejmować mają a nie nazbyt. Przestępca tego artykułu płaci pół grzywny do skrzynki. 13) Myta niewolno towarzyszowi zatrzymywać do trzech dni pod karą. 14) Excessa co miesiąc na schadzce sądzone będą; przytem tajemnicę zachować mają. 15) Dla porządku pozwala się włoczkom mieć skrzynkę; w niej mają być 4 żałobne świece na pogrzeby włoczków zwierzynieckich i smoleńskich które służyć mają na msze żałobne i na pogrzeby pod karą 6 groszy; na co bracia na każde suchedni po 4 grosze dawać mają. – Za życzliwość w spuszczaniu drzewa Królewskiego i zapłatę, dwie beczki soli na każde suchedni z Wieliczki, które im z dawna należały, przy zapłacie mieć mają. – Ludzi podejrzanych i nieprawego łoża przyjmować nie będą do Kongregacyi.

(jest w zbiorze p. 543)

Ustawy te przez Witowskiego czaladzi wodnej to jest włóczkom nadane, z powodu niedozoru panów starszych wodnych w dobrach i dziesięcinach królewskich potwierdzali krolowie polscy. I tak Władysław IV w Krakowie na sejmie d. 20 marca 1633 na prośbę starszych Jana Złoweckiego, Pawła Pieczka, Jana Dymkowicza i Adama Pichorka (seniorum defluidatorum confraternitatis) włóczków, potwierdza ustawy Stanisława Witowskiego. Toż samo Jan Kazmierz w Warszawie d. 9 lipca 1667, Michał Korybut w Krakowie 9 listopada 1679, Jan III w Krakowie d. 10 kwietnia 1676 August II w Warszawie d. 5 Grudnia 1724 potwierdził na nowo (ponieważ r. 1723 u Stanisława Floryńskiego starszego cechu włóczków spaliły się wszelkie przywileje insygnia, z chorągwią włóczków) wszelkie przywileje swych poprzedników. Toż samo uczynił August III w Warszawie d. 5 Septembr. 1744 i Stanisław August

Oblat in Libr. Magno Procurat. crac. Tom 1302 (Arch. civil.) p. 214–224.

w Warszawie 21 czerwca 1786. – Przywileje Augusta III i Stanisława Augusta na pergaminie posiada dotąd starszy cechowy, dawniejszych jednak nadań nie ma. – August III listem swym z Warszawy do Jerzego Detlofa Flemminga podskarbiego w. kor. administratora wielkorządztwa krak. d. 28 Grudnia 1748 pisanym nakazuje aby niedozwalali duchownym, frochtarzom luznym, żydom drzewa z przystania bez przywołania do tego włóczków spuszczać. –

Towarzystwo włóczków (Societas defluidatorum) krakowskich dependowało dawniej od Wielkorządy zamku krakowskiego; za insignia miało vexillum, carbonam cum aliis apparamentis.

No 874. Stanislaus Augustus potwierdza 1) Augusta III Varsavia d. 5 Sept. 1744 2) Augusta II. Varsoviae d. 5 Decemb. 1724 i 3) Witowskiego polski. ~~Va Cracoviae d~~ Varsoviae d. 21 Junii 1786
Oryg. na perg. w zeszycie kart 4 in fol. oprawnym z podpisem Króla z pieczęcią wielk. Kor. w puszce blaszan.

No 875 Augustus III Varsoviae d. 5 ~~Decembr.~~ Sept. 1744 potwierdza Augusta II Varsov. d. 5 Decembr. 1724 ~~i Witowskiego Ustawy~~ Jana III Cracov. d. 10 April 1676 i Witowskiego
Oryg. na perg. k. 4 in fol. opraw. z podpisem Krola pieczęci brak.

Burmistrz i rajce miasta Kazimierza przy Krakowie (na ratuszu we czwartek przed Swiętem Narodzeniem P. Maryi 1614) na prośbę Stanisł. Ruszkowicza rajcy Kazimir. Zygmunta Rupczyńskiego, Pawła Swardowskiego, Jarosza Ruszkiego, Jan Bombalskiego, Jakuba Rudawskiego, Adama Dręskowicza, Simona Kopczyńskiego mieszczanów i Szyprów Kazimierskich potwierdzają następujące artykuły Szyprów Kazimierskich:

Starsi i młodsi bracia Bractwa Szyperskiego (12) mieszczanie Kazimierscy na rzece Wisle sól królewską tak beczkową jako i bałwaniastą na górę do Szląska prowadzący, postanawiają następujące artykuły:

1) Przyjmujący Bractwo ma należeć do Juryzdykcyi Kazimierskiej i ma przyjąć miejskie prawo.

2) Aby brat żaden więcej nie ładował nad 2 dubasy albo 3 kozy;

3) Któryby ~~[illegible]~~ brat nieprzytomny teraz chciał do bractwa wstąpić ma dać grzywien 10 do skrzynki brackiej.

4) Patrycyusz Kazimierski ma dać 2 zł. wstępnego i 8 zł. wkupnego do skrzynki.

5) Obcy człek powinien dać 5 grzyw. wstępnego i 20 wkupnego

6) Któryby z bractwa obcemu najmować statki oprócz bratu z bractwa da winy 5 grzyw.

7) Obcemu niewolno z statkami przychodzić ku szkodzie bractwa (jako prawo wodne opiewa) pod utraceniem statków i winą 100 grzyw.

8) Wdowie i potomkom wolno ładować statki.

9) Wdowa jeżeli pójdzie za mąż, powinien mąż takowej przyjąć bractwo pod warunkiem art. 2go.

10) Którýby brat bez wiadomości starszych wchodził w ugodę z Kupcem da winy 2 Kamienie woſku.

11) Ordynaria ładowania statków ma iść po Kolei poczęwszy od starszych.

12) Bracia obierać mają starszych.

13) Któryby się wzbraniał być starszym ma dać 2 Kam. woſku.

14) Co roku ma się odbywać elekcya starszych i pisarza.

15) Do skrzynki Bractwa ma być 3 Klucze. Ktoby się za obestaniem nie stawił, da winy 6 gr.

16) Starszym niewolno bez innych braci winę jaką kłaść na brata.

17) Na Każde suchedni ma być schadzka i Każdy ma dać 2 gr. na chwałę Bożą.

18) Każdy brat albo żona jego lub czeladnik i sternicy mają być w Każde suchedni na żałomszy u S. Katarzyny.

19) Któryby brat drugiemu odmawiał chłopa lub sternika, da winy 15 gr.

20) Sternik Któryby się ważył wziąwszy zadatek od jednego brata, z drugim się znow godzić, ma dać 4 funty woſku chłop zaś 1 funt woſku lub przez 3 dni w Kunie na ratuszu siedzieć.

21) Żyto czeladzi nie ma być podnoszone nad 48 groszy. Ładunek i zaprowadzenie za most Krakowski 6 gr. z tegoż myta ma na miłosierne uczynki dać Każden z braci 3 gr. sternik 1 gr. Kuchasz półgrosza, chłop szeląg; z Których pieniędzy pogrzeby mają być sprawiane.

22) Gdyby który brat przez niedostatek nie był w stanie soli ładować, mają mu bracia z skrzynki zapomogę pożyczyć.

23) Na Każde suchedni będzie płacony z skrzynki Kapłan co odprawiać będzie msze u S. Katarzyny.

24) Starsi powinni czynić co roku rachunek pod winą 100 groszy.

(Oblat. in actis consul. Kazimir. fer. 5a ante fest. Nativit. Mariæ 1614 Tom. 783.) (pag 498)

82 | 667

Zgromadzenie woźnic (fiakrów.)

Joannes Casimirus rex Poloniae (Cracoviae in conventu regni generali coronationis d. 13 Febr. 1649) obviando necessitati in conquirendis rhedariis et vectoribus pro necessitate nostra tempore pacis et belli et ut ordo et disciplina inter rhedarios et vectores Cracoviae degentes servetur, unum e gremio ipsorum eis praeficiendum duximus. Ideo commendatam habentes fidem famati Simonis Obarowicz alias Knebel dicti Rhedarii primarii Cracoviensis, qui in servitiis Vladislai IV et nostris in regno hoc et in exteris nationibus magnam vitae partem consumpsit, ipsum in numerum servitorum nostrorum cooptando et rhedariis et vectoribus Cracoviensibus praeficimus, ut quando ipsi per officiales thesauri nostri fuerit injunctum, rhedarios et vectores Cracoviae congreget et conducat ac mittat, refractarios arresto innodet. Eximimus ipsum a jurisdictionibus civilibus et castrensibus et jurisdictioni nostrae incorporamus, atque ipsum circa privilegium Vladislai IV Varsaviae d. 11 Junii 1647 ipsi collatum conservamus, atque illum praefectum et superintendentem rhedariorum vectorumque nominamus. (Acta Consul. cracov. Tom 39 p. 546)

Cech zegarmistrzów (horologiatores)

Ustawa cechu tego połączonego z ślusarskim w przywileju Władysława IV danym w Krakowie d. 12 Marca 1633, potwierdzona z dodatkiem przez Jana Kazmierza w Krakowie d. 3 Grudnia 1660, oraz z dodatkiem przez Króla Michała w Krakowie d. 12 Listopada 1669 i przez Jana III w Jaworowie d. 3 Maja 1684 (ob. Cod. dipl. Msc.)

Ustawa dla cechu Zegarmistrzów przez ces. magistrat Krakow. z d. 20 Październ. 1797 i dodatki z d. 13 Grudnia ~~(?)~~ 1797 i 23 Października 1798 (ob. w Zbiórze pag. 649)

Cech ślusarzy (serrifices)

A. 1541 fer. 6a ante fest. S. Stanislai in Majo-
magistri et artifices videlicet Serrifices,
Calcarifices et Pangraczerones exposuerunt
Consulibus sequentes ordinationes conscriptas:
1) Tria artificia Serrificum, Calcarificum et
Pangraczeronum debent ita esse conjuncta
ut unum et eundem laborem exercere possint
hoc est Serrifices non seras et claves sal=
tem sed etiam stapedes, calcaria, frena
catenulas et caetera. Calcarifices et Pangra=
cerones similiter seras, clavos et claves
elaborare possunt. 2) Nemo praedictorum ma=
gistrorum plures quam 2 discipulos docere et
in sua officina fovere debet: si quis vero filium
habeat proprium hunc istis duobus addere potest -
externum vero tertium nemo docere debebit. -
Ordinationem hanc consules cracov. confirmant.

(Acta offic. consul. crac. Tom XV p. 393)

A. 1541 fer. 4a ante S. Hedvigis – Consules cracov. inter seniores et juniores magistros videlicet Fabros ferrarios claustrarios seu serrifices, Ahenarios sive Caldeatores, Calcarifices atque alios id generis connexi et communis contubernii artifices decretum sequens promulgant: 1) Towarzyszom nie wolno inaczej odchodzić od swych mistrzów tylko pod warunkami ustawami cechowemi przepisanemi. 2) Starsi mają rachunek zdawać z pieniędzy cechowych. 3) Pieniądze cechowe mają być chowane w skrzynce cechowej i nie mają być pożyczane bez pozwolenia cechu całego, lecz na kupno broni obracane. 4) Kary cechowe nie powinny być obracane na uczty i pijatyki. 5) Lancernicy (Fabri laminarii seu armifices) mają do cechu należeć. 6) Mistrzowie mają się w cechu przystojnie zachować pod winą radziecką. 7) Nie wolno odmawiać towarzyszy, którzy mają być w karności trzymani. 8) Mieszczańskie pracyte umarzają się

(Acta offic. consul. crac. Tom. XV p. 561)

Cech ślusarzy

Cech ślusarzy (Serrificum) Krakowskich otrzymał przywilej od rajców przez Zygmunta III r. 1606 aprobowany mocą którego niecechowym zakazane było sprzedawanie roboty szlosarskiej oprócz jarmarku, pod konfiskacyją.

A. 1591 fer. 6a ante domin. S. Trinitatis, sub proconsulatu Martini Urbankowicz propter evitandas dissensiones facta est separatio Serrificum a Contubernio Ferrifabrorum Cracov. cum conditione ut circa contubernium serrificum Horologistae et Naglarones conservari debebunt, et ut armamenta ex aequo dividantur. — Przy rozdziale oddano cechowi ślusarzów, zegarmistrzów i naglarzów z pieniędzy cechowych (których było razem 36 zł) 24 zł. a cechowi kowali 12 zł. — Prócz tego dostali ślusarze: 8 zbroi, 8 rusznic, 2 hakownice, 7 brzytbic, 1 halabart, 1 kusza, 2 pancerze, 1 lejtuch złotogłowowy, 1 pieczęć srebrna, 4 kije które świecami zowią (do świec kościelnych) — Kowale dostali 12 zł pieniędzy cechowych, 5 zbroi, 5 rusznic, 1 hakownica, 4 brzytbice, 1 halabart, 1 kuszę, 1 pancerz, 1 lejtuch kamszany z prześcieradłem, skrzynkę cechową, 2 kije do świec — świece kościelne mają być w spólnem używaniu, póki sobie obie strony innych nie sprawią; przywileje mają być oddane na ratusz, których mają użyczać do przepisania, regestrów 8, przywilej jeden.

Cech Slosarzy, Ruśnikarzy i Zegarmistrzów (na Kaźmierzu)

Burmistrz i Rajce miasta Kazimierza (na Kazimirskim ratuszu, w poniedziałek nazajutrz po ś. Bartłomieju Apost. 1625) oznajmują iż przyszedłszy starsi i młodsi mistrzowie Cechu ślusarskiego miasta Stradomia i Kaźmierza opowiedzieli, iż będąc od dawnych lat w jednym Cechu z miecznikami i rymarzami za jednym przywilejem ś.p. Króla Alexandra; teraz dla lepszego porządku i rozmnożenia Cechu swego odłączywszy się od Mieczników i Rymarzów, postanowili Cech swój własny Slusarski fundować, i pokazali artykuły częścią dawne do rzemiosła ich ślusarskiego, ruśnikarskiego i zegarmistrzowskiego właśnie służące z przywileju Króla Alexandra wzięte, częścią kilka inszych nowo ~~[illegible]~~ nalezionych, które ich Cechowi przeciw przemysłom ludzkim i przeszkodzie ich Cechowi są bardzo potrzebne, prawu jednak pospolitemu w niczém nieprzeciwne i prosili abyśmy ich Cech fundowali i ich Cech potwierdzili. My uważywszy prośbę ich słuszną i przystojną, gdyż rzemiosła każde zawsze osobne swe postanowienie i zwyczaje mieć muszą: przyjęliśmy takowe i one mocą nam od Królów JM. daną, aby wiecznymi czasy trwały utwierdziliśmy, z takim warunkiem że już te rzemiosła z tego Cechu odrywać i dzielić się niemają, ale w społeczności wiecznie trwać będą. Których Artykułów opisanie jest takowe:

1) Najprzód w tym Cechu mają co roku być wybierani 2 starsi, którzy co 4 niedziele wszystkę bracią do Cechu przez mistrza młodszego obsyłać i cech według obyczaju rzemiosła tego gaić mają.

Privilegium hocce Contubernii Serifuum, Pixidariorum et Horologificum Civitatis Casimir. confirmavit Sigismundus III (Varsaviae d. 16 Aprilis 1626) gdzie mówi: ~~[illegible]~~ przychylając się do dawnego przywileju ś.p. Króla Alexandra ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ … potwierdza

Każdy z mistrzów powinien dać co 4 niedziele po 1 gr. i na każde suchedni po 1 gr.
2) Którzyby z mistrzów do cechu nieryhło po zagajeniu przyszedł w godzinę, powinien dać do skrzynki 1 gr.
3) Gdyby kto cech przyjąć chciał, ma wprzód prosić przed starsze mistrze i dawszy im 3 gr. ma żądać o mistrza młodszego dla obesłania wszystkich braci, przed których wszystkich zebraniem ma być do cechu przyjęty.
4) Gdyby kto chciał mistrzem zostać ma te sztuki z powinności robić i ukazać: „Ingrycht i Płach musi sobie uczynić i Zamek sklepowy o jednym reglu o dwu folu: a ku temu zamkowi ingrycht o dwudziestu reff i kwiat Rózemberkowy mosiądzowy, a ku temu zamkowi Łaberk na wierzch i okład na Płach pobielany i szwoyt; Ku tymże sztukom Wędzidło włoskie z kwiatki dwiema o trzech podkowkach, trzynaście faliów a cztery kwiatków, Łańcuszek na zad, pukle mosiądzowe w czosnek, potym Ostrogi za piętę ku zbrojej. – Sztuka rusnikarska takowa ma być robiona: Para Ruszniс, jedna tarczowa, druga ptasza, rury ma sam kować przy braciej, mają być gwintowane: tarczowa na ośm gwintów, ptasza na sześć; zamki mają być gruntownie urobione, pięknie rysowane o półtora walcach, co mu naznaczą. Ukaże potym tę robotę przed uczciwą bracią, którzy takową robotę uznawszy powinien tarczową zostawić braciej; a ptaszą sobie wziąć na swoję potrzebę obrócić, kędy się mu podoba. – A iż też Zegarmistrze młotem robią i kować muszą jako i Ślosarze i muszą się Zegarmistrze do Ślosarzów z robotą swą znosić: przetoż też Ślosarze do Cechu swego i praw swych Zegarmistrzów za jednego człowieka przyjęli. Gdy tedy który Zegarmistrz Cech będzie chciał przyjąć, ten także wprzód przed starsze mistrze prosić ma i dawszy im gr. 3, ma także o mistrza młodszego żądać przez którego mają być wszyscy Bracia obesłani, przed których wszystkich zebraniem ma być do Cechu przyjęty. Sztuki zegarmistrzowskie z powinności robić i ukazać takowe: Zegar kwadratowy na cztery granie, w którym ma być naprzód: Kwadranse, Półzegarze, Cały Zegar i Szyftarz."

5) Każdy mistrz ma oddać do cechu muszkiet, prochownicę z funtem prochu, kopę kul ze wszystkiemi potrzeby do rusznicy. Jednak Rusznikarz, który odda tarczową rusznicę, wolen od muszkietu dania.
6) Mistrz młody ma takowe sztuki u starszego mistrza robić a mają przytem 2 mistrzowie doglądać.
7) Jeżeliby takowy mistrz sztuki niewarunkowe urobił, będzie powinien jeszcze wędrować dla lepszego wyuczenia się rzemiosła.
8) Nowy mistrz po urobieniu sztuk powinien dać do skrzynki cechowej 2 zł. i 2 funty wosku, i achtel piwa mistrzom wystawić, nadto kolacyą sprawić któraby kosztowała 30 złp. lub ją pieniędzmi odkupić, a pisarzowi zapisnego dać gr. 2.
9) Nowy mistrz nim miejskie prawo przyjmie, ma starszym listy odwodzenia i wyuczenia pokazać, lub prosić o słuszny czas do dostania tych listów.
10) Robieniec gdy chce za towarzysza zostać ma dać starszym mistrzom 2 wochlony, a czeladzi, którzy go myć będą i wochloni jużyne. (fuchstaufe)
11) Towarzysz albo robieniec który z inąd przyjdzie, albo od inszego mistrza odstanie, dostawszy się do mistrza ma najprzód 2 niedziele robić, a potym gdy zostanie, niech aż do ćwierci roku robotę swą kona; a gdyby potem niechciał dłużej zostawać, nie ma go mistrz w warsztacie trzymać pod winą cechową 26 gr.
12) Mistrzowie mają moc z uczniów i robieńców czynić towarzysze, które baczą ku rzemiosłu sposobniejsze i ćwiczeńsze.
13) Gdy towarzysze u jednego mistrza robią, a chcą od niego wziąć odpuszczenie, tedy nie razem lecz jeden po drugim we 4 niedziele odchodzić mają pod winą 20 gr. A gdy towarzysz od którego mistrza odstanie i inszemu robić pocznie: tenże mistrz powinien do onego pierwszego posłać, wywiadując się o zachowaniu jego, jeżli z dobrą wolą odstał, pod winą 20 gr.
14) Ślusarze Kazimierscy z Stradomskiemi mają być za jednego człowieka w jednym cechu, a jeżliby się który z tego cechu wyłamywał, przepada winy 2 kamienie wosku.
15) Każdy mistrz może chować wedle potrzeby i możności uczniów i towarzyszów, ile mu będzie trzeba; a jeden mistrz nie ma drugiemu czeladzi odwabiać pod winą 1 zł. 6 gr. i przywróceniem czeladzi.
16) Mistrz który ucznia przyjmuje, ma go wprzód przez 2 niedziele na próbie chować, potem go w cechu na 3 lata zapisać; a gdy się uczeń rzemiosła wyuczy ma mu mistrz kupić suknią za 1 zł. a uczeń ma położyć do skrzynki 15 gr. i zapisanego 1 gr.

17) Czeladnik który komu co zawini, powinien się pierwej przed swym mistrzem sprawić; a gdyby skarżący u mistrza sprawiedliwości nie otrzymał, ma tedy dopiero w cechu swoją krzywdę opowiedzieć.
18) Żaden mistrz przekupnej roboty mieć nie może: jedno to co sam urobi niech przedaje, pod straceniem roboty skąd inąd przywiezionej i pod winą 12 gr. do cechu.
19) Żaden mistrz drugiego nie ma drugiego bez pozwolenia starszych do prawa wyciągać i gdzie indziej sprawiedliwości szukać pod winą 12 gr.
20) Jeżeliby który mistrz drugiemu słowem albo ręką albo innym sposobem ubliżył, jeżeli będzie znalezion winny, ma do cechu i achtel piwa wystawić.
21) Każdy mistrz ma w cechu sprawę swą uczciwie sprawować pod winą 2 gr.
22) Mistrz któryby z cechu wyszedł bez odpuszczenia od starszych, albo przyszedłszy do cechu siadł za stół bez pozwolenia starszych, ma 1 gr. winy położyć; a któryby rady cechowe obcym, żonie, towarzyszowi albo uczniowi objawił, da winy 6 gr.
23) Mistrz który by do cechu za obesłaniem starszych nie przyszedł przepadnie winy 6 gr., a jeżeli by pod pańską winą był obesłan a nie stawił się, przepadnie i kamień wosku.
24) Gdyby mistrz nie chciał być posłusznym starszym, takiemu nie mają dopuszczać robić ani czeladzi chować, aż do rozprawy cechowej.
25) Wszystkim mistrzom którzy wedle obyczaju cechu sztuki robili wolno gdziekolwiek w Koronie Polskiej się przenieść i osadzić.
26) Skrzynka cechu ma zostawać u starszego obranego.
27) Każdy mistrz z żoną ma być przy pogrzebie zmarłego mistrza i żałobnej pod winą 6 gr.
28) Którykolwiek z młodszych mistrzów za rozkazaniem starszych nie chciał nieść do grobu zmarłego brata albo siostry, powinien dać winy 6 gr. a 1 gr. temu który poniesie.
29) Młodszy mistrz ma na każde święto świece zapalać i obchodzić pod winą i kamienia wosku.
30) Któryby mistrz zamieszkał w suchedni przyjść ku ofierze przy żałobnej mszy, przepadnie do skrzynki 6 gr.; które to winy na potrzeby cechowe obracane być mają.
31) Robota obca skądkolwiek do Kazimierza albo na Stradom przywieziona ma być zabierana przy pomocy urzędu grodzkiego albo miejskiego.
32) Wszyscy partacze robiący robotę nową ku przeszkodzie cechu, mają być zabierani.
33) Wszyscy handlarze, wendetarze, żelaźnicy sprzedający robotę nową, mają być zabierani do cechu.
34) Ślosarze krakowscy nie mają w niczem mieć władzę nad ślosarzami kazimirskiemi.
35) Ślosarze krakowscy nie mają naganiać roboty ani towarzyszów ślosarzy kazimirskich.
36) Ślosarzom kazimirskim wolno bez hamowania przyjąć robotę w Krakowie.

(Acta consul. casimir. Tom. 794 pag. 1072 – 1075.)

1627 d. 21 Lipca na ratuszu Kazimierskim w izbie pań:
skiej stała się ugoda między dwiema cechami Kazi:
mirskiemi: Mieczniczym, Rymarskim, Siodlarskim,
Nożowniczym i Kotlarskim z jednej – a Słosarskim
i Zegarmistrzowskim z drugiej strony w ten sposób:
Lejtuch stary i nowy zostający dotąd w cechu Miecz:
niczym i rymarskim, ma należeć do wspólnego uży:
wania obu cechów: nowy ma być używany przy po:
grzebie mistrzów, ich żon i dzieci, a stary przy pogrze:
bie czeladzi. Na pogrzeby innych osób lejtuchów za
kontentacyją pożyczać już nie wolno, chyba gdyby
bracia obu cechów przy ciele z potrzebami i lejtuchem
wynisć mieli: Do niesienia ciała mają zawsze bywać
3 od Mieczników i Rymarzów a 1 od ślusarzów; a kiedy
slusarze kogo chować będą, dadzą 3 z swego cechu do
swiec i mar a miecznicy 1. Każdy cech ma mieć własne
swiece. Do palenia swiec przy mszy św. ma służyć z cechu
miecznieczego jeden przez 3 ćwierci roku, a z cechu slo:
sarskiego jeden przez ćwierć roku – pod zakładem
50 grzywien. (Acta consul. casimir. Tom. 797 pag. 295.

ad Nr. 5353.

84 (1)

679

Cech złotników

Burmistrz i rada miasta Krakowa (We środę przed Świętem Szymonem i Judą apost. 1596) dla pohamowania niewarownych robot przez partaczy następujące artykuły przez mistrzów cechu złotniczego potwierdza: (Nr. 16)

1. Dla zachowania porządku i posłuszeństwa starszym ma być każdy któryby niechciał trzymać porządków i w cechu niebywał karany 10 grosz. a któryby za obesłaniem starszych do cechu nieprzyszedł 6 gr.
2. Ktoby się po otrzymaniu mistrzowstwa w rok nie ożenił lub z białogłową nieślubną śmiał mieszkać ma być karan i kamieniem wosku.
3. Żaden z braci nie ma srebra inakszego robić tylko coby trzymało łotów 14 pod winą kamienia wosku: za trzecią razą ma być urzędowi doniesiony
4. Niewolno mistrzowi więcej trzymać tylko 3 towarzyszów i 3 chłopców pod winą kamienia wosku.
5. Żaden z braci nie ma na przedaj robić złota inakszego jedno coby trzymało gradów 20 a szmelcu nie ma być kładziono więcej jedno do 10 czerwonych złotych i czerwony złoty, a komuby dano z węgierskiego złota robić ten także złoto oddać powinien pod winą 3 kamieni wosku. Występnego przeciw temu za trzecim razem powinni oddać do urzędu.
6. Niewolno w najmie drugiego podchodzić, towarzyszów i chłopców odwabiać i towarzysza bez pytania przyjmować pod winą i kamienia wosku.
7. Niewolno bez opowiedzenia starszych przyjąć towarzysza któryby sam sobie lub u partacza robił pod winą pół kamienia wosku.
8. Nie ma się żaden odważać rzeczy podejrzanych to jest łańcuchów i pierścieni mosiądzowych robić także i kamieni fałszywych w złoto zasadzać a mianowicie wszelakich dubletów, kamieni farbowanych na kształt kamienia drogiego i groszów nie złocić które są bite na kształt czerwonych złotych pod winą 3 kamieni wosku.
9. Niewolno czeladzi chować na stukferki tak od srebra jako i od złota pod winą kamienia wosku.
10. Żaden brat nie ma towarzyszowi swemu trankieltu pozwalać pod winą pół kamienia wosku wyjąwszy gdyby się towarzysz dobrze zachował.
11. Żaden brat nie ma indziej płukać krzczu jedno w hucie starodawnej pod winą pół kamienia wosku.
12. Żaden nie ma się ważyć dawać nowych robot na tandytę ku przedawaniu pod winą kamienia wosku gdyż się wiele fałszywych i podłych robot od partaczów znajduje.

(Z księgi in 4º obejmującej tłomaczenia przywilejów złotniczych z łacińskiego i inwentarze sprzętów cechowych, karta 11-13)

(Oryginał na pergamin. – pieczęć czerwona mieszka woskowa z rycerzem w puszce [illegible] Nr. XXIV Nr. 16

Nr 8

Stephanus rex Polon. (Mariemburgi d. 5 Decembr. 1577) z powodu iż się
wiele partaczów złotniczych w Krakowie i po przedmieściach namnożyło i gdy
cech złotników Krakowskich (aurifices cracov.) okazał przywileje Króla
Zygmunta z r. 1507 i dwa dekreta tegoż Króla pomiędzy złotnikami Krakows:
kiemi i Kazimierskiemi jeden z r. 1531 drugi z r. 1544: potwierdza temuż cechowi
wszelkie przywileje a mianowicie aby złotnicy Krak. czuwali nad dobrocią
złota i srebra w wyrobach na Kazimierzu, Kleparzu i okolicznych miastach,
aby nikt nie robił złotniczego rzemiosła, który w cechu Krakowskim sztuki
nie wyrobi, i aby złotnikom Krakowskim wolno było po innych miastach
w czasie jarmarków sprzedawać swe wyroby: i poleca Michałowi Małeczkowskiemu
wielkorządcy zamku Krakowsk. czuwać nad wykonaniem tego dekretu. –
(Orygin. na pergam. – z podpisem Króla – z pieczęcią
Koron. mniejszą na taśmie pergamin. – Nr cah. ant. 12.
Nr ant. 23. – Nr 8)

Nr 6

Stephanus rex Polon. (Leopoli feria 5a ante festum S. Margarethae
virg. proxima 1578) z powodu iż rajcy miasta Lwowa poważyli się pod:
czas jarmarku we Lwowie zabronić Krakowskim złotnikom sprzedaży ozdób i naczyń
i innych rzeczy z złota, srebra lub drogiemi kamieniami ozdobionych Król
w wytoczonej z tej przyczyny za skargą złotników Krakowskich sprawie w
sądzie relacyjnym za instancyją nobilis Joannis Tetaldi Florentini
plenipotentis partis actoreae wydaje wyrok następny: ponieważ wszelkim
rzemieślnikom lwowskim podczas jarmarków w Krakowie wolno jest sprze:
dawać wyroby swoje: więc też i złotnikom Krakowskim wolno ma być
sprzedawać swe wyroby podczas jarmarku we Lwowie.

\+

(Orygin. na pergam. – z pieczęcią Koron. mnie:
jszą na sznurku różowo-żółto-granatowo-białym
– Nr XI. – Nr 6)

Nr 5

Stephanus rex Polon. (Mariemburgi d. 18 Septembr. 1577) z powodu iż
się wiele partaczy złotników w Krakowie, Kazimierzu, Kleparzu i okolicznych
miastach znajduje, którzy fałszywe wyroby robią stanowi uchwały aby żaden
towarzysz nie śmiał na swą rękę prowadzić rzemiosła złotniczego w Krakowie
dopóki u mistrza którego sobie obierze 3 lat nie przerobi i sztuk nie okaże w
cechu. Nakazuje urzędom aby partaczy złotniczych ścigały.
(Orygin. na pergam. – z podpisem Król. – z pie=
częcią wielką Koron. żółto-zielono-różowo-granato=
wym. – Nr ant. 11. – Nr XIV. – Nr 5)

Stephanus rex Poloniae (Cracoviae fer. 4a postridie festi S. Catherinae Virg. Nr 7
1578) w sprawie pomiędzy Stanisławem Czimerman i Caesarem starszemi
cechu złotniczego Krakow. aktorami a Jakobem Gwillet złotnikiem oskarżo:
nym za to iż nie będąc do cechu wpisany prowadzi rzemiosło, wydaje wy:
rok: mocą którego ponieważ tenże na terminie nie stanął, przywilej jego
kassuje rozkazując oraz aby się do ustaw cechowych stosował. (Ten Gwil:
let mieszkał w klasztorze i na mocy przywileju klasztornego robił złotnictwo)

(Oryg. na pergam. – z pieczęcią Koron. mniejszą na
sznurku biało-niebiesko-brązowym – Nr. antiq. XIX
Nr. ant. 14. – Nr. ant. 20 – Nr 7)

Stephanus rex Poloniae (Cracoviae feria 5a in vigilia Praesentationis
V. Mariae 1578) w sprawie pomiędzy majstrami cechu złotniczego Krakow. a Nr 9
kleparskiemi partaczami w sądach relationum wydaje wyrok: ponieważ król Zygmunt
dekretem swym: Cracoviae Sabbato ante dominicam Oculi 1531 w sprawie po:
między złotnikami Krakow. a Kazimierskiemi partaczami podobnie już uch:
walił i gdy partacze kleparscy bronili się ~~[illegible]~~ przywilejem lokacyjnym
Kleparza mocą którego dozwolono na Kleparzu tworzyć oddzielne cechy #
rzemieślnicze – więc król Stefan tłomaczy ów przywilej fundacyi Kleparza w
ten sposób iż wolno tworzyć na Kleparzu oddzielne cechy (wtedy) mistrzów więcej
będzie niż trzech: skoro ich zaś mniej jest mają należeć do cechu Krakows:
kiego i tamże swe sztuki magisteryj okazywać. Co się tyczy złotników na Kle:
parzu i na Stradomiu stanowi Król aby się z nich żaden nie ważył potajemnie
w klasztorach lub domach szlacheckich prowadzić rzemiosła: rajcy miasta
Kleparza i Kazimierza mają takich partaczów złotników za oświadczeniem
złotników Krakowskich zmuszać do przyjęcia cechu w Krakowie

} o cechach na Kleparzu Kazimierzu

(Orygin. na pergam. – z podpisem podkanclerzego –
pieczęci brak. – Nr. ant. 15. Nr. ant. 22. Nr. IX
Nr. 9)

Nr 12

Sigismundus III rex Polon. (Cracoviae fer. 5a ante Dominicam Invocavit
proxima 1588) w sprawie pomiędzy cechem złotników Krakowskich a Janus:
sius Calaj Hungarus aurifaber któremu król Zygmunt III dał przywilej na pro:
wadzenie złotnictwa w Krakowie przez 5 lat – wyrokuje iż ponieważ złotnicy
mają przywilej mocą którego nienależącemu do cechu niewolno prowadzić
rzemiosła: więc też owemu Kalajowi wolno będzie tylko przez rok nie należąc
do cechu prowadzić rzemiosło stosując się w wyrobach do proby i wagi Krakowskiej
po roku zaś ma przyjąć miejskie prawo i starać się o przyjęcie do cechu.

(Orygin. na pergam. – z podpisem podkanclerz. Koron.
pieczęci brak. Nr. ant. 16. Nr. ant 3io – Nr 12)

61

Nr 14. Sigismundus III rex Poloniae (Varsaviae fer. 6a in vigilia SS. Simonis et Judae 1613) wydaje w sądach relationum dekret w sprawie pomiędzy cechem złotników krakowskich od których stawali Jakub Sossycz i Bartłomiej Janasowski starsi cechowi a cechem złotników warszawskich od których stawali Joachim Luss i Stanisław Smoczki starsi cechowi: – ponieważ złotnicy warszawscy zabrali podczas sejmu w Warszawie przywieziony towar złotników krakowskich złoty i srebrny pod pozorem proby – Król zważywszy że przywilej złotników warszawskich dotyczy się tylko Ormian i Żydów oraz obcych kupców: nakazuje złotnikom warszawskim oddać towary zabrane i poleca aby nadal przywiezionych w czasie sejmu do Warszawy przez złotniki krakowskie wyrobów złotych srebrnych i z drogich kamieni nie zabierali złotnicy warszawscy.

(Orygin. na pergam. – pieczęć koronna mniejsza na sznurku żółtym. Nr ant 10. – Nr XXIX. – Nr ant. 27. Nr ant. 22 – Nr ant XII. – Nr 14)

Nr 11 Sigismundus III rex Polon. (Varsoviae fer. 2a post dominicam Palmarum proxima 1593) significat citatos fuisse ad judicium relationum contubernium aurificum cracoviensium pro eo quod domum lapideam Cracoviae in platea fratrum ad regem post mortem Gregorii Przybeto steriliter vita functum jure caduco devolutam ac per Sigismundum III cubiculari suo Stanislao Sulimirski donatam occupaverint cujus valorem Sulimirski 5000 flor. taxat. In judicio relationum igitur contubernium aurificum cracov. produxit resignationem ejusdem domus contubernio per ipsum Gregorium Przybeto judicialiter a. 1546 factam atque decretum judicii civilis per jus supremum Maydeburgen. castri cracov. et regem Sigismundum Augustum approbatum vigore cujus domus haec in causa cum quodam Niziotek successore ejusdem Przybetonis contubernio aurificium cracov. adjudicata fuit. Sulimirski autem asserebat eundem Przybyto illegitimi ortus suspectum fuisse quod rescripto ex actis oppidi Łagow unde Przybeto oriundus esse dicebatur probavit quod Przybytoni vivo adhuc illegitimitas objecta fuit pro qua injuria quamvis ille in instanti protestationem fecit sed ulterius non egit jure neque se se expurgavit ideo deducit Sulimirski illegitimum legittimos actus facere non potuisse atque hac ex causa domum fisco regio pertinere. Rex itaque considerata protestatione ejusdem Przybytonis super illegitimitate et tanto temporis intervallo neminem ulterius illegitimitatem probante qua ex causa deductio illegitimitatis imposibilis sit: ideo fisco regio et Stanislao Sulimirski in eadem domo nihil juris esse rex adinvenit et domum praefatam contubernio aurificum cracov. adjudicat imposito parti actoreae silentio perpetuo.

(Orygin. na pergam. z pieczęcią koron. mniejszą na sznurku różowo-biało-zielono-granatowym – Nr ant. 15. Nr ant. 19. Nr XXIV. Nr 11)

Rkp. 5352 II t. 2

3

681

Cech złotników.

1464 Uchwalono aby żaden mistrz nie miał więcej czeladzi tylko 2 i chłop=
ców 2.
1466 Uchwalono aby czas nauki dla chłopca był najmniej 3 lat.
1496 Uchwalono aby było 8 przysięgłych starszych dożywotnich których
wybierali starsi z pomiędzy młodszych mistrzów.
1506 Uchwalono z pieniędzy cechowych trzymać księdza któryby co tydzień
2 msze czytał i uchwalono mu dawać co kwartał 24 groszh.
1489 Matyske Klosse i Mattis Swolbe (złotnicy) budowali hutę złotniczą za co
wzięli 28 gold. guld. a razem 57 gold.
1537 Sprawiono krzyż srebrny do kaplicy ważący 3 grzywny
1539 Sprawiono cechową pieczęć.
od r. 1463. po r. 1558 prowadzono cechowe księgi w niemieckim języku
1562 posiadają złotnicy dom własny na ulicy brackiej który im Gregorz
Przybyło były cechmistrz darował.
1563 die S. Trinitatis uchwalono w cechu: aby żaden brat nie miał wię= 30 mistrzów
cej jak 2 towarzyszy i 2 uczniów pod winą kamienia wosku. Uchwałę
tę podpisali starsi i młodsi mistrze 30. własną ręką jako to:
Józef Jeleń starszy, rajca krak. Andrzej Marstella starszy rajca krak.
Jakob Schwaczer starszy, Stanisław Czymmermann starszy, Stanis:
ław Woith (starszy), Jan Czech (czyli Zasański), Mikołaj Laczoska,
Bartosz Jeleń, Stanisław Lubart, Olbrycht Raskowski, Sebestian
Jadrowski; Jan Czimerman, i młodsi mistrzowie: Urban Słabik,
Bartosz Feter, Sebestian Craus, Jan Łabętek, Jakob Łys, Piotr Lesz=
czyński, Georgius Ungarus, Stanisław Fetter, Jan Berk, Piotr N.,
Jędrzej N., Jan Kukenny, Martianus N. Gerg Stauderach, Peter
Remy, Michel Lancz, Gregor Scharffenberg, Jan Samson.
1517 uchwalono na suchedni po S. Łucyi aby czeladnikowi nie dawano
większego myta tylko 1 zł. na 3 tygodnie pod winą i kamienia wosku.
aby chłopca nie brano na naukę mniej niż 4 lat
1478 Ulrich Lang Seydenhaffter (mitbruder) item Florian Zeydenhaffter
1478 Fiezens moler (Mitbruder) umarł ten malarz przed r. 1478
1510 należą jeszcze do cechu Hafciarze (Hefter)

4

1544 Czeladnik Herman Schipperssohn von Hamburg który robił u wdowy po złotniku Jakobie Fetter za to iż zrobił pierścień (sygnet) cynowy tukowy blachą srebrną oplaterował i za srebrny za 18 gr. sprzedał został od roboty z Krakowa oddalony i trybowany.

(Księga zapisów cechu złotniczego Krakow. w języku niemieckim pisana od r. 1464 po r. 1563. in ~~fol~~ półfol. – tak zwana dutka.

R. 1553 byli za długi trybowani towarzysze złotniczego cechu: Peter Birst von Strasburg, Andrich von Hamburg, Hans von Waixilmen von Nürnberg, Andris Koik, Janek Litwinek, Sobek Lwowczyk.
R. 1733 prowadzili proces złotnicy ze Szpadnikami.
1606 Seniores magistri: Lucas Bochorczyk, Donat Knipper, Jan Zasański, Stanisł. Waclawowicz, Jan Lewinek, Florian Łoganek, Daniel Łabęcki, Piotr
(11) Dygawski, Samuel Liaskowski, Jakub Zygmuntowic, Benjamin Lania.
1606 Juniores magistri: Jan Chusz, Simon Wagowic, Abram Łopart, Nicolaus Vhm, Albricht Walderz, Gabriel Wojcik, Jakub Skokowski, Henrich Ritmeyer, Wincenty Rzewuski, Hanusz Charblin, Sobestian Choreczki, Jachim Niklausz, Jeremiasz Wonchberbech, Benedykt Bulowic, Dziano Barbir, Stanisł. Kwasowski, Jakob ~~[illegible]~~ Szoszyc, Daniel Vhm, Maciej
(58) Matiaszowic, Malcher Matiaszowic, Bartosz Janaszowski, Jakub Zyg: muntowic młody, Samuel Ferlorn, Kristian Dorthman, Wojciech Kin, Matysz Borek, Mikołaj Janaszowski, Gabriel Chechelski, Ludolph Ko: sterman, Jan Szydlowic, Jachim Lisz, Kornelius Buis, Bartosz Lisz, Jakub Groszik, Stanisł. Ruzik, Wojciech Godorowski, Bartosz Grodzicki, Jan Ruzicki, Mikołaj Szwarc, Piotr Zaslikowski, Wojciech Szobkowic, Bartosz Makuchowic, Kasper Berisz, Jan Łopart, Simon Rożnowski, Zygmunt Knipper, Jerzy Ber, Stanisław Niedzielski, Stanisław Skarszinski, Adam Glierowic, Matys Szwandrowic, Jan Młodzia: nowski, Kasper Giling, Marcin Kołomoński, Jerzy Slichtenhart, Łukasz Rzeczinski, Kilian Perwin
(Później dopisani:) Francz Rabi, Marcyan Fox, Florian Flak, Paweł Paczoska, Stanisław Kniper, Marcin Rajsel, Jakób Zasański, Michał Kalai Dominik Brikiet, Janusz Tolmaczy, Ludwik Zegota, Wojciech Dixon, Jędrzej Swender, Marcin Festa, Dominik Swaysser, Janusz Koy, Simon Słowakowic, Tobias Waclawowic, Erdrys Skatezon, Daniel Ledublo, Jan Klis, Jan Dugieth, Noe Rabi.

Cech złotników.

Księga zapisów cechu złotniczego w języku niemieckim od r. 1464 po r. 1563 prowadzona (pół fól. oblog) Mscr.

Majstrowie:

Hannus Unger 1469
Niclos Conradi 1464 Czechmeister
Stanczel Przepyorka 1466
Mathys Kochendorffer 1467
Hannes Czimmerman 1476 Czechmeister 1499–1503 " Voigt des obersten Rechts 1515
Niclos Krügler 1476
Weyspaul 1474
Paul Wönschelberg
Sweypolt 1483 (Fiol ?)
Stenzel Wylkowski 1483
Paul Selczar 1490 – 1504
Jorge Seydenkafftyr. 1491
Jorge Brenner 1493 Czechmeister
Hanusch Lreyor 1493 "
Mates Schwob 1497
Merten Marczynek "
Stenczel Stwosz 1495
Merten Krol 1498 vel Konig
Stenczel Byeron 1499 vel Peron
Jorge Satoski 1499 – 1508
Erasmus Paszek 1500
Gabriel Czimmerman 1502
Stenzel Czipser 1505 Czechmeister 1515
Niklas Saur 1508
Valentin Schwob 1509
Niklos Nonhart 1513
Szczesny Salomon 1515
Stenzel Rolla 1515
Stenzel Grzibek 1516
Szczesny Neyberger 1518
Andres Marstella 1519 – 1558

Uczniowie zapisani:

Hannus Palsman aus Käsmarg 1467
Nyckel Kronyk von Melbynk 1467
Valentinus Powse von Torun 1468
Jorge von Grosseglogaw 1468
Wolfgang von Olomucz 1472
Niclos von Elwyng 1472
Michno vom Salcze 1474
Lucas Kynost von Breslaw 1476
Henricus von Kroja 1476
Paul Weynhelm von Thoren 1487
Jacob Lythsa von Lwow 1485
Jorg Crysstan von Elblynk 1487
Michel von Kasze 1492
Erasmus Witold 1493
Jacob von Sambor 1499
Malcher aus Lemberg 1510.
Hans aus Lythasen vom Hern Gastolt 1511
Merten Brand von Elbyng 1512
Janek von Warsche "
Lorenz Panczermachers sohn "
Endris Barcz von Marmaros 1513
Stenzel Kangyssers sohn "
Jakob des Jakob Cromers son von Lublin 1516
Hannes von Nürnberg 1517
Hanus Schwertfegers sohn von Lublin 1518
Hansel Rot von Breslaw 1519
Jakob von Posen 1520.
Marcus von Augsburgk 1524
Jan bogners sohn von Tarnow 1528
Clemens Nycles Orgelmachers sohn aus der Layez 1529 (u Grzegorza Przybyty)

Majstrowie:

Gregor Przybylo 1525 Cechmeister 1534, 1538, 1542
Jerge Pernss "
Jerg Berge (vel Berk) " 1548
Stenzel Czimmerman "
Jeronimus Brenner "
Hartman Kurcz "
Paul Fetter 1528.
Jakob Fetter 1528
Michel Zobek 1533
Caspar Lypser 1538
Stenzel Lyubarth 1537 – 1557
Endris marczynek 1538
Mathis Praszol "
Hans Bem 1539
Hans Schworcz "
Jakob Liss 1541
Stenzel Voit "
Nikel Lauzoszka 1542 – 1556 + przed 1575
Greger Berger 1542
Mertin Sybenbyrger 1542
Bartosz Jelyn 1542 – 1557
Stenzel Voytt 1543 – 1553
Stenzel Rolla 1543
Mertin Schwob 1543
Hans Czymmerman 1550
Mathis Kurcz 1550
Mertin Plathner 1551
Joseph Jeleń 1554 (rajca Krak.) 1563 (burmistrz 1564)
Joannes Czech ~~[illegible]~~ alias Łasianski 1562
Jacobus Swaizer 1562
Stanislaus Czimmerman "

Uczynie zapisani:

Mykolaj Schczerakowszky edelmann von aus der Maze 1529 (u Grzegorza Przybyły) chłopiec na 4 lata miał się sam ubierać ojciec dał za nau: ke 6 gulden.

Stefan von Macz am Rain Hannes Waiburgers auf 6 Jahr 1530.

Serafin Fetter Lachow sohn von der Wilde 1530

Lorenz Romathowski von Romathow 1531

Peter Woiczichen Statschreibers sohn von Sandmer 1532

Marcus Hermann von Schemnicz 1534

~~Lorenz~~ Janek Lorenz Marstella Sohn von Barthwal 1535

Mathis Schwirg Melzers Sohn von Posen 1536.

Hans Dzibala von Inowlodzia 1538

Adam Grautop von Helbynek 1538

Sebastian Mylez von Kynsperg 1539

Janek Tuchmachers sohn von Brzeziny "

Hans des Hans Mesrerers son von Wilde "

Stenzel von Lublin "

Mertin Stenzels Dumbrowa sohn von Wilde "

Abraham Nicloss Nigers sohn von Bresel 1540

Hans Schuller von Bresel 1541 (bei Greger Przybylo)

Krystof Schilling von Breslaw 1541.

Salomon Lipski 1541

Paul von Schemnitz 1541 (bei Greg. Przybylo)

Sebastian Brudzowski 1542

Adam Hofrichter Bierbraiers sohn von Bresel 1544 (bei Greg. Przybylo)

Wolf Swaymberger von Breslaw 1538

Stenzel des Hern Czenissa Goldschmids sohn von Warsha 1544

Stenzel des Endris Lutkorag Goldschmids sohn von Warschau 1544.

(2 księgi zapisu cechu złotniczego od 1464 po r. 1563 in fol. oblong.)

Majstrowie:

Caspar Czypser (rodem z Bardyjowa) 1545
Lorencz Romatowski 1545
Hans Czymermann 1545
Mathys Kurcz 1545
Bartos Hirsch 1545
Hans Behem 1545
Michal Lancz 1547
Hans Reys "
Casper de Castello (Castillianus) (Suski) 1547
Nicolaus Ztratka 1548
~~Gabriel Lepeika~~ o
Lorencz Dlugosz 1549
Mertin Platner 1550
Wennich Nonert 1550
Thomas Giemz 1553
Daniel Laterek (albo Latrowicz) "
Stanisław Lieszkowski 1554
Sebastian Brudzowski "
Matis Szeurman 1556
Piotr Leszczyński (z Sądcza) 1556
Jan Czech 1557
Lukasz Suski "
Bartosz Fetter "
Jan ~~[illegible]~~ Zabethek "
Matys Saur 1558
Tomasz Lang " + przed r. 1571
Joreg Szarfenberg 1560
Jan Samson 1561
Foltyn Ostinski 1566 (Walenty)
Michal Costan 1567
Piotr Remi (francuz) "
Hanus Seydenbrecht "
Jan Kuchenny 1569
Antoni Rayzoska "
Kasper Swienty 1570
Stanisław Bądorski "
Cesar de Seronis " –1578
Stanisław Gutowski 1573

Uczniowie zapisani:

Konstanty de Wyberzy von Venedig des
Wyczerczy des Tuchmachers sohn 1545
Jorg Murczynski 1545
Hans Zachermus von Kremnycz aus den
Bergsteten 1545
Janek syn Zyndrycha Hamusa złotnika
z Zgrycze 1546 (u Gregorza Przybyty)
Alexy kowala Zygmunta z Płocka syn 1547
Kasper syn Szczesnego wojta rawskiego "
Petrus Benczberg de Colonia 1548
Erhard von Bremen des Hans Tydemans
sohn 1549
Sebastian Wolgemuth 1551
Reynold von Danczke 1552
Caspar Valentini Cromer de Posnania 1553
Jacobus Francisci Aurificis de Bresia "
Benedictus Nicolai Voluzki de Torunia 1554
Albertus Joannis Aurificis de Ilkusz "
Constantinus Constantini Zaur aurificis
de Warsovia 1554
Adam Welczel von Lybenthal 1554
Erasmus Mrzygłodowicz z Poznania
1555 (u Józefa Zeleń)
Krzysztof Graf z Wrocławia 1556
Krzysztof Faret syn aptekarza 1558
Szymon Knoth ze Lwowa "
Matys Czuryło z Płocka "
Marek Ferynger z Wrocławia "
Bartel des Hans Behem Goldschmidsohn
von Krakau 1558 (Czech?)
Jędrzej syn Matysa Komisarza z Lublina 1562
Endris syn Bartosza Hebichta rajcy z Kra-
kowa 1562
Krzysztof Besler z Norinberku 1563
Wilhelm syn Alexandra mag z Aberdyn z
szkockiej ziemi 1565
Carolus Matheken z Hamburka 1566
Waleryan Fyol syn Jana Fyola malarza
1566 (u Jurka Schartenberga)

Majstrowie:

Hanus Moiten 1573
Mikołaj Smolka "
Marcin Popiel "
Daniel Chroberski (rajca Krak.) "
Szymon Zagrzebski 1576
Grzegorz Blanka 1576
Jan Haidebrecher 1577
Stanisław Stift 1578

—

Jan Ceypler starszy 1698 + przed 1709 - syn Józef złotnik
Józef Altof 1701.
Jakub Gliński 1721

R. 1736 złotnicy mieli kramy

Uczniowie zapisani:

Sebastian Romatowski z Romatowa 1567
Dziano de Rore 1567 (u Andrzeja Moskwy)
Egidius Hetwichów syn z miasta Stade w Westfalii "
Szymon syn Jakuba Ozasenbergera z Krakowa 1570
Jachim syn Mikołaja Acidy z Wiśnicza poddany (kosztem JWgo Jędrzeja Barzego) 1571.
Daniel syn Hanusa Wina z Lubeki 1573
Józef syn Andrzeja Wymersch dziesiąt-nika u drzew na Przystaniu 1573
Tomas Steynson syn Jorka Steynson z miasta Sant Andres w Szkockiej Ziemi. 1574
Matys syn Jana złotnika z Opoczna 1575
Dawid Frayberger z Wrocławia "
Jan syn Stanisława Kobierskiego złotnika z Lublina 1575
Stefan syn Matysa malarza z Wiednia 1576
Carolus Blanka z miasta Levier z Burgundyi 1576
Grzegorz syn Ostafieja z Wilna 1578
Gerard syn Gerarda Von derhelle szklarza Krakow. 1578
Fryderych syn Piotra Menckes z miasta Cleven 1578
Jakob syn Mikołaja Wilkowskiego z Wolkinik z Litwy 1578.

Księga zapisu uczniów cechu złotniczego od 1545 – 1578 i wpisu majstrów od 1694 – 1741. in 4to

Magistri juniores w XVII wieku: Piotr Jeltens, Franciszek Bronau, Wojciech Abbary, Kornelius Jansen, Wojciech Dixon, Jakob Cyrus, Zygmunt Digieth, Jakub Jeltens, Stefan Fejerfery, Jakob Lanier, Wojciech Bem, Adam Otrogosz + 1694, Jan Kniper, Wincenty Kniper + 1694, Jan Ceypler (przed 1680). Jan Kniper od 1687, Kazimierz Knyper od 1689, Józef Altow od 1698, Franciszek Brahon od 1701, Alexander Szlagerski od 1709, Józef Ceypler od 1708

Inwentarz srebra pp. złotników krakowskich który zostaje w depozycie u pp. starszych Kazimierza Barcińskiego prymasa i Wawrzyńca Andlikowicza podprymasiego: r. 1692 d. 30 Januarii:

Miednica biała trybowana z nalewką próby 11ej waży 5 grzyw 5½ lot.
Pacyfikat złocisty suto proby 14ej waży 4 grzyw. 7 lot.
Kielich suto złocisty proby 14ej ważą 3 " 8½ "
Kielich trybowany " 11ej " 3 " 13 "
Lampa z wszystkim co do niej należy " 11ej " 4 " 15 "
Obraz sztychowany w ramie czarnej na którym jest sztychowany S. Eligiusz i po ramie sztuki srebrne miejscami wszystko ważą 2 grzyw. 12 lot.
Sztuki sanslibrowe które należą do pokazowania młodym mistrzom " 1 " 6 "
Fragmenta różne które to są pozatrzymowane proby 11ej ważą " 3 " 11 "
Zyglow alias pieczęci 15 ważą . . . . . . " 1 " 4 "
Grot srebrny do chorągwi pstro złocisty proby 11ej: . . . — " 11 "
Karkaba od kielicha pozłocistej która była zatrzymana przez p. Kazimierza Barcińskiego proby 11ej . . . . . . " — 10 " (sprzedana)
Buzdygan cechowy mosiądzowy suto złocisty we srodku barwors srebrny biały.
Votum które oddali pp. Kazimierscy złotnicy proby 11ej waży 1 grzyw 7½ lot.
Krucyfix mosiądzowy wysrebrzony który stawa przed pany starszemi na stole
Chorągiew i pas do niej aksamitny czerwony na którym jest srebro pozłociste.
Pas juktowy do bębna na którym jest srebro i hak srebrny na którym nie dostaje pukliska jednego.
Dzwonek spiżowy.
Pieczęć srebrna z gałką drewnianą do pieczętowania na której jest wyrzniety S. Eligiusz
Pierścień mosiądzowy wielki do obchodzenia pp. braci na którym jest effigies srebrne S. Eligiusza.
Xięgi białe w które dekreta wpisują.
Rusznica tarczowa
Stresnadle złote ze srybrem ważą 3 łoty bez ćwierci
Stresnadle od srebra które ważą łotów 1½
Streysztyn wielki podługowaty
Sztuczech z alchymij zrobiony, który był zatrzymany od pana Moyze kupca krak.
Obrączki różne i w kiernarkach świeżo zatrzymane za urzędu p. Anglikowicza Wawrzyńca ~~...~~ srebrne ważą łotow 3¼
Wotum siedmioro od wypisu chłopców ważą 11 łotów (oddane do kaplice

Inwentarz cechowych munimentów: 7 pieczęci srebrnych cechowych –,
2 numizmatów srebrnych – 3 sztuk srebrnych od Radziaka – 4 Guziczków
złotych – 3 pierścionków złotych magistersztuk – Macyst (?) srebrny do pasa –
Strachnadle na srebrnych kawałkach złote – Magistersztuk cechowe srebrne –
Buzdygan cechowy z srebrnymi sztukami – Buzdygan drugi żelazny
3 Wota srebrne – Strachnadle srebrne z kamieniem do probowania.
(z drugiej połowy XVIII wieku)

Inwentarz skarbu zgromadzenia złotników krak. d. 13 marca 1796
1 Magistersztuk wielkie – 1 Sygnet złoty z gryzoletem – 1 Sygnet złoty z rubinem
– 1 Dzwonek srebrny mały – 1 Pieczęć zgromadzenia srebrna mała – 5 Wotów
– 3 Pieczęcie srebrne okrągłe – Sygnet mosiężny z S. Eligim – 1. Buzdygan
mosiężny bajer (?) z środkiem – 1. Miary na perły sztuk 5 w okładzinkach
kościanych – 1 Tynf fałszywy – 2 Portrety na drewnie rznięte Fundatorów
(Grzegorza Przybyły i jego żony? za których kopię p. Westfalewicz złotnik
wziął od p. Katarz. Potockiej 3000 zł. !!! 1858) – 2 1/2 ✱ Próbek złotych –
Próbek 1 grzyw. lut 1 1/4. – 1 Skarb drewniany.
(Prócz tego mieli złotnicy porządki w własnej kaplicy S. Eligiusza i Fran-
ciszkanów i ~~dom~~ kamienica cechowy na Ulicy Brackiej (darowany w XVI w. przez Star-
szego Grzegorza Przybyłę – na której reparacyą uchwalono 1710 d. 23 marca
aby każdy z braci zostający starszym dożywotnim dawał 60 zł. szelągami.)

Inwentarz przywilejów cechowych 1774 d. 12 maja:
Priv. 1. Stephani r. 1577. 2. Priv. Sigismundi r. 1507 – 3. Cessio horti Casimiriae 1469. 4. Priv. Sigis-
mundi 1520 – 5. Resignatio horti in Casimiria 1475 – 6. Decr. Commissariorum 1478. – 7.
Decr. Sigismundi Crac. 1590 – 8. Decr. civile 1478 – 9. Resignatio horti Casimiriae
1582. – 10. Pr. Stefani de praepeditor. 1577 – 11. Pr. Sigismundi 1531 – 12. Decr. Sigis-
mundi de Sociis 1544 – 13. Oblata decreti Sigismundi Aug. 1550. – 14. Co. Magistra-
tus rat. divenditionis 1539 – 15. Decr. Magistrat. ratione exhibendi calcali
1540 – 16. Pr. Stephani rat. praepeditor. 1578. – 17. Decr. Sigismundi rat. lapideae
1593 – 18. Decr. Stephani contra Leopolien. 1578 – 19. Decr. Sigismundi cum
ordinatione 1608 – 20. Decr. Sigismundi contra Varsav. 1617 – 21. Confirm.
Vladislai 1633. – 22. Confir. Vladislai 1647 – 23. Confir. Joannis Casimir
1640 (?) – 24. Priv. Michaelis 1669 – 25. Priv. Joannis III 1676 – 26. Priv. Augusti
II 1697 – 27. Ordinatio magistratus po niemiecku 1489 (na pergam.) – 28. Dekla-
racya ratione proby Michała Król. 1669 – 29. Uniwersał Jana III ratione złotni-
ków 1680 – 30. Decr. Augusti II contra Judaeos 1726 – 31. Priv. Stephani ratio-
ne partaczów 1577.
(Extrakty przywilejów pp. Złotników z łacińskiego na polskie
przetłumaczone – i inwentarze skarbu) Księga in 4°. cienka)

11
685

Jan Kazimierz Król Polski (w Krakowie d. 3 Lutego 1649) obwieszcza wszystkim iż lubo na Komissyi przed kilku laty warszawskiej ustanowiono aby złotnicy nie robili tylko ze złota karatów 20, a z srebra tylko 13ej proby najpodlejsze roboty pod konfiskatą - jednak gdy w Niemczech tylko 18 kara=towe złoto robią i z srebra podlejszego, przeto mając politowanie nad złotnikami cechowemi uchylamy uchwałę Komissyi pomienionej, pozwalając robot z 18to karatowego złota, a z 11ej proby srebra byle podlejszych robot nie robiono.

(Acta Consul. Cracov. Tom. 39 p. 438)

Jan III (w Krakowie d. 19 Lutego 1684) poleca aby Złotnicy krak. nie mieli przeszkody od mincarza w kupowaniu złota i srebra, aby tenże nie zakazywał żydom albo kupcom prze=dawać takowe złotnikom. Ormianie kupcy Białogłowcy(?) i ini którzy szable, obuchy, nożenki oprawne z wielkim oszukaństwem w probach sprzedają, aby nie sprzedawali onych=że w Krakowie bez pozwolenia i oszacowania złotników krakow. Aby Żydzi w cenach zlewanego złota i srebra nie sprze=dawali, w Bliczkach zaś aby fansilber tylko słusznie wytrybowany przedawać mogą. Aby Urzęda partaczy doglądały

(Acta consul. Cracov. Tom. 46 p. 39-41)

Komplanacya pomiędzy Złotnikami Krakowskimi a Kazimierskiemi (w ratuszu Krakowsk. d. 12 czerwca 1688 zawarta) z powodu dyferencyi jakie zachodziły, iż Złotnicy Krakowscy niechcieli czeladzi na Kazimierzu wyzwolonej do roboty w Krakowie przypuszczać z powodu iż Mistrzowie Kazimierscy niechcieli Sztuk na pokazanie doskonałej umiejętności kunsztu prezentować Starszym Krakowskim: 1) Do robienia sztuk i prezentowania ich Starszym Krakowskim, niebędą Złotnicy Kazimierscy od Krakowskich pociągani; lecz Mistrze, Towarzysze i Uczniowie Kazimierscy mają w Krakowie za równie doskonałych być uważani. 2) Jeden cech nie ma drugiemu towarzyszy i uczniów odmawiać. 3) Do robienia i prezentowania sztuk wtedy tylko Kazimierscy Mistrzowie od Krakowskich pociągani będą, jeżeli nie będzie więcej tylko 1 albo 2 Złotników na Kazimierzu. 4) Złotnik z innego miasta bez dostatecznych dokumentów nie powinien być do Cechu Kazimirskiego przyjmowany 5) Uczeń poddany szlachecki dotąd nie ma być do zapisania przyjęty, dopokąd nie pokaże uwolnienia od poddaństwa. 6) W poswarkach między czeladzią, Kazimierscy nie powinni Krakowskich pociągać do Urzędu Kazimirskiego i przeciwnie.

(Acta consul. crac. Tom 46 p. 1205-1209)

1747 d. 18 Aprilis. Cracoviae. – Sąd Komisarski Królewski
dla dobrego porządku miasta Krakowa, oświadcza iż
Złotnicy propter eminentiam artis zawsze na pierwszem
miejscu między innemi rzemieślnikami stoją. Jan Piotrowski
i Andrzej Sowiński starsi rzemiosła złotniczego, produko=
wali następne przywileje cechowe: Dekret Ludwika Króla pol.
1370, Przywileje Zygmunta I z r. 1507, 1531, 1544, Ordynacyję
Magistratu z r. 1489, Przywileje aprobujące: Stefana z r.
1577, Władysława IV z r. 1647, Michała z r. 1669, Jana
III z r. 1676 i Augusta II z r. 1697. – Znosząc wszelkie de=
paktacye cechowe, uchwala Komissia opłaty cechowe: Od
zapisania ucznia i wyzwolenia 30 złp., kiedy czeladnikiem
zostaje 70 złp., od podwyższenia na magisteryą zamiast
robienia sztuk i za wszystkie traktamenta albo refekcye 200 złp.
– W sprawach, które złotnicy przeciwko osobom wywożącym
srebro za granicę (co konstytucyami zakazano) magistrat ma
kończyć summario processu, toż samo i w sprawach
z partaczami. – Obcy któryby się w Krakowie nie uczył
rzemiosła, z cudzych krajów, ma sztukę robić z własnego
srebra, która się przy nim zostanie i tylko połowę opłaty
to jest 100 złp. do cechu zapłaci, bez przymusu do traktowania.

15
687

Cech złotników.

Joannes III rex Polon. (Cracoviae d. 6 Aprilis 1676) confirmat privilegia contubernii aurificum Cracoviensium: | Nr 18

A) Michael rex Poloniae (Cracoviae in comitiis Coronationis d. 23 Octobr. 1669) ad suplicationem Alberti Sanocki, Jacobi Zeltens seniorum, Alberti Gniewisz et Gregorii Gothardt syndicorum contubernii aurificum cracov. confirmat Contubernio aurificum cracov. privilegia pergamenea videlicet: 1) Vladislai IV. Cracoviae d. 11 Martii 1633. 2) Vladislai IV Varsaviae d. 30 Junii 1647. 3) Joannis Casimiri Cracoviae d. 18 Febr. 1649. confirmat. omn. privil. 4) Joannis Casimiri Varsaviae d. 13 Febr. 1659 quatenus exactores injustam accisae contributionem a contubernio aurificum cracov. extorquere non praesumant. papyraceae. 5) Joannis Casimiri Varsaviae d. 28 Januarii 1659 ne a contuberniis ofificum aequales contributiones cum negotiatoribus non simul sed seorsive exigantur; papyraceae; 6) Joannis Casimiri Varsaviae Sabbato intra Octavam Corporis Christi 1662 decretum libertatis contubernii aurificum cracov. ab exactione donativi - et insuper 7) Articulos nuper porrectos (Latine:)

Towarzysz który mistrzowną pojmie oraz mistrzowieże wolni będą od połowy sztuki i optat przy wstępie

Kupcy niemają wyrobów złotniczych sprzedawać ani towarzyszy złotniczych u siebie trzymać

Towarzysze cechu złotniczego mają się zachowywać według ordynacyj.

Złotnikom krakowskich wolno jest wyroby złote i srebrne przez Ormian i Żydów sprzedawane zabierając probować, czy mają należytą próbę.

B) Artykuły cechu złotniczego krakow. (podane po polsku Janowi III do potwierdzenia):

Partaczów rzemiosła złotniczego wolno zabierać i z nich exekucyą czynić za wiadomością urzędu grodzkiego i miejskiego.

Żydzi i inni Allegierowie niemają się zastaniać innemi protekcyjami

Towarzysz któryby się ważył robić u partacza, nie może być przyjęty od innego mistrza na robotę pod winą kamienia wosku.

Ktoby za obesłaniem nie przyszedł bez słusznej przyczyny do cechu ma być karany winą półkamienia wosku.

Ponieważ mistrzowie złotnicy kazimierscy czeladź i chłopców odmawiają i takowych jako im się podoba wypisują: tedy żaden w cechu złotniczym kazimierskim wyzwolony nie może mieć roboty u mistrza krakowskiego: albowiem mistrzowie kazimierscy sztuk nie robili zostając mistrzemi: a które to sztuki według przywileju cechowi złotniczemu kazimirskiemu nadanego powinni robić przy widzach cechu krakowskiego. | Cech kazimierski złotniczy

Jeżeli się komu tak kupcom jako i innym trafi kupić jaka zguba: niema jéj kupować wprzód aż będzie miał na to pozwolenie od starszych cechu złotniczego;

którytо starsi będą prowadzić regestra takowych zgub.
Starzyzny żadnej nie ma się towarzysz podejmować naprawiać, poki jej mistrz z ręki swojej nie odda pod winą 5 grzywien.

(Orygin. na pergam. – z podpisem Król. – i pieczęcią zniszczoną wielką Koronną na wstędze niebieskiej w puszce blaszanej. Nr. ant. 4o. Nr. ant. 2do – Nr. 18)

Nr. 19.

August wtóry Król polski (w Warszawie d. 9 Octobris 1697) potwierdzając wogóle (po polsku bez wypisania całego) dwa przywileje cechu złotniczego Krakowskiego: a) Jana III pergaminowy w Krakowie d. 6 Kwietnia 1676 potwierdzający przywilej Króla Michała z r. 1669 d. 23 października oraz nadanie pewnych artykułów do dobrego rządu cechowego należących — b) Jana III list papierowy w Krakowie d. 19 lutego 1684 zawierający w sobie uniwersał do wielkorządów i urzędów przez który mincarzowi nakazano aby w kupowaniu srebra i złota złotnikom Krakowskim nie przeszkadzał ani ceny jego nie podwyższał – oraz kupcom ormianom i białogłowom aby roboty złotniczej F skąd inąd przywiezionej F jawnie i potajemnie nie przedawali bez poprzedniego wyprobowania od starszych cechowych złotniczych. Żydzi także ażeby złota i srebra zlewanego w łonach (?) nie przedawali, feinzelber zaś w bliszkach (?) aby dobrze wytrybowany bez zdrady i oszukania przedawali; – naostatek żeby wszyscy partacze do cechu garnęli się robotę złotniczą robiący.

F mianowicie szable, obuchy, nożenki

Król August potwierdzając wszelkie przywileje cechu złotniczego Krakow. które tu za wpisane mieć chce jakoteż prawa, wilkierze, reskrypta, mandata, dyplomata, artykuły, ordynacye, lauda, statuta, plebiscita, sancita plebiscita zwyczajne cechowe dekreta i listy – dodaje następujące objaśnienia:
Co się tyczy żydów którzy pospolicie pod tą probą Feinslibru wydają i rzeczy kradzione osobliwie kościelne zakupują i na Feinsliber przetapiają stanowi się aby ciż żydzi nie ważyli się starego srebra łamanego i w sztukach niestopionych będącego odpalać gdzie indziej tylko u samych starszych złotników Krakowskich pod winą 10 grzywien srebra litego. Zaś srebro odpalone i dobrze wytrybowane powinni starsi złotniczy probować i pieczęć cechową nań wybić.
Wkłada się też obowiązek na złotników Krakowskich aby gdy się do nich jaka osoba mniej podobna ze srebrem do przedania trafi, takowe srebro pozad zatrzymali poki się owa osoba przystojnie nie wywiedzie.
Gdy zaś cechy złotnicze po innych miastach będące roboty złotników Krakowskich z którymi na jarmarki i sejmy wyjeżdżają probować i taxować usiłują pod pretextem wilkierzów swoich: stosując się do dawniejszych dekretów Kró-

lewskich, podług których złotnikom cechu krakowskiego po wszystkich miastach koronnych probę sreber złotniczej roboty czynić i one cechować należy, stanowi się aby żaden cech roboty złotników krakowskich na jarmarki sejmy lub inne zjazdy publiczne do przedawania przywiezionych nieważył się probować i taxować; przytem też roboty złotników krakowskich na inne miejsca przywiezione od ceł i myt wszelakich uwalniamy.

Przychylając się do reskryptu Jana Kazimierza w Warszawie d. 24 Kwietnia 1662 z powodu zagęszczonej swawoli czeladzi złotniczej stanowi się aby każdy magister swego występnego towarzysza na sessyi cechowej donosił gdzie karani być mają. Czeladź zaś i towarzysze aby zostawali pod pewnemi prawami i artykułami.

Nakazuje się oraz urzędom aby brali i imali przeszkodników rzemiosła złotniczego.

(Orygin. na pergam. z podpisem królew. – z pieczęcią koroną większą pokruszoną w puszce blaszanej na sznurku jedwabnym żółtym – Nr ant. 34 – Nr 19

Proconsul et Consules civitatis Cracov. (in praetorio feria 2a post festum SS. Trium regum proxima d. 10 Januarii 1661) ad petitionem Andreae Sanocki, Simonis Słowakowicz, Stephani Zoleniecki, Alberti Sanocki, Jacobi Jeltens, Joannis Kniper seniorum et juniorum contubernii aurificum cracov. approbant sequentes articulos ad bonum regimen sociorum aurificum polonice conscriptos.

Towarzysze mają za każdem obesłaniem tak w suchedni jako też na inne schadzki cechowe podlegając sądzeniu i karaniu pp. starszych, oraz na msze żałobne czyli rekwialne chodzić.

Którýby się zelżywemi słowy mistrza lub mistrzową obraził, lub lekkomyślnie roboty odstąpił, ma być karany najprzód więzieniem potem 4 kamieniami wosku do kaplicy złotniczej.

Towarzysze guchwali którzyby drugich od roboty odwodzili mają być karani więzieniem i oddaleniem od rzemiosła, a towarzysze niewędrowni też dopiero wypisani tym surowiej karani być mają.

Mistrz któryby od drugiego towarzysza odmawiał ma być karan 5 kamieni wosku.

Towarzysz któryby robił pokątnie na swoją stronę ma być zabierany i robotę swą utraci.

Towarzysz występny luboby się pod chorągwią na czas albo pod protekcyją stanu szlacheckiego udał, ma być za pokazaniem przywileju Króla wydany i karaniu podlegać.

Towarzyszom tylko pilnym i statecznym mają być dozwolone trynkielty to jest przyjmowanie starszyzny.

noszenie oręża i rozmaitej broni ma być zakazane i surowo karane.
Joannes Casimirus rex Poloniae (Cracoviae d. 22 Januarii 1661)
confirmat supra expressos articulos contubernii aurificum cracov.

(Oryg. na papierze – z podpisem Król – z ~~przylepioną~~ wytłoczoną
pieczęcią wielką Koronną papierową fol. Kart 3.)

19
689

Stephanus rex Polon. (z Mariemburgi d. 5 Decembris 1577) poleca rajcom krakowskim aby złotników nienale=żących do cechu złotników i wyrabiających rzeczy z fał=szowanego złota, śrebra i kamieni drogich imali i ka=rali

Cech złotników.

Consules civitatis Cracov. (feria 5a in crastino diei Cinerum 1624) confirmant articulos ad bonum ordinem sociorum contubernii Aurifabrorum Cracoviensium polonice per magistros conscriptos

Któryby towarzysz będąc obesłany na porządkach i zwyczajach starodawnych, na żałomszach w Kaplicy, na pogrzebach nie bywał będzie karany winą 3 gr. a któryby się na schadzkę cechową na suchedni niestawił da winy 6 gr. [Nr 22]

Któryby się ważył u żydów robić, po napomnieniu gdyby nie słuchał będzie od cechu oddalony.

Któryby towarzysz robił u partaczów lub przeszkodników będzie karany winą półkamienia wosku.

Któryby towarzysz żył w cudzołóztwie dotąd miejsca u mistrza mieć nie będzie, aż tego przestanie.

Któryby w dzień powszedni niechciał robić za każdy dzień utraci połowę myta tygodniowego.

Któryby na swawolę drugich towarzyszów od kramu odwabiał lub zwadę i bunty przeciwko mistrzom wzniecał ma być pp. Rajcom pod karanie oddany.

Towarzysz ma niedziel 2 u mistrza sprobowawszy przestać na takim myciu jakie mu mistrz ustanowi: a jezliby się nie kontentował ma mistrz jego starszym pokazać, który jego myto oceni.

Towarzysz nie ma od mistrza odchodzić póki roboty rozpoczętej nie ukończy i ma na 2 niedziele przed odprawą swą mistrzowi wypowiedzieć.

Któryby towarzysz bądź jawnie bądź pokryjomu u swego mistrza dla siebie coś robił lub fałszywe kamyki nasadzał a za dobre udawał ma być karany.

Któryby towarzysz z uczniem na złą rzecz porozumienie miał lub wiedząc na ucznia co złego mistrza w tym nie przestrzegł ma być karan półkamieniem wosku.

Żaden towarzysz będąc u mistrzowskiej roboty nie ma w kramie złota, srebra ani żadnych kamieni skupować także ani Blaierów sobie odformować.

Żaden towarzysz tutejszy i obcy z cudzych ziem przywędrowawszy nie ma nowych zwyczajów postronnych, cudzoziemskich niebywałych tu wnosić ani mistrza swego na rzeczy niezwyczajne wyciągać; tudzież nie ma stanom wielkim w szatach kosztownych kondycyj rzemieślniczej nienależących się sprzeciwiać.

Żaden z mistrzów nie ma towarzyszom pobłażać ani ich artykułów naganiać pod karą 2 kamieni wosku.

Oryginał na pergam. z pieczęcią czerwoną miejską wielką: 3 wieże pod koroną z bramą otwartą próżną - wiszącą w puszce drewn. na sznurku czerwono, żółto białym Nr 23 ant. Nr XXIII. Nr 22)

24

(31)

Nr. 28.

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae die ultima Octobris 1646) ad petitionem Jacobi Borkowski jurati artificiis et senioris contubernii aurificum cracov. confirmat articulos laudatos per totum contubernium aurificum ad bonum contubernii ordinem spectantes – in lingva polonica.

My starsi i młodsi złotnicy krakowscy w cechowej kamienicy w zagajonym cechu zgromadzeni uważając kłopoty nasze od p. Jakuba Borkowskiego starszego o niektóre w cechu naszym exorbitancye w urzędzie Radziec krakowskich zadane zgodnie takie laudum postanawiamy (d. 24 lutego 1639)

1. Elekcya prymasa i starszego od młodszych ma siedząc przez napisane kartki skręcone lub zapieczętowane i być wotowana.

2. Starsi mają skargi, sprawy cechowe i rachunki roczne w kamienicy cechowej odprawiać gdzie się panowie starsi obesłani schodzić mają pod winą 12 gr.

3. Ponieważ się najduje fałsz i oszukanie ludzi w robotach które żydzi krakowscy nawożą i roznoszą, to jest w robocie srebrnej która próby jedenastołotowej nie trzyma; w robocie zaś złotej złota koronnego która ośm nastogradowej, złota zaś węgierskiego mianowicie w bindach taincuszkach pancerzowych które próby takiej jako czerwony złoty nie wynoszą (a takowa próba jedenastołotowa srebrna i złota do ordynacyj Króla JM trwać ma): tedy przychylając się do przywileju Króla Stefana uchwalamy aby starsi cechu złotniczego krakowskiego w Krakowie i w innych miastach i miasteczkach w Koronie Polskiej doglądali robót złotych i srebrnych i takowe któreby próby wyżej mianowanej nie miały zabierali także roboty od przeszkodników Allegerów nazwanych i od żydów krakowskich sprzedawane i roznoszone z urzędem zabierali.

4. Od młodszych mistrzów co sztuki robią, nie mają starsi żadnej konsolacyi wyciągać lecz się na ich dyskrecyą puszczać.

5. Kolacya mistrza nowego także i konsolacya nie u prymasa ma być lecz gdzie starsi naznaczą.

6. Szacować roboty nowej i starej nie ma nikt tylko pp. starsi: jednak ten co srebrem robi nie ma szacować klejnotów (i robót złotych z kamieniami) lecz ma przyzwać takiego któryby się znał na ich walorze. Aby jeden drugiego roboty nie złocił, nie ganił i w robocie nie podchodził pod winą kamienia wosku.

7. Bez pozwolenia pp. przysadnich nie mają pp. starsi przy aktach publicznych wiadawać.

8. Starsi nie mają nikomu sztuk mistrzowskich do robienia pozwalać póki by 3 lat swoich nie odprawił u mistrza pod winą 14 grzywien, nie mają też chłopców zapisywać i wypisywać przed czasem.

9. Starsi mają zapisywać czas tym którzy się tu będą stanowić, a którzyby się pod ten czas zapisany wciąż wędrować lub partaczami bawić ma mu być czas wymazany. Synom złotniczym zaś, tym co córki złotnicze pojmują i uczniom krakowskim ma być dyskrecya pokazana.

10. Starsi mają mieć pisarza, który gdyby się sposobny między młodszemi nie znalazł ma być z obuch obrany.

11. Starsi mają mieć dwojakie księgi jedne na perceptę i dystrybutę a drugie na wszystkie akta cechowe.

12. Percepty i dystrybuty mają tylko za wiadomością drugich starszych być przyjmowane.
13. Przysadni dwaj przesztoroczni mają być przy odprawowaniu rocznych rachunków.
14. Starsi i młodsi mają bywać na wotywie w dzień S. Loiego patrona cechu, na mszy kwartalnej za umarłe i na pogrzebach.
15. Aby od tego czasu wszelkie swary kłopoty i zniewagi między starszemi u stołu siedzącemi ustały pod winą 14 grzywien (połowa rajcom a połowa do skrzynki)
16. Któryby się tym ustawą sprzeciwiał ma być karany 20 grzywnami.

Kraków d. 24 lutego 1639 (Stanisław Knipper starszy, Bartosz Popiołek starszy, Wojciech Wojtowic przysadni, Jan Klis przysadni - podpisani)

(Oryginał na papierze in fol. kart 4, pieczęć przylepiona odleciała Nr 26 ant. Nr 28) (Oblat. in Actis Consul. Cracov. Anni 1648 Tom 39 pag. 61)

Vladislaus IV rex Polon. (Varsaviae d. 30 Junii 1647) confirmat literas papyreas Contubernii Aurificum Cracoviensium continentes in se articulos boni ordinis in lingua polonica conscriptos (Nr 28 powyższy) per consules civit. Cracov. d. ultima (31) Octobr. 1646 approbatos — Nr 20

(Orygin. na pergam fol. kart 4; z podpisem Król. — pieczęć Koron. na sznurku różowym ~~jedwabn.~~ o białym w puszce blaszanej Nr 21 ant. — Nr 20)

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae feria 6a proxima ante Viti 1540) ad petitionem magistrorum juniorum contubernii aurificum qui quaesti sunt contra magistros seniores pro eo quod illi rationem perceptorum et expensorum coram toto contubernio facere detractarent — stanowi aby starsi mistrze nie przed całym cechem ale tylko przed starszemi w przytomności tylko 2 młodych mistrzów rachunki składali. — Nr 25

~~[illegible]~~ (Orygin. na pergam. — pieczęć miejska z rycerzem na wosku czerwonym w puszce woskowej żółtej na taśmie pergamin. Nr ant 8 Nr ant. 12. — Nr XXV — Nr 25)

Sigismundus III rex Polon. (Cracoviae fer. 5a post festum S. Luciae 1594) rozstrygając spór pomiędzy cechem złotników krakowskich a złotnikami ~~Kra~~ kazimirskiemi ~~[illegible]~~: ponieważ magistrat kazimierski pozwolił złotnikom których jest dostateczna ilość i którzy wyrobione przez siebie sztuki w magistracie okazali zawiązać się w cech: przeciw któremu to postanowieniu cech złotników krakowskich do urzędu wielkorządcy zamku Krakow. skargę zaniósł: Król wydaje dekret aby złotnicy kazimierscy ponieważ pomiędzy rajcami kazimirskiemi mało jest coby się znali na robocie złotniczej znali, ~~[illegible]~~ wybrali ~~[illegible]~~ (jeżli chcą mieć cech osobny) dwoch z pomiędzy siebie) którzy mają sztuki w cechu krakowskim zrobić dopiero ci dwoch skoro ich sztuki przyjęte będą mają ~~na~~ na Kazimierzu sądzić sztuki resztę złotników i dopiero potem w cech się zawiązać. — Nr 13 — zawiązanie cechu.

(Oryg. na pergam. - pieczęci brak. Nr ant. 19. Nr ant. 15. Nr XXV — Nr 13)

26

Nr. 21 Vladislaus IV rex Poloniae (Cracoviae d. 12 Martii 1633) confirmat omnia privilegia contubernii aurificum cracov. et decreta. 1) Stephani reg. Mariaeburgi d. 6 Decembr. 1577 quo privilegium Sigismundi I a. 1507 et duo decreta ejusdem regis inter contubernium cracov. et aurifices casimirienses latos confirmat. 2) Stephani reg. Mariaeburgi d. 18 Septembr. 1577 aby każdy kto chce mistrem zostać, 3 lata robił u magistra i sztuki okazał. 3) Stephani regis Mariaeburgi d. 7 Decembr. 1577 aby podczas jarmarków w miastach rożnych złotnicy krakowscy mogli wolno sprzedawać swe wyroby. 4) Sigismundi III potwierdzający ustawy cechu złotniczego Krak. przez rajców Krak. aprobowane i następne dekreta 1) Zygmunta I Cracoviae 1521 Sabbato ante dominicam Oculi w sprawie między złotnikami Krakow. a rajcami Kazmierskiemi 2) Stephani regis Cracoviae 1578 feria 4a in Vigilia praesentationis V. Mariae w sprawie między złotnikami Krakowsk. a Kleparskiemi 3) Stephani regis Leopoli 1578 feria 5a ante fest. S. Margarethae w sprawie pomiędzy złotnikami krakowskiemi a rajcami lwowskiemi 4) Sigismundi III 1594 fer. 4a post fest. S. Luciae w sprawie między złotnikami krakowsk. a Kazimiersk. 5) Sigismundi III 1607 fer. 6a ante fest. Transfigurationis Domini w sprawie pomiędzy magistratem Krakow. a złotnikami Krakow. 6) Sigismundi III. Cracoviae 1608 fer. 4a post fest. S. Catharinae pomiędzy samemi złotnikami cechu Krakow. o nieporządki zaszłe. — 7) Dyplom pergaminowy rajców Krak. 1624 feria 5a in Crastino diei Cinerum super certos articulos ad bonum regimen contubernii aurificum Cracov. (bez transsumptów tylko krótka treść.)

(Orygin. na pergam. — z podpisem Król. — pieczęci brak Nr. ant. 16. Nr. 21)

(nota na odwrocie dodaje iż tę konfirmacyja wyjednał Jakób Borkowski brat cechowy)

Nr. 17. Joannes Casimirus rex Polon. (Cracoviae d. 13 Februar. 1649) na prośby Jakuba Borkowskiego i Gabriela Łojkowicza starszych cechu złotniczego Krak. potwierdza wszelkie przywileje cechu złotników Krakow. praesertim articulos et ordinationes: Cracoviae d. 12 Martii 1633 et Varsaviae d. 30 Junii 1647 expressas.

Oryg. na pergam. — z podpisem Króla — z pięknym rysunkiem Minerwy (piórem) — z pieczęcią Król. w puszce na sznurku biało-niebiesko-żółtym. — Nr. ant. 28. Nr. 17)

Cech złotników.

Joannes III rex Pol. Varsaviae in Comitiis regni d. 14 Martii 1677 egregium Laurentium Hanlikowicz aurifabrum ob singularem in arte aurifabrili peritiam in numerum servitorum Curialium reg. ascribit pozwalając mu robić w każdem miejscu swe rzemiosło trzymać czeladź i chłopców i roboty swe sprzedawać bez przeszkody cechów, uwalniając go od juryzdykcji Urzędów i cechów (jest w zbiorze p. 665)

(Oryginał z pieczęcią król. na pergam. w cechu pasników)

Marcus tit. S. Marci presbiter cardinalis patriarcha aquilegiensis Sedis apost. legatus (Cracoviae VIII Idus Augusti 1472) nadaje wszystkim którzy kaplicę S. Eligii in ecclesia monasterii S. Francisci Cracoviae w dzień Nativitatis, Resurrectionis Christi et Dedicationis praefatae capellae zwiedzać będą lub też którzy na jej reparacyję koszta łożyć będą 100 dni odpustu. — Contrasignatum: C. de Amelia. Nr. 23

(Oryg. na pergam. pieczęć urwana.) (No IIII No 27)

Sigismundus I rex Polon. (Cracoviae fer. 5a post fest. S. Floriani proxima 1507) wskutek skargi złotników krakowskich (aurifices) stanowi aby wszyscy złotnicy z innych miejsc jeżeli chcą w Krakowie lub przedmieściach exercere artem aurifabrilem, margaritariam, argentariam lapidum preciosorum aut sigillorum sculpturam przyjęli cech złotników krakowskich i aby złotnicy luboby mieli prawo miejskie na Kazmierzu, Kleparzu wpisali się do cechu krakowskiego i aby złotnicy krakowscy mieli prawo z pomocą urzędu imać wszystkich partaczy obcych niececłowych wyjąwszy tych „quos aliquando pro necessitate et usu nostris habere voluerimus" i nakazuje aby nad wykonaniem tego dekretu w mieście czuwał starosta krakowski (Nicolaus de Kamieniec palat. et capit. cracov.) a na Kazmierzu i Kleparzu burgrabia krakowski procurator castri cracov. Johannes Jordan de Zakliczyn.) Nr. 4

(Oryg. na perg. pieczęć koron. czerwona w puszce woskow. żółtej na sznurku biało-różowo-zielonym) (Nr 4to) (Nr VI) (Nr 4)

Sigismundus I rex Poloniae (Cracoviae Sabbato ante dominicam
Oculi 1521) wskutek skargi złotników Krakowskich iż jeden z to=
warzyszy niebędąc majstrem złotnikiem śmie na Kazimierzu robić
złotnictwo potajemnie i wyrabia srebro o kilka gradów niższe w wartości
i tańszki oraz pierścienie z mosiądzu pozłaca i niemi ludzi oszukuje:
w sprawie tej pomiędzy złotnikami Krakowskiemi a Magistratem
Kazimierskim który bronił owego partacza stanowi dekret iż złotnicy Kra=
kowscy mają prawo prześladować owego partacza za to iż do cechu ich
Nº 3. niewpisany, bo przywileje Kazimierskie opiewają iż tam wolno
wtedy osobne od Krakowskiego niezależne cechu stanowić gdy
jednego rzemiosła będzie więcej niż 3 towarzyszy, czego dotąd w
złotnictwie nie ma na Kazimierzu — nakazuje aby ów partacz przyjął
cech krakowski i sztuki okazał.
(Orygin. na pergam. pieczęć koronna czerw. w puszce
wośkow. na taśmie pergam. — Nr XI. nov. VIII.
Nr 3)

Sigismundus I rex Poloniae (Cracoviae Sabbato ante domi:
nicam Oculi 1531) dekret między złotnikami Krakowskiemi
Nr 2 a magistratem Kazimirskim w sprawie o protekcyją partacza
ten sam co wyżej z r. 1521 i temi samemi słowy.
(Oryg. na pergam. pieczęć Kor. czerw. w puszce
wośkow. na taśmie pergam. — Nr 6to Nr VII
Nr 2.)

Consules civitatis Cracov. (Cracoviae fer. 2a die S. Egidii 1539)
nakazują aby żaden tandetnik (tendlarius) ani tandeciarka
Nº 15. (tendlaria) nie ważyli się kupować pasów (cingulos) srebrnych
lub ~~całat~~ wyrobów nowych i starych ze srebra i sprzedawać bez poprzed=
niego okazania ich starszym cechu złotniczego, pod karą zabrania.
(Oryg. na pergam. pieczęć miejska czerwona z ry:
czerzem w puszce żółtej wośk. na taśmie pergam. —
Nr 7mo Nr XXII. Nr 15)

Sigismundus Augustus rex Polon. (Cracoviae fer. 6a post Cinerum
1550) w sprawie pomiędzy Janem Kisziolek a starszemi cechu złotniczego
Kraków. Janem Czimerman i Mathiam Kurcz wydaje dekret appelacyjny
Nr 24 którym dom murowany na ulicy brackiej zapisany cechowi złotników krak.
przez zmarłego Grzegorza Przibilo złotnika krakow. przysądza złotni=
kom a roszczenia Kisziołka oddala zwłaszcza iż Maciej i Jan Przyby=
łowie synowie brata zmarłego Grzegorza Przybyło zrzekli się prawa. Z
transumptem tego papierowego Król. dekretu przez rajców krakowskich
(Cracoviae fer. 2a post dominicam Reminiscere 1550)
Oryginał transumptu na pergam. pieczęć miejska czerwona
z rycerzem w puszce żółtej wośk. na taśmie pergam. Nr XVI ant.
Nr 17mo Nr 24)

29/684

Sigismundus rex Polon. (Cracoviae die Saturni in vigilia S. Thomae Apost. 1544) w sprawie Kaspra partacza złotniczego który na Kazimierzu robił potajemnie i przez Magistrat Kazimierski był protegowany, stosując się do ostatecznego dekretu Królewskiego de data Sabbato ante dominicam Oculi 1531 – nakazuje Król aby się żaden niebędący wpisany do cechu złotniczego Krakowskiego nie ważył robić złotnictwa na Kazimierzu lub Kleparzu, aby każden takowy robił w cechu Krakowskim sztuki przy których zakazuje obciążać ich wydatkami na uczty (convivia) – i poleca złotnikom Krakow. aby czuwali aby się przez partaczy żadne oszustwo w sztuce złotniczej nie działo. Nº 1

(Oryg. na pergam. pieczęć Kor. czerw. w puszce woskow. na ~~[illegible]~~ sznurku różowo białym. z Nr 9to Nr XIII. Nrum 1.)

August II (Grodnae sub tempus comitiorum d. 2 Octobris 1726) potwierdza wyrok swój pierwszy wydany w Warszawie d. 12 czerwca 1724 na żydów Kazimierskich Salamona Kochman, Aarona Wolfs, Arona Markowicz, Herszle Abramczyk i innych skazujący ich na bannicję ponieważ ich Franciszek Kamiński, Jan Seredij i Józef Ceypler starsi cechu złotniczego Krakow. zaskarżyli iż sprzedają złoto i srebro topione i zanieczyszczone gliną oraz innemi kruszcami. V

(Oryg. na papierze i pieczęcią Król przybitą – bez Nru)

Rajcy Krakowscy jako to Krzysztof Szedel proconsul, Jerzy Pipan, Paweł Hipolit, Stanisław Konradt, Maciej Grusczyński, Jan Kotlicki Jerzy Kromer, Andrzej Betza consules cracov. (Cracoviae d. 11 Julii 1633) uwalniają podczas urzędowania od podatku zwanego szos Michała Domżat, Marcina Festa, Jakuba Borkowskiego, Franciszka Corlantz rothmagistros quatuor quartalium civitatis Cracov. za trudy (pro fidelibus servitiis dictorum Rothmagistrorum) Nr 26

(Oryg. na pergam, wstęga jedwabna różowa, pieczęć urwana. Nr 25to Nr 26

Nr 10

Sigismundus III rex Poloniae (Cracoviae feria 4a post festum
S. Catherinae Virg. 1608) wydaje dekret appellacyjny od wyroku
Rady miasta Krakowa w sprawie pomiędzy Janem Zasańskim i Samu-
elem Liaskowskim starszemi cechu złotników krakowskich zaskarżonemi
o bezprawia cechowe a Ignacym Freiherem i Bartłomiejem Janaszows-
kim młodszemi mistrzami złotnikami krakow. w którym dekrecie
przychylając się do wyroku Rady miasta król w następny sposób punkta
skargi rezolwuje: 1) Co do niesłusznego obierania starszych i przy-
sadnych (assidentibus vulgo przysadnych stanowi się aby stosownie
do ordynacyi urzędu radzieckiego krakow. z roku 1489 starszych czyli
przysadnych było tylko 11 wiecznych i przysięgłych który co roku 2
(prymas) pomiędzy siebie jednego starszego (seniorem ordinarium et prima-
rium) obierać mają, a mistrze młodsi zaś co roku jednego starszego
przysadnego obierać będą tak aby było zawsze 12 starszych to jest
10 przysadnych, jedenasty przedni z przysadnych obrany, a dwunasty
przedni z młodszych obrany, na miejsce zmarłego przysadnego mają
innego obrać. 2) Co się tyczy Benjamina Lania złotnika królewskiego
którego starsi po okazaniu sztuk wbrew protestacyi młodszych mistrzów
mistrzem uczynili, król potwierdza obiór starszych jako właściwy.
3) Starsi mają tylko słuszne winy od młodszych wybierać wolno jed-
nak appellować do urzędu radzieckiego. 4) Rachunki expensy i percep-
ty cechowej mają co roku przed przysadnemi z dodaniem 2 młodszych mistrzów
być czynione, stosownie do dekretu radców z r. 1540. 5) Huta (crema-
(Frnügordnu?) torium vulgo huta) cechowa ma być z pieniędzy cechowych naprawiona.
6) Od zapisu uczniów mają starsi wybierać od tych który do roboty
srebrnej przyjmowani będą 15 gr. od wyzwolenia (manumissione) 1 złoty
od tych zaś który do złota będą przyjmowani mają wybierać od wpisu
czyli przyjęcia 1 zł. od wyzwolenia czyli wypisania 2 zł. 7) Skrzynka
cechowa u przedniego starszego ma zostawać a klucze u drugiego star-
szego którego młodsi obiorą. 8) Pisarz cechowy ma być z młodszych obie-
rany a jeśliby się nie znalazł godny ma być obcy szukany. 9) Wolno
każdemu z mistrzów czytać przywileje cechowe czego starsi nie
mogą wzbraniać.

(Oryginał na pergam. pieczęć koron. czerw. na sznur-
ku żółto-różowo-niebiesko-zielonym.) Nr dawny 21to:
Nr X Nr 10)

(Tłomaczenie polskie w Księdze przywilei in 4o.)

31
695

1545 fer. 5a post fest. Nativit. Mariae – Starsi cechu złotniczego w Krakowie, skarzą w Kazmierzu Kaspra złotnika tamtejszego, iż na obstalunek żyda zrobił duży medalion złoty z uszkiem wielkości 10grzw. zł. z miedzi obłązony z wierzchu tylko dwoma blaszkami złotemi, na sprzedaż oszukaną. Kasper tłomaczył się iż nie miał na celu oszustwa, że miedź w srodku dał dla mocy, i na znak tego zrobił 2 otwory (dziury) w blaszkach złotych.

1727 d. 8 Marca – Józef Cypler i Jan Seredy starsi cechu złotniczego Krakow. robią komplanacyją z Herszlą Starym, Aronem Wolfem i Jachimem albo Herszlą młodym Żydami i Szeydarzami Kazimierskiemi: Lubo dekret Zygmunta III z r. 1619 zakazuje Żydom handlować złotem, srebrem i klejnotami; wszelakoż Złotnicy Krakowscy pozwalają, aby się powyższi Żydzi trudnili się kupowaniem i paleniem złota i srebra na Faynzilber którego grzywnę dobrze wytrybowaną i wyprobowaną sprzedawać mają złotnikom po 46 tynfów. – Komplanacyją tę dla tego robią zagęściło się złe srebro nie mające przewodniej próby Koronnej, tak iż w niektórym niemaż proby 9ej a nawet i 8mej.

1562 d. 10 Novembr. Lomzae. — Sigismundus Augustus officialibus civitatis Cracov. Casimir. Clepard. Stradom. et suburbiorum. mandat quatenus animadvertant ne aurifices artis aurifabrorum extra contubernium aurifi=ficum Crac. labores conficiant et labore adulterino noceant, quia hoc privilegio Sigismundi I est vetitum sub poena 1000 aureor. hung.

1654 d. 6 Sierpnia w Warszawie. — Jan Kazmierz oy król ogłasza lubo na Komissyi warszawskiej przed kilku laty postanowiono, aby złotnicy w Polsce nie robili tylko karatów 20 a srebra tylko 13ej proby: jednak bacząc, iż w niemieckich krajach tylko 18o karatowe złoto robią, i poniewaz żydom i par=tacząm nastręcza się przeto sposobność wyrabiania z srebra podlejszego; pozwalamy przetoż złotnikom cechowym wyrabiać z podlejszego złota 18to karatowego i z srebra 11ej proby, byle podlejszych nie robiono

1628 d. 28 Kwietnia w Warszawie — Zygmunt III poleca raj=com Krakow. poniewaz złotnicy krakowscy roboty złote i srebrne podle i niewarowne za dobre i prawdzi=wej proby wyrabiają i sprzedają, aby inkwizycyą czy=nili robot złotniczych i winnych karali.

1628 d. 2 Martii. — Rewizyja roboty złotników Krakowskich odbyta w obec rajców i podwojewodzego Wojciecha Mirozowskiego, przyczem każdy z złotników musiał złożyć przysięgę iż na przedaż nie wyrabiał srebra i złota podlejszego, ani w złoto nie osadzał dubletów (iż podlejszego złota nad 17 gradów nie robił a srebra podlejszego nad jedenastołotowe) nakształt kamieni dobrych, iż do roboty złotej szmelcu więcej nadto co przywilej każe nie dawał. (t.j. iż nie dawał szmelcu więcej nad 31)

A) Złotnicy wyrabiający srebro i złoto.

(Srebro podle nie warowne zwało się ortowe)

1. Mikołaj Szwarc (aurifex argenti) pokazał: Puszkę miejscami złocistą, nogę srebrną od kielicha kościelnego z gałką, Garnuszek z przykrywadłem z łyżką srebrną — trzymają 11 łotów.

2. Mathias Borkowicz (aurifex argenti): Czarka, łyżeczka, wkówka do szable; lichtarz stołowy poniważ rura jego trzyma 11 łutów, a korpus same 10 łutów, zostawiono przy urzędzie. — Kropielniczka z tejantabka łotów 9 ani[illegible] łotów 12 zostawiono przy urzędzie.

3. Benjamin Lamer (aurifex auri): Klejnot złoty rubinami sadzony, Pelikan szmelcu białego proby złota gradów 17 — Guzików złotych 6 proba grad. 16 — sztuka do tańcucha proby grad. 16. — Zausznic 2 pary rubinowe i dyamentowe (18 gr.) — Klejnot diamentowy (18 grad.) — Kanak albo łańcuch dyamentowy (17½ gr.) — Pierścienie (20 gr.) — Fercik szmelc biały z rubinkiem (15 gr.) — Fercik do kapelusza bez szmelcu (16 gr.) — Fercik z perełek 6 i z rubinkiem — Essik do kapelusza z perełkami (proba gradów mało co nad 16)

4. Bartholomeuſ Janaſzowſki roboty ſrebrne: Lichtarz, Czarka, Łyżka (Łotów 11)

5. Jakób Soszge roboty ſrebrne (Łot. 11.) ~~Łyżki~~ ſrebrne.

6. Krzysztof Jaroſzowic roboty ſrebrne: Krzyż do Kościoła miejscami złocisty, Puſzka do Sakramentu, Konewka półkwartnia (11 łot.)

7. Benedykt Bulowicz roboty ſrebrne (11 łotowe) od 22 lat w cechu; przez 8 lat robił 14 łotowe, po osmi latach 12 łatowe, a odtąd 11 łotowe.

8. Jan Duſzkowſki: roboty złote: Pierſcionki (19 grad) Rubinowy klejnocik ambarſką robotą (18 gr.) Manele (19 gr.), Krzyżyk, Zauſznice. – Nie bawi się drótową robotą.

9. Dominik Szwayser: Kielich ſzczerozłoty z węgierskiego złota (23 grad.), Flaſza ſrebrna (11 łot.) – robi na urząd.

10. Andrzej Sutkowicz: Oprawa ſrebrna ſzabli (11 łot.)

11. Zygmunt Zygmuntowicz: Krzyż wielki z Krucyfixem z nogą, z gałkami ſrebrny, Kielich z pateną, Dzban (11 łot.)

12. Stanisław Kwasniowſki: Sztuka na półmiſek i talerz (11 łot)

13. Piotr Swięchowicz: Obręcz białogłowſka ſzeroka, Garnek miejscami złociſty, Lichtarz Kościelny, Guzy (11 łotowej próby) – robił ortowe, rzadko ale na urząd.

14. Jan Młodzianowſki: Nalewka, Lampa, Kielich złociſty, Flaſzka (11 łot.) – robił na urząd.

15. Szymon Roznowſki: Kufel, Paſek w ogniwka, Pas puklaſty, Ampułki (11 łot.) – robił na przedaż

16. Benedykt Bulowicz: Czarki, Kielichy złociſte (11 łot.)

17. Bartłomiej Popiołek: Lichtarze złociſte, Obręczki złociſte, Czaprążki i Haftki ſrebrne, Pierſcionki ſrebrne, Hantabki do czarek (11 łot)

18. Albert Klauzowicz: Czarka, Rynka, Kruzlik, Pukle do ſzabli, Obrączka białogłowſka (11 łot.)

19. Andreas Markenson: Salwator grzywien 50. (14 lot.) dla p. Lubomirskiego podczaszego na Wiśnicz.
20. Marcin Festa: Kielich, Wkowka do szabli, Wkowka do siekierki na toporzysko, Oprawa na szable (11 lot.)
21. Tobiasz Wacławowicz: Srebro (11 lot.) robi na urząd.
23. Jakub Groszyk od złota: Guzy złote (grad. 18½) Kanak złoty, Guzików srebrnych pozłocanych 3 papiery (11 lot.) – Szkło farbowane tylko na urząd osadzał.
24. Mikołaj Pradkowicz: Srebro (11 lot.)
25. Marcin Piaskowski młody: Srebro jmp. Starosty (13 lot.)
26. Franciszek Rabbi od złota: Para zausznic (16 grad.) Łancuch w baryły (20 grad.) Para manelików z [illegible] Łancuch w baryły (20 grad) Para manelików z kamieniami (18 grad.), Łubek złoty (18 grad.) Pierścionki złote (20 gr.) Manele z węgierskiego złota dobrego (23 grad.) Maneliki panierzowe z tabliczkami (17 grad.), Łancuszek łokniący (16½ grad.), Manele z kamykami od zdrowia (20 grad.), Pierścień z diamentem i drugi z dubletem zielonym (18 grad.) Kanaczek diamentowy (17 grad.) Zawieszenie diamentowe (18 grad.), Guzy złote (18 gr.) nie wiedział co są grady albo karaty złota.
27. Stanisław Knipper od złota: Guzy wielkie turkusowe i drugie rubinowe (20 grad.), Czapraszki rubinowa i turkusowa (18 gr.) Pierścień szafirowy (20 gr.), Guziki z rubinkami i Essiki (17 gr.) – Robi odlewaną robotę.
28. Szymon Stowakowicz: Rządzik srebrny (11 lot)
29. Piotr Jaslikowski od złota: Guzy turkusowe, rubinowe, diamentowe, Guzy turkusowe na kształt tureckiej roboty (20 grad.), Manelle kłoteczkowe (20 grad.) Guzy rubinowe z szmelcem (18 grad.) Łancuszek kłoteczkowy (20 grad.) Czaprazka turkusowa (17 grad.) Puntaty ze szmelcem (18 grad.) Zaponka za kapelusz (20 grad.) Krzyżyk (18 grad.) Zausznicki rubinkowe (17 grad.) Pierścień kawalerski (20 grad.) Szmelc przed tym robiał, ~~[illegible]~~ nie robi.

30. Mikołaj Witkowski: Róża diamentowa (18 grad.) Klejnot rubinowy (13 grad.) — Bo jakie mu złoto dali z takiego robił bo Stryjnaglów nie zażywał
31. Zygmunt Knysper od złota: Róża rubinowa (18gr.) Złoto drótowe 18 grad. — ~~[illegible]~~
32. Endrzej Rittmajer od złota: Figurek kilka (18 grad.) Drót złoty. Od lat 30 w cechu nie zna co grady i karaty.
32. Dominik Brykiet od złota: Róża diamentowa (18 grad.) — robi tylko na urząd a nie na sprzedaż i nie kładł więcej szmelcu nad 31
33. Dixon od złota (19 grad.)
34. Hiacynt Stefankowicz od złota: Zausznice z rubinami (18 grad.) Dublety osadzał, ale ich nie sprzedawał za drogie kamienie.
35. Stanisław Niedzielski sztuczki z kasztami (18 grad.)
36. Jakub Borkowski od złota: Pierścionki cum nomine Jesus (18gr.) Dublety osadzał tylko na urzędu pozwoleniem starszych.
37. Albert Wójtowicz od złota (18gr.)
38. Jan Szydłowicz alias Krupka: Krzyż srebrny wielki (14 lot.) do którego sztuczki złote (20 grad.) noga srebrna pozłocista, na niej sztuczki złote z dubletami. Co wszystkie złota tedy mu kładał do siedmiu jedno a potem też jako Francuska korona została, tak się do niej akomodował.
39. Dawid Strachon: Sztuczka z roboty drótu (18 grad.)
40. Bartłomiej Groicki: Sztuczki (18 grad.) robił na urząd.
41. Samuel Węzorowski: Czaprażki; Guziki wodza albo łańcuszki fainzilbrowe — Robił z złota i srebra tylko na urząd a nie na sprzedaż.
42. Jan Koy: Czarki 2 złote z węgierskiego złota, Sztuczka złota do rzędu (20 grad.) Rzędzik srebrny (11 lot.) Rząd złoty szmelcowany (20 grad.) Rząd z szkarłatnim szmelcem 21 grad.
43. Jan Tołmaczy: Rzędzik srebrny pozłocisty (20 lot.) Wkówka do szabli z rękojeścią od nożów srebrną (12 lot.) Guziki do blachmalu (22 grad.) nie robił celniejszej roboty
44. Martianus Stary: noga od krzyża (11 lot.) Łańcuszek drótowy fainzylberowy (14 lot.)

41/700

45. Gaspar Giling: Trzy tabliczki do manelli [z rubin]kami i perłami (próby 20 gradów) – Szrocik złota od roboty (18 grad.)
Robił dublety i szmelce tylko na urząd.
46. Florian Jag: Manele złote z węgierskiego złota – Drót koronnego złota (18 grad.)
47. Christian Dörtman: Feretów srebrnych 4 i pas srebrny drótowy z fainzylbru. – Złote szmelce i dublety tylko na urząd robił
48. Ludovicus Zegota: Kielichy 2 srebrne i patyna (próby łotów 11)
49. Łukasz Rzeczyński: Agnusek srebrny (14 łotowy) 12 Guzów złotych (20 grad.) – Pierścionki (20 grad.) – Klauzurki do książek (20 grad.) – Drócik złota węgierskiego – Czaprażek 5 par srebrnych z szmelcem (14 łotowe) – Krzyżyki 7 srebrne (14 łot.) – Guziki srebrne małe pozłociste (11 łot.) – Łubki srebrne pozłociste (11 łot.) – Dawniej robił z lichszego srebra, lecz usprawiedliwiając się pokazał złotą robotę podtą którą robił Daniel Ledublé przy nieboszczce Marcinowej Rayszelowej wdowie.
50. Krzysztof Jaroszowic robił srebrem (11 łot.)
51. Albert Godorowski robi z srebra na urząd.
52. Stanisław Skarzyński robił z złota.
53. Michał Katay robił z złota.
(Wszyscy musieli robotę pokazać i przysiądz iż od czasu Taxy nie robili z podlejszego srebra jak próby jedenastołotowej i z podlejszego złota jak 17 gradowego czyli Karatowego i że Dubletów szklannych nie sprzedawali za Drogie Kamienie.)
(Acta consul. crac. 1628 p. 895)

1627 Taxa wyrobów złotniczych po Szymonie Kłosowskim złotniku Krak. (+ 1627): Koronka perłowa na niej pereł łotów 4 (łot po 8 złp.) 32 fl. – Zausznicki dwie 14 fl. – Tkanka perłowa z czerwonym dnem 40 f. – Łańcuch srebrny w pancerz wielki złocisty i drugi mały (2 grzyw. i skojec) 62 f. – Pasek w koła młyńskie fajnzylbrowy (skojcy 13) 11 fl – Łańcuszki 2 mosiądzowe jeden w ogniwa, drugi w pancerzek 15 f – Złoto węgierskie: Manele pancerzowe ważą czerw. zł. 26 bez połowica; taxa złoto za złoto. – Łańcuszek w ogniwa 15 czerw. zł. – Złoto koronne: Łańcuszek kręcony z podłego koronnego złota waży 11 czerw. zł. (czerwony złoty po 3 f.) – Sztuki do kapelusza złote z kamykami – Krzyżyk z kamykami – Pierścionki (czerwony złoty po 4 f.) – Serduszka dwoje – Zausznicka z orzełkiem 4 f. 15 gr. – Binda na kapelusz 30 f – maneliczki: – Srebro: Kubek złocisty waży 4 grzyw. 12 skojcy (po 26 f.) – Konewka pstra z podłego srebra (grzywna po 10 f.) – Flaszeczka pstra – Paski, opasania z srebra białego. – Pierścień diamentem roboty francuskiej z czarnym szmelcem – Pierścień z tafliczką rubinową blankowej roboty.

1628. Łyżek 12 z planetami ważą 6 grzywien 9 skojcy (grzywna po 16 zł.) – Pierścionek na pazurcach diamentowy – Noszeniczko do ucha: Cupido 4 zł. – Składany pierścionek 2 1/4 czerw. zł.

w kasztach } oprawy
na pazurkach } oprawy
kaszty były przyśrubowane

1628 Przez oszustwo sprzedawano dublety za dobre rubiny.

" " Guziki durchbrechowane złociste srebrne gruszkowate z czaprażką.

" " Wojciech Godorowski ważnik i probierz krakowski.

" " Dawniej starszy cechu złotniczego obchodził z drugimi starszemi złotników doglądając czy się proba złota podłego nie znajdowała która nie trzymała 20 gradów. Szewczyk tą zwano probę.

1630. Roza rubinowa złota w których rubinów większych i mniejszych 35. (300 złp) – Kanaczek większy diamentowy w którym 55 diamentów (300 złp) – Zausznice diamentowe w których 36 diamentów (300 złp) – Ochylza diamentowa – Zausznice rubinowe z szmelcem białym – Krzyżyk rubinowy – Para manelli rubinowych w których 42 rubinów (250 złp.) – Rubinów gołych nieoprawnych, każdy po 1½ zł. małych tuzin po 8 złp. – Rubineczków bladych (tuzin po 3 zł) – Diamenciki miąższe, małe, – Diamenciki nałożone – Rubinów 3 skazistych za 2 złp – Szmaraków 2 i opale 2 (6 złp.) – Szafirów 3 (24 złp) – Turkusów francuskich 16 (6 złp.) – Perełki 3 (3 gr.) – Pierścionki kawalerskie cum nomine Jesu – Guzików srebrnych pozłocistych 5 kart (15 złp.) – Guziki drotowe ze szmelcem – Czapraszka do ferezyi – Haftka do kopieniaka – naczynie: Pitki, Raybsztyn, Gisownica, Cycąg, Młot, Szrubcąg, Flagcąg, Nożyczki, Cayzynek, Drahell, Beczczgzek, Koperszalka, Mutyratka kamienna z tłuczkiem i druga żelazna, Singweszytyny, Karszbiersty, Absciotinow 4½, Snelcbruki 2, Szlayfsztynów par 48, Goldfarby potszklenice, Blayhery rozmaite, Flaszki do odlewania. — Cayg złotniczy.

(po Zygmuncie Knipperze złotniku Krak.)

46

Cech złotników.

Gajenie cechu złotniczego (1606)

Ja gaję cech mocą i władzą P. Boga wszechmogącego w Trójcy jedynego, ktemu władzą Króla JM. Polskiego Pana naszego także imieniem JMci P. Burmistrza i wszytkiej rady, do tego imieniem wszytkiej braci tak pp. starszych jako i pp. młodszych. Przetoż jesliby kto jaką krzywdę miał, niechaj każdy taki uczciwie powstawszy dolegliwość swą przełoży, a my z urzędu swego jesteśmy gotowi każdemu sprawiedliwość uczy- nić według swej możności.

Przysięga młodego mistrza kiedy miejsce zasiada (1606)

Ponieważeście powinności cechu naszego złotniczego dosyć uczynili jako z nas każdy, to jest sztuki robili: Kubek, Pierścień i Pieczęć, i powinności pieniężnej oddali, jako Złot. pol. 40 a od miejsca Zł. 4 także półhak z olstrem i z prochownicą, bez którego dosyć uczynienia żaden miejsca swego zasieść nie może; Ponieważ tedy już porządnie wszyt- kiemu dosyć się stało, podnieścież dwa palca a mówcie za mną:

Ja N. przysięgam P. Bogu wszechmogącemu w Trójcy jedynemu, także Królowi JMci teraźniejszemu polskiemu, także JMci P. bur- mistrzowi i wszytkiej radzie, także i cechu temu złotniczemu, po- rządek ich zachować, prawom i przywilejom dosyć czynić według uchwały i postanowienia naszego to jest według powinności w cechu bywać pod winą, na sztukę towarzyszom nie dać robić, towarzyszów nie cho- wać więcej jeno 3, chłopców także jeno 3, srebro według próby robić, miejskie przyjąć, do roku się ożenić, w hucie krecz płokać, wnajmie jeden drugiego nie podnajmować, na tandetę nie dać przedawać nowej roboty, partaczów nie chować, które artykuły wyżej namienione powi- nien będę zachować, które są opisane wedle przywilegiu, który bywa na każde schodzi w cechu czytany.

Temu tedy wszytkiemu abyście dosyć czynili, ponieważeście na to przysięgli, tak wam ~~Bo~~ Panie Boże dopomóż w Trójcy jedyny. Dajcież wszytkim na rękę tak panom starszym jako i panom młodszym. Do tego abyście wiedzieli żeście powinni kołacyą oddać panom starszym według możności zaraz.

Sposob chłopca zapisowania (postanowiwszy na wiele lat): (1606)

Naprzod pytam cię jakoć imię, a ktemu jesliś był na probie u Pana
twego do tego jesliż masz chęć i wolą na to rzemiosło, jeslić się podoba,
teraz powiedz potym się szkoda rozmyślać. Ponieważ iż widzę że chce być
z ciebie dobry człowiek tedyć przepowiem jako się masz zachować. Naprzod
abyś się P. Boga bał, Pana i Pani twojej słuchał, bez ich woli z domu niewy=
chodził, powołania twego pilen był, a co najprzedniejsza abyś wiernym
i życzliwym był panu twemu i gdziebyś widział w domu tak po czeladzi jako
i po kim inszym, coby pana twego szkodzili, tak w kramie jako i w domu,
tedysz to powinien opowiedzieć Panu swemu na stronie. a gdziebyś tego nie
uczynił tedy sam w tym zostaniesz winien. Ktemu w niedziele abyś się pilno
ibował, gdyż to tobie być ma. Przytym masz też to wiedzieć żeć każdy sługa
albo chłopiec za występek albo za nieposłuszeństwo karany być musi oby=
czajnie (ile młodz) to jest prętem albo biczem: a przetoż gdzieby też pan
twój jako srogo i nieobyczajnie chciał się z tobą obchodzić, żeby cię bić miał,
tak żebyć na zdrowiu szkodzić miało: tedysz powinien przyść do pa=
now starszych i to im opowiedzieć, a oni będą wiedzieć jako sobie z panem
twoim postępować o krzywdę twoję mówiąc. Przetoż strzeż tego pilnie
abyś nie uciekał, ale czas swój cnotliwie wytrwał, bo gdziebyś swą wolą
odszedł przyczyny panom starszym nieopowiedziawszy, byś się też miał
i tydzień jeno douczać tedy twoj wszytek czas tracisz. A gdzieby też
Pan Bóg pana twego przez śmierć z tego świata powołać raczył, tedy
powinieneś się u Pani twej douczać; a gdzieby więc ona rzemiosła
robić nie chciała, tedysz powinien przyść do panów starszych i opo=
wiedzieć im to, a oni cię powinni inszym panem opatrzyć. Obiecujesz
że temu dosyć uczynić (mów obiecuję). Takci Panie Boże pomoż
w Trojcy jedyny; dajże nam na to rękę a od zapisu masz zaraz ...
położyć.

Sposob chłopca wypisać i wolnym uczynić: (1606)

Ponieważ żądacie abyśmy wam chłopca tego wypisali: My jesteśmy go=
towi do tego. Przetoż z powinności Urzędu naszego pytamy jako się wam
zachował i jesli swoje lata cnotliwie i uczciwie wytrwał, ktemu jesli
mu za wyuczone dajecie i jesliż go wolnym czynicie? — Słuchajże
tedy: Ponieważ że już Pan twoj ciebie wolnym czyni i o twoich uczciwych
i cnotliwych sprawach i postępkach świadectwo daje: za to p. Bogu dzię=
kuj i panu twemu; abowiem cnotliwe twoje postępki więcej cię zdobią

niżli najwiętsza majętności. A iżeś już na ten czas wolny, tedy cię upominamy: Naprzód abyś się p. Boga bał, a przytym kędy kolwiek będzieś abyś się cnotliwie i wiernie zachował jakoś pod ten czas czynił. A osobliwie cię upominamy, abyś wcudze kraje wędrował, bo z takich ludzie bywają. Złego towarzystwa abyś się strzegł, gdyż z tego nic dobrego nie przychodzi; Ktemu pijaństwem i graniem abyś się nie bawił, jeno abyś się tym pilniej ibował i ćwiczył, bo to twoje być ma, a u partacza żadnego abyś nie robił. — Przetoż cię pytamy jeśli takie napominanie wdzięcznie od nas przyjmujesz i jeśli temu wszytkiemu chcesz dosyć uczynić? Tak ci panie Boże dopomóż w Trójcy jedyny; dajże nam na to rękę. A od wypisu że cię wolnym czynimy, masz dać zaraz dwa złote polskie.

(Porządek spraw cechu złotniczego r. p. 1606. — Książka in 8º oblong. na pergaminie i papierze pisana obejmująca formuły zagajania i t. p. i imiona mistrzów) 241

R. 1680 Złotnicy: Wincenty Knyper prymas, Adam Długosz, Wojciech Gniewisz, Adam Treclewic, Józef Przeworski, Jakub Mozdziński, Kazmierz Barciński, Jan Łaprocki; Jan Ceipler.

R. 1777: Dominik Chetpiński starszy, marcin Łekszycki, Jan Łekszycki podstarszy, Walenty Łekszycki; Jastrzębski, Sebestian Konorski, Mikołaj Szymański; Tomasz Ruszkowski; Apelmajer

R. 1710 Michał Narembecki prymas, Kazmierz Szuszcewicz podprymas, Augustyn Sowiński, Kazym. Niesniowski; Stanisł. Chetpiński; Kazmierz Sołtyskiewicz, Łukasz Cerkiewicz, Jan Rogocki; Józef Ceypler, Michał Mieczykowski, Walenty Sowiński; Franciszek Kamieński; Krzysztof Echingier starszi dożywotni.

R. 1541 Cech złotników krakowskich żąda aby Jakub Vetter
złotnik mistrz zapłacił od przetopienia obcych tyglów kupionych
(transfusio testarum alias hiczarum) w spólnej hucie
cechowej (fusoria casa) po 1 kopie od jednej hiczy. —
Consules cracov. statuerunt quod quilibet ex magistris
debet saltem unam hiczam f (Hitze-paliwo?) suam
semel in anno habere in communi huta et gratis
conficere — ab externis hiczis emptitiis debent 1 sexa-
genam solvi. Aurifices debent Civitati ad cremato-
rium argenti civile unam hiczam semel in anno
concedere. (Widać że Conflatorium miejskie przeniosło
się wtedy do huty złotniczej)

(Fer. 4a post Reminiscere 1541)

521

63
706

55
707

1611. Czayg złotniczy: 2 Szrabczangi – 6 Nożyczek do złota – 1 Abczang – 2 Flachczangi – 1 Big=czang – 3 Cayzynki – 1 Materalka żelazna – 1 Stemptczyn ołowiany ważący 3 funty ołowiu – 4 Młotki wielkie – 3 Smelzbruchy mosiężne – 1 Szlayfel. – 4 Kamienie grube do ostrzenia czajgów – 2 Laguszy – 30 par flaszek do odle=wania które się nie składają – 6 Kamieni, – Lnit do ostrzenia – 3 Speragi małe – 8 małych młotków goldarbeterskich – 1 Straichsten – 5 Tuzinów Bręglow – 1 Węzeł bindrotu cienkiego – 1 Trajb=cayg – 2 Tuziny Pilek małych – 6 Tuzinów Caygów – 1 Cybang – 1 Ambusz niewielki – 3 Blozblenki – 1 Kluffta – 1 Olmaryjska z blajerami rozmaitemi – Ważki i gwicht do złota – 6 Lichtarzyków miedzianych do roboty – 2 Suffelle. – Towar złotniczy: 12 Kasztów gotowych z dyjamencikami (po 4 zł/p.) – 51 Diamen=cików (po 1½ zł/p.) – 40 Tuzinów rubinków drobniuchnych (tuzin po 1 kopie) – 4½ Tuzina Smaradzków drugich (tuzin po 40 gr.) – 4 Perły stare i szpetne (1 kopa) – Perełek 12 rozmaitych (1½ zł/p.) – Smelcza rożnych farb 9/8 funta (funt po 15 gr.) – Pierscień (6 zł/p.)

(po s.p. Hermanie Pruncz złotniku krak.)

57/708

Proconsul et Consules Civitatis Kazimiriae ad Cracoviam (Kazimiriae Sabbato pridie dominicae Reminiscere 1612) ad petitionem Seniorum Magistrorum et aliorum juniorum Contubernii Aurifabrorum Casimiriensium approbant sequentes oblatos articulos sigillo contubernii sigillatos:

Matys Bajoł, Jerzy Bystrzowski, Matias Zgorzelski, Jan Malchrowicz starsi Złotnicy sławnego miasta Kazmierza przy Krakowie za pozwoleniem wszystkiej braci rzemiosła złotniczego w zupełnem zgromadzeniu uchwalają trzymać następne spisane artykuły (W Kazimierzu w zupełnem zgromadzeniu w dzień S. Małgorzaty 1611.)

1) Ktoby chciał rzemiosło złotnicze w mieście Kazimierzu i na Stradomiu robić ma najprzód ukazać list od urodzenia, jeśli że on jest w stanie małżeńskim uczciwie zrodzony „a to dla tego, abyśmy tego niepochwalali i nie potwierdzali, czego sam P. Bóg w przykazaniu swojem zakazać „raczył." Powinien też mieć list urzędowy dowodny wyuczenia rzemiosła swego, iż wytrwał lata swoje i 4 lata wędrował. Powinien też mieć listy z owych miast gdzie wędrował, o wiernem i uczciwem zachowaniu. Powinien też tu w tym mieście u którego mistrza rok robić, a u drugiego drugi rok i od nich mieć dostateczne świadectwo, jako jest godny do sztuk przyjęcia „a to dla tego, aby na się bractwo jakich przymówek „sromotnych dla takiego nieostropnego przyjmowania młodych „mistrzów nie dobrze umiejętnych nie zaciągało i nie cierpiało."

60

Powinien także miejskie prawo przyjąć bez niepotrzebnej mierzięczki od pp. radziec. Towarzysz któryby sobie przedtem robił, albo nie wędrował, albo się przedtem ożenił, albo się niedobrze zachował, ma wprzódy winę wyznaczoną odłożyć do skrzynki. Towarzysz chcący mistrzem zostać ma u starszego naznaczonego sam robić te sztuki: Dwa Trynkszery to jest 2 kubki jeden w drugi, Pieczęć z hełmem i szczytem i Pierścień złoty. Przy okazowaniu sztuk ma dać do skrzynki brackiej 40 złp. (na poratowanie ubogich braci lub w starości aby nie żebrali, lub wdów lub chorych towarzyszy, na potrzeby ku chwale bożej i ku miłości bliźniego) puchak i kamień prochu ku ozdobie Rzeczypospolitej.

2) Co roku obierani będą dwaj mistrze starsi; u jednego z nich ma być skrzynka w której chowają xięgi do wpisywania mistrzów i uczni oraz Regestra. Skrzynka ta mieć zamek i kłódkę od których drugi starszy ma mieć klucz jeden a drugi zaś który z braci młodszej. Starsi raz w rok powinni czynić liczbę.

3) Mistrzowski syn lub rodzic z Kazimierza albo Stradomia ma też same co wyżej sztuki robić i dać tylko 20 złp. do skrzynki brackiej.

4) Każdy mistrz ma robić z srebra według proby, jaka na ten czas wynosi; a któryby wydawał z swego kramu roboty z srebra fałszywego nie noszącego proby, lub pierścienie, łańcuchy mosiądzowe pozłacał, ma winę 4 złote do skrzynki brackiej zapłacić, a robotę jego takową mają mistrzowie starsi stłuc. Gdyby się zaś do trzeciego razu tego dopuścił, mają mu kram zamknąć, dotąd, dopóki winy pp. rajcom i drugą cechowi do skrzynki nie zapłaci; za czwartym razem, ma być podany do Urzędu i jako fałszerz od rzemiosła odpadać. Co mistrzowie który oglądują robotę, pilnie przestrzegać powinni.

5) Żaden mistrz nie ma drugiemu przekazować w robocie lub drugiego chytrością podchodzić, pod winą 4 złp.

6) Żaden mistrz nie ma więcej czeladzi chować, jeno 3 towarzyszów i 3 chłopiców; a jeśliby więcej roboty miał ma ją z miłością

drugiemu mistrzowi spuścić; chyba gdyby mu przypadła robota Krolewska albo Ktorego Pana z Rady Krolewskiej; tedy mu mają pozwolić czeladzi więcej.

7) Każdy mistrz gdy będzie ucznia swego zmawiał, ma go ujednać i w cechu wpisać. Chłopieć przy wpisaniu ma dać do skrzynki 15 gr. a od wypisu 1 zł. to jest ten co od srebra; a ten co od złota od wpisu 1 zł. a od wypisu 2 złp. Gdy się uczeń dosłuży swych lat, ma mu mistrz dać świadectwo o jego zachowaniu i wolno mu będzie już za myto robić. A tak rozstawszy się dobrze z owym mistrzem u ktorego robił powinien dać do skrzynki 1 złp.

8) Towarzysz ktory będzie tu robił ma na każdy kwartał dawać do skrzynki 1 gr. Jeżeli zaś skądinąd towarzysz przywędruje, ma się starszemu opowiedzieć i ma być dany do ktorego mistrza na 2 niedziel na robotę albo mają go z skrzynki założyć dopokąd mu się robota nie trafi.

9) Mistrzowi i towarzysze mają co ćwierć lata do starszego się schodzić pod winą 6 gr; a tam każdy ma dać do skrzynki 1 gr. A gdyby z pospolstwa będąc obwieszczony do starszego nie przyszedł, ma dać 12 gr. winy.

10) Powinni też mistrzowie przestrzegać, aby przeszkodników partaczów nie foldrowali i robot im niedopuszczali, owszem im nawet z Urzędem zabierali: aby się między ludźmi luźnemi nie działy fałsze w srebrze i złocie ku szkodzie Rzeczypospolitej i miastu oraz ku sromocie cechowi złotniczemu.

11) Każdy mistrz i towarzysz ma przyjść na pogrzeb brata, jego żony, dzieci lub czeladzi i być na żałomszy pod winą 6 gr.

Porządki te opisane, mają przy każdej schadce być czytane aby ich dobrze pamiętano ku wiecznej czci i chwale P. Bogu wszechmogącemu, a wielkiej sławie temu sławnemu miastu, także i cechowi ubogiemu.

(Oblat. sabbato pridie dominicae Reminiscere 1612 in Actis Consul. Cr. Casimir. Tom 781) (pag. 915)

Złotnicy warszawscy. – Rajcy miasta Starej Warszawy
w Warszawie 1516 (feria 6a ante festum S. Viti proxima) potwierdzi:
li ustawę cechu złotników (fraternitatem aurifabrorum)
do których szmuklerzy (auri textores) malarzy (pictores) i
aptekarzy dołączyli. Ustawa ta nakazywała aby: Chcący zostać
majstrem ma pracować przez 2 lat w Warszawie, aby zasięgnięto
wiadomości o jego rodowitości (parentela). Na majstersztyk, Stuckwerk,
(magistralitates sztukas vulgariter nuncupatas) ma robić u
cechmistrza (archimagister) 1. Srebro szmelcowane (Argentum picea:
num) 2. pieczęć na której ma być wyryty herb z hełmem, ozdobami
i literami; 3) Oprawić kamień w złotym pierścionku. – Srebro
z którego złotnicy wyrabiają tace (scutellas) puchary (cantharos)
kubki (cyphos) naczynia (vasa) kielichy (calices) łyżki (cochlearia)
noszenia (monilia knaphliki vocata) i t. p. ma w sobie w jednej
grzywnie najmniej 15 łutów czystego srebra obejmować; W wyro:
bach mieszanych jakiemi są pasy, czantki (? tarczyki ?), jankle
(agrafy ? szpinki ?) każda grzywna ma mieć 15 łutów mniej o 1/4 część
srebra czystego. Kto przyniesie własne srebro do złotnika bez stępla
miasta Warszawy, złotnik powinien go stopić i oczyścić aby dostało próbę
wymaganą. Każda robota przed oddaniem obstalującemu, ma być po:
kazana cechmistrzowi, który gdy uznają na niej próbę sprawied:
liwą wyciśnie na wyrobie Warszawy miasta pieczęć, właściciel zaś
za próbę i stępel złoży opłatę (cf. denarium quadrum). Co 2 tygodnie mają się
odbywać rewizyje warsztatów czy nie robią z srebra fałszywego niema:
jącego próby przepisanej. Wyrób niemający próby należytej przyniesiony
do złotnika ma być młotem zbity na kowadle. Wyroby złote mają mieć
na 16 gradusów 8 gradusów złota (in sedecem, octo gradus Grad simpli:
citer dictos contineat) czystego. Jakiego gradusu kto złoto do roboty przynie:
sie takie ma mu być oddane. Od pozłoty srebra ma się rachować
tylko podług ceny i kursu rtęci (mercurius) i orebichstein (?) po 6 groszy
na każdej grzywnie. Złotnik robiący nie będąc wpisanym do cechu ptan
kary po 6 groszy do skrzynki cechowej, nagrodę za robotę utraca a złoto i srebro

zwraca się właścicielowi; za czwartym razem ma mu być pracownia zamknięta. Niesprawiedliwa waga lub gwichty przez radców mają być karane. Za odmawianie czeladnika drugiemu majstrowi płaci się kary kamień wosku. — Te ustawę potwierdził Zygmunt III w Warszawie (feria 2a post Dominicam Judica) 1589 z dołączeniem ustawy Zygmunta Augusta w Warszewie (Sabbato post Dominicam Reminiscere) 1571 aby żaden mieszczanin warszewski nie przechowywał obcego złotnika u siebie pod karą 100 czerw. zł. węgier. z wyjątkiem sejmu i jarmarków rocznych podczas których wolno i obcym złotnikom wyroby swe w Warszewie sprzedawać. Tylko mają wtedy majstrowie złotnicy przy pomocy władzy marszałkowskiej lub starościńskiej rewidować co do próby owe wyroby zagraniczne i gdyby były fałszywe ma kupiec zapłacić połowę wartości srebra za karę. Malarze warszawscy mają się rządzić podług ustaw cechu krakowskiego.

Szklarze warszawscy. — D. 13 sierpnia 1551 sklarze (vitreatores vel communi vocabulo vocati membranistae) przyłączeni do cechu stolarzy (mensatorum) w Warszewie następną uchwałę wydali: majstersztuk (magisterium alias sztuka) miał być robiony podług zwyczaju w Krakowie, Poznaniu, Gdańsku używanego. Zwyczaj ten wymagał aby każdy odmalował pięknemi kolorami ładnie na tafli z szkła pruskiego lub na okręgu (circulus) szklanym i wypalił: 1. Jezusa na krzyżu z P. Marią i S. Janem po bokach stojącemi; powtóre: P. Maryję trzymającą dzieciątko Jezus; gdyby zaś tego nie odmalował ma do skrzynki cechowej natomiast złożyć 20 lub 16 zł. Lecz szklarze warszawscy tę sztukę malowania i wypalania na szkle jako nieprzydatną i rzadko się przytrafiającą wypuszczają z ustaw zostawiając ją malarzom oraz obcym niemieckim i włoskim sklarzom; natomiast zaś inny majstersztuk wyznaczają i porządek cechowy odmienny: młodzieniec ma się uczyć na koszcie majstra lat 3; na swoim koszcie zaś lub z prowincyi odległej Rusi, Litwy płaca; na swoim koszcie zaś lub z prowincyi odległej Rusi, Litwy, Czech, albo gdy się obowiąże nie robić w Warszawie i okolicy mo-że się uczyć tylko 2 lat; po wyzwoleniu ma każdy sprawić wieczerzę (collationem) majstrom lub zapłacić do skrzynki 1 złoty, a majster sprawi wieczerzę której koszta mu z płacy zarobionej jako czeladnikowi potrąci. Po wyzwoleniu ma uczeń przez 1 rok i 6 niedziel wędrować dla wyuczenia się lepszego i nabrania obyczajów; u podejrzanego majstra (alias u partacza) czeladnikowi tylko 2 tygodnie pracować wolno. Chcąc zostać majstrem po 2 latach czeladnictwa musiał dać wkupne (introitales) rajcom miasta za mieszczaństwo wykazać się metryką prawego urodzenia (literae legitimi ortus) zrobić majstersztuk, sprawić kolacyję i dać wkupne do cechu 30 groszy i okazać swe narzędzia rzemieślnicze:

kołowrót (alemanice winda) na której się wyrabia ołów do okien do szyb. Na majstersztuk robić: ~~[illegible]~~ robić 3 taffle ~~szyby~~ łokieć (cubitum) szerokie i długie jedne z szkła francuskiego lub angielskiego, ~~[illegible]~~ albo pruskiego po niemiecku zwanego Ruthofferkova (Rotschwerk?); drugą szybę okrągłą ze szkła weneckiego; trzecią szybę (membranam) ze szkła czeskiego lub krakowskiego okrągłą (szyszerką trudnili się księża i mnichy). Obcy czeladnik przed majster=stwem winien okazać świadectwo nauki. Majstersztuk składały 1) Gwiazda o 6 promieniach spojonych mieszaniną z ołowiu i cyny (plumbo-stannum alias luterczena) wprawiona w szybę łokieć szeroką i długą; gwiazda ta ma ~~[illegible]~~ mieć w przestrzeni i szerokości po pół łokcia i ma być umoszczona między 6 kołami zwanemi Rothferk któ=re koła leżąc między promieniami gwiazdy zwały się po niemiecku Langeorthy. Szyba takowa ma być robiona na warsztacie (alias alemanice na Varktafflu) 2) na szybie łokieć szerokiej i długiej ma wyrobić 4 koła i w środku jedno duże ze szkła weneckiego (czyli raczej deseń taki całej szyby). 3) Na szybie okrągłej ze szkła ma zrobić okrągłe koło (Mussfark) złożone z 4 części równych szkła pruskiego i mające w środku szkło koloru czerwonego lub zielonego, aby nie było w tej szybie błędu (czyli ugrzechy albo wilka) Te 3 szyby winien okolić pobielaną cyną i okazać bez krosniec (bez krosniiesz – ramy?) Jeśli kto 2 razy źle zrobi majstersztuk płaci kary od 10–~~20~~ zł. Majster zaskarżony do cechu o złą robotę ulegnie karze 30 gr. do skrzynki. Ustawę tę ~~[illegible]~~ szklarzy warszawskich ułożył po łacinie 1551 Grzegorz Czychossowicz obywatel warszawski majster szklarski

Ustawa ta złotników i szklarzy druk. w Alex. Wejnert: Sta=rożytności Warszawy Serya II Tom IV Warsz 1856. 8°. Złotników str. 354–368 szklarzy str. 369–400.

66

Cieśle

Ustawa cechowa dla cieśli Krakowskich przez magistrat wydana r. 1512

Robotę wczas rano zaczynać mają wypoczywając pod czas śniadania (jentaculum) pół godziny, podczas objadu (prandium) godzinę i podczas podwieczorku (merenda) pół godziny, robić mają do wieczora. Czeladnicy mają od zimy do pół lata najmniej u jednego majstra bawić, majstrom wolno tylko po 2 uczniów trzymać; czeladzi odmawiać ani odeszłych od majstra przyjmować nie wolno, podczas pożaru mają śpieszyć majstrowie z czeladzią i uczniami na ratunek.

Zupełnie podobna ustawa dla cechu murarzy r. 1512.

Strzelcy

Bractwo i Zgromadzenie Strzelców.

Burmistrz i rajce miasta Krakowa uważając bractwo i zgromadzenie strzelców także stanu kupieckiego jako też z wszelkich rzemiosł cechów miasta Krakowa bardzo potrzebne między inszemi cechów Bractwy przeto ku wszelakiej potrzebie tak strzelby jako też ozdobności nadają czynsze 3 kramików i jatek nowo przybudowanych: naprzeciw ganku ratusznego idąc do jat garbarskich 3 kramiki, we wtórym rzędzie także 4 kramiki „naprzód „narożny który jest uczciwym Jadwidze niebosczyka sławnego Jana „Stozie córce, tudzież też Annie córce Jana Stozińsa brata rodzonego „tejto Jadwigi sabbato pridie festi S. Martini pont. 1576 zapisany) item 2 jatce śledziowe, item 2 jatce maślne, item i jatkę owsianą narożną przy Krupniczych jatkach — Datum Cracoviae 1577 co potwierdził Zygmunt III. 1593.